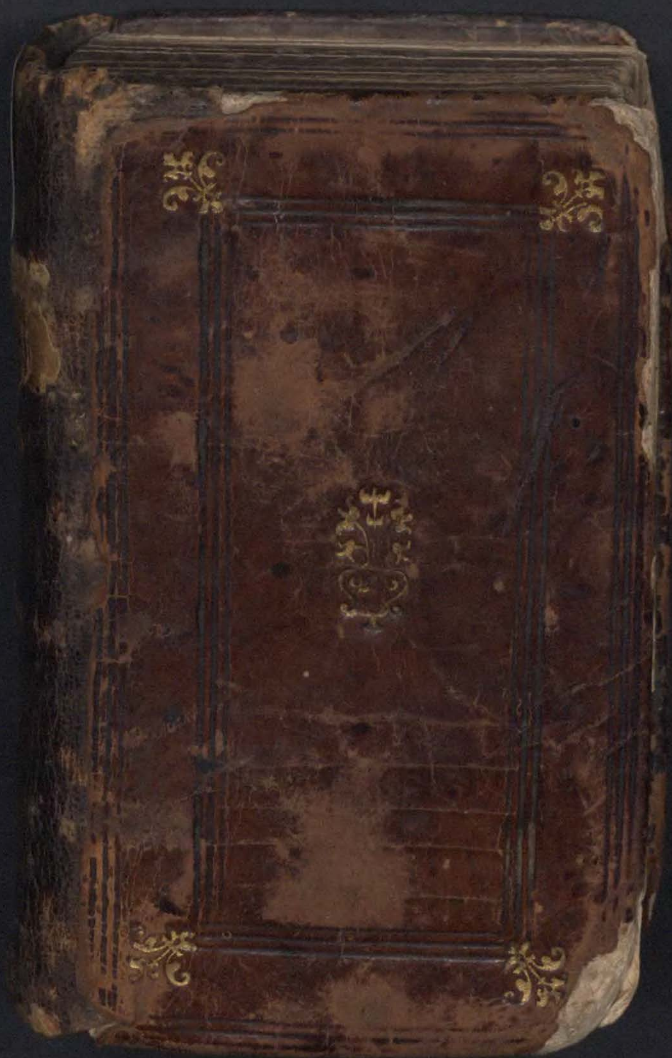

Lycurgus. Ἔνοχοι εἰσι τῇ προδοσίᾳ οἱ φεύγοντες τὸν ὑπὲρ πατρίδος κίνδυνον.
Rei sunt proditionis qui pericula pro patria subterfugiunt.

Demosth: Ἐπικίνδυνον τὸ συμβουλεύειν μέλλοντα ἂν τὸν ὑπεύθυνον τῶν πεισθέντι κατασῆναι. Periculosum est consilium dare cum [illegible] euentus praestandus est.

Luciani: Τὸ ἀεὶ ὅμοιον ταχὺ γίνεται ἀνθρώπῳ προσκορές. Quod semper simile est, celeriter adfert homini satietatem.

Plutarch: Οὐχ ἀνὴρ σπουδαῖος ὁ πολυτίμητον οὐσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. Non vir honestus est qui magni pretii possidet opes, sed qui generoso animo praeditus est.

Chrysost: οὐ τὸ μαθεῖν ἔγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἀγνοεῖν καλυπτορία. Discere non est vitiosum, sed ignorare reprehensione dignum.

Sirach: Ἀρχὴ σοφίας, φοβεῖσθαι τὸν κύριον. Initium sapientiae est, timere dominum.

Sopho: Εἰ ὁ ἐγὼ νέος, οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον, ἢ τὰ ἔργα σκοπεῖν. Etsi sum iuuenis, tamen magis spectandum est quid quisque dicat aut faciat, quam qua aetate sit.

[illegible] Konrad [illegible] A 199

APOPHTHEGMATVM EX OPTIMIS VTRIVSQVE LINGVAE SCRIPTORIB.

PER

DES. ERASMVM ROT. COLLECTORVM LIBRI OCTO.

LVGDVNI,
Apud Antonium Vincentium.
1560

INDEX AVTORVM
vnde potissimum collecta sunt Apophthegmata.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
Iuniori Guilhelmo, duci Cliuensi, Iuliacensi, Montẽsi, Comiti Marchiæ & in Rauenspurgo, &c.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

Voniam priores libellos, quos mei erga te animi velut arrabonem qualemcunque miserã, tam comiter accepisti Guilhelme princeps iunior illustrissime, nec tu modò, sed & ambo clarissimi parentes tui, visum est aliquid & tua nobilitate dignius, & tuis studiis, ni fallor, vtilius adiungere. Proin ex optimis quibusque autoribus collegi, quæ Græci vocant apophthegmata, hoc est, egregiè dicta, quòd viderẽ non aliud argumenti genus principi præsertim iuueni magis accõmodum. Sunt illa quidem scitu dignissima, quæ philosophi de moribus, de Rep. administranda, déque bello gerendo literis prodiderunt. Sed quotocuique vel priuato tantum est otij, vt apud Platonem Socraticarum argutationum, ironiarum & isago-

Μάμμος
Προπάππος
Πάππος
Ἀβάπος
Προπάτωρ
Πάτηρ
Pater
Filius
Νέπος
Pronepos
Abnepos
Atnepos
Trinepos
Minores

garum ambages ac labyrinthos euoluere vacet? Aristoteles autem copiose quidem scripsit de moribus, sed philosophis scripsisse videtur, nō principi. Dilucidiora sunt quæ tradidit de re œconomica & politica, sed is vir nusquam non requirit lectorem & attentum, & otiosum: ad hæc quoniam affectibus caret, non perinde retinet animum principalibus curis intentum. Iam in philosophicis & M. Tullij de philosophia libris pleraque sunt eius generis, vt non admodum referat principem ea scire: quod genus sunt quæ disputantur ab illis de finibus bonorum ac malorum, maiore subtilitate quàm fructu. Conueniunt hæc illorum instituto, qui de honesto per omnem vitam nihil aliud quàm disputant. At ei qui ditioni nascitur, statim expedienda virtus est, non per otium disputanda. Restat historia, quæ quoniam res præclarè secús ve gestas velut in tabula spectādas repræsentat, nec id absq; voluptate, magnatibus viris aptior esse videtur: sed hic vt infinitam voluminū vim principi vacet euoluere, quis possit meminisse? Atqui quemadmodum ij qui certant in palæstra, certos quosdam prehendendi elabendiq; modos ad manū habent: ita qui in pacis belliq; negotiis versantur, certas rationes in promptu habere conuenit, quibus admoneantur,

quid

Esse nihil dicis quicquid petis improbe Cynna
Si nihil Cynna petis nihil tibi, Cynna, nego.

quid pro re nata sit facto opus, quid nō. Hac in parte videmus eruditissimos viros principum curas sua diligentia subleuare conatos, quorum alij scripsere sententias, veluti Theognis & Isocrates, alij celebrium virorū stratagemata & apophthegmata, veluti Valerius Maximus, & Sextus Iulius Frontinus, qui indicat idem ab aliis nonnullis factitatum. Non mediocris otij res est aurum scrutari in venis, aut gemmas in harenis marive quærere. Is demum occupatissimo principi gratum præstat officium, qui aurum purum factúmque exhibet, qui selectas ac repurgatas gemmas, auro inclusas, aut poculis additas offert. Id officium quum à multis tentatum sit, mea tamen sententia, nemo felicius præstitit quam Plutarchus, qui post editum egregiè frugiferum opus De vitis virorum illustrium, in quo permixtim facta simul ac dicta illorum referuntur, Traiano Cæsarum laudatissimo collegit insignia diuersorum apophthegmata, quòd in his velut in certissimo speculo repræsentatur animus singulorū. Nam in factis, bonam laudis partem sibi vendicat consiliarius, dux ac miles, maximā fortuna, per quam videmus interdum optimè consulta pessimum habere exitum: rursus quorundam inconsultam temeritatem felicissimè cedere. Nam quemadmodum dixisse

 fertur

fertur Siramnes Persa, Dux, vt opinor, interrogatus quur facta præclaris eius dictis non respōderent: quid loquar, mihi in manu est: quid eueniat in arbitrio fortunæ & regis. Nec tamen ideo sua laude frustrantur honesta consilia. Plutarchus autem non tantum in delectu cæteris præstat, verumetiam in explicando. Habent enim apophthegmata peculiarem quandam rationem, & indolem suam, vt breuiter, argutè, salsè, & vrbanè cuiusque ingeniū exprimant. Siquidem vt singulis hominibus, ita singulis etiam nationibus suus quidam genius est: vnde fit vt alia conueniāt Alexandro, alia Philippo aut Antigono, alia Phocioni, alia Alcibiadi: rursus alia quadrent in Laconem, alia in Scytham aut Thracem, alia in Atheniensem, aut in Romanum. In his igitur exprimendis mihi dilutior videtur Xenophon, suffrigidus Herodotus, loquacior Diodorus & Qu. Curtius, ne pergam de cæteris dicere, Plutarchus omnes impleuit numeros. Eóque visum est hunc ex omnibus potissimum sequi. Quicquid igitur erat in huius opere quod inscripsit, De apophthegmatibus, hic in solidum reperies. Comperimus hoc opus bis Latinè versum, primum à Francisco Philelpho, deinde à Raphaele Regio, quem Patauij nouimus. Philelphus in nonnullis locis fuerat lapsus, quæ

restituit Raphaël, sed ipse rursus impingens alicubi, nimirum homines erant ambo. Sed vterque nihil aliud esse voluit quàm interpres, nos Plutarchum multis de causis sequi maluimus quā interpretari, explanare quā vertere. Primum vt dilucidior esset oratio, quippe minus astricta Græcis vocibus. Non enim hæc Traiano scribūtur viro tum vtraque literatura, tum longo rerum vsu exercitatissimo: sed adolescenti principi, imò per te pueris & adolescentulis omnibus liberalium studiorum candidatis: nec illo seculo, quo dicta gestáque eiusmodi vulgi fabulis celebrabantur, in balneis, in conuiuiis ac circulis forensibus: dein vt mihi liceret indicare dicti argutiam, si quod occurreret obscurius, qualia nunc sunt permulta, non solùm rudibus, verumetiam vltra mediocritatem eruditis. Me certè in multis torsit diuinatio, & haud scio an alicubi fefellerit etiam. nec paucis in locis lucta fuit cum mendis codicum, in quas necessariò impegerūt etiam interpretes. Vix enim credibile est quantum sibi permiserint vel librarij, vel scioli quidam in hunc autorem, cui summa debebatur religio. Nullus enim extitit inter Græcos scriptores Plutarcho præsertim, quod ad mores attinet, sanctior aut lectu dignior. Atqui hoc ipsum quod absterrere debuerat,

inuitauit gloriæ quæstúsque sitientes ad deprauandum, addendum, detrahendum. Etenim quo quisque scriptor est plausibilior ac celebrior, hoc magis ad quæstum corrumpitur. Arguit hoc ipsa Græcorum codicum varietas. Nã vt aliis omißis, de hoc opere quod est in manibus loquar, quædam habet Philelphus quæ Raphaël non attigit, & contrà. Deinde quũ Plutarchus in præfatione, profiteatur sese in Vitis, dicta factáque virorum illustium promiscuè retulisse, sed in hoc opere compendij gratia tantum apophthegmata contexuisse, permulta tamen admixta videmus, quæ nihil aliud sunt quàm strategemata. Iam eodem in opere toties eadem repetita, nónne palàm clamitat, argumentum hoc ab alio contaminatum? Vt iam ignoscamus apophthegmata referri sub eius nomine cui dictum est, non à quo dictum est, vt de Lysimacho & Philippo. Nam in Plutarchi collectaneis quod à Philippo responsum est Lysimacho, sub titulo Lysimachi refertur. Maioris erat audaciæ, quod ex vno opere fecerunt duo. Quoniam enim Plutrarchus è Laconicis quæ plurima feruntur, ea duntaxat attigisset, quæ videbantur occupatißimo Cæsari futura satis, ille quisquis fuit, si modò fuit vnus aliquis, Lacedæmoniorum dictis proprium volumen dedit, ídque secundum ordinem literarum Græcarũ, quem Raphaël vertit in ordinem Latinarum. At hic erat è tribus omnium deterrimus. Nam ordinem sentẽtiarum sequutur Valerius & Frontinus, quæ ad religionem, pietatem in patriam, ad fidem, ad fortitudinem ac iustitiam pertinent, & item de cæteris, in suam quæque classem digerentes. Eruditißimus est quem sequutus erat Plutarchus, seriem regionum ac regnorum obseruans, & in singulis ætatum ordinem, vnicuique regum suos adiungens duces, & cuique ducum suos collegas. A Persis venit ad Aegyptios, ab Aegyptiis ad Thraces, à Thracibus ad Scythas, à Scythis ad Siculos, à Siculis ad Macedones, hinc ad Athenienses, ab his ad Lacedæmonios, in horum singulis temporum non literarum ordinem sequẽs: à Lacedæmoniis ad Thebanos, à Thebanis ad Romanos, vt lector è paucorum dictis historiæ totius agnoscat seriem, quam miserè confudit is, qui Laconica separauit, repetens interim eadem quæ ad Traianum collegerat Plutarchus: quanquam id frequentius in altero deprehenditur opere, sed in vtroque toties, vt ea dormitatio non cadat in Plutarchum scriptorem exactæ diligentiæ. Adde quòd hæc pars nullam habet præfationẽ, nec illa prior ad Traianum quadrat ad vtrunque opus.

Iam quid gratiæ debeatur his, qui celebrium autorum libros ad hunc contaminant modũ, in præsentia non disputo, mihique sacrilegij genus esse videtur. A me tamen exceptis aliquot Laconicis, quòd eadem in altero catalogo repetuntur omnia, nihil eorum prætermissum est, quæ Plutarchi titulo feruntur: partim ne quid hic desideraret lector auidus magis quàm elegans, partim quòd nihil illic viderim non dignum cognitu, licet non suo dictum loco. Sed totum opus quodammodo meũ feci, dũ & explanatius effero quæ Græcè referũtur, interiectis interdum quæ apud alios autores addita comperissem, additis itẽ permultis quæ in hoc opere non habebantur, vbiq; veluti scholiis indicans vel sensum vel vsum apophthegmatis, in his duntaxat quæ lucis aliquid desiderabant, sed hoc ipsum breuiter, ne ab apophthegmatum natura degenerarem. Ordo verò nobis etiam confusior est quã illic inueni, quòd quum initio statuissemus paucos duntaxat eximios recensere, calor operis incitauit, vt mutata sententia longius proueheremur: nec erat futurus finis, nisi rerum sese offerentium velut immensum pelagus receptui canere compulisset. Nam vt Quintilianus inter grãmatici virtutes collocat, quædã nescire: ita in hoc argumẽti genere diligẽtiæ pars esse videtur quædã præterire.

Itaque lautus cõuiuator esse malui, quã molestus, præsertim quòd si quid in hac cœna prætermissum est, poterit in alia proponi, posteaquam hæc erunt concocta. Porrò ordinis neglecti incõmodũ indice pẽsauimus. De titulo nihil refert anxiũ esse, quũ in his quæ colligit Plutarchus sub apophthegmatũ nomine, multa sint, quæ alius mallet σκώμματα, λοιδόρια, ἀστεῖα, εὐτράπελα, siue γελοῖα dicere. Cæterùm posteaquam in his distinguẽdis frustra sudauit M. Tullius, nec Quintiliano satisfecit Marsus homo doctissimus, atque adeò nec ipse Quintilianus Marso doctior sibi, non arbitratus sum operæpretium in hoc anxiam operam sumere, sat habẽs alicubi dicti, iocíve speciem obiter indicasse. In his certè quæ nos adiecimus, sedulo cauimus, ne strategemata cum apophthegmatis confunderemus, tum ne quid omnino poneremus, nisi ex probatissimis vtriusque linguæ scriptoribus, iísque vetustis decerptum: non quòd nesciam à recentioribus permulta referri salsè, lepidéque dicta, sed plus habent autoritatis quæ consecrauit antiquitas, & adhibendus erat operi modus. Ne illud quidem quenquam mouere debet, quòd nonnunquam idem dictum, ab hoc ascribitur huic, & ab illo tribuitur alteri. Nec enim tam refert à quo quid dictum sit, quàm quid dicæ

dicatur, etiamsi celebris & gratiosus autor, nonnihil ponderis & gratiæ dictis adiungit. Id frequentius occurrit, quàm vt exemplis sit probandum. Fit autem hoc interdum humanæ memoriæ lapsu, quanquam nihil vetat eandem sententiam à diuersis autoribus proficisci, siue id faciat imitatio, siue casus: quemadmodum hunc senarium, σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ, constat esse Sophoclis, & tamen citatur à Platone ex Euripide. Rursus hic versus, γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ, quum sit in Philoctete Sophoclis, tamen idem reperitur in Bacchis Euripidis. Similiter hic versus, σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια, quum sit in Aeschyli Prometheo, deprehenditur apud Euripidem, duabus literulis immutatis σιγᾶν, λέγειν. Nonnunquam nec de re, nec de nomine conuenit inter autores. Velut qui Fabio Maxim. exprobrauit, quòd ipsius opera recepisset Tarentum. M. Tullio est Liuius Salinator, Tito Liuio M. Liuius, plutarcho M. Lucius, siue, vt Græci codices habent, μάρκιος λεύκιος. Item Fabius Philostratus narrat Leonem Sophistam corpore insigniter obeso mouisse risum populo Atheniensi. Plutarchus pusillo. Valerius Maxim. & Plinius de altercatione Cn. Domitij & Lucij Crassi quàm dissonant in narrãdo! Illa

Illa frigidissima sunt, quæ personis fabulosis affinguntur, quod genus sunt Philostrati Sophistæ, quum Palamedi, Vlyssi ac similibus affingit quod libet: eáque fiunt bis frigida tractando, quorum omnino nihil attigimus. Proxima sunt, quæ varijs personis attribuuntur in dialogis, non ad verifidem, sed ad delectandum conficta. Minus illa frigent quæ dicuntur in comœdijs aut tragœdijs, habéntque magnam gratiam in loco adhibita, tametsi sub apophthegmatis appellationem nõ cadunt, nisi cum ab autore nobili, ad rem præsentem accommodantur, gratiora si nonnihil etiam ad alienum sensum detorqueantur. Veluti quum Aristoteles Calisthenem liberius cum Alexandro quàm expediret agentem, Homerico versu admonuit, ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ' ἀγορεύεις. Nec ex Herodoto libuit multa colligere, quod pleraque videãtur à scriptoris ingenio reperta. Eiusdem farinæ sunt quæ incidunt in orationibus quas historiographi pro suo quisque ingenio solent attexere personis, licet & illa plurimum conducant, & ad iudicium, & ad dicendi facultatem. Optimum apophthegmatis genus est, quod paucis verbis sensum non vulgarem significat potius quàm exprimit, quale nemo facilè possit studio fingere, quódque quò propius ac diutius contemplere, hoc magis

magis ac magis delectat. Vniuersum autem hoc genus quod prouerbia, sententias, insigniter dicta, factáque complectitur, accommodatissimum est principibus viris, quibus ob Reipub. negotia non vacat magnam vitæ partem libris impendere. Hæc autem vt cum voluptate discuntur, faciléque incidunt animo, ita longè plus habent philosophiæ in recessu quàm prima fronte præ se ferunt. Legimus Cæsarem Augustum, quicquid vsquam talium præceptorum nactus esset, describendum curare solitum, & ad varia loca mittere. Videmus autem priscis illis sapientibus hoc præcipuo fuisse studio, vt res dignas cognitu, voluptatis illecebra teneris ingenijs insererent, quò rudis ætas nondum matura serijs philosophiæ præceptis per lusum disceret, quæ per omnem vitam magno forent vsui. Hoc consilio Cosmographiam, Astrologiam, & Musicam, naturalem ac moralem philosophiam scitè confictis fabulis & apologis asperserunt. In his verò nostris videbuntur esse quædam, quæ nihil faciant ad bonos mores, sed risum modò commoueant. Ne id quidem vitio dandum existimo, risu nonnunquam relaxare animum curis fatigatum, modò risus sit argutus ac liberalis. Hæc enim exhilarant ac vegetant iuuenum ingenia, ac mediocriter faciunt & ad vitæ comitat

mitatem, & ad orationis iucunditatem. Quid enim magis edulcat M. Tullij dictionem, quàm quòd eam huiusmodi dictis subinde condit? Quid porrò sunt Plutarchi moralia, nisi aulæa huiusmodi coloribus picturata? Iam illa quæ maximè videntur ridicula, tractando fiunt seria. Quid enim magis ridiculum quàm Diogenes in meridie cum lucerna obambulans, & hominem se in frequenti foro quærere dictitans? At interim ridendo discimus, non esse statim homines qui speciem habent hominis, quam habent & statuæ, sed vt inuenias hominem, inuestigandus est animus. Is si recta ratione ducitur potius quàm affectu, tum demum reperisti hominem. Item quid æquè ridiculum, atque quod Phryne, stipulata vt quod ipsa prior faceret, idem cæteræ mulieres in conuiuio facerent omnes: manum bis aquæ immersam admouit fronti, hoc commento magno omnium risu prodens cæterarum fucos, quum ipsa videretur etiam formosior? sed hic risus nos docet idem quod serio dixit Socrates, vt tales esse studeamus quales haberi velimus, ne detracto fuco pro gloria malè affectata reportemus ignominiam. Docet & illud, ne nitamur bonis externis fluxísque, quæ varijs casibus facile eripiuntur homini, sed paremus veras opes animi, in quas nul-

lum ius habet fortuna. Tantum seriæ philo-
sophiæ docet nos illud ridiculum meretricu-
læ factum. Proinde quanquam alioqui seue-
ris rationibus institueret ciues suos Lycur-
gus, tamẽ liberales iocos illis non solum per-
misit, sed etiam præcepit: Instituit enim ex-
ercitamenti genus quod λέσχας appellabat,
ad quod conueniebant seniores iam à publi-
cis functionibus emeriti, lepidis dictis libe-
ralibúsque iocis tempus cum voluptate trans
mittentes, sed quæ vel ad honesti laudem,
vel ad vitiorum vituperationẽ conducerent.
Quin & signum collocauit γέλωτι deo, id
est, Risui, quòd vtilißimum iudicaret mode-
stis facetijs animorum vigorem recreare, &
ad honestos labores alacres reddere, quan-
do in rebus humanis, quod caret alterna re-
quie, durabile non est. Quin & Cleomenes
adeo seuerus, vt nec mimos, nec psaltrias,
nec tibicines vnquam admiserit in Rempub.
probauit tamen vt ciues iocis liberalibus, sal
sisque dicterijs inter se decertarent. Deni-
que quoties datur à negotijs vacuum tem-
pus, aut ipsa res postulat hilaritatẽ, quanto
decentius est huiusmodi dictis ludere, quàm
illiberalibus, indoctis & obscœnis fabulis
oblectari? Mihi videtur aliquanto consul-
tius pueros in ludis literarijs huiusmodi the-
matis exerceri quàm vulgaribus istis, quæ
vt sen

vt sensiculos habent frigidos, ita non indi-
cant linguæ Latinæ mysteria: modo præce-
ptor indicet rationes, quibus quod breuiter
dictum est, queat dilatari, & quod ridiculè
dictum est, poßit ad vsum serium accommo-
dari. His addam & illud: in sacris concio-
nibus fortasse non conuenit scripturis diui-
nis admiscere iocos humanos, sed tamen ex-
cusatius hæc adhiberentur ad excitandos dor
mitantes, quàm aniles fabulæ, quas nonnul-
li solent ex abrupto interponere prorsus è me
dia vulgi fæce haustas. Iulius Cæsar tot ci-
uilia bellicáque negotia sustinens, argutis
dicterijs, quibus adeo delectabatur, vt etiam
in ipsum torta probaret, modò scita, solet cu
rarum laßitudinem discutere. Vix alius im-
peratorum fuit Augusto Cæsare vel sanctior
vel occupatior. At rursus quis in hoc genere
vrbanior? De M. Tullio nihil dicam, qui non-
nullis videtur in iocando, nec modi, nec deco-
ri satis meminisse. Xenocrates philosophus
ingenij fuit tristioris, vir alioqui magnus,
sed hunc Plato subinde iubebat litare Gra-
tijs. Zenon totus Stoicus, Socratem ob per-
petuam sermonum vrbanitatem, scurram
Atticum solet appellare: nullus tamen est
quin fateatur Socratem vtroque sanctio-
rem. Ne commemorem quod nullorum dicta
magis celebrantur quàm quæ leporibus con-

dita ſunt. Certè pueris inſtituendis vtilior eſſet Socrates, Diogenes aut Ariſtippus, quàm Xenocrates aut Zeno. Quòd ſi rectè viſum eſt ſapientiſsimis viris primam ætatem oblectamentis quibuſdam ad amorem ſapientiæ ſeverioris allicere, multo magis id conuenit tum iuueni, tum principi, quem vt vigilantem eſſe decet, ita non oportet nec ipſum vnquam eſſe triſtem, nec quenquam à ſe triſtem dimittere. Animus autem amœnioribus ſtudijs educatus, fit ad omnes curas ferendas vegetior, & ad omnem hominum conſuetudinem feſtiuior. His rationibus me tueri poteram, ſi nihil collegiſſem niſi facetias: nunc ſerijs hæc duntaxat admixta ſunt, veluti conuiuij condimenta. Quo genere ſi te ſenſero delectatum, haud me pœnitebit huius operæ, licet humilioris, vt aliqui fortaſſe iudicabunt. Scribunt alij prouectioribus, nos principis ætatem teneram lactamus. Quòd ſi hæc infra tuos profectus fuerint, certe optarim eſſe, tamen ſcio tibi non ingratum fore, per te communibus adoleſcentulorum ſtudijs hoc vtilitatis acceßiſſe. Et nos fortaſſe dabimus aliquando ſeueriora, poſteaquàm hæc edidiceris. Nam ediſcenda ſunt omnino quò ſemper ad manum præſto ſint. Quanquam quid meis opus, quum domi habeas Conradum Heresbachium, virum omn

omni genere literarum abſolutum? quem ſic in te video affectum, vt quod optimo præceptore dignum eſt, alumni ſui commodis & ornamentis impenſius gaudeat quàm ſuis. Is vt tuam pueritiam formauit literis, ita grandiorem ætatem poterit fidelibus prudentibúſque conſilijs adiuuare. Mihi quoque non minus iucundum quàm honorificum fuerit, quantulacunque ex parte feliciſsimam indolem tuam, noſtra promouiſſe induſtria. Quod ſupereſt, Deum Optim. Maximum precamur, vt ſua dona quæ largiſsimè in te contulit, ſeruare, tueri, & augere dignetur, quo ſimul & laudatiſsimorum parentum votis reſpondeas, & clariſsimis maiorum tuorum imaginibus dignus euadas, & luculentæ ditioni, cui natus ac deſtinatus es, par eſſe queas. Deſinam, ſi verbum addidero: dum in his verſaris, memento te non Chriſtianorum, ſed ethnicorum apophthegmata legere, videlicet vt legas cum iudicio. Apud Friburgum Briſgoiæ. IIII. Kalendas Martias Anno, M. D. XXXI.

APOPHTHEGMATA LEPIDEQVE

Dicta, Principum, Philosophorum, ac diuersi generis hominum ex Græcis pariter ac Latinis autoribus selecta, cum interpretatione commoda, dicti argutiam aperiente, per Des. Erasmum Roterodamum.

APOPHTHEGMATA

Laconica secundum ordinem literarum Græcarum Liber I.

AGASICLES.

ACEDAEMONII *quoniam seueriores erant, ac moribus incorruptioribus, bellique gloriam potissimum spectabant, contemnebant omneis artes quæ ciuium animos videbantur emasculare, & à vera virtute ad otiosam ostentationem traducere. Nam & Roma cùm adhuc spiraret germanam illam austeritatem, Græculos professores vrbe exegit. Hoc genus studijs nulla Græcia pars corruptior erat quàm Attica, vbi* Gorgias, *Lysias, Isocrates, Prodicus, aliique innumeri sophistæ magno cum applausu populi, nec mediocri mercede garriebant:*

1 *Cùm igitur Agasicli Lacedæmoniorum regi diceret quidam, admirari sese quòd cùm esset auidus discendi, non adiungeret sibi Philophanem sophistam: regali prorsus indole respondit, Eorum, inquiens, volo esse discipulus, quorum sum & filius: significans, non minus interesse quos nactus sis parentes, quàm quos asciscas præceptores. Etenim vt liberi fermè referunt maiorum, vnde prognati sunt, ingenium, ita præceptorum vitia demigrant in eos, quos instituunt. Et honestæ vitæ institutio potissimum ab illis petenda est, qui virtutem ipsis factis præstiterunt: non ab ijs, qui compositis arte verbis de virtute nugantur. At nunc summi orbis monarchæ futuri, Deum immortalem, quibus interdum viris à teneris annis formandi instituendique creduntur? quum principi non minus tum perniciosum sit, tum indecorum, ab inhonestis institui, quam nasci. Nec qualibet artes discendæ sunt principi: sed hæ duntaxat, quæ tradunt rationem rectè administrandi regnum.* Generose.

Grauiter ac moderatè 2 Rursus quum alius quispiam ab eo sciscitaretur, quo pacto posset aliquis tutò imperare, nullo stipatus satellitio, respondit, Si sic imperet suis, quemadmodum pater imperat liberis. Nemo plura dixit vnquam maiore compendio. Domini tantum timētur à seruis, quo mali metu coërceantur, quos non corrigit pudor. Pater quoniam liberis consulit potius quàm sibi, diligitur ab illis, sic vt autoritatem comitetur reuerentia. Aduersus hos adeò non est opus satellitio, vt non aliud sit satellitium fidelius illorum stipatu. Quòd si rex beneuolentia ac benefactis adiungeret sibi ciuium animos, non esset opus barbarico conductitióque satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum, Oderint dum metuant, nullos magis habent suspectos, quàm quibus oportebat maximè confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

AGESILAVS.

3 Agesilaus ille magnus Lacedæmoniorum rex quum in compotatione quadam sortibus ex more ductis factus esset princeps conuiuij (huius autem partes erant præscribere quantum quisque biberet) rogatus à pin

à pincerna, quantū cuique vini deberet apponere. Si multum, inquit, vini paratum est, dato cuique quantum poscit: sin parum, cunctis ex æquo diuidito. Hac dexteritate mirè prospexit: ne vel parata vini copia deesset quibus placeret largior potatio: vel ad bibendum cogerentur, quibus placeret sobrietas. Rursus in maligniore vini copia, per æqualitatem exclusit occasionem murmuris. Etenim cùm singulis æqua vini portio distribueretur, nihil deerat his qui bibebant moderatius: & qui largius fuerant bibituri, quum haberent quod naturæ satis esset, queri non poterāt si deerat libidini, eò quòd nemo omnium plus aut minus haberet cæteris. Itaque æquis animis se illi quoque ad moderationem componebant, quibus alioqui placebat luxus. Porrò Lacedæmonij præter cæteros Græcos victus frugalitatem probabant. Solerter

4 Quum verò narraretur apud eum, maleficum quempiam ac scelerosum hominem constanter pertulisse tormenta: Vt insigniter, inquit, miser est homo, qui tolerantiā ac patientiam in res flagitiosas ac turpes collocet. Apud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerātia, quæ si suscipiatur ob res honestas, magnam promeretur laudem: sin ob turpes, non solùm non meretur fortitudi- Grauiter

nis laudem qui tolerat, sed hoc miserior est, ac vir peior, quò constantius se gesserit. πονηρὸς enim Græcè & malum sonat, & trāslato torto, laboriosum, siue calamitosum. Dolebat egregio duci tantum animi robur ac naturæ vim in re turpi cōsumptam, quam si attulisset ad res honestas, magno vsui poterat esse Reipub.

5 Alio quodam laudante rhetorem hoc nomine, quod mirificè res exiguas verbis amplificaret: Ego, inquit, ne sutorem quidē arbitrer bonum, qui paruo pedi magnos inducat calceos. Veritas in dicendo maximè probanda est: & is optimè dicit, cuius oratio cōgruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas potius, quàm ex artificio. *Salsè*

6 Quum quidam vrgeret illū improbè postulando, diceretque ei, Promisisti, atque idē crebrò repeteret, quasi iam fas non esset negare quod petebatur. Rectè sanè, inquit, si quidem iustū est, quod petis, promisi: sin minus, dixi, non promisi. Hoc dicto elusit flagitatoris improbitatē. Ille verò quum nondum faceret flagitandi finem, sed subijceret, Atqui decet reges præstare quicquid vel capite annuerint. Nihilo magis, inquit, quàm eos, qui reges adeunt, decet ea petere loquiq; quæ iusta sunt, spectantes simul & opportunitatem, & quid regibus conueniat decorúmque *Iustè & vrbaniter.*

rúmque sit. Sunt qui principes velut ex insidijs adoriuntur, & à bene potis, aut alioqui aliud agentibus, vt non vacet quale sit quod petitur cōsiderare, postulant quod iniquum est: his meritò negatur quod promissum est, & repulsi immeritò requirunt fidem à promissore, qui sui officij non meminerunt in postulando.

7 Quoties audiebat aliquos ab alijs laudari aut vituperari, existimabat, non minus esse discendos eorum mores, qui loquebantur, quàm eorum de quibus loquebantur. Sensit vir prudentißimus, qui auidè obtrectant alienæ laudi, magis prodere morbum suum, quàm detegere mores alienos: & qui ob res parum honestas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicare stultitiam suam, peruersúmque iudicium. *Prudenter*

8 Quum adhuc puer esset, & ageretur ludus solennis, quo pueritia tum exercebatur, atque is qui negotio præfectus erat, statuisset illum in loco parū honorifico, paruit quidem, tametsi iam rex designatus, ac dixit: Bene sanè habet, ostendam enim, non locum viris, sed viros loco conciliare dignitatē. Nimirum vox ea declarat in puero, miram animi celsitudinem cum pari moderatione coniunctā. Nec alij magis sunt administrādo regno idonei. Simile quiddā tribuūt Aristippo. *Magnanimiter.*

9 Quum medicus quispiam illi præscriberet curationem nimis exactam, minimèque simplicem, qualis esse solet apud Lacedæmonios: Per Geminos, inquit, sumam quæ præscribis, si mihi prorsus est in fatis vt non viuam, etiamsi non omnia sumpsero. Significabat eiusmodi curationes citius acceleraturas mortem, quàm depulsuras morbum. Nec tam operosa pharmaca sumenda, nisi qui destinauit mori. Omnibus in rebus ei gēti placuit frugalitas ac simplicitas. Argutè

10 Quum adstātem aræ Palladis, cui apud Spartanos ab æreo delubro χαλκιοίκω cognomen est, vt bouem immolaret, momordisset pediculus, non auersus est, sed arreptum palam omnibus occidit: Per deos, inquiens, equidem insidiatorem lubēs vel in ipsa ara. Videlicet declarauit animum nec inepto pudori, nec superstitioni obnoxium. tectéque significauit, insidias molientibus nullā aram aut asylum oportere tutum esse. Simpliciter.

11 Quum puer quidam eo vidente murem captum è cauo protraheret, músque conuersus momordisset tenētis manum, atque effugisset: Agesilaus indicauit his, qui aderant, dixítque, Posteaquàm minimum animalculum sic vlciscitur eos, à quibus læditur, quid viros oporteat facere cogitate. Ita dux fortissimus vndecunque captata occasione animum

mum addere studebat suis, vt audentiores fierent aduersus hostem. Sed idem exemplum magis eò valet, ne quis quamlibet potens iniuria prouocet infirmiorem. Fit enim sæpenumero, vt qui, sicut ait Flaccus, fragili quærit illidere dentem, infringat solido.

12 Quum in animo haberet mouere bellum aduersus regē Persarum, quo Græcos Asiam incolentes libertati restitueret, cōsuluit oraculum Iouis Dodonæi. Nam ea gens ex oraculis Deorum pleraque gerebat. Is quum iussisset, vt pro suo arbitratu bellum institueret, Agesilaus Dei responsum renuntiauit Ephoris (Hi erant quinque iudices, quorum autoritati reges quoque parère cogebātur.) Illi verò suaserunt, vt adiret & Delphicum oraculum, iísdem de rebus sciscitaturus. Eò profectus, hoc pacto proposuit consultationem: Apollo, num idem tibi videtur quod patri? Quum Apollo comprobasset Iouis oraculum, ita demum delectus imperator bellum apparat: vnico facto non vnam rem nos docens: primùm moderationē animi, qui quum rex esset, non grauatus sit Ephoris obtemperare rem superuacaneam imperantibus: deinde declarauit, quàm non temerè sit bellum capessendum. Illis non sat erat Iouis oraculum, quum hodie principes frequenter inconsultis, vel potius inuitis proceribus ac ciuitatibus Religiosè

ciuitatibus ad arma prosiliant. Postremò demonstrauit, quàm religiosam haberet de dijs opinionem, qui si inter se dissentiant, nō sint dij: obiter notans Homeri *fabulas, qui fingit deorum ac dearum atrocia dissidia, & quod in principibus ac magistratibus turpe sit, adscribit suis numinibus.*

13 *Tissaphernes Persarum dux cum Agesilao fœdus, non ex animo, sed metu percusserat, hac lege, vt Græcas ciuitates sineret liberè suisque viuere legibus: mox ingentibus copijs à rege suo accersitis bellum illi denuntiauit, ni Asia decederet. Hoc fœdus violatum libenter arripuit Agesilaus, legatis hilari vultu respondens, Se magnam habere gratiam Tissapherni, quòd periurio suo & deos & homines sibi infensos reddidisset, aduersæ verò parti propitios. Rectè sensit, absque prouidentia dei nihil geri in rebus mortalium, magísque fidendum diuino fauori, quàm humanis consilijs aut viribus. Cæterùm exercitum mouit velut in Cariam impressionem facturus: quò quum Tissaphernes ignarus doli, cogeret militem, Agesilaus repentè copias mouit in Phrygiā: vbi quum multas cepisset vrbes, magnámque pecuniarum vim abstulisset, dixit amicis, Fœdera quidem violare præter causam impium est, cæterùm hostibus imponere, nō modò iustum* Iustè

est ac laude dignum, verùm etiam & iucundum, & lucrosum. Vir bellandi auidus, tamen ab iniusto bello abhorrebat, nec eius suscipiendi ansam dare voluit, datam feliciter arripuit: nec turpe putauit dolis in illū vti, qui violato fœdere periurio fefellisset & deos & homines.

14 *Idem quum parū esset instructus equitatu, Ephesum sese recepit: ibi opulentis denuntiauit, vt quisquis pro se virū & equum præberet, à militia esset immunis. Hac arte factum est, vt pro ignauis ac timidis diuitibus breui colligeret & equos, & viros strenuos ac bello idoneos. Qua quidem in re dicebat sese Agamemnonis exemplum retulisse, quòd is accepta equa generosa virum diuitem, sed ignauum, militia liberasset. Locus autem est apud Homerum Iliados ψ.* Callidè.

Τὴν Ἀγαμέμνονι δῶκ' Ἀγχισιάδης Ἐχέπωλος
Δῶρ', ἵνα μή οἱ ἕποιθ' ὑπὸ Ἴλιον ἠνεμόεσσαν,
Ἀλλ' αὐτοῦ τέρποιτο μένων. μέγα γάρ οἱ ἔδωκε
Ζεὺς ἄφενος. ναῖεν δ' ὅγ' ἐν εὐρυχόρῳ Σικυῶνι.

de equa loquitur,

Quā dederat Anchisiades Echepolus Atridæ
Dono, ne huic comes iret ad alta mœnia Troiæ,
Sed remanere domi, ac sese oblectare liceret.

Nam

Nam viro opes pater altitonans donarat opimas.
Incoluit verò prædiuitem agris Sicyonem.

Hæ sunt artes excellenti principe dignæ quibus efficitur, vt quod ad reipub. dignitatem incolumitatémve necessariũ est, non per violentiam inuidiosam extorqueat, sed ea dexteritate impetret, vt nec tenues grauet, & à ditioribus etiam gratiam ineat.

15 *Cæterùm quum edixisset, vt captiui nudi venderẽtur: Laphyropolæ, quorum munus erat res prædatitias diuendere, quod erant iußi faciebant: ac vestium quidem, quoniam iuxta barbaricum morem erant splendidæ multique pretij, cõplures extiterunt emptores: cæterùm ipsa corpora cãdida, prorsúsque tenera ac delicata, nec quicquam virile præ se ferentia, quippe in vmbra, otio, ac voluptatibus educata, adeo nemo cõcupiuit emere, vt deriderent etiam hoc mercium genus, velut inutilium, nec vllius omnino pretij. Id* Solerter *animaduertẽs Agesilaus, qui auctioni præsidebat, & hunc casum torsit ad animandos ad fortitudinem milites: Hæc, inquit, sunt pro quibus pugnatis, ornamenta captiuorum ostendens: hi quibus cum pugnatis, nuda captiuorum corpora demonstrans. Duplici nimirum argumento addidit suis animos, amplißima spe præmiorum, & hostium imbellium*

imbellium extremo contemptu.

16 *Idem quum in Lydia Tissapherne vertisset in fugam, ac quamplurimis interemptis iam in agros regios fecisset incursionẽ, rex Persarum per legatos, quorũ præcipuus Titraustes ingentẽ pecuniarũ vim vltro ad* Animose *illum misit, petens vt à bello desisteret: Agesilaus spreta pecunia respondit, pacis quidẽ tempore Reipub. vigere autoritatem, vt ius habeat decernẽdi quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem censuerit conducere: belli verò tempore non item. Sibi verò iucundius esse, si milites suos ditet quàm si ditescat ipse: præterea se pulcherrimum ducere, si Græci non munera caperent ab hostibus, sed armis pararent spolia. Vox excellentis animi, qui non aliud virtutis præmiũ ambiret quàm gloriam, nec pacem hosti venderet fraudato milite.* Liberaliter

17 *Quum Megabates Spithridatis filius, eximia forma adolescens, Agesilaum adisset aliquando salutandi gratia, ac iuxta Persarum morẽ osculum offerret, quòd ab eo videretur admodum amari: Agesilaus auertit vultum refugiẽs osculũ. Cæterùm cùm erubuisset ille, ratus se cõtemptui fuisse, ac deinceps salutaret eum eminus: rex pœnitens vitati osculi, finxit se mirari quid accidisset Megabatæ, quòd ipsum non salutaret osculo:*

familiare

familiares responderunt, ipse fuisti in causa, ô rex, qui venientem non exceperis, sed formosi basium exhorrueris. alioqui nunc quoq; persuaderi poterit vt tibi veniat ad osculũ, tantùm ne rursus refugias. Hic posteaquàm Agesilaus aliquandiu tacitus suo cum animo cogitasset, Non est, inquit, opus vt illi reditum persuadeatis. Nã ego mihi sic videor affectus, vt malim huiusmodi rebus superior esse, quàm aduersariorum vrbẽ fortibus viris instructissimam per vim capere. Præstantius enim duco, vt qui sibi ipsi seruet suã libertatem, quàm vt alijs libertatẽ adimat. O virum gerendo in alios imperio idoneum, qui suis cupiditatibus imperare posset. Quis non miretur tam philosophicum in homine militari iudicium? Intellexit, neminem esse liberum qui seruiret cupiditatibus: intellexit, nullum esse imperium speciosius, quàm si quis animo suo posset imperare. Hoc exemplum temperantiæ multò pulchrius videbitur reputanti, quòd Græcorum leges formosorum adolescentium amorem concedant, citra turpitudinem tamen aut vim. Quanquam hoc apophthegma Plutarchus in Vitis paulò secus refert, Ego, inquit, denuò malim illam de osculo pugnare pugnam, quàm omnia quæ viderim mihi fieri aurea. Quò vir ille sensit amoris flammam acriorem, hoc

Continenter.

pulchrius

pulchrius ducebat, non obsequi animo.

18 Cùm cæteris in rebus esset rigidior, & exactè iusti legúmque tenax, tamen in amicorum negotiis existimabat inhumanitatis ac sæuitiæ prætextum esse, nimium aduersus illos esse iustum. Huius rei testis est epistola quædam perbreuis, quæ fertur ad Hidrieum Carem scripta, qua cuidam amico veniam deprecatur in hunc modum: Nicias si nihil peccat, dimitte hominem: si peccat, mihi dimitte, sed omnino dimitte. Innocentem punire, scelus est: culpam interdum condonare in gratiam honesti deprecatoris, humanitas est. Quum enim iustitiam semper oporteat esse clementia temperatam, quoties nacta est grauem interpellatorem, & minus habet inuidiæ, & plus impetrat gratiæ. In plerisque igitur amicorum negotiis ad eum modum se gerebat Agesilaus: interdum tamen magis sequebatur Reipub. vtilitatem per occasionem oblatam, quàm indulgebat amicitiæ.

Humaniter

19 Quodam ergo die quum castra tumultuosius essent mouenda, adolescentem cuius amore tenebatur, relinquebat ægrotum, quúmque is & blandis precibus & lacrymis illum remorari conaretur, versus ad suos, Quàm difficilè est, inquit, simul & misereri & sapere: malens sequi quod id temporis

Continenter & sapienter.

 expe

expediebat, quàm quod dictabat in amicum affectus. His animi dotibus cæteris præcellebat Agesilaus.

20 Cæterùm quod ad corporis curam attinebat, nulla in re melius habebat quàm hi quibuscum viuebat: à saturitate quidem & crapula in totum abstinens, somno verò sic vtebatur, non vt ille dominaretur, sed vt seruiret negotiis: aduersus æstum aut frigus sic erat instructus, vt quatuor anni temporibus vnicis tantum vestibus vteretur. Cæterum quum in tentoriis inter milites ageret, velut vnus quilibet è numero nihilo meliorem culcitram habebat quàm cæteri: illud assiduè habens in ore, Principis esse, non mollitie deliciísve, sed temperantia ac fortitudine priuatis hominibus antecellere. O verè regiam vocem, si addidisset, sapientia. Nam ea vox omnes Principis virtutes complectitur.

Tẽperate

21 Siscitante quodam quid Spartæ fructus attulissent Lycurgi leges: Voluptatum inquit, contemptum: videlicet indicans, non alia magis ex re nasci Reipub. corruptelam, quàm ex delitiis.

Moderatè

22 Alij cuidam qui se dicebat admirari, quòd Agesilaus cum cæteris Lacedæmoniis tam frugali cibo vestitúque vteretur. Atqui inquit, ô hospes, pro hac frugalitate opimam mes

Sapienter.

messem metimus, libertatem: sapienter admonens nullam esse voluptatem viris ingenuis libertate suauiorem: nec ibi diu libertatem esse posse, vbi regnat luxus.

23 Rursus quum alius quidam eum admoneret, vt aliquid de vitæ rigore remitteret, causam addens, quòd quæ est vitæ volubilitas, euenire posset. vt tempus ipsum exigeret aliam viuendi rationem. At ego, inquit, me consuefacio, vt quæcunque inciderit fortunæ mutatio, ne quæram ipse mutationem. Mira animi continentia, qui nec in austeriore vita delicias requireret, nec inter delicias agens ab illis corrumpi posset.

Continenter & constanter

24 Quin ne senex quidẽ factus quicquam de victus vitæque ratione ac corporis exercitiis remisit. Itaque percontanti quur per acrem hyemem solo pallio tectus obambularet absq; tunica homo tam prouectæ ætatis: Vt, inquit, iuuenes hanc vitæ rationem imitentur, quum exemplum habeant & extremæ senectutis hominem, & principem. Sapienter admonens, senibus ita viuendum esse, vt adoliscentibus exhibeant rectè viuendi formam & vulgus nihil imitari libentius, quã quod à viris principibus conspexerint factitari.

Grauiter

25 Thasiorum gens vt copia rerum abundabat, præcipuè vini præstantia nobilis, ita deliciis erat addictior: per horum agros cum

exercitu proficiscenti Agesilao Thasij honoris gratia miserũt farinas, anseres, bellaria, liba ex melle condita, & item omnis generis alia maximi pretij tum esculenta, tum poculenta: at ille præter farinas nihil accepit, reliqua domum referri iussit ab his, qui attulerant, tanquam sibi suísque prorsus inutilia. Cæterùm quum illi precibus & obtestationibus vrgerent omnino vt acciperet xenia, iussit ea inter Helotes distribui: id erat apud Lacedæmonios mancipiorum genus. Eius facti causam sciscitantibus respondit, Non decere qui virtutis ac fortitudinis studio tenerentur, id genus delicias cupediásque recipere: propterea quòd istiusmodi res quibus inescarentur ingenio seruili nati, oporteret à liberis procul abesse. grauiter taxans Thasiorum mores, qui dum voluptatibus seruirent, nec ingenuos se præstarent, nec liberos: & sapienter ostendens, nihil esse seruilius abiectiúsque, quàm gulæ ventrísque voluptatibus obnoxium viuere. Frugaliter

26 Aduersus voluptates quidem inuicti pectoris hoc specimen dedit: aduersus inanem gloriam non minus insuperabilem fuisse declarat quod dicturus sum. Thasij quoniam intelligebant Agesilaum de ipsis optimè meritum, templis ac diuinis honoribus illum dignati sunt: atq; hac de re legationem ad il

ad illum miserunt. Is vbi legisset honores quos legati ad illum detulerant, percontatus est, num illorum patria potestatem haberet ex hominibus faciendi deos: quum illi respondissent, habere: Agedum, inquit, primum vos ipsos deos facite: id si præstiteritis, tum vobis credam, quòd me quoque deum facere poteritis. Vtrum hic prius admirari conuenit, animi celsitudinem adeò contemnentis oblatum, ob quod Empedocles philosophus semet in Aetnam coniecit, quódque tot eruditi principes tot artibus & impendiis ambierunt: an ingenij solertiam, qua Thasiis vel summam stultitiam, vel abiectam adulationem suam in oculos ingessit? Liberè & grauiter

27 Nec minus excelsi animi fuit, quòd quũ nationes quæ id temporis Græciam incolebant, decreuissent illi in clarissimis quibusque ciuitatibus honoris causa statuas erigi, rescripsit illis in hunc modum: Mei nulla sit imago, neque picta, neque ficta, neque vllo alio artificio parata. At principum vulgus hoc honoris genere se diis æquiparari credebat, summúmque rerum bene gestarum præmium arbitrabatur. Agesilaus ipso honesto contentus, negligebat eiusmodi adulationes verius quàm glorias, malens insculpi prudentum ac bonorum hominum pectoribus, quàm in foro æreus, aureúsve stare. Eximiã virtu Magnanimiter

virtutem sponte suum consequitur decus. Nec vlla speciosior statua, quàm honorifica bene actæ vitæ memoria.

28 In Asia quum ædes quasdam conspexisset, quarum tectum quadratis trabibus contextum esset, rogauit ædium dominum, num apud illos ligna quadra nasceretur: qui quũ negasset talia nasci, sed ex rotũdis arte quadrari, Quid, inquit, ergóne si quadrata nascerentur, faceretis rotunda? Immane quantum abfuit illius regis animus à nostrorum ædificiorum deliciis, in quibus nihil placet, nisi ex alieno deuectum orbe, aut multo artificio adulteratum.

Temperate

29 Quum aliquando quidam percontatus esset, quinam essent fines Laconicæ ditionis, vibrata lancea, Quoúsque, inquit, hæc valeat pertingere. Vox egregio duce digna, qui bellum non nisi iustum susciperet, imperiúmque virtute partum virtute tueretur.

Fortiter

30 Rursus alij cuidam percontanti, quam ob causam Sparta non cingeretur mœnibus, ostendit ciues armatos, Hi, inquiens, sunt Spartanæ ciuitatis mœnia: significans Respubl. nulla munimento tutiores esse, quàm virtute ciuium.

Fortiter

31 Similiter quum alius quidam hoc idem percontatus esset, respondit, Ciuitatem non saxis lignísve, sed pro vallis ac mœnibus, inco-

Sapienter

incolentium virtute muniri oportere: quos si iungat concordia, nullus potest esse murus inexpugnabilior.

32 Aduersus pecuniarum studium, quo vitio plerique laborant, amicos admonere consueuit, ne tam pecuniis quàm fortitudine ac virtute studerent ditescere: quòd frustra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sapienter

33 Si quid autem esset quod per milites celeriter confici vellet, primus ipse sub oculis omnium operas aggrediebatur, quò vel pudore ad industriam extimularentur. Efficacissimum exhortationis genus, principem hoc facere, quod ab aliis fieri velit.

Impigre exempli

34 Illud sibi cum primis ducere solet gloriæ, quòd cum rex esset, cæterisque consilio prospiceret, nihilo secius in laboribus obeundis nemini cederet: quódque sibi ipsi imperaret, suique, vt ita loquar, rex esset, id pulchrius esse iudicabat, quàm quòd regnum obtineret in alios.

Grauiter

35 Quidam conspiciens Lacedæmonium quendam claudum ad bellum exeuntem, quũ ei equum veluti debili necessariumquæreret: Non intelligis, inquit Agesilaus, in bello opus esse, non qui fugiant, sed qui loco maneant? Significans eos demum esse bello vtiles milites, quibus decretum est, in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

Facete

Grauiter vitæ contemptus

36 Percontanti cuidam, qua ratione pararet sibi eximiam gloriam: Si mortem, inquit, contempseris. Nihil enim in bello præclarè rei geret, cuius animum mortis metus occupauit. Idem affectus in omni vita mortalium à pulcherrimis facinoribus reuocare solet.

Prudenter

37 Roganti quam ob causam Spartiatæ ad tibiarum cantum inituri prælium exercerentur: Vt quum ad numerum, inquit, incedūt, appareat qui formidolosi sint, qui fortes. Nā anapestorum ictus strenuis addebant animum, vehementer meticulosis pallorem ac tremorem incutiebant. Itaque quum pes non responderet ad modulos tibiarum, prodebatur ignauorum imbecillitas. Magni siquidem refert, vt dux perspectos habeat militum suorum animos, quo norit qui sint à prælio summouendi, aut qui qua parte exercitus collocandi. Valerius Maximus libro secundo putat tibias adhiberi solitas ad incitandos militum animos: contrà Thucydides apud A. Gellium tradit, pro tubis & cornibus Lacedæmonios ad prælium tibiis vti solitos, ad moderandam vim & impetum militum, ne sparsi dispalatique proruerent in hostem, sed compositè incederent suo quisque ordine. Proditum est literis Cretenses cithara præcinente prælium inire solitos.

Quum

Argute

38 Quum quidam apud Agesilaum admiraretur regis Persarum felicitatem, quod admodum iuuenis esset: Ne Priamus quidem, inquit, quum hoc esset ætatis, erat infelix: indicans neminem appellādum beatum, nisi ad supremum vitæ diē peruenisset, quod nec Priamo nec Crœso contigit.

Moderate

39 Quum maximam Asiæ partem armis sibi subegisset, constituerat ad ipsum regem Persarum proficisci, vt eum compesceret: qui sic erat quietus à bello, vt interim Græcorum duces pecunia corrumperet, cæterùm reuocatus domum ab Ephoris ob Spartam Græcorum obsidione cinctam (nam id rex Persarum pecuniis missis effecerat) paruit dicens, Bonum imperatorem legum imperatis parere oportere, citráque cunctationem soluit ex Asia, magno sui desiderio relicto Græcis Asiaticis. Offerebatur rei bene gerendæ occasio, inuitabat illum Græcorum affectus vt instituta perageret, sed rex à tyrānide alienissimus legum autoritatem existimabat omnibus anteponendam.

Facetè

40 Quoniam verò Persarum numisma sagittarium habebat insculptum, ex Asia discedens aiebat, se triginta sagittariorum millibus à rege Asia depelli. Tot enim Daricorum aureorum millibus Athenas ac Thebas deportatis, & in plebis moderatores distributis,

butis, Timocrates effecerat, vt populus hostilem animum aduersus milites susciperet. Ephoris autem rescripsit in hunc modũ. Agesilaus Ephoris salutem: Asiam magna ex parte subegimus, barbaros expulimus, frequẽter in Ionia confliximus: attamen quoniam pro magistratus autoritate iubetis vt istuc ad diem præscriptum adsim, consequor hanc meam epistolam, ac fortaßis anteuertam etiam. Nec enim mihi principatum gero, sed tum Reip. tum sociis & amicis Reipub. Atq; ita demum qui potitur imperio, verè legitiméque imperat, quum & ipse paret imperio legum & Ephororum, aut quicunque sint illi qui in Repu. magistratu fungũtur. Quid huius ducis animo moderatius? at quid eodem excelsius? Moderate

41 Dein quum transmisso Hellesponto iter faceret per Thraciam, nulli quidem barbarorum supplex fuit vt daretur transitus, sed mißis ad singulos nuntiis rogabat vtrum per hostium an amicorum regionem iret: ac cæteri quidem illum amicè recipiebant venientem, ac discedentem deducebant. Cæterum qui Troadenses appellantur, à quibus, vt fertur, Xerxes datis muneribus transeundi copiam emerat, transitus mercedem postulabant ab Agesilao, centum argenti talenta, totidémque fœminas. At is irrid- Fidenter

irridens eos, rogauit cur non protinus venissent accepturi quod postulabant. Admouit exercitum, & congressus cum his qui se obiter collocarent in acie, omnes vertit in fugam, compluribus trucidatis: itaque sibi ferro viam apperuit. Animose

42 Itidem & ad Macedonũ regem nuntios misit, rogans vtrum per hostium solum irent an amicorum. Quum respondisset, se consultaturum, Fiat, inquit, igitur consultatio, nos tamen interim iter faciemus. Rex admiratus hominis audaciam, sibique metuens, satius esse censuit illum vt amicum suscipere. Intrepide.

43 Thessalorum, qui hostibus tulerant suppetias, agros depopulatus est. Virtus sic erat æquitate temperata, vt nec amicos læderet, nec inimicis parceret, vbi fortuna dedisset vlciscendi occasionẽ. Hoc apophthegma non est, & ab indocto quodã truncatim adiectũ est. Seuerè

44 Ad Larissæos autem qui non iuuerant res hostium, Xenoclem ac Scythen legatos misit amicitiæ conciliandæ gratia. Hos quum Larissæi comprehensos asseruarent in custodia, cæteri quidem id factum grauiter ferentes censuerunt, vt Agesilaus admoto exercitu Larissam vrbem obsidione vallaret. At ille negabat, se vel vniuersam Thessaliam hac conditione velle capere, vt ex his, quos miserat, alterius faceret iacturam, amissurus vtrunq Moderatè Amicè

vtrunque si illos bello lacessisset: itaque captos acceptis conditionibus liberauit ac recepit. Tam atrocem iniuriam duorum amicorum incolumitati condonauit, alioqui contumeliarum impatiens: dicas illum suos affectus in sua habuisse potestate.

45 Feliciter pugnatum erat apud Corinthum: in eo prælio quanquam accepisset Spartanorum admodum paucos desideratos, cæterùm è Corinthijs & Atheniensibus aliísque socijs ingentem numerum interijsse, adeò non gauisus est, nec elatus ea victoria, vt grauiter ingemiscens deploraret Græciæ vicem, Heu, inquiens, Græciam, quæ tot viros intestino bello perdidit, quot vniuersis barbaris debellandis satis esse poterant. Viro magnanimo victoria erat optabilis, sed charior erat sociorum incolumitas. Quo animo tulisset ille si plurimorum ciuium interitu fuisset empta victoria? Non parum laudis promeretur hic affectus in duce Lacedæmonio tum natura bellaci, tum ethnico: at Christiano principi nulla non debet esse lugubris victoria, quæ plurimorum etiam hostium exitio contigit.

Clementer

46 Cæterùm quum Pharsalij vrgerent, latrociniísque vexarent ipsius exercitum, sexcentis equitibus vertit illos in fugam, móxque trophæum statuit sub Narthacijs. Nec alia victoria magis lætatus est, quòd ipse per se constituto equitatu paucorum, nec alijs adhibitis copijs, eos superasset qui de re equestri præcipuè gloriabantur. Pulchrum est vincere lacessentes, præsertim his præsidijs, quibus hostes potissimum sese iactant.

Feliciter

47 Nunc accipe geminum in gloriæ cupidissimo duce temperantiæ exemplum. Quum Diphridas illi è patria nuntium attulisset, vt omissis quæ tum agebat, protinus in Bœotiam irrumperet, quanquam destinarat hoc ipsum postea maiore aggredi apparatu, tamen magistratibus obtemperans, accersitis ad se viginti millibus eorum qui apud Corinthum militabant, inuasit Bœotiam, ac iuxta Coroneam congressus cum Thebanis, Atheniensibus, Argiuis & Corinthijs, ambas acies superauit, licet ipse multis acceptis vulneribus corpore esset grauiter affectus. Quæ pugna cùm esset inter res ab illo gestas omnium maxima, quemadmodum scripsit Xenophon, tamen domum reuersus nihil de pristino victu vitæque modestia mutauit ob tantos rerum successus, tótque victorias. Multò dignior erat triumpho victoria, qua vir ille primùm suis consilijs anteposuit legum autoritatem, deinde tot egregijs facinoribus nihilo factus est insolentior.

Modestè

48 Animaduertens ciuium nonnullos qui in

in pretio habebantur, ac sibi placebant quòd equis alendis intenderent animum, sorori Cyniscæ persuasit, vt conscenso curru certaret in Olympijs: hoc pacto Græcis ostendere cupiens, id genus exercitamenta nullius esse veræ virtutis, sed nihil aliud habere quàm opum & impendiorum ostentationem, eóque fœminis esse digniora quàm viris. *Facetè*

49 Quum haberet apud se Xenophontem illum sapientem, eúmque plurimi faceret, iußit vt filios suos accerseret Lacedæmonem, docendos artem omnium pulcherrimam, videlicet imperare & parere imperio. Athenis florebat omnium liberalium disciplinarum genus, sed hanc cæteris omnibus præstantiorem existimabat nusquam melius disci quàm apud Lacedæmonios, vbi non verbis disputabatur de bene administranda Republ. sed ciuium moribus honestißimæ rei exemplum exprimebatur. Simul indicans, eos non esse gerendo magistatui idoneos, qui legibus ac magistratibus nescirent obsequi. *Grauiter*

50 Proinde rogatus abs quopiam, quam ob rem Spartanorum Respubl. præ cæteris, secundis rebus floreret, Quoniam, inquit, plus cæteris in hoc sese exercent, vt pariter & imperare & parere sciant. Quæ duæ res à ciuibus excludunt seditiones, & tuentur concordiam. *Disciplina ciuilis*

Cùm

51 Cùm vita defunctus esset Lysander, Agesilaus numerosam sodalitatem aggregatam comperit, quam ille ex Asia domum reuersus statim aduersus Agesilaum instituerat: id indignè ferens Agesilaus, destinabat omnibus palam facere, cuiusmodi ciuis fuisset Lysander dum viueret: ac prælecta quadam oratione, quam Lysander in libro descriptam reliquerat, compositam quidem à Creonte Halicarnasseo, sed in hoc vt hanc Lysander edisceret, atque apud popularem multitudinem recitaret (Tractabat autem oratio de nouandis rebus, deque mutando Reip. statu) hanc quoniam arguebat Lysandrum fuisse ciuem perniciosum ac seditionis auidum, Agesilaus voluit euulgare. Cæterum vbi senex quidam Ephorus orationem perlegisset, metuens dictionis grauitatem ac vehementiam, ne lecta quoque multos ad rerum nouarum studium excitaret, consuluit Agesilao ne Lysandrum sepultum refoderet, sed orationem premeret. Senis consilio paruit, & à cœptis conquieuit Agesilaus, doctus non solùm obtemperare publicis legibus ac magistratui, verumetiam priuato senioris consilio. Vir excelsi animi plus apud se valere voluit publicam vtilitatem quàm priuatum odium, simúlque perspexit, indecorum esse, simultatem exercere cum sepulto. *Moderatè*

Hac

Hac moderatione vsus est aduersus manifestum inimicum.

52 Porrò qui clanculum ipsi aduersarentur, eis palàm quidem non exhibebat negotium, sed efficiebat vt ipsum in militiam sequerentur, atque ex his nonnullos duces exercitus ac magistratus factos euehebat: qui cum se in magistratu improbè & auarè gessissent, eóque in ius vocati periclitarentur, rursus Agesilaus illis patrocinabatur, & ab ipsis stabat, atque hac arte reddebat eos ex clancularijs hostibus amicos, & ad se reuocabat: quibus rebus factum est vt iam neminem haberet aduersarium. Quid hac prudentia ciuilius, qua mederi maleuolis maluit quàm vlcisci?

Callidè

Moderatè

53 Quidam petijt ab Agesilao, vt se scriptis ad hospites & amicos suos Asiaticos literis commendaret, quò apud illos ius suum consequeretur: respondit, nihil esse opus literis commendatricibus, Nam mei, inquit, hospites sua spõte quæ iusta sunt faciũt, etiam si illis non scripsero. Apud bonos in bona causa superuacua est commendatio, quum ipsa res impetret quod precibus exoraretur. Dux egregius non nisi cum sui similibus hospitium coniunxerat.

Iustè

Humaniter

54 Ostendebat illi quidam ciuitatis cuiusdam muros bene tutos validéque extructos: quúmque rogasset, videretúrne pulchri, Pulchri, inquit, per Iouem: verùm apparet in hoc paratos, vt mulieres inhabitent non viri: sentiens non alijs mœnibus rectius communiri ciuitatem quàm strenuis ciuibus.

Grauiter

55 Megarensi cuidam multa iuueniliter de sua ciuitate aduersus Agesilaum iactanti, Adolescens, inquit, tui sermones opus habent magnis viribus. Significans indecenter eum magnificè loqui, cui vires non suppetunt orationi pares.

Modestè

56 Tantum & cæteris in rebus aberat à vulgi iudicio vir prudentissimus, vt quæ cernebat alios admirari, ipse in tantum contemneret vt ne nosset quidem. Quod euenit in Callipide. Is erat tragœdiarum autor, multi nominis, famæq; celebris apud Græcos, & à cunctis in pretio habitus. Primùm quidem occurrit Agesilao, eumq; est allocutus: pòst improbè semet admiscuit his qui simul cum rege ambulabant, seséque ostentabat, ratus futurum vt rex prior ipsum comiter & cum beneuolentia quadam amplecteretur. Id quum non fieret, Tandem non, inquit, agnoscis me ô rex, nec audisti qui sim? Agesilaus autem intuitus illum, An non tu es, inquit, ille Dicelicta? Nam hac voce peculiaris Lacedæmoniorum lingua signat mimum, hoc est imitatorem, δείκηλον enim illis simulacrum sonat

Grauiter

aut effictam imaginem. Adeò vir prudens, & omnia Reip. commodis metiens, nullo honore dignatus est histrionem quamuis insignem, cuius ars ad solam parata voluptatem corrumpendis ciuium moribus esset accommodatior quàm erudiendis.

57 Huic simile est, quòd rogatus vt vellet audire quendam, qui mira similitudine lusciniæ vocem imitabatur, recusauit, Frequenter, inquiens, ipsam audiui lusciniam: significans ineptam esse voluptatem, magis delectari ipsa simulatione quàm natura. (Argutè)

58 Quemadmodum autem ipse singulari modestia præditus erat, ita non tulit in aliis arrogantiã. Menecrates quidã medicus, quum desperatæ quædam curationes ipsi feliciter cessissent, populari adulatione dictus est Iupiter. Hoc cognomẽto vir arrogantis ingenij delectatus, insolentiùs vsus est eo titulo. Tandem quum & Agesilao scriberet, nec veritus esset hac vti salutatione, Menecrates Iupiter Agesilao regi salutem. Rex eo offensus procemio, præterea nihil dignatus est legere, sed rescripsit in hunc modum, Rex Agesilaus Menecrati sanitatem. χαίρειν Græci dicunt quibus bene precantur, ὑγιαίνειν ambiguum verbum ferè in malum sonat, quum significamus abesse sanitatem mentis. Eo verbo quidam Cæsari exprobrauit insaniam. (Facetè Modestè)

Fortis

59 Fortitudinis etiam in rebus aduersis insigne dedit specimen. Conon & Pharnabazus per classem regiam mari potiti obsidebant maritimas Lacedæmoniorum regiones, quum interim Atheniensium ciuitas mœnibus esset cincta. Itaque Lacedæmonij Pharnabazo donante pecuniã pacem ineunt cum rege, mittúntque ciuem Antalcidam ad Teribazum, Græcos Asiaticos, pro quibus bellũ gesserat Agesilaus, tradentes regi: vnde pessimè euenit, vt huius ignominiæ portio recideret in Agesilaum. Antalcidas enim inimicus erat Agesilao, eò pacem quacunque occasione confecit, inuidens illius gloriæ, quem videbat bello crescere, reddíque maximum ac maximè celebrem. Nec tamen hæc infelicitas deiecit illius animum, quin etiam cuidam dicenti quòd Lacedæmonij Medissarent, ita respondit, Imò Medi potius Laconissant: significans indolem suæ gentis corrumpi fortuna non posse. (Fortiter)

60 Quodam tempore rogatus, vtra virtus esset præstantior, fortitudo an iustitia, grauiter respondit, Fortitudinis nullum esse vsum nisi adsit iustitia. Quòd si omnes essent iusti, nihil opus fore fortitudine. En animum summo dignum duce, qui nihil vi præter æquũm iudicarit faciendum: rectéque perspexerit plurimum interesse inter auda- (Iustè)

ciam & fortitudinem.

61 Quum Græci qui Asiam incolebant, Persarum regem ex more magnum appellarent, Qua, inquit, re ille me maior est, nisi sit iustior ac temperantior? Contempsit vir egregius externa bona, quæ vulgus præcipuè suspicit, totámque hominis felicitatem animi bonis metiebatur. Ea sententia philosophis esse consueuit in ore, sed hanc bellator expressit affectu.

Animosè

62 Notans præposteram licentiam eorum qui Asiam incolebant, eius gentis corrupti moribus, dicere solet: inter illos qui improbi essent, eos esse liberos: contrà qui probi, eos esse seruos: quòd ibi vitijs licerent omnia, virtus haberetur odio.

Grauiter

63 Interrogatus qua ratione potissimum quis assequi posset, vt apud homines honestā haberet famam, Si loquatur, inquit, quæ sunt optima, & faciat quæ sunt honestissima. Quid dici poterat breuius, at rursus quid absolutius? Itidem Socrates idem percontanti, Si talis, inquit, esse studeas, qualis haberi vis. Siquidem fucis parta gloria vt non est vera gloria, ita nec diuturna est.

Sapienter

64 Celebratur & hoc illius dictum principibus ediscendum: Imperatoris officium esse, erga rebellantes audacia, erga subiectos beneuolentia vti: quod idem Maro nobili carmine docuit, Parcere subiectis & debellare superbos. Neque enim verè victor est, qui iracundiæ vindictam flagitāti frenū nescit imponere.

Iustè Moderatè.

65 Cuidam sciscitāti quæ potissimum pueris essent discenda, Ea, inquit, quibus vsuri sint & quum ad virilem peruenerint ætatem. Rectè censuit vir prudens, solam virtutem primum ac statim à teneris vnguiculis disci oportere: nec vllam æui portionem artibus friuolis dandam: quæ vt in pueris habent ostentationē plausibilem, ita nec grandibus decoræ futuræ sint, nec ad seria vocatis vtiles.

Sapienter

66 Idem quum in causa quadā sederet iudex, & is quidem qui accusabat rectè dixisset, patronus contrà male, subinde tamē repeteret inter dicendū, Agesilaë, decet regem opitulari legibus: perinde quasi bonā haberet causam, & ab ipso starent leges: hominis improbitatem interpellās Agesilaus, Si quis, inquit, tibi domū perfoderit, aut vestē abstulerit, num expectaturus esses, vt architectus, aut qui vestem contexuit, tibi sit auxilio futurus? Subindicabat regem esse veluti legum architectum, nec conuenire, vt is opituletur ei qui contra leges aliquid admiserit.

Salsè

67 Cum pax coisset, eique à rege Persarum essent allatæ literæ, quas Perses vnà cum

Callia Lacedæmonem perferebat, de hospitio déque amicitia tractantes, non recepit: sed iussit illos regi nuntiare, nihil esse necesse priuatim ad ipsum literas mittere: cæterum si perspicuum foret, illum bene velle Lacedæmonijs & Græcis ipsum quoque illi pro viribus futurum amicum. Quòd si deprehenderetur insidias tendere, ne putet, inquit, quòd me sit habiturus amicum, etiamsi vehementer multas ab eo recepero epistolas. Quid hoc animo sublimius, cui in omnibus rebus gerendis hic vnicus erat scopus consulere Reipublicæ commodis. Incorruptè

68 Quum miro esset affectu erga liberos suos, dicitur aliquando arundine pro equo conscensa, vnà cum pueris lusisse domi. Id quum forte vidisset ex amicis illius quidam, rogabat ne cui diceret quod viderat, priusquàm ipse quoque liberorum parens esset factus. festiuè subindicans eum lusum non esse leuitatis, sed pietatis: nec hoc quod agebat, videri posse ineptum ei, qui modo expertus esset quàm ingens sit affectus charitatis parentum erga filios. Piè, vrbanè

69 Quum assiduè belligeraretur aduersus Thebanos, ac in prælio quodam vulnus accepisset, Antalcidas, vt fertur, ait, Præclara doctrinæ tuæ præmia recipis à Thebanis Agesilae, quos quum nec vellent bellare, nec scirent, Salsè

scirent, bellare docueris. Nam aiunt re vera, Thebanos crebris Lacedæmoniorum aduersus ipsos expeditionibus multo bellicosiores esse factos, quàm antea fuerant. Eóque Lycurgus ille priscus legum conditor in legibus quæ vocantur Rhetræ, veluti dicas oracula à dijs profecta, vetuit sæpius eosdem bello lacessi, ne hostes vsu bellare discerent. Quanquam hoc apophthegma non est Agesilai.

70 Audiuerat socios molestè ferre tam crebras expeditiones, præsertim quum ipsi permulti Lacedæmonios numero paucos sequerentur. Agesilaus itaque volens ostendere quanta esset Lacedæmoniorũ multitudo, iussit vniuersos socios simul cõsidere permixtos inuicem, Lacedæmonios item separatim solos. Mox per præconẽ edixit, vt primi omniũ surgerent figuli: hi quum surrexissent, secundo loco per præconem iussit surgere fabros ærarios: deinceps architectos, ac domorum opifices, similiter & aliarum artium singulos. Ita factum est, vt propemodum socij surgerent omnes, Lacedæmoniorum verò nullus, eo quòd Lacedæmonijs, qui militiæ parãtur, interdictum sit, opificium aut artem sedentariam vel exercere vel discere. Hoc facto risit Agesilaus. Videtis, inquit, ô viri, quantò plures nos educimus quàm vos? Hoc Solerter

ſtrategemate dux inclytus demonſtrauit, nõ perinde referre quàm numeroſum militem educas in prælium, vt quàm fortem & exercitatum.

71 In pugna Leuctrica quum Lacedæmoniorum multi fugiſſent, iíque legibus pœnas dare deberent, Ephori reputantes ciuitatem viris deſertam egere militibus, cupiebant eam ignominiam militibus remittere, ſimúlque ſeruare leges. Deligũt igitur Ageſilaum nouarum legum conditorem. Is prodiens in ſuggeſtum, Ego, inquit, alias leges haudquaquam laturus ſum. Neque enim his, quas habetis aut additurus ſum aliquid, aut detracturus, neque quicquam omnino mutaturus. Sed mihi rectum videtur, vt leges quas habetis, à die craſtino robur habeant & autoritatem. Eo commento vir ſolers ſimul & præſenti ciuitatis neceſſitati conſuluit, & præcluſum mutãdarum legum exemplum excluſit à Repub. vno tantum die legibus abrogatis.

Solerter

72 Exemplum erat præſentis & imperterriti animi, quod quum Epaminondas cũ admirabili impetu ac procella irrueret, adeò vt Thebani ſociíque iam de victoria gloriarentur, nihilo minus Ageſilaus tutatus eſt Spartam ciuitatem: in qua tametſi perpauci erant, tamen hoſtes coëgit domum reuerti.

Fortiter

Hoc quocunque nomine voces licebit, certè apophthegma dici non poteſt.

73 Vt hoc erat fortitudinis, ita quod dicturus ſum conſilij prudentiæq; laudem habet. Cùm pugnaretur apud Mantineam, admonuit Lacedæmonios vt cæteris omiſſis omnibus in vnum Epaminondam intenderẽt vim prælij, dicens, Solos cordatos, eſſe viros fortes, hóſque ſolos eſſe autores victoriæ. Itaque ſi hunc, inquit, ceperimus, facilimè cæteros in poteſtatem noſtrã redigemus, vtpote vecordes nulliúſque pretij, quod & euenit: Nam inclinãte ad Epaminondam victoria, quum nonnullorum fuga fieret, adhortanti illi ſuos & à fuga reuocanti Lacedæmonius quiſpiam letale vulnus inflixit. Eo proſtrato qui erãt cum Ageſilao à fuga reuerſi, iam ancipiti Marte cum hoſte depugnarunt, ſic tamen vt multo inferiores Thebani, multo præſtantiores Lacedæmonij viderentur. Hac arte prudentia ducis conſuluit incolumitati ſuorum, qui fuerant haud dubiè perituri: ſimul illud docuit, in bello plus habere momenti vnum verè prudẽtem & cordatum, quàm turbam imprudentium.

Prudenter

74 Quum Spartanos pecuniæ deficerent ad bellum, eò quòd alerent externum militem, Ageſilaus in Aegyptum profectus eſt, ab Thacco Aegypti rege accitus ſtipendio. Cæ-

Piè in patriam

terùm Agesilaus ob corpus incultum ac vestis vilitatẽ venit in contemptum eius gentis hominibus, qui sperarãt se visuros Spartanum regem talem, qualis esset rex Persarum, corpore decentissimè ornatum: perperam sanè de regibus sentientes, quos externo cultu putarint æstimandos potius quàm animi virtutibus. Nihil ille quidem de cultus ac victus simplicitate mutauit, sed interim ostendit, maiestatẽ dignitatémque regiam non vestium splendore, sed prudentia ac fortitudine parari oportere: grauitérque taxauit vulgares monarchas, quibus si diadema, purpuram, aurum & gemmas detrahas, nihil videas præterea regium. Quin eodem facto declarauit insignem erga patriã pietatem, qui ob publicam vtilitatem non grauatus sit in Aegyptũ proficisci: nec ætatis iam feræ ac vergentis ad annum octogesimum excusatione vti voluit, quo minus apud barbaros stipendium faceret, modò reipublicæ subueniret. Athenæus hoc modo rem narrat. Agesilaus in Aegyptũ profectus Thacco regi laturus suppetias, quoniam corpore erat pusillo, his verbis à rege contemptus est, Parturijt mons, Iupiter metuit, ac ille peperit murem. Id vt audiuit Agesilaus, At ego, inquit, aliquando tibi videbor leo. Nam pòst, quum illi non adesset Agesilaus, regno pulsus

pulsus confugit ad Persas.

75 Cæterùm vbi quos educturus erat in aciem, conspiceret ob imminens periculum formidolosos, partim propter hostium multitudinem (erant enim numero ducenta millia) partim ob ipsorum paucitatem, decreuit ante conflictum rem diuinam facere, veluti capturus auspicium ab extis: itaque non conscijs cæteris, læuæ manus volæ literis inuersis victoriam inscripsit, deinde iecur ab aruspice acceptũ supposuit manui quæ clàm scripturam habebat: diúque tenuit fingens interim se deliberabundum, ac dubitantis speciem præ se ferens, donec literarum figuræ iecinori imprimerentur: móxque militibus quos in aciem educturus erat ostendit, dicens, deos his literis certò portendere victoriam. Illi verò existimantes sese certum habere signum futuræ victoriæ, vehementer animati sunt ad pugnam. Hic dolus multò plus valuit quàm oratio quamuis prolixa ac meditata. Et hoc strategema est, non apophthegma. Callidè

76 Cùm hostes Agesilai exercitũ fossa cingerent, id quod facilè poterant ob multitudinem, ac Nectabius, cui suppetias ferebat, censeret erumpendum, & cum hoste conserendas manus, ne quod instituerant perficerent, ille negabat impediẽdos hostes, qui pares Animosè

res hostibus esse studerent, non superiores. Siquidem fossa vtrisque adimebat confligendi copiam. Porrò cum parum abesset quin fossa coiret, per hoc angustum interuallũ instruxit quod erat reliquum militum: ac inter partes commissa pugna vertit illos in fugã, hostiúmque ingentem stragem edidit paucis militibus quos secum habebat, atque ex ex præda magnam pecuniarum vim misit Spartam.

77 Decessit ab Aegypto patriam repetens morbo implicitus in portu qui Menelai dicitur. Moriens autem mandauit ijs qui aderant, ne quam fictilem aut aliàs imitatam corporis sui imaginem facerent. Si quod, inquit, præclarum facinus gessi, hoc erit monumentum mei: sin minus, ne omnes quidem statuæ, quum sint vilium ac nullus rei opificum opera, illustrabũt mei memoriam. Quis non miretur in bellatore pectus tam philosophicum? — Modestè

78 Crebrò solet in concione admonere milites suos, ne captiuos vt facinorosos cruciarent: sed vt homines seruarent. Infantibus etiam in bello captis prouidit, vt in vnum locum comportarẽtur, ne mutatis castris relicti perirent. Eandem curam impendit senibus captiuis, ne, quoniam sequi non possent, à canibus lupísve discerperentur. Hæc autem — Humaniter

autem humanitas illi nõ solum aliorum, verumetiam captiuorum miram beneuolẽtiam conciliauit. Et nunc homines sibi videntur, qui trucidatis infantibus ac senibus, eam ætatem abducunt, quæ vel libidini apta est, vel labori, vel vtrique. Quò progressa est immanis illa feritas.

EX PROBO AEMYLIO.

79 Apud Coroneã Athenienses ac Bœotios cum suis socijs, Agesilai iter impedire conatos graui prælio vicit: ei victoriæ per se magnificæ multum laudis apposuit religionis exemplo. Multi è prælio cõfugerant ad templum Mineruæ, de his rogatus quid vellet fieri Agesilaus, vetuit illos violari, quum in eo prælio vulnera aliquot accepisset: videretúrque vehementer iratus omnibus qui tum arma aduersus ipsum tulerant, tamen plus apud illum valuit religio quàm ira. Neque hoc solum in Græcia fecit, vt templa deorum haberet sancta, verumetiam apud Barbaros summa religione simulacra arásque consecrauit, quasi in hæc nullum esset ius belli. Itaque præclarè solitus est dicere, se vehementer admirari, eos non haberi sacrilegorum numero, qui læderent ipsis supplices, ac per deos obtestantes, nec grauiores sumi pœnas — Religiosè

nas de his qui religionem minuerent, quàm qui templa spoliarent: rectè iudicans, dijs esse chariorem hominum salutem, quàm muta templorum ornamenta.

80 Accipe nũc exemplum fortitudinis clementia temperatæ. Posteaquam ingẽti strage fregisset Corinthiorũ vires, eósque intra
Moderatè
mœnia compulisset, multis hortantibus vt vrbem oppugnaret, negauit id suæ virtuti conuenire, qui peccãtes ad officium cogeret, non qui nobilissimas Græciæ vrbes subuerteret. Vt hoc est eximiæ cuiusdam moderationis, ita quod adiecit, admirabilẽ viri pru-
Prudenter
dentiam arguebat: Si, inquit, eos extinguere voluerimus qui nobiscum aduersus barbaros steterũt, ipsi nos expugnauerimus vel quiescentibus hostibus, qui subuersis socijs nullo negotio quando volent, nos opprimẽt.

81 Diuinitatis cuiusdam esse videtur quod adijciã. Quum adornaretur expeditio apud Leuctra, quæ Lacedæmonijs fuit luctuosissima, Agesilaus quum à plerisque vrgeretur vt exiret, proficisci noluit, perinde quasi calamitatem irrecuperabilem animo præsentiret.

82 Rursus accipe solertiæ Reipub. salutaris argumentum. Quum Epaminondas incredibili impetu Spartam vrbem inuaderet, ac ciuitas careret mœnibus, aliquot adolescentes

tes

tes hostium aduentu territi statuerant ad Thebanos transfugere, iámque locum editum extra vrbem occuparant. Agesilaus
Solerter
perpendens actum fore de ciuitatis incolumitate, si sensisset populus aliquos ad Thebanos transfugere conari: dissimulans cum suis ad adolescentum turmam peruenit, ac perinde quasi id bono animo fecissent collaudauit cõsilium, quòd eum locum occupassent: sibíque in animo fuisse dixit idem facere. Sic adolescentulos ficta laudatione temperauit, & adiunctis suis comitibus locum tutum reddidit. Etenim qui transfugiendi consilium clàm ceperant, videntes maiorem adiunctum numerum eorum qui eius consilij fuerant expertes, non ausi sunt sese commouere: eóque libentius conuenerunt, quòd latere arbitrabãtur quæ cogitarãt. Absque dubio Sparta non erat futura Sparta, nisi tum Agesilaus celeritate consilij salutẽ attulisset. Eadem arte & iuuenili temeritati remedium adhibuit pro supplicio.

AGESIPOLIS Cleombroti.

83 Agesipolis Cleombroti filius, quum quispiam apud ipsum ceu rem magnificam prædicaret, quòd Philippus Macedonum rex in-
Clemẽter
tra pauculos dies subuertisset Olynthum,

Atqui

Atqui per deos,inquit,talem ciuitatem longè maiore temporis spatio non extructurus est: significans multo regalius esse condere vrbes,quàm conditas demoliri.

84 Cum alius quidam dixisset,ipsum cùm rex esset cum æqualibus suis fuisse obsidē,nō liberos aut vxores eorum,velut hoc esset regi dedecorosum dari in manus ac ius aliorū, quum alij reges soleāt vxorem ac liberos pro se dare obsides, Et quidem iure,inquit,optimo:par est enim vt nos nostra ipsorum feramus errata:subindicans si quid calamitatis accidit in bello aut in Repub.regum vitio accidere,eóque iustum esse,vt hi potissimum puniantur per quos venit calamitas.Cæterùm morem iniquum esse quo receptum est, vt cōiuges ac liberi qui nihil commeruerint, dedantur obsides. Iustè

85 Idem quum è Sparta iussisset mitti catulos,ac respondisset aliquis, non exportari apud Lacedæmonios catulos,Ne viros quidem,inquit,antea,atqui nunc fieri cœpit.Festiuiter indicat,in Republica bene instituta omnia proficere in melius.Olim Lacedæmonij ægrè sua tuebantur,pòst ausi sunt reges ac gētes procul semotas bello lacessere. Quemadmodum autem recta institutio viros reddit bello & Reipub.vtiles,ita canes ad venatum habiles reddit educatio. Argutè

AGE

AGESIPOLIS Pausaniæ.

86 Agesipolis Pausaniæ filius,quum Athenienses querimoniarum,quas cum ipso mutuas habebant,arbitram delegissent Megarensium ciuitatem,quæ controuersiam inter eos componeret, Turpe,inquit,si Megarenses melius norunt quid iustum sit, quàm hi qui se Græcorum duces ac rectores præstitissent. Megarenses apud Græcos male audiebant, de quibus iactatum est,quòd neque primi essent,neque secundi,neque tertij,neque quarti,neque vllo in numero:quum Athenienses pleræque Græciæ imperarint. Ab ipsis igitur quibuscum litem habebat rex,volebat finiri dissidium: simul declarans, & quàm suæ fideret causæ, & quàm aduersariis non diffideret:malens clarissimæ ciuitatis iudicio vinci, quàm Megarensium arbitrio vincere. Generose

AGIS Primus.

87 Agis Archidami filius, quum Ephori quodam tempore dicerent, Proficiscere iuuentutem tecum ducens ad huius patriam: nam is ipse te perducet in arcem: Et quî conuenit, inquit, ô Ephori, tot iuuenes ei credere, qui suam ipsius patriam prodidit? grauiter admonens, nihil illis tutò credi qui in patriam perfidi fuerint. Proditio turpis

e Inter

88 Interrogatus à quodam quod disciplinæ genus potißimum exerceretur apud Spartanos. Scire, inquit, & imperare, & ferre imperium. Athenis enim complures disciplinæ colebantur, curiosæ magis quàm ad rectè gubernandam Rempublicam necessariæ.

Hoc antè dictũ pag. 46. Apoph. 49. & 50.

Animosè

89 Fortiter & illud dixisse fertur, Lacedæmonios non oportere percontari quot sint hostes, sed vbi sint, significans non à militum numero pendere victoriam, sed à fortitudine, reíque gerendæ celeritate. Statim enim congredi vult qui quærit vbi sint hostes.

Animosè

90 Apud Mantineam quibusdam dissuadentibus ne cum aduersariis quòd numero plures essent cõfligeret, Cum multis, inquit, pugnet oportet, qui multis velit imperare.

Argutè

91 Cuidam sciscitanti quot essent Lacedæmonij, Quot satis sunt, inquit, ad propulsandos malos: ostendens magis referre quàm fortes viros habeat ciuitas, quàm quàmmultos.

Salsè

92 Idem quum præteriret Corinthiorum mœnia, conspicerétque vehementer excelsa munitáque, & in longum porrecta spatium, Quæ sunt, inquit, mulieres hunc locum incolentes? innuens fortibus viris non esse opus mœnibus.

93 Cùm sophista quispiam apud eum dixisset, orationem esse rerum omnium præ-

stantißimam, videlicet prædicans artem quam profitebatur, Ergo, inquit Agis, tu quum taces nullius es pretij: significans multò præclarius esse res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendum expeditam.

Salsè

94 Vicerat Argiuos prælio, qui pòst redintegratis viribus rursum ferociores illi occurrebant. Agis itaque conspicatus multos è sociis turbari, Sitis, inquit, bono animo viri: quum enim nos qui vicimus trepidamus, quid facere censetis eos, qui à nobis victi sunt? Eo dicto ducis solertia protinus reddidit animum suis.

Solerter

55 Peculiaris erat Lacedæmoniis verborum paucitas. vnde & ab ea regione breuiloquentia Laconismus dicitur. Quum igitur Abderitarum legatus apud Agidem multa locutus, vix tandem dicendi finem fecisset, rogarétque quid ciuibus suis esset renuntiaturus: Agis, Illud, inquit, renuntia, quantum temporis tibi fuit opus ad dicendum, tantum me silentem audisse. Hoc dicto exprobrauit stolido oratori inanem loquacitatem responso indignam.

Loquacitas notata

96 Quibusdam Eleos, hoc nomine prædicantibus, quòd in certaminibus Olympiacis essent iustißimi, Quid, inquit, magni mirìve faciunt, si intra quinque annos vno tan

Iustè

tum die se iustos præstant? Non putabat vir sapientißimus in eum cõpetere iustitiæ laudem, nisi qui per omnem vitam in omnibus actionibus iustitiã coleret. Nam ludi Olympiaci semel tantum intra qninquennium celebrabantur.

97 Quum quidam apud illum dicerent esse nonnullos alienæ familiæ qui ipsi inuiderent: Geminam igitur, inquit, habebunt molestiã, quos & sua ipsorum mala discruciabunt, atque insuper tum meis, tum amicorum meorũ bonis torquebuntur. Magnifica vox declarãs eos quos habet inuidia, magis esse misericordia dignos quã ira: propterea quòd inuidus abũdè dat pœnarũ, etiamsi nemo vlciscatur.

Inuidia notata.

98 Cuidam consulenti vt hostibus fugientibus daret transitum, Et quomodo, inquit, pugnabimus cum his, qui ob fortitudinem manent, si non pugnabimus cum fugientibus? Existimabat vir animosus, aduersus hostes nullam prætereundam occasionem.

Argutè

99 Cùm de Græcorũ libertate quidã in medium adduxisset, magnifica quidẽ, sed factu perquàm difficilia, Tua, inquit, verba hospes opus habent viribus & pecunia: perquã sciè declarãs, frustra de his verba fieri, ad quæ perficienda non suppetit facultas. In cõsultationibus enim non solũ spectandum est, quid sit factu pulcherrimum, sed quid fieri poßit.

Simile Agesilaus pag. 49. apoph. 55.

Quo

100 Quodam dicente, Philippum effecturum ne Lacedæmoniis pateat iter in Græciã Nobis, inquit, ô hospes, nostra patria sufficit ad illic viuendum. Pectus ad vtrunque paratum, & ad proferendũ imperium si cõtingat, & ad boni consulendum fortunam licet mediocrem: quum principũ vulgus nec quod obtigit sapienter administrent, nec vllis satientur ditionis acceßionibus.

Moderatè

1 Perinthiorum orator in Lacedæmoniam missus, quum apud Agidem dixisset admodum prolixè, vbi perorasset rogauit eũ, quid esset Perinthiis renuntiandum, Quid aliud, inquit, nisi quòd tu vix dicendi finem feceris, ego verò tacuerim. Hoc apophthegma simillimum est illi, quo superius Abderitæ legati multiloquium taxarat.

Loquacitas

2 Cum legationem suscepisset, solus ad Philippum profectus est. Is vbi admirans dixisset, Quid hoc rei est? vnus venisti? Agis, Quid ni, inquit, ad vnum? Grauiter taxauit aliorum principum ambitionem, qui sumptuosis ac splendidis legationibus exhauriũt ærarium, quum vnus vir cordatus poßit totum hoc præstare quod Reipub. interest.

Simpliciter

3 * Quum è senioribus quidam videns priscas leges & instituta vetera aboleri, & alia praua succedere, atque ob id res Spartanorum inuerti, quæ summa fuerant in imum

 deiect

Lepidè

deiectis, & conteri: hæc quum apud Agidem iam senem deploraret, ioco respondit, Si sit, inquit, quod narras, recto ordine res procedũt. Siquidem ego puer à patre audiui, quòd iam tum illis temporibus res inuerterentur. Itaq; si rursus inuertuntur, redierunt in locum pristinum. Hoc quidem ille ludens. Cæterùm seriò dicebat, se puerum hoc quoque accepisse à patre, nihil esse mirum si præsentibus succedant deteriora, sed mirandum si succedant meliora, aut similia. Notauit peculiarem senibus querelam de rebus in deterius prolapsis, simúlque rerum humanarum hanc esse naturam, vt vsque in peius degenerent.

Et hoc antea habetur pag. 40, apoph. 36.

4 Rogatus à quodam, quo pacto quis libertatem suam tueri possit, Si mortem, inquit, contempserit. Hic metus qui cadere dicitur in constantem virum multos deterret à pulcherrimis facinoribus: hoc qui caret, potest vbique quod rectum est sequi, nec est quod timeat improbos, qui vt extrema moliantur, nihil aliud possunt quàm occidere.

AGIS II.

Vrbanè.

5 Agis iunior, Demadi dicẽti, quòd enses Laconici ob breuitatem à circulatoribus ac præstigias imitantibus deuorarentur, Atqui his, inquit, ensibus Lacedæmonij assequuntur hostes lõgioribus armatos gladiis: declarans nõ referre quoquid apparatu fiat, sed quãtũ

effi

efficiatur. Siquidẽ hoc speciosior victoris gloria, quo minus habet præsidij præter virtutẽ.

Liberè

6 Quemadmodum ad improbum subinde percontantem quis esset inter Spartiatas vir optimus, Qui tui, inquit, est dissimillimus. Indignè tulit vir generosus, eum de virtutis præstantia loqui, qui ipse esset vitiis obsitus.

AGIS Vltimus.

Fortiter

7 Agis Laconicorũ regũ vltimus per insidias captus, ac præter meritũ ab Ephoris cõdemnatus, quũ ad laqueũ duceretur, cõspiceretq; quendã è lictoribus flentẽ ob indignitatem rei cuius cogebatur esse minister: Desine, inquit, ô homo, vicẽ meã flere. Nã sic moriens præter ius & æquum, melior feliciorq; sum his, qui me occidunt. Hæc locutus vltrò collum laqueo induit. Quo nemo Stoicorũ docuit quicquã fortius, hoc ille iuuenis non verbis, sed re præstitit, felicitatem omnem solo honesto metiens, eósque iudicãs infeliciores, qui faciunt iniuriam quàm qui patiuntur.

Iustè Grauiter

8 Parentibus rogãtibus vt sibi in re quapiam iniusta adesset, recusauit illis aliquandiu: cæterũ quũ instaret, hunc in modum respondit, Donec essem apud vos, nullã omnino tenebam iustitiæ sciẽtiã, verũ vbi me patriæ tradidistis, patriæq; legibus, insuper & iustitiam & honestatem pro viribus docuistis, conabor huic magis obtẽperare quã vobis. Et quan

 quan

quandoquidem hæc est vestra voluntas, vt quæ sunt optima faciam: optima verò sunt, quæ iusta sunt, quũ homini priuato, tũ præcipué principatum gerenti: quæ vultis faciã, quæ dicitis negabo. Narrant Agidem puerũ in summis deliciis fuisse educatum, sed simul atq; adolescens etiãnum ad Reip. gubernacula admotus est, incredibili mutatione reiectis pristinæ vitæ voluptatibus huc totum animum adiecit, vt Spartam barbarorũ ac Græcorũ moribus corruptissimã ad pristinã frugalitatẽ reuocaret: quæ res illi fuit exitij causa. Vtinã autẽ cæteri principes, quorũ prima ætas ferè luxu deliciisq; corrumpitur, saltem cum Agide tum animum vertant ad bonam frugem, quum regni habenas accipiunt: atq; hanc formã sequãtur, quã præscripsit Agis, si quis quid petat ab ipsis quod legibus & honesto aduersatur. Nec tamen egregius iuuenis morosa atq; aspera recusatione contristauit parentum animos, sed mira ciuilitate respondit, se magis hoc pacto obtemperare parentibus, si faceret quod illorũ perpetua voluntas optabat, quodq; semper essent probaturi, quàm si præsenti affectui indulsisset.

9 Idem quũ in carcere rogaretur ab Ephoro, num pœniteret eorũ quæ gessisset, impauidè respõdit, Se nulla tãgi pœnitentia consilij cũ prudentia honestoq; coniuncti, tametsi nõ ignoraret se mortẽ præmij loco relaturũ: sciẽs ipsam virtutẽ abundè magnum esse sui præmium, quicunque sequatur euentus.

Ex Plutarchi Vitis. Constãter

10 Agesilaus Ephorus quum ipsius suasu factum esset vt fieret omnium debitorum solutio, iamq; tabulis in forum Clarium comportatis ignis esset iniectus, ac flamma exurgeret, cæteris creditoribus mœstis insultabat dicens, Se nunquam clarius lumen, aut ignem vidisse puriorem. Debebat enim ipse plurimum, & erat agrorũ prædiues, nihil tamen cuiquam soluere habebat in animo. Extrema improbitatis est linea, etiam illudere quos afflixeris.

Improbè

11 Alcamenes Telecri filius cuidam percõtanti, quo pacto quis optimè regnum seruare posset, Si lucrum, inquit, non magni fecerit: longè lateq; dissentiens à vulgo principũ qui non alia magis ratione principatum cõstabilire studẽt, quàm attenuandis ciuiũ, suis augendis opibus: quum iustitia & æquitas maximè reddant diuturnum imperium.

Grauiter

12 Alio quodam rogante qur à Messeniis oblata munera recusasset, Quoniam si recepissem, inquit, cum legibus pacem habere non poteram. O mentẽ regno dignã, quæ magno obuioq; lucro legũ autoritatẽ anteposuit. Et vbi sunt interim qui clamant, quod principi placuit, legis vigorem habet: & principem dare

Integrè

dare quidem leges, at non teneri legibus?

13 Cum quidam illi obiiceret quòd parcè frugaliterq́; viueret: quum facultates amplas possideret, Decet enim, inquit, eum qui multa possidet, pro ratione nō pro libidine viuere: significans perniciosas esse diuitias, ni adsit animus diuitiis superior, qui possit earum vsus nō ex copia, sed ex necessitate moderari. — Continenter

ANAXANDRIDAS.

14 Anaxandridas Leontis filius cuidā acerbè ferenti quòd cogeretur vrbe exulare, Ne, inquit, vir optime exhorrescas exulare ciuitate, sed à iustitia exulare horrēdū est. Sensit non esse miseros quibus præter meritū incolumiq́; innocētia accidit aliqua calamitas, sed eos verè deplorādos, qui sua spōte discesserūt ab honesto, etiāsi nulla sequatur calamitas. — Sapienter

15 Cùm quidam Ephoris opportuna quidem loqueretur, sed pluribus quàm sat erat, Anaxandridas, Hospes, inquit, re necessaria in non necessario vteris: significans quod per se rectum est & vtile, non egere prolixa oratione: quòd ipsa causæ bonitas facilè seipsam commendet. Quòd si vsquam locus est loquacitati, eam oportet ad inhonestas causas adhibere. — Loquacitas

16 Percōtāti cuidā cur Lacedæmonij Helotibus (sic apud illos dicebātur quorū cōditio media erat inter seruos & ingenuos) cōmitterent

terent

terent colendos agros, ac non ipsi potius eos colerent, Quoniam, inquit, non ipsorum causa, sed nostra Helotas nobis comparauimus: videlicet stultitiam eorum taxans, qui mancipia ad ostentationem alunt otiosa, & seruos socios ac ministros voluptatum habere malunt, quam frugiferis operis occupatos. — Argute

17 Alius quidam quum dixisset, gloriam ac celebre nomen nocere, eóque felicem esse qui illud effugerit, Ergo, inquit Anaxandridas, si vera loqueris, qui nefaria perpetrant, felices erunt. Nam quî fieri potest, vt qui sacrilegium committit, aut aliud iniustum facinus perpetrat, gloriæ curam habeat? Notauit eos qui sic contemnunt laudem, vt interim per ignauiam nihil gerant laudabile: quum eximiam virtutem honesta fama comitetur vltro, ac generosis animis amor laudum veluti stimulus ad præclara facinora sit innatus. — Salsè

18 Alij cuipiam percontanti quam ob causam Spartani impauidè semet exponerent periculis, Quoniam, inquit, pro vita timere consuescimus, non aliorum more expauescere: significans moderatam vitæ curam addere calcar ad fortiter agendum, immodicum mortis pauorem ab egregijs factis deterrere. — Prudenter

19 Cuidam ab ipso sciscitanti, quam ob rem seniores apud Lacedæmonios plures dies sumerent

merent

merent ad cognoſcendum in cauſis capitalibus, & ſi quis fuerit abſolutus, nihilominus obnoxius ſit legi, Ideo, inquit, pluribus diebus cognoſcunt, quoniam ſi in capitis diſcrimine errauerint, non eſt corrigendi conſilij poteſtas. oportet autem à cauſa liberatum obnoxium manere legibus, qui fieri poteſt, vt ſecundum eandem legem liceat aliquid rectius de reo ſtatuere. Hoc temperamento prouiſum eſt, ne vel occidatur innocens, vel effugiat nocens: qui quamuis errore iudicum ſit abſolutus, poteſt eadem lege denuò conueniri, pœnáſque dare legibus.

Prudenter Iuſtè

ANAXANDER.

20 Anaxander Eurycratis filius roganti cuidam cur Spartani non colligerent pecunias in ærarium publicum, Ne, inquit, corrumpantur qui facti fuerint illarum custodes. Quàm male conſulunt integritati ſuæ, qui priuatim pecuniarum vim in arcam recundunt, ſi vir prudens ciuium ſuorum moribus timuit à pecunia publica, cuius tantum erant custodes futuri non domini.

Integrè

ANAXILAS.

21 Cuidam admiranti quod Ephori regibus non aſſurgerent, præſertim à regibus conſtituti, Ob hoc ipſum, inquit Anaxilas, quòd Ephori ſunt. Magiſtratus eſt apud Lacedæmonios, quo qui funguntur, Ephori dicuntur. eos priſci reges in hoc inſtituerant vt eſſent regum miniſtri, quorum potentia poſtea eò creuit, vt ipſis etiam regibus imperarent, demum & occiderent. Vox animi moderatiſſimi teſtis, quod præcontator ille contumelioſum ac ſuperbum iudicabat, ille interpretatus eſt eſſe ius legitimum.

Moderate

ANDROCLIDAS.

22 Androclidas quidam Lacon crure claudicans coniecit ſeſe in ordinem bellatorum. id prohibituri quum inſurrexiſſent quidam ob cruris vitium, ille, Imò, inquit, non fugientem, ſed manentem oportet bellare cum hoſtibus: per quàm lepidè hoc ipſo vitio ob quod reÿciebatur, ſe colligens vtiliorem prælio, quàm eſſent cæteri pedibus integris.

Simile habetur ſuperius pa. 40. apo. 35.

ANTALCIDAS.

23 Antalcidas quum in Samothracia initiaretur, rogatus à ſacerdote quid egregium patraſſet in vita: Si quid, inquit, mihi tale peractum eſt, ſciunt ipſi dij: exiſtimans ineptum commemoratione ſuorum geſtorum ſe dijs commendare, qui ſiue prædicaret ſiue ſileret, nihilominus nouerant. Nam apud ſacerdotem poterat etiam falſa narrare. Sit hoc modeſtiæ exemplum, ac de deo præclarè ſentientis.

Modeſtè

Quum

24 Quum Atheniensis quidam Lacedæmonios appellaret indoctos, Soli igitur nos, inquit, nihil mali à vobis didicimus. Sensit artes quibus se iactabant Athenienses, magis ad ostentationem, otium ac voluptatem accommodas, quàm ad Remp. gubernãdam, ad quod nulla disciplina deerat Lacedæmonijs. Grauiter

25 Alteri cuidam Atheniensi sic apud illum glorianti, Veruntamen nos sæpenumero vos à Cephiso propulimus: Sed nos, inquit, vos nunquam ab Eurota summouimus: significans hoc ipsum esse fortitudinis argumẽtum, quòd Lacedæmonij frequenter ausi fuissent vsque ad Cephisum flumen Atticæ progredi, quum Athenienses nunquam sustinuissent accedere ad Eurotam Spartæ fluuium. Salsè

26 Rogatus à quodam, quo pacto quis maximè placere possit hominibus, Si inquit, loquatur illis iucundissimè, præstet autem vtilissima. Admonuit in colloquijs adhibendã sermonis comitatem, in officijs præstandis spectandam vtilitatem. Reprehendendi sunt, qui quum re sint fideles, tamen officium orationis asperitate corrumpũt: his peiores sunt, qui sermone benigni, re lædunt: pessimi verò, qui quũ verbis molesti sunt, tũ factis noxij. Sapienter

27 Cùm sophista quispiam appararet recitare librum, & Antalcidæ percontanti quod esset argumentum, respondisset, Herculis

encom

encomium, Quis, inquit, illum vituperat? superuacaneum existimans in eo laudando sumere operam, quem vno ore prædicarent omnes. Hercules autem apud Spartanos religiosissimè colebatur. Salsè

28 Ad Agesilaum in pugna cum Thebanis vulneratũ. Habes, inquit, doctrinæ tuæ mercedem, qui eos pugnare docueris, quum antè pugnare nec scirent nec vellent. Videbantur enim Thebani crebris Agesilai aduersus ipsos expeditionibus euasisse bellaces. Significabat inutile semper cum ijsdem bello confligere, ne vsu colligant bellandi peritiam. Est superius pag. 55. apo. 69.

29 Idem muros Spartæ dicebat iuuenes esse Spartanos: fines autem Spartanæ ditionis esse lancearum cuspides: sentiens ciuitatem non egere mœnibus, quæ iuuentutem alat bellis idoneam: & eousque porrigi ditionem Lacedæmoniorum, quousque pertingerent armis: significans virtute non dolis aut pecunia propagandum imperium. Et hoc antè pag. 38. ap. 29. & 30. & 31.

30 Cuidam roganti, quamobrem Lacones in bello breuibus pugionibus vterentur, Quoniam, inquit, cominus cum hoste pugnamus. Lepidè torsit in argumentum fortitudinis, quo ille volebat illos videri minus vtiles bello. Lepidè

ANTIOCHVS.

31 Antiochus Ephorus quum audisset quòd

Phil

Argutè Philippus Messenijs dedisset agros, percontabatur num vires quoque dedisset, per quas aduersus pugnantes pro agris tueri possent quod erat datum.

ARGEVS.

32 Argeus, quibusdam non suas, sed aliorum quorundam vxores prædicantibus, Per deos, inquit, de bonis & honestis mulieribus nihil temere loquendũ est, sed in totum quales sint oportet ignorari, præter quàm solis maritis quibuscũ viuunt. Tam insignis erat apud priscos virginũ & vxorum pudicitia, vt eas ab alijs quàm à parẽtibus aut suis maritis conspici gradus aliquis ad impudicitiã haberetur: tantáq; cautione consulebatur illarum famæ, vt parũ pudica videretur de qua rumor quamuis vanus oriri potuit: sed ea demum summa matronalis pudicitiæ laus haberetur, si mulier adeò domi cõclusa viueret, vt nullus esset qui de ea vel bene vel male loqui posset: propterea quod hoc ipsum, matronam versari in fabulis trahíq; per ora hominũ, prostitutionis genus putaretur. Etenim qui laudat alienã vxorem, videtur habere cognitam cuius laudes prædicat, quod ipsum aliquid detrahit pudori fœmineo. Quid igitur vir ille præclarus sentiret de matronis, quæ sine maritis interesse gaudent iuuenum conuiuijs, quæ cursitant ad alienarum ciuitatum

Pudicitia coniugum

tatum dies festos & emporia, quæ ducunt choreas ex viris ac fœminis alternè mixtas, quæ in balneis corpus nudum ostendunt quorumlibet virorum oculis.

33 Quodam tẽpore faciens iter per Selinuntem, quum in monumento quodam hoc Elegiacum carmen vidisset inscriptum,

Hosce tyrannida dum extingunt Mars sustulit atrox,
Ponè Selinuntis mœnia considerant.

Iure peristis, inquit, qui tyrannidem ardentem conati sitis extinguere: contrà magis oportuit illam sinere, donec tota deflagraret. Arripuit iocum ex occasione verbi extinguere. Extinguitur enim quod opprimitur, & extinguitur incendium.

ARISTO.

34 Aristo cuidã laudibus vehenti dictum Cleomenis, qui rogatus, quid oporteret bonũ regem facere, respondit, Amicis benefacere, inimicis male: At quanto præstantius est, inquit, vir optime, amicis benefacere, & ex inimicis reddere amicos? Hanc sentẽtiam citra controuersiam primus omnium Socrates prodidit, & ad illum autorem refertur.

Humaniter

35 Alij cuipiam roganti, quot essent numero Spartiatæ, Quot, inquit, ad arcendos malos sufficiunt.

Idẽ Agis i.

36 Cùm Atheniensis quidã apud illũ reci-

taret funebrẽ orationem conscriptã in laudem eorum, qui fuerant à Lacedæmonijs in bello cæsi: Quales igitur, inquit, nostros esse putas qui istos vicerũt? Mos erat apud Athenienses, vt qui in prælio cecidissent, publicitus oratione laudarentur, quã illi vocãt Epitaphium: in hac magno artificio amplificabantur & ciuitas Atheniẽsis & populus: postremò peculiariter hi qui fortiter in bello mortem oppetissent. At vir generosi animi non inuidit arte exageratis Atheniensiũ laudibus, sed eas in suæ gentis gloriam retorsit. Itaque recitator ille magis illustrabat virtutem Lacedæmoniorum quàm Atheniensium: quandoquidem hoc consilio Homerus multis modis attollit virtutem Hectoris, vt Achillis victoriam reddat illustriorem. Argutè

37 Archelaus regni socius Charilao solitus est de illo dicere, Quo pacto non sit vir bonus Charilaus, qui ne sceleratis quidem molestus est? Fertur enim Charilaus masuetissimi fuisse ingenij. Hoc mox in catalogo commemoratur in diuersam sententiam, ac meo iudicio argutiorem. Et haud scio an in vita Lycurgi supersit syllaba ẽn. ad hæc nescio an Charilaus & Charilus idem sint.

ARCHIDAMIDAS.

38 Archidamidas cuidam in laudẽ Charilli prædicanti quod pariter erga cunctos fuisset mitis

mitis ac mansuetus, Et qua fronte laudetur aliquis, inquit, qui erga sceleratos se mitem præbeat? Perspexit vir egregius, mansuetudinem cum iustitia cõiunctam esse oportere. Alioqui principis in facinorosos lenitas quid aliud est, quàm in bonos crudelitas? Iuste

39 Idem cuidã qui vitio vertebat Hecatæo Rhetori, quod adhibitus ad ipsorũ cõuiuium nihil dixisset, Videris, inquit, mihi nescire, quod is qui dicendi nouit artem, etiam dicendi norit opportunitatem. In senatu, in foro, in concionibus, in legationibus, alijsq; Reip. negotijs locus est oratori: in conuiuijs temulentis maiore cum laude silet eruditus quàm loquitur. Sic periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem, quàm pugnandi. Silere in tempore.

ARCHIDAMVS.

40 Archidamus Zeuxidami filius, roganti quinam essent Spartanæ ciuitatis præfecti, Leges, inquit, ac legitimi magistratus. Grauiter censuit, in Republica bene instituta supremam autoritatem esse legibus deferendam, nec vlli magistratui fas esse quicquam contra leges publicas tentare. Legum autoritas

41 Apud hunc quũ quidã prædicaret citharœdũ, eiúsq; in canẽdo facultatẽ admiraretur, Heus, inquit, vir optimè quid honoris ac præmij abs te ferẽt boni viri, quũ tantopere prædices citharœdũ? Rectè taxauit nõ vulgi Artes inutiles

modò, verũ & principũ præpostera iudicia, qui plerunq; pluris faciunt mimũ aut morionem, quã sapientẽ fidiq; cõsilij virum. Citharœdum verò cuius ars non Reip. sed voluptati seruit, adeò non iudicauit prædicandũ, vt nec inter bonos viros habendum duceret.

42 Ad eum qui ipsi cantorem commendare volens dixit, Hic est bonus cantor: At apud nos, inquit, hic est bonus condimentorũ artifex. perinde quasi nihil referret, vtrũ quis musicorũ instrumẽtorũ sono, an obsonijs & cõdimentis voluptatẽ adferret. Apud Athenienses cantores erãt in summo pretio, quũ coquis non haberetur idẽ honos. Lacedæmonijs verò nihil placebat artiũ quod ciuiũ aĩos effœminaret magis quàm ad virtutẽ accẽderet.

Ars inutilis

43 Quodam illi pollicente vinum suaue. Quorsum, inquit, opus? quandoquidem & plus absumetur, & quæ fortes decent viros, ea reddet inutiliora. O verè masculinum animum & omnium deliciarum contemptorem.

Continenter

44 Cùm Corinthiorũ vrbem obsideret, vidit è solo mœnibus proximo exilire lepores, móxque versus ad cõmilitones, Habemus, inquit, hostes expugnatu faciles: quod fortuitu acciderat velut in omen rapiens. Molles enim ac parum viros Græci leporis vocabulo notare solent: argumento est illud è comœdia, Tute lepus es, & pulpamentum quæris?

Solerter

A duob

45 A duobus inter se dissidentibus delectus arbiter, ambos duxit in lucũ Mineruæ cognomento Chalciœcæ sacrum, ibi exegit ab illis iusiurãdum vt starent arbitri iudicio: id vbi iurassent, Pronuntio, inquit, ne prius hunc locum exeatis quàm quod inter vos est dissidij deponatur, & inuicem reconciliemini. Reperit vir ingeniosus quo pacto fieret, vt nec ambos offenderet recusato arbitrio, nec alterum è duobus alienaret, si pro altero contra alterum tulisset sententiam. Apud Lacedæmonios autem nefas erat fallere quicquid in Mineruæ templo promissum esset.

Solerter

46 Cùm Dionysius Siciliæ tyrãnus filiabus Archidami vestes splendidas multiq; pretij dono misisset, recusauit accipere, dicens, Vereor ne hoc amictu puellæ mihi turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari quàm simplici: porrò sericis, gẽmis & auro dehonestari magis quàm ornari: propterea quòd vestium luxus arguit animum parum sobrium, & intuentium animos ad libidinem solicitat citius quàm ad honestam opinionem. Decet autem vt virgo tota & vndique virgo sit, nec vlla ex parte det corruptæ mentis significationem.

Seuerè

47 Conspiciens filium suum cum Atheniensibus iuueniliter ac temerè congredientem, Aut viribus, inquit, adde, aut animis adime:

Audacia periculosa

 docens

docens, periculosam esse audaciam, si vires non suppetant spiritibus.

ARCHIDAMVS *alter.*

Arrogantia

48 Archidamus Agesilai filius post conflictum apud Cheroneam habitum quum à Philippo rege Macedonum literas accepisset acerbius scriptas, hunc in modum rescripsit, Si metieris vmbram tuam, haud quaquam reperies illam factam maiorem quàm erat ante victoriam. Grauiter admonens, non esse prudentis ob fortunæ successum intumescere, quum ipse sit nihilo maior. Aequum autem est, vt homo se suis ac proprijs, bonis metiatur potius quàm externis, quæ fortuna quum libet dat, quum visum est eripit.

Hoc antè dictū pag 38. apoph. 29.

49 Percontanti quàm spatiosam regionem obtinerent Spartiatæ, Quantam, inquit, hasta possunt assequi. Allusum est autem ad mensores agrorum, qui decempedis aruorum spatia metiuntur.

Degenera-

50 Periandro, qui quū esset arte medendi celebris, & imprimis laudatus, carmina scriberet infelicia, Quid inquit, tibi accidit Periander, vt pro elegāti medico malus poëta vocari concupiscas? Notauit hominū mores, qui res honestas aggressi degenerāt ad sordidiora, quum consultum sit vnūquenque in ea se arte exercere in qua valet plurimum.

51 In bello quod gerebatur cum Philippo,

quib

Fortiter

quibusdam suadentibus vt procul à patria pugnaretur, Haud istud spectandum est, inquit, sed bene pugnātes hostibus erimus superiores: significans non perinde referre vbi confligas cum hoste, vt quàm strenuè se gerat dux aut miles in bello.

Victoria speciosa

52 Cùm Arcadas bello superasset, ob id laudatus à quodam, Præstantius erat, inquit, si illos prudentia quàm viribus superassemus. Intellexit dux egregius nullam esse speciosiorem victoriā, quàm virtute vincere, quū viribus superemur & à brutis animātibus.

Breuiter

53 Cùm irrupisset in Arcadiam, audito quòd hostibus Elei ferrent auxilium, scripsit illis in hunc modum, Archidamus Eleis, Quies bona. Non potuit breuius & suadere quod erat illis commodum, & minari malū si quid perperam aggrederentur. Decet hæc breuiloquentia & ducem & Laconem.

Belli incerta

54 In bello Peloponnesiaco socijs rogantibus, quanta pecunia futura esset satis, ac postulantibus vt tributorū certum modū præscriberet, Bellum, inquit, nō quærit definita: significans eos qui bellū susceperunt, oportere per omnia seruire belli necessitatibus, quarum nullus est certus modus, quòd variæ sint bellorū præter expectationē occasiones.

55 Vbi vidisset iaculum catapulta mittendum id tēporis primùm ex sicilia aduectum,

 exclam

Fortiter *exclamans inquit, Hercules perijt viri virtus. Quoties enim instrumentis bellum geritur quæ misso telo saxóve procul feriunt, minimum interest inter fortẽ virũ & ignauũ: verùm vbi cominus res geritur, tum apparet qui viri sint, qui non.*

56 *Quum Græci nollent rescindere pacta quæ cum Antigono & Cratero pepigerant, & amplecti libertatẽ quam offerebat Archidamus, veriti ne grauiores essent habituri* vafrè *Lacedæmonios quàm Macedones, Ouis, inquit, semper eandem edit vocem. Cæterùm homo multas ac varias emittit voces, donec quod decreuit confecerit: hoc dicto significans fallendã esse fidem, si qua magna inuitet vtilitas. Nullum autẽ est animal cui tam varia vox sit, quàm homo.* Hoc apophthegma *videri possit indignum Lacone, nisi pòst integritas eius gentis, barbarorum commercio degenerasset.* Dicti *potest honestus aliquis vsus esse, veluti si quis admoneat pro tempore próque re nata variandum esse sermonis habitum. Est vbi loquendum sit seuerius, est vbi blandius, est vbi magnificentius, est vbi submissius, est vbi iucundius, e st vbi durius: id si fiat citra perfidiam, prudentia est.* Porrò *ouilli mores dicũtur hominum stupidorum, qui sese nesciunt rebus ac personis accommodare.* Græcorum *igitur constãtiam Archidamus stultitiæ tribuit, qui proposita libertate nollent mutare vocem.*

ASTYCRATIDAS.

57 Astycratidas *posteaquàm* Agis *superatus est apud* Megalopolim *in prælio aduersus* Antigonum, *cuidam dicenti, Quid nunc facturi estis* Lacedæmonij? *an* Macedonibus *seruituri? Quid tandẽ, inquit? num* Antigonus *vetare potest quò minus in pugna pro patria mortẽ oppetamus?* Generosè Generosa *vox, sentiens libertatem vrbis esse vita chariorẽ, nec turpiter occumbere qui pro patria pugnans moritur. Quoniam moriendi potestatẽ nullus hostis potest eripere, quisquis mortẽ contemnit, habet quo quum vult, semet in libertatem asserat.* Ea *vox arguit egregiè fortem animum, sed cuius exemplum nulli bono sit imitandum.* Fortius *est diutinã seruitutem quamuis duram perferre, quàm morte finire dolores: multóque sanctius est quod docet* Socrates, *non esse fas animam de corporis præsidio decedere iniussu* Imperatoris.

BIAS LACEDAEMONIVS.

58 Bias *Lacon insidijs circũseptus ab* Iphicrate Atheniensium *duce, quum illius milites rogarent quid in eo rerum statu esset faciendum, Quid aliud, inquit, nisi vt vos seruemini, ego pugnando moriar?* Fortiter Talis *erat animus* Catonis Vticensis, *qui cæteris suasit*

vt suæ saluti cõsulerent: ipse spontanea morte turpem effugit seruitutem.

BRASIDAS.

59 Brasidas quum murẽ in caricis comprehendisset, morsus ab eo dimisit captũ, móxq; ad eos, qui aderãt, Vt nullum, inquit, est animal tam minutum, quin seruari possit, modo ausit vlcisci inuadentes. Hoc dicto fortis & animosus dux suis animum aduersus hostes addidit.

Solerter

60 In prælio quodam per clypeum vulneratus, eduxit hastam è vulnere, & eadẽ hostem interemit qui vulnerauerat. Pulcherrimum est inimicum suis ipsius armis opprimere. Hoc apophthegma non est.

61 Cuidam percontanti quomodo vulnus accepisset, perquàm festiuiter respõdit, Prodente me scuto. Ita crebro malũ per illos venit, quorũ præsidio credimus nos esse tutos.

Lepidè

62 Egressus ad bellum hunc in modum scripsit Ephoris, Quicquid erit malorũ in bello, aut profligabo aut moriar: testatus animũ fortißimo duce dignum. Nã euentus homini non est in manu. Cæterùm vbi cecidisset in prælio dum Græcos Thraciam incolentes liberat, & id nuntiaturi oratores Lacedæmonem missi matrẽ eius Archileonidem adissent, illa nihil prius rogauit quàm an Brasidas honestè occubuisset. Thracibus illius virtutem

virtutem collaudantibus dicentibúsque, non esse apud Lacedæmonios alium illi parem, Ignoratis, inquit, hospites, quales sint Lacedæmonij. Erat quidem vir bonus Brasidas, cæterùm Sparta multos habet illo præstãtiores. Vtrum in hac fœmina magis admirari conuenit? animíne generositatẽ, quæ de filij morte quòd obtigisset honesta, gloriandum etiã putaret, tãtùm abest, vt muliebriter defleuerit: an modestiam & in patriã affectũ, quæ nõ passa sit ita filium prædicari, vt reliquorũ Spartanorũ gloriæ decederet aliquid?

Fortiter

DAMONIDAS.

63 Damonidas quum à chori magistro postremum in choro locum accepisset, Euge, inquit, chorage reperisti quo pacto & hic locus, quum per se sit inhonoratus, fiat honorificus. Generosus adolescentis animus, qui fiducia sui non metuit ne locus abiectior esset dedecori sed citius futurum arbitrabatur vt per ipsum locus fieret honoratior. Id enim sæpenumerò factũ legimus, vt hominis virtus magistratui per se contempto & humili dignitatem conciliarit.

Habetur antea simile pag. 25. apoph. 8.

DAMIS.

64 Damis, quum Alexãder Magnus per literas petisset vt Lacedæmoniorum decreto decernerẽtur ipsi diuini honores, & in deorum numero referretur, Age, inquit, concedamus

Ambitio notata

damus Alexandro si velit appellari Deus. Vt despectim risit stultam principis ambitionem, qui putarit ab ijs posse creari deos, qui ipsi nihil aliud essent quàm homines: aut si hoc non putauit, insigni stultitia falsi nominis vmbra gloriaretur.

DAMINDAS.

65 Damindas quum Philippus irrupisset in Peloponnesum, & quidam ita loqueretur, periculum est ne acerba patiantur Lacedæmonij nisi Philippo reconcilientur: O semiuiri, inquit, quid nobis poterit acerbè accidere, qui mortem contemnimus? Mortis cõtemptus

DERCILLIDAS.

66 Dercillidas orator missus ad Pyrrhum, qui iam exercitũ induxerat in terrã Spartanorum, vt cognosceret quid sibi vellet: quum Pyrrhus præscriberet vt regẽ suum Cleonymum reciperẽt, alioqui futurum vt intelligerent se nihilo cæteris esse fortiores, hunc in modum respõdit, Si deus est Cleonymus, non metuimus eum, quippè qui nihil sceleris commisimus: sin homo est, nihilo est nobis præstantior. Hoc dilemmate taxauit superbas regũ minas. Dij qui quos velint possunt lædere, nec à quoquam lædi vicissim, non nocẽt nisi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi sunt. proinde qui superbè minantur alijs, aut dij sibi videntur, aut nõ cogitãt, id quod

Refertur inter dicta Lycurgi

quod minantur alijs, in ipsos posse recidere.

DEMARATVS.

67 Demaratus postquam cum ipso colloquium Orontes habuisset asperius, cuidã dicenti, Asperius tecum egit Orontes, ô Demarate: Nihil, inquit, in me peccauit. Siquidem qui ad gratiã colloquuntur hi lædunt, non qui durius cúmque maleuolentia verba faciunt. Intellexit vir prudens, nihil esse nocentius blandiloquio, quod vt nõ fallat, reddit hominẽ insolentiorem: at qui ex odio durius loquitur, adeò non lædit, vt interdum prosit etiam, ei præsertim qui nouit ex inimico decerpere fructum aliquem. Blandiloquium

68 Cuidam percontanti quam ob causam apud Spartanos qui scutum abiecissent, notarẽtur ignominia, & infami vocabulo Rhipsaspides appellarentur: qui galeas aut thoraces, non item: Quoniã, inquit, hæc sua ipsorum causa gerunt, scutũ verò cõmunis exercitus gratia: significãs vnicuique pluris esse faciendã communẽ vtilitatẽ, quàm propriã. Qui galeã aut thoracẽ abiecit, seipsum prodit tantùm & exarmat: qui scutum abiecit, prodit vniuersam phalangem. Nam obtentu clypeorum tota acies tuta est aduersus hostium iacula. Publica vtilitas

69 Cùm audiret cantorẽ quendã ostentantem artem suã, nihil aliud laudis illi tribuit, tantùm

tantùm ait, Mihi videtur non malè nugari.

Ars inutilis

Tantus erat cōtemptus artium, quæ licet essent operosæ, tamen solummodo delinirent aures, nullam seriā vtilitatē adferrēt Reip.

70 In consessu quodam rogatus, vtrum ob stultitiam an ob sermonis inopiam sileret, Atqui stultus, inquit, ne possit quidem silere.

Silentium opportunum

Quidam hoc præclarum existimant si nunquam sileant, quum id sit certissimum fatuitatis argumentum: vt contrà silentiū vbi loquendi tempus nō est, prudentiæ signum est.

71 Cuidam percontāti quur exularet Sparta quum esset rex, Quoniā, inquit, leges sunt in ea potentiores: significās regem apud Lacedæmonios esse principem ciuitatis, at non legum dominum, sed his nō minus obnoxium regem quàm ciues: hoc ipsum laudabat in suæ gentis institutis, per quod cogebatur exulare. Dedit interim insigne moderationis specimen, æquo animo ferens exilium autoritate legum indictum, nec de patria malè loquens, nec de legum iniquitate querens.

Moderatè

72 Cùm Persa quidam crebris muneribus puerum quē amabat Demaratus tandē abduxisset, atque id iactitans apud illū dixisset, O Lacon venatus sum amasium tuū. Per deos, inquit, nō tu sanè venatus es, sed mercatus: in iocum vertens contumeliā, ob quam alij solēt cœlum miscere terræ: simúlque significans

Moderatè

ficans

ficans, non esse speciosum pecunia vincere.

73 Persa quidam à rege defecerat. Is suasu Demarati mutatus quū reuertisset ad suos, tentarétque eū rex interficere, Turpe, inquit, fuerit, ô rex, si cùm hostis fuerit, non potueris ab eo defectionis pœnas sumere, nūc amicum factū velis occidere. Hoc prudētissimo dicto, & regis indignationem temperauit, & eius cui reditum persuaserat incolumitati cōsuluit. Vtrique consultor vtilis, alteri ne quid indignū regia māsuetudine cōmitteret, alteri ne pœniteret ab errore reuocāti paruisse.

Clemēter

74 Ad eum verò qui apud regem Persarū parasitum agebat, ac subinde in Demarati exilium dicterijs ludebat, Non inquit, amice, tecum pugnaturus sum, nam vitæ aciem absumpsi. Ludēs ex ambiguitate vocis. τάξις enim Græcè, tum ordinem sonat, tum aciem. Nullus autem ad pugnam instructus est, cui nulla superest acies: & ordinem vitæ absumpsit, qui ex rege factus est exul.

Moderatè

EMEREPES.

75 Emerepes Ephorus, ex Phrynidis musici cythara nouem habente chordas, duas incidit, Noli, inquiens, deprauare musicā. Prisci cantores non nouerant nisi septem chordas, quibus aliquid addere, ac musicam pro simplici reddere operosiorem, indicabat artis esse corruptelam. Adeò Lacedæmonijs nulla

Frugaliter

non

non in re placebat simplicitas ac frugalitas.

EPÆNETVS.

76 Epænetus dicere solitus est, mendaces omnium scelerũ & iniuriarũ autores esse. Ea sentẽtia nõ dissonat à literis Hebræorũ, quæ narrant serpentis mendacio primùm fores apertas omni vitiorum generi. Mendacium autẽ nomine cõtinẽtur assentatores, calumniatores, infidi cõsiliarij, peruersi educatores, qui fontes sunt ferè malorũ omnium quibus sursum deorsum turbatur vita mortalium.

Mendaciũ

EVBOIDAS.

77 Euboidas audiens à quibusdã prædicari vxores alienas, non approbauit id factũ, dicens, De moribus ingenióq; vxorũ apud exteros nullã omnino faciendã esse mẽtionẽ. Qui nõ tulit laudari cõiuges aliorũ, quid faceret vituperãtibus? Prima laus pudicitiæ matronalis est, nulli notam esse præterquàm suo viro quicum cubat.

Habetur pag. 80. apoph. 32.

EVDAMIDAS.

78 Eudamidas Archidami filius, Agidis frater, quum audisset Xenocratẽ iam senem in Academia cum amicis disputantẽ, percontatus est, quis esset ille senex: vbi responderat aliquis, illũ esse virum sapientẽ, & ex eorum numero qui virtutẽ quærerent: Et quando, inquit, ea vsurus est, si adhuc quærit? Visum est Laconi ineptum per omnẽ vitam de virtute

Argutè

tute disputare veluti de re cõtrouersa, quũ oporteat à prima statim adolescentia habere certissima decreta de honesto impressa animo & secundũ virtutẽ exerceri, nõ quærere quẽ admodũ faciunt philosophi, qui magna contẽtione inter ipsos de summo bono ac malo digladiãtur, ne in hoc quidem satis consentientes quid sit virtus aut beatitudo.

79 Idem audito philosopho qui disseruerat, solum sapientem esse bonum belli ducem: Sermo quidem, inquit, mirificus est, at qui eũ dicit fide caret, eo quòd illum nunquã circumsonuit tuba. Probauit sententiam, sed indicauit neminem cum fide loqui de re quam nullo modo sit expertus.

Experientia

80 Die quodam quum Xenocrates argumẽtum quod tractabat disserendo absoluisset, iamq; finem dicendi fecisset, superuenit Eudamidas: cui quum comitum quispiam dixisset, posteaquã nos adsumus tum ille desiit dicere: Rectè, inquit, siquidem ea dixit quæ voluit. Rursus cùm alter diceret, Bonũ erat audire, putans fore vt sua causa iuberet Xenocratem eadẽ de integro disserere: Quid, inquit Eudamidas, si venissemus ad iam cœnatum, num postularemus vt cœnaret iterum? Ciuilitas erat quòd philosophum ad iterandam disputationẽ perpellere noluit, quòd ea res nõ caruisset tædio dicẽtis: Laconicæ virtutis

Vrbanè

autis erat, quòd magis admirabatur p̄clara facinora designātes, quā de virtute disserētes.

Ciuiliter

81 Cuidam percōtanti quur ciuibus bellum aduersus Macedones suscipere volētibus ipse autor esset quiescēdi, Quoniam, inquit, nolo illos mendacij arguere: tectè significans, Spartanos gloriosè magis quàm serio bellum poscere: eos prodidisset Eudamidas, si ipse quoq; bellum approbasset. Tum enim fore putabat, vt ciues bellum detractarēt. Nunc effecit, vt per ipsum stetisse videretur, quò minus bellū susceptum esset, ac ciuibus fortitudinis gloriam reliquit integram, quasi promptos haberent ad bellandum animos.

Argute

82 Cùm quidam cōmemorando laudem ac trophæa quæ Lacedæmonij ex rebus cum Persis præclarè gestis retulissent, hortaretur ad bellum cum Macedonibus suscipiendū. Ignorare mihi videris, inquit, isthuc idem esse, ac si quis deuictis mille ouibus pugnaret cum quinquaginta lupis: significās Persas vt deliciis effœminatos, & ob id imbecilles non fuisse difficile vincere: sed aliud esse cū Macedonibus bellacißima gēte rē habere. Proinde qui ob victorias à Persis reportatas cēseret cū Macedonibus bellum item suscipiendum, nihilo probabilius dicere, quàm si quis ei qui vicisset mille oues, diceret, Aude cū quinquaginta lupis congredi, qui tot oues deuiceris.

Ars inutilis

83 Rogatus de cantore quodam, qui feliciter cecinerat qualis ipsi videretur, Magnus, inquit, in re parua delinitor. Cōtēpsit operosum artē, cuius nullus erat fructus præter inanē ac temporariam delectatiunculam aurium.

84 Cùm quispiam prædicaret laudes vrbis Athenarū, Quis, inquit, eam ciuitatem meritò laudet, quā nemo dilexit factus seipso melior? Non indicauit eam vrbem esse dignā vlla laude, quæ sic esset corrupta deliciis ac vitiis, vt nullus in ea libēter viuēs euaderet melior, sed deteriores omnes: tacitè præferens Spartam Athenis, in qua qui vixisset, efficeretur melior.

85 Argiuo cuidam dicenti, Lacedæmonios peregrinationibus reddi deteriores, quòd interim degenerēt à maiorū legibus & institutis, At vos, inquit, quū Spartā venitis, nō deteriores, sed meliores euaditis. Dictū retorsit in Argiuū. Nam hoc dicēs magis suā gentem vituperauit quàm Lacedæmoniorum: simul indicauit, quantopere referat inter quos viuas.

Integre

86 Cùm Alexander in Olympiis præconio ius fecisset omnibus exulibus in suam cuiq; patriā redeundi præterquàm Thebanis, Infortunatum quidem, inquit, præconiū, sed vobis, ô Thebani, gloriosum: Solos enim vos metuit Alexāder. Ad consolandos Thebanos sic

interpretatus est vir animi solertis. Etenim qui permittit exulibus reditum in suã patriã non metuit ne moliantur vindictam. A Thebanis igitur solis metuebat.

87 Rogatus à quodã, quã ob causam Lacedæmonij priusquã irẽt in prælium musis immolarent, quũ musis nihil uideretur cum Marte esse commercij, Vt rebus, inquit, fortiter gestis contingat honesta cõmemoratio. Bene gerendæ rei laudẽ sibi tribuebãt: vt autẽ egregia gesta splendidis verbis celebrarentur, hoc à musis eloquẽtiæ præsidibus petẽdũ iudicarũt eo quòd ipsi negligerent eloquẽtiæ studium, simul admonebat, non expetendã honorificã memoriam nisi rectè factis promeritam. Generosé

EVRYCRATIDAS.

88 Eurycratidas Anaxãdridæ filius, percõtanti quur Ephori per singulos dies de cõuentis & contractibus ius dicerent, Vt inter hostes etiã, inquit, mutuã fidẽ inueniamus. Maiore Reip. discrimine pacta violantur in bellis, sed illic quoq; violantur ab his qui domi consueuerint fallere.

HERONDAS.

89 Herondas quum esset Athenis, audissetq; quendã iudicũ sententia damnatũ de crimine otij, qui mæstus incederet, & ab amicis mæstis deduceretur, iussit sibi commonstrari eum, qui in causa liberali reus perageretur. Lacedæmonij quicquid erat sordidarũ artiũ, non per ciues, sed per Helotas mancipia exerceri volebant: eoq; mirabatur Herondas, ob id quenquam vocari in ius quòd seruilia non exerceret, ibiq; pro crimine haberi quod Lacedæmone iudicaretur honestum ac liberale. Generosé

THEARIDAS.

90 Thearidas quum gladium cote acueret, rogatus à quopiã num esset acutus, Acutior, inquit, calũnia: grauiter innuens rem omniũ rerum nocentissimam esse calumniam. Calumnia

THEMISTEAS.

91 Themisteas quum esset vates, prædixit Leonidæ regi futuram apud Thermopylas internecionẽ tum ipsius tũ cõmilitonũ eius. Itaq; quum à Leonida Lacedæmonem mitteretur, hoc quidem titulo vt renuntiaret euẽtura, sed reuera ne simul cum aliis periret, nõ sustinuit ire, dicens, Vt pugnarem huc missus sum, non vt ferrem nuntia. Quis non admiretur in vate tam præsentem animũ? Præuidit exitium, nec euitare voluit, quum id liceret honesto titulo. Admirabilis etiam fuit Leonidæ moderatio, qui vati tristia renuntianti non tantum non succensuit, vt principum vulgus solet, sed & vitæ & famæ illius consultum voluit. Humaniter Fortiter

THEOPOMPVS.

Argute

92 Theopompus interrogãti quo pacto quis regnum tuto possit tueri, Si, inquit, amicis concedat iustam libertatem, pro viribus interim aduigilãs ne subditi afficiantur iniuria. Multis principibus exitio fuit, quòd amicis nihil non permiterent, ciues iniuria affectos negligerent. Hîc temperantia adhibenda est, vt princeps nec amicos alienet tyrãnica sæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti ad quiduis audendum præter ius aduersus plebeios, qui nimium irritati sæpe reges suos excusserunt.

Argute

93 Hospiti cuidam iactanti quòd apud Theopompi ciues philolacon, hoc est, Laconũ amãs diceretur, Præstaret, inquit, si φιλοπολίτης id est, ciuiũ amãs diceretis, potius quã Laconũ. Alter expectabat vt sibi pro studio erga Lacones agerentur gratiæ, at ille notauit hospitem, qui alienæ ciuitatis studiosus haberi mallet quàm suæ, quum prima charitas debeatur patriæ. Porrò quisquis alienam Rempublicam vehementer adamat, suã quodammodo vituperat.

94 Huic simile est illud, Quum legatus ab Helide missus diceret, sibi ob id à ciuibus legationem commissam, quod vnus Laconicam vitam admiraretur: rogauit hominẽ vtrum meliorem duceret vitam aliorum ciuium, an suam

suam ipsius: quũ is respondisset, suam ipsius, Quî potest, inquit, igitur ista ciuitas seruari, in qua quum multi sint, vnus tantum bonus est? Salsè taxauit oratoris imprudẽtiam, qui Lacedæmonios ac sese laudarit cum suorum ciuium vituperatione. Probabat Lacedæmoniorum mores, sed solus Helidensium. restabat igitur vt apud Helidenses non esset nisi vnus vir bonus, cui placerent honesta.

Argute.

95 Dicente quodam, ideò seruari Rempublicam Spartanam, quòd reges scirent imperare, Imo potius, inquit, quòd ciues sciant parere: insigni modestia regum laudem in ciues transferens. Multum habet momenti principis integritas, sed multò plus ciuium recta institutio.

Grauiter

96 Cùm Pylij decretũ edidissent quo Theopompo tribuebantur summi honores, rescripsit, Mediocres honores ipsum tempus auget, immodicos abolet. Hoc animo quid excellentius? quod alij sibi aut vindicant arrogãter, aut ambiunt ineptè, hoc vltrò delatũ reiecit, simul & suam declarans modestiam, & amicos admonens, in omni re modum esse optimum. Quin & illud acutè perspexit, quæ subitò crescũt in altũ, nõ esse diuturna, quod genus sunt betæ & cucurbitæ: cæterùm quæ paulatim augescunt, ea ferre ætatem, veluti quercum & buxum.

Modestè

97 Cuidam ostendenti ciuitatis suæ mœnia, ac percontāti, num valida & alta viderentur, Minimè, inquit, siquidem sunt mulierū: ciuitatem satis munitā esse si viros habeat: sin minus, nihil prodesse quamlibet operosa munimenta.

Non est hoc in Græco, sed Philel. vertit. habetur bis alibi.

98 Vxori obiurganti, quòd regnum humilius ac minus esset filijs traditurus quàm accepisset, Hactenus igitur, inquit, maius, quod diuturnius. Ita Plutarchus in Vita Lycurgi. Quæ moderata sunt, in longum tempus durant, & hoc ipso meliora sunt.

Sapienter

TECTAMENES.

99 Tectamenes posteaquam Ephori capitis sententiam in ipsum pronuntiassent, abiit ridens: rogantibus qui aderant, an etiam contemneret Spartanorum leges, Nequaquam, inquit, quin gaudeo potius quòd hæc mihi mulcta soluenda est, quū eam nec indixerim cuipiam, nec à quopiam mutuò acceperim. Vir innocens nō accusauit patriæ suæ leges, sed hoc felicitatis esse iudicabat, quod mori iuberetur, qui neminē ad mortem adegisset, nec cuiquam deberet vitam nisi sibi. Facetè mortis pœnam vocauit mulctam, rem atrocē molliori vocabulo signans. Iure autem cogitur soluere pecuniam, qui eam vel extorsit ab alio, vel mutuò sumpsit. M. Tullius hoc apophthegma sic vertit Tusculan. quæst. libro primo:

Mors contempta

primo: Cùm Lacedæmonius quidam, cuius ne nomen quidem proditum est, mortem tantopere cōtempserit, vt quum ad eam duceretur damnatus ab Ephoris, & esset vultu hilari atq; læto, dixissetq; ei quidam inimicus, Contemnisne leges Lycurgi? responderit, Ego verò illi maximam habeo gratiam, qui me ea pœna mulctauerit, quam sine mutatione & sine versura possem dissoluere. O virum Sparta dignum, vt mihi quidem, qui tam magno animo fuerit, innocēs damnatus esse videatur. Pro διαιτήσαντα Cicero vertisse videtur, versuram. Lusit autem contemptu mortis Tectamenes, quasi mors leuior esset mulcta, quàm pecuniaria, quòd illam quisque de suo posset soluere, ob hanc multi cogātur vsuram aut versuram facere.

THERYCION.

100 Therycion è Delphis rediens quum videret in Isthmo angustias à Philippi copiis occupatas, Malos, inquit, ô Corinthij, portarum custodes vos habet Peloponnesus. Allusit eò, quòd grauiter animaduerti solet in ciues quibus vrbis portæ commissæ sunt, si eas indiligenter custodierint. Multo magis accusari merebantur Corinthij, qui totius Peloponnesi portas Philippo prodidissent.

HIPPODAMVS.

1 Hippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamum aciem instructam habebat, simul cum Agide iussus est ire Spartam, curaturus illi ea quibus erat opus. An nō, inquit, honestius est vt pro Sparta fortem bonumq; virum præstans mortem oppetam? Ac pòst sumptis armis, stansq; regi ad dexteram, pugnando interiit. Consultum volebant illius senectuti, quæ viribus defecta in bello nō ita multum esset habitura momenti, in patria futura nonnulli vsui (excesserat enim annum octogesimum) at ipse sibi non indulsit.

Mors contempta

HIPPOCRATIDAS.

2 Hippocratidas acceptis literis à Cariæ satrapa, in quibus continebatur, Lacedæmoniū quendam quum fuisset conscius insidiarum, quas quidam ipsi struxerant, non indicasse rem sed silentio texisse, simúlq; rogabat satrapas quid de illo facturus esset, respondit hūc in modū, Si quo magno beneficio illū affecisti, interfice: sin minus, eiice è regione, vt ad virtutē formidolosum. Ingratitudinē erga benemeritum censuit morte plectendam. Cæterùm quod esset nō per malitiā, sed per formidolositatem cōmissum, ei satis supplicij iudicabat exilium. Non enim ipse struxerat insidias, sed sibi metuens non prodidit.

Moderate

Huic

3 Huic quum aliquando fuisset obuius adolescēs quem amator sequebatur, erubescenti adolescentulo, Cum his, inquit, oportet ambulare, cum quibus conspectus non mutes colorem. Docuit ex improbis conuictoribus nihil capi fructus nisi probrum & ignominiam.

Pudicè

CALLICRATIDAS.

4 Callicratidas classis præfectus, à Lysandri amicis solicitatus, vt vnum quendam ex inimicorum numero permitteret ipsis interimere, & acciperet talenta quinquaginta: tametsi vehementer opus haberet pecuniis ad soluendū nautis stipēdium, haud tamē cōcessit. At quū Cleander qui erat illi à cōsiliis dixisset, Accepissem si fuissem Callicratidas: Et ego, inquit, si fuissem Cleāder. Mira ducis integritas, qui nulla pecunia licet necessaria, vel ad hoc corrūpi quiuerit, vt in vnū hominē pateretur aliquid iniquum fieri: simúlque monuit, in omni actione spectandum esse decorum personæ. Quod fortè decuisset Cleādrum, non decuisset Callicratidem. Quod decet plebium, non semper decet principem.

Iuste

5 Idem profectus Sardeis ad Cyrū iuniorē, quo tū Lacedæmonij in bellicis socio vtebātur petiturus pecunias rei nauali necessarias, primo statim die iussit renūtiari, se cū Cyro velle colloqui. Quē vt audiit bibere. Expectabo,

bo, inquit, donec biberit. At tū quidem abiit quoniā intellexit eo die non posse dari conueniendi regis copiam, ne parū ciuilis haberetur. Postero verò quum iterum audisset illum bibere, nec se admitti ad colloquium, dixit, Ita curam habendam pecuniarum, vt ne quid tamen committeretur Sparta indignū, moxq; inde recessit Ephesum, multa imprecatus mala iis, qui primi à barbaris fuissent ludibrio habiti, eosq; sua patientia docuissent illos fiducia diuitiarum aliis illudere. Iurauitq; apud comites, sese vt primum Spartam rediisset, nihil non facturum vt Græcos inter se conciliaret, quò barbaris fierent magis formidabiles, desinerentq; illius regis viribus inter sese pugnantes egere. Quid nō & faciūt & patiuntur homines, vbi pecuniarū vrget inopia? At generosa Spartani mēs maluit pecuniā negligere, quàm effœminati regis tertio pati fastidium, quū alij leuioribus de causis æquo animo ferāt, si vel post totos sex menses admittantur ad regis colloquiū. Deinde nihil imprecatus est ipsis barbaris aut regi, sed iis indignabatur, qui primi sua tolerātia docuissent eos ob opulentiā tantas cristas sumere. Nā si fuissent omnes quales erāt Spartani, opū ac voluptatum contēptores, nunquā ad tantam insolentiā venissent barbari. Postremò singularis erat prudētiæ, quòd

Animosè

Prudenter

quòd perspexit Græcos non alia magis ratione posse barbaris reddi formidabiles, quàm si positis intestinis simultatibus mutuam inter se concordiam sancirent.

6 Interrogatus quod genus homines essent Iones, Liberi, inquit, mali, sed serui boni: significans illos nescire imperare ac libertate vti, sed seruitutem æquo animo ferre: videlicet referendos ad secundum hominū genus iuxta distinctionem Hesiodi, qui per se quidem non sapiunt, sed parent rectè sapienti.

7 Quum Cyrus stipendium misisset militibus, Callicratidi seorsum xenia, amicitiæ monumenta: stipendium quidem accepit, xenia verò remisit, negans sibi cum ipso priuatam habendam amicitiam, sed quam haberet publicam cum Lacedæmonijs omnibus, eandem illi secum quoque intercedere. Quid hoc animo incorruptius, qui totus ad Reipublicæ commoda spectabat?

Simile antè habetur pag. 54. apoph. 67

8 Apud Arginusas quū esset naualipugna conflicturus, atque Hermon nauclerus diceret, bonum esse ab eo loco soluere, quòd Atheniensium triremes numero longè plures essent, Quid, inquit, tum postea? Atqui fugere ignominiosum est Spartæ ac damnosum. contra, manentem aut mori aut vincere bonestissimum. Gloriam vitæ anteposuit, sed publicam gentis, non priuatam suam.

Mors contempta

Ante

9 Ante conflictũ peracto sacrificio, quum aruspex nuntiaret ex incẽsis, exercitui quidem portendi victoriam, sed Imperatori mortem: nihil expauefactus, Haud penes vnum, inquit, sunt res Spartæ: me siquidem mortuo nihilo deterius habitura est patria: sed si cessero hostibus, aliquid decedet patriæ. Itaque quum Cleandrum pro se ducem designasset, naualem pugnam aggressus est, ac pugnando interijt. Mors contempta

CLEARCHVS.

10 Clearchus militum auribus subinde solet inculcare, Militi magis esse metuẽdum Imperatorem quàm hostem: quæ vox mortẽ minabatur militi, qui parum gnauiter se gessisset in prælio. Honestius autem est cum laude vitam impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ. Hoc dictum non quiuis milites laturi sint, sed hi facilè ferebant, quibus matres domi solent edicere, vt aut victores cum armis redirent, aut mortui in armis referrentur.

CLEOMBROTVS.

Vrbanè 11 Cleombrotus Pausaniæ filius, cùm hospes quidam controuersiam haberet cum patre de virtute, Tantisper, inquit, pater est te præstãtior, quoad tu quoque genueris. Ciuiliter deterruit hominẽ à contentione, quòd pater vel hoc nomine superior esset, quòd filiũ dedisset patriæ, quum ille nondum pater esset.

CLEO

CLEOMENES.

12 Cleomenes Alexandridæ filius dicere solet, Homerum esse poëtam ciuium Lacedæmoniorum, Hesiodum verò Helotum, hoc est seruorum, quòd ille docuisset quomodo gerẽdum sit bellum, hic quomodo colendi agri. Nam vt antè dictum est, Lacedæmonij tantùm ad bellicas res instituebantur, eóque humiliores operas & artes manuarias seruis committebant, quos illi vocant Helotes. Argutè

13 Idem cum Argiuis septem dierũ pactus inducias, quum obseruans deprehẽdisset illos tertia nocte indulgere somno, fiducia videlicet induciarum, adortus est eos et alios interfecit, alios abduxit captiuos. Cæterùm quum illi probro daretur violata iurisiurãdi fides, De diebus, inquit, pactus sum, noctes non additæ sunt in iureiurando. Quanquã & alioqui quicquid mali quis fecerit hostibus, id et apud deos & apud homines habetur iustitia præstantius: verùm huic magnificæ voci non respondit euentus. Nam & vrbe cuius gratia violarat conuenta, frustratus est, eo quòd mulieres detractis è templis deorum armis illum vltæ sunt: perinde quasi dij ipsis quos contempserat, pœnas de ipso sumentibus. Postremò versus in dementiam, ipse sibi gladiolo quodam fodit & incidit corpus à talis vsque ad loca vitalia, itaque vitam finijt, ridẽs & Vafrè

ore

ore diducto. In hoc apophthegmate nihil habes imitatu dignum, vtile tamen exemplum ad vitandam iurisiurandi violationem.

14 Cùm augur illum dehortaretur ne exercitum educeret ad vrbem Argiuorum, alioqui reditum illinc fore turpem: posteaquam admouisset ciuitati copias, ac portas videret clausas, & mulieres in mœnib. Hîc, inquit, reditus tibi turpis videtur, in quo viris mortuis vxores occlusere portas? Fortis animus, si cum æquo bonóque fuisset coniunctus. Animosè

15 Argiuis nonnullis illum conuicio lacessentibus vt periurum & impium, Vobis, inquit, potestas est mihi malè dicendi, at mihi potestas est vobis faciendi malè. Admonet, non esse tutum eos maledictis irritare, quibus in manu est quum velint re ipsa lædere: ad hæc non oportere potentes humiliorum dictis admodum commoueri. Satis enim vindicta est, quòd licet quum libet, vlcisci, quum illis nihil aliud reliquum sit quàm malè loqui. Moderatè

16 Venerunt ad Cleomenem Samiorum oratores, hortaturi vt cum Polycrate tyráno bellum susciperet: id quum fecissent oratione plus æquo prolixa, respondit in hunc modum, Quæ primo loco dixistis non memini, & ob id ne media quidem intelligo: quæ verò dixistis omnium postrema, non probo. Admonet multiloquium non solùm molestum esse auditori, verumetiam ad persuadendum inutile, præsertim apud principes, tum varijs curis occupatos, tum auribus fastidiosis. Loquacitas

17 Pirata quidam populabundus discurrebat per agros Lacedæmoniorum. Is vt captus est, rogatus quur id ausus esset, Quoniam, inquit, deerat mihi commeatus quem militibus præberem, ad eos veni qui & habebant nec sponte dabant, vi erepturus. Ad id Cleomenes, Compendiosa, inquit, malitia: Detestatus prædonis nefariú scelus, probauit tamen orationis expeditam breuitatem. Audacia

18 Cùm improbus quidam ipsum conuicijs incesseret, Num ideò, inquit, tu maledicis omnibus, ne si velimus respondere, otium habeamus vicißim de tua dicendi malitia? Vt è sublimi contempsit maledicum, nec vllo responso nec alia pœna dignum iudicauit hominem nullius rei, cui nihil esset præsidij præter maledicam linguam. Moderatè

19 Cùm è ciuibus quispiam apud eum diceret, bonum regem omnino erga omnes mitem & placidum esse oportere, Sed hactenus, inquit, ne sit cotéptui: significans erga improbos mansuetudinem nimiam esse inutilem ciuitati: notánsque quorúdam mores qui principes vehementer bonos & clementes, quum impensius amare debuerint, discunt habere contemptui. Est quidem præcipua virtus in Vrbanè

principe comitas ac mansuetudo, verùm ob malorum ingenium hæc ita temperanda est, vt principi sua constet autoritas.
20 Cùm diutino morbo vexatus, expiatoribus ac diuinis auscultaret, antè non solitus idem facere, quodam id admirante, Quid miraris, inquit? Non enim idem sum nunc qui tunc eram. Cùm autem non sim idem, nec probo eadem. Elusit ille quidem inconstantiæ reprehensionem, veruntamen est, non eadem placere seni, quæ iuueni placuerant. Argutè
21 Sophista quodam de fortitudine multa differente risit Cleomenes. At sophistæ dicenti, Quid rides Cleomenes audiens de fortitudine differentem, præsertim quum sis rex? Quoniam, inquit, ô amice, si hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem quod nũc facio: sin aquila, magno silẽtio auscultarem. Visum est ineptum quenquam de fortitudine magnificis vti verbis, qui ipse nihil fortiter gessisset vnquam, nec aliud posset quàm in hirundinis morem garrire. Decorum
22 Argiuis profitẽtibus se prioris conflictus fortunam in qua victi fuerant, iterato prælio sarcire velle, Demiror, inquit, si duarũ syllabarũ accesione facti estis meliores quàm eratis prius. Huius apophthegmatis argutia Latinè reddi non potest. Nam Græcis μάχεσθαι pugnare est, ἀναμάχεσθαι redintegrare pugn- Facetè

pugnam. Inter hæc duo verba nihil interest, nisi quòd posterius superat prius duabus syllabis ἀνα.
23 Quidam per conuicium illum dixerat delicijs deditum, At hoc, inquit, satius est quàm iniustum esse. At tu pecuniarum amore teneris, quum quod satis est poßideas. Argutè significauit neminem esse posse iustitiæ tenacem, qui supra quàm satis est, congerendi studio tenetur: ad hæc stultum esse qui alteri leuius exprobrat vitium, quum in ipsum ilico grauius crimen poßit retorqueri. Bellè retortum.
24 Quidam vt Cleomeni cantorem quendã commendaret, quum alijs multis nominibus prædicabat hominem, tum illud in primis affirmabat, eum esse cantorem inter Græcos præstantißimum. At Cleomenes ostenso quodam ex his, qui aderant, At per deos hic, inquit, apud me iuris condiendi artifex. Contempsit artem ad solam delectationẽ vtilem. Habetur antea pag. 84. ap. 42 Ars inutilis.
25 Mæander Samiorũ tyrannus ob incursionem Persarũ profugerat Spartam, ostenditq; quantã pecuniarum vim secum apportasset, & quantũ Cleomenes vellet largiri. At Cleomenes ipse quidẽ nihil accepit, sed veritus ne quid alijs ciuibus donaret, adijt Ephoros, dixitque, satius esse si hospitem suũ Samium è Pelopõneso submoueret, ne cui Spartano persuadeat vt fiat malus. Ephori verò Cleome- Integrè

nis consilio parētes, eodē statim die promulga runt edictū, vt Mæander Peloponēso decederet. Quantus in homine diuitiarū contēptus, à quibus non secus atque à præsentißimo veneno timuit ciuibus suis, quum plerique non aliter existimēt beatas ciuitates quàm si quā maximè abundēt opibus. Hunc Mæandrum Herodotus lib. 3. Mæandrium appellat.

26 Quodā interrogante, quur Argiuos cum Lacedæmonijs bellum gerentes, quū sæpenumero vicissent, non deleuerint, Ne optauerimus quidē, inquit, illos deletos, vt habeamus qui iuuenes nostros exerceāt. Perspexerat egregius dux, corrūpi iuuentutē si permittatur otio, luxus ac malorum omniū magistro. Industriè

27 Percontāti cuidam, quā ob causam Spartiatæ non dicarent dijs spolia ab hostibus de tracta, Quoniā, inquit, à timidis venerunt. Porrò quæ parata sunt ab his qui ob timiditatē capti sunt, nec decet intueri iuuenes, nec dijs cōsecrata reponi. Sensit in bello aut vincendum aut fortiter occūbendum: adeóq; rem ignominiosam iudicabat metū mortis, vt alienæ quoque timiditatis monumenta putaret ab iuuenum oculis submouenda. Fortiter

28 Cleomenes quum amicus quidam hospiti in phiditijs nihil apposuisset nisi ius nigrū, & panem igni duratum, succensuit homini dicens, Erga peregrinos non oportere nimiū λακων

λακωνίζειν. Seueritas est si quis à seipso exigat victum duriorem, at inhumanitatis est hospitem eôdem compellere.

CLEOMENES Alter.

29 Cleomenes Cleombroti filius, quum quispiam illi donaret gallos gallinaceos pugnaces ac munus suum ornās verbis diceret, illos ob victoriam pugnando interire, Da igitur, inquit, mihi aliquot ex his qui hos occidunt. Nam illi his sunt præstantiores. Vir militaris ad bellum torsit omnia. Quisquis laudat victum, illustrat victoris gloriam. Lepidè

LABOTVS.

30 Labotus cuidam apud ipsum prolixiore vtenti sermone, Quid mihi, inquit, de re pusilla longa texis prooemia? Quanta res est, tantam oportet & orationem esse qua vteris. Est hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi sermone quàm causa postulat longiore, adeò nusquam non placebat frugalitas. Nam ad causam nō magnam adhibere superuacuam verborum copiam, luxuriæ genus est. Hunc Labotum Herodotus Leobotā appellat, quod nobis sonat populi pastorem. Loquacitas

LEONTYCHIDAS Primus.

31 Leontychidas huius nominis primus, cuidam obijciēti quòd facilè mutaretur, Mutor, inquit, sed pro tēporum ratione, non, vt vos, proprio morbo. Prudentis est pro re nata no- Non habetur in Græco

 uare

uare consilia: at sine causa subinde alium fieri, inconstantiæ vitium est.

32 Idem rogatus à quodam, quo pacto quis bona quæ adsunt tueri valeret, Si nō omnia, inquit, fortunæ crediderit. In animi bona nullum ius habet fortuna. Tum externa bona reddemus nobis stabiliora, si quædam sepo suerimus, nec fortunæ volubili cōmiserimus. At sunt principes qui proferendæ ditionis studio semet in periculum conijciunt, ne hoc ipsum quod habent imperium amittant: multi item diuites augendæ rei studio quicquid habent, totum committunt nauibus.

Prudenter

33 Interrogatus quid potissimum oporteret pueros ingenuos discere, Quæ illis, inquit, vbi ad virilē ætatē peruenerint, vsui sint futura.

Habetur antè pagina 53 apoph. 65

34 Percontanti cuidam quamobrem Spartiatæ parcissimè biberent, Ne, inquit, pro nobis alij, sed nos potius pro alijs consultemus: salsissimè notans, vinosos non esse ad consultandum idoneos, sed salubrium consiliorum parens est sobrietas.

Sobrietas

35 Leontychidas vnus è seniorum numero, quos ferunt Lacedæmonijs fuisse viginti octo, quum Corinthi cœnaret apud hospitem, rogauit num illic ligna quadrata nascerentur: illo negante, Quid igitur, inquit, si quadrata nascerētur, faceretis rotūda? Ita Plutarchus in vita Lycurgi. Quanquā hoc alibi

refertur alterius nomine videlicet Agesilai.

LEONTYCHIDAS Alter.

36 Leontychidas, Aristone natus, cuidam ipsi dicenti, quod Demarati amici malè de eo loquerentur, Per deos, inquit, nihil miror, quandoquidem nullus illorū de quodā bene loqui posset. Docuit contēnendam esse maledicentiā quæ nō à iudicio, sed ab animi morbo proficiscitur. Qui verò passim maledicunt omnibus, eos palam est id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

Maledicentia

37 Cùm portæ illi proximæ clauem draco circumuolutus esset complexus, idque augures affirmarent esse portētum: Mihi, inquit, nequaquam videtur, sed si clauis fuisset circumplexa draconem, portentum erat. Lepidè irrisit hominum superstitionē, qui terrentur his quæ casu, nec præter naturam accidunt. Hunc mortalis ingenij morbum alunt augures, arioli, aruspices ac diuini. Verùm vbi quis præter rectū & honestum instituit nefaria consilia, tum oportebat horrere portentum, & aliquid magni mali sequuturum expectare.

Lepidè

38 Philippus quidam erat profitens Orphei mysteria, & his alios initiare solitus: is quū esset extremæ paupertatis, tamē apud Leontychidam diceret, eos qui apud ipsum Orphei sacris initiati essent, post obitum fore

Superstitio nulla

beatos: Quin igitur, inquit, ô demens quàm ocyßimè vitam abrumpis, vt desinas infelicitatem tuã ac inopiam deplorare? O animũ ab omni superstitione liberum. Post hãc vitã felices erunt, qui hîc piè iustéque vixerint, nõ qui fictis ceremonÿs fuerit initiatus. Hoc persuasum erat Lacedæmonÿs, qui hîc piè vixissent, eos ab obitu fieri diuos.

LEON.

Aequalitas

39 Leon Eurycratidis filius interrogatus, in qua tandem vrbe aliquis poßit tutò vitam agere, In ea, inquit, quam qui incolũt, neque plus poßident, neque minus: & vbi iustitia viget, iniustitia imbecillis est. Grauiter admonuit, æqualitatem esse pacis & tranquillitatis altricem, inæqualitatẽ seditionis esse seminarium: nec ibi locum esse iustitiæ, vbi vt quisque potentior est, ita licentius opprimit imbecilliorem.

40 Idem quum videret in Olympÿs cursores solicitos de emißione, vt aliquid lucri haberent ad occupandam victoriam, Quanto maior est, inquit, cura cursoribus de celeritate quàm de iustitia! Vir integræ mentis etiam in ludis volebat haberi rationem iustitiæ, nec tantum agendum vt prior quis ad metam pertingeret, sed vt iustè vinceret.

41 Cuidam de rebus haudquaquam inutilibus

libus intẽpestiuè loquenti, O hospes, inquit, re opportuna nõ opportunè vteris. Nihil oratione melius, si parcè promas linguæ thesaurum.

Habetur antè simile pag. 74 apoph. 15

LEONIDAS.

42 Leonidas Anaxandridæ filius, frater Cleomenis, cuidam ad ipsum ita loquenti, Excepto regno nulla re nobis præstas: At, inquit, ni vobis fuissem melior, non essem rex. Moderatißimo dicto & refellit cõuitium, & suam dignitatem sibi defendit. Etenim vbi reges non nascuntur, sed ciuium suffragÿs eliguntur, hoc ipso publicis calculis princeps iudicatus est cæteris melior, quòd ad regnũ ascitus est.

Moderatè

43 Cùm ad Thermopylas proficisceretur cũ Persis conflictaturus, vxori Gorgoni roganti si quid ipsi mandaret, Vt bonis, inquit, nubas, bonósque liberos parias. Hæc vox testabatur illum animo præsagisse interitum: nec hac præsensione deterritus est ab expeditione, pulcherrimum esse ducens, pro patria pugnantem occumbere.

Grauiter

44 Ephoris dicentibus quòd ad Thermopylas proficiscens paucos secum educeret, Nimirum ad hoc, inquit, negotiũ ad quod proficiscimur. Indicãs satis multos educi ad moriendum in bello: satius enim perire paucos quàm multos.

Argutè

45 Rursum quum Ephori percontarentur, si quid præterea rei facere statuisset, Nihil aliud, inquit, quàm verbotenus impediturus barbarorum transitum, sed re vera pro Græcis moriturus. Egregium imperterriti pectoris documentũ, in causa honesta piáque nec certam mortem horrescere.

Mors contempta

46 Vbi peruenerat Thermopylas, sic commilitones affatus est, Aiunt barbarũ in propinquo esse, nos autem tempus terimus. Nunc enim peruenimus ad barbaros, quos aut vincamus oportet, aut victi moriamur.

Fortiter

47 Quodam ita dicente, præ iaculis barbarorum nec solem videre licebit, An non, inquit, lepidum fuerit, si cum illis sub vmbra pugnaturi sumus? Quid hoc animo fortius? ad mortem eunti etiam iocari libuit: sed ludens interim metum exemit suorum animis. Hoc apophthegma refert M. Tul. Tuscul. quæst. lib. I. velut de ignoto, E quibus, inquit, vnus quum Perses hostis in colloquio dixisset glorians, solem præ iaculorum multitudine & sagittarum vmbra non videbitis, In vmbra igitur, inquit, pugnabimus.

Lepidè

48 Cùm alius quidam militum de hostibus dixisset, Sunt prope nos, Et nos, inquit, propè illos: significans ob id non minus imminere discriminis hosti quàm ipsis.

Animosè

49 Cuidam dicenti, Siccine cum paucis ad-

uersus

uersus multos belli fortunam experturus huc venisti? Leonidas, Si putatis, inquit, me multitudine fretum huc venisse, ne Græcia quidem omnis satis sit. Siquidem ea ad barbarorum multitudinem collata exigua portio est: sin virtute, & hic numerus suffecerit. In bello iudicauit plus habere momenti quales ducas milites, quàm quàm multos.

Fortiter

50 Alteri cuidam dicenti quòd cum paucis aduersus multos conflicturus iret, Imò multos, inquit, duco vt morituros. Hoc conuenit cum eo quòd antè respondit Ephoris.

51 Xerxes Leonidæ scripserat, Si desinas θεομαχεῖν, id est, cum dijs bellare, sed meis te copijs adiunxeris, potes Græciæ fieri monarcha. Huic ita respondit, Si nouisses quæ sint in vita honesta, abstinuisses à concupiscendis alienis. Mihi verò potius est pro Græcia mori, quàm in populares meos gerere monarchiam. Quid tam impium est, quod mortaliũ vulgus nõ admittat ampli principatus gratia? At hic prius duxit honestam mortẽ pro amicis liberandis oppetere, quàm monarcha factus eos seruitute premere, à quibus venerat depulsurus seruitutem barbarorum.

Iustè

52 Rursus quum Xerxes scripsisset, Mitte arma, rescripsit, Veni & cape. Maluit armis mori quàm traditis armis turpiter de vita cum hoste pacisci.

Animosè

Cæterùm

53 Cæterùm vbi iam adornaret cum hoste confligere, belli duces admonuerunt expe-
Grauiter ctaret reliquos socios, Non adsunt, inquit, qui pugnaturi sunt? An nescitis eos solos cũ hostibus pugnare, qui reges verentur ac metuunt? Non putauit eos expectandos, qui ad præscriptum ab imperatore tempus non adessent: reliquos etiam si adsint non pugnare.

54 Milites sic adhortatus est, Ita prandete commilitones mei tanquam apud inferos cœnaturi. Hæc vox ignauis ademisset animum, at viris fortibus addidit: admonens ne cibo vinóque graues venirent ad prælium, aut certè pro patria fortiter occumberent.

55 Idem percontanti quam ob causam fortes viri gloriosam mortẽ ingloriæ vitæ ante
Sapienter ponant, Quoniam, inquit, alterum naturæ proprium, alterum peculiariter suum esse ducunt. Nam naturæ beneficio viuunt & ignauißimi, at honestè mori non contingit nisi virtute præditis.

56 Cùm cuperet iuuenes cœlibes, quò forent incolumes, abesse à belli periculo, sciréť que il-
Humaniter los id minimè laturos, singulis illorum tradidit scytalas, id est, epistolarum Laconicarum genus cúmque his misit illos ad Ephoros. Cũ verò treis etiam ex his, qui grandiores iam duxerant vxores optaret saluos, ac simili
Animosè prætextu ablegare conaretur in patriam, intellecto dolo non sustinuerunt accipere scytalas. Quorum vnus ita se excusauit, non præco, sed pugnator te sequutus sum. Alter verò, hîc, inquit, manẽs ero melior. Tertius porrò, non postremus, inquit, horum, sed primus inibo pugnam. Vtrum hîc potius admirari conuenit, ducísne animum, qui de se nihil solicitus, eorum incolumitati prospexit quos adhuc viuere referebat patriæ, an in ætate florenti tantum vitæ contemptum?

LOCHADVS.

57 Lochadus Polyænidæ filius, Sironis pater, nuntianti quòd è filijs ipsius alter inte-
risset, Olim sciebam, inquit, illi moriendum Fortiter
esse. Nihil illi visum est nouæ rei, si mortalis natus moreretur: nec magni referre, paulò serius an citius vita decederet, cui omnino breui foret decedendum.

LYCVRGVS.

58 Lycurgus is qui Lacedæmonijs leges cõdidit, quum conaretur ciues suos à moribus præsentibus ad temperatiorem viuendi rationem traducere, eósque virtutis & honesti
studiosos reddere (nam erant corrupti deli- Educatio
cijs) duos educauit catulos eodem patre eadémque matre progenitos, quorum alterum passus est domi lautioribus vesci cibis, alterum

rum eductũ venatibus exercuit. Dein quum ambos produxisset in forum apud multitudinem, posuit illic spinas, simul & escas aliquas delicatiores, mox emisit leporem: quum vterque raperetur ad assueta, alter ad escas, alter leporem inuaderet, An non videtis, inquit, ciues, duos catulos, quum eiusdem sint generis, tamen ob diuersam educationem admodum dissimiles inter sese euasisse, plúsque ad honestatem momenti habere exercitationem quàm naturam? Sunt qui dicant ab illo productos catulos, non quidẽ ex iisdem parentibus natos, sed quorum alter esset ex ignobili canũ genere, qui aluntur ad ædium custodiam, alter ex his qui aluntur ad venandum. Deinde qui erat ex ignobiliori genere exercuit ad venatum, alterũ qui erat ex præstantiore genere tantum delicijs exercuit. Deinde quum vterque ferretur ad ea quibus assueuerat, atque hoc pacto palàm omnibus fecisset Lycurgus, quantum institutio valeret, tum ad meliora, tum ad deteriora, dixit, Proinde ne nobis quidem ô ciues nobilitas, quam miratur hominũ vulgus, ductúmque ab Hercule genus, profuerit, nisi ea gesserimus, per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit, ac per omnẽ vitã quæ honesta sunt & discamus & exerceamus. Reperit vir ingeniosus viam, qua multitudini

multitudini philosophicis rationibus nõ satis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret: magis enim mouent ac penetrant in animos quæ cernuntur, quàm quæ audiuntur. Quod autem ille fecit in ciuitate, hoc cuique patrifamiliâs in sua domo, cuiq; moderatori in suo grege faciẽdum est. Res quidem efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturã corrigit & vertit in bonam. Quales nascantur liberi, nulli in manu est, at vt recta institutione euadãt boni, nostræ potestatis est.

59 Quoniam intelligebat æqualitatem & ad frugalitatem & ad cõcordiam in primis conducere, fecerat nouam agrorum partitionem, & in singulos ciues æquam portionem distribuerat. Fertur itaque quum dein ex peregrinatione rediẽs iter faceret per agrũ recens demessum, conspicerétque manipulorum aceruos ordine positos & æquales, delectatus eo spectaculo cum risu dixisse comitibus, Vt tota Lacedæmon videtur multorum esse fratrũ, qui nuper inter se diuiserint hæreditatem. Bono principi nihil iucundius est ciuium concordia, rursum tyranno nihil formidabilius. Aequalitas

60 Idem quum inductis nouis tabulis debitores æris alieni liberasset, iam & ea quæ quisque priuatim in ædibus habebat ex æquo partiri

partiri tentauit, quo funditus è ciuitate tolleret discrimen opum & inæqualitatem. sed quum cerneret eos ægrè laturos manifestam rerum abolitionẽ, idem occultiore via facere aggressus est. monetam auream simul & argenteã abrogauit, instituítque vt ciues ferreo duntaxat numo vterentur, & quatenus postulabat vsus ad huius permutationẽ, totius substantiæ modum præscripsit. Hoc facto omnis iniustitia exulabat ab Lacedæmone. Neque enim iam furari, neque largitionibus corrumpere corrumpíve, neque fraudare dolo, neque rapere per vim quisquam poterat, quod nec celari valeret, nec parare magnificum esset, nec vti periculo vacaret, nec importare aut exportare tutum foret. Hac arte vir solertis ingenij, quibus diuitiarum contemptum persuadere non potuit, diuitiarum vsum subtraxit, ac reponendi studium negotiandíque materiam ademit.

Diuitiarũ contẽptus

61 Ad hæc quicquid erat rerum superuacanearum è ciuitate eijciendũ curauit, adeò vt nec negotiator, nec sophista, nec vates, nec circulator, nec lautitiarũ artifex Spartam ingrederetur. Neq; enim passus est illic esse pecuniam talibus vtilem: tantũ ferream monetã cudit, quæ pondere Aeginetico æquabat minam, valore æreos quatuor. His remedijs expugnauit auaritiam.

Artes superuacuæ

Cæterùm

62 Cæterum quum statuisset inuadere delicias luxúmq;, & in his quoq; tollere diuitiarum admirationem, instituit syssitia, hoc est, conuiuia publica. Percõtanti verò cur ea constituisset, sic vt in singulis conuiuiis pauci cũ armis discumberent, Vt, inquit, expediti sint ad parendum imperatis, & si quid tumultus inciderit, penes paucos sit delictum, sitq; inter omnes potus ac cibi æqua portio: denique non solùm in esculentis ac poculentis, verùm ne in stratu quidẽ aut vasis, aut alia re quacunque plus haberet diues quàm pauper. His rationibus quum diuitiis detraxisset admirationem, posteaquã nemo erat, qui vel vti posset illis vel ostentare, dicebat amicis, Quàm præclarum est, ô amici, ipsa re declarasse cuiusmodi sint diuitiæ, si quando cæcæ sunt, carentq; spectatoribus & admiratoribus. Interim obseruabat, ne quis prius domi sumpta cœna veniret ad publica conuiuia, expletus aliis cibis alióve potu. Quòd si quis cũ cæteris nõ biberet ederétve, eũ vituperabant, vt qui aliis eduliis delinitus abhorreret à victu cõmuni. Porrò qui palã cõuictus esset id fecisse, ei mulcta dicebatur. Vnde Agis qui multò post Lycurgum tempore rex fuit, debellatis Atheniensibus domum reuersus, quum vellet vnum diem cœnam capere cũ vxore, missus à syssitiis poscenti præfecti militiæ non miserunt.

Communitas

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος.

runt.

rũt. Ea res quũ postero die innotuisset Ephoris, mulctam illi dixerunt. In eodem facto geminum exemplum nobis est proditum, primũ frugalitatis, deinde seueritatis, quum in causa non graui leges nec regi pepercerint.

63 Sed Lycurgo euenit, quod ferè solet his qui cum corruptis populi moribus bellum suscipiunt. Diuites hoc genus institutionis indignè ferebant, coortique sunt in illum, & non solùm cõuitiis insectabantur, verũ etiã saxa in illum iaculabãtur, conãtes eum lapidare. At quum vrgerent persequentes, dilapsus est per forum, ac reliquos quidem fugiẽs anteuertit. Alcãder autem pertinacius insequens fuste respicienti in tergũ extudit oculum. Hunc Alcãdrum quum noxæ deditũ publico decreto accepisset puniendũ, nec vllo affecit incõmodo, nec incusauit, sed quũ illum sui instituti socium haberet, effecit vt & ipsum Lycurgum, & vitæ rationem quam cum eo egerat prædicaret: nec victum modò, sed vniuersam ciuium educationem amaret, quã Lycurgus induxerat. Porrò mali quod acciderat monumentum locauit dicatum in templo Mineruæ, cui ab æreo delubro nomẽ Chalciœco, deæq; cognomentum addidit vt Optiletis diceretur. nam Dores Lacedæmonem incolentes oculos optilos vocant, ab opto, quod Græcis sonat video. Et hîc habemus geminum

Moderate

num exemplum: alterum admonens non absque discrimine mores ciuitatis corruptæ vitiis ad meliorem frugẽ reuocari: alterum insignis tolerantiæ, quæ ex hoste capitali reddidit amicum ac propugnatorem: quem etiamsi necasset, vt ipsi licuit, nihilo tamen minus ipse fuisset luscus, & vno legum suarum defensore minus habuisset.

64 Percontanti quam ob causam nõ vteretur legibus scriptis, Quoniam, inquit, erudití qui sunt rectéq; educati, probant quid pro ratione tẽporis expediat: significans scripturam non mutari, quum pro varietate occasionum vir probus & sapiens sæpenumero cogatur mutare consiliũ. Ea res nominatim præscribi non potest. Satis est ciues honestè fuisse institutos, hi sua sponte videbũt quid pro tempore facto sit opus. Prudenter

65 Rursum aliis percontantibus quam ob rẽ statuisset, vt ad ædium culmen imponendum fabri securi vterentur, ad fores verò addendas sola serra, nec vllo alio instrumento, Vt, inquit, ciues mediocritatem seruẽt in omnibus quæ in ædes inferunt, neque quicquã habeant earum rerum, quæ apud alios sunt admirationi. Videbatur enim indecorum, si per ostium rude ac vile supellex inferretur exoticа, pretio chara, arte operosa. Id ne fieret ipsæ quodãmodo fores admonebãt. Hinc aiunt Frugaliter

accidisse, quòd Leontychidas primus apud Lacones rex, quum cœnaret apud quendam, cerneretq; tectum domus sumptuoso apparatu factum, ac lacunaribus ornatum, rogabat hospitem, num ligna apud eos quadrata nascerentur: adeò luxum esse putabat, naturam artificio corrumpere. Habetur antè pagina 38. apoph. 28

66 Rogatus aliquando Lycurgus quam ob rem vetuisset frequẽter aduersus eosdem expeditiones agere, Ne inquit, dum crebro sese defendunt, bellandi peritiam vsu colligant. Vnde & Agesilaus grauiter accusatus est quòd crebris in Bœotiam expeditionibus, ac bellis Thebanos Lacedæmoniorum hostes ad repugnandum induxisset. Nam cùm Antalcidas vidisset illũ sauciũ, exprobrauit quòd Thebanos præliandi artem docuisset, quum antè nec scirent bellare, nec vellent: Præclaram, inquit, doctrinæ tuæ mercedem habes, qui Thebanos nec animatos ad bellandũ nec exercitatos, vel inuitos consuefeceris docerísque bellum gerere. Hoc strategema latius etiam patet, videlicet ne sæpius cum iisdem litigemus aut contendamus, ne tandem assueti vel contemnant nos vel superent. Habetur ante pagina 55. apoph 69

67 Alio quopiam percontante, quam ob rem virginum corpora cursibus, luctis, discorum ac telorum iactibus fatigaret, Vt, inquit, fœtum proseminatio ab ipsa statim radice,

dice, validum in validis corporibus initium sumens, rectè germinet, simul vt ipsæ in perferendis partubus facilè simul & generosè certent aduersus pariendi nixus doloresque, postremò si qua incidat necessitas, possint & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit vir prudens, quanta rerum publicarum pestis sit otium atque ignauia: contrà moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum salubriora: vnde nec virginibus permisit in otio viuere, sed has quoque masculinis exercitiis quodammodo vertit in masculos, quum in plerisque ciuitatibus per delicias ac luxum masculi transformarentur in fœminas. Fœminæ masculæ

68 Cæterum quum essent qui vitio darent, quòd virgines in pompis ac ludis solennibus nudas exhiberet oculis omnium, causámque qur id instituisset requirerent, Vt iisdem, inquit, cum masculis rationibus institutæ, nihilo sint illis inferiores vel robore vel salubritate corporum, vel animorum virtute ac generositate studióque veræ laudis, vulgarem autem gloriam contemnant. Vnde tale quiddam fertur de Gorgone Leonidæ vxore. Cùm quædam, vt probabile est, extera mulier illi dixisset, Solæ Lacenæ viris imperatis, respondit, Nimirum solæ viros parimus. Hoc exemplum nec in masculis, nec in puellis imi- Additum ex alio loco per studiosum quempiam

lis imitandum censuerim: hactenus tamen conducit, vt stupidum pudorem qui frequenter obstat honestis actionibus ab ætate tenera excutiamus, statímque discant nihil esse verè pudendum præter turpitudinem. Innumeras verò reperias quæ nudatæ vehementer erubescant, si quid præter honestum dixerint fecerintve, non mutent colorem. Sunt item innumeræ, quibus amictus vilior cultúsque simplicior genas rubore tingat, contrà gloriosum esse ducant si splendido vestitu prodeant in publicum, negligentes earum rerum quæ verum, probrum verámque laudem adferunt.

Pudor præposterus

69 Ciues qui à nuptiis abhorrerent, cœlibésque viuere mallent, à spectaculis quibus nudi pueri incedebant arcebat Lycurgus, aliásque addebat ignominias, hac arte prouidens diligenter, vt ciues creandis liberis operam darent. Quum enim mos esset apud Lacedæmonios, vt iuniores senioribus multum honorem cultúmque præstarent, hoc honoris ademit iis qui coniugibus ductis nollent augere ciuium numerum. Vnde nec illud in Dercyllidam dictum reprehēdit quisquam, quum tamen belli dux esset probatissimus. Quum enim aduenienti iuuenis quidam non assurgeret, atque ille diceret, Non mihi assurgens cessisti, Nec tu, inquit, mihi cessurum

Cœlibatus damnatus

genuisti. Tam procax iuuenis dictum in seniorem, eúmque bellica laude celebrem nunquam tulisset populus Spartanus, nisi pro pessimis ciuib. habuisset eos, qui sponte steriles esse statuissent, nec agnoscerent quid patriæ deberent. Nam rem propius intuentibus non ita magnum discrimen est inter eum qui ciuem occidit, & qui ciuem Reipub. dare quum possit, recusat.

70 Cuidam percontanti quā ob causam lege cauisset, vt sine dote virgines elocarētur, Vt, inquit, neq; propter inopiā vllæ relinquerentur innuptæ, neque ob diuitias expeterentur, sed vt iuuenum quisque ad puellæ mores respiciens, ex virtute faceret electionem. Eadem de causa fucos & ornamēta quibus aliæ formam vel fingere vel commendare solent, ex vrbe submouit. Vt vbique vir egregius studuit æqualitati.

Vxor eligenda

71 Idem quum certū tempus præscripsisset quo puellæ nubere, iuuenes ducere deberent, interrogatus qur id statuendū putarit, Vt, inquit, soboles ex adultis perfectæq; ætatis parentibus nata, valida sit & vegeta. Ex coitu præpropero non solum læduntur corpora gignentium, verumetiam proles nascitur imbecilla. Tum qui ante tempus dant operam liberis, carent apud illos autoritate quam ætas conciliat: rursus qui vergente iam ætate, nec

te, nec fruuntur liberis suis, nec eos possunt ad perfectam institutionem perducere, morte senióque præuenti.

72 Altero quodam admirante, quam ob rem vetuisset sponsum cum sponsa simul dormire, sed statuisset vt vterque cum suis æqualibus maximam diei partem versaretur, cúmque his totas noctes quiesceret, cum sponsa verò furtim ac verecundè congrederetur: Primum, inquit, vt corporibus essent validi, si non vterentur congressu ad satietatem, dein vt illis amor mutuus semper maneret recens ac vigens, denique vt fœtus ederent robustiores. Hoc, hoc demum est patriæ patrem agere, nusquam non aduigilare ad Reipub. vtilitatem, ciuiúmque tum animis tum corporibus vndiquaque consulere. At multi sunt, qui sibi legitimi magistratus videntur, si quamplurimum tributorum ac vectigalium è ciuibus extorqueant, & interdum puniant immania scelera, quum alioqui scelerum irritamenta præbeant suis.

Coitus moderatus

Delitiæ

73 Quin & vnguenta eiecit è Republ. tanquam olei corruptelam ac perniciem. Nam oleum odoribus vitiatum nullum habet vsum nec ad esum, nec ad membrorum vnctionem: atque dum rem necessariam ac delitias corrumpunt, fit vt minor sit copia.

Sub

74 Submouit & tingendi artificium, veluti sensus adulationem. Etenim dum color blanditur oculis, natura rei corrumpitur. In summa, cunctis ornandorum lenocinio corporum artificibus Spartana vrbe interdixit, vt qui malis artibus bonas arteis corrũperẽt: propterea quòd huiusmodi deliciis ciues à salubribus ac seriis exercitamẽtis auocarẽtur.

Vnguenta

75 Tanta porrò erat illis temporibus vxorum pudicitia, tantumq; aberant ab ea facilitate quæ pòst inuasit, vt prius esset incredibile adulterij crimen apud Spartanas inueniri: fertúrque dictum cuiusdam vetustissimi Spartani Geradæ, qui rogatus ab hospite quodam, quid pœnarum darent apud Spartanos adulteri, neque enim videre se quicquam super hac re sancitum à Lycurgo: Nullus, inquit, ô amice, apud nos adulter est. Quum ille subiecisset, Quid igitur si existat? Dabit, inquit, bouem tantum vt porrecto vltra Taygetum mõtem collo bibat ex Eurota: cumq; ille ridens dixisset, fieri non potest vt tantus bos inueniatur. Et quo pacto, inquit Geradas Spartæ existat adulter, in qua diuitiæ, delitiæ, & corporis ascititius cultus probro habentur: cõtrà verecundia, modestia ac obedientiæ magistratibus debitæ obseruatio, decori laudiq; dantur? Prudenter intellexit Geradas, ibi non posse nasci vitia, vbi

Additum

Adulterij

 non

non admittuntur vitiorũ se minaria, eaq; vbiq; iacere, quibus pro honore tribuitur ignominia. Atq; hæc est clementissima ratio medẽdi prauis moribus, excitãdiq; virtutis studiũ.

Argutè

76 Cuidã postulanti vt in ciuitate pro aristocratia, id est, optimatum gubernatione, cõstitueret democratiam, hoc est popularem gubernationem, Tu fac, inquit, prius domi tuæ democratiã instituas. Compendio docuit eã Reipub. speciẽ non esse vtilem ciuitati, quam nemo vellet esse in sua familia. Ciuitas autem nihil aliud quàm magna domus.

Sacrificia frugalia

77 Percontanti cur instituisset vt minutis ac vilibus rebus sacrificaretur, Ne vnquam, inquit Lycurgus, deficiat nos quo numẽ honoraremus. Quis non diceret, in solenni deorũ cultu magnificentiam ac splendorem adhibendũ? At vir prudens intellexit, numen magis delectari frugalitate quàm opimis victimis, ne sub religionis obtẽtu luxus irreperet, aut certè rerum penuria. Deus enim nõ eget nostris impendiis, amat autẽ homines, quorũ necessitati poterat illis impendiis succurri.

78 E certaminibus ea sola concesserat exercere, in quibus manus non extenderetur in altum. Eius constitutionis causam percon-

Exercitatio

tanti, Ne quis, inquit, illorum laborando consuescat defatigari. Siquidem exercitiæ ad confirmandum corporis robur adhibetur, non

non ad exhauriendas vires. Qui verò subinde delassantur in exercitamentis, quoniam imbecilliores veniunt ad labores necessarios, facilius deficiunt.

79 Cuidam percontanti quã ob rem crebrò mutari castra iuberet, Vt magis, inquit, lædamus hostem. Lacedæmonij quoniam erant expediti, non magno negotio transferebant exercitum: verùm idem facere non perinde commodum erat hostibus, magnam sarcinarum & impedimentorum vim secum trahentibus, præsertim qui castra ferè fossis, aggeribus ac vallis solent communire. — Strategema

80 Roganti qua de causa vetuisset oppugnari turres, Ne, inquit, à fœmina puerove, aut ab alio quopiã homine puero ac fœminæ non dissimili, viri præstantiores occidantur. Non probauit prælij genus in quo virtuti locus non esset. E turribus verò puer aut mulier de iectu saxorum potest virum quantumuis fortem interimere. Quis igitur locus virtuti in bellis nostris, in quibus præcipuas partes agunt bombardæ? — Strategema

81 Cùm Thebani consulerent Lycurgum de sacrificio luctúque quem illi Leucotheæ solẽt facere, Si, inquit, deam esse creditis, ne lugeatis: sin hominem, ne vt deæ rem diuinam faciatis. Mirè taxauit Thebanorum ritus secum pugnantes. Non enim conuenit simul lugere — Argutè

gere & sacrificare, hoc est, ab ea petere opem, quæ ipsa sit in calamitate, ac lugenda.

82 Ciuibus quibusdã interrogãtibus, quomodo liceret hostium insultum effugere, Si, inquit, pauperes fueritis, nec alius alio plus requirat. Ad opulẽtos & onustos prædæ spes inuitat hostem, nec facilè potest elabi qui sarcinis & impedimentis retardatur: ad hæc tutiores sunt ab hostium incursu, inter quos est æqualitas, & ex æqualitate concordia.

Paupertas expedita

83 Iisdem percontantibus cur prohibuisset vrbem cingi muris. Quoniam, inquit, non caret mœnibus ciuitas, quæ non lateribus sed viris cincta est. Indicauit id genus munimenta magis arguere ciuium ignauiam quàm fortitudinem.

Fortiter

84 Spartanis studio est alere comam, & super ea quoque re narrant Lycurgum reddidisse rationem, Quoniam, inquit, coma formosis addit decorem, deformes verò reddit hostibus terribiliores. Vt enim decet coma speciosos, ita minus felici specie præditis horrorem ac ferinum quiddam conciliant. Capilitium naturalis est ornatus, minimóque constans: hoc genus non damnauit Lycurgus, vt quod nec operosis artibus constaret, nec pro frugalitate luxum induceret. Ascititium cultum magnóque paranda lenocinia non probauit. Quo magis detestanda est quorundam prapo

Coma

præpostera cura, qui corporis eas partes vellunt radúntq; quibus natura pilos dedit, non tantum ad decorem aut verecundiã, verumetiam ad tuendam valetudinem: contrà illic eliciunt syluam artificio, vbi natura voluit esse glabriciem.

85 Præcipere solet, vt posteaquam in bello hostem vertissent in fugam ac superassent, tam diu fugientes insequerentur donec certa esset victoria, móxque retrocederent. Neque enim Græcorum conuenire moribus, eos trucidare qui cessissent: idque non solùm honestius, verumetiam vtilius esse dicebat. Siquidem hostes, quibus cum res est, vbi cognorint Lacedæmonios parcere cedentibus, occidere verò qui loco non cedunt, sibi conducibilius existimabũt fugere quàm persistere. Frequẽter enim desperatio magnum robur addit animo, non minus quàm spes victoriæ. Decet autem Græcos legibus ac disciplinis imbutos etiam in bellis meminisse clementiæ: Barbaricæ feritatis est, sæuire in prostratos. Sed rursus ita temperanda est clementia, ne nobis sit exitio: Fit enim non rarò vt hostis fugam simulet, vt redintegratis viribus acrior insurgat in victorem.

Moderatio victoriæ

86 Percontanti quam ob rem hostium cæsorum cadauera spoliare vetuisset, Ne, inquit, dum spoliis incumbunt, pugnam negligant. sed

Strategema

sed paupertatem vnà cum ordine seruent. Vt vir ille sapiēs vbique ciuibus suis metuit à diuitijs tanquam à fonte plurimorum malorum, quum apud hominum vulgus nihil expectatur audius, quasi in his sint præcipua felicitatis humanæ præsidia.

87 *Dicere solet Rempub. duabus rebus contineri, præmio & pœna. Refert Marcus Tullius libro epistolarum ad Brutum.*

LYSANDER.

88 *Lysander preciosas vestes quas Dionysius ad filias ipsius miserat, non accepit, dicens, Vereor ne his amictæ turpes videātur.* Hoc antè habetur pag 85 apoph. 46

89 *Idem cum aliquanto pòst idem Dionysius ipsi misisset stolas duas, iubens vt vtram elegisset eā mitteret filiæ: Ipsa, inquit, rectius eliget: itaque accepit ambas & abijt. In hoc exemplo nihil est imitandum, nec viro Lacedæmonio dignum: nec aliud ab hoc duce expectandum ferè præter malitiosam ingenij vafriciem.* Vafrè

90 *Is quum egregius simulandi artifex euasisset, ac pleraque quæ crudeliter & auarè gerebat, callidis fucis ornaret, iustum nō alia re quàm vtilitate, & honestum commodo metiens, fatebatur quidem veritatem mendacio præstantiorem esse, sed vtriusque dignitatem ac pretium vtilitate æstimandam.* Vtilitas virtute potior

Inuert

Inuertit vir improbus Philosophorum dogma, qui quod honestum est, idem volunt vtile esse: hic quicquid esset vtile, idem ducebat honestum.

91 *Ad eos verò qui ipsi probro dabant quòd pleraque dolo ac fraude gereret, non palàm virtute conficeret, hac parte Hercule generis autore indignus, ridens dixit, Vbi quod vellet non assequeretur leonis exuuium, ibi vulpinum applicandum esse: sentiens quod honestis rationibus non posset effici, id fraude dolisque perficiendum.* Vafrè

92 *Rursus alijs illi vitio vertentibus, quòd fœdera quæ cum iureiurando fecisset in Mileto violasset, ait, Pueros talis esse fallendos, viros iureiurando: quasi hoc ipsum esset viro dignum, periurio fallere.* Perfidiosè

93 *Cùm atheniēses non virtute sed insidijs vicisset iuxta flumen cui nomen Aegis, eisque fame pressis vrbem in fidem suam accepisset, scripsit Ephoris, Captæ sunt Athenæ: perinde quasi vi rem gessisset, gloriam aucupans mendacio.* Gloriosè

94 *Cùm Argiui de ditionis finibus ambigerent cum Lacedæmonijs, asseuerarēntque se iustiorem habere causam, Lysander stricto ense, Qui hoc, inquit, superior est, is optimè de finibus disputat. Ab æquo & bono vir insolens ad vim prouocauit.* Violenter

Ad

95 Ad Bœotos ancipites, nec huic nec illi parti additos, quum per illorum confinia faceret iter, legatos misit, qui percontarentur, vtrum rectis an inflexis hastis per illorum agros proficisci deberet: significans siue amici essent Bœotij siue inimici, nihilominus se cœpto itinere perrecturum, nisi quòd per hostium agros iturus esset erectis hastis, ad propulsandum si quis obsisteret: per amicorum inuersis, veluti nemini nociturus. Hoc dictũ nonnihil resipit indolis Laconicæ, qui nec inimicis supplex esse vellet, nec amicis grauis.

96 Megarensi cuidam in publico conuentu liberius aduersus ipsum loquenti, tua verba, inquit, amice opus habent ciuitate: significans in ciuili consessu cuique liberum esse quæ videntur dicere: in bello non esse eandem libertatem.

Libertas in dicendo

97 Cùm ad Corinthiorum qui defecerant muros peruenisset, videns Lacedæmonios contantes aggredi, ac fortè accidisset vt lepus conspiceretur exercitatus transilire fossam, Non pudet, inquit, ô Spartani, huiusmodi formidare hostes, quorum mœnibus ob ipsorum ignauiam lepores indormiunt? Casum fortuitum solertia ducis torsit ad animum addendum militibus.

Habetur antè simile pa 84. Apoph 44

Solerter

98 Eidem in Samothrace oraculum consulenti sacerdos iußit, vt quod in vita maximè sceler

sceleratum commisisset, diceret. Ille sacerdotem rogauit, Vtrum hoc tuo an deorum iussu facere oportet? Quum sacerdos respondisset, deorum iussu: Tu igitur hinc discede, ac dijs dicam si percontentur. Hic cuique liberum est, vtrum malit laudare animum ab omni superstitione liberum, an prudentiam? qui senserit sacrifici fucum hoc agentis, vt ex conscientia criminis haberet illum obnoxium. Mos erat Lacedæmonijs, nihil aggredi nouæ rei, nisi cõsultis oraculis: at Lysander quum nulla religione teneretur, nihilo secius hinc quoque solitus est suis vitijs honesti speciem petere, tametsi parum successit

Simile dictum est Pagina. 77 apoph. 23

99 Interroganti Persæ, quam Rempub. maximè probaret, Eam, inquit, in qua fortibus viris ac meticulosis congrua vtrisque redduntur. Sensit virtutem inuitari præmijs, ignauos excitari ignominia. Nimirum hoc est quod apud Homerum stomachatur Achilles, idem honoris haberi ignauis ac fortibus. Ea sententia non solùm habet locum in Republ. verumetiam in priuatis familijs. Sunt enim hæc duo præcipua ad conseruandam cuiuslibet gregis disciplinam. Honos enim non solùm alit artes, vt habet prouerbium, verumetiam virtutem. Nec tam refert monarchia sit an aristocratia, an democratia, an aliqua Reipublicæ forma ex his tempe-

Præmia virtutis

rata, quàm vt in quacunque gubernatione discrimen habeatur publicum inter viros vtiles Reipublicæ & suo viuentes abdomini.

100 Cuidam apud Lysandrum iactanti, quòd ipsum & laudibus veheret, & aduersus obstrectantes tueretur: Duo, inquit, mihi sunt boues ruri, tacentibus ambobus, tamen certò noui vter sit ignauus, vter ad laborem strenuus. *Sensit veram virtutem non egere laudibus humanis, quum ipsa secum ducat suam laudem ac decus. Cæterùm qui nihil gerūt præclari, his opus est præconibus.*

Laus ab hominibus

1 Ad quendam à quo conuitijs impetebatur, Dic, inquit, aßiduè, ô amicule, dic dic, nihil omittas, si qua tuum animum malis, quibus videris plenus, valeas exonerare. *Ingentis animi argumentum, ne ira quidem dignum arbitrari maledicum, quum in promptu esset vltio*

Moderatè

2 Aliquanto pòst defuncto iam Lysandro, quum de societate belli nata esset controuersia, Agesilaus adijt Lysandri domum, inquisiturus super hac re literas, quas Lysander apud se detinuerat. Reperit autem præterea librum à Lysandro conscriptum de nouando Reipubli. statu, quòd oportet regnum ab Eurytiontidis & Agide ablatum (Nam ex his tantum familijs fas erat creare reges) in commune ponere, ac regem eligi ex optimis: quo

Hoc antè habetur in Agesilao licet aliter narratum pag. 47. apo. 51.

videlicet hoc honoris decerneretur non his qui genus duxissent ab Hercule, sed ijs qui tales essent virtute qualis fuisset Herculos: quandoquidem virtute non generis commendatione & ille ad diuinos honores subuectus est. Hanc orationem Agesilaus nitebatur apud ciues euulgare, cupiens per eam ostendere qualis ciuis clanculum fuisset Lysander, non sine calumnia eorum qui Lysandro fauerant. Sed ferunt Cratidem, qui tum inter Ephoros primas tenebat, veritum ne lecta oratio persuaderet, reuocasse ab eo consilio Agesilaum ac dixisse, non solum non esse refodiendum Lysandrum, sed ipsam potius orationem cum illo defodiendam, quòd callidè & ad persuadendum accommodatè composita videretur. *Hoc factum declarat Lysandri peruersam ambitionem, qui nihil intentatum reliquerit ad regnum adipiscendum: sed idem arguit Agesilai moderationem, qui priuatam simultatem posthabuit vtilitati Reipubl.*

3 Cæterùm qui filiarum illius nuptias prius ambierant, mox post obitum eius, quòd repertus esset pauper, eas recusabant, ijs Ephori dixere mulctam, eo quod quem diuitem esse credentes coluerant, eundem iustum ac probum ex paupertate agnitum contemnerent. *Hoc vt apophthegma non est,* Seuerè

ita salubre est exemplum seueritatis, quòd admoneat in conciliandis matrimonijs magis spectandam virtutem quàm censum: eósque perfidos & inconstantes esse amicos, qui amicitiam commodo metiuntur, cuius spe adempta protinus recedunt ab amicitia. Quin & illud nos admonet, honestius esse fama quàm pecunia ditescere.

NAMERTES.

4 Namertes quum legatione fungens à quodam eius gentis ad quam erat missus, beatus prædicaretur, eo quòd multos haberet amicos, interrogauit quomodo qui multos haberet amicos, periculum faceret an amicum haberet syncerum ac probum? Id quum alter fassus se nescire, cuperet discere, Per aduersam, inquit, fortunam.

Videtur adiectum. Amici exploratio

NICANDER.

5 Nicander cuidam dicenti, quòd Argiui male de ipso loquerentur, Num igitur, inquit, dant pœnas qui de bonis loquuntur male: Significans Rempubl. male moratam, vbi liceret impunè maledicere nihil mali commeritis.

6 Idem percontanti quare Lacedæmonij comam ac barbam alerent, Quoniam, inquit, hic ornatus quum sit homini omnium pulcherrimus ac proprius, nullo constat impendio.

Simile pa.140. apoph.84.

7 Cum Atheniensis quidam dixisset, nimium, ô Nicander, amplectimini otium, Verum, inquit, prædicas, sed non quemadmodum vos, quocunque modo nobis parare studemus. Sensit otium honestis rationibus partum non esse reprehendendum: sed eos vituperio dignos, qui per fas nefásque sectarentur otium. Otium autem Atheniensis dixit, non exercere sordidas artes.

ZEVXIDAMVS.

8 Zeuxidamus cuidam percontanti quam ob causam Lacedæmonij leges de fortitudine citra scriptum seruarent, ac nō potius descriptas traderent iuuenibus legendas, Quoniā, inquit, assuefaciendi sunt, vt præclaris gestis potius quàm scriptis intendant. Inertiæ genus est de fortitudine philosophorum more disputare, sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

9 Aetolo quodam dicente, quòd qui studerent probitatem cum fortitudine coniungere, ijs bellum esset potius pace, Non per deos, inquit, sed his mors vita potior esse debet. Correxit Lacon dictum Aetoli. Non enim optandum bellum, sed nec in bello nec in pace libertatem tueri licet, nisi mortis terrorem abiceeris.

PANTHOIDAS.

10 Panthoidas legatus missus in Asiam, ostendentibus ipsi murum probè munitum, Per deos,inquit,ô hospes bellum cõclaue mulierum.

Antè pag.66. ap.92.ac pag.104. apoph.97.

11 Idem quum in Academia philosophos audisset multa de virtute disserentes,interrogatus cuiusmodi viderẽtur eiusmodi sermones, Quid aliud,inquit, quàm probi? sed prorsus inutiles vobis,qui illis non vtimini. Salsè tetigit mores Atheniensium,qui virtutem haberent in labris,non in factis.

Salsè

PAVSANIAS.

12 Pausanias Cleombroti filius,quum Delij de insula cum Atheniensibus haberẽt controuersiam,atque inter cætera diceret,quòd ex more regionis neque mulieres in insula parerent,neque mortui sepelirentur, Quomodo igitur,inquit,hæc insula erit vobis patria,in qua neque fuit quisquam vestrum, nec futurus est? Argutè notauit ineptã Deliorum consuetudinem,qui suos in patria neque nasci sinerent viuos, nec humari mortuos: quum vt mulier,ita nec regio,mater sit,nisi gignat. Alienum autem sit à materna pietate nolle sepeliri quos genuit.

Argutè

13 Quum Atheniensium exules hortarentur illum vt aduersus Athenienses moueret exercitum

exercitum,dicerẽtq; quòd quum in Olympijs præconis voce pronuntiaretur victor,soli Athenienses ipsum exibilassent, Quũ hoc, inquit,fecerint in bene meritum, quid facturos creditis si illis malefecero? insigne moderationis exemplum,nihil tam atroci commoueri contumelia: ad idem ingenij mirè solertis argumentum,quod adferebatur velut instigaturum Pausaniæ animum ad suscipiendum bellum,id in partem diuersam retorquere.

Moderatè

14 Percontãti quur Tyrtæum poëtã Spartæ ciuem fecissent, Ne quis,inquit,externus nobis dux fuisse videatur. Poëtæ apud Lacedæmonios non erant in pretio,nec hoc nomine Tyrtæus meruit apud illos honorem, sed quoniam strenuum ducem in bello præstiterat: putarunt eam laudem patriæ vindicandam.

Argutè

15 Ad quendam imbecilli corpore,tamen hortantem vt cũ hostibus terra marique experiretur, Vis,inquit, igitur positis vestibus teipsum ostendere qualis sis,qui nobis bellandi es autor? Salsè risit ad id hortãtem alios, in quo ipse nihil opis adferre posset.

Salsè

16 Quibusdam in spolijs barbarorum demirantibus pretiosas vestes, Præstiterat,inquit, ipsos esse multi pretij quàm possidere pretiosa. Correxit suorum admirationem,

Sapienter

 eósque

eósque ad verorum bonorum admirationem reuocauit.

17 *Post victoriam à Medis apud Plateas reportatam, præcepit suis vt apponerent cœnam Persicam, quam sibi barbari prius apparauerant. Ea quum esset opipara ac sumptuosa, Lurco, inquit, eras, ô Persa, qui quũ tantas haberes delicias, ad nostram veneris mazam: id erat panis genus contemptum ac vulgare. Admonuit stultissimum esse, locupletes pugnare cum his quibus non multum est quod eripiatur. Etenim si feliciter cadat Martis alea, exile lucrum est: sin secus, ingẽs est damnum. Dicti verò argutia in hoc est, quòd fastidiosè delicatus videtur, qui inter varias delicias appetit cibum vilem ac plebeium. Nam id solent interdum diuites, quibus assidua copia lautitiarũ parit nauseam.* Lepidè

PAVSANIAS *alter.*

18 *Pausanias Plistonactis filius cuidã roganti, quam ob rem apud Spartanos nefas esset vllam priscarum nouare legum, Quoniam, inquit, legibus conuenit autoritas in homines, non hominibus in leges.* Legum autoritas

19 *E patria profugus quum Tegeæ laudaret Lacedæmonios, cuidam dicenti, quin igitur mansisti Spartæ, sed fugere maluisti? Quoniam, inquit, nec medici apud sanos, sed apud ægrotos versari solent. Salsissimè conuicium* Salse

uicium exilij retorsit in Tegeaten, quòd eius gentis corrupti mores egerent Spartana disciplina.

20 *Alteri percontanti quo pacto possent debellari Thraces, Si, inquit, qui vir optimus est, eum belli ducem delegerimus. Admonens, plurimum ad victoriã momenti esse in imperatore. Quemadmodum in omni negotio magni refert, quales sint quibus gerendæ rei creditur autoritas.* Dux bonus

21 *Medicus qui inuisebat Pausaniam dicebat, nihil habes mali, Nõ enim, inquit, te medico vtor. Hoc ipsum quòd nihil habebat mali, adeò non acceptum ferebat medicis, vt eos solos iudicaret prospera esse valetudine, qui medicis nõ vterentur. Id vt perpetuo verum non sit, tamen extra controuersiam est, maximam malorum partem à medicis proficisci, vel quia sint imperiti, vel quia negligentes, vel quia ambitione quæstúve corrupti.* Medecina contempta

22 *Cùm ab amico argueretur, quòd de medico quodam male loqueretur, à quo nec vlla re læsus esset, nec cuius fecisset periculum, Si fecissem, inquit, periculum, nequaquam viuerem.* Medicorũ osor

23 *Medico cuidam dicenti Pausaniæ, Ad senectutem peruenisti: Ob id, inquit, quòd te medico non sum vsus. Medicus existimabat* Medicorũ osor

arti suæ deberi, si cui contigisset senecta: at ille credebat, vix vnquam ad senectutē pertingere, qui medicis vtuntur.

24 Eum verò medicum censebat optimum, qui nō sineret ægrotos extabescere, sed quàm primùm sepeliret. Inhumanior quidem videtur hæc sententia, sed tamen à Socratis opinione nō multum abhorrens, qui vult admodum valetudinarios nec vlla iam ex parte vtiles Reipub. æquo animo debere ē vita decedere, sic tamen vt nemo sibi vim adferat, sed honestis actionibus immoriatur. Certè nō apparet qui magni faciant, quum quatuordecim medici multo tempore immodicis impendijs adnituntur, vt anui iam præmortuæ vitam in vnum alterúmve mensem proferant. Quid enim aliud agunt, nisi quòd arte sua mortem reddunt longiorem, quasi hoc cuiquam sano sit optabile, diu mori. At viri sapientes mortem inopinatam ac breuem iudicarunt optimam.

Medicus optimus quis.

PAEDARETVS.

25 Pædaretus cuidam dicenti magnum esse numerum hostium, Tanto, inquit, plus gloriæ referemus, quoniā plures interficiemus. Quod alter adferebat ad persuadendā ignauiam, ille vertit in calcar fortius agendi. Eodem telo repelli possunt quicunque difficultatis causatione dehortantur ab honesto. Idem

Fortiter

26 Idem conspecto quodā qui natura mollis, tamen ob humanitatem laudabatur à ciuibus, dixit, Nec viros qui mulierum similes sint oportere laudare nec mulieres quæ virorum sint similes, nisi si qua mulierem vrgeat necessitas. Sensit aliud decere bonū virum, aliud bonam mulierem: ac pro muliere in virum transfigurata accipit necessitatis excusationem, in viro degenerante in mulierem, nullam recipit excusationem. Ita nō eadem laus decora principi est, quæ plebeio, non eadem magistratui quæ priuato.

Decorum

27 Quum in trecentorum virorum ordinem non esset ascriptus, qui honos apud Spartanos primam dignitatem obtinebat, repulsus discessit hilaris ac ridens: reuocantibus autem Ephoris, quidque rideret percontantibus, Gratulor, inquit, huic Reipublicæ, quæ trecentos habeat ciues multo me meliores. Quid hoc pectore magis philosophicum? Nec molestè tulit repulsam, nec questus est de Ephororū iudicio, sed plus voluptatis capiebat ex publico Reipub. bōno, quàm sensurus erat ex honore impetrato.

Candor

PLISTARCHVS.

28 Plistarchus Leonidæ filius cuidam interroganti, quam ob causam reges Lacedæmoniorum non à priscis regibus cognomen sortirentur:

Moderate sortirentur: Quoniā, inquit, illi ducere quàm regnare maluerunt, posteriores illis nequaquam. Primus omnium regum Lacedæmoniorum Agis dictus est, & hoc nomen in aliquot posteriores demanauit. Agis autem dictum est à ducendo, quoniam clementer imperabant, & regnū est imperare potius quàm persuadere. Plistarchus autem sonat, pluribus imperantem.

29 Quum patronus quidam loqueretur in causa, Plistarchus interpellans illum dixit, Non tu cauebis, amice perpetuò risu digna dicere, ne quemadmodum qui assiduò palæstricam exercent palæstritæ fiunt, ita tu fias ridiculus? Sensit vir egregius, raris lapsibus dandam esse veniam: cæterum quum error transit in habitum & consuetudinem, fit immedicabilis. Expedit autem hac Plistarchi interpellatione amicos crebrius peccātes reuocare, ne peccandi colligant vsum, & vitium transeat in naturam. Stultiloquium.

30 Cuidam referēti ipsum à maledico quodam laudari, Demiror, inquit, si quis illi dixit me mortuum esse. Nam ille de viuo bene loqui possit nemine. Non delectatus est vir generosus laude, quæ à viro illaudato proficiscebatur.

PLISTONAX.

31 Plistonax Pausaniæ filius quum rhetor quidam

quidam Atticus Lacedæmonios dixisset indoctos, Nos enim, inquit, Græcorum soli nihil à vobis didicimus mali. Lacedæmonij malum existimabant, quicquid non faceret ad efficiendam ciuitatem meliorem. Habetur & pagina 78. apoph. 14

ANNOTATIO.

Plistonax dicitur Pausaniæ filius, quum paulò superius duo Pausaniæ cōmemorentur, vnus Cleombroti, alter Plistonactis filius. Apud Plutarchum ita refertur, πλειστώναξ ὁ παυσανίου, hoc modo, Græci patris nomine discernunt filium, an eodem modo, per filii nomen discernant patrem, mihi nondum liquet. Quanquam hoc apophthegma è Plutarchi Græcis collecta neis adieci, quum non habeatur nec in versione Philelphi, nec in versione Raphaelis. Et suspicor in Plutarchi codice temerè additū, præsertim quum idem dictum paulò superius tribuatur Antalcidæ. Aldus excudebat Moralia Plutarchi ex exemplari parū emendato, eóque Ioannes Lascaris autor erat, vt editio proferretur in aliud tempus donec obtigisset exemplar emendatius, sed auditus non est.

POLYDORVS.

32 Polydorus Alcamenis filius, in eum qui non cessabat minitari hostibus, Non intelligis, inquit, te maximam vindictæ partē frustra consumere? Qui statuit inimicum vlcisci, minis nihil aliud efficit, nisi vt præmonito inimico sibi minuat lædendi facultatem. Fortium autem virorum est, malè facere Generosè

ijs,

ijs, qui malo digni sunt, non maledicere.

33 Cùm in Messenensium regionem eduxisset copias, roganti cuipiam, num aduersus fratres essent pugnaturi, Non, inquit, sed in eam agrorum partem proficiscimur, quæ nondum sortito diuisa est. Elusit percontatorem, dißimulans consilium. Sit hoc quoque exemplum celandi propositum, si quem cupias lædere. Dißimulāter

34 Cùm Argiui post illam trecentorum pugnam rursus essent prælio superati, socij Polydorum adhortabantur, ne eam opportunitatem præteriret, sed aggressus hostium muros ciuitatem illorum caperet. Id enim factu fore facillimum, quum interfectis viris solæ mulieres essent reliquæ. His in hunc respondit modum, Mihi pari Martis alea rebellantes deuincere honestum est: cæterùm cùm pro agris pugnarim, vrbem velle capere non arbitror esse iustum. Siquidem huc veni agros recepturus, nō vrbem capturus. Vir excellentis animi ne cum hostibus quidem putauit agendum secus quàm postulabat æquitas, quum hominum vulgus sibi in hostem putet licere omnia, in tantum vt si de frigido oppidulo fuerit concertatio, victor existimet sibi ius esse, regnum vniuersum victi occupare. Ille etiam turpe sibi iudicabat bellare cum his, quibus deerant paria ad bellum præsidia: Talis Moderate

Talis enim victoria nullam habet virtutis laudem, sed crudelitatis crimen.

35 Percontanti quid esset in causa quòd Spartani in bello fortiter sese periculis obijcerēt, Quoniā, inquit, duces revereri didicerunt potius quàm timere. Reuerētia cū amore cōiuncta est, metuimus autē illos maximè quos odimus. Rectius autē suo fungitur officio, qui ex animo facit, quàm qui metu mali. Sapienter

POLYCRATIDAS.

36 Polycratidas vnus cum cæteris missus orator ad duces regios, quum interrogaretur, vtrum priuatim venissent an publicè missi, Si impetramus, inquit, publicè: sin minus, priuatim. Vox pij candoris in patriam index. Si cessisset ex sententiā legatio, gloriam volebat Reipub. cedere: sin minus, ignominiam repulsæ ad patriam non pertinere. Patriæ studium

SOEBIDAS.

37 Sœbidas cùm essent Lacedæmonij in pugna Leuctrica Martis aleam experturi, cuidam dicēti, hic dies declarabit virū bonum: Præclarus, inquit, dies, qui poßit declarare virum bonum incolumem: præsagiens in eo prælio plurimos egregios viros fortiter occubituros, quos ipse patriæ maluisset incolumes. Argutè

38 Idem quum esset loco iniquo, præterea nullam habente aquam obsessus in hostibus, dicitur ita pactus cum hostibus, vt eis terrā bello

bello partam cederent, si milites vnà cũ ipso è vicino fonte bibissent. Nã eum fontẽ hostes obsederant. Icto fœdere congregatis ad se suis omnibus pollicitus est se daturũ eius regionis imperiũ ei qui nõ bibisset. Porrò cùm nemo sibi tẽperaret, sed bibissent omnes, ipse post omnes descendit in fontẽ: & aqua conspersus, hostibus etiamnũ præsentibus abijt, ac regionem occupauit, vt qui solus nõ bibisset. Eodem strategemate & exercitum à sitis periculo liberauit, & hostem elusit, & regnũ sibi vindicauit tolerãtia. Nõ erat obstrictus inimicis ex fœdere, quia nõ omnes cum ipso biberant: nec milites fefellit, quia nemo præter ipsum à potu abstinuit. Quòd si hostes voluissent ad arma currere, iam nactus locum pugnæ commodiorẽ, ac fonte potitus, facile poterat illis esse par.

allidè

TELECRVS.

39 Telecrus ipsi nuntianti patrẽ de eo male loqui, Nisi, inquit, illi dicendũ esset, haudquaquam diceret. Maluit in se transferre culpam, quàm cõmittere vt pater quicquam temerè loqui videretur. Habes & pietatis simul & modestiæ exemplum.

Piè in patrem

40 Iam fratri suo querẽti quod ciues erga se nõ perinde afficerẽtur atq; erga illũ, sed inhumanius tractarẽt, quòd nondũ ab illis esset creatus Ephorus: Tu, inquit, iniuriam ferre

Comiter

nescis

nescis, ego scio: significans ei qui velit vti fauentibus ciuibus, ad multas iniurias esse conniuendum.

41 Percõtãti quare mos esset apud Spartanos, vt iuuenes assurgant senioribus, Vt, inqui, assueti honorẽ habere nulla propinquitate iũctis, magis honorẽt parẽtes. Optima ratio cõsuefaciẽdi ad debitũ officiũ, si vltra quã debetur doceamus præstãdũ. Veluti si quis assuescat cum vxore verecundè casteq; conuiuere, multo minus improbus erit apud alienas.

Grauiter

42 Percontanti quantum possideret facultatum, Non plus, inquit, quàm sat est. Diuitias nõ cupiditate, sed vsu metiebatur.

CHARILLVS, siue Charilaus.

43 Charillus interroganti quam ob causam Lycurgus tam paucas leges tulisset Lacedæmoniis, Quoniam, inquit, pauca loquentibus, paucis etiam legibus est opus. Sensit nimirũ pleraq; mala ex multiloquio nasci. Laconibus autẽ peculiaris erat breuiloquentia.

Loquacitas

44 Alteri percõtãti quã ob rẽ Lacedæmonij virgines nudas producerẽt in publicũ, vxores verò tectas, Quoniã, inquit, virginibus mariti sunt inueniẽdi, vxores verò seruãdæ iis qui eas nacti sunt. Huc spectabat ea consuetudo, vt nec puellis deessent mariti, nec cõtaminarẽtur matrimonia præter aliarũ gentiũ consuetudinem, vbi virgines videri ne-

fas est, vxores oculis hominum exponuntur.

Moderatè 45 *Seruo cuidã audacius agenti cũ ipso, Nõ iratus essẽ, inquit, occiderẽ te. Adeò putabat nihil rectè dici fieriue ab irato, vt ne in seruũ quidẽ animaduertere voluerit cõmotior.*

Sapienter 46 *Interroganti quam arbitraretur optimam rempublicam. In qua, inquit, plurimi ciues de virtute inter sese decertant citra seditionem. In plerisque ciuitatibus certamẽ est de opibus & honoribus, de virtute qui certẽt penè nulli. Quanquã hoc quoq; certamen de honesto debet hactenus seruere, ne prorũpat in seditionem. Iam enim non concertatio virtutis, sed ambitionis. Qui vera virtute præditus est, nihil spectat nisi vt prosit reipubl. At seditio præsens venenum est ciuitatis.*

Otium 47 *Percõtãti cuidã quã ob rẽ omniũ deorũ statuæ apud Lacedæmonios ponerẽtur armatæ, Ne, inquit, probra quæ ob ignauiã iaciuntur in homines, ad deos referamus, néve iuuenes nisi armati deos cõprecẽtur. Eo cõmẽto ciuiũ animis hãc opinionem infigere studebat, diis gratã esse fortitudinẽ, inuisam ignauiã, simulq; iuuẽtutẽ armis ferendis debere assuescere, quo simul & minus indulgerẽt deliciis, & vtiliores bello euaderent, si ne religionis quidẽ causa fas esset arma ponere, cuiꝰ obtẽtu ferè solet otiũ & luxus in ciuitates irrepere.*

FINIS.

LIBER SECUNDUS.

LACONVM ALIquot ἀνωνύμων apophthegmata.

SAMIORVM *legatis prolixiore vtentibus oratione dixerunt Spartani, Prima sumus obliti, postrema non intelleximus, quia prima non meminimus.* Habetur pag. 112. apoph. 16.

2 *Ad Thebanos item qui de quibusdã pertinacius contradicebant: Oportet, inquiunt, aut minus habere spirituũ, aut plus virium.* Habetur pag. 68. apoph. 99.

3 *Lacon quidam senex interrogatus cur barbam gestaret syluosam ac promissam, Vt, inquit, intuens canos pilos nihil committam illis indignum. Vir bonus vndecunque venatur stimulos ad virtutem.* Canicies

4 *Alius cuidam laudibus immodicis efferenti bellatores optimos, Apud Troiam, inquit. Significans, tales olim fuisse, sed hoc genus hominum iam olim desisse inueniri.* Argutè

5 *Alius quidam Lacon quũ audisset quos-*

Bibositas dam à cœna cogi ad bibendum, Num inquit, coguntur etiam ad edẽdum? Notauit Græcorum morem in conuiuiis compellentium ad certum cyathorum modum, quum id re vera non minus absurdum sit, quàm hominem qui non esuriat, ad certum escarum modum compellere, nisi quòd alterius absurditatem eleuat consuetudo.

6 Recitato quod scripsit Pindarus, Græciæ fulcimentum esse Athenas, Lacon dixit, ruituram Græciã si tali fultura niteretur. Taxauit Atheniensiũ mollitiem, quæ poetæ elogio non responderet: aut certè poetæ vanitatem, qui tali præconio celebrasset indignos. (Liberè)

7 Quidam cõspecta tabula quæ picturam habebat, quomodo Lacedæmonij trucidarentur ab Atheniensibus dixit, Fortes Athenienses. Id Lacon audiens subiecit, In tabula: significans ridiculum esse de pictura gloriari, quòd ea nõ minus mentiri soleat quã poetæ. (Salsè)

8 Ad eum qui maledicta in alios per calumniam iactata solet facilè admittere, Lacon, Desine, inquit, aduersum me præbere aures. Sensit non solũ eos vituperio dignos qui calumniarentur alios, verumetiam qui calumniantibus accommodarent aures. Et iniuriæ genus est, aduersus nihil malè meritum audire maledicam linguam: Non enim essent maledici, si nullũ inuenirent auscultatorem. Proinde Lacon expostulauit etiam cum illo, qui præbuerat aures de ipso malè loquenti. (Maledici)

9 Quidam seruo qui dum puniretur dicebat, nõ volens erraui: Non volens igitur, inquit, pœnas dato. Vulgaris quidem, sed frigida excusatio est, Insciens feci: vigilandum erat ne quid committeret imprudens. (Argutè)

10 Alius quum in peregrinatione vidisset homines in sellis curulibus sedentes, Absit, inquit, vt in talibus sedeam sellis, vnde non liceat assurgere seniori: In his enim sedebant delicati porrectis cruribus: ac cœlum imminens capiti prohibebat exurgere. Apud Lacedæmonios verò scelus erat, iuuenem non assurrexisse seni. (Seuerè)

11 Chij quondam Spartæ peregrinantes à cœna vomuerant in Ephororum curia, dein etiam in sedes, in quibus sedere solent Ephori, ventris onus deiecerant. Ac primum quidem acris inquisitio facta est, quinã hoc designassent, ne fortè ciues essent. Vt verò compertum est fuisse Chios, edixerunt, se Chiis permittere vt agant intemperantius. Excellentium virorum est negligere cõtumeliam, quæ à palàm improbis proficiscitur, à quibus etiam laudari turpe est. (Licentia)

12 Alius quidam Lacon quum amygdalas duras duplo vendi cõspiceret, Súntne hîc, inquit, rari lapides? Quasi nihil interesset inter si (Lepide)

ter silicem & duram amygdalam. Adeò Lacon deliciarũ erat rudis, vt nesciret sub gemino cortice latere nucleũ. Et apparet hoc genus arboris non quibuslibet regionibus fuisse notum, quando Plinius dubitat an ætate Catonis fuerit in Italia.

Loquacitas 13 Alius quum in luscinia plumis reuulsis minimum reperisset carnium, Vox, inquit, tu es, præterea nihil. In eos dici potest, qui præter garrulam linguam, ac magnifica verba nihil habent.

14 Alius quidam quum videret Diogenem cognomento canem in vehementi frigore statuam æream amplectentem, rogauit num algeret: illo negãte, Quid igitur, inquit Lacõ, Argutè magni facis? Philosophus gloriæ mãcipium hoc ipsum existimabat magnificum, quod sic haberet corpus ad omnes iniurias duratum, vt in rigore frigidæ statuæ complexum ferre posset absq; dolore. Id Laconi nihilo pulchrius videbatur, quàm si quis in æstate simile quippiã amplecteretur nullo suo incõmodo.

15 Quidam Metapontinus Laconi obiicenti ignauiam, Argutè Atqui, inquit, non parum alienæ regionis possidemus. Ergo, inquit Lacon, non solùm ignaui estis, verumetiam iniusti. Significans non posse fieri, vt quis meticulosus & imbellis multum teneat alienæ ditionis, nisi fraude partum.

Hosp

16 Hospes quidã apud Lacedæmonios, quũ ipsi stanti interim altero pede, crepida in alterum indueretur, dixit cuidam, Nõ arbitror te Lacon tantum temporis vni pedi posse insistere, quantũ ego possum. Lacedæmonius excipiens, Fateor, inquit, attamen nullus est an Ridiculè serum qui isthuc non possit. Iure derisit hominem, qui longo vsu didicisset artem, quæ nihil vtilitatis adfert Reip. Huiusmodi sunt artes præstigiatorum, funambulorũ & similiũ.

17 Cuidam iactanti de arte rhetorica, At per geminos, inquit Lacon, ars nisi verum at Grauiter tigerit, nec est, nec vnquam erit. Notauit rhetores qui se profitentur verisimilia dicere, licet vera non sint.

18 Argiuo quodã dicente, multa Spartanorum sepulcra apud nos sunt, Lacon excipiẽs, Argutè Atqui Argiuorum apud nos nullum est sepulcrum: innuens quòd Spartani semper inuasissent Argos, Argiui verò Spartanos nunquã. Solerter Lacon quod ille dixerat in gentis suæ laudem, retorsit in ignominiam.

19 Lacon in bello captus cum sub hasta veniret, ac præco diceret, Laconem vendo, obturauit illi os, Captiuum, inquit, prædica te vendere. Suam conditionem æquo animo tulit, patriæ ignominiam ferre non potuit in auctione traducenda.

20 Ex his militibus qui sub Lysimacho sti-

 pend

pendium faciebant, quidam quum ab eo rogaretur, num esset quispiam ex Helotum, id est, seruorum Laconicorum numero, Túne, inquit, existimas Laconem ad te venturum, vt abs te ferat quatuor obolos? Maluit se fateri seruum, quàm hoc probri admittere in nomen Lacedæmonicum.

21 Quum Thebani deuictis apud Leuctra Lacedæmoniis ad ipsum venissent Eurotam, & quidam gloriabundus dixisset, vbi nunc Lacones? Spartanus quidam ab illis captus, Non adsunt, inquit, alioqui vos huc non venissetis. Ne victus quidem & captiuus potuit obliuisci indolis Laconicæ, nec tulit victoris iactantiam. Generosè

22 Atheniensibus quum tradita ciuitate postularent vt Samum tantum ipsis relinquerent, ita responderunt Lacones: Hoc tempore quo vestri non estis, alios habere postulatis: vnde natum est prouerbium, Argute

Qui semetipsum non habet, Samum petit.

23 Quum Lacones ciuitatem quandam armis cepissent, Ephori dixerunt, Periit iuuentutis luctamen. Non enim posthac habebunt aduersarios. Gaudebāt quidem de victoria, sed iuuenibus exercendæ virtutis materiam ereptam dolebant. Habetur antè p. 116. apo. 26.

24 Quum Lacedæmoniorum rex polliceretur se funditus euersurum alterā quandam ciui-

ciuitatem, quæ sæpenumero Lacedæmoniis exhibuerat negotium, non permiserunt Ephori dicentes, Nequaquam abolebis neque subuertes iuuenum cotem. Vrbem infestam appellabant cotem iuuentutis, quòd per eā iuuentus acueretur ad bellandi peritiam. Generosè

25 Lacedæmonij non præficiebant pædotribas qui pueros ad luctam exercerent, vt virtutis esset certamen non artis. Vnde Lysander interrogatus, quo pacto à Charonte victus esset, respondit, Vario artificio. Non existimat ea gens in quauis re speciosam esse victoriam, quæ callidis consiliis contigisset potius quàm animi corporísque robore. Ars autem omnis vt à naturali simplicitate recedit, ita dolo affinis est.

26 Philippo, quum peruenisset in agros Lacedæmoniorū, scripsissetq; vtrum vellent ipsum venire hostem an amicum, respōderunt, Neutrum. Vnico verbo absoluerūt sentētiā, quod erat Laconum: ac simpliciter negantes regi transitum, quod erat virorum fortium. Liberè

27 Lacones legatum quem ad Antigonum Demetrij filium miserant, quoniam acceperant quòd Antigonum appellasset regem, mulctarunt, quamuis in annonæ penuria medimnum frumenti in singulos ab ipso reportaret. Tantus erat apud illos legum rigor, vt nec tanto beneficio subleuata inopia ab illis Factum,

veniam impetraret, vt vnius voculæ gratiam faceret prosperè legatione perfuncto.

28 Cùm improbus quidam sententiam dixisset optimam, ipsam quidam sentẽtiam approbarunt, sed eo qui dixerat amoto, alteri cuidam inculpatis moribus eandem sententiam tribuerunt. Adeò in Rep. nihil honoris habendum putarunt his qui flagitiosè viuerent: autorẽ mutarũt, ne esset dedecori Reip. consilium non reiecerunt, ne ob priuatam ignominiam publicam vtilitatem neglexisse viderentur. Meminit huius & A. Gellius.

Factum

29 Cùm duo fratres inter se dissidium haberent, Lacedæmonij mulctam dixere patri, quòd filiorum discordiam dissimulasset. Iuuenibus ignoscendum putarunt, sed quicquid illi per calorẽ ætatis peccassent, parẽti imputabãt, cuius autoritas prouidere debuerat, nequid inter filios oriretur simultatis.

Factum Pater pro filio punitur

30 Cãtori apud Spartanos peregrinãti dixere mulctã, quòd citharã digitis pulsaret nõ ebore. Adeo nõ patiebãtur innouari publico vsu recepta. Hoc studio cuidã alteri ex nouẽ chordis duas incĩdit Lacedæmonius ille.

Factum seuere

31 Duo pueri inter se pugnabãt, quorũ vnus alteri letale vulnus inflixit. Puerorũ aũt sodales quũ saucius ille moriturus esset, pollici ti sunt illi vindictã, seq; vulneris autorẽ interfecturos. At ille, Nequaquam, inquit, per deos.

Generose

deos. Non enim æquum est, quãdoquidem & ipse hoc facturus erã si anteuertissem, sique strenuus fuissem. Indolem verè Laconicam, qui victus ac moriens iusto tamen victori fauebat, quòd virtute non dolo superasset aduersarium. Quid talibus ingenijs fælicius, si à teneris ad veram virtutem fuissent instituta potius quàm ad militarem duritiem?

32 Alter quidam puer eo tẽpore quo mos erat apud Spartanos, vt pueris ingenuis phas esset, quod quisque posit suffurari, sed hactenus vt deprehendi turpe esset. quum viuã vulpeculam quam sodales erant furati, sibi ab eis traditam seruaret, venißẽntque qui eam perdiderant inquirendi gratia vulpeculam sub veste abditam tenebat. Cæterùm quum efferata bestia latus pueri vsq; ad intestina eroderet, dißimulauit tacitus ne proderet furtum. Mox verò quum digreßis illis pueri vidissent quod acciderat, obiurgabant illũ dicẽtes, præstiterat aperire vulpeculã, quàm ad mortem vsque celare. Nequaquã, inquit, imò præstat doloribus immori, quã hac nota traduci, vt ob mollitiẽ dicar lucrifecisse vitã ignominiosam. Quid absolutius si tam feliciter natis ingenijs accessisset philosophia?

Fortiter

33 Quum quidam fortè obuij Laconibus dixissent, fortunati estis, ô Lacones: nam modò hinc abiere latrones: Non nos, inquiunt, per

Animose

per Enyalium (sic enim illi Martem vocant) sed illi potius fortunati sunt, qui in nos non inciderint. Adeò gens ea gerebat animos ad omnia impauidos quæ vulgus hominum formidat.

34 Lacon quidam interrogatus quid artis sciret, Liber, inquit, esse. Ea gens nec disciplinis philosophorum, nec opificijs exercebatur, tantum inuictis animis libertatem tuebatur, nec hominibus nec vitijs seruire docilis. Generose

35 Puer Spartanus captus ab Antigono rege ac sub hasta venditus, in cæteris omnibus, quæcunque putabat ab ingenuo decēter fieri posse, obsequens erat ei qui ipsum fuerat mercatus: cæterùm iussus adferre matulā, haud sustinuit dicens, non seruiam. At quum instaret herus, puer conscenso tecto dixit, Senties cuiusmodi mercatum feceris, móxque sese è sublimi præcipitem dedit, ac perijt. Captiuus esse poterat, seruilia facere non poterat, ac semet in libertatem morte asseruit. Generose Fortiter

36 Alter quum venderetur rogatus à licitatore, erísne frugi si fuero mercatus? Etiam si non fueris mercatus. Ne fortuna quidem seruilis docere potuit illum seruilia loqui. Qui enim natura probus est, vbique & apud omnes probus est.

37 Alter quidam captiuus quum venderetur, ac præco diceret se mancipium vendere, Scelest

Sceleste, inquit, non tu dices captiuum? Non puduit duræ conditionis, sed puduit tituli seruilis. Tantus erat libertatis amor. Simile ante pag. 167. apoph. 19.

38 Lacon quidam in clypeo pro insigni gerens muscam, eámque non maiorem vera: quibusdam irridentibus dicentibúsque quòd id studio fecisset quo lateret, Imò, inquit, vt sim conspicuus. Tam enim propè accedo ad hostes, vt ab ipsis insigne cuiusmodi sit videri possit. Salsissimè conuitium ignauiæ vertit in argumentum fortitudinis. Salse

39 Lacedæmonius alter, quum super conuiuium esset illata lyra, Non est, inquit, Laconicum nugari: longè dissentiēs à cæteris Græcis, quibus nullum conuiuium suaue videbatur absque musica. Id Laconi nugale videbatur, qui lautius existimabat honestis ac festiuis fabulis condire compotationem quàm inani lyræ strepitu. Seuere

40 Spartanus interrogatus, num tutum esset ad Spartam iter, Refert, inquit, qualis eò descendas. Nam leones illuc euntes plorant, lepores autem in vmbraculis venamur. Significauit nec ferocibus ac violentis esse tutum proficisci Spartam, nec mollibus & effœminatis: quòd hostili animo illuc proficiscentes male acciperentur à fortioribus, delicatos homines illic non sinerent lasciuire in tenebris. Argute

In luc

41 In luctandi genere quod illi chirapsiam appellant, quum is qui collum alterius vrgebat, frustra prætérque legem palestræ pulsaret vndique & in terram detraheret, posteaquàm corporis viribus destitueretur qui inhærenti cedere cogebatur, brachium vrgētis momordit: cúmque alter diceret, mordes, ô Laco, fœminarum more, Non inquit, sed more leonum. Vt solerter obiectam ignauiam detorsit in laudem fortitudinis! Nullum enim probrum apud illos detestabilius quàm muliebris imbecillitatis. Iure autem se morsu liberauit, qui præter ius certaminis vrgebatur à victo. Argute

42 Claudus ad bellū proficiscens quum ab alijs rideretur, Non opus est fugientibus, inquit, sed qui subsistāt, locūq; in acie tueātur. Simile ante pa.77 apoph.22

43 Alius sagitta percussus cùm animam ageret dicebat, Nō me mouet quòd morior, sed partim quòd ab imbelli sagittario ac muliercula simili, partim quòd nullo facinore edito morior. Victis solet esse solatio, virtute præstantis viri dextra cadere. Lacedæmonij verò quoniam ensibus pugnare solent cominus, non putabant esse virtutis procul missa sagitta quempiam interficere, quòd idem possunt & fœminæ: Tum æquiore animo decedunt è vita, qui rectè factorum post se relinquunt memoriam. Generose

Qui

44 Quidam ingressus diuersorium, cauponi dedit obsonium vt appararet: quum ille posceret caseum & oleum, Quid, inquit Lacon, si caseum haberem, iam non egerem obsonio. Caupo caseum & oleum petebat ad condiendum piscem, at Lacon id videns, cui sufficiebat victus simplicitas, superuacuum existimabat, cibum cibo miscere, quum alter per se satis esse posset. Quantum absunt ab huius Laconis animo, qui centum rerum species in vnum miscent discum? Frugaliter

45 Cuidā Lampen Aeginetā efferenti ac se licē prædicāti, quòd prædiues videbatur, multorum nauigiorū dominus, Lacon, Nihil, inquit, moror felicitatē de funibus pendētem. Quū omnes diuitiæ sunt in manu fortunæ, tum eæ præcipuè quas negotiatores cōmisere nauibus: ruptis funibus sequitur naufragiū, & hinc mercium omnium interitus. Vnde philosophus quidam interrogatus, vtrum putaret maiorem esse numerū viuorum an mortuorum, vicißim rogauit vtro loco haberet nauigantes, quòd hi versantes in summo vitæ discrimine vix essent habendi pro viuis. Argute

46 Quidam Lacon dixit, Mentiris. ille contra, Nimirum, inquit, liberi sumus, alij verò nisi vera dixerint vapulant. Nihil commotus est Lacedæmonius, sed atrox conuicium elusit ioco, obiter taxans maledicum quod ipse Argute

non

non esset Lacedæmonius, atque ob id nec li-
ber. Porrò serui si quid fallant mendacio, lo-
ris emendantur.

47 Alius quum vellet cadauer statuere re-
ctum, nec id posset efficere, quum nihil non fe
cisset, Per Iouem, inquit, aliquid intus sit o-
portet. Suspicatus est Lacon aut animam aut
genium malum latere in cadauere. Solent e-
nim cadauera in rogo erecta poni.

48 Tynnichus Thrasybuli filij mortem per-
quàm forti animo tulit, in hunc hoc factum
est epigramma,

Fortiter Exanimis Pitanen clypeo Thrasibule redisti
Septem ex Argiuis vulnera sæua gerens,
Aduersa ostendis tamē omnia, sanguinolēta
Mēbra rogo īponēs Tynnichus hæc senior,
Plorentur timidi, mî infletus humabere fili
Qui & patre hoc vere dignus es & patria.

49 Cùm Alcibiadi Atheniensi balneator
plurimum administraret aquæ, Lacon id vi-
Salse dens, Quid hoc rei est? inquit: plus aquæ
infundit, quasi non puro, sed vehementer sor
dido. Hoc scommate notauit Alcibiadis vi-
tam multa infamia contaminatam.

50 Philippo regi Macedonum quædam per
literas imperanti rescripserūt Lacedæmonij,
Non est in Greco nostro, sed in Philelpho De quibus nobis scripsisti, non. Ad prolixam
regis epistolam vnica syllaba responderunt,
ὄυ, quam grandibus literis pinxerant, vt
expler

expleret iustum epistolæ spatium, simul &
gentilis breuiloquentiæ memores & solitæ
fortitudinis.

51 Rursum quū Philippus in agros Lacedæ
moniorū duxisset exercitū, résque in eo esset
statu, vt probabile esset eos ad vnū omnes in-
terituros, rex dixit cuidam Spartiatæ, Quid
nunc facietis Lacedæmonij? At ille, Quid, in
quit, aliud, nisi quòd fortiter moriemur, quā- Fortiter
do nos soli Græcorū liberi esse, non alijs pare-
re didicimus. Nemo seruire cogitur qui mori
paratus est. Quàm dulce bonum est libertas,
quæ morte emitur, quam misera res seruitus
cui mors anteponitur! Quid igitur mentis di
cemus his esse, qui se sponte dedunt in eam
seruitutē, vnde nec dato peculio possunt re-
dimi, nec gratuita manumissione liberari?

52 Post Agin bello superatum Antipatro po
stulanti obsides pueros quinquaginta, Etheo
cles qui tum Ephorum agebat respondit, Se Hoc non est ἀδέσποτον
pueros non daturum, ne si licenter vixissent,
fierent indociles patriæ disciplinæ, itáque ne
ciues quidem essent: cæterùm senes ac mulie-
res se duplo numero daturum. Verùm Antipa
tro dira minitanti ni acciperet postulata, po
pulus vna voce respondit. Si imperas acerbio
ra morte, facilius moriemur. Hunc animum Libere
in vno alteróve ciuium reperire, fortasse non
ita magni miraculi esse videatur, in vniuer-

so populo tantum esse consensum, prodigiosum est. Hoc exemplo simul admonemur, quãta solicitudo debeatur ætati teneræ ad probitatem educandæ, quando licenter educatos iuuenes illi non putarunt habendos pro ciuibus, perinde quasi mater abdicet filium ex se natum, nisi probitate morum maioribus suis respondeat.

53 Senex in Olympijs cupidus erat spectandi certaminis quod agebatur, sed quum nulla vacaret sedes, ad varia loca sese cõferens, ludibrio erat ac scommatis petebatur, quòd nullus eum exciperet: vt verò peruenit ad Lacedæmonios, non solùm pueri omnes assurrexerunt, verumetiam viri multi cesserunt illi locum. Id factum quum cæteri Græci quotquot aderant plausu comprobassent, patriúmque morem supra modũ collaudassent, Senex

Concutiẽs canásq; genas & tẽpora cana,

Salse Ac fusis lacrymis, Heu miseriam, inquit, vt omnes Græci norunt quid sit honestum, sed eo soli vtuntur Lacedæmonij.

54 Sunt qui narrent hoc idem accidisse Athenis. Quum enim agerentur Panathenæa, Attici senem ludibrio habuerunt, inuitantes tanquam admissuri, cæterùm vbi venissent non admittentes. Verùm iam perambulatis ferè omnibus tandem ad Lacedæmonios spectatores quũ venisset, omnes è sedibus assurgent

gent

gentes locum illi cesserunt. Eo facto delectatus populus, plausu multáque gestuum significatione comprobauit. Inter hæc è Spartanis quidam dixit, Per geminos, norunt Athenienses quæ sint honesta, at non ea faciunt. Apud Athenienses maximè florebat Philosophia, quæ docet, quid turpe, quid honestum: Spartani non recipiebant eiusmodi disciplinas, sed ex institutione maiorum virtutem factis ac moribus præstabant. Ita factum est vt apud Athenienses essent verba philosophiæ, apud Lacones ipsa res. Admonet apophthegma, turpissimum esse scire quid deceat, & tamen diuersa sequi.

55 Mendicus quidam petijt aliquid à Lacone: at ille, Si, quid, inquit, dedero, magis es futurus mendicus. Verùm istius probrosæ vitæ tuæ fuit autor qui tibi primus dedit, téque fecit inertem. Apud Lacedæmonios probro dabatur mendicitas, quòd & otium odissent, et minimo essent contenti. Benignitas autem in mendicos speciem habet magnæ virtutis, sed ea piorum hominum bonitas alit plurimorum malorum luxuriosam ignauiam. Argute

56 Lacedæmonius videns quendam dijs corrogantem, Nihil, inquit, moror deos qui me sint pauperiores. Hinc liquet, vetus esse sub obtentu religionis exercere mendicitatem, quum plerunque tali collecta titulo non im-

pendantur diuis qui nullius rei sunt egeni, sed improborum luxui ac libidini.

57 Alius quidam quum adulterum apud deformem vxorem deprehēdisset, Miser, inquit, quæ tibi fuit necessitas? Primum hîc editum est nobis moderationis exemplum. Quis sibi temperet in adulterum deprehensum? Hic potius videtur misertus hominis, qui graui quapiam necessitate videretur huc compulsus, vt cum deformi rem haberet. Neque enim verisimile erat adulterum voluptatis gratia sese in hoc discrimem coniecisse. Moderate

58 Alius cùm audiret rhetorē magnos sermonis circuitus cōnectētē, Per geminos, inquit, fortis sanè homo, qui quū nullū habeat argumentū, tamē egregiè voluit linguā. Lacedæmonijs nulla placebat oratio nisi breuis et vera, & ad rem seriā pertinēs. Proinde ridiculum existimabat, quòd orator in ficto thema te tantam verborum copiam profunderet. Loquacitas

59 Quidā profectus in Lacedæmonē, quum vidisset honorē quē iuniores præstāt senioribus, In sola, inquit, Sparta expedit senescere. Paupertas onus est & miserum & graue, vt ait Comicus, sed in hac molestiarū maxima pars est, quòd homines facit etiā ridiculos, vt ait Satyricus. Sic inter incōmoda quæ fert ætas ingrauescēs nō minima pars est, quòd senes ferè contemptui sunt ac ludibrio. Proinde Senectus honorata

inde Sparta visa est multis honestissimum virtutis domicilium.

60 Lacedæmonius percontanti quid ipsi videretur Tyrteus poëta, Bonus, inquit, ad deprauandos iuuenum animos. Quemadmodū Plato iudicabat Homeri poësim inutilem esse reip. qualem institui volebat: ita Lacedæmonij non recipiebant poëtas qui blanda scriberent potius quàm salubria. Ars inutilis

61 Cuidam qui laborans ab oculis exierat in bellum, quum nonnulli dicerent, quò vadis ad istum affectus modum, aut quid facturus? Vt nihil, inquit, aliud, certè hostis gladium hebetabo. Hoc dictum salsius ne sit, an fortius, nondum statui. Fortiter

62 Buris & Spartis Lacedæmonij spōte profecti sunt ad Xerxē regē Persarū, daturi pœnas quas Lacedæmonij iuxta oraculū pendere debebant, eo quòd oratores à Persa missos occidissent. Hi quū venissent ad Xerxē, iussesrunt vt ipsos quocunq; modo videretur interficeret pro Lacedæmonijs. Cúmq; rex admiratus et pietatē in patriā et animorū fortitudinē, liberasset illos à pœna, peterétq; vt apud se manerēt, Quî possumus, inquiūt, hîc viuere, relicta patria patriísque legibus ac viris, quorū gratia tantū iter susceperimus morituri? Cæterū quū *Indarnus exercitus regij dux, rogās instaret, diceréťq; fore, vt in pari Pietas in patriam *alias, Hydarmes,

honore haberētur: cū his qui inter regis amicos primas tenebāt, hunc in modū responderunt, Videre nobis ignorare quàm ingens bonum sit libertas, quam nemo sanus vel cum Persarum regno commutaret. In eodem facto nobis propositum est exemplum pietatis erga patriam, & constanter adamatæ libertatis, & animi mortis terrore vacui. Cæterū Herodotus libro septimo hos duos appellat σπερθίην καὶ βοῦλιν, id est, Sperthien & Bulin.

63 Laconem hospes quem pridie declinauerat, postridie stragulis commodatò sumptis splendidè excepit: at ille stragulis cōculcatis dixit, Propter has heri ne storijs quidem indormire licuit. Lepidè risit illorū morem, qui quum sint tenues, tamen affectant videri diuites corrogata aut conducta supellectile, quod maximè solent in excipiendis hospitibus, in nuptijs, aut alioqui solennibus epulis. Porrò quum ineptum sit ostentare tuas diuitias, quanto magis ridiculum est ostētare supellectilem alienam, interdum ab vsurarijs sumptam? At Lacedæmonij non solum oratores regum, verùm ipsos etiā reges ad sua phiditia inuitabant, eam frugalitatem sibi magno etiam honori futuram existimantes.

Lepide

64 Alius quidā quū venisset Athenas, vidissetq; illic præcones qui muriā promitterent, qui obsonium, qui publicanos & lenones aliásq

liásque parum honestas functiones profiterentur, neque quicquam sibi turpe ducerent: vbi reuersus est in patriā, ciuibus percontantibus quomodo se res haberent Athenis, Omnia, inquit, honesta: per ironiam innuēs, Athenis omnia haberi honesta, turpe nihil. Argutia dicti est in ambiguo sermonis.

Licentia

65 Alter interrogatus de re quapiam, respondit, Nō. Verùm vbi percontator dixisset illū mentiri, Nō vides igitur, inquit Lacon, te stultum esse qui scisciteris de his quæ noueris? Salsè taxauit in illo vitium garrulitatis, qui de nihilo quæsierit fabulādi materiam.

66 Venerunt aliquando Lacedæmonij ad Lygdamin tyrannum legatione fungentes: sed quum ille varijs causationibus frequēter distulisset colloquendi copiā, tandem post omnes excusationes dictū est, illum parū firma esse valetudine, sed languere nonnihil. Legati responderunt, Per Iouem nō venimus huc cum illo luctaturi, sed colloquuturi. Bellè taxarunt barbari regis fastum ac delicias, qui quāuis friuola de causa res serias omitteret.

67 Quidam sacris initiatus Laconem rogauit, quid sibi consciret maximè impiè factū per omnem vitam. At ille, Hoc, inquit, dij sciunt. Quum initiator magis vrgeret, dicerétque, omnino proferas necesse est. Lacon vicissim rogauit, Vtrum, inquiens, oportet

Habetur antea pag. 145. apoph. 98

me tibi dicere an deo? quum ille respondisset, deo, Tu ergo, inquit, hinc secede, vt illi dicā.

68 Alius Lacon quidam noctu præteriens monumentum, quum sibi visus esset videre spectrum, accurrit lancea traiecturus, & in hoc nitens, Quò me fugis, inquit, anima bis moritura? O mentem verè liberam omni formidine, quæ nec laruarum ac lemurū occursu terreri potuerit.

Superstitio nulla

69 Lacon alius quum voto se obstrinxisset, quòd se de Leucate præcipitem daret, conscendit montem, & conspecta altitudine sese auertit. Id quum illi probri gratia obijceretur, Non putaram, inquit, illi voto maiore voto opus esse. Ioco elusit inconstātiæ formidinísque crimen. Etenim qui facinus arduum concipit animo, priùs à dijs optare debet animum facinori parem.

Lepidè

70 Quidā in acie quum strictum iam ensem in hostem esset infixurus, quoniam interim signum datū est receptui canens, non infixit. Roganti verò cuidam quur hostem quem in potestate habebat nō occidisset, Quoniā, inquit, melius est parere imperatori quàm hostem occidere. Exemplum disciplinæ militaris, à qua immane quantū recesserūt, qui sub belli titulo mera exercent latrocinia. Olim non licebat ferire hostem nisi tuba dedisset signum: eadē simulatque cecinerat receptui, homicidij

Belli disciplina

homicidij crimen erat hostem interemisse.

71 Quidam Laconi in Olympico certamine superato dixit, Aduersarius tuus ô Lacon, te fuit potentior, Imò, inquit, ad deijciendum accommodatior. Quoniam certamen artis erat magis quàm virtutis. Lacedæmonius non putabat se ob id deteriorē, quòd victus esset. Dicti argutia sita est in ancipiti voce: nam κρέασων & meliorem significat & potentiorem, siue superiorem aut præstantiorem. Is verè inferior est qui honesto vincitur.

Argute

72 Aetoli quondam ingressi regionem Laconicam, abduxerunt quinquaginta seruorum millia: vnde Lacon quispiam senior festiuiter dixisse fertur, Magno bono fuerunt hostes Laconicæ, quam tāta turba leuarunt.

73 Mos erat apud Lacedæmonios vt rex hostes aggrederetur, præcedente quopiam gestante coronam, qui in certamine victor aliquando tulisset coronā. Quum igitur Lacon quidam in Olympijs magnam pecuniæ vim respuisset, sed multo cum sudore deiecto aduersario coronā tulisset, cuidam dicēti, quid emolumenti tibi adfert victoria ô Lacon? ille ridens & alacer respondit, Ante regem, inquit, coronatus incedens pugnabo cum hostibus. Generosæ mentis est, laudis honore teneri potius quàm pecuniæ.

Generosè

74 Miles quidam Lacedæmonius quū pro-

strato hostis insideret tergo occisurus, rogauit vt se verteret, & in pectus potius stringeret ensem, rogatus quid ita, Ne amasius, inquit, meus erubescat, si viderit auersis cōfossum vulneribus.

75 Lacon quidam ad Rhodium Diagoram, qui in Olympijs & filios, & ex filio filiáque nepotes vidisset coronari, Morere, inquit, Diagora, num in Olympum ascendes? sentiens tum optimum exire de vita, quum res sunt prosperrimæ. Ita Plutarchus in Vitis. Meminit & Cicero in Tusculanis quæstionibus, libro primo. Lepos est in ambiguo: nā Olympus mons est, in quo singulis lustris peragebantur Olympica certamina, & pro cœlo accipitur.

76 Lacon quidam pædagogus pueri cura suscepta quum interrogaretur, quid esset illum docturus, Efficiā, inquit, vt honestis delectetur, turpibus offendatur. Nihil efficacius ad veram felicitatem, quàm amare virtutem propter se, odisse vitium propter se.

77 Spartanus quidam interrogatus, quid conferrent vtilitatis pueris adhibiti pædagogi, Efficiunt, inquit, vt quæ sunt honesta, eadem pueris fiant etiam iucunda.

78 Agesilaus dicebat, sibi iucundum esse laudari ab his, qui nō vererentur & vituperare si quid displicuisset. Tales enim si quid laudant, iudicio laudant, non metu aut adulatione.

79 Demonides amißis furto crepidis, precatus est vt eius qui sustulerat pedibus conuenirent. Visus est bene precari, quum illi magnum precaretur malum, videlicet pedes distortos, quales habebat Demonides.

80 Lacedæmonij cum Smyrnæis egentibus commeatū misissent, atque illi beneficiū verbis attollerent, Lacedæmonij sermonē interrumpētes, Nil magni est, inquiunt. Hæc enim collegimus vnius diei prandio nobis & iumentis detracto. Gratius est beneficium quod extenuatur ab eo qui confert. Nam qui quod largiuntur exaggerant (qui plerisque mos est) bonam gratiæ partem amittunt.

81 Lacydes Arcesilai familiaris, Cephisicrati crimen læsæ maiestatis deprecāti, vnà cum reliquis amicis aderat. At quum accusator anulum exhiberi flagitaret, per quem coargui poterat, isque clàm in terram demisisset, Lacydes sentiens pede imposito texit. Inficiatus est igitur Cephisicrates & absolutus. Mox reo iudicibus, vt mos est, agentē gratias, quidam è iudicum numero qui viderat, iußit vt Lacydi quoque gratias ageret.

82 Arcesilaus quum arderet podagræ doloribus, eúmque Carneades inuisisset, atque exiret tristis, Mane, inquit, Carneade, nihil enim

enim illinc huc peruenit, ostensis pedibus & pectore: Sentiens pedes quidem dolere, sed animum dolore vacuum esse.

PRISCA LACEDAEMONIORVM INSTITVTA.

Silentium

1 Ad publica cõuiuia ingredientibus, qui natu erat maximus singulis ostendebat fores dicens, per has nullus egreditur sermo: admonens nihil effutiendum si quid liberius dictum esset in conuiuio. Hunc morem instituit Lycurgus.

2 Quoniam apud Lacedæmonios in summo pretio erat ius, quod illi nigrum appellãt, adeo vt seniores hoc cõtenti, non desiderarẽt carnes, sed eas iuuenibus cederent: Dionysius Siciliæ tyrannus dicitur huius gratia coquũ emisse Laconicum, eique mandasse vt sibi hoc ius appararet, nullis parcẽs impendijs. Quod vbi rex gustasset, ac displicuisset, expuit. Tum coquus, hoc, inquit, ius ô Rex sumendũ est posteaquàm te Laconum more exercueris, & in Eurota laueris. Festiuius hoc narratur à M. Tul. Tuscul. quæst. lib. 5. in hoc varians à Plutarcho, quòd scribit illum Spartæ in phiditijs cœnauisse, & à cœna negasse sibi nigrum illud ius quod cœnæ caput erat, placuisse:

Exercitatio pro cõdimento

placuisse: tum qui illud coxerat respondisse, minime mirum si displicuisset, condimenta enim deesse: ac Dionysio rogante quæ tãdem illa? Labor, inquit, in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epulas condiri.

3 Lacedæmonij posteaquàm moderatè biberunt in cõuiuijs publicis, discedunt absque teda: non enim fas est illis ad lumen incedere, nec hac via, nec illa, quò cõsuescant in tenebris noctúque cõfidenter & intrepidè ire. Id interdũ in bellis vsu venit, vt necesse sit.

Tenebris assuescere

4 Iidem literas quidẽ discebãt ad vsum, cæteras verò disciplinas exoticas ejciebant, nec minus homines harum professores quàm ipsos libros. Hæc autẽ erat illorum eruditio, bene parere magistratibus, patientẽ esse laborum, & in prælio aut vincere aut mori. Hoc animo fuerunt olim & Romanorũ quidam, qui philosophos Græcos vrbe pepulere, quòd curiosis disciplinis auerterent iuuentutem ad otium & ignauiã, redderéntque ad disserendum quidẽ instructos, ad gerẽda verò Reipub. munia inutiles. Quid illi dixissent, si sophistarum gryphos, si nominalium & realiũ frigidissimas argutias audissent?

Philosophia rusticana

5 Perseuerabant absque tunicis vestẽ vnicam accipientes, corporibus squalidi, quippe à balneis & vnguentis ferè in totum abstinentes

Frugaliter

uentes. Nemo tales facilè inuadit tũ inopes, tum duros: nec malis artibus cogebãtur rem quærere, qui tam paruo contenti sunt. Hæc Lacedæmonij, qui nec philosophorũ dogmata, nec Christum nouerant: & non pudet nos deliciarum nostrarũ? Anachoritas vocamus, qui quatuor vestibus contenti sunt.

6 Iuuenes verò gregatim ac turmatim dormiebãt supra stibadas, herbæ genus, quas

Frugaliter

ipsi sibi congerebãt ex arundine apud Eurotam nascente, cuius summa nõ ferro, sed manibus defringebant. Per hyemẽ verò substernebant sibi, quos vocant lycophones, ac stibadijs commiscebant, quòd ea materia caloris quiddã habere videretur. Vbi sunt nunc qui toto corpore plumis anserinis indormientes queruntur ob duritiem sibi dolere latera?

7 Amare puerorum indolẽ, qui probo ingenio videbantur, permissum illis erat, cæte-

Amor animi

rũm abuti illis turpissimum habebatur, quasi corpus adamaretur potius quàm animus. Quòd si quis accusatus esset, quòd parum honestam cum illis habuisset cõsuetudinem, is per omnem vitam infamis erat, & à publicis honoribus submouebatur. Hoc non solùm in pueris, quorum ætati consulens lex permisit grandioribus amare, sed citra turpitudinem, locum habet, verumetiam in coniugibus: non enim rectè amat vxorem, qui corpus

corpus amat potius quàm animum.

8 Mos erat vt adolescentes quopiã abituri à senioribus interrogarentur quò irent, & ad quid: obiurgabatur autem qui vel nõ re-

Sapientes

sponderet percontãti, aut friuolas causas recitaret. Senior qui non obiurgarat adolescentem ipso præsente delinquẽtem, eidem pœnæ erat obnoxius, quam daturus erat si peccasset ipse. Cæterum qui obiurgationem molestè ferebat, in magno erat probro. Meritò puerorum errata imputantur ijs quorũ partes erant ea vel arcere vel corrigere. Simul autem magna necessitas habebat seniores, ne quid testibus adolescentibus præter decorum committerent. Nã qua fronte obiurgarent iuniores, si ipsi senes essent obiurgandi?

9 Si quis in peccato deprehensus fuisset, is cogebatur aram quandam quæ erat in vrbe

Castigatio

circumire, ac vituperationem interim in ipsum compositam canere, quod nihil aliud erat, quàm seipsum sua voce obiurgare. Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honesta: virgis aut flagris cædi seruile est.

10 Quin & ille mos erat, vt iuuenes non solum suos quisque parẽtes reuererẽtur, hisq;

Cõmunitas

dicto audientes essent, verumetiã vt omnes seniores vererentur, tum de via cedẽtes, tum è sedibus assurgentes, ac prætereuntibus illis taciti quietique. Qua re factũ est, vt quisq; non

non quemadmodũ fit in alijs ciuitatibus, in proprios modo liberos, seruos ac possessiones autoritatem haberet, verumetiã in amicorũ ac vicinorum liberos ac possessiones perinde ius haberet atque in sua propria: vt omnia quàm maximè inter se cõmuniter haberent, ac aliena quisque nõ aliter quàm sua curaret. Intellexerunt illi quantã vtilitatẽ haberet cõmunitas, non adacta, sed ex mũtua beneuolentia proficiscens. Quod enim à Pythagora proditum est, amicorũ cõmunia esse omnia, id illi volebant in Repu. sua quàm latissimè patere. Omnes enim ciues inter se amici sunt, multò magis omnes eandẽ professi religionem. Postremo inter omnes homines ob hoc ipsum quòd homines sunt, intercedere deberet mutua beneuolentia.

Disciplina puerorum

11 Cæterùm puer abs quopiã castigatus, si querelam ad patrẽ detulisset, turpe erat patri, si hoc audito nõ iterum filiũ emendasset. Siquidem ex institutione maiorũ habebant hanc de se mutuo fiduciã, vt crederent neminem esse, qui cuiusquam liberis, quos quisq; pro suis habebat, quicquam imperaret inhonestum. Prima ætas quoniã nondum sentit quid turpe, quid honestum, verberibus eget. Solent autẽ pueri à præceptoribus cæsi apud parentes queri de crudelitate eorũ à quibus castigati sunt. Ea res quoniã minuebat aliorum

rum seniorum autoritatem, hanc fenestram occluserũt liberis suis, vt omnium seniorum eadẽ esset in pueros autoritas quæ patribus.

12 Furantur illic pueri etiam ex esculentis quicquid possunt, discentes dextrè imponere vel dormientibus, vel indiligentius sua seruãtibus. Deprehenso pœna erat vapulare & esurire. Datur enim illis cœna perquãtenuis, quo dum suopte ingenio depellunt inopiã, cogãtur audaces esse & callidi. Hoc erat quur cibi inopia premerentur: quin ob id etiam dabatur illis victus exiguus, vti consuescerent nunquam expleri ad satietatem vsq;, sed famẽ tolerare possent. Siquidẽ hac ratione existimabãt illos & ad bellũ vtiliores euasuros, si valerent, & post toleratam inediam perdurare in laboribus: quin & temperantiores vilibusq; contentos fore, si longo tempore minimis impẽdiis degenerent: insuper si citra obsonium assuescerent viuere, & quemuis cibũ appositum boni cõsulere, existimabant corpora fore tum salubriora tũ maiora, quòd subtracta cibi copia conferret ad proceritatem, dum nõ depressa corpora tolluntur in altum potius quã in latum, reddunturq; etiam pulchriora. Tenuis enim & gracilis corporũ habitudo obsequitur artuũ momẽto: obesitas verò ex cibi copia collecta, propter grauitatem obsistit. Vt ea gẽs nihil dabat voluptati de-

Furãdi ars.

Nõ est stylus Plutarchi. Sẽtẽtia est apud Xenophõtem.

liciisve, sed in omnibus spectabat reipublicæ cōmoda, longe lateq; dissentiens à plurimorum sententia, qui sibi persuadent, nihil esse vtilius quā pueros immodico cibo potuq; sagi nare, quum ea res nō modo pigros reddat & laboribus inutiles, verùm etiam tum corpora reddat deformiora, tum ingenia crassiora.

13 Nec minor illis cura fuit de genere musices, modulorum & cautionum, quà de victu cultu & cæteris quæ cōmemorauimus. Hæc autē talis erat, vt animi vim ac spiritus excitaret, & impetū diuino afflatui similem, adq; res gerendas accōmodum induceret, quū reliquis Græciæ ciuitatibus magis placeret musica demulcens, & ad voluptatē mollitiemq; effœminans animos. Nam Plato magni refert putat quo genere musices vtatur ciuitas.

Musica virilis

14 Quin & orationis genus simplex et inaffectatum, nihil habens molle ac delicatū, nec in aliis versabatur argumentis, quàm vel in laudibus eorum qui fortiter ac generosè vitā exegissent, quiq; pro Sparta occubuissent, & ob id ab omnibus vt beati celebrabātur: vel in vituperādis his qui metu periculorum nihil egregij gessissent, & qui ob ignauiam à morte cruciabilem infelicemq; viueret: vel in pollicitatione per gloriæ studiū accēdente animos ad virtutē, ad cuiusq; ætatē accōmodatæ. Itaq; tres erant apud illos chori iuxta triplex ætatum discrimē, quibus in festis si-

Chori tres

mul cōstitutis senū chorus incipiēs canebat.

Nos fuimus olim strenui iuuenculi:

Secundus in quo erant viri robustæ ætatis, ita respondebat,

At nos sumus, si vis facito periculum.

Porrò tertius qui erat puerorū, ita canebat,

Præstantiores nos futuri olim sumus.

15 Quin insuper apud illos erāt numeri, ad quos temperarent incessum concitandis animis ad fortitudinem, audaciam, mortisq; contemptum accommodi, quibus vtebantur tum in choris, tum ad tibiā tendentes in hostem: Siquidem Lycurgus rei bellicæ studium cum musices studio copulauit, quo nimirū nimius bellandi ardor modulatione temperatus consonantiam aptúmq; concentum haberet. Vnde mos erat, vt in bellis rex priusquam iniret prælium, musis sacrificaret, quo pugnantes facinora ederent digna, quæ scriptis honestáque memoria celebrarentur. Nec permittebāt, vt quispiam aliquid de veteri musica mutarent, adeò vt Terpandrum quum esset antiquissimus, & omnium eius æui citharœdorum præstantissimus, egregiúsque gestorum heroicorū celebrator, tamen Ephori mulctauerint, eiúsque citharam arreptam paxillo affixerint, quòd vnam tantum chordam in ea præter necessitatem intendisset, ob vocis varietatem. Non enim probabāt mo-

Musicę genus

dos nisi simplicissimos. Ac Timotheum certantem in Carneis (id festum erat in honorem Carni cuiusdam vatis institutum: Pausanias autem indicat apud illos Apollinem dici Carnion) ex Ephoris quidā arrepto ense interrogarat, ex vtra citharæ parte incidi vellet chordas quæ accesserant vltra septem. Vt vbique gens illa frugalitatem colebat, luxum horrebat, metuens à maiorum institutis recedere, quòd ex his fontibus nasci soleat omnis rerum publicarum pernicies.

16 Quin & sepulchrorū vniuersam superstitionem sustulit Lycurgus, permittens vt non solum intra ciuitatem humarentur cadauera, verumetiam vt monumenta templis vicina haberentur. Submonuit & funebres expiationes: nec cōcessit, vt quicquam vnà cum cadauere sepeliretur. Nam aliæ nationes si quid fuisset viuo charissimum, id mortuo addebant in sepulcro, damnosa simul ac ridicula superstitione, quasi mortui sentiant aliquid: sed in puniceo amictu, & oleæ foliis ex æquo posito, omnes sepeliri iussit. Vetuit etiā titulos & inscriptiones addi monumentis, præterquā eorum qui in bello cecidissent. Sustulit autem & luctus & funebres nænias, quas reliquorum hominum vulgus incredibili sumptu & apparatu, etiam per conductos ploratores celebrare consueuit magna specie demen-

Superstitio funerum

tiæ, quasi manium sit vllus sensus: aut si quid sentiūt, iisdē rebus delectentur, quas in vita nō iudicio, sed animi vitio dilexerūt.

17 Peregrinari illis concessum non erat, ne morum peregrinorum vitæque incompositæ cōtagium attraherent. Quin & peregrinos vrbe exigebant, ne paulatim inundantes mali cuiuspiam ciuibus existerent magistri. Quisquis autem ciuium non tulisset liberorum suorum iuxta patrios ritus institutionem, iure ciuium priuabatur. Rursus narrant quidam, quicunque peregrinus Spartanæ ciuitatis institutis sustineret exerceri, eum ex Lycurgi sententia admitti in eam ciuitatis portionem quæ fuerat à priscis ordinata. Cæterùm vendere ius ciuitatis nulli phas erat. Perspexerat vir ille prudentissimus, cōmerciis exterorum ac negotiatorum, ciuitates quamuis bene institutas corrumpi, quòd ad nequitiam omnes sunt magis dociles quàm ad virtutem. Sed nulla mixtura perniciosior, quàm quæ per imperij translationem prolationémve inuehitur. Sic influxu Græcarum nationum effœminata est Roma: sic barbarorum commercio tandem & Sparta ex sanctissima facta est corruptissima: sic aliarum nationum admixtu effœminata est Gallia, nonnihil etiam Germania.

Peregrini mores

18 Vicinorum famulis perinde vt suis vti

mos erat, si quando quis opus haberet. Iti-
Cōmunitas dem & canibus & equis, nisi forsitā his tum
opus esset hero. Quin & ruri si qua re quis
egeret, apertis foribus, & ablatis ab eo qui
habebat ad vsum præsentem accommodis, ob-
signabat locum vnde abstulerat atque abi-
bat. Inter huiusmodi mores vbi locum inue-
niret insatiabilis auaritia? vbi rapacitas alie
na pro suis vindicantium? vbi supercilium
è diuitiis sumptum? vbi latronum immani-
tas ob aliquantulum nummorum viatorem
ignotum & innocuum iugulantium? Dice-
res hos germanè Christianos, si pro Lycurgo
Christum nacti fuissent legum latorem.

19 In bellis vtebantur puniceis tunicis, siue
Callidè quòd hic color videbatur illis aliquid habere
virile, siue quòd sanguineus coloris rubor
plus terroris incuteret bellorum imperitis, si-
ue ne protinus conspicuum esset hostibus, si
quis vulnus accepisset, sed vtiliter lateret, ob
vestem sanguini concolorem.

20 Si quando strategemate, hoc est callido
Cōsilium in bellis consilio superassent hostem, Marti bouem im
molabant: sin aperto prælio, gallum: hoc pa-
cto consuefacientes belli duces, vt non solùm
fortes essent ad prælium, verumetiam cal-
lidis consiliis aduersus hostem instructi.
Præclarius enim existimabant hostem inge
nio citra sanguinem deiicere, quàm pugna
pler

plerunque vtrinque cruenta.

21 Cum deos comprecantur, hoc votis ad-
dunt, vt possint iniuriam pati: quòd nemi- Tolerātia
nem iudicarent ad gerendum imperium, aut
alioqui magnas res obeundas idoneum, qui
quauis iniuria commoueretur.

22 Summa comprecationis hæc erat, vt
dij bonis adderent honesta, præterea nihil. vota
Non aliud petebāt virtutis præmium quàm
honestam famam, quum multo alia sint
aliarum gentium vota, non solùm multilo-
qua, verumetiam inutilia, nonnunquam
& turpia à diis postulantium.

23 Venerem quam illi vocant μορφῶ, ar-
matam colunt: quin omnes etiam deos deás- Armati diij
que hac figura fingunt, vt lanceam teneant,
hac imagine significantes omnes esse belli-
ca virtute præditos. Quoniam nihil du-
cebant turpius ignauia, nihil bellica virtu-
te pulchrius: tali specie proponebant deos
suos, quales cupiebant esse ciues. At cæte-
rorum Græcorum theologia faciebat deos
otiosos & quietos, eóque fingebant illos ge-
stu recumbentium. Porrò quum archety-
pum omnis honesti petendum sit à numine,
periculosum est Reipublicæ tales facere deos,
quales si quis imitetur, inutilis aut perni-
ciosus sit Reipublicæ futurus.

24 Iā & prouerbio celebratū est apud illos,
 admo

Industria admota manu fortunam esse inuocandam: quo significabant, sic esse inuocandos deos, vt simul & manum apponamus, & nostram addamus operam, alioqui frustra inuocari. Verum est, numini acceptum ferri oportere, si quid in actionibus hominum prosperè cedit, sed non fauet numen otiosis ac pigris, vult sua munera ad nos per nostram venire industriam, ne stultum videatur, si faueat ipsius dona contemnentibus.

25 Pueris ostendebant seruos qui vino essent temulenti, quò magis abominarentur ebrietatem, videntes quàm deforme spectaculū sit homo immodico madens vino, quamq; dementi similis. Imò cogebant Helotes quàm plurimum bibere, deinde saltationes ineptas saltare, & carmina quædam ridicula canere. Ita quod alij prolixo sermone vix persuadent, sobrietatem esse rem honestissimam, ebrietate nihil esse homine indignius, illi compendio ponebant ob oculos, sed in mancipiis, ad quorum mores degenerare ingenuis turpissimum est.

Temulētia

26 Mos erat apud illos, non pulsare fores atriorum, sed voce foras euocare si quid vellent. Adeo nihil clàm geri volebant, sed propalàm omnia.

Parsimonia

27 Strigilibus quibus sudor abstergeretur, nō ferreis sed arūdineis vtebātur in balneis, vt minus operosis, paruoq; parabilibus: nusquā nō memores frugalitatis ac parsimoniæ.

28 Comœdias & tragœdias nō audiebant, vt nec serio nec ioco quicquā audirent repugnans legibus. Leges enim prohibent stupra, incestum & adulteria, prohibent dolos, iniurias, furta, cæteraq; flagitia: at in fabulis talia poëtæ diis affingunt. Nec placuit illis quorundā excusatio, fabulas ad voluptatē fingi, non ad fidem veri: Voluptas ea corrumpit imbecillium animos. Hanc ob causam Archilochum poëtam quum venisset in Lacedæmonem, eadem hora expulerunt, quòd intellexerant ab illo scriptum, satius esse abiicere arma quàm mori. Carmen sic habet,

Scuto aliquis gaudet Saiorum, quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.
Ille quidem clypeus valeat, quoniam mihi posthac
Illo haud deterior forsitan obueniet.

29 Virginibus ac pueris sacra erant communia, quò vel sic puellæ ad masculinum robur proficerent.

30 Sciraphidam mulctarunt Ephori, quòd à multis erat iniuria affectus. Interpretabā tur enim illius ignauiam esse in causa, quòd complures auderent eundē lædere. Nam qui veterem impune fert iniuriam, inuitat nouam

Lenitas praua

uam, Si qui primus læserat, delatus dedisset pœnas legibus cæteri tẽperassent ab iniuria.

31 Scutiferum militem interemere, quòd scuto nonnihil purpurei panni intertexuisset. In tantum horrebant exemplum peregrinæ luxuriæ, non ignari, ex minimis initiis immedicabilem vitiorum colluuiem inundare, eóque tutissimum esse iudicantes principiis obstare. Ob id in primos autores seuerissime animaduertebant. Plurimum nocuit Reipu. quisquis fenestram vitiis aperuit.

Seueritas

32 Adolescẽtulũ ex eorũ numero qui exercebãtur, increpuerũt, quòd viã nosset quæ ducit in Pyleã: adeò studebãt suos à peregrinationibus ac rerũ exoticarũ cognitione seruare alienos, ne p occasionẽ à patriis institutis degenerarẽt: præsertim cũ Arcadia, cuius est Pylea, luxu deliciisq; barbaricis esset corrupta.

Peregrini mores

33 Ctesiphontem eiecerunt qui se profitebatur de re quauis totum diem posse dicere, dicentes, Boni oratoris esse, sermonem habere rebus parem. Nulla in re iustius putarunt adhibendam frugalitatem quàm in oratione, quã Hesiodus non aliter quàm pretiosum thesaurum parcissimè censet esse depromendam ad vsum, non ad ostentationem.

Loquacitas

34 Pueri apud illos in ara Dianæ cui ab indeiicibili virtute cognomen Orthia, flagellis ex more totum diem cæduntur: itaq; frequenter du

Pueritia dura

rant ad mortẽ vsq; hilares ac læti, concertantes inter sese de victoria, quis ipsorum diutissimè fortissiméq; toleret verbera, victor cum primis celebris habetur. Hoc certaminis genus appellant διαμαστίγωσιν. Renouatur autem quotannis. Huius cõsuetudinis originem indicat Plutarchus in vita Aristidis. Quũ Pausanias paulisper semotus à statione militum rem diuinã faceret, Lydi aliquot incursione facta, sacrificiorum apparatum diripuerunt: quos ipse cũ comitibus suis comprehensos, quoniã inermes erãt, loris cecidit. In huius facti memoriã fieri cœptum est Spartæ, quod retulimus. Pausanias in Laconicis diuersam adfert huius cõsuetudinis causam. Quum Limnates, Cynosurenses, Mesoani, & Pitanenses Dianæ sacrificarent, in dissidiũ venerunt, ex dissidio ad pugnã, adeò vt multis cadaueribus ara compleretur, reliquos pestilentia cõsumpsit. Hinc proditum est oraculum, arã Dianæ humano sanguine expiandã esse. Quum igitur immolarẽt cuicunq; sors obuenisset, Lycurgus eam mactationem vertit in flagellationem adolescentulorum. Ita factum est, vt citra necem hominum ara sanguine humano expiaretur. Hoc exemplum vt imitari sit ineptũ, ita nobis exprobrat immodicã indulgentiã erga pueros, qui sic in deliciis eos educamus, vt ad studiorum

rum quoque laborem ſint inutiles, & omnis increpationis quamuis blandæ impatientes.

Otium liberale.

35 Hæc vtcunque æſtimentur, vnum tamen quiddã ad honeſtatem ac beatitudinẽ cõducens ciuibus ſuis præſtitiſſe videtur Lycurgus. Quid hoc? Affatim otij, propterea quòd ſedentarias artes in totum attingere phas non erat. Neque prorſus opus erat vllo opificio negotioſo operoſoq; ad quæſtũ, poſteaquã diuitiis in totum tum admirationem, tum honorem ademerat. Sed Helotes, hoc eſt, mancipia colebant illis agros, fructúmq; reddebãt à maioribus præfinitum. Sunt & hodie qui hoc exemplũ imitentur, per ſeruos, aut conductitias operas, aut per eos quos ex liberis ſeruos faciunt pleraque facientes, non vt ipſis interim vacet meditari meliora, ſed vt otium habeant bibendi, aut ludendi aleam.

36 Erat autem deteſtabile, ſi quis alicui pluris locaſſet agrũ quàm erat præſcriptum: quo ſimul & mancipia lucri gratia libentius inſeruirent, nec ciues plus ſolito quærerent. Quanto conſilio ea gens omnium vitiorum materiam in mancipia reiiciebat, ab ingenuis arcebat: contra quàm reliquæ faciebant nationes quæ liberis luxus, libidinis, auaritiæ, temulẽtiæque ſeminaria vindicant, ſeruos ad paupertatem & frugalitatẽ adigunt.

37 Interdictum erat illis nauticã exercere, ac na

ac naualibus vti pugnis, tametſi pòſt naualib. prælijs mare potiti rurſus abſtinuerunt, quum perſpicerẽt ciuium mores corrũpi. Sed denuò ab hac ſententia mutati ſunt, quẽadmodum in cæteris omnibus. Vbi pecuniæ ſunt in Lacedæmoniorũ regionẽ conuectæ, qui eas importarant, morte damnati ſunt. Si quidem Alcameni ac Theopompo regibus hoc oraculũ erat redditum, Pecuniarum amor Spartam perdet. Nihilo ſecius tamen Lyſander deuictis Athenienſibus magnã auri argentíque vim inuexit, nec ſolũ pecunias receperũt, verùm etiam ipſi viro honos eſt habitus. Proinde Sparta donec Lycurgi legibus vteretur, nec à iureiurando recederet, ſexcentis annis in Græcia primas tenuit et legũ æquitate & gloria. Cæterùm quum ab his paulatim deflu erent, inuaderétque obiter diuitiarum amor & auaritiæ malũ: non ſolum ob hæc decreuit illorum potentia, verùm etiam quibus anteà ſocijs & amicis in bello fuerant vſi, eos inimicos habere cœperunt. Porrò quum ita ſe gererent, tamẽ poſt Philippi Macedonis in Cheronea victoriam, quanquã Græci cæteri omnes illum imperatorẽ terra pariter ac mari declaraſſent, ac poſt hunc Alexandrũ filium, euerſis Thebanis, ſoli Lacedæmonij tametſi ciuitatem haberẽt nullis cinctam muris, eſſéntque non modò perpauci propter aſsidua bella, ſed

Pecunia peſtiferares

multò

multò quàm antea imbecilliores captu faciles essent facti, quoniam adhuc seruabant admodum exiguas quasdã Lycurgicarum legum scintillas, non se præbuerunt belli socios, neque cæteris Græcis, neque pòst Macedonicis regibus, neque in cõmune cum illis concilium venerunt, neque tributum pendere coacti sunt: donec per omnia contemptis Lycurgi legibus, à proprijs ciuibus tyrannide oppreßi sunt, ita vt nihil iam reliquum esset patriæ institutionis, sed reliquorum similes effecti, & gloria & libertate quam prius obtinuerant exuti sunt, & in seruitutẽ traducti: ac nunc quemadmodum cæteri sub Romanorum viuunt imperio. Graue documentum vniuersis, imperia virtute parari: auaritia, luxu, deliciisque vel perire, vel verti in tyrannidem.

Degeneratio.

APOPHTHEGMATA LACAENARVM.

1 *Archileonis Brasidæ mater, post obitum filij quum Amphipolitæ quidam venissent Spartam, eámque inuiserent, percontata est num honestè, & vt Spartano dignum erat, occubuisset: illis iuuenis virtutem amplificantibus ac dicentibus, eum in bellicis negotijs Lacedæmoniorum omnium esse præstantißimum, respondit, O hospes, honestus quidem ac strenuus erat filius meus, sed multos illo præstantiores habet Lacedæmon.*

Habetur pag. 90 apop. 62.

2 *Gorgò Cleomenis regis filia, quum Aristagoras Milesius Cleomenem ad bellum pro Ionibus aduersus regem Persarum suscipiendum hortaretur, magnam pecuniarum vim pollicens, quantóq; magis ille recusabat, tanto plus adderet promissæ summæ: Pater, inquit, corrumpet te hic peregrinulus, ni ocyus eum ædibus extruseris. Vbi nunc sunt qui dicunt auarum mulierum genus, quum Gorgò pro hortatrice patri fuerit dehortatrix?*

Pecunia cõtempta

3 *Eidem quum pater aliquando mandasset, vt cuidam mercedis nomine daret frumentum, & elogium addidisset, docuit enim me vinum reddere suauius. Ergo, inquit, ô pater, & vini plus bibetur, & qui bibent delicatiores deterioréſque reddentur. Quis satis prædicet hanc puellam, & sene & viro seueriorem? Atqui solet hic sexus maximè capi rebus suauibus.*

Simile habetur antea pag. 84. apo. 43.

4 *Eadem quum videret Aristagoram à quopiam è famulis calceari, Quid, inquit, pater? Hospes iste manus non habet? Existimabat non ferendas viri delicias, qui in eo abutebatur famuli opera, quod ipse suis manibus facere sibi poterat. Et non pudet quosdam quibus vestiendis comendiſque vix decem famuli sufficiunt? Opus est famulo qui ventrem exoneraturo soluat ligulas: qui*

Seuerè

fem

fœnum aut lanam porrigat extersuro, ac minimo minus qui abstergat.

5 *Quum hospes quispiam molliter & ægrè vestem prælongam attraheret, protrusit hominem, dicens,* Non tu hinc abis, qui nec ea *possis quæ sunt fœminarum?* Mulierum est *laciniosis & in humum defluentibus vti vestibus, quin & caudas admodum longas interdum trahunt, nec tamen grauantur onere, aut succingunt.* — Seuerè

6 *Gyrtias, quum* Acrotatus, *qui illi erat ex filia nepos, è quadam puerorum pugna multis acceptis plagis domum pro exanimi relatus esset, plorantibus cæteris familiaribus ac notis,* Non tacebitis? *inquit.* Declarauit *cuius esset sanguinis.* Addidit *fortes non esse complorandos, sed sanandos.* — Fortiter

7 *Cum illi è Creta nuntius esset allatus de morte* Acrotati, *Quum ad hostes, inquit, proficisceretur, nónne futurum erat, vt aut ipse moreretur, aut illos occideret?* Iucundius *autem est audire quòd mortuus est, vt & ipso & ciuitate & progenitoribus dignum erat, quàm si iners & imbellis per omne æuum viueret.* Solent *auiæ tenerius & impotentius amare nepotes suos quã ipsæ matres.* Et *vbi nunc sunt quæ in morte liberorum confugiũt ad laqueũ, quum* Gyrtias *nepotem & seminecem lugeri vetuerit, nec eundem flendum putarit, quòd fortiter pugnans interiisset?* — Fortiter — Prudenter

8 *Damatria cum accepisset filium ita se gerere in bello, vt tali matre videretur indignus, domum redeuntem interemit. Qua de re hoc fertur epigramma,* — Fortiter

Transgressum leges mater Damatria natũ,
Ipsa Lacæna *necat non* Lacedæmonium.

Hoc *facinus propius accedit ad barbaricam immanitatem quàm ad fortitudinem, vtile tamen exemplum est ad exprobrandam vulgò matrum nimiam in liberos indulgentiam, quæ ob hoc ipsum sæpe impotentius amant eos, quòd sint nequitia corruptissimi.*

9 *Altera quædam* Lacæna *filium, qui deserto in acie loco fugerat, vt patria indignũ interemit dicens:* Haud meum est hoc germen: *in quam hoc extat epigramma,* — Fortiter

Germen *iners abeas ad tartara, teq; perosus*
Eurotas *ceruis nec det aquam timidis.*
Ignauus *catulus, mala sors, hinc vade sub orcum,*
I, Sparta *indignus, quem nec ego peperi.*

Alia *quædam quum filium audisset fortiter in acie cecidisse, ait,*

Ploretur *timidi, mi infletus humabere nate,*
Et *matre hac vere dignus es & patria.*

Hoc *antè tributum est* Tynnicho, *quod tamen* Philelphus *separatim commemorat.* — pa 176 ap. 48.

10 *Alia quædam vt audierat filium incolumem,*

mem, sed fugisse ab hostibus, scripsit illi, Malus rumor de te sparsus est, aut hunc dilue, aut ne sis. Praestabilius iudicauit mori, quàm cum ignominia viuere. Animosè

11 *Alia rursus cum filij qui è praelio fugerat, ad ipsam venirent, Quò, inquit, itis ignaua & fugitiua mancipia? & ostenso ventre, Nũ huc, inquit, denuò subituri vnde emersistis? Hoc apophthegma Cynica dignum est.* Rusticè

12 *Quaedam filium ad se venientem conspicata, percontata est quid ageret patria: is quum respondisset, periere omnes, laterẽ coniecit in illum, occiditque dicens: Te igitur nobis misere mali nuntium? Vita putauit indignum, qui cum suis perire non sustinuisset.* Fortiter

13 *Cuidam qui matri narrasset quàm generose frater occubuisset, Proinde an non turpe est, inquit, tibi non contigisse illi esse comitẽ?* Animosè

14 *Quaedam filios quos habebat quinq; postea quàm in bellum emiserat, ante suburbium stabat expectans quis esset belli exitus. Vt accessit quispiam nuntians filios illius omnes occubuisse, Non istuc percontabar, inquit, ignauum mancipiũ, sed quid ageret patria. Is quum respondisset, à patria stetisse victoriam, Libenter igitur, inquit, accipio filiorum interitum. Egregia mulier priuatum in liberos affectum publicae in patriam pietati posthabuit.* Fortiter

Quaed

15 *Quaedam sepeliebat filium, ad eam cum vilis anicula quaedam accessisset, dicens, Heu fortunam ô mulier: illa subiecit, Per geminos, inquit, bonam equidem arbitror. Siquidem cuius gratia filium peperi, videlicet vt pro Sparta moreretur, id mihi contigit. Fortissima mulier aniculae deplorationem vertit in gratulationem. Huius meminit M. Tullius Tuscul. quaest. lib. 1.* Fortiter

16 *Quum mulier quaedam Ionica de texto quodam suo vt pretioso gloriaretur, Lacaena ostensis quatuor filijs quos habebat moribus compositissimis, Huiusmodi, inquit, decet esse honestae probaeque mulieris opera, déque his tollere animos & gloriari. Iones operosis texturis vacant, quae varia picturarum habent argumenta. At Spartana docuit, nullum opus esse praeclarius, quàm si filios honestis moribus instituat. His enim melius ornari patriam, quàm aulaeis aut vestibus Ionicis.* Grauiter

17 *Alia quum accepisset quòd filius peregrè agens, inhonestè se gereret, scripsit illi, Malus rumor de te sparsus est, hunc tollito, aut ne esto.* Simile superiori. apo. 10.

18 *Similiter quum Chij exules venissent Spartam, multis nominibus incusabant Paedaretum. Eos mater Teleutia ad se accersit: ex his vbi cognouisset quae filio obijcerent,*

 vid

Seuerè videretúrque filius in culpa esse, scripsit illi in hunc modum, Mater Pædareto, vt aut melius viueret, aut illic maneret, desperans se Spartæ esse incolumem. Virago mortem minata est filio, ni mores corrigeret suos.

19 Altera filio iniuriarum postulato, Aut crimine, inquit, fili, aut vita teipsum libera. Seuerè Mater in filium seuerior quàm iudex, quæ extinctum malebat, quàm cum ignominia viuum.

20 Alia filium claudum in aciem proficiscentem deducens, Claudus Fili, inquit, singulo quoque gradu fac virtutis memineris. Aliis claudicationis vitium solet formidinem incutere: at hæc monuit vt ex ipso vitio sumeret animos ad rem fortiter gerendam: ita cogitans, nihil est in fuga præsidij claudo, aut vincendum est, aut moriendum.

21 Alia quum illi filius redisset ex acie, atque ex vulnere pedis vehementer doleret: Si Fortiter virtutis, inquit, memineris ô fili, non solùm non dolebis, verum etiam bono futurus es animo. At vulgus matrum solet filiorum dolorem suis querimonijs & lacrymis exasperare, hæc animauit ad doloris tolerantiam.

22 Lacedæmonius quidam sic in bello vulneratus vt ingredi non posset, sed quadrupedum more ambularet, quum ob id derisus erubesceret, à matre reprehensus est his verbis:

bis: Quanto præstabat fili de fortitudine Fortiter gaudere, quàm de stulto risu pudescere? Simile narrat Cicero de matre Sp. Caluidij, verba mulieris sumens ex apophthegmate, quod paulò antè præcessit.

23 Alia clypeum imponens filio sic illum adhortata est, Fili, aut hunc, aut super hunc: Fortiter Laconica breuitate sentiens sic rem gerendam in bello, aut vt victor clypeum referret, aut mortuus in eo domum reportaretur.

24 Alia rursus filio ad bellum proficiscenti clypeum imponens, Hunc, inquit, tibi pater semper seruauit: proinde tu fac serues eundem, aut ne sis. Fortiter

25 Alia filio dicenti quòd breuem haberet gladium, Tu, inquit, adde gradum: significans mihil obfuturam gladij breuitatem, si propius ad hostem accederet. Argutè

26 Alia quum audisset, quòd filius fortiter in prælio se gerens occubuisset: Nimirum, inquit, meus erat. Fortiter Non deplorauit mortem filij, sed de virtute sibi gratulata est. Contrà quũ de altero audisset, quòd ob timiditatem prælium detrectans saluus esset: Nimirum, inquit, non erat meus: sentiens non esse habendos pro liberis qui à parentum institutione degenerassent.

27 Alia quum audisset filium in prælio cæsum, Deponite illum, inquit, vt erat in ordine Fortiter

ne locatus, eiúsque locum expleat frater. Tale robur animi quàm in paucis reperias viris! Non metuit orbitatem, modò vita patriæ impenderetur.

28 Alia quum in publica solenniq; pompa audisset filium in prælio quidem tulisse victoriam, sed ex vulnerũ multitudine mori, coronam non deposuit, sed glorians comitibus dixit, Quantò pulchrius est, amicæ, in acie victorem occũbere, quàm in Olympijs parta victoria viuere! Quantũ hæc virago dissensit à cæteris mortalibus, quibus persuasum erat, dijs proximũ esse in Olympijs ferre palmam, quum ibi non ageretur certamẽ virtutis, sed artis & impendiorum: tum nihil esse terribilius morte, neque quicquam esse tanti, quod vitæ iactura sit emendum. Hæc nullam existimauit victoriam speciosiorẽ, quàm quæ patriæ quæreretur, nec vllã mortem optabiliorem, quàm quæ cum hac laude contigisset. Fortiter

29 Quum quidã sorori suæ narraret quàm fortiter ipsius filius in prælio occubuisset, Quantum, inquit illa, de filio cepi voluptatis: tantum tuam doleo vicem, qui à tam honesta societate defeceris. Simile antea pa.210. ap.13.

30 Quidam Lacænam misso nuntio solicitauit, num assentiretur vt ipsi sui faceret copiam. Cui illa respondit, Quum essem puella, parenti obedire didici, idque feci: mulier autem Pudicè

autem facta, viro. Itaque si me inuitat ad honesta, viro meo primum rem aperiat.

31 Virgo quædã paupercula roganti quam sponso dotem esset allatura, Pudicitiam, inquit, à maioribus traditam. Generose professa est eam esse pulchrè dotatam, quæ mores incorruptos adferret ad nuptias. Pudicè

32 Lacæna rogata num ad virum accessisset, Non, inquit, sed ille ad me: significans sese non libidinis causa commercium habere cum viro, sed parentibus ac legibus obtemperantem. Turpissimum enim esse fœminæ, si virum ad coitum solicitet. Pudicè

33 Virgo quædam clanculum corrupta fœtum extinxit, tam interim patiens dolorum, vt nullam ederet vocem, adeò vt parturiens & patrem & alios qui aderant falleret. Nã magnitudinem cruciatus turpitudo cũ honestate coniuncta superauit. Generosi animi erat quòd ignominiam pati non posset: factum ipsum habebat turpitudinem, quam vt effugeret, nixus, in quibus aliæ mulieres solent miseras voces edere, silentio perpessa est. Fortiter

34 Alia quum vẽderetur interrogata quid sciret, Fidelis, inquit, esse. Existimabat fidem in famula quouis opificio esse melius. Generosè

35 Alia similiter captiua quum interrogaretur, quid sciret, Probè, inquit, regere domum. Et hæc nõ vulgaris ars est in muliere.

36 Quædam à licitatore interrogata num esset futura proba si ipsam emeret, Etiam, inquit, si me non emeris.

Antè pag. 172 apoph. 36

37 Alia quum in auctione præco rogaret illam quid sciret, Libera, inquit, esse: significans sese captiuam quidem esse, cæterum ad illiberalia iussa nõ parituram. Itaque quum emptor imperasset quædam non conuenientia liberæ, Plorabis, inquit, qui tibi ipsi talem inuideris possessionẽ, móxque sibi necem consciuit.

Simile habetur de viro pa. 172 apoph. 34

38 Agesistrata quum Agidem filium exanimem iacentem videret, exosculata faciem dixit, Nimia tua ô fili bonitas, nimia mansuetudo & humanitas te simul & nos perdidit. Moliebatur enim Agis facinus sanè præclarum, sed inuidiosum nimirum vt degenerantes Lacedæmoniorum mores ad priscam illam seueritatẽ reuocaret. Interim dum studet offendere neminem, & gratificari omnibus, semetipsum in exitium coniecit.

39 Eadem laqueo guttur inserens, In hoc tantum, inquit, Spartæ vtilis fui. Doluit generosæ fœminæ, quòd filio non licuit de patria quemadmodum voluit bene mereri.

Pietas in patriam

40 Cùm Thebani irrupissent in Laconicã, & inter captiuos captiuásque multos etiam abduxissent Helotas, iusserunt illos Terpandri, Alcmanis ac Spendonis Laconica carmina canere: illi recusarunt dicentes, id nolle filias heriles, adeo plus apud illos valuit concaptiuarum puellarum autoritas, quàm iussa victoris. Hinc probarunt quidam esse verum quod vulgo diceretur, liberum Spartæ maximè liberum esse, cõtrà seruum maximè seruũ. Ita Plutarchus in vita Lycurgi.

Seruorum turba

41 Theanò vestem induens casu brachium nudauit: cuidam autem dicenti ô pulchrum brachium, At non publicum, inquit. Admonens vni pulchrum esse, non cuiuis, & laudatoris illius intemperantiam notans, qui alieni corporis nimium curiosus spectator esset.

CHILONIS LACONIS APOPHTHEGMATA.

1 Non dubium est quin Chilo Lacedæmonius, qui fertur vnus de numero septẽ Græciæ sapientum, in apophthegmatis Laconicã indolem retulerit, quanquam scriptorum, vt opinor, vitio, nõ habent eandem gratiã quæ illi tribuuntur. Diogenes Laërtius hæc illi ascribit: Fratri querenti quòd Ephorus ille non crearetur, quum ille esset: Ego, inquit, iniuriam ferre noui, tu non: significans neminem esse idoneum magistratui, qui non possit dissimulare multa præter æquum & bonum facta,

Idẽ tribuitur alteri Moderatẽ

facta, iuxta illud, ἄρχων ἄκουσον καὶ δικαίως κἀδίκως, id est, Princeps æqua & iniqua pariter audias.

2 Ab Aesopo interrogatus quid ageret Iupiter, respondit, Excelsa deprimit, depressa extollit. indicans arbitrio numinis res hominum sursum deorsum volui reuoluique.

Vicissitudo rerum

3 Interrogatus qua re docti præcellerent indoctos, Bona, inquit, spe. Doctos autẽ appellabat, honestis legibus ac moribus institutos, & iuxta rectã institutionem vitã agentes. Hi cæteris rebus pares hoc vno superant improbos, quòd post hanc vitam sperant rectè factorum præmia. Nam Lacones existimabant egregios viros post obitum in vitam beatam translatos fieri diuos.

Virtutis præmia

4 Dicere solet, quod Lydius lapis est auro, id aurum esse homini, Lapis enim index affrictu prodit quale sit aurum, ipsum autem aurum arguit quale hominis ingeniũ, iuxta illud, Magistratus virum arguit.

Aurũ index

5 Iam grandæuus dicebat, se sibi nullius facti conscium esse, cuius pœniteret, vno excepto quòd quum esset ascitus arbiter vt inter duos amicos finiret controuersiam, nec quicquam vellet aduersus leges facere persuasit alteri amico, vt ad alios deferret arbitrium. Hoc pacto & legẽ seruauit & amicum. Hic scrupulus nonnihil mouebat senis animum,

Cõscientię puritas

animum, quòd perfectæ virtutis fuisset, nullo metu à regula legum deflectere, nec illius amicitiam magni facere, qui ob sententiam secundum leges, non secũdum ipsum datam desineret amicus esse. Quid illa sanctius anima, qui per omnem vitam, quæ illi longa cõtigit, hoc tantum criminis admisit?

6 Quidam, quorum est A. Gellius, huic tribuant & illud, Sic ama tanquam osurus, sic oderis tanquam amaturus. Hoc dicto admonuit, nec simultates tam acriter exercendas, vt præcludatur omnis in gratiam reditus, nec amicis adeò fidendum, vt illis committas, quo si fiant inimici, possint te perdere.

Moderatè

7 Docebat neminem conuitijs lacessendũ, ne si dixerimus quæ lubet, audiamus vicissim quæ dolent. Habet enim & maledicendi morbus suam voluptatem, sed quæ plerunque male audiendi summo dolore pensatur. Huc allusit M. Tullius Sallustio comminans fore, vt si quam voluptatẽ maledicendo cepisset, eam male audiendo perderet.

Maledicentia

8 Dicebat, non committendum vt lingua præcurreret animũ: admonẽs prius cogitandum quid loquaris, quàm lingua prorumpat in verba. Nescit enim vox missa reuerti. Cogitatio prior potest corrigi posteriore meliore, vt habet prouerbium, vox non item.

Lingua præceps

9 Damnum aiebat turpi lucro præferendum.

dum. Nam illud ſemel dolere, hoc ſemper. Iactura rei facilè ſarciri poteſt, fama contaminata vix vnquam diluitur. Res amiſſa exiguo tempore dolet, ſceleris conſcientia ſemper cruciat animum. Itaque lucrum ſcelere partum, damnum eſt non lucrum.

Lucrũ turpe

10 *Non eſſe tentanda quæ fieri nõ poſſunt. Quædam honeſta ſunt ac magnifica, ſed magno Reipub. malo tentantur, ſi nequeas perficere. Atque hæc eſt præcipua pars boni conſultoris, diſpicere non ſolùm quid per ſe optimum ſit, ſed quid pro temporum ratione poſſit obtineri.*

Ἀδύνατα

11 *Rogatus quid eſſet difficile, Arcanum, inquit, reticere. Tanta eſt linguæ omnium maximè volubilis incontinentia, quum alioqui nihil videatur facilius quàm ſilere.*

Silentium

12 *Idem præcipiebat, linguam quum aliàs ſemper, tum præcipuè in conuiuio continendam, quòd illic cibus & potus inuitet ad intemperantiam. Porrò vbi plus eſt periculi, ibi maior eſt adhibenda cautio.*

Loquacitas in cõuiuio

13 *Nulli minandum eſſe, nõ ſolùm quòd id mulierum videatur eſſe potius quàm virorum, verumetiam quòd minitari ei cui velis nocere, eſt inimicum admonere vt ſibi caueat, tibíque ipſi lædendi facultatem adimere. Amicis autem minari, parum eſt humanũ. Rectè tamen minamur, quoties aliquem hoc remedio correctum eſſe cupimus, & hac pœna decreuimus eſſe contenti.*

Minę inutiles

14 *Promptius ad amicorum aduerſam fortunam, quàm ad res ſecũdas accurrendum. Rebus proſperis aduolant quilibet, etiam minus amici: qui adſunt reflante fortuna, hi verè ſunt amici.*

Amicus verus

15 *Vxorem humilem modico apparatu ducendam, ne pro coniuge dominã accerſas domum. Sat enim dotata venit puella, quæ pudicitiam & honeſtos mores ſecum adfert. Proinde hoc erat vnum ex Laconicis inſtitutis, vt virgines ſine dote nuptum irent.*

Vxor humilis

16 *Vetabat de mortuis male loqui, quòd ignauum videretur eos inceſſere lingua, qui reſpondere non poſſunt, ac turpe eſſet cum vmbris ac laruis luctari. Nã id eſt, quodammodo ſepultum refodere.*

Mortuis parcẽdum

17 *Docebat honorem à iunioribus habẽdum ſenectuti, vt ipſi facti ſenes ab alijs habeantur in pretio: Ea res geminam habebat vtilitatem. Siquidẽ vt ſenum autoritas ac reuerentia temperabat ætatem laſciuam à peccando, ita ſenes cauebant ne quid committerent quo iuuenibus vel ob ineptiam ludibrio poſſent eſſe, vel ob turpitudinem pernicioſi: ſed inter omnes iuuenes omnéſque ſenes ea eſſet reuerentia, quæ inter parentes ac liberos.*

Senectus honoranda

Admonebat

18 Admonebat secundis rebus elato nō applaudendum nec arridendum. Infelix felicitas est, quæ hominem reddit insolentiorem, eóque non plausum meretur, sed lacrymas. Grauiúsque peccant qui docent insolentiā, quam qui vtuntur. Sæpe populus clamat in auaritiam ac tyrannidem principum, quum ipse doceat illos hæc vitia. Quidam codex Græcus habebat, ἀτυχοῦντι μὴ ἐπιγελᾶν, id est, infelicem non esse irridendum, siue infelici non insultādum: id enim extremæ est inhumanitatis.

Insolentia

19 Docuit potentiæ adiungendā mansuetudinem, vt à suis non tam metū extorqueat, quàm impetret reuerentiam. Reuerentiæ comes est amor, metus odium. Amari autē non solùm honestius est, verùm etiam tutius.

Moderatè

20 Admonebat vt suæ quisque domui bene præesset. Primam enim curam debemus familiaribus: nec idoneus videtur administrandæ Reipub. qui priuatam rectè gubernare nescit. Domus enim nihil aliud est quàm parua ciuitas.

21 Vincēdam iram, quòd is affectus sit cæteris potentior, quam superare fortius est, quàm hostem armatum deijcere: nec minus exitij mortalibus sit ab ira, quàm ab hoste.

Ira

22 Diuinationem non esse detestandā, quòd hanc deorum munus esse crederet, quæ ratione

Diuinatio

ne percipi posset ab homine insigni virtute prædito. Nam ipse prædixisse fertur futurum, vt ex insula Cythera summum malum oriretur Lacedemonijs, cuius situ naturámq; cum didicisset, Vtinam, inquit, hæc aut nunquam fuisset, aut simul vt nata fuit, subuersa fuisset. Nā Demaratus Lacedæmone profugus Xerxi suasit, vt in ea insula classem haberet: ac planè Græciā subegisset Xerxes, si Demarati consilium fuisset sequutus. Pòst Nicias ea potitus statuit illic præsidiū Atheniensium, & Lacedæmonios multis cladibus afflixit.

23 Fertur & hoc illius nomine, In via non properandum. Ex incessu colligitur animus, præceps arguit præcipitem, nimium lentus ignauum. Decet autem in publico compositis esse moribus. Fortasse deterruit à præcipiti consilio.

Mores in publico

24 Huic simillimum est, inter loquendū non esse mouendam manum. Id enim esse vecordium. Vnde & in Hebræorum prouerbijs est, Stultum digito loqui.

25 Monuit obtemperandum legibus. Hoc ad principes præcipuè pertinet, qui se credunt non teneri legibus. Nec aliunde magis florent Respubli. quàm si legum vigeat autoritas. Nec ibi Tyrānis oriri potest, vbi ex arbitrio priscarum legum geruntur omnia.

Legum autoritas

Dicebat

26 Dicebat adamãdam esse quietẽ, quoties datur honestum otium, iuxta illud, ἡσυχία καλὸν. Nihil enim vel tutius, vel iucundius. Nullũ autẽ negotiũ periculosius quàm bellũ. Otium

27 Quin & illud huic ascribitur, Caue tibi ipsi. Fortasse legendum, caue teipsum, siue à teipso, siue obserua teipsum. Nam Græcè est, φυλάττειν ἑαυτοῦ, vt admoneat sibi quenque debere suspectum esse. Omnes sibi cauent ab alijs, at frequenter nemo magis hostis est homini, quàm homo sibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem aliásque cupiditates adhibet in consilium. Demiror autem quem autorẽ sequutus Ausonius hæc illi ascribat. Cautio sui

28 Ita moderandam vitam, vt nec inferioribus sis terrori, nec superioribus despectui. Metui à subditis tyrannicum est: negligẽtiæ verò est, sic agere, vt à maioribus contemnaris. Hoc & ad ætatem referri potest. Sic temperandi mores, vt à iunioribus ameris potius quàm timearis, à maioribus nõ contemnaris. Immodica seueritas parit terrorem: somnolentia, vinolẽtia, incogitãtia, similiáque vitia gignunt contemptum. Potest & ad fortunam accommodari, quæ si sit vehementer ampla, parat qui metuant citius, quàm qui ament aut reuereantur: sin humilior, patet contemptui. Mediocritas igitur hic quoque est optima. Ausonij carmen sic habet. Amari sine contemptu

Nolo

Nolo minor me timeat, despiciátq; maior.

29 Præterea sic esse contemnendã mortem, vt nihilo secius curã habeas incolumitatis. Non enim est fortitudinis, sed amentiæ, semet temere in vitæ discrimen coniicere: sed quoties aut ineuitabilis necessitas vrget, aut grauis honestáque causa suadet, mortem contemnere fortis animi est. In morbo non est metuenda mors, sed interim adhibenda curatio mediocris. In bello sumendus est animus ad mortem paratus, sed interim fortiter pugnandum pro victoria. Ausonij carmen sic legendum arbitror, Mors quatenus contemnenda

Viue memor mortis, vti sis memor & salutis.

Potest autem & hic accipi sensus, Hactenus memineris te moriturum, vt abstineas à vitiis curísque superuacaneis: sed interim perinde quasi diu victurus sis, ea cures quæ ad honestam beatámque vitam pertinent. Multos mortis consideratio deterret ab honestis actionibus: contrà mortis obliuio multos inuitat ad licentius peccandum. Potest & sic intelligi, Ne sic metuas mortem, vt viuas anxius ac tristis, sed vitæ spes mortis horrorem temperet. Hunc sensum indicat carmen quod sequitur.

Tristia cuncta exuperans aut animo, aut amico.

p Hæc

Hæc vita præterquam quòd multis miseriis exposita est, nihil habet tristius quàm quòd mortem habet certissimam, diem mortis incertissimum. Sed omnia superāda sunt, aut animi fortitudine, aut amicorum alloquiis. Nullum enim in dolore remedium præsentius quàm curas æstúsque animi in amicorum sinum effundere, quorum & consolatio, & communis dolor maximam mali partem tollit.

Amicus consolator

30 Beneficij dati obliuisci decet, accepti meminisse. Vulgus hominum contra facit. Si quid cui benefecerunt, & sine fine prædicant, & sine modo exaggerāt: si quid in ipsos collocatum fuerit officij, mox aut obliuiscuntur, aut dissimulant, aut eleuant. Carmen Ausonij sic habet:

Gratitudo

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

31 Eidem hanc tribuit sententiam, optabilem esse senectutem iuuenilem, molestam esse iuuentutem senilem. Maxima malorum pars ob quæ male audit senectus, à vitiis hominum proficiscitur: habet autem ex sese nonnulla commoda, plurimarum rerum vsum ac memoriam, consulendi facultatem, reuerentiam & autoritatem: hæc si adsint commoda, absintq; incommoda, ea senectus optabilior est multorum iuuentute, vitiis &

Senectus iuuenilis

inertia marcente. Videas autem in nonnullis iuuenibus senilem imbecillitatem, senilem somnolentiam, senilem ignauiam, senilem morositatem: horum iuuentus peior est est senectute. Nam quum senecta careant, senio tamen abundant. Ausoniani versus sic habent:

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.
Illa iuuētus grauior, quæ similis senectæ.

32 Plinius & illud oraculi vice celebratum ascribit Chiloni, ἐγγύα, παρὰ δ' ἄτη, sponde, sed noxa præsto est.

33 Aulus Gellius Noctium Atticarum libro primo capite tertio, ascribit illi quod dicam, ídque autore Plutarcho in libro. De anima. Quendam prædicantem, sibi nullum esse inimicum, rogauit, an vllum etiam haberet amicum, sentiens amicitias & inimicitias inuicem sese consequi: nec fieri posse, quin qui multos habet amicos, complures habeat inimicos. Sit hic huius conuiuij secundus missus, si videtur, cui subiiciemus philosophos, non omnes, ne nullus sit finis, sed aliquot eximios, vt varietas excludat lectionis tædium. Quòd si quem huius patinæ maior auiditas tenet, huic Diogenes Laërtius facile stomachum explebit, si non modo habeat nimis fastidiosum.

Amicitia iuncta inimicitiæ

LIBER TERTIVS.

SOCRATICA.

AD Laconicam indolem mihi proximè videtur accedere Socrates, non tantum integritate morum, decretis ac dictorũ sale, verumetiam tolerantia, vt dicas patria quidem Atheniensem, ingenio verò Spartanum, nisi quòd Laconicam breuiloquentiam non affectauit, magis studens virtutem persuadere quàm præcipere. Ad id potissimum vtebatur similibus & inductionibus, quas Græci vocant ἐπαγωγὰς, cui generi non conuenit illa Laconica breuitas. Vt autem hac parte vincitur à Lacedæmoniis, ita sanctitate dictorum superat illos, quorum aliquot recensere non ab re fuerit.

Deus imitandus.

1 Dicebat Deos omnium optimos ac felicissimos, ad horum similitudinem quò quisque propius accederet, hoc & meliorem esse & beatiorem. Si corrigas vnius vocis numerum, nihil dici potest Christianius.

2 A diis nihil petendum, nisi bona simpliciter, quum vulgus petat bene dotatam vxorem, opes, honores, regnum, longam vitam. quasi præscribentes numini quid oporteat facere. At Deus optimè nouit, quid nobis bonum sit, quid non:

Vota qualia

Sacrificia minimi sumptus

3 Sacrificia volebat quàm minimis impendiis constare, quòd dij, vt non egent rebus hominum, ita magis spectant affectus immolantium quàm diuitias. Alioqui quum improbissimi quique maximè abundent diuitiis, actum esset de rebus humanis, si malorum potius quàm bonorum victimis delectarentur. Eóque versum hunc magnopere probare consueuit, καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱερ' ἀθανάτοισι θεοῖσι. Hoc dictum & ad Christianos pertinet, qui immodicis impendiis ornamus templa, peragimus sacra & parentalia, gratius facturi Deo, si quod vltra frugalem munditiem superest, fratribus egenis erogaremus. Eandem frugalitatem adhibendam docuit in excipiendis hospitibus, eodem vtens versiculo, καδδύναμιν δ' ἔρδειν.

Argutè

4 Quum admoneretur ab amico, quòd excepturus hospites admodum tenuem fecisset apparatum, Si boni sunt, inquit, satis erit: sin minus, plus satis.

Frugalitas

5 Docuit abstinendum à cibis, qui non esurientem incitarent ad edendum: & à potu, qui non sitientem inuitaret ad bibendum.

His enim rebus non est vtendum, nisi quatenus corporis necessitas exigit.

Frugalitas

6 Dicebat optimum condimentum esse famem, quòd & optimè edulcaret omnia, & nullius esset impendij. Vnde ipse semper iucundè edebat ac bibebat, quia neutrum faciebat nisi esuriens ac sitiens.

Affectus cohibiti

7 Quin & ad famem ac sitim tolerandam exercuerat sese: post sudorem enim è palestra collectum, quum alij potum vehementer appetunt, nunquam bibebat de primo cratere: rogatus quam ob rem id faceret, ne consuescam, inquit, obsequi affectibus. Interdum enim licet sitias, noxium est bibere: hic quum ratio suadet abstinentiam, affectus hortatur vt bibas, magis obtemperandum est rationi.

Voluptas ex virtute

8 Dicebat eos qui se ad continentiam ac frugalitatem exercuissent, longè plus habere voluptatis, ac minus dolorum, quàm qui summa cura vndique pararent oblectamenta, quòd voluptates intemperantium præter animi sibi malè conscij cruciatum, præter infamiam ac paupertatem, frequenter ipsi etiam corpori plus adferant molestiæ quàm delectationis. Contrà quæ sunt optima, eadem fiunt iucundissima si quis assuerit.

9 Aiebat esse turpe, si quis sua sponte seruiens voluptatibus, talem se faceret, quales nemo

Seruire voluptatibus

nemo domi suæ vellet habere seruos. Talibus autem nullam salutis spem reliquam esse, nisi si pro eis deos comprecarentur alij, vt bonos dominos nancisci possent, quando prorsus decretum erat seruire. Existimabat autem nullos fœdiorem miseriorémque seruire seruitutem, quàm qui & animo & corpore seruirent voluptatibus.

Prodesse pluribus

10 Interrogatus quam ob rem ipse non administraret Rempub. quum administrandi rationem optimè sciret, respondit, Eum vtiliorem esse ciuitati, qui multos efficeret idoneos gubernandæ Reipub. quàm qui ipse rectè gubernaret. Idem mihi respondit Nicolaus Leonicenus Ferrariæ, demiranti quur artem medicādi quam profitebatur ipse non exerceret, Plus, inquit, ago docens omnes medicos. Nec dissimile mihi respondit vnicus studiorum meorum Mecœnas Guilhelmus archiepiscopus Cantuariensis sacerdotium improbè recusanti, dicentíque, Qua fronte fruar illorum pecuniis, quibus vt linguæ ignarus nec concionari possum, nec monendo nec consolando adesse, nec vllum boni pastoris officium præstare? Quasi, inquit, non plus efficias, qui libris doces pastores omnes, quàm si vni rusticanæ plebeculæ inseruias. Fassus sum amice dictum, mihi tamen non persuasit.

Fama quomodo paranda

11 Rogatus quo pacto quis posset honestam assequi famam, Si talis, inquit, esse studeas, qualis haberi velis. Veluti si quis bonus tibicen haberi cupiat, ea præstet oportet, quæ à probatis tibicinibus fieri viderit. Quemadmodum qui medendi est imperitus, non ideo medicus est, quòd pro medico ascitus est, & vulgo medicus appellatur: ita non statim princeps est aut magistratus, qui populi suffragiis declaratus sit, nisi sciat artem gubernandæ ciuitatis.

Ars gubernandi

12 Dicebat vehementer absurdũ esse, quum artes sedentarias nemo profiteatur absque dedecore qui eas non didicerit, neque quisquam scrinium faciundum locet ei, qui rudis sit eius opificij: ad publicos magistratus admitti, qui nunquam dederunt operam disciplinis, sine quibus nemo potest rectè magistratum gerere: cúmque nemo non detestaturus sit eum qui clauo asideret ignarus artis nauticæ, multò magis detestandos, qui Rempub. capesserent ignari politicæ philosophiæ. Neque eum putabat appellandum impostorem, qui à persuaso quopiam pecuniam aut vasculum acciperet, quod non posset reddere: sed illos magis impostores habendos dicebat, qui dolo persuaderent se idoneos gubernandæ Reipublicæ, quum sint homines nihili. Hoc dictum multo magis ad principes

pes, magistratus & episcopos Christianos pertinet, quàm ad ethnicos.

Amicus syncerus

13 Dicere solitus est, nullã esse possessionem pretiosiorem uero bonóque amico, nec aliũde plus fructus aut voluptatis capi. Itaque præ postere facere multos, qui pecuniæ dispendium grauius ferunt quàm amici iacturam, quíque se beneficium perdidisse clamant gratis collocatum, quum eo sibi conciliarint amicum quouis lucro potiorem.

E factis iudicium

14 Vt illis committimus statuas, à quibus videmus aliquot statuas eleganter factas: ita non sunt admittendi in amicitiam, nisi quos cognouerimus erga alios præstitisse fidos & vtiles amicos.

Punire in aliis quod ipsi cõmittimus.

15 Quendam acrius castigantem seruum percontabatur, quamobrem ita sæuiret: quoniam, inquit, quum sit obsoniorum vo racißimus, tamen ignauißimus est: quúmque sit audißimus, tamen desidiosißimus est. Tum Socrates, Nunquámne, inquit, considerasti, vter vestrum pluribus egeat verberibus, túne an famulus? Vtinam sibi quisque dicat, quod illi Socrates, quoties hoc in aliis reprehendit, punítque idem quod sibi ignoscit, aut si non idem, crebro deterius.

Spontanei labores

16 Cuidam cupienti quidem ire ad Olympia, sed itineris labore deterrito, Quum, inquit, domi sæpenumero totum propè diem

ambules, ante prandium, rursus ante cœnam: si domesticas ambulationes proferas ad quinque sexve dies, facilè peruenies Olympiam. Docuit vir ingeniosus, id quod terret in adeundis laboribus, imaginationem esse potius quàm ipsum laborem. Si quid honestæ rei gratia periculi, dispendij, aut laboris suscipiendum est, excusamus, detrectamus, horremus, quum frequenter vltro in rebus nihili, non enim dicam turpibus, plus impendamus. Ita quidam inuitati ad studia literarum, excusant valetudinem, insomnia, impendia librorum, quum interim totam noctem ludant aleam, potatione contrahant febrim, podagram, hydropem & lippitudinem, scortatione paralysim, aut scabiem nouam quam Gallicam appellant.

17 Quendam conquerentem se defatigatum longo itinere rogauit, num puer ipsum potuerit consequi. Ait: Rogauit, vacuúsne an aliquid ferens oneris. Portauit, inquit, nonnihil sarcinarum. Quid, inquit, queritúrne ille se defessum? Quum negaret, An non pudet, inquit, te mollitiei, qui vacuus ambulans defessus fueris, quum ille gestans sarcinam non queratur se fatigatum? Ostendebat Socrates seruum in hoc feliciorem domino, quòd ad labores exercitatior minus sentiret molestiæ.

Seruus domino melior

Admo

18 Admonere solet quod apud alios diceretur edere aut conuiuari, apud Athenienses dici συνωχεῖσθαι: qua voce dicebat nos admoneri, eo temperamento sumendum cibum, vt nec corpus, nec animus oneretur: huc opinor alludens, quòd ὀχεῖσθαι sonet vehi, vnde ὀχὺ dicatur & ὀχεῖον vehiculum, quanquam cibus, cóque additum σὺ, ne sarcina iusto grauior imponeretur corpori.

Sobrietas in eduliis

19 Dicebat, optime natis ingenuísque potissimum adhibendam rectam institutionem. Idem enim in his vsu venire quod in equis, in queis qui feroces sunt ac generosæ indolis, si statim à primis annis rectè instituantur, egregij & ad omnem vsum accommodi euadunt: sin minus efferati, intractabiles, & ad nihil vtiles. Eóque fit, vt felicissima quæque ingenia corrumpantur inscitia instituentium, qui mox equos vertũt in asinos, quòd erectis ac liberis animis imperare nesciant.

Indoles erecta

20 Dictitabat illum impudenter facere, qui quum boues efficeret pauciores, postularet tamen haberi bonus bubulcus: sed multo absurdius esse, si quis haberi velit bonus Reipubl. gubernator, quum ciuium numerum imminuat. Hoc dictũ torsit in Critiam & Chariclẽ, qui multos ciuiũ trucidarãt. Nec illos id latuit: Critias enim illi minatus est, ni sileret, fore vt ipse quoq; faceret boues pauciores, &

& quod minatus est verbo, re præstitit. Nam huius opera Socrates periyt.

21 E priscis autoribus selegerat versiculos aliquot, quos prouerbiorum vice frequenter vsurpabat, quorum est ille Hesiodius,

Otiũ turpe

Ἔργον γ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος,
Id est,
Non probrum est operari, ast est cessatio probrum.

Quo dehortabatur iuuenes nõ solùm ab otio, verumetiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appellabat otiosos, qui alea, compotationibus & scortis ætatem absumerent.

22 Item illud Homeri, vt indicat Gellius ac Laërtius,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται. Id est,
Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.

Curiositas

Eo non solum reuocauit auditorem à curiositate rerum alienarũ, verumetiam à disciplinis non necessariys: velut ab exacta cognitione astrologiæ, aut geometriæ, aut causarum naturalium, aut rerum vltramundanarum, ad cognitionem ethices, cuius scientia præstat, vt nobis ipsi noti simus, vtq; rem domesticam aut publicam vtiliter administremus.

23 Eòdem spectat & illud quod illi ascribitur, & in primis celebratur, Quæ suprà nos,

Curiositas

nihil

nihil ad nos. Sic enim respondere solet admirantibus, quòd de moribus semper, de astris, déque meteorologis nunquam disputaret.

24 Quum in via quidam illi per lasciuiam calcem impegisset, admirantibus quòd id pateretur, Quid facerẽ? inquit. Illis hortãtibus vt vocaret hominem in ius, Ridiculum, inquit, si quis asinus me calce percussisset, diceretis mihi, voca illum in ius? Nihil putabat interesse inter asinum & hominem brutum, nulláque virtute præditum: ac vehementer absurdum videri, non pati ab homine, quod ab animante bruto passurus sis.

Patienter

25 Quidam ab eo salutatus nõ resalutauit, nec id molestè tulit Socrates: amicis autem admirantibus, & ob hominis inciuilitatem indignantibus dixit, Si quis nos præteriret, peius affectus corpore quàm nos sumus, nequaquam illi succenseremus: quur igitur illi succenseam, qui peius affectus est animo quã nos sumus?

Moderatè

26 Euripides obtulit Socrati librum ab Heraclito conscriptum. eo lecto rogauit quid illi videretur, Per Iouẽ, inquit, quæ intellexi mihi præclara videntur, qualia puto & ea quæ non intellexi, sed opus est Delio quopiã natatore. Notauit perquam salsè affectatam eius scriptoris obscuritatem, vnde & σκοτεινῷ cognomen inditum est. De Delio

Salsè

nata

natatore diximus in Chiliadibus.

27 Quum Alcibiades illi speciosam aream offerret dono, in qua sibi domum ædificaret, Quid, inquit, si mihi calceis opus esset, num corium dares, vnde mihi calceos conficerem? Et si dares, an non ipse ridiculus essem si acciperem? Hac similitudine munus inutile recusauit.

Munus inutile

28 Per forum obambulans quum aspiceret mercium copiam quæ illic vendebantur, ita secum loqui consueuit, Quàm multis rebus ego non egeo. ast alij cruciantur animo ita cogitantes, quàm multa mihi desunt. Socrates sibi gratulabatur, quòd iuxta naturam viuens, ac paucis assuetus, aurum, purpuram, gemmas, ebur, aulæa, reliquasque diuitū delicias, nec cuperet, nec egeret, quas dicere solet magis necessarias agendis tragœdiis quàm ad vsum vitæ. In hanc sententiam vsurpabat versus ambicos poetæ nescio cuius,

Frugalitas

Τὰ δ' ἀργυρώματ' ἐστὶν, ἥτε πορφύρα
Εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.

Frugalitas

Id est, Argentea isthæc vasa simul ac purpura
Tragœdiarum accommoda histrionibus
Sunt, ad beatam conferunt vitam nihil.

29 Dicere solitus est, eum esse diis simillimū, qui quàm paucissimis egeret, quum dij omnino nullius egeant rei. At vulgus diuites diis proximos

proximos existimant, quorum deliciis nihil satis est. De his enim dictum est in comœdia Terentiana, Quàm vos facillimè agitis. Hoc autem Homerus diis tribuit, quos appellat ῥᾷον ἄγοντας, id est facillimè viuentes. Facillimè autem viuit, qui paucissimis cōtentus est.

Frugalitas

30 Dicebat qui suauiter ederet panem, huic non esse opus obsonio, & qui suauiter biberet quemlibet potum, hunc non desiderare poculum præter id quod adest. Fames enim & sitis optimè condit omnia.

31 Dicebat, cuiuis esse promptum, si quid rerū insignium haberet proloqui, quum difficillimum esset nominare quos possideret amicos, quum hac possessione nulla sit charior. Hoc dicto taxabat præposterū vulgi de rebus iudicium, qui hoc negligentissimè haberet, quod omnium plurimi faciendum erat. Ditior sibi videtur cui pecuniæ nonnihil obtigit, & dānum deplorat cui periit: at qui sibi parauit bonum amicum, non videtur sibi factus beatior, nec iacturā deflet qui perdidit.

Amicus syncerus

32 Euclidi contentiosarum argutationum admodum studioso, Sophistis, inquit, ô Euclides, vti poteris, hominibus non poteris. Indicans Sophisticen inutilem ad publicas functiones, quas qui affectat, eum non oportet gryphis & inanibus argutiis ludere, sed hominum moribus semet accommodare.

Sensus cōmunis

Scientiam

33 Scientiam dicebat vnicũ esse bonum, contrà vnicum malum ignorantiam: quòd quicunque committunt rem iniustam, hoc peccant, quòd ignorant quid cuique sit tribuendum: & qui fortes sunt, non alia re fortes sunt, nisi quòd sciunt ea expetenda, quæ vulgus existimat horrenda: & qui intẽperantes sunt, hoc errant, quòd ea putant suauia aut decora, quæ minime sunt. Summum igitur bonum esse dicebat, scientiam rerum expetendarum ac refugiendarum.

34 Cuidam dicenti, Antisthenem philosophum matre Threicia prognatum esse, velut hoc probrum impingenti viro quod hybrida esset, patre quidem Atheniensi, sed matre barbara, Quid, inquit, an tu putas virum adeo præclarum ex vtroque parente Atheniẽsi nasci potuisse? Notans corruptissimos Atheniensium mores, vt citius è Thrace Scytháve nasci posset vir probus, quàm ex Atheniensi: & hoc quod habebat probitatis Antisthenes, matri tribuendum putauit. Facetè

35 Dicebat otiũ possessionũ omniũ optimam. Otium autem sensit non ignauiam, sed à tumultuosis negotijs, & à cupiditatibus animi tranquillitatem vitiantib. esse quietum. Otium honestum

36 Illud omniũ maximè celebratur quod dicebat, se nihil scire nisi hoc vnũ, quòd nihil sciret. Inquirebat enim de singulis, tanquã ambigens, non quòd reuera nihil haberet certò cognitũ: sed hac ironia & suam declarabat modestiã, et aliorũ redarguebat arrogantiã, qui se profitebantur nihil nescire, quũ reuera nihil scirent. Sophistæ quidam publicè profitebantur, sese ex tẽpore responsuros ad omnẽ propositam materiam, horum arrogãtem inscitiam sæpenumero confutabat Socrates. Atque ob hoc ipsum, vt ipse quidem interpretatur, ab Apolline iudicatus est sapiens, quòd quamuis omniũ rerum ignorantiã cum cæteris haberet cõmunem, eo nomine tamen illos superaret, quòd suam inscitiam agnosceret, quum illi hoc quoque nescirent, se nihil scire. Modestè

37 Laërtius & hoc illi tribuit, Cœpisse, dimidiũ facti esse. Dicebat enim dimidiũ operis peractũ ei, qui iam esset aggressus. Sũt enim qui cõtando ac deliberando vitam omnẽ absumant. Est autẽ hemistichium Hesiodium. Contatio mala

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός.

38 Qui res præcoces magno emerent, eos aiebat desperare, quòd ad tempus maturitatis essent peruenturi. Alioqui stultum est, & pluris & deterius emere, quum paulò pòst liceat & minoris & meliores. Ita nusquam non reuocabat hominum cupiditates rationis expertes ad sobrium iudicium. Festinatio

39 Quodam tẽpore quum Euripides ita de virtute dissereret, vt diceret, Κράτιστον εἶναι ταῦτα Virtus quærenda.

ταῦτα ἐᾶν ἀφειμένα. id est, Hæc missa temere est optimum relinquere. Quasi virtus inueniri vix posset: surrexit Socrates dicens, Ridiculum esse, quũ mancipiũ si non protinus inueniatur, operæpretiũ existimemus inuestigare: virtutem nulla inuestigatione dignã iudicare, si non protinus contingat homini.

Matrimonium

40 Rogatus ab adolescente quodam, vtrum melius censeret vxorem ducere, an non ducere. Vtrũcunque, inquit, feceris, pœnitebit: indicans & cœlibatũ & coniugiũ habere suas molestias, ad quas perferendas esset præparandus animus. Cœlibatũ comitatur solitudo, orbitas, generis interitus, hæres alienus: matrimoniũ perpetua solicitudo, iuges querelæ, dotis exprobratio, affiniũ graue supercilium, garrula socrus lingua, subsessor alieni matrimonij, incertus liberorũ euentus, aliáque innumera incommoda. Proinde non hic est electio qualis est inter bonũ & malũ, sed qualis inter leuiora & grauiora incõmoda.

Frugalitas

41 Quenquam ex amicis conquerentẽ, quòd Athenis omnia magnò venirent, vinũ enim Chium mina, purpuram tribus minis constare, mellis heminam quinque drachmis: manu illius prehensa duxit in penum farinariam, obolo, inquiens semisextarius venit, vilis igitur annona est. Hinc ad oleariã deducẽs, duobus, inquit, æris sextarius. Non magno igitur in vrb

in vrbe veneunt omnia. Qui paucis ac necessarijs cõtentus est, sibi facit vilem annonam.

Munera contempta

42 Archelaus rex Socratem ad se vocarat, multa pollicens, Socrates respõdit, se nolle ad eum venire à quo acciperet beneficia, quum illi reddere paria non posset. Hoc dictum improbat Seneca, quòd philosophus persuadens auri argentíque cõtemptum, plus dat quàm si det aurum & argentum.

Vltronea beneficentia

43 Quodam tempore reuersus, è foro inter amicos dixit, Emissem pallium si nummos habuissem. Nihil postulauit, tantum verecunde admonuit egestatis. Mox inter amicos ambitus erat, à quo Socrates acciperet. Et tamen post eam vocem quisquis properauit, vt ait Seneca, sero dedit.

Peregrinatio inutilis

44 Cuidam querenti quòd peregrinationes sibi nihil profuissent, Non immerito, inquit, tibi istud euenit: tecum enim peregrinabaris. Multi putant longinquis peregrinationibus colligi prudentiam, quum Horatius clamet,

Cœlum non animum mutat, qui trans mare currit. Congressus sapientium confert prudentiam, non montes aut maria.

Patienter

45 Colapho percussus à quodam in via, nihil aliud respõdit, quàm quòd homines nescirent quando prodire deberent cum galea. Simile quiddam Laërtius ascribit Diogeni.

46 Aiebat se mirari, quòd quũ statuarũ artifices id summo studio cõniterentur, vt lapis quã simillimus homini redderetur, non pariter hoc curarent, ne ipsi lapidibus similes & viderẽtur & essent. Sunt autẽ qui putent Socratem priusquam ad otium philosophiæ sese conferret, statuarum opificem fuisse. (Lepidè)

47 Adhortabatur iuuenes vt se subinde ad speculum contuerentur, quò si essent egregia corporis forma, cauerẽt ne quid ea indignum committerent: sin minus, quod corpori deesset, id ingenij cultu morúmq; honestate pensarent. Adeo vir ille vndecunque rapiebat occasionem ad virtutis studium adhortandi. (Cultus animi)

48 Aduocarat diuites aliquot ad cœnam: ob id solicita Xantippe, quòd apparatus esset perquàm exiguus, Bono animo es, inquit. Nam si frugi temperantésque sunt, boni consulent: sin minus, nulla nobis horum cura debet esse. Hoc dilemma nobis merito excuteret operosam & sumptuosam ambitionem in excipiendis conuiuiis. (Simile antè pa.229. apo.4. Frugalitas)

49 Dicebat multos in hoc viuere vt ederent biberéntque, se contrà ob id edere ac bibere vt viueret, quòd his rebus non ad voluptatem, sed ad naturæ necessitatem vteretur. Hanc sententiam retulit Satyricus. (Luxus)

Non viuas vt edas, sed edas vt viuere possis.

50 Eos qui multitudini imperitæ fidem habebant

bebant, aiebat perinde facere, ac si quis tetradrachmum vnum contemnens reijceret, & aceruum è similibus congestum probaret reciperétque. Cui non fideres soli, ei nihilo magis fidendum est in turba similium. Nec enim refert quàm multi sint, sed quàm graues. Nummus adulterinus etiam in quamuis magno aceruo adulterinus est. Hoc aduersus turbam testium, & indocti vulgi iudicia. (Pecuniæ qualis)

51 Quum Aeschines ambiret esse de numero discipulorum Socratis, excusarétque verecunde paupertatem suã, ac molestè ferret, quòd quum cæteri Socratis amici diuites multa largirentur, sibi nihil esset quod daret præter seipsum: An nõ intelligis, inquit, quàm magnum munus mihi dederis, nisi fortè teipsum paruo æstimas? Itaque mihi curæ erit, vt te tibi reddam meliorem quàm accepi. Alij Sophistæ quum meras nugas docerent, nullum admittebant discipulũ nisi magna mercede, Socrates nihilominus libenter recepit inopem quàm opulentos. (Comiter)

52 Quum quidam illi diceret, Athenienses te morti adiudicarunt, Et illos, inquit, natura. Sentiens non esse magnum malũ, si quis adigatur ad mortem, paulò pòst moriturus, etiamsi nemo interficiat. Quanquam hoc dictum quidam ad Anaxagoram referunt. (Mors ineuitabilis)

53 Vxori muliebriter comploráti dicẽtíque,

Mi vir, innocẽs morieris: Quid, inquit, vxor, num me nocentẽ mori malles? Mors bonorum ob hoc ipsum minus deflenda est, quòd præter meritum occiduntur: his verò deplorandi sunt, qui ob malefacta dant pœnas: sed longe miserius est, meruisse pœnas quàm dedisse.

Mors non deflenda.

Funeris cura

54 Eo die quo Socrates bibiturus erat venenum, Apollodorus ei pallium multi pretij ad solatium obtulit, vt eo indutus moreretur. At ille recusans donum, Quid, inquit, hoc meum pallium quod viuenti conuenit, mortuo nõ conueniet? Damnans quorundam ambitionem, hoc miro studio prouidẽtium, vt quàm honorificentissime efferantur ac sepeliantur.

Moderatè

55 Nuntianti quòd quidam de ipso male loqueretur, Nimirum, inquit, non didicit bene loqui: linguæ morbum nõ malitiæ tribuens, sed inscitiæ, nec ad se iudicauit pertinere, quid de se dicerent qui morbo animi non iudicio loquuntur.

Sordes gloriosæ

56 Quum Antisthenes Cynicus pallium haberet pertusum, idque obuertens fissuram omnibus daret inspiciendã, Per fissuram, inquit Socrates, pallij tui video tuam inanitatem: eleganter notans, turpiorẽ esse ambitionem è vilitate cultus, quàm ex amictu splendido. Atque vtinam inter Christianos non sint multi Antisthenes, qui sub veste fusca,

vili

vili, sordidáque plus celent gloriæ quàm alij diuites habeant in holosericis ac byssinis.

Moderatè

57 Cuidam admiranti quòd nihil in eum commoueretur, à quo conuicij incessebatur, Mihi, inquit, non maledicit, quandoquidẽ ea quæ dicit, mihi nõ adsunt, nec in me hærent. Atqui ob hãc causam hominum vulgus magis commouetur, si quid dicitur in immerentem. Boni quum male audiunt, sibi gratulantur quòd puri sint ab his malis quæ ipsis impinguntur, nec in se dici interpretantur: nihilo magis quàm si quis occulorũ errore Platonem appellet Socratem, & in Socratẽ congerat maledicta, is nõ maledicit Platoni, sed ei quem existimat esse Platonem.

Maledicus prodest

58 Vetus comœdia solet nominatim in ciues dicteria iacere. Horum libertatem quũ plerique metuerent, Socrates dicebat expedire, vt quis semet illis sciens ac volens obijceret. Nam si quid, inquit, dixerint in nos meritò reprehendendum, admoniti corrigemus, & profuerint: sin falsum conuiciũ in nos iaculabuntur, nihil ad nos.

Lepidè & leniter

59 Socrates quum Xanthippen diu rixãtem tulisset in ædibus, ac tandem fessus consedisset ante fores, illa magis irritata quiete viri, de fenestra perfudit eũ lotio. Ridentibus qui præteribant, & ipse Socrates arridebat, dicens: Facilè diuinabam, post tantum toni-

 tru

tru sequuturam pluuiam.

60 Alcibiadi demiranti quòd Xanthippen supra modum rixosam domi perpeteretur, Ego, inquit, iampridem his sic assueui, vt nõ magis offendar, quàm si rotæ quæ aquam educit è puteo stridorem audiã. Nam is stridor molestißimus est insuetis, eundem qui quotidie audit, adeò molestè non fert, vt se audire nesciat.

Assuetudo mitigat

61 Eidem simile quiddam dicenti, At tu, inquit Socrates, nónne domi tuæ toleras gallinarum glotientium strepitum? Tolero, inquit Alcibiades, sed gallinæ mihi pariunt oua pullósq;. Et mihi, ait Socrates, mea Xanthippe parit liberos.

Vxor quare ferenda

62 Sunt qui putent Socratem simul aluisse domi duas vxores, Myrthò & Xanthippen. Proinde demiranti cuidam in quem tandem vsum aleret duas mulieres, præsertim rixosas, nec eas domo exigeret: Hæ, inquit, me domi docent tolerantiam, qua mihi in publico vtendum est: harũ moribus exercitatus, commodior ero ad aliorum consuetudinẽ. Hunc percontatorem A. Gellius facit Alcibiadem.

Lenitas

63 Cum Xanthippe in publico pallium marito detraxisset, ac familiares admonerent, vt tantam iniuriã manu vlcisceretur, Pulchrè, inquit, nimirum vt nobis colluctantibus acclametis, alius Eia Socrates, alius Eia Xanthippe.

Lenitas

Xanthippe. Nam huiusmodi vocibus spectatores animant duos inter se cõmissos. Maluit autem vir sapiens, tolerantiæ exemplum de se præbere, quàm ridiculum exhibere spectaculum viri cum vxore concertantis.

64 Percontanti quur Xanthippen moribus incommodißimis fœminã haberet domi, dicebat, Sic habendã consuetudinẽ cum morosis vxoribus, quemadmodum qui se ad studium equestre exercent, parãt equos ingenij ferociores, quos si subegerint, & perpeti poßint, cæteris vtuntur commodius: ita qui morosæ coniugis mores ferre didicerit, multò facilius cum quibuslibet habebit cõsuetudinem.

Lenitas

65 Cùm Socrati Lysias orationem quam in eius defensionem cõposuerat recitasset, Præclara, inquit, & elegans oratio est, sed non conuenit Socrati. Erat enim forensi instituto aptior quàm philosopho, ac tali philosopho. Rursus Lysiæ percontanti, quur si bonã iudicaret orationẽ, putaret sibi non conuenire, Nonne, inquit, fieri potest, vt amictus aut calceus elegans sit ac pulcher, qui tamẽ alicui non cõueniat? Hoc ipsum Val. Maximus narrat odiosius minúsque Socraticè. Sic enim Lysiæ respõdisse memorat, Aufer quæso istã: Nam ego si adduci possem, vt eam in vltima Scythiæ solitudine perorarẽ, tum me ipsum morte mulctandum concederem.

Decorum personæ

66 Cum iudices inter se disceptarent, qua pœna dignus esset Socrates, Ego, inquit, ob ea quæ feci dignum me censeo qui publicitus alar in Prytaneo. Nam hoc honoris haberi solet, qui præclarè de republica fuissent meriti. M. Tullius hoc refert lib. De oratore primo, Erat, inquit, Athenis reo dãnato, si fraus capitalis non esset, quasi pœnæ æstimatio. Hæc sententia quum iudicibus daretur, interrogabatur reus, quam quasi æstimationẽ commeruisse se maximè confiteretur. quod quum interrogatus Socrates esset, respondit, se meruisse vt amplissimis honoribus & præmijs decoraretur, & vt ei victus quotidianus publicè in Prytaneo præberetur: qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cuius responso iudices sic exarserunt, vt capitis hominem innocentissimum condemnarent.

Fiducia benefactorum

67 Xenophontem in angiportu quodã Socrates habuit obuium, quúmque videret adolescentem rara indole, porrecto baculo, vetuit ne præteriret: vbi constiterat, rogauit vbi fierent venderentúrque variæ merces, quibus vulgò vtuntur homines: ad id quum promptè respondisset Xenophon, percontatus est, vbi homines fierent boni. cùm adolescens respondisset, se id nescire, Me igitur sequere, inquit, vt hoc discas. Ex eo Xenophon cœpit esse Socratis auditor. Absurdũ est scire vbi

Cultus animi

vbi parare queas honestam vestem aut poculum, & ignorare vnde tibi cõparare possis animi cultum.

68 Quondam pro foribus deambulanti contentius vsque ad vesperã, quum prætereuntium quispiam dixisset, Quid agis Socrates? Obsonium, inquit, mihi comparo in cœnã: de fame sentiens, quam agitatione corporis excitabat. M. Tullius sic explicat, Quò melius cœnem, obsono ambulando famem.

Frugalitas

Tuscu. quest. lib. 5.

69 Aiebat vnguenta relinquenda fœminis, in iuuenibus nullum vnguentum melius olere quàm oleum, quo inter exercendũ vtebantur. Nã amaracino, aut foliato, protinus idem olẽt seruus & ingenuus. Rogatus quid senes olere deceat, probitatem, inquit. Rogatus, vbi hoc vnguentũ venderetur, recitauit Theognidis carmen, Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι, id est, Qui bonus est, ab eo bona discito. Huius generis quædam congerit Xenophon in conuiuio.

70 Quum diues quidam filium adolescentulum ad Socratem misisset, vt indolem illius inspiceret, ac pædagogus diceret, Pater ad te ô Socrates misit filium, vt eũ videres: tum Socrates ad puerum, Loquere igitur, inquit, adolescens, vt te videam: significans ingenium hominis non tam in vultu relucere, quàm in oratione, quòd hoc sit certissimum miniméque

Oratio speculum animi

minimèque mendax animi speculum.

Fœmineus sexus ad omnia docilis

71 *Dicebat muliebrem sexum nõ minus esse docilem & ad disciplinas, & ad omnẽ virtutem, etiã fortitudinem, quæ tanquam viris propria Græcis à viro dicitur* ἀνδρία, *si diligenter instituatur. Id collegit ex puella saltatricula, quæ inducta est in conuiuium, mira arte trochos duodecim in altum proiectos excipiebat, ita tẽperato altitudinis spatio, numerísque pedum, vt nũquam falleret. eadem inter acutißimos gladios, non sine horrore spectantium impauida saltaret.*

72 *Quum iret ab Agathone vocatus ad conuiuium soleatus & vnctus, ídque præter morem, & ab amico quodam obuio rogaretur, quur esset solito nitidior, ludens dixit, Vt pulcher eam ad pulchrum quum nullus esset ab huiusmodi affectibus alienior.*

Voluptas doloris comes

73 *Eo die quo bibiturus esset venenũ, quum detractis cõpedibus ex frictu sensisset voluptatem, dicebat amicis, Quàm mire hoc natura cõparatum est, vt hæ duæ res sese inuicem comitentur, voluptas ac dolor: nisi enim præcesißet molestia, nõ sentire hãc voluptatem.*

Hilaritas in re tristi

74 *Carceris ministrum porrigentẽ in poculo cicutã interrogauit, quomodo sumẽdum esset hoc pharmacum, quòd eius artis esset peritus: alludens ad ægrotos qui à medicis discunt, quãdo & quomodo oporteat sumere,* quod

quod ab illis temperatum est: quúmque puer respondisset, simul totũ hauriendum si posset, deinde tantisper inambulãdum donec sentiret grauedinem in cruribus, pòst in lecto decumbendum supino corpore, ibi pharmacum effecturum quod solet: Socrates rogauit, licerétne inde aliquid libare, quòd in conuiuijs mos sit, effusa vini portiuncula, nominatum alicui deo libare: minister respondit, se tãtum miscuisse, quantũ opus esset. hoc sermone innuens, nihil esse quod effunderetur. Tum Socrates, sed & fas est, & oportet orare deos, vt felix faustáque sit hæc mea migratio.

Hilaritas in morte

75 *Quum puer illũ detexisset, quòd illi iam figerent præcordia, Debemus, inquit, ô Crito, gallum Aesculapio, quẽ persoluere ne neglexeris: perinde quasi sumpta potione medica cõualuisset. Nam Crito hoc summis viribus egerat, vt Socrates vitæ suæ consuleret. Adeo inerat illi viro natiua quædam vis vrbanitatis, vt moriens etiam iocaretur. Nã hanc ferunt illi fuisse supremam vocem.*

Amor castus

76 *Docuit animorum formã magis amandam quàm corporum, eámque voluptatem quam in nobis gignit conspecta formosa facies, ad longè pulchriorẽ, sed latentem animi speciem esse transferendam. Verum vt hanc videamus, philosophicis oculis opus esse. Notabat* φιλεῖσθαι *Græcam vocẽ ancipitem esse* ad

ad osculandum & amandum, quorum prius est corpus amantium, alterum mentem.

77 Critoni vehementi studio suadenti, ut si vitam ipse suam negligeret, certè liberis etiamnum paruulis, & amicis ab ipso pendentibus se seruaret incolumem, Liberi, inquit, deo qui mihi eos dedit curæ erunt: amicos hinc discedens inueniam vobis aut similes, aut etiam meliores, ne vestra quidē contudine diu cariturus, quandoquidē vos breui eodem estis commigraturi.

Mors sancta.

78 Eos qui corpus tantū amarent, similes esse aiebat medicis, qui semper egerent, semper instarent aliquid flagitantes: rursus qui amici essent potius quàm amatores, similes esse his qui proprium fundū possiderent, quē semper student reddere meliorem. Amator suam quærit explere voluptatem, amicus haudquaquam ad se spectans, hoc se putat ditiorem, quò meliorem reddiderit amicum.

Amor castus

79 In conuiuio apud Xenophontem singulis dicere iussis, quo artificio quóve bono sibi præcipuè placerent: quum ordo venisset ad Socratem, ioco dixit, se maxime gloriari de lenocinio: sentiens se tradere veram virtutem: quæ potissimum commendat habentem, quæq; tum priuatim, tum publicè conciliat homini beneuolentiam & amorem.

Lenociniū

80 Physiognomon qui se profitebatur ex habitu corporis, & oris liniamentis posse hominis ingenium certò deprehendere, inspecto Socrate pronuntiauit, illum esse hominē bardum ac stupidum, tum mulierosum, ac puerorum amoribus impurum, vinolentum, & intemperantem. Quum amici vehementer indignati minarentur homini, Socrates illos cohibuit dicens, Nihil, inquit, mentitus est, omnino talis eram futurus, nisi me philosophiæ gubernandum tradidissem.

Philosophia naturam mutat

81 Quum Aristippus Socratis discipulus ex quæstu, quem Socraticorū primus facere instituit, præceptori misisset viginti minas, remisit ilico Socrates ad illum pecuniam, dicens, ipsius genium hoc nequaquam permittere. dicebat enim Socrates, sibi peculiarem esse dæmonem, à quo prohiberetur arcano signo, si quid tentaret parū honestū. Genium autem illum opinor fuisse rationē. Atque interim ciuiliter indicauit Aristippo, sibi non probari, quòd philosophiam doceret mercede, eóque donum ceu sacrilegio partum reiecit.

Pecuniæ cōtemptus

82 Socrates è palæstra redeuntem Euthydemum casu factus obuius, duxit ad cœnam. Illis autem inter se multa commentantibus, Xanthippe irata surrexit, multáque in marītum dixit cōuicia: quibus quū ille nihil commoueretur, tandē & mēsam subuertit. Quū autem Euthydemus valde perturbatus surgens

Patientia

gens abire cœpisset, Quid habes? inquit Socrates, Nónne nuper hoc idem accidit domi tuæ, vt gallina subuolans euerterit quæ erãt in mensa? Nos tamẽ ob id nõ indignabamur.

Comœdiæ libertas

83 Quum in Aristophanis comœdia, cui titulus Nebulæ, multis & acerbis cõuicijs proscinderetur, & adstantiũ quidã diceret, Nõ hæc iniquo fers animo Socrates? Non per Iouem, inquit, ægrè fero, si in theatro, perinde vt in magno conuiuio, salibus mordeor. Mos hic etiamnũ durat apud quosdã Germanos, vt in celebribus conuiuijs adhibeatur dicax aliquis, qui in conuiuas iaciat scommata, quibus cõmoueri vehemẽter inciuile habetur.

Exercitatio moderata

84 Dicere solitus est, saltatione mouẽti corpus spatiosa domo opus esse ad exercendum sese: at qui cantu aut oratione sese exerceat, huic vel stanti, vel accumbenti quemuis locum sufficere. Hoc dicto probabat moderatas exercitationes, præsertim à cibo sumpto, turbulentiores improbabat.

Salsè

85 Socrati acrius obiurgãti familiarẽ quempiã in cõuiuio, Plato dixit, Nónne satius erat hæc illi dixisse seorsum? Cui Socrates, Et an nõ tu quoq; rectius fecisses, si hæc mihi seorsum dixisses? salsißimè taxauit hoc ipsum reprehendẽdo cõmittentẽ, quod reprehẽdebat.

Delitiæ

86 Socrates in conuiuio videns adolescentem auidius vescentẽ obsonio, ac subinde panem

nem in ius immergentem, ô conuiuæ, inquit, quis vestrum pane vtitur pro obsonio, obsonio pro pane? Hinc orta inter conuiuas disputatione, sensit iuuenis & erubuit, cœpitque moderatius obsonio vesci.

Modus

87 Rogatus quæ esset præcipua iuuenũ virtus, Vt, inquit, ne quid nimium tentent. Nam calor ætatis vix sinit illos seruare modum. Huc Terentius spectauit in iuuene Pãphilo.

Memoria

88 Literas quas vulgus putat repertas iuuandæ memoriæ, dixit vehemẽter officere memoriæ. Olim enim homines si quid audissent dignum cognitu, nõ libris sed animo inscribebant: hac exercitatione confirmata memoria facile tenebant quicquid volebant: & quod quisque sciebat, habebat in promptu. Pòst reperto literarum vsu, dum libris fidunt, non perinde studuerunt animo infigere quod didicerant. Ita factum est, vt neglecto memoriæ cultu, minus viuida esset rerum cognitio, & pauciora quisque sciret: quandoquidem tantũ scimus, quãtũ memoria tenemus.

Anima immortalis

89 Quum iam tempus vrgeret moriendi, rogatus à Critone, quomodo sepeliri vellet, Multam, inquit, ô amici, operam frustra consumpsi. Critoni enim nostro nondum persuasi, me hinc auolaturum, neque quicquam mei relicturum. Veruntamen ô Crito, si me assequi poteris, aut sicubi nactus eris, vtcunque

tibi videtur, sepelito. Sed mihi crede, nemo me vestrum quum hinc excessero, consequetur. Sensit Socrates, animum esse hominem, corpus nihil aliud esse quàm animi vel organum vel domicilium. Eóque stultè facere illos, qui soliciti sunt quomodo sepeliantur.

Mors & somnus

90 Idem dicere solet, mortem esse similem profundo somno, aut diutinæ peregrinationi. Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquando in suum domicilium rediturus est.

Sua cuique sors displicet.

91 Idem dicere solet, vt omnes omnium hominum calamitates in vnum cõferrẽtur, moxq; singulis ex eo aceruo portiones æquæ distribuerentur: ita fore, vt suas quisq; calamitates recipere malit, quàm æquam è communi portionẽ. Hoc aduersus vulgares hominũ mores qui alienæ inuidẽt, suã deplorãt sortem.

92 Didicit fidibus canere iam natu grandior inter pueros, id admirantibus velut absurdum, negauit absurdum esse, quæ quis nesciret ea discere. Nulli enim vitio vertitur, ea sibi parare, quibus opus est, si desint: nec hîc spectanda est ætas, sed egestas.

93 Dicebat bene incipere, non esse pusillum, sed iuxta pusillum: Græca sic habent, εὖ ἄρχεσθαι, μικρὸν μὲν μὴ εἶναι, παρὰ μικρὸν δὲ: quod Laërtij interpres ita reddidit, Bene incipere paruum non esse, sed maximum. Quan quam

quam aliud exprimunt verba Socratis, sed sentit, ni fallor, bene incipere nõ esse quidem paruum, sed parui fieri. Aut rectè incipere non esse pusillum, sed iuxta pusillum. Paulatim enim incipiendum, eo quòd qui in initio præproperi sunt, serius perueniant ad finem vt alludat ad Hesiodum iubentem, vt pusillum pusillo addamus. Dicti argutia est in Græcis vocibus, eaq; latine reddi non potest.

94 Admonebat esse dandam operam geometriæ, donec quis posit mensura terram & accipere & tradere. Græca sic habent, ἔφασκε δεῖν γεωμετρεῖν, μέχρι ἄν τις μέτρῳ δύνηται γῆν παραλαβεῖν τε καὶ παραδοῦναι. Opinor eum sensisse, moderatos agros esse parandos, quos & tibi commodum sit à maioribus accipere, & hæredibus tuis tradere. Nam immodicæ possessiones vt non sine negotio parantur, ita nõ absque lite perueniunt ad hæredes. Dicti argutia est in verbo γεωμετρεῖν, quod anceps est ad artem geometricam, & ad agrorum mensores.

95 Cuidam molestè ferenti quod negligeretur, quo tempore triginta tyranni rempub. occuparãt, Nunquid est, inquit, cuius te pœnitet? Sentiens nõ molestè ferendũ si quis cõtemnatur ab improbis, nec hoc homine sibi quenquã oportere displicere, sed si quid com misit ob quod meritò & sibi & aliis bonis disp

displiceat, Malis enim displicere, laudis est.

96 Quũ insõnis quidã ipsi visus esset dicere,

Ἤματί κε τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο.

Ad Phthiam venias simul ac lux tertia surget:

Aeschini dixit, tertio die moriar: versum Homericũ pro oraculo interpretãs: idq; euenit. Phthia erat patria Achillis, & amici conati sunt persuadere Socrati vt in Thessaliam fugeret, quòd illic haberet bonos amicos.

97 Dicebat viros oportere ciuitatis parere legibus, vxores autẽ maritorum quibuscũ viuunt moribus. Norma coniugis vir est, quæ recte viuit, si ille publicis legibus obtemperet.

98 Admonebat voluptates non aliter quàm Sirenas esse prætereundas ei qui properat vt virtutem veluti patriam conspiciat. Allusit ad Vlyssem, qui cera obturatis auribus præternauigauit Syrenas, vt Ithacæ fumum subsilientem cerneret.

99 Quum audiret recitare Lysidem Platonis, Deum, inquit, immortalem, quàm multa de me mentitur adolescens: siue quòd ob modestiam non agnosceret laudes quas ipsi tribuebat Plato, siue quòd in dialogo multa de Socrate fingeret.

100 Aeschinem qui premebatur inopia solet admonere, vt à seipso sumeret mutuum siue vsuram, παρ' ἑαυτοῦ δανείζεσθαι, & addidit modum, sibiipsi subtrahendo cibaria, iuxta illud, Magnum vectigal parsimonia. Expeditissima ratio est augendi census, detrahere sumptibus.

101 Interrogatus de Archelao Perdicæ filio, qui tum fortissimus habebatur, num eum beatum iudicaret, Nescio, inquit, nunquam cum eo collocutus sum. Subiicienti, eadem opera, de rege Persarum dubitare potes an sit beatus? Quid ni, inquit, quum nesciam quàm sit doctus: aut quàm vir bonus. Socrates hominis beatitudinẽ veris animi bonis metiebatur. Refertur à Cicerone libro Tuscu. quæst. 5. ex Gorgia Platonis.

ARISTIPPVS.

Arbitror conuenire vt discipulum & ætate & autoritate primum præceptori iungamus, quo nemo fuit inter philosophos vel ingenij dexterioris, & ad omnem vitæ habitum accommodatioris, vel in dictis vrbanior aut festiuior, tametsi non præstitisse videtur eam morum sanctimoniam, quam in Socrate mirantur omnes.

1 Inter hunc & Diogenem Cynicum nonnulla fuit æmulatio ob diuersum vitæ institutum. Diogenes Aristippum appellabat canem regium, quod Dionysium Siciliæ tyrannum coleret. In quem vicissim Aristippus, Si Diogenes sciret vti regibus, non vescere- Libertas

 tur

tur crudis holeribus. Contrà Diogenes, Si Aristippus didicisset esse contentus crudis holeribus, non esset canis regius.

2 Quum aliquando perdicem quinquaginta drachmis iussisset emi, cuidam detestanti luxum in philosopho, Et tu, inquit Aristippus, si obolo venalis esset, non emeres? Quum is respondisset se empturum, Et mihi, inquit, tanti sunt quinquaginta drachmæ. Quod ille luxus nomine damnabat, hic detorsit ad laudem contemptæ pecuniæ. Siquidem qui pretij magnitudine deterretur ab emendo, is non contemnit cibum, sed pluris facit pecuniam. At philosopho nihilo pluris æstimabantur quinquaginta drachmæ, quàm illi obolus. Aristippus itaque obsonij cupiditate par, superior erat despectu nummorum. Argutè

3 Quum Dionysius illi tres venustas meretrices obtulisset admonens, vt ex his quam vellet eligeret, omnes apprehendit dicens, Ne Paridi quidem fuisse tutum, vnam cæteris prætulisse: ac puellas deduxit ad aulæ vestibulum, dimisitque, non minus in contemnendo facilis, quàm in amplectendo. Lepidè

4 Strato, siue vt alij tradunt, Plato, dixit Aristippo, Tibi vni & chlamydē & pannum ferre datū est. Chlamys vestis est satraparū, pannus mendicorum. Id notauit Horatius quum ait, Omnis Aristippum decuit color.

Apud

Apud Dionysium saltauit in purpura: interdum vili pallio vtebatur, semper tamen decori memor.

5 Consputus à Dionysio, æquo animo tulit: ob eam cōtumeliā indignātibus, Piscatores, inquit, vt gobionē capiāt, aqua marina se patiuntur aspergi, ego vt balenā capiā, nō patiar me aspergi saliua? Balenæ vocabulo regem significans, quem sua patientia conabatur ad philosophiæ studiū allicere. Plurimum autem vtilitatis ex principū sapiētia nascitur.

6 Rogatus quid fructus cepisset ex philosophiæ studio, Quòd cū quibus libet, inquit, liberè loqui possim. Nec enim metuebat potentes, nec fastidiebat humiles. Quoniam animum habebat spe pariter ac metu liberum, nemini seruiebat, neque cuiquam assentabatur præter animi sententiam. Libertas

7 Quum quidam illi probro darent, quòd splendidè exquisitéque viueret philosophus: Id, inquit, si vitium esset, in celebritatibus deorum nequaquam fieret. In his enim & magnificè vestiri, & lautißimo ciborum apparatu solēt vti. Porrò quum dij sint infensi vitiis, non placarentur, sed irrirarentur huiusmodi magnificentia, si ea cum vitio esset coniuncta. Sic ille quidem elusit conuicium, non ostendit quid esset optimum. Argutè

8 Percontanti Dionysio, quid eximium ha

berent

berent philosophi præ cæteris hominibus, Vt, inquit, etiam si omnes leges aboleantur, tamen æquabiliter victuri simus. Vulgus legum præscriptis arcetur à peccando, philosophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum est faciens quia lex iussit, nec à scelere temperans quia lex vetuit: sed quia nouit illud per se rectũ esse, hoc per se turpe.

Philosophiæ fruct⁹

9 Vterq; Dionysium coluit Aristippus & Plato, sed Aristippus à deliciis aulicis quum adessent non abstinebat, Plato etiam inter regalem luxum frugalitatem seruare nitebatur. Itaq; cum Plato reprehenderet Aristippum, quòd adeo lautitiis indulgeret: rogauit quid sentiret de Dionysio, nũ vir bonus videretur: quũ respõdisset, videri bonũ, Atqui ille, inquit, me multò viuit lautius. Proinde nihil vetat eũdẽ et lautè viuere et bene viuere.

Lepidè

10 Percontanti Dionysio qui fieret, vt philosophi diuitum limina tererent, nõ contrà, Quoniam, inquit, philosophi norunt quibus egeãt, illi nesciũt. Philosophi sciunt absq; pecunia viui non posse, itaque petunt eos qui quod opus est dare possunt. Quòd si diuites æquè intelligerent se egere sapientia, multo magis tererent philosophorum limina. Miserior enim est egestas animi quàm corporis: atque hoc miserius egeni sunt diuites, quòd non intelligant, quàm prætiosa quámque neces-

Philosophia necessaria

necessaria re careant.

11 Rogatus quo differrẽt docti ab indoctis, Quo, inquit, equi domiti ab indomitis. Quẽadmodum equus indomitus ad omnem vsum incõmodus est ob inscitiã ac ferociã: ita qui rapitur affectibus, quos sola domat philosophia ad omnẽ vitæ consuetudinẽ inutilis est.

Philosophiæ fruct⁹

12 Quum aliquando adiret scortum, sensit quendam ex adolescentulis qui aderant erubescere, quasi turpe esset philosophum ingredi fornicem ad hunc versus, Huc, inquit, ingredi turpe non est adolescens, sed egredi nõ posse turpe. Sensit ignoscendum si quis moderatè vtatur licita venere, nõ ignoscendum si quis addictus voluptati seruiat. Hoc dictum illo seculo probari poterat, quo nulla lex vetabat cum scorto congredi, nunc præter argutiam nihil habet laudabile.

Venus moderata

13 Cuidam qui proposuerat ænigma, vehementer instanti vt solueret, Quid ô stolide, inquit, vis soluam, quod nobis, etiã ligatum exhibet negotium? Lusit ex ambiguo. Soluitur enim quæstio, & soluitur homo aut belua vincta. Stultum autem sit, furiosum hominẽ aut noxiã bestiã soluere, magis nocituram.

Lepidè

14 Dicebat, satius esse fieri mendicũ quàm indoctum, quòd ille tantum pecuniis egeat, hic humanitate. Nihilominus homo est, cui deest pecunia: at homo non est, cui deest eruditio.

Eruditio vtilis

tio. Et tamẽ cui deest pecunia, petit ab obuiis: cui deest sapiẽtia, nullũ sollicitat vt accipiat.

Maledico cedendum

15 Quum à quodam conuiciis incesseretur, tacitus abiit, at quum maledicus insequeretur abeuntẽ dicẽs, quur fugis? Quoniam, inquit, tibi quidem potestas est male loquendi, mihi verò non audiendi. Salsissimè notauit hominis impudentiam, qui quum sibi ius sumeret male loquendi, non saltẽ hoc iuris concederet alteri, vt subduceret sese, desineretq; male audire Nam vox hæc, Quur fugis? erat velut expostulantis de iniuria.

Philosophia medicina animorum

16 Quidam multa destomachans in philosophos, etiam hoc adiecit, quòd cõspiceret illos semper obsidere fores diuitũ: cui Aristippus, Et medici, inquit, ægrotantiũ domos frequentãt, nemo tamẽ ægrotus esse mallet quã medicus. Scitè retorsit in diuersum cõuicium. Philosophi prædicant felicitatem, quam vni sapienti vindicant, & tamen assiduè versantur apud diuites aliquid venantes ab illis, vnde colligebat diuites esse beatiores quàm philosophos. Sed ille interpretatus est, philosophos ideo potissimum colere diuites, quòd ob luxum ac delicias cæteris mortalibus & stultiores & corruptiores, magis egerent præceptis sapientiæ: philosophus autem animorum male habentium medicus est. Porrò beatius est esse medicum quàm ægrotum.

Quum

17 Quum aliquando Corinthum nauigasset, & orta tẽpestas naufragium minaretur, expalluit Aristippus: id animaduertens è vectoribus crassus quispiam militaris ac philosophorum osor, sedata tẽpestate cœpit insultare: quur inquiẽs vos philosophi qui prædicatis mortem non esse formidandam, expallescitis in discrimine, nos indocti nõ timemus? Quoniam, inquit Aristippus, non de pari anima tibi mihique cura ac metus est. A. Gellius hoc addit, Ego timeo animæ Aristippi, tu non times animæ nebulonis: quod tamen amarulẽtius dictum est, quàm vt Aristippo conueniat, cuius vrbanitas non tantũ habet nigri salis. Rebus vilissimis minime timemus, vnde prouerbium. Hydria in foribus. Hinc lusit Aristippus, illum non expalluisse, non quòd esset fortior, sed quòd quum esset homo nihili, haberétque animum omni virtute vacuum, minimum erat detrimenti si perisset. Vir eruditus ac sapientia præditus non perit nisi graui Reip. dispendio.

Mortis metus

18 Cuidam iactanti se quòd esset πολυμαθὴς, hoc est, multiplicis eruditionis, quasi nihil non didicisset, Quemadmodũ, inquit, non hi qui plurimũ edunt excernúntque, melius valent his qui sumunt quantum opus est: ita non qui plurima, sed qui vtilia legerũt, studiosi & eruditi sunt habẽdi. Grauiter taxauit

Varia lectio

uit eos qui tumultaria immodicáque lectione semet ingurgitāt, nec ea quæ legūt traÿciūt in animum, sed tātum reponunt in memoria, quare nec doctiores euadant nec meliores.

19 Orator quidam Aristippum reum defendit in iudicio, vicitq; litem. Is quum velut artem suam præferēs philosophiæ, diceret, quid tibi profuit Socrates Aristippe? Hoc, inquit, quòd oratio quam pro me dixisti, vera fuit. Defenderat vt virum bonum & innocētem. Vt autem talis esset, qualis ab oratore prædicabatur, Socrates præstiterat, à quo philosophiam didicit. Orator non hoc efficit vt quis sit vir bonus, sed vt talis videatur iudicibus, etiam si non sit. Præstantius igitur est quod præstat philosophus, quàm quod orator.

Philosophia oratoria præstantior

20 Aretam filiam salubribus præceptis instituebat, consuefaciens vt vbique quod immodicum esset, contemneret, quòd mediocritas in omni re sit optima, & in fœmina maximæ virtutis sit temperare cupiditatibus.

Modus

21 Cuidam percontanti, qua re esset melior euasurus filius, si eum curaret literis erudiendum, Vt nihil aliud, inquit, certe in theatro nō sedebit lapis super lapidē. Amphitheatra gradus habebāt marmoreos, in quibus sedens populus spectabat. Lapidem autem vulgò dicebant hominem indoctum & elinguem.

Eruditio vtilis

22 Quidam cum Aristippo agebat vt filium suum

suum susciperet erudiendum: sed quum philosophus pro mercede peteret quingentas drachmas, alter deterritus magnitudine pretÿ, minoris, inquit, emerem mancipium. At hic, inquit, habebis duo. Sensit eadem pecunia illum sibi paraturum, & philosophum vtilem, & filium obsequentem. Lepidè taxauit vulgi iudicium qui nusquam parcior est quàm in rectè instituendis liberis, plúsque sumptus impendit curandis equis quàm filÿs.

Institutio recta

23 Reprehensus quòd pecunias acciperet ab amicis, ait, se non ideò accipere vt vteretur ipse, sed vt illi discerēt ad quas res vtendum sit pecunÿs. Vulgus enim diuitū, aut in equos aut inoperosas structuras, aut in luxum perdit pecuniam, quum ea bonis viris si egeant sit eroganda. Quin & aliter intelligas licebit. Aristippus nō nisi ad vitæ necessaria pecunÿs vtebatur, ideóque à diuitibus accipiebat, vt eis demōstraret bene vtēdi rationē: id non poterat, nisi illi materiam subministrassent. Veluti qui cupit artem scribēdi discere, chartam & calamum porrigit docturo.

Diuitiarū vsus

24 Cuidam exprobrāti quòd in propria causa oratore conductitio fuisset vsus, Nil mirū, inquit, & cœnā apparaturus coquum conduco. Alter videri volebat ob hoc oratorem præstantiorem philosopho, quòd eius operam conduceret: ille retorsit in diuersum, innuēs infer

Philosophus oratore præstantior

inferiorem esse qui conducitur. Oratoris enim munus inferius est quàm vt philosopho conueniat.

Liberè

25 Iussus est aliquãdo è sua philosophia non nihil dicere, quumque detrectantẽ vrgeret Dionysius, Ridiculum, inquit, si quidẽ me vt de philosophia loquar rogas, & quando oporteat loqui ipse me doces. Sensit hoc ipsum esse philosophi, scire quando loquẽdum sit, quando tacendum: at qui petit vt audiat aliquid ex philosophia, declarat se philosophiã à philosopho velle discere: rursus qui cogit ad loquendum, is videtur ipso philosopho doctior, vt qui melius norit loquendi tẽpus quàm philosophus ipse. Ob hoc Aristippi responsum indignatus rex, iussit illum in cõuiuio infimum omnium accumbere: hic Aristippus nihil offensus, Hunc, inquit, locum ô rex illustrare vis ac honorificum reddere: significans non locum reddere hominem viliorem, sed ex dignitate hominis honorem addi loco.

Locum ornat homo

26 Quendam sibi vehementer placentem de natandi peritia non tulit Aristippus, Et non te pudet, inquit, tam insolenter his de rebus iactare te, quæ Delphinum sunt propria? Lepidius erat si dixisset, ranarum. Decet hominem gloriari super his quæ sunt hominis propria. Nihil autem magis conuenit homini, quàm ratione pollere. Nullus tam peritus natator

tator

tator est, quin hic à Delphinis superetur.

27 Percontanti qua re differret sapiens ab indocto, Mitte, inquit, ambos nudos ad homines ignotos, & videbis. Significauit sapientẽ secum in pectore circunferre, quo se commendet quibuslibet. Proinde si doctum & indoctum pariter nudos mittas in regionem peregrinam vbi ambo sint æque ignoti, sapiens proferens opes suas protinus & rem & amicos inueniet, nudus alter pro insano ridebitur, & fame periclitabitur.

Eruditio vtilis

28 Iactanti cuidam quòd multum biberet, nec inebriaretur, Quid, inquit, magni narras, quum idem faciat mulus?

Bibacitas

Vae vobis qui potentes estis ad bibendum vinum

29 Quidã Aristippo vitio dabat, quòd cum meretrice haberet consuetudinem. Hunc Socratica Isagoge sic cõfirmauit. Age dic mihi, num referre putas, vtrum quis accipiat domum quam multi inhabitarint, aut quam nemo? Quum negasset referre, Quid, inquit, refértne vtrum veharis naui quæ multos vexerit, an quæ nullos? Quum negasset & hoc, Quid igitur interest, inquit, vtrum consuetudinem habeas cum muliere, quæ multis sui fecerit copiam, an quæ nulli? Et hoc dictum vt festiuũ probari potest apud illos, apud quos simplex stuprum non habetur pro crimine.

[illegible]

30 Reprehensus à quodam, quòd Socratis discipulus contra Socratis morẽ pecuniã acciperet

peret

peret, Merito, inquit, hoc facio, nã Socrati plurimi diuites amici mittebant triticum & vinum, è quibus pauca in vsus necessarios reseruans remittebat reliquum. Nimirum habebat ille dispensatores Atheniensium primores, ego verò Euthychidem seruũ meum emptitium. Significabat se nihilominus contemnere pecuniam quàm Socratem, sed illi fuisse largiores amicos. Hoc colore se possent & hodie quidam excusare profitentes summum pecuniæ contemptum, quum apud amicos habeant depositam pecuniam, quòd olim habebant benignos peni curatores, nunc esurituros satis, si nihil sit alicubi repositum nummorum.

Prouisio necessariorum.

31 Habuisse dicitur consuetudinẽ cum Laide nobili scorto. Quo nomine quum vulgo male audiret, cuidam obijcienti quòd philosophus haberetur à Laide imo, Lais, inquit, habetur à me, non ego à Laide: significans non esse turpe vti concessa voluptate, sed ei seruire deditúmque esse turpibus habendum.

32 Rursum obijcienti quòd cibis lautioribus vteretur, hac ratione occlusit os, Tu, inquit, hos cibos triobolo non emeres? cúmque is qui volebat lautitiarum videri contemptor annuisset, Ergo, inquit, non tam ego voluptati studeo quàm tu auaritiæ. Siquidem vsurus erat & ille lautitijs, si gratis aut minimo contigissent. Sic nationes quædam Germanis obij-

Lautitiæ

ciunt bibacitatem, Anglis edacitatem, quum ipsis nihil sit voracius, si quando gratis datur indulgere gulæ. Auariores igitur illæ sunt, non tẽperantiores. Huic similimum quod antè retuli de perdice.

33 Dionysij quæstor, nomine Simus, natione Phryx, ostendit Aristippo suas ædes vndiquaque splendidas, etiam pauimento pretiosis tessellis constrato: omnibus circunspectis Aristippus sputũ oris reiecit in barbã Simi: & ob id indignanti hoc colore se excusauit, quòd in tota domo nihil videret ad excipiendum oris recrementũ opportunius: innuens, in tota domo nihil esse fœdius aut immũdius barbari facie, quum eam hominis partem oportuerit esse mundißimam. Quanquam hoc dictum magis quadrat in Cynicum aliquem quàm in Aristippum, vtcunq; illi ascribitur.

Liberè

34 Delectatus aliquando insigni vnguẽto, Male sit, inquit, malis cinædis, qui rem tam bellam infamarunt: sentiens multa per se bona reijci culpa vtentium male.

35 Interrogatus quomodo Socrates obisset diem, Vt ego, inquit, optarim: significans talem mortem quauis vita optabiliorem, nec potuit breuius felicem obitum describere. Dicti tamen argutia in hoc est, quòd philosophus aliud responderit, quàm expectabat percontator. Ille quærebat de genere mortis, morbo

perisset, gladio, veneno, an præcipitio: ille putans id nihil referre, respondit, illum feliciter esse mortuum.

36 Sophista Polyenus ingressus ædes Aristippi, quum videret illic mulieres pulchè ornatas, ac magnifice instructum conuiuium, cœpit reprehendere tantum in philosopho luxum. Aristippus dissimulata obiurgatione, aliquantò pòst, Potésne, inquit, hodie nobiscum esse? Cum ille nō recusasset, Quid igitur, inquit, incusas? Videris enim non lautiorem mensam reprehendere, sed impendiū. Nam si conuiuiū ob hoc ipsum displicuisset quod esset lautius, recusasset esse cōuiua. Porrò probare quidem apparatum, sed offendi sumptu, non frugalis sed auari hominis esse videtur.

Argutè

37 Vix credibile est quod de illo refert Bion, quum famulus in itinere gestans pecuniam onere premeretur, Abijce, inquit, quod nimium est, & fer quod potes.

Philosophiæ studium

38 Quodam tempore nauigans, vt intellexit nauim esse piraticam, deprompsit aurum ac numerare cœpit, móxque abiecit in mare, & grauiter ingemuit, fingens sibi imprudenti & inuito excidisse. Hoc ingenio vitæ suæ consuluit, adempta piratis occidendi vinciendive materia. Sunt qui narrent illum & hæc dixisse, Satius est vt hæc per Aristippum, quàm propter hæc pereat Aristippus.

Ingeniosè

39 Percontanti Dionysio quur Aristippus venisset in Siciliam relicto Socrate, Vt, inquit, quæ habeo impartiam, quæ non habeo accipiam. Sunt qui narrent illum sic respondisse, Quum egerem sapiētia, adij Socratem: nunc quoniam egeo pecunia, ad te veni.

Liberè

40 Aristippus Platoni obiurganti quòd multos pisces emisset, respondit se illos emisse obolo, quúmque Plato dixisset, tanti & ipse empturus eram, Vides, inquit, igitur ô Plato, me non esse obsoniorum auidum, sed te pecuniæ amantem. Similia quædam ante commemorata sunt.

Argutè

41 Idem Æginæ in Neptunalibus consuetudinem habuit cum Phryne: quúmq; illi quispiam obiecisset, quòd tantum pecuniæ impenderet mulieri, quæ Diogenem Cynicum gratis admitteret, Ego, inquit, illi multa suppedito, vt ipse ea fruar, non ne quis alius. Traditum est hoc de Phryne, quòd quum esset formosissima, quibuslibet tamen sui copiam facere soleat, nullo delectu personarum, seu diuites essent, seu pauperes, in neminem fastidiosa. Itaque turbam amatorum habuit. Huc respexit Horatius, Me libertina, nec vno Contenta Phryne macerat.

Candidè

42 Aristippum cum Phryne cōsuetudinem habentem sic obiurgauit Diogenes, Cum publica, inquit, muliere tibi res est Aristippe:

aut igitur canem agas quemadmodum ego, aut desinas. Hunc inductione sic repulit Aristippus, Num absurdum tibi videtur Diogenes inhabitare domū, in qua prius habitarūt alij? Quum negasset ille, Quid, inquit, num vehi naui, quæ multos antea vexerit? Quum hoc quoque negasset absurdum esse, Qur igitur, inquit, absurdum putas congredi cum muliere, qua plures sunt vsi? Hoc antè commemoratum est, nisi quòd Athenæus hunc in modum retulit.

Candidè suprà Apop.29

43 *Quum prædium amœnissimum perdidisset, cuidam deploranti tam miserabilem illius casum, Quid, inquit, an nescis tibi vnicum esse prædiolum, mihi verò tres agros superesse? Quum annuisset alter, Quin igitur tuam potius vicem deploramus? sentiens insipientis esse, dolere amissis potius quàm gaudere relictis.*

Relictis gaudendū

44 *Cuidam interroganti, num tu es vbiq;? ridēs, Naulum inquit, non perdo, si sum vbique. Elusit Aristippus sophisticam quæstionem, an idem corpus possit esse diuersis locis, dum respondit non esse periculum, ne perdat naulum. Perdit enim naulum, qui dato pretio non peruehitur eò quò vult. Potest & sic accipi, Ergo naulum perdidi.*

Lepidè

45 *Confutatus in disputatione à quodam homine audaci, sed eodem furioso ac stolido, quum*

quum illum videret gestientē inflatúmq; victoria, Ego quidē, inquit, redargutus ab eo, sed suauius dormiturus te, qui redarguisti.

Moderatè

46 *Helicon Cyzicenus vnus ex Platonis æqualibus solis defectum prædixerat: qui posteaquam accidit quemadmodum ille prædixerat, à Dionysio argenti talento donatus est. Tum Aristippus ad reliquos philosophos, Et ego rem miram habeo quam possim prædicere: orantibus vt proferret, Prædico, inquit, breui inter Platonem ac Dionysium futuram simultatem. Senserat enim regem animum suum iamdudum dissimulare.*

47 *Illud cum primis damnabat in hominum moribus, quòd in auctionibus vasa diligenter inspicerēt priusquam emerent, vitam eorum non inspicerent quos sibi in amicitiā adiungerent. At maior vtilitas est à fidis amicis quam à vasis, & plus damni est nisi deligas.*

Amicus deligendus

48 *Quum Dionysius in conuiuio iussisset, vt singuli in veste purpurea saltarent: purpura verò tum regum erat gestamen, nunc sutoribus etiam communis: id Plato facere recusauit his trimetris è fabula quapiam.*

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους δ' ἄῤῥενος. *Id est,*
Muliebri ego haudquaquam indui queam
stola,
Vir natus ipse, & ex virili germine.

Comiter

Aristipus verò non recusauit, sed indutus purpura saltaturus, hos versus recitauit ex tempore,

Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Ὁ νοῦς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται. Id est,
Nam in liberi patris sacris
Mens quæ pudica est, nesciet corrumpier.

Preces abiectæ

49 Dum aliquando Dionysius interpellaret pro amico, nec ille preces admitteret, prostratus cœpit amplecti pedes regis, & impetrauit. Id factum quum quidam velut abiectius quam vt philosophũ deceret reprehenderet, Non ego, inquit, sum in culpa sed Dionysius, qui aures habet in pedibus. Ingenium iuxtà promptum & ad faciendum & ad excusandum quidlibet.

Anim⁹ metu liber

50 In Asia comprehensus est ab Artapherne satrapa. Id temporis quum quidam eum interrogaret, num & illic haberet solitam animi fiduciam: Inepte, inquit, quasi vnquam fuerim fidentiori animo quàm nunc, alloquuturus Artaphernem. Nimirum hoc illi præstabat philosophia, ne quem hominem metueret, sed cum omnibus liberè ageret.

Philosophia regina

51 Eos qui liberalibus imbuti disciplinis, philosophiam negligerent, dicebat esse similes procis Penelopes, quòd hi cum Melãthone & Polydora ancillis rem habuerint, & omnia potius se habituros sperauerint quã dominæ nupt

nuptias. Sensit liberales disciplinas esse velut pedissequas philosophiæ moralis, quæ cũ primis sit adhibenda, & cuius gratia reliqua discuntur omnia. Simile quiddã dixisse fertur & Aristo de Vlysse, qui quum descendisset ad inferos, ait illum cum omnibus ferè manibus fuisse colloquutũ, quum ipsam reginam ne videre quidem potuerit.

Optima primum

52 Percontanti quæ potissimũ adolescẽtibus essent discenda; Quæ viris, inquit, vsui futura sunt. Hoc dictum & alijs ascribitur. Optima statim discẽda sunt, nec rudis ætas, quæ maximè docilis est, superuacaneis est occupanda.

Philosophus diues

53 Posteaquam Aristippus magnam pecuniarum vim sibi comparasset, & admiratus Socrates diceret, Vnde tibi tam multa? Vnde, inquit, tibi tam pauca? Non enim minus admirandum arbitrabatur, quòd Socrates tantus philosophus, & qui tantos haberet amicos, pauper esset, quam quòd ipse diues.

Lepidè

54 Scorto cuidam dicenti, sum ex te grauida Aristippe, Istuc, inquit, nihilo magis scire posiis, quam per densissimas spinas ambulans dicere, hæc me spina pupugit.

Liberi degeneres

55 Incusante quodam quòd filiũ sic abijceret negligerétque, quasi ex ipso natus non esset, An nõ, inquit, & pituitam & pediculos è nobis natos velut inutiles procul à nobis

bis abijcimus? Sensit eos nō habēdos pro filijs, qui nihil haberent alioqui quo se parentum affectui commendent, nisi quòd ab ipsis progeniti sint. Ita senex in comœdia, Tantisper te volo meum, dum id quod te dignū est facis.

56 Quum Aristippus à Dionysio pecunia donatus esset, Plato libris: atque ob id à quodam carperetur, quasi ad rem attentior esset quàm Plato, Quid refert? inquit, mihi pecunijs erat opus, Platoni libris. sentiens neutrum accusandum.

Auaritia non pecuniæ tantū est

57 Interrogatus quam ob causam sic ipsum argueret Dionysius, Ob eandem, inquit, ob quam cæteri: significans philosophi libertatem omnibus esse molestam, non igitur mirandum si regi: simul illud innuens, regis iudicium nihil à vulgari differre, quòd fortuna non addat sapientiam.

Veritas odiosa

58 Quondam petijt talentum à Dionysio, quúmque rex redarguēdi nactus occasionē, diceret, Nónne tu prædicabas, philosophū nō egere? Da, inquit, & postea de hoc disputabimus. Quum accepisset pecuniā, An nō, inquit, rectè dixi, philosophum non egere? Nō eget qui quum opus est, habet vnde accipiat.

Philosophus nullius eget

59 Dionysio recitāti versiculum ex Sophoclis tragœdia,

Πρὸς τὸν τύραννον ὅστις ἐμπορεύεται,
Κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Quisquis

Quisquis tyranni ad tecta sese contulit,
Fit seruus illi, liber etsi venerit.

Aristippus correcto posteriore versiculo respondit,

Οὐκ ἔστι δοῦλος, ἂν ἐλεύθερος μόλῃ. Id est.
Haud seruus est si liber illuc venerit.

Significans non esse verè liberum nisi cuius animum spe metúque liberauit philosophia. Neq; enim verè liber est quisquis ingenuus natus est. Quidā hoc dictū ascribūt Platoni.

Libertas vera

60 Quum inter Aristippum & Aeschinem incidisset simultas, quidā autem diceret, vbi nunc illa vestra amicitia? Dormit, inquit, sed eā excitabo. Itaque simultatē Aristippus cōmoda liberáque appellatione facilè sustulit. Ne silentio malū, vt solet, incrudesceret, vltro adijt Aeschinē, Non, inquit, quam primum redibimus in gratiā, ac nugari desinemus? an potius expectabimus, vt scurris inter pocula de nobis loquendi materiam præbeamus? Cui quum Aeschines respōdisset, se lubenti animo rediturum in gratiā, Memēto igitur, inquit Aristippus, quòd cū essem natu maior, prior ad te venerim. Tum Aeschines, Næ tu profectò vir me longè melior es. Siquidem à me simultatis, abs te sarciendæ gratiæ, fuit initium. Hoc pacto redintegrata est inter illos amicitia.

Reconciliatio

61 Quodam tempore cum ciuibus aliquot

s 5 suis

suis nauigans naufragio eiectus est. Quum in littore vidisset figuras mathematicas in arena depictas: Salua, inquit, res est, amici, hominum vestigia cõspicio: & ingressus ciuitatem proximã, inuestigauit qui nã essent illic disciplinarum studiosi: cum his vbi congressus est, summa cũ humanitate tractarũt non ipsum modò, verùm & comites illius, atque etiã viaticum ad reditũ subministrarunt. Tandẽ quum hi qui cum Aristippo venerant, pararent reditum in patriam, rogaréntque illum ecquid vellet suis ciuibus renuntiari, Vt, inquit, studeant sibi huiusmodi parare opes, quæ naufragio non pereunt, sed simul cum possidente enatant. Refert idem Vitruuius de architectura lib. 6. addẽs Aristippum tunc venisse Rhodum.

Vera bona animi

62 Quum Socrates taxaret vnguentis delibutos, & Charondas, siue vt alijs placet, Phædon, percontaretur, quis esset ille vnguentis delibutus, Ego, inquit, infelix, & me infelicior Persarum rex. At vide, inquit, vt quemadmodum hac parte nullo cæterorum animalium est superior, ita nec hominũ vllo præstantior. Sensit externis bonis hominem nihilo fieri meliorẽ: & equus sansucino oblitus idẽ oleret quod rex, & mẽdicus vnguento simili delibutus, nõ minus bene olet quàm summus pontifex.

Liberè

DIOG

DIOGENES CYNICUS.

Non inconcinnus, vt arbitror, ordo videbitur, si post facetam Socratis sanctimoniã, post hilarẽ Aristippi libertatẽ, Diogenem Sinopẽsem cõmemoremus, qui dictorũ omniiugi gratia longè superauit cæteros: quãquam omnes hos tres diuersis quidem virtutibus, ex æquo tamẽ suspiciẽdos iudico, vt licet dissimillimi fuerint, æquales tamẽ fuisse dicas.

1 Primum Athenas profectus ad Antisthenem se contulit, à quo sæpe repulsus (nullum enim discipulum recipiebat Antisthenes) nõ destitit tamẽ hærere: adeo vt quum aliquando baculum intẽtaret Antisthenes, vltro baculo caput subiecerit, dicens, Cæde si vis, at nullum inuenies baculum tam durum, quo me abs te abigas dum aliquid dixeris. Insigne exemplum adamatæ sapientiæ.

Studium sapientiæ

2 Quum murem fortè cõspiceret in Megarico discurrentẽ, qui neque cauum quæreret, neque turbis terreretur, neque cibum appeteret, Bellũ, inquit, libertatis exẽplum: móxque contemptis omnibus cœpit in dolio habitare.

Libertas

3 Demirantibus quòd nullas haberet ædiculas vbi cibum capere posset, ostendit Iouis porticum, aítque, Athenienses ipsi magnificam extruxisse aulam vbi vesceretur. Quod publicum erat, sibi quoque paratum interpretabatur. Neque potuit optare cœnatio-

Facetè

nem

nem ſplendidiorem.

4 Euclidis ſcholam, quòd arguta quidem, ſed ad rectè viuendum inutilia docere videretur, χολὴν, id eſt, bilem ac moleſtiam appellabat, quum ſchola Græcis ſonet otium, & Platonis διατριβὴν, id eſt, exercitationem, κατατριβὴν, id eſt, contritionem voce deprauata vocabat, quòd à communi vita ſemotus diſputationibus inſeneſceret, quum Diogenes in publico viuens mallet philoſophicè viuere quàm diſputare.

Artes ſuperuacaneæ

5 Dionyſiaca certamina quæ Athenis in honorē Bacchi magnis impēdijs pompaq; celebrabātur, appellabat magna ſtultorū miracula, quòd in his nihil nō ridiculū ageretur.

Pompa inepta

6 Oratores qui ſummo in pretio habebantur Athenis, dicebat turbæ miniſtros, quòd ad gratiam loqui cogerentur, ac ſeruiliter adulari ſtolidæ multitudini. Coronas autē dicebat eſſe gloriæ puſtulas, ἐξανθήματα, qualia nōnullis progerminānt in naſo vultúq; ex bile.

Oratores

7 Quoties conſiderabat in hominum vita ciuitatum gubernatores, medicos ac philoſophos, dicebat nullum animal homine ſapientius. Idem cōtemplans ſomniorum interpretes, cōiectores, diuinos, & huius generis cæteros, aut qui gloriæ diuitíjſque ſeruirent, aiebat, ſibi nihil homine videri ſtultius: indicans hominis ingenium ad res optimas accommodum

Homo animal ſtultiſſimum

commodum

commodum ſi exerceatur: ſin ad vitia degeneret, longe eſſe infra mutas pecudes.

8 Dicere ſolitus eſt, ſæpius in vita parandum λόγον ἢ βρόχον, id eſt ſermonem quàm laqueum. Qui deſponderunt animum, ad laqueum confugiunt, quum ad conſolatorium ſermonē potius ſit confugiendum. Nā animo ægrotanti medicus eſt oratio. Nec abſurdus fuerit ſenſus, ſi λόγον accipias pro ratione.

Ratio

9 Quum in opiparo cōuiuio videret Platonem nihil attingentē lautitiarum, ſed oleis duntaxat veſcentē. Quid accidit, inquit, vir ſapientiſſime, vt quū ob huiuſmodi mēſas in Siciliā profectus ſis, hîc à paratis abſtineas? Ad hæc Plato, At Hercle, Diogenes, & in Sicilia huiuſmodi ferè cibo cōtentus erā. Quid igitur, inquit Diogenes, neceſſe erat ſyracuſas nauigare? An tum Attica non ferebat oleas? Hoc dictum quidā aſcribūt Ariſtippo.

Philoſophus aulicus

10 Diogenes aliquādo Platoni occurrit caricas edens, eíque offerēs, dixit, Licet participē eſſe: quum acceptas ediſſet, Participē eſſe dixi, inquit, nō deuorare, μεταοχεῖν εἶπον, οὐ καταφαγεῖν. Hic iocus ad rem ſeriā poteſt accommodari, videlicet in eos, qui principis, præceptoris, aut parentū permiſſu abutuntur ad inconceſſa. Veluti ſi quis admonitus, non eſſe inutile deguſtare dialecticā, totā vitam impendat ſtudio. Dictū ita refertur à Laërtio,

Conceſſis abuti

tio,

tio, vt dubites vter alteri obtulerit caricas.

11 Plato frugalis quidē erat, sed tamē amās munditiei, cōtrà Diogenes sordidus. Itaque calcans Platonis culcitram præsentibus aliquot Dionisij amicis quos Plato inuitarat ad cōuiuium, dixit, Calco Platonis ambitionem. Mox Plato, At quanta superbia tumes ipse Diogenes, dum alienā superbiā te calcare putas? Hoc ipsum ab alijs narratur lepidius. Diogeni dicēti, Calco fastum Platonis, Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus erat quòd iactabat munditiei cōtemptū: & qui sordibus gloriatur, nō minus ambitiosi sunt quàm qui splendidè vestiuntur, sed aliter, Turpior est autē ambitio ex fuco virtutis laudē captans. Sotion tamen hoc nō ascribit Diogeni, sed Platoni cynico.

Gloria tecta

12 Diogenes à Platone petierat vini paululum, tūc & caricas. Plato misit lagænā: cui Cynicus hunc in modū gratias egit, Quum interrogaris quot sint duo & duo, respōdes, viginti: ita nec secundū ea quæ rogaris das, nec ad ea quæ interrogaris respondes. Notauit Platonem vt immodice loquacem, quod idem in illius scriptis notauit Aristoteles.

Liberalitas nimia

13 Percontāti in qua parte Græciæ vidisset bonos viros, Viros, ait, nusquā, sed Lacedæmone vidi pueros. Notās totius Græciæ corruptissimos mores, adeo vt apud Lacedæmonios gen

tem

Pauci boni

tem incorruptissimā, tantū in pueris resideret prisca integritas. Simul illud innuit, in reliqua Græcia ne pueros quidē esse bonos: tū & illud, viros esse pueris deteriores, quum ab his oporteat pueros ad probitatem institui.

14 Quum aliquādo de re seria disserēs nullū haberet auscultatorē attendentē, cœpit ineptam cantionē canere veluti saltaturis. Vbi iam plurimi concurrissent obiurgauit illos, quòd ad stulta & inepta frequentes & alacres accurrerēt, ad seria verò & ad bene viuendū vtilia, nec alacriter cōuenirēt, nec diligēter auscultarēt. Huic simillimū est, quod Demostheni quidā ascribunt de vmbra asini.

Τερετίζειν Ridicula præferūtur salutaribus

15 Reprehendebat homines quòd lucta, calcitrando, alijsque his similibus semet exercerent, vt periti euadant: nullos autem in hoc incumbere, vt probi & honesti euaderent.

Cura præpostera

16 A nullo denique hominū genere linguæ dicacitatē tēperabat. Grammaticos aiebat se demirari, qui tanto studio mala Vlyssis perquirerent, sua ipsorū mala ignorarent. Olim Grāmatici potissimū versabantur in Homeri rhapsodijs, at is in Odyssea cōmemorat varios Vlyssis errores. Musicos item accusabat, quòd in cithara diligēter aptarēt chordas ad cōcentus, mores haberēt inconcinnos. Reprehendebat & mathematicos, quòd solē, lunā ac stellas intuerētur, nō videntes ea quæ es-

sent

Præpostera studia

sent ante pedes. Oratores carpebat, quòd studerent iusta dicere, sed eadē facere negligerent. Auaros obiurgabat, quod pecuniā verbis vituperarent, quum eā animo plurimi facerent. Est enim hoc auaris peculiare, quod nulli magis detestantur auaritiā quàm ipsi.

17 Taxabat hominum vulgus, quòd bonos viros hoc nomine laudarent, quia pecunias contemnerent, nec interim imitarentur quod laudibus extollerent vehementer, sed pecuniosos magis sequerentur, quos vituperabāt. Destomachabatur in eos qui pro bona valetudine sacrificarent, & in ipso sacro epulis immodicis semet ingurgitantes, facerent bonæ valetudini contraria. Dicebat se mirari seruos, qui quum viderēt dominos plus æquo voraces, non illis eriperent cibos. Nam hoc esse dominorum valetudini consulere, & seruis magis conuenit edacitas.

18 Hactenus dictū est, quos quibus nominibus reprehenderit, nunc audi quos laudarit. Probabat eos qui vxores ducturi nō ducerent qui nauigaturi non nauigarent, qui pueros alturi nō alerent, qui ad Remp. accessuri nō accederent, qui se ad cōuiuendū præpotentibus cōponerent, nec tamen accederēt: significās ab his omnibus abstinendū, eósque prudentes videri qui ad ea solicitati, tēpesti uè vertissent sentētiā, quòd semel aggressis non

Quæ in vita fugiēda

non sit integrum mutare consilium, etiamsi pœniteat instituti. Qui duxit vxorem, iam sui iuris non est: qui se mari commisit, ventorum arbitrio feratur oportet: qui semel accessit ad rempu. scenæ seruiat oportet, & vt cupiat, tutum non est ad priuatā redire vitam.

19 Illi tribuitur & hoc ænigma, manus non esse porrigendas amicis complicatis digitis: innuens non satis esse si comes nos præbeamus amicis, sed comitati comitem adiungendam benignitatē. Qui comiter tractant amicos, dicūtur δεξιοῦσθαι, quasi dicas dextrare.

Benignitas

20 Quum captus venderetur in Creta, præconi roganti quid sciret, & quo titulo eū cōmendaret emptori, Dic, inquit, te vendere hominem qui sciat imperare liberis. Quidam Xeniades Corinthius admiratus præconij nouitatem, adiit Diogenem, percōtans num sciret quod profiteretur: vbi ex sermone hominis comperit esse sapientē ac doctum, mercatus duxit domū, eiq; suos liberos erudiendos tradidit: quos ille susceptos liberaliter instituit, primumq; tradidit artes liberales, mox docuit equitare, arcum tendere, fundam rotare, iaculari telum. In palæstra verò non permittebat, vt pædotriba, illos grauioribus laboribus, in morem athletarum exerceret, sed hactenus quantum ad ruborem bonamq; corporis valetudinem conduceret. Curauit vt ex pec

Educatio frugalis

ex poëtis aliisque scriptoribus optima quæque edisceret, quòd ea modo verè scimus quæ memoria tenemus: breuiter totius doctrinæ summam illis redegit in cōpendium, quò & citius perciperent, & fidelius memoria complecterentur. Eosdem instituit, domi ministrare parentibus, cibo leui, vilique, & aquæ potu contentos esse: quúmq; cæteri cæsariem alant ad formæ commendationem, ille iussit illos radere comam: & si quando prodeūdum esset in publicum, incomptos producebat absque tunicis, incalceatos ac tacitos. Quin & ad venatum illos instituebat, Lacedæmonios imitatus. His rebus factum est, vt à pueris obseruaretur, pérque illos parenti commendaretur. Alij narrant præconem Diogenis iussu ita prædicasse, Est ne quispiam qui velit emere dominum?

21 Quum sederet in auctione, vetitus est sedere ac iussus est stare, ob id opinor, vt facilius inspiceret emptor quid emeret. At Diogenes, Quid, inquit, refert quādo pisces quocunque modo iaceant emuntur: notans vulgi stultitiam, qui empturi seruum cauent ne quod corporis vitium fallat, nec simili cautione explorant mentis habitum. Is autem deprehenditur ex oratione.

Sermo index animi

22 Aiebat sibi videri mirum, quòd quum ollam aut operculum non emerent homines nisi pulsu

pulsu ac tinnitu exploratum, in emendo homine solo aspectu essent contenti: significans hominem nulla ex re melius cognosci quam ex oratione. Vt igitur qui vas fictile teruntio parant emere, digito pulsant, atque ex tinnitu reddito dignoscunt, sitne integrum, pro bæ argillæ, ac bene coctum: ita priusquam minis aliquot emant hominem, oportebat ad dicendum prouocare, atque ex oratione deprehēdere qualis sit. Eōdem pertinet dictum superius: piscis mutus est, nec refert quomodo iaceat, quum nihil aliud sit quam piscis: ita non refert quo corporis habitu emas hominem, si silentem emas.

23 Xeniadæ à quo fuerat emptus dicebat, Mihi licet seruo obtemperes necesse est, propterea quòd qui nauclerum aut medicum habet seruum, ei tamen parere cogitur, si velit ex eo capere vtilitatem.

Seruo prudenti obtēperandum

24 Apud hunc Xeniadem fertur consenuisse, & à suis discipulis sepultus esse. Rogatus à Xeniade, quomodo sepeliri vellet, In faciē, inquit. Percontanti causam, Quoniam, inquit, paulò pòst futurum est vt inferiora fiāt superiora huc alludens, quòd id temporis Macedones rerum potirentur, atq; ex humilibus fierent excelsi: quòd si inuerterentur omnia, fore vt cadauer etiam ex prono fieret supinum. Fortassis illud sensit, nihil referre quo statu

Sepultura

statu corpus exanime sepeliatur, quia in re magna erat vulgi superstitio, porrectis in portam pedibus efferebantur: stantes cremabantur: & hodie stantes vt audito sepeliuntur Iudæi, certè supini sepeliuntur omnes Christiani.

25 In foro quondam stans clamabat, Adeste homines, veluti concionaturus apud populum: quúmque iam frequentes conuenissent, nec ille desineret clamare, Adeste homines, quidam indignati, En adsumus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigens, homines, inquit, adesse iussi, non sterquilinia. Non putauit hominis cognomen competere in eos qui non viuerent iuxta rationem, sed brutorum in mortem agerentur affectibus.

Homines pecudũ similes

26 Alexander Magnus quũ esset Corinthi, adiit Diogenem pro dolio sedentem, cumq; eo multa collocutus est, à quo digressus indignantibus amicis quòd rex illi cani tantum habuisset honoris, qui tanto principi nec assurgere dignaretur, Imò, inquit, ni Alexander essem, Diogenes esse vellem. Adeo demiratus est animum illum liberum, ac rebus humanis omnibus superiorem, vt nihil regno similius esse iudicaret. Præcipua regum felicitas est, quòd nulli seruiunt, sed quicquid volunt facilè efficiunt, tum quòd nullius egeant. atqui hoc ipsum homini præstat philosophia multo

multo verius, quàm regnum monarchis. Quanquam Alexandrum esse, Alexãder maius quiddam existimabat quàm regem esse.

Philosophia

27 Negabat illos debiles ac mancos appellandos, qui surdi essent aut cæci, sed qui peram non haberent. Lusit autem affinitate vocum. Nam ἀνάπηρος Græcis dicitur mancus aut mutilus, ἄπηρος qui pera caret: innuens opinor hominem ad omnem vitæ functionem inutilem esse qui expers sit philosophiæ. Pera enim Cynicorum penus erat.

Vindicta ciuilis

28 Ingressus aliquando iuuenum conuiuiũ, capite semitonso, non solum non comiter exceptus est, sed multis plagis onustus dimissus est. Quos ille hac ratione est vltus: Nomina iuuenum à quibus fuerat cæsus albo inscripsit, itaque obambulabat soluto pallio: plagarum notæ loquebantur quid esset passus, & album prodebat autores. Hoc pacto iuuenes inhumanos omnibus obiurgandos ac reprehendendos exposuit.

Virtus laudata tantũ

29 Quoniã Cynicus erat, canis dictus est. & hoc vitæ genus multis laudabatur, nemo tamen imitabatur. Itaque dicere solitus est, se canem esse laudantium, sed laudatorũ neminem cum laudato cane audere venatũ ire.

Serui veri

30 Iactante se quopiam ac dicẽte, Viros supero in Pythiis, Equidem, inquit, viros, tu verò mancipia. Lusit rursus affinitate vocum, quæ

quæ est inter ἄνδρας & ἀνδράποδα. Mancipia autem appellabat quicunque seruirent cupiditatibus: has philosophia vincere pulchrius est, quã in Pythiis ludis vincere viros.

31 Cuidam admonenti, vt iam senex quiesceret à laboribus, Quid, inquit, si in stadio currerem, vtrum oporteret iam metæ vicinum cursum remittere, an magis intendere? Rectè sensit, virtutis studium hoc magis intendendum quo minus superest vitæ, quòd turpè sit tum ab honesto instituto refrigescere.

Honesti studiũ intendẽdum

32 Aliquando vocatus ad cœnam, negauit se venturum. Roganti causam, Quoniam, inquit, heri mihi non sunt actæ gratiæ. vulgus hominum postulat sibi veluti pro magno beneficio gratias agi, si quem admiserint ad conuiuium. At Diogenes licet pauper, existimabat sibi deberi gratiam, quòd non grauaretur interesse conuiuio, quia nusquam iret asymbolos: sed lautius philosophiæ sermonibus pasceret conuiuatoris & conuiuarum animos, quàm ille corpus epulis.

33 Demosthenem adolescentem aliquãdo in publico diuersorio prãdentem deprehendit, quum ille conspecto Diogene sese subduceret introrsum, Tantò magis, inquit, in diuersorio futurus es, significans hoc illum magis fore conuiuarum fabulam, quòd non solum ibi versaretur, sed etiam tanquam in re nefaria depre

deprehensus sese subduxisset. Hoc enim memorabilius, quã quòd illic potaret. Alij narrant hoc cuidam adolescenti dictum, Is potuit & Demosthenes esse: simplicior autem sensus est, vt accipiamus adolescẽtulum admonitum, ne intrò fugeret, sed foras. Nam quo interius sese abdebat in popinam, hoc magis erat in popina.

34 Hospitibus quibusdam celebrem illum Demosthenem videre cupientibus, porrecto medio digito, Hic est, inquit, ille Demosthenes Atheniensium orator. Digitus pollici proximus index dicitur, quòd hunc intendentes solemus aliquid commonstrare. Digitus autem medius apud priscos infamis habebatur ob causam hîc non referendam. Porrò Demosthenes vulgò malè audiebat, quasi parum vir esset. Id significans Diogenes, maluit illum medio quàm indice demonstrare.

Hic est ille

35 Cuidam exciderat panis, eúmque reliquit, quòd puderet recipere. Hunc castigare volens Diogenes iniecto fune collo traxit vrceum per Ceramicum, hoc faciens in poculo, quod ille in pane facere erubescebat.

Pudor inutilis

36 Cum multis videretur immodice philosophus, respondit, sese imitari chori magistros, qui tonum legitimum excedere solent, vt alij congruum arriperẽt. Quod enim excedit modum, tametsi vitiosum est, tamen ad excitandam

Exempla insignia

dam aliorum socordiam conducibile est. Ita pallium ac dolium Diogenis, diuitibus suas delicias exproprabant.

37 Dicebat plurimos insanire præter digitum. Nam si quis assiduè medium digitum intendat vice indicis, vulgò habetur insanus, si quis indicem, sanus videtur. At plurimi sunt homines qui grauius insaniunt in rebus seriis, quàm si digitum pro digito porrigant, & tamen hi vulgò non habentur insani. Quemadmodum & hodie parentes in liberis pro graui peccato castigant, si læua pro dextra vtantur: atqui non itidem castigant eos, quum turpia pro honestis eligunt.

Insaniæ genera.

Parentu[m] præpostera institutio

38 Taxabat & in hoc hominum insaniam, quòd res pretiosas minimo emerent, venderentq; vilissimas plurimo. Statuam enim tribus nummûm millibus emi, quum farinæ chœnix duobus æreis veniret. At statua nihil opus ad vitam, sine farina viuere non licet. Conueniebat igitur farinam multò statuis esse cariorem. Philosophus pretia rerum æstimabat vsu naturali, vulgus æstimat stulta persuasione.

Aestimatio præpostera

39 Quod suprà retulimus de Xeniade, quidam ita narrat: Quum esset emptus Diogenes perinde quasi ipse Xeniadem emisset, dixit illi, Vide vt iussis meis pareas. Quúmq; ille diceret. ἄνω ποταμῶν, significans rem præposterè agi, si seruus imperet hero, Si medicum inquit Diogenes, emisses æger, non illi præscribenti obtemperares, an diceres, ἄνω ποταμῶν; Si herus corpore male affectus auscultat seruo rei medicæ perito, multò magis decet animo ægrum auscultare seruo philosophiæ perito: quod enim ars medica præstat corpori, hoc philosophia præstat animo: illa medetur febri, hæc prauis cupiditatibus. Quanto autem animus præstat corpori, hoc illius morbi sunt quàm huius grauiores. Laërtius addit, quum à præcone rogaretur, quo titulo vellet prædicari, isq; respondisset, se scire imperare liberis: vbi vidisset prætereuntem quendam bene cultum, Huic, inquit, me vende, nam is eget domino.

Seruus prudentior hero

40 Cuidam ambienti à Diogene in Philosophiæ disciplinam recipi, admisso explorandi gratia pernam in via ferendam dedit, seq; iussit sequi. Ille præ pudore, abiecto quod gestabat, furtim se subduxit. Aliquanto pòst forte fortuna illi factus obuius, ridens, Tuam, inquit, ac meam amicitiam perna diremit: indicans illum non esse idoneum philosophiæ discipulum, qui stultum pudorem non posset contemnere. Neque enim turpe est gestare pernam, sed ab honesto recedere turpe est. Diocles hoc ipsum paulò secus narrat. Quum quidam ambiens esse Diogenis discipulus dixisset illi, Impera mihi Diogenes, admisso in famulitium casei frustum portandum dedit. Id quum ille ob

Pudor inutilis

pudorem recusaret. Nostram, inquit Diogenes, amicitiam paululum casei diremit.

Frugalitas

41 *Quum aliquando vidisset puerum caua manu bibentem, Hic puer, inquit, me frugalitate superat, qui supellectilem superfluam mecum circunferam. & eductum è pera poculum ligneum abiecit, Nesciebam, inquiẽs, & in hoc nobis prouidisse naturam. Quum alterum puerum vidisset vasculo fracto, cauo panis excipere lenticulam, abiecit & catinum ligneum, vt superuacaneum. Hæc patiar videri ridicula, modo fateamur, immodicum simplicitatis exemplum in hoc vtile, vt nos nostri luxus pudeat.*

Sapiens diues

42 *Sapienti nihil deesse colligebat hoc syllogismo, Deorum omnia sunt, deorum autem amici sunt sapientes, & amicorum communia sunt omnia, sapiẽtum igitur sunt omnia. Sed eodem syllogismo reiici poterat petens aliquid, Qur petis habens omnia?*

Decorum vbique

43 *Quum vidisset fœminam diis procumbentem, ita curuato corpore, vt à tergo quædam apparerent quæ nudari non decet oculis hominum, adiit illam dicens, Non vereris mulier ne stante post tergum tuum deo (nam illius plena sunt omnia) parum decenter te geras? Aesculapio percussorem cõsecrasse dicitur, qui accurrens procidentes in faciem contereret, hoc figmento deterrens homines à superstitione, qui credũt deos nõ audituros, nisi ipsis indecoro corporis gestu supplicent.*

Paupertas tragica

44 *Solitus est ioco dicere, sibi tragicas execrationes occurrisse, quòd esset* ἀνέστιος, ἄπολις, ἄπατρις, πτωχὸς, ἀλήτης, καὶ ἡμερόβιος, *id est, domo, ciuitate patriáque carens, pauper & erro. Alludens ad locum aliquem è tragœdiis. De Oedipi execrationibus nobis dictum in Chiliadibus.*

Philosophi vita

45 *Quin & illud dixisse fertur, quòd fortunæ opponeret animi fiduciam, legi naturã, affectibus rationem, eo quòd his tribus paratur ac seruatur hominum tranquillitas. Aduersus fortunæ procellas tuetur sapientem animus impauidus: naturam pro lege sequitur, cui si repugnet lex, contemnit eam: porrò cupiditatum tumultus ratione compescit.*

46 *Quum Alexander Magnus inuiseret Diogenem, reperit eum in cranio sedentem pro dolio, ac laceras schedas glutino committentẽ. postea quã rex multa cum illo colloquutus pararet abire, diceretq́;, Cogita Diogenes quid à me velis petere, nã quicquid optaris feres. Mox, inquit, de aliis, interim secede paulisper. Cum rex secessisset, putans illũ velle deliberare, diutius silenti repetiit, Pete quod vis Diogenes. Hoc, inquit, volebã, nam prius arcebas mihi solem ad id quod ago necessarium. Alij narrãt illum dixisse, Ne mihi*

feceris vmbram, quòd vellet apricari.

47 Memoratur & illud: Alexandrum ita fuisse loquutum, Adsum ô Diogenes tibi subuenturus, quandoquidem video te multis egẽtem: cui Diogenes, Vter nostrum pluribus eget: ego qui vltra peram & pallium nihil desidero: an tu qui non contentus patrio regno, tot periculis temet obiicis vt latius imperes: adeo vt vix totus orbis tuæ cupiditati videatur satis futurus?

Philosophus paucis eget

48 Quodam tempore cum diutißimè legens tandem eò venisset vt videret chartam vacuam, Bono, inquit, animo estote viri, terram video. Alludens ad lõga nauigatione fessos, qui recreantur animo quum ipsis procul apparet portus.

Lepidè

49 Cuidam sophisticis argutationibus colligente, quòd Diogenes haberet cornua, frontem ac tempora manu contrectans, Atqui, inquit, ego non video: irridere maluit friuolum enthymema quàm soluere.

Argutiæ friuolæ

50 Quum Zenon in scholis disserens, acutißimis rationibus probaret nullum esse motum, nec esse posse, Diogenes surgens cœpit inambulare. Id admiratus Zenon, Quid inquit, agis Diogenes? Confuto, inquit, tuas rationes. Taxans interim inanem ingenij ostentationem.

51 Sophista quidam volẽs apud Diogenem osten

ostentare acumen ingenij, hunc in modum ratiocinatus est: Quod ego sum, tu non es. Cum annuisset Diogenes, Ego, inquit, sum homo, igitur tu non es homo. Tum Diogenes, A me, inquit, incipe, & rectè collegeris. Non dignatus est aperire, quid haberet vitij ratiocinatio, sed maluit irridere de tam friuolis nugis sibi placentem. Si sic sumpsisset, tu es homo, sequebatur sophistam non esse hominem.

Argutiæ friuolæ

52 Cuidam ad ostentationem ingenij multa de rebus cœlestibus differenti, Quam nuper, inquit, de cœlo venisti? Socratẽ in hoc retulit, cuius est illud: Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ignota loqui

53 Eunuchus quispiam contaminatæ famæ inscripserat ædibus suis, μηδὲν εἰσίτω κακόν, ne quid ingrediatur mali. Id videns Diogenes, Aediũ, inquit, dominus quà ingreditur? Eunuchus boni ominis gratia posuerat titulum, ne quid infelicitatis attingeret domum: id Diogenes detorsit ad mala animi, quæ sola verè mala sunt.

Mala vera

54 Nactus vnguentum eo pedes inunxit præter morem publicum. Id demirantibus dixit, Quoniam vnguentum capiti infusum exhalatur in aërem, à pedibus autem ascendit ad nares. Similiter alius reprehendit publicam consuetudinem, qua coronas capiti imponunt, quum magis conueniat infra nares ponere quòd fragrantiæ vapor non tam de-

Ridiculum

scend

ſcendat quàm aſcendat.

55 Athenienſes hortabantur Diogenem, vt myſteriis initiaretur, addentes quòd initiati apud inferos principatum tenerent. Ad quæ Diogenes, Perquàm ridiculum eſt, inquit, ſi Ageſilaus & Epaminondas in cœno degunt, & Patecio fur ac viliſsimi quique homines, quòd initiati ſint, in beatorum inſulis erunt. Grauiter taxauit ſacerdotũ mores, qui quæſtus gratia blandiebãtur hominũ imperitorũ ſuperſtitioni perſuadentes initiationem conferre felicitatem poſt hanc vitam, quũ ea parata ſit his, qui piis et egregiis factis eam promeruerint, ſiue ſint initiati, ſiue non ſint.

Initiari nõ eſt ſatis

56 Quum primum cœpiſſet philoſophari, quum in dolio, ſicco mucidóque pane veſcens ſolus, audiret totam vrbẽ lætitia perſtrepentem, erat enim dies feſtus, ſenſit animo nonnihil tædii, diúque ſecum de relinquendo vitæ inſtituto cogitauit. Sed quum tandem mures videret adrepentes, paníſque micas edere, Quid tibi diſplices, inquit, ô Diogenes? ſat magnificus es, ecce etiam paraſitos alis.

Lepidè

57 Platoni ipſum ob vitæ ſordes canem appellanti, Sane inquit, nam ad eos qui me vendiderant recurri: Solent enim canes ſi vendantur, ad veteres dominos recurrere. Non offenſus eſt conuicio, ſed commodè interpretatus eſt. Quum Aeginam nauigaret, interceptus

Canis conuicium

ceptus eſt à piratis, atque in Cretam perductus, ibíque venditus. Eos piratas puto fuiſſe Corinthios, aut Athenienſes, aut certè Aeginetas.

58 Quum è balneis redeuntem quidam rogaſſent, num illic eſſet multum hominum, negauit eſſe. Rurſus percontatus, an illic eſſet multa turba, annuit: ſignificans hominis vocabulum in paucos competere.

Homines non homines

59 Narratur & illud vix credibile: Plato ſic definierat hominem, homo eſt animal bipes abſque pennis. Ei definitioni quum diſcipuli Platonis applauderẽt, Diogenes gallum gallinaceum pennis ac plumis nudatum produxit in ſcholam, En, inquiẽs, hic eſt homo Platonis. Itaq; definitioni adiectum eſt, latis vnguibus, quòd aues eiuſmodi non habent.

Ridiculum

60 Percontanti qua quis hora prandere debeat, Si diues eſt, inquit, quum vult: ſi pauper, quum poteſt.

Feſtiuum

61 Apud Megarenſes quum videret arietes pellibus tectos aduerſus frigoris iniuriam, ipſorum autem filios nudos, Satius eſt, inquit, Megarenſis eſſe arietem quàm filium. Traditum eſt de Megarenſibus, quòd indiligenter habent filios ſuos.

Educatio

62 Quidam in publico geſtans longam trabem, per imprudentiam percuſſerat Diogenem, móxq; ex more dixit, Caue. At Diogenes,

Sera monitio

nes. Num, inquit, me vis iterum percutere? Alij sic narrant: dicenti caue, baculũ impegit in caput, & post ictũ, adiecit caue, par pari referẽs. Nam ante læsionẽ dicendũ erat caue.

63 Quodam tempore lucernam accẽsam gestans obambulabat in foro clarißima luce, quærenti similis. Rogantibus quid ageret, Hominem, inquit, quæro: notans publicos ciuitatis mores vix homine dignos. Homo rarus inuẽtu

64 Quum aliquando perfusus esset aqua, staretque toto distillans corpore, circunstantes aliquot, vt fit, cõmiserabantur hominem indigna passum. Quibus Plato, nam & is fortè tum aderat, Si vultis, inquit, commiserari Diogenem, abite: notans in philosopho gloriæ cupiditatem. Hoc igitur spectaculo quoniam delectabatur, felix erat potius quàm miserandus: at si nullo teste perfusus fuisset, tum verè fuisset miserabilis. Gloria tecta

65 Colaphũ impingẽti, profecto inquit, nesciebam me capite galeato ambulare. Ludens manum pronã galeam dixit. Nec aliter vltus est percussorem. Nisi fortè legendũ est, nesciebam capite galea tecto incedendum esse. Moderatè

66 At non eadem patientia tulit Midiam, qui impacto illi colapho dixerat, Tria millia tibi in mensa sunt posita: per ludibrium illi gratulans, quòd pro colapho tantum nummorum ex mulcta ad ipsum esse rediturum si lege

lege ageret. At Diogenes postridie sumpto pugilum loro, eóque impacto Midiæ totidem verbis dixit, Tria milia tibi in mẽsa sunt posita. A. Gellius narrat de quodam, qui pro delectamento habebat manu depalmare homines, móxque è crumena quam in hoc circunferebat, iußit numerari mulctam. At Diogenes declarauit, non omnes esse ea patientia, vt mulcta contenti sint. Par pari

67 Philosophi vulgò hoc nomine male audiebant, quod deos aut non crederent esse, aut contemnerent. Hoc innuẽs Lysias interrogabat Diogenem, crederétne esse deos. Cui Diogenes, Qui conuenit, inquit, vt non credam, quum persuasum habeã, te dijs inuisum esse? Hoc dictum quidam attribuunt Theodoro. Non respondit ad quæstionem, sed in contumeliosè interrogantem retorsit sermonem. Salsè

68 Conspicatus quendam se religionis causa aspergentem aquis fluuialibus: Nam hoc ritu prisci solent purificari, si quid piaculi commissum crederent. Infelix, inquit, quum erras in Grammatica, non absolueris aspersus: multo minus aspersio te liberabit à vitæ criminibus. Rectè notabat hominum superstitionem, qui crederent sensibili elemento purgari maculas animi, nisi prauas cupiditates amputassent. Superstitio

69 Eos summopere reprehẽdebat, qui si quid

Vota stulta

secus euenisset, fortunam incusarent, id quod vulgus hominum solet: dicens ipsos homines potius incusandos, qui postularent à fortuna, non quæ verè bona essent, sed quæ ipsis bona viderentur. Nam si permitterent dÿs, quæ ipsi iudicant optima, dare, darent: nunc acceptis his quæ flagitarunt, impudenter incusant deos.

70 Superstitionem hominum qui in somnÿs terrerentur, hoc pacto deridebat, Quæ vigilantes, inquit, agitis, ea non curatis: quæ verò dormientes somniatis, sollicitè perquiritis. Ad felicitatem enim aut infelicitatem hominis non tam refert quid patiatur in somnÿs, quàm quid agat vigilans. Ibi quoties aliquid turpe committit, oportebat metuere deorum iram ac tristem euentum, non si quid dormientibus sit visum.

Victoria pulchra

71 In Olympÿs præconē ita pronuntiātem, Doxippus viros vicit, correxit Diogenes, Hic, inquiēs, mancipia, sed ego viros: significans eos qui certarēt Olympia, non esse viros sed gloriæ mācipia. Solus philosophus vincit viros. Simile huic est quod supra retulimus.

Ambitio

72 Quum Philippus exercitū haberet apud Cheroniam, venit eò Diogenes, & comprehensus à militibus deductus est ad regem: qui conspecto Diogene ignoto iratus exclamauit, Explorator. Cui Diogenes, Prorsus

inquit

inquit, explorator, nam huc veni inspecturus insaniam tuam, qui non contentus regno Macedonum, aliena captans temet in discrimen conÿcis, ne & regno & vita priueris. Rex admiratus hominis libertatem, iussit illum abire liberum.

73 Alexander Macedonum rex miserat epistolam ad Antipatrum per quendam nomine Athliam: quum id temporis fortè adesset Diogenes, qui Cynico more dixit, Athlius ab Athlio per Athliam ad Athlium. Porrò Athlius Græcè miserum sonat multisque laboribus afflictum, vnde & athletis nomē. Sensit philosophus, principes ob ambitionē assiduis bellis tumultuātes verè miseros esse: æque miseros qui illorum cupiditatibus inseruirent.

Liberè

74 Inuitatus vt ad Alexandrum veniret, recusauit: at Perdiccæ præfecto minitanti necem ni veniret, Nil, inquit, magni feceris, siquidem & cantharis & phalangium idem possunt. Cantharis pusillum est insectum non dissimile scarabeo, sed præsentaneū habēs venenum: phalangium aranei genus est nocētissimum. Nec dubitauit vicissim minitari Perdiccæ se feliciter victurū, si sine illo viueret: indicās infideles esse qui cū Perdicca viuerēt.

Voluptas

75 Aiebat faciles esse deos ad donandam hominibus vitam, cæterum hanc ignorari ab his, qui quærunt dulciaria, vnguenta, aliásque

que hoc genus delicias. His enim qui fruuntur, credunt se viuere, quum veram vitam, tranquillam ac suauem sola præstet sapientia. Non igitur dij sunt incusandi, sed homines, qui per stultitiam non postulant ab illis vitam, sed voluptates.

76 Conspiciens delicatum quendam à seruo calceari, Nondum, inquit, sat beatus es, nisi te etiam abstergeat: id erit, si mancus fueris. Visum est Diogeni non multo minus absurdum in calceatu abuti opera famuli, si quis ipse sibi hoc præstare valeat, quàm si post exoneratam aluum adhibeat famulum abstergendo podici. Quanquam intelligi potest & de abstergendo naso. Philosopho ethnico prodigiosæ deliciæ videbantur, ethnicum calceari à famulo: at ego noui Christianum, sacerdotem, ac Theologum, cui quum nullum esset membrum mancum, tamen aditurus latrinam famulos accersebat qui soluerent ligulas, item reuersus qui alligarent. Id ego videns, sic mecum cogitabam, Vtinam hic adesset spectator Diogenes.

Deliciæ

77 Conspicatus duci quendam, qui phialam ex ærario furatus sustulerat: Ducebatur autem à magistratibus quos illi ἱερομνήμονας appellant: Magni, inquit Diogenes, fures paruum ducunt. Vtinam hoc non posit verè dici in magistratus aliquot Christianos, à quib

Salsè

quibus ad laqueum adigitur interdum, qui x. drachmas sustulit, ipsi impunè magnis furtis, vel peculatu potius ditescunt.

78 Videns adolescētem lapides iacientem in crucem, Euge, inquit, scopum attinges. Innuens fore, vt aliquādo in crucem ageretur.

79 Quum adolescentuli circunstantes Diogenem acclamassent, Canis canis: ac mox territi fugere cœpissent, rogatíque quur fugerent, dixissent, ne mordeas nos canis: Bono, inquit, animo sitis filioli, canis non edit betulam. Tectè illis exprobrans mollitiem.

Salsè

86 Cuidam sì placenti, quòd leonis exuuio tectus incederet, Non tu desines, inquit, virtutis stragulas pudefacere? Indecorum esse censuit, quòd homo mollis Herculis amictum sibi vindicaret. Idem dici potest ijs qui prodigioso amictu profitentur sanctimoniam, vita non respondente.

Hypocrisis

81 Prædicantibus beatum Callisthenem philosophum, quòd apud Alexandrum apparatu splendido exciperetur. Imò, inquit, infelix est, quòd illi prandendum cœnandúmque sit, quum Alexandro visum fuerit: sentiens nihil esse beatum si absit libertas. Hic est Callisthenes Aristotelis discipulus, quem Alexander tandem coniecit in carcerem, vbi & perijt. Quidam pro Callisthene supponunt ipsum Aristotelem, cuius felicitatem prædicant

cantibus quòd cum regis filio viueret: Aristoteles, inquit, prandet quum vult Alexander, Diogenes quum vult Diogenes.

Benignitas

82 Si quando egebat pecunijs, eas ab amicis accipiebat: at suggillantibus eum, quòd præter philosophi dignitatem peteret, quod esset mendicorum: Imò, inquit, non peto, sed repeto, οὐκ αἰτῶ, ἀλλ' ἀπαιτῶ. *Repetimus enim mutuum aut depositum. Amicus autem egenti amico dans non donat, sed reddit quod debebat. Quisquis enim in tali casu pecuniam seruat, rem alienam detinet.*

Mollities

83 Quum adolescens quidam comptior Diogeni proposuisset quæstiunculam, Non tibi prius, inquit, responsurus sum, quàm sublatis vestibus ostenderis vtrum masculus sis an fœmina. Ex cultu parum virili notauit illius mollitiem.

Ars inhonesta

84 Alteri cuidam adolescenti, lusum quendam amatorium eleganter in balneis exhibenti, quod Græci vocant κοτταβίζειν, *Diogenes, Quo melius, inquit, hoc deterius: damnans improbatam artem qualis est & alea, cuius quo quisque est artifex melior, hoc vir est deterior.*

Canini mores

85 Quum Diogenes adesset conuiuio, qui accumbebant appellantes illum canem, ossa illi proijciebant, quòd id canibus fieri consueuit: at ille discedens à tergo comminxebat

accumbentes: significans & hoc esse canum.

86 Oratores ac cæteros, omnia ad gloriam facientes, appellabat τρισανθρώπους, *id est, ter homines ancipiti dicto. Nam vt vulgus hominem esse negat, qui nec doctus est nec humanus: ita philosophus hominem vocabat miserum, qui nihil haberet supra hominem. Siquidem iuxta Homerum, nullũ animal homine miserius. Proinde ter homines dixit, ter miseros, qui sua studia omnia conferrent ad rem inanissimam, ac populari multitudini, multorum capitum beluæ seruirent seruitutem.*

Ter homines

87 Diuitem quendam indoctum, sed splendidè vestitum, χρυσόμαλλον *appellabat, hoc est, ouem aureo vellere. Nam tales fuisse proditum est à poëtis, qui minimum valerent ingenio, ouillis moribus etiam prouerbio dicebantur.*

88 Præteriens prodigi cuiusdam ædes inscriptionem habẽtes, venales, Facile, inquit, diuinabam fore, vt præ immodica crapula domum euomeret. Iam enim domum absumpserat antequam venalẽ proscriberet. Vomitus igitur erat ille verius quàm venditio.

Profusio

89 Adolescenti conquerenti quòd à multis perturbaretur, Desine, inquit, & tu perturbationis indicia præ te ferre: significans nulla re melius improbitatem lædentium finiri,

Dolor dissimulatus

quàm si qui læditur dolorem dissimulet. Etenim qui ob id incessunt hominē, vt illum discrucient, desinent si viderint illū nihil commoueri, Et Græcis suspicor alium esse sensum. Quum enim adolescens quereretur sibi turbam esse molestā, παῦσαι γὰρ, inquit, καὶ σὺ τὰ δείγματα τοῦ παχυντιῶντος περιφέρειν, id est, At desine tu quoque signa mollis & effœminati circunferre.

90 Citharœdum imperitum obesóque corpore & ab omnibus vituperatum, solus Diogenes laudabat. Demirantibus quam obrem id faceret, Laudo, inquit, quòd quum talis
Salsè sit, maluerit se cithara quàm latrocinijs exercere: significans illum corpore validum, ingenio rudem, latrocinijs aptiorē esse quàm musicæ. Iocus est ab inexpectato.

91 Alterum citharœdum, qui quoties caneret, ab auditoribus deserebatur, obuiū ita
Salsè salutabat, Salue galle. Quum ille offensus salutationis nouitate diceret, Quid ita? Quoniam, inquit, cantu tuo excitas omnes. Iocum captauit ex ambiguitate verbi Græci: ἀναγείρειν enim dicitur & qui excitat dormientem, quod solent galli gallinacei mane canentes: & qui sedentem excitat vt surgat, quod ille solet.

92 Quum adolescentem quendam insigni forma plurimi intuerentur, Diogenes incur-

uato corpore sinum lupinis implebat. Ad hoc spectaculum conuersis omnium oculis, aiebat, mirari se, quur adolescētulo dimisso, sese intuerentur: obiter notans illorum intemperantiam.

93 Cuidam vehementer superstitioso, ac le- Superstitio
murum laruarúmque terroribus obnoxio, necem ipsi minanti, dicentique, vnico ictu tibi perfringam caput: At ego, inquit, si id feceris, tibi sinister astans, vt contremiscas efficiam. Significās se mortuum etiam illum terrere posse, a quo viuus contēnebatur. Hic tamen affectus & hodie plurimos habet, qui quum sint aduersus viuos feroces, aduersus vmbras sunt formidolosissimi.

94 Ab Hegesia rogatus, vt ipsi libros ali-
quot cōmodato daret, Non sapis, inquit, He- Lectio mortua
gesia, qui quum caricas nō pictas sed veras eligas, vera exercitatione neglecta ad scriptam te conferas. Hoc dicto notauit eos, qui per omnem vitam nihil aliud quàm legunt philosophorum libros, rectè viuendi præcepta continentes, quum virtus magis vsu discatur quàm lectione. γράφειν Græcis anceps vox est ad scribere & ad pingere. Itaq; virtus libris expressa, quodammodo picta virtus est. Absurdum autē videretur, in caricis habere delectum, in virtute non item.

95 Cuidam illi probro obijcienti quòd exu-

Exilium vtile *laret à patria. Miser, inquit, istius rei causa philosophatus sum: siue quòd exiliũ cõpulisset Diogenẽ ad philosophandum, siue quòd ideo didicisset philosophiã, vt exilium similésque casus æquo animo perpeti posset.*

96 *Alteri cuipiam per cõuicium dicenti, Sinopenses te exilio damnant, At ego, inquit, illos mansione: significans se quòd solũ vertere iuberetur, nihilo infeliciorem esse his, qui in patria manerẽt, nec exilium æquo animo pati possent. Tam enim miserum est manere coactum, quàm exulare coactũ. Philosophus cui quæuis terra patria est, si iubeatur ire exulatum, vnius tantũ ciuitatis exul est. At qui nusquam potest viuere nisi in patria, plurimarum regionũ exul est. Diogenes autem ob adulteratã, vt putant, monetã solum vertere iussus est. Erat autẽ sinopensis. Hoc ita refert Plutarchus in libello de exilio, Te Sinopenses Ponto exulem esse iusserunt, At ego, inquit, illos hac damno pœna, vt in Ponto extremísque Euxini littoribus inclusi perpetuò maneant. Diogenes mutarat patriam, sed in melius: exulabant potius, qui infelici regioni erant asscripti.*

97 *Quum Olympionicen, hoc est, in Olympijs certare solitum offendisset pascentẽ oues,* Facetè *Quàm celeriter, inquit, ô præclare ab Olympijs ad Nemea te contulisti, ludens affinitate vocum.*

vocum. Nam νέμεα certamina dicuntur à loco, quemadmodum Olympia. Νέμω verò Græcis pasco sonat, & νομὸς pascua.

98 *Interrogatus quamobrem athletæ nihil sentirent, Quoniam, inquit, suillis ac bubulis carnibus educati sunt. Nam athletæ crassioribus cibis enutriuntur qui corpori quidem robur conferunt, sed mentis acumen hebetant. Vocis autem ambiguitas dedit ioco locum. Nam vt Græcis αἰσθάνεσθαι, ita Latinis sentire, tam ad animum quàm ad corpus pertinet. At percontator ille quærebat quid esset causæ, quur athletæ veluti sensu carentes non offenderentur plagis. Diogenes animorum stuporem notare maluit.* ἐνῳκοδόμηνται Stupor animi

99 *Solitus est interdum adire statuas, & aliquid ab illis petere. Demirãtibus quur id faceret, Vt consuescam, inquit, non commoueri, si quando ab hominibus non impetro quod peto.* Vsus lenit molestiam

100 *Posteaquam inopia compulsus cœpisset mendicare, his verbis solet aggredi, Si cui alteri dedisti, da & mihi: sin nemini, à me incipe. Significabat se non inferiorem cæteris mendicis itaque par esse vt qui daret quibuslibet, daret & Diogeni: qui verò tã parcus esset vt nemini quicquam daret, huic tempus esse vt aliquando dare incipiat.* Mendicitas

1 *Interrogatus aliquando à tyranno è cuiusmodi*

iusmodi ære potissimum oporteret fieri statuas, Ex eo, inquit, ex quo fusi sunt Harmodius & Aristogiton: innuens illum esse tollendum, quòd illi tyrannicidæ fuerint. *Libere*

2 Percontanti quo pacto Dionysius vteretur amicis, Vt vtribus, inquit, plenos suspendit, inanes abijcit: significans à tyranno diuites occidi, pauperes negligi. *Salsè*

3 Quidam gloriosum titulum inscripserat ædibus suis, Iouis filius Callinicus Hercules hîc habitat, ne quid introeat mali. Diogenes ex inscriptione stultitiam hominis deprehendens, adiecit, μετὰ πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, Post bellum auxilium: indicans seram esse malorum omnium deprecationē, posteaquam talis immigrasset. Colebatur enim Hercules ἀλεξίκακος, malorum depulsor. Eum oportuit in ædes immigare priusquam immigrasset dominus ædium, qui ipse erat magnum malum. *Sero*

4 Luxuriosum quempiā in diuersorio conspiciens vescentem oleis, Si sic prandisses, inquit, non ita cœnares: sentiens non esse frugalitatis quòd cœnaret oleas, sed quòd stomachus nimis lauto prandio grauatus, nihil appeteret in cœna. Nam tenue prandiū optimè condit cœnam. *Luxus*

5 Dicere solebat, cupiditatē esse malorum omnium arcem μητρόπολιν, non procul ab ludens *Auaritia*

ludens à sententia Salomonis, qui dixit, cupiditatem radicem malorum omnium.

6 Bonos viros dicebat esse deorum simulacra. Deorum, quum sint optimi natura, proprium est bene facere omnibus, nocere nemini. Hæc imago melius relucet in sapientibus ac bonis viris quàm in statuis, quum dij sint incorporei. *Boni similes diis*

7 Amorem dixit otiosorum negotiū. quòd hic affectus potissimū occupet otio deditos. Ita fit vt dum otio vacant, in rem negotiosissimam incidāt, nec interim tamē quicquam bonæ rei agunt. *Amor turpis*

8 Percontanti quid esset in vita miserrimum, Senex, inquit, egenus. Siquidē vbi naturæ præsidia destituunt hominem, extrarijs rebus fulcienda est ætatis imbecillitas. Verùm inter egenos habendus nō est, qui bonas artes ac probos amicos sibi parauit certissimum senectutis viaticum: ille infelicissime egenus est, qui nulla virtute præditus est. *Senectus*

9 Interrogatus quæ bestia morsum haberet nocentissimum, Si de feris, inquit, interrogas, obtrectator, si de cicuribus, adulator. Nā obtrectator præ se fert odium, adulator sub amici persona multò etiā lædit grauius.

10 Conspiciens duos centauros pugnantes in tabula pessimè pictos, Vter, inquit, horum deterior *Salsè*

deterior est? Notans pictoris imperitiā, quasi dubitaret vter esset deterius pictus. Vsus est autem voce ambigua, nam χείρων & peior dicitur, & in pugna inferior.

11 Orationem blandam non ex animo proficiscentem, sed ad gratiam cōpositam, dicere solet, melleum laqueum, quòd blandè amplectens hominem iugulet.

Blandiloquium

12 Luxuriosorum ventrē vitæ charybdim appellabat, quòd omnia deuoraret, nec saturaretur vnquam. Charybdis tantum ea sorbet quæ mari vehuntur, & reuomit tandem quod absorbuit: at lurconum ventribus nec aër, nec terra, nec flumina, nec maria sufficiunt, quin & domos & agros totos absorbent, nec reuomunt.

Venter omnia deuorans

13 Quum quidam Diogeni referrent, Didymonem mœchum comprehensum, Dignus est, inquit, ex ipso nomine suspēdi. Porro Didymi Græcis testiculi dicuntur: ab his igitur vnde nomen habebat, & quibus peccauerat, vult eum suspendi.

Adulteriū

14 Physicus quidam interrogauit Diogenem, quam ob causam aurum palleret. Quoniam, inquit, plurimos habet sibi insidiantes. Pallent autem qui metuunt.

Auri amor

15 Quum videret mulierem in lectica, dixit: Caueam non conuenire feræ: notans tam efferum ac noxiū animal ferrea cauea coërcendum

cendum

cendum. Lectica verò sellæ genus est cancellatæ, vt aliquam caueæ speciem præbeat: in hac diuites ac delicatæ sedere, atque etiam gestari solent.

16 Seruum fugitiuum videns ad puteum sedentem, Vide, inquit, adolescens ne excidas: ambiguo verbo ludens. Nam excidit, qui in puteum decidit, ἐκπίπτει, id est, excidit, qui de loco pellitur. Arbitror autem puteos olim fuisse sacros, & ab his non fuisse fas quenquam vi detrahere, quemadmodum è templis aut à statua principis.

Ambiguè

17 Quum in balneis vidisset λωποδύτην, id est, furem vestium, dixit illi, Num ad vnctiunculam, an ad aliud vestimentum? Rursum lusit affinitate vocum, quæ Latinè reddi non potest, Græcè est, ἐπ' ἀλειμμάτιον, ἢ ἐπ' ἄλλ' ἱμάτιον, dictiones minimo discrimine soni inter se differunt. ἄλειμμα ab ἀλείφω, vnguentum est, vnde & aliptæ dicti. Inde ἀλειμμάτιον diminutiuum: ἄλλ' ἱμάτιον duæ dictiones, sed ob συναλοιφὴν propemodū vna videtur, quam si remoueas, est ἄλλο ἱμάτιον, id est, aliā vesticulam. In balneis enim olim vngebantur, & ibidem fures suum agebant negotium, quòd positis vestibus lauare mos est. Notabat itaque furem, quòd alibi furatus vestem, eò venisset alteram furaturus.

Ambiguè

18 Ingressus aliquādo sordidum balneum, dicebat,

dicebat,

dicebat, Qui hîc lauant, vbi lauantur? Significabat illic homines puros sordidari, & ibi lotis opus esse alio balneo quo mundētur. *Sordes*

19 Quum aliquando vidisset mulieres ex oliua pendere laqueo præfocatas, Vtinam, inquit, & cæteræ arbores similem ferrent fructum. Erat enim Diogenes μισογύνης, id est, mulierum osor, eóque cupiebat omnes videre pensiles. *Osor fœminarum*

20 Cernens quendā male audientem, quasi monumenta spoliaret, Homeri carmine compellauit,

Τίπτε σὺ ὧδε φέριστε,
Ἤ τινὰ συλήσων νεκύων κατατεθνηώ-
των, Id est,

Quid tu huc venisti vir præstantißime, *Sacrilegiū*
num fors,
Vt spolies aliquem horum quos mors occupat atra?

21 Interrogatus num seruum ancillámve haberet, negauit. Quúmque percontator adiecisset, Quis igitur te efferet si moriaris? Cui domo, inquit, erit opus. Multi superstitiosè soliciti sunt quomodo & per quos efferantur. Hac cura prorsus vacabat Diogenes, nō dubitans quin futurus esset aliquis, qui cadauer eijceret, vel ob id, quò domum faceret vacuam. Quanquam illi contigit honorifica sepultura. *Sepultura*

Conspiciens

22 Conspiciens adolescentem quendam neglectius dormientem, baculo pungens illum, dixit carmen Homeri, ἐγάρεο,

Μή τίς σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.
Id est, Surge,
Ne quis dū dormis, à tergo infixerit hastā.

23 Ad eum qui obsoniis ac luxui plus æquo indulgebat, illud Homericū accommodabat. *Luxus*

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι. Id est,
Nate mihi fueris breuis æui. significans illum sibi luxu mortem acceleraturum.

24 Platonis Ideas, id est, formas risit & Aristoteles. Quodam igitur tempore quum Plato multa de Ideis dissereret, & rem cōfictam confictis vocabulis explicare conaretur, subinde in ore habens menseitates, & cyathitates, per quas voces intelligebat species mensæ & cyathi: Diogenes irridens subtiles nugas, Mensam, inquit, ac cyathum video, menseitatem & cyathitatem non video. Tametsi sunt & hodie qui Sorteitatibus & ecceitatibus sibi videntur acuti. At Plato regessit dictum: Nec mirum, inquit, nam oculos habes quibus cernuntur cyathi ac mensæ, at mentem non habes qua cernuntur menseitates ac cyathitates. *Argutiæ nugatoriæ*

25 Interroganti quando ducēda esset vxor, Iuueni, inquit, nondum, seni nunquam. Græcè iucundius μηδέπω ποτε, & μηδεπώποτε: sub- *Matrimonium vitandum*

x indic

indicans prorsus abstinendum à matrimonio. At percontator ille discere cupiebat, quo ætatis anno, aut qua anni parte expediret asciscere coniugem: quemadmodum Aristoteles praescripsit puellae decimum octauum, viro trigesimum quintum: & Romani Aprilem & Iunium existimabant auspicatum nuptiis, Maium inauspicatum.

26 Percontanti quidnam vellet vt colaphum acciperet, Galeam, inquit. Et hic iocus est ab inexpectato. Nam ille expectabat, quid mercedis peteret pro colapho.

Iocus ab inexpectato

27 Quum videret adolescentem quempiam sese ornantem, Si ad viros, inquit, frustrà: si ad fœminas, iniustè. Hoc dictum festiuius est Græcis ob vocum affinitatem ἀτυχεῖς & ἀδικεῖς. Nam frustra se mas parat masculo, inter quos non potest esse coniugium: & iniquè facit adolescens, si cultura formæ insidiatur infirmo sexui, quum vxor non lenocinio, sed honestis moribus concilianda sit.

Mollities

28 Adolescenti cuidam erubescēti, atque ob id perturbato, Bono animo es, inquit, fili, istiusmodi est virtutis tinctura.

Pudor

29 Quum audisset duos legum peritos inter se contendentes, damnauit ambos, quòd alter furtum commisisset, alter non perdidisset: significans vtrunque dignum exitio. Argutia dicti in hoc est: qui furatur, lucrifacit aliq

Furacitas

aliquid, is verò cui res furto tollitur, damno afficitur. At hic absurdum quiddam acciderat, alter alterius rem furatus erat, nec tamen is cui furtum est factum perdidit, quòd hoc ipse furatus esset, quod alter sustulit.

30 Percontanti quod vinum libentius biberet, Alienum, inquit, & hic τὸ ἀπροσδόκητον addit gratiam dicto. Aliud enim expectabat percontator, videlicet de genere vini sentiens.

Aliena dulciora

31 Cuidam ipsi dicenti, Plurimi te derident: At ego, inquit, non derideor. Id autem videtur ἀδύνατον, vt aliquis te percutiat, tu tamen non percutiaris: sed Diogenes negauit se derideri, siue quòd non esset deridiculus, siue quòd existimaret hominum irrisionem nihil ad se pertinere.

Neglectus iniuriarum

32 Dicenti miserum esse viuere, Nō, inquit, viuere miserum est, sed male viuere miserum est. Vulgus miseram appellat vitam laboribus, doloribus, morbis, dānis, exiliis, multisq; hoc genus incōmodis obnoxiam. At Philosophus nihil malum aut miserū esse ducebat, nisi quod cum turpitudine coniunctum esset.

Vita misera

33 Erat Diogeni seruus nomine Manes: is quum profugisset à domino, admonuerunt amici vt fugitiuum inuestigaret. At ridiculum, inquit Diogenes, si Manes absque Diogene viuat, Diogenes absque Mane viuere non

Frugalitas

non posit. At multi seruos insequuntur vt vlciscantur, Diogenes spectabat vsum. Melior autem philosophus est qui paucioribus eget. Nolebat itaq; hic seruo videri deterior.

34 Quodam tempore prandebat oleas, mox inductam placentam abiecit accinens illud è tragœdia,

Deliciæ spretæ

ὦ ξένε τυράννοις ἐκποδὼν μεθίστασο. Id est,

Procul à tyrannis temet hospes auferas.

Item illud Homericum

ἄλλοτε μάστιξεν δ' ἐλάαν. Id est.

Interdum scuticis agitabat. Se tyrannum appellans, deliciarum contemptorem, quas procul abigi volebat.

35 Diogenes vulgò canis dicebatur. Sunt autem canum multa genera, sunt enim venatorij, sunt aucupatorij, sunt custodes ouium & ædium, sunt qui habentur in deliciis. Ergo percontanti qualis ipse canis esset, lepidè respondit, Esuriens, inquiens, Melitæus, satur Molossæus: quòd cibi appetens blandiretur, saturatus morderet.

Canis Diogenes

36 Interrogatus an philosophi placentis vescerentur, Omnibus, inquit, vt cæteri homines. Rursus hic aliud respondit quàm interrogabatur. Quærebat percontator an conueniret philosophis frugalitatem profitentibus vesci placentis cibis delicatorum, Diogenes ἐιρωνικῶς ita respondit, quasi philosophi non essent

Philosophus homo

essent homines, & tamen vescerētur cibis humanis. Si quidē animalia bruta non vescuntur quibuslibet, bos comedit fœnū, leo nequaquam: oues amant frondes salicum, equi auenam. Quædam aues pascuntur granis iuniperi, quædam carniuoræ sunt, quædam vescuntur piscibus. Huc allusit Diogenes.

37 Quum aliquando Diogenes in conuiuio placentam ederet, diceretque conuiuarum quispiam, quid comedis Diogenes? suspicans Cynicum philosophum nescire quid sit placenta, Panem, inquit, bene pistum: dissimulās se scire quid esset. Aliis erat placēta, Diogeni panis erat, qui nō edebat voluptatis gratia.

Dissimulatio

38 Percontanti cur cæteris mēdicis benigne largirentur homines, philosophis non item, Quoniam, inquit, sperant citius futurum vt claudi cæcive fiant, quàm philosophi. Qui miserentur afflictorum, quales ferè sunt mendici, faciūt hoc contēplatione cōmunis hominū sortis: ita cæco opitulātur cogitantes, hoc ipsum mihi poterit accidere, de philosopho non item cogitāt. Dictum festiuius est, ob abusum verbi, sperant: vt philosophus fias sperari potest, cæcitatē aut claudicationē nemo sperat.

Salsè

39 Diogenes poscebat aliquid ab homine auaro: quem vbi videret contantem ac negaturo similem, ô homo, inquit, ad cibum te postulo, non ad cyppum, vt quà licet Græcarum

Contanter dare

vocum affinitatem reddam: Græcis enim & τροφὴ cibus est, & ταφὴ sepultura.

Error correctus

40 Cuidam obiicienti, quòd aliquando falsò signasset monetam, Nam hanc ob rem vt dictum est, iussus est exulare, Fateor, inquit, fuisse tempus, quo talis eram qualis tu nunc es: qualis autem ego nunc sum, tu nunquam futurus es. Notabat eos qui iuuentutis errores in aliis reprehendunt, quum ipsi ne in senectute quidem corrigant suos.

Error iuuenilis

41 Alteri cuidam hoc ipsum opprobranti, crimen iuuentutis obtentu defendit, dicens, Tum celerius reddebam lotium, nunc non item. Cynica circuitione notauit iuuenilem ætatem, quæ facilius reddit humorem vesicæ, quum senibus molesta sit dysuria.

Ridiculum

42 Myndum aliquando profectus quum videret portas amplas ac magnificè extructas, quum oppidum esset exiguum, Viri, inquit, Myndij, claudite portas, ne ciuitas vestra egrediatur: notans oppidum tam esse pusillum, vt per portas egredi posset.

Facetè

43 Conspiciens furem purpuræ comprehensum, Homericum carmen in eum detorsit, ἔλλαβε, inquit, te

Πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή. Id est,
Te mors purpurea apprehendit, violentáque Parca.

44 Craterus Alexandri Magni præfectus homo prædiues, inuitarat Diogenē vt ad se commigraret: cui respondit, Malo Athenis salem lingere, quàm apud Craterum opipara frui mensa. sentiens libertatem quamuis inopem omnibus diuitum deliciis præferendam, vbi minuitur libertas.

Libertas

Obesitas

45 Anaximenes rhetor obeso aqualiculo erat onustus: hunc adiens Diogenes ita loquutus est: Impartire nobis tenuibus, & ventrem. Nam & ipse leuaberis onere, & nobis commodabis.

Ridiculum

46 Cum oraret aliquādo Anaximenes, Diogenes prætendēs pernā, auditores in se cōuertit, ob id indignatus Anaximenes obticuit, ab auditorio destitutus. Tū Diogenes, Anaximenis, inquit, disputationē oboli pretiū dissoluit: significans de rebus friuolis disseruisse, quæ nō admodū attentos haberēt auditores.

Vesci in publico

47 Quibusdam obiicientibus, quòd in foro cibum caperet: Quid mirum, inquit? in foro esurio: ratiocinatus à relatiuè oppositis. Si fames non vrgeret hominem in foro, fortassis absurdum esset in foro vesci. Sed eodem colore se tueri potuerat in foro deiiciens aluum aut vrinam reddens.

Libertas

48 Sunt qui & illud ascribant Diogeni. Plato offendens illum lauantem olera, dixit illi ad aurem, Si Dionysio morem gessisses, profectò non lauares olera. Diogenes vicissim

sim Platoni in aurem dixit, Si tu lauares olera, Dionysio non inseruires. Verùm hoc videtur effictum ad similitudinem illius quod antè retulimus de Aristippo, quemadmodum & hoc quod subiiciam,

Irrisio contempta

49 Cuidam dicenti, Multi te deridẽt ô Diogenes, Et illos, inquit, fortassis asini. Altero subiiciẽte, Sed illi nõ curãt asinos, Nihilo magis, inquit, ego ipsos. Asinis irrisionẽ tribuit, quòd subinde nudatis dentibus irrisionis speciem præbeãt. Quin & deridentes quẽpiam, motâ ab aure manu imitãtur asininas auriculas. Videtur igitur & asinus motis auriculis irridere homines, nemo tamen offenditur.

Animi cultus

50 Conspicatus adolescẽtulum philosophiæ dantem operam, Euge, inquit, corporeæ formæ amatores ad animi pulchritudinem auocas. Sentiens illum hoc agentem, vt animum virtutibus & honestis disciplinis exornaret, hoc consequuturum, vt longe meliores amicos sit habiturus. Nihil enim sapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

Anathemata

51 Solent olim à periculis seruati, in templis suspẽdere donaria, velut incolumitatẽ suam diis acceptam ferentes. Proinde quum Samothracen profecto ostenderentur illi donaria, quæ è bello, morbo, nauigatione alióve discrimine seruati dicarant, Atqui, inquit Diogenes, multo plura essent, si qui seruati nõ sunt, ista

ista dedicassent. Sensit opinor eos qui seruarentur casu seruari, non deorum beneficio. Quod si diis imputandum est si quis seruatur, iisdem imputandum est quòd plures pereunt quàm seruantur. Sunt qui hoc tribuunt Diagoræ Melio, impio. Samothraces autẽ magna in hisce rebus superstitione laborabant.

Conuictus improbus

52 Adolescenti formoso ad conuiuium eunti, Deterior, inquit, redibis. Reuersus à conuiuio adolescens quum Diogeni dixisset, Iui, nec rediĳ deterior: inquit, χάρων μὲν, id est, deterior igitur: indicans fieri non posse, quin adolescens è luxurioso temulentóque conuiuio redeat deterior.

Liberè

53 Diogenes ab Eurytio petiit quiddam magni: qui quum ex more his verbis negaret faciam si mihi persuadere possis, Si possim, inquit Diogenes, Iam pridem tibi suasissem, vt te suspenderes. Hic præter Cynicam libertatem nihil est quod mireris.

Deliciæ

54 Inuiserat Lacedæmonem: inde Athenas reuersum percontabantur, vt fit: quò iret & vnde veniret, A viris, inquit, ad fœminas: notans Atheniensium deliciis effœminatos mores, quum Lacedæmoniĳ durè instituerentur.

Homines pauci

55 Redeuntem ex Olympiis quidam interrogabant, vidissétne illic multam turbam, Turbam, inquit, plurimam, sed homines perpaucos. Et hoc imitatum apparet ex eo quod

quod supra dictum de balneo.

56 Eos qui per luxum in coquos, nepotes, scorta & adulatores facultates suas profunderent, similes dicebat arboribus per præcipitia nascentibus, quarum fructus homo non gustaret, sed à coruis & vulturibus ederentur: sentiens eos qui gulæ ventríque seruiunt non esse homines.

Profusio

57 Græci si cui precantur exitium, iubent abire ad coruos, ἐς κόρακας. At Diogenes dicere solet, multo periculosius esse incidere in assentatores quàm in coruos. Dicti iucunditas perit nobis, quæ est in Græcarum vocum affinitate. Nam illi κόρακας appellant coruos, & vnica literula mutata κόλακας dicunt adulatores. Hoc dictum tribuitur & Antisthenι.

Adulatio

58 Phryne meretrix Delphis Venerem auream dicauit, eam videns Diogenes, ascripsit elogium, Ex Græcorum imtemperantia. Arguebat enim Græcos supra modum libidini deditos esse, quòd scortum è turpi quæstu tantum auri collegisset.

59 Sunt qui & illud illi attribuant: Cum Alexander Magnus ad Diogenem venisset eúmque salutasset, percontantus est Diogenes quis esset: quúmque ille respondisset, Ego sum Alexander ille rex, At ego, inquit, sum Diogenes ille canis: non minus superbiens sua liber-

Libertas

libertate quàm Alexãder suo regno. Interrogatus ob quæ facta canis nomen vulgò sortitus esset: Quoniã dantibus blandior, inquit, non dantibus oblatro, malos etiam mordeo.

60 E ficu quadam fructus decerpenti Diogeni quum horti custos dixisset, ex ista arbore ante paucos dies homo quidam se suspendit. At ego, inquit, illam purgabo. Arbitrabatur ille fore, vt Diogenes admonitus abstineret à funesta arbore, quæ gestasset cadauer. At ille liber ab omni superstitione, nihilo impuriores fructus arbitrabatur.

Superstitio nulla

61 Animaduertens Olympionicem quendam oculos defigere in scortum, adeò vt præteritum capite reflexo intueretur, Ecce vt, inquit, aries Martius à puella publica, obtorto collo vinctus abducitur. Ridiculum existimabat, certare cum electis viris, & à vili puella veluti capitiuum trahi sine funibus.

Voluptas

62 Formosa scorta similia dicebat mulso letalibus venenis temperato, quòd adferrent quidem initio voluptatem, sed quam perpetuus dolor consequeretur.

Scortum

63 Quum in publica via pranderet, multíque cingerẽt illum ob spectaculi nouitatem, ac subinde acclamarent, Canis, canis, Imò, inquit, vos potius estis canes qui prandentem circunstatis. Nam id canibus cum primis familiare.

Liberè

Quum

64 Quum mentio fieret de puero stuprato, Diogenes interrogatus cuiâs esset, lusit ex ambiguo dicens, Tegeates. Nam Tegea ciuitas est Arcadiæ. Tegos autem interdum id quod lupanar, vnde Tegeatem dixit philosophus scortum publicum.

Ambiguè

65 Videns quendam iam artem medendi profitentem, qui prius fuerat palæstrites, sed ignauus, dixit illi, An eos qui te hactenus deiecerunt nunc vicißim deijcies? Deijcit luctator quem superat, & deijcit medicus, quos in lectum conijcit, aut etiam in sepulchrũ. Sensit autem Diogenes, illum tam malũ esse medicum, quàm fuerat ignauus palæstrites. Similis iocus est apud Martialem, de eo qui ex medico factus hoplomachus, non aliud faceret hoplomachus, quã quod fecerat medicus.

Medicus malus

66 Ad puerum spurium ex meretrice natum, lapillos iacientem in populum, Caue, inquit, ne patrem ferias. Erat enim è scorto natus, atque ob id incerto patre.

67 Quibusdam prædicantibus eius benignitatem, qui Diogeni quiddam donarat, Quin & me, inquit, laudatis qui accipere merui? Plus enim est meruisse beneficium quàm dedisse, iuxta illud Publij Mimi,

Beneficiũ meritum

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

68 Ei qui pallium à Diogene repetebat, lepidißimè respondit, Si donasti, habeo: si commo

commodasti, vtor: significans sibi non in animo reddere, siue dono, siue commodato accepisset. Turpe est reposcere quod dono dederis, & inhumanũ est eripere quo vtenti est opus.

69 Quum suppositititius quidam de Diogene dixisset, Aurum habet in pallio: rectè regessit in illum conuicium, Ideo, inquiens, supposito indormio. Supposititij partus dicuntur, qui simulantur esse nati ex vtero vnde non prodierunt. Indormimus thesauro seruandi gratia, & indormimus ei quod negligimus. Diogenes autem pallium habebat noctu pro culcitra.

70 Percontanti quid lucri caperet ex philosophia, Vt nihil, inquit, aliud, certe hoc, quòd ad omnem fortunã paratus sum. Hoc dictum vix sapit Diogenẽ, quãquam illi ascribitur. Philosophus

71 Interrogatus à quopiam, cuiâs esset respondit, κοσμοπολίτης, id est, ciuis mundi: significans philosophum vbicunque locorum agat in sua patria viuere. Omne solũ forti patria

72 Cum aliquando stipem posceret, ita ὀρχάναρχον, id est, qui stipibus erogandis erat præfectus, Homerico carmine compellauit, Facetè

Τὰς ἄλλους ἐνάριζ', ἀπὸ δ' ἕκτορος ἴσχεο χεῖρας. Id est,

Despolia reliquos, teneas sed ab Hectore dextram.

Dicti festiuitas in hoc est, quòd pro ὀράνιζε dixit

dixit ἐνάριζε, quorum prius est, da stipem, alterum armis spolia: se Hectoris nomine significans. Spoliat autem, qui negat egenti. Et solet hoc hominum genus esse furax.

73 Scorta dicebat esse regum reginas, quòd ab his quicquid collibuisset peterent & impetrarent. Nam ideo regum reginas appellabat. non quòd essent pares vxoribus, sed quod in ipsos reges regnum exercerent. Reges à populo non semper obtinent quod exigunt, at scorto nihil negatur. Tales opinor olim fuisse reges barbaros. — *Scortum imperiosũ*

74 Athenienses per adulationem decreuerunt, vt Alexander pro Libero patre haberetur & coleretur. Hunc honorem irridens Diogenes, Et me, inquit, Serapin facite. Vt enim Bacchus inter Satyros est, ita Serapis ab Aegyptiis specie bouis colitur.

75 Obiurgatus quòd intraret loca spurca ac parum honesta, Et sol, inquit, subit latrinas, nec tamen inquinatur. Sensit probum virum non fieri deteriorem ob loci infamiam. — *Locus non cõtaminat*

76 Quum in phano cœnaret, eique panes sordidi essent appositi, abiecit illos è phano dicens, in templum nihil oportere ingredi sordidum. — *Pura sacra*

77 Cuidam procaciter interroganti, quur quum nihil sciret, se philosophum profiteretur, Si philosophum, inquit, simulo, hoc ipsum est philosophari. Subnotans philosophiam rem esse vsque adeo difficilem, vt eam vel simulare magna sit philosophiæ pars. Quemadmodum multum regis habet, qui scite regis personam possit gerere. Et qui simulat, imitatur: at imitari philosophos, est philosophari, hoc est philosophiæ studiosum esse. — *Philosophiæ simulatio*

78 Quidam adduxit puerum ad Diogenem, vt illius doctrinæ fieret particeps: vt autem illum philosopho commendaret, dixit eum excellenti ingenio optimisq; moribus præditum esse. Hic Diogenes, Quid igitur eget mei? Notauit immodicum laudatorem, qui hoc tribueret adolescenti, cuius adipiscendi gratia solent pueri tradi philosophis. Satis erat probam indolem bonámque spem in puero prædicare. — *Laus immodica*

79 Qui de virtute loquerentur, nec rectè viuerent, eos dicebat citharæ similes, quæ sono prodesset aliis, ipsa nec sentiret, nec audiret quicquam. Hoc dictum non multum abludit à dicto beati Pauli de cymbalo tinniente. — *Doctrina sine moribus*

80 Quodam die quum populus theatrum egrederetur, ipse aduersus populum nitens ingrediebatur: interrogatus quur id faceret, Hoc, inquit, in omni vita facere studeo: sentiens hoc esse philosophari, in omnibus actionibus quàm maxime à multitudine dissidere, pro — *Vulgo nihil recte placet*

re, propterea quòd vulgus hominum cupiditatibus agitur non ratione.

Degeneratio

81 Conspecto adolescentulo, cultu gestúque parum virili, Non te pudet, inquit, qui peius tibi velis quàm ipsa natura voluit? Siquidem illa te virum fecit, tu teipsum refingis in fœminā. Id in plerosque dici potest, quos quum natura crearit homines, ipsi sua sponte degenerant in pecudes.

Optima negligimus

82 Quum videret cantorem quendam væcordem, ac moribus incompositis aptare psalterium, Non te tui pudet, inquit, qui sonos ligno aptare noris, vitam ad rectam rationem componere nescias? Et hoc apophthegma ex superioribus videtur effictum.

Vita sine literis mors

83 Dicenti cuidam, quem ad sapientiæ studium hortabatur, non sum idoneus philosophiæ, Quid igitur viuis, inquit, si tibi nulla rectè viuendi cura est? non enim in hoc viuit homo, vt viuat tantum, sed vt discat rectè viuere. Natura dat viuere, philosophia dat rectè viuere. Natura gignit ad virtutem dociles, doctos non gignit.

Impietas

84 Ad eum qui patrem despiciebat, Non te pudet, inquit, eum contemnere, cui debes hoc ipsum quòd tibi places? Dicti gratia sita est in allusione contrariorum. Pugnant inter sese, despectui esse, & sibi placere.

85 Audiens adolescentem honesta specie,

Turpiloquium

verbis parum honestis vtentem, Non te pudet, inquit, qui ex eburnea vagina plumbeum educas gladium? Ebur olim in summo erat pretio. Animus corpore tegitur, is in oratione relucet.

Vesci quouis loco.

86 Quum illi quispiam probri vice obiecisset, quòd in caupona biberet, Et in tonstrina, inquit, tondeor: significans nihilominus honestum bibere quàm tonderi aut radi. Quem admodum nemo reprehendit in tonstrina radi, quòd is locus ei rei paratus sit, ita turpe videri nōn debet si quis bibat in caupona, modo bibat modice. Nam immodicè bibere quouis loco turpe est.

87 Opprobranti quòd à Philippo rege palliū accepisset, Homerico versiculo respondit.

Οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα:

Id est,

Munera regum

Non sunt reijciēda insignia munera diuûm. Quod Homerus de forma corporis, quæ deorum munus est, scripsit, hoc Diogenes detorsit ad pallium à rege datum. Idem carmen & ipse possem occinere calumniātibus, quòd interdum à principibus, aut episcopis accipio quæ dantur honoris gratia. Nullus est horum à quo quicquam vnquam petij, nec apertè, nec obliquè: quæ verò volentes deferunt, libenter accipio, non tam vt munera, quàm vt testimonia, præsertim quum illo-

rum facultates abundantiores sint, quàm vt hoc damni sentiant.

88 Diogeni de non irascendo accuratè disserenti, adolescens quidam proteruus, veluti periculum faciens, an re præstaret ea quæ docebat, inspuit illi in faciem. Tulit hoc leniter ac sapienter. Non quidem, inquit, irascor, sed dubito tamen an irasci oporteat.

Lenitas

89 Conspiciens quendam meretrici supplicem vt impetraret quod petebat, Quid, inquit, tibi vis miser? præstat non impetrare quod rogas. A scorto reijci felicius est quàm admitti. Et tamen plerique malum suum & ambiunt instanter, & magno emunt.

Scortator

90 Cuidam habenti capillos vnguento delibutos, Caue, inquit, ne capitis suaueolentia, vitæ maleolentiam adducat: nam Græcarum vocum iucundam affinitatem vtcunque reddere studuimus, εὐωδίαν & δυσωδίαν. Vnguentum enim in viro arguit vitæ mollitiem. Fama porrò velut odor est hominis. Simile quiddam dixit Martialis,

Vnguenta

Neuole non bene olet, qui bene semper olet.

91 Dicebat inter seruos ac dominos malos præter vocabula nihil aliud interesse, nisi quòd mancipia seruirent dominis, domini cupiditatibus: significans vtrosque esse seruos, miseriorem tamen seruire seruitutem dominos quàm mancipia, si sint improbi. Nam qui ducitur affectuũ arbitrio, & multos habet dominos & turpes & inclementes.

Seruitus vitiorum

92 Græci mancipia, præcipuè fugitiua, vocant ἀνδράποδα, quæ dictio videtur composita ex viro & pede, quum Grammatici variam reddant etymologiam. Quum igitur quidam improbus Diogenem interrogasset, quare mancipia fugitiua dicerentur ἀνδράποδα, Quoniam, inquit, pedes habent virorum, animum autem qualem tu nunc habes qui hoc percontaris: sentiens illi esse mentem non hominis, sed pecudis.

Salsè

93 A prodigo petebat minam. Ille miratus improbam postulationẽ rogabat, quur quum ab alijs obolum petere soleas, à me minam petis? Quoniam, inquit, ab alijs iterum me accepturum spero, à te verò an vnquam posthac accepturus sim, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται, id est, in deorum genibus situm est. Attexuit enim hoc Homeri hemistichium. Significauit autem homini profuso periculum imminere, ne breui redigeretur ad extremam inopiam, vt ne obolum quidem haberet reliquum.

Profusio

94 Quibusdam Diogeni probro vertentibus quòd peteret, quum id Plato non faceret, Imò, inquit, petit & ille, sed

Mendacitas occulta

Αγχι σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι. Id est,

Admoto capite, vt ne quisquam exaudiat alter. Abusus est Homerico carmine, quòd est Odysseæ α. quo significauit Platonem non minus esse petacem, nisi quòd clàm ille peteret, ipse palàm.

95 Animaduertens quendam imperitè iaculantem, proximè scopum consedit: quur id faceret interrogantibus, Ne fortè, inquit, me feriat: significans illum quiduis percussurum citius quàm scopum. At alij spectatores quàm possunt longissimè sese à scopo semouent, ne feriantur. Ridiculum

96 Qui scopum non attingunt, hi vulgò ἀτυχεῖν, id est frustrari dicuntur. At Diogenes negauit illos frustrari, qui aberrarent à scopo, sed eos qui curas suas ad voluptatem velut ad scopum dirigerent. Nam ab his petunt beatitudinem, quum per eas deueniant in summam miseriam. Voluptas

97 Interrogatus num quid mali esset mors, Quo, inquit, pacto malum, quum præsentem non sentiamus? Quod autem abest, nulli malum est. Dum sentit homo, viuit, nondum igitur adest mors: quæ si adsit, abest sensus. Malum autem non est, quod non sentitur. Hanc rationem quidam tribuunt Epicuro. Mors quidem mala non est, sed iter ad mortem miserum est. Id si metuimus, tota hominis vita quid aliud est quàm iter ad mortem? Mors an mala

Nar

98 Narrant Alexādrum Magnum adstantem Diogeni, quæsisse ab eo, num ipsum metueret. At ille, Quid es? bonum an malum? Alexander respondit, bonum. Quis, inquit, timet bonum? Conuicit regem non esse metuendum, nisi se malum esse profiteretur. Sed eodem enthymemate colligeret, Deum non esse timendum. Argutè

99 Eruditionem omnibus hoc sermone commendabat, quòd diceret eam iuuenibus adferre sobrietatem, senibus solatium, pauperibus diuitias, diuitibus ornamentū: propterea quod ætatem suapte spōte lubricam coërceat ab intemperātia, senectutis incommoda honesto solatio mitiget, pauperibus sit pro viatico: non enim egent eruditi. Diuitum fortunas ornet. Eruditio

100 Didymon qui vulgò audiebat adulter, curabat oculum virginis. Ei Diogenes dixit, Vide ne corrumpas pupillam. Hoc dictū apud nos perdit suam gratiam. Apud Græcos autem κόρη & virginem sonat & oculi pupillam. Lusit igitur ex ambiguo Diogenes. Iocus ab ambiguo

1 Admonitus à quodam, ab amicis illi tendi insidias, vt caueret, Quid facias, inquit, si similiter & cum amicis & cum inimicis habebimus consuetudinem? Ab inimicis nobis cauemus, amicis fidimus. Quod si pariter ab Amicis fidendum

 vtrisque

vtrisq; vobis cauebimus, nõ est suaue viuere.

Libertas

2 Interrogatus quid esset in vita optimũ, Libertas, inquit. At verè liber non est, qui seruit vitijs: nec liber esse potest, qui multis eget: plurimis autem eget auarus, ambitiosus ac delicijs deditus.

3 Olim in scholis pingi solent Musæ ceu studiorum præsides. Ingressus igitur scholã, quum videret multas Musas, discipulos admodum paucos, dixit præceptori, Cum dijs multos habes discipulos. Ludens ex ambiguo sermonis. Nam Græci, cum dijs, dicunt, pro eo quod nos dicimus, fauentibus dijs. Interdum σὺν, id est cum, significat comitem: cum multis te defendi, id est, multi mecum te defenderunt.

Turpe vbique turpe

4 Quicquid per se turpe non esset, id ne in publico quidem dicebat esse turpe. Hunc igitur in morem ratiocinabatur, Si prãdere malum non est, nec in foro prandere malum est: sed prandere nihil mali est, ergo nec in foro prãdere malũ est. Hactenus tolerari poterat Cynicus syllogismus, verùm quis ferat similiter colligentem, Exonerare ventrem, aut reddere lotium, aut habere rem cum vxore, aut exuere vestes, malum non est: ergo nec in publico malũ est. Probis viris vbique placet verecundia.

5 Dicebat vsum atq; exercitationẽ quem-

admodum in actionibus extrarijs, ita & in actionibus virtutis & animi tum celeritatem quandam tum facilitatem parere.

6 Dicebat, nec legem esse sine ciuitate, nec ciuitatem sine lege.

Bona fortunæ

7 Nobilitatem atque hoc genus alia fortunæ decora, dicebat nihil aliud esse quàm velamenta malitiæ. Diuites enim quum alijs nihilo sint meliores, tamen peccant licentius, iuxta illud Flacci de diuite, Et quicquid volet, hoc veluti virtute peractum, Sperauit magnæ laudi fore. Nobiles autem plerique & hodie sibi nihil non permittunt.

Libertas

8 Quum Xeniadæ seruiret, amici agebãt de illo redimendo. At ille, Nequaquam, inquit, an nescitis leones non ijs seruire à quibus aluntur, sed altores potius seruire leonibus? Nam leo vbicunque est, semper leo est.

Iocus in morte

9 Quum à letali somno esset experrectus, medicusque rogaret quid ageretur, Rectè, inquit: nam frater fratrẽ amplectitur. Alludens ad Homerum, qui θάνατον & ὕπνον germanos finxit, quòd somnus mortis sit imago.

Sepultura

10 Rogatus quomodo se vellet sepeliri iussit cadauer abijci inhumatum, Tum amici, volucribúsne & feris? Minime verò, inquit: sed bacillum prope me quo illos abigam ponite. Rursus illi, Qui poteris? non enim sen-

ties. Quid igitur, inquit, mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti?

11 Quum Plato laudaret quendam hoc nomine, quòd erga omnes esset humanissimus, Quid, inquit Diogenes, illi tribuendum est, qui tot annos in philosophia versatus, nullum hactenus affecit dolore? Sentiens proprium philosophi munus esse mederi vitijs hominum: id autem fieri non posse, nisi metu ac dolore: metu probri, dolore præsentis ignominiæ.

Lenitas mala

12 Idem in Lacedæmone peregrinũ quendam conspiciens sese studiose ad festum diem componentem, Quid facis? inquit. An nõ quilibet dies viro bono festus est? Sensit hunc mundum esse phanum deo dignum, in quo constitutus homo semper honestè velut in cõspectu numinis omnia cernentis versari deberet. Detorsit huc prouerbium, quo dicitur, pigris semper esse festum.

Festum semper sapienti

13 Dicere solet adolescentibus, Meretricum domos ingredere, vt perspicias quàm viles res, quanto emantur pretio. Huc allusit Terentius, Hæc omnia nosse salus est adolescentulis.

Scorta

14 Ad salutem opus esse dicebat, aut fidis amicis, aut acribus inimicis, eo quòd illi monent, hi redarguunt, vtrique diuersis quidẽ modis, sed pariter prosunt, dum per eos vitia

Obiurgatio

nostra discimus. Hoc Laërtius tribuit Antistheni, Plutarchus Diogeni.

15 Interrogatus à quodam, quo pacto maxime posset vlcisci inimicum, si teipsum, inquit, probum & honestum virum præstiteris. Hoc qui facit, & sibi prodest maxime, & inimicum maxime discruciat. Nam si fundum conspiciens bene cultum discruciatur inimicus, quid fiet si teipsum viderit veris ornatum bonis?

Vindicta optima

16 Cum Antisthenem morbo decumbẽtem inuiseret, dixit: Nunquid amico est opus? Significans in rebus afflictis potissimum fidis amicis vtendum, qui vel re opitulentur, vel consolando molestiam mitigent.

Amicus consolator

17 Ad eundem aliàs, quoniam acceperat illum amore vitæ morbum ferre molestius, cũ sica ingressus est: ad quem cum Antisthenes dixisset, Quis me hisce doloribus liberabit? Diogenes prolata sica, Hæc, inquit: contrà Antisthenes, doloribus, inquit, dixi, nõ vita.

Mors liberat à cruciatu

18 Corinthum profectus ludum ingressus est, quem ibi Dionysius regno pulsus aperuerat, audiuitque pueros male canentes. Interim ingressus Dionysius, quoniam putabat Diogenem consolãdi gratia venisse, Humaniter, inquit, facis Diogenes. hæc est rerum humanarum volubilitas. Imò, inquit Diogenes, miror te etiamnum viuere, qui tantum

Qui malus, vbiq; malus

malorum in regno patraris: & video nihilo meliorem esse ludimagistrũ, quàm fuisti rex.

19 Idem dicebat cæteris mortalibus quibus res sunt prosperæ, vita iucũda est, mors odiosior: rursus infelicibus vita grauis est, mors optabilis. At horum vtrunque tyrannis est molestius. Siquidem vt viuunt insuauius ijs qui mortem vehementer optant, ita mortem perinde metuunt quasi vitam suauißime degant.

20 Cuidam ostendenti horoscopon, Bellum, inquit, hercle instrumentum, ne frustremur cœna: sentiens inutiles esse artes geometricas cũm cæteris.

21 Alteri cuidam iactãti musices peritiam, respondit,

Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
Εὖ δ' οἶκος οὐ ψαλμοῖσι καὶ τερετίσμασιν. *Id est,*

Prudentia vrbes bene gubernat, at domus
Nec cantilenis, nec modis regitur probè.

22 Quum Speusippus paralysi resolutus vehiculo deportaretur in academiam, ac Diogeni fortè obuio dixisset χαίρειν*: respondit, At non tu sanè, qui quum ad istum sis affectus modum, sustineas viuere: sentiens esse veri philosophi, sponte mortem asciscere, posteaquàm desijt esse vsui ad vitam humanam.*

nam. Idque fecit postea Speusippus.

23 Quum puerum conspiceret indecorè se gerentem, pædagogum illius baculo percussit dicens, Quur sic instituis? Indicans primæ ætatis formatoribus potißimum imputandum esse, si adolescentes euadant malè morati, aut secus. Refert Aphthonius ac Priscianus.

24 Cuidam probri gratia obijcienti paupertatem, quum ipse esset scelerosus, Ob paupertatem, inquit, neminem vidi torqueri, ob malitiam multos. Paupertas

25 Paupertatem appellabat virtutẽ αὐτοδίδακτον*, id est, quæ per se discitur. Diuitibus opus est multis præceptis vt frugaliter viuant, vt corpus exerceãt laboribus, ne corporis ambitioso cultu delectentur, aliáque innumera, quæ omnia seipsam docet paupertas.* Paupertas

Lacedæmonijs quibus meritò prima laus debetur in Apophthegmatibus, subiecimus tres philosophos, sed in hoc genere præcipuos, quibus addemus totidem reges, qui ciuilium dictorum gratia præ cæteris celebrantur, ne lectorem turba rerum obruamus.

LIBER

LIBER QVARTVS.

PHILIPPVS MACEDO.

EX Græcorũ regibus,mea sententia nullus fuit,quem cum Philippo rege Macedonũ Alexandri Magni patre conferamus,vel ingenij dexteritate, vel dictorum vrbanitate.

1 Is dicere solet, Athenienses sibi magnopere beatos videri,qui quotannis inuenirent decem quos belli duces crearent, quum ipse multis annis vnum duntaxat belli ducem reperisset Parmenionem. Significans inutile reipub.subinde mutare duces,sed satius esse, quem idoneum ac fidum nactus sis,eum non mutare. Tum in bello non referre quàm multi sint duces,sed quàm bello gerendo accommodi.

Bonum nactus ne mutet

2 Cum illi nuntium esset allatum,vno die multas res feliciter ac prosperè gestas esse: nam eodem tempore, Tethrippo vicerat in Olympijs,& Parmenio Dardanenses prælio fuderat,& Olympias ipsi masculum fœtum erat

erat enixa: porrectis in cœlum manibus exclamauit: Et ô fortuna inquit,pro tot tantísque bonis leui quopiã malo me affice. Vir cordatißimus non insolenter gestijt ob rerum successum,sed fortunæ indulgẽtiam suspectam habuit,cuius ingenium esse nouit, vt quibus exitium molitur,his prius noua rerum prosperitate blandiatur. Huc pertinet quod de Polycrate Samiorum tyranno refert Plinius.

Inuidia fortunæ

3 Qùum subactis Græcis quidam ipsi autores essent vt ciuitates præsidijs contineret ne deficerent, Malo,inquit,diu bonus & commodus,quàm breui tempore dominus appellari: sentiens regnum quod beneficijs ac beneuolentia teneretur,esse perpetuum: quod vi metúque,non esse diuturnum.

Metus,malus diuturnitatis custos

4 Quidam petulantioris linguæ,maledicta conijcere solet in Philippum: hunc amici hortabantur vt eijceret in exilium. At ille negauit se hoc facturum: demirantibus quid ita, Ne,inquit,oberrans inter plures male de me loquatur. Quòd maledicum non egit in crucem, vel clementiæ erat,quòd ignouit, vel magnanimitatis quòd contempsit: quòd noluit expellere,prudentiæ. Plus enim nocuisset.

Maledicus cõtemptus

5 Smicythus Nicanorem deferebat apud regem,quòd sine fine de ipso malè loqueretur:

In nobis est vt bene audiamus

tur: quúmque suaderent amici vt hominem accersi iuberet, déque eo supplicium sumeret, Philippus ita respondit, Nicanor non est Macedonum pessimus, videndum est igitur, necubi nos cessemus in officio. Vt igitur cognouit vehementer afflictum inopia, & tamen à rege neglectum fuisse, iussit donum aliquod ad illum deferri. Hoc facto quum rursus Smicythus diceret regi, Nicanorem apud omnes sine fine prædicare laudes ipsius, Videtis igitur, inquit, in nobis esse situm, vt bene aut male audiamus. Immane quantum absunt ab huius principis ingenio, qui nunquàm sibi videntur satis laudari, quum nihil faciant laudandum: nec student beneficijs sibi conciliare beneuolentiam hominum, sed metui malunt quàm amari: cúmque sæpenumero faciant detestāda, idque palàm, tamen periit quisquis ausus est hiscere.

Conuitiator vtilis

6 Aiebat se his qui in republica Atheniensium administranda primores essent, plurimam habere gratiam, quòd suis conuitijs efficerent, vt ipse tum oratione, tum moribus euaderet melior: Dum conor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacij conuincere. O verè philosophicum principis animum, qui nouit etiam ex inimicis capere vtilitatem, nec, quod vulgus solet, hoc tantum spectare, vt maledicos afficeret malo, sed vt ipse minus

minus malus redderetur illorum maledictis admonitus.

Ingratitudo tolerata

7 Quum Athenienses quotquot apud Cheronæum capti fuerant gratis dimisisset, illi verò etiam vestes stragulásque reposcerent, atque hac de causa Macedones in ius vocarent, risit Philippus, dicens, Quid? Nónne videntur Athenienses arbitrari, se à nobis in talorum ludo victos esse? Tam ciuiliter tulit victor victorum ingratitudinem, qui nō solùm gratias non agerent, quòd ipsi & incolumes & gratis fuissent dimissi, verùm etiā criminarentur quòd non simul & amictus & stragulas redderent, quasi nescirent quale esset ius belli, quásique nihil aliud esset certare armis quàm certare talis, qui ludus est puerorum.

Iocus in morbo

8 Quum esset illi clauicula in bello fracta, ac medicus à quo curabatur, in singulos omnino dies aliquid posceret, Sume, inquit, quantum voles, nam clauem habes: ludens ancipiti voce: κλεὶς enim Græcè & clauem sonat, qua aperitur scrinium aut ostium: & commissuram humeri cum pectore. Quid hoc animo ciuilius; cui & in dolore, & erga auarum medicum iocari libuit, nec ob cruciatum morosior, nec improbitate postulantis offensior.

9 Duo erant fratres, quorum alteri nomen

men Amphoteros, quod Græcis sonat ambo, alteri Hecateros, quod illis sonat vterque. Philippus itaque animaduertens Hecateron esse cordatum ac gerendis rebus accommodum, contrà Amphoteron ineptum ac degenerem, inuertit illis nomina, dicens Hecateron esse Amphoteron, Amphoteron autem esse Vdeteron, id est, neutrum. Significans alterum fratrum, videlicet Hecateron, duorum in se virtutes complecti, alteri nihil relictum. Itaque ei qui Amphoteros dicebatur, mutauit nomen in contrarium, vt οὐδέτερος diceretur, quasi nullius pretij.

Iocus ex vocabulis

10 Quibusdam illi consulentibus vt cum Atheniensibus asperius ageret, respondit, illos absurde facere, qui homini cuncta ad gloriam tum agenti, tum patienti suaderent, vt gloriæ suæ theatrum abijceret: significans sese hoc agere, non vt Athenas euerteret, sed vt ciuitati celeberrimæ doctissimorum virorum copia florenti suas virtutes probaret.

Clemēter

11 Duo pariter scelerosi sese inuicem accusabant, cognoscente Philippo: audita causa pronuntiauit, vt alter exularet Macedonia, alter illum insequeretur. Hoc Græce sonat iucundius, quod φεύγειν & ad fugientem pertineat, & ad exulantē: fugientem autem

Facetū iudicium

insequim

insequimur. Neutrum igitur absoluit Philippus, sed vtrunque damnauit exilio.

12 Quum appararet in loco pulchro castra metari, & moneretur, illic non esse pabulum pro iumentis, Qualis, inquit, est nostra vita, si etiam ad asinorum commoditatem viuere cogimur?

Militia misera

13 Quum arcem quandam ac præsidium capere destinasset, valde munitam, atque exploratores retulissent, prorsus esse difficile, atque adeò etiam impossibile: percōtatus est, num vsque adeò difficile esset, vt nec asinus auro onustus posset accedere? significans, nihil esse tam munitum, quod auro non expugnetur. Quod ipsum poëtæ significarunt fabula Danaës à Ioue stupratæ, sed deo in aurum verso. Vnde Flaccus, Aurum per medios ire satellites, & perrumpere amat castra potentius ferro.

Auro nihil inexpugnabile

14 Quum hi qui apud Lasthenē erant quererentur, indignéque ferrent, quòd quidam ex Philippi comitatu dicerent ipsos proditores, Philippus respondit, Macedones esse ingenio parum dextro, sed planè rusticanos, qui ligonem nihil aliud nossent vocare quā ligonem. Alludēs ad illud prouerbiū celebre, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγω. Innuit autē illos reuera esse proditores. Rustica veritas quæq; rē suis nominibus appellat.

Veritas

Z Filium

15 *Filium Alexandrum admonere solet, vt cum Macedonibus comiter haberet consuetudinem, vulgò interim conciliata beneuolentia vires ac robur sibi parans, dum liceret alio regnante esse humanum: prudenter intelligens, vt nulla re melius constabiliri imperium, quàm ciuium beneuolentia: ita difficilimum esse iam regnum administranti erga quoslibet esse humanum, non solùm quòd regia potestas opposita sit inuidiæ, verùm etiam quòd Resp. non poßit esse incolumis, nisi scelera suppliciis coërceantur. Regibus enim hactenus temperanda est humanitas erga ciues, vt interim regiam tueantur autoritatem. Nam immodica bonitas sæpe contemptum parit.*

Regum humanitas

16 *Eidem suadebat, vt eos qui in Repu. pollerent autoritate tum bonos, tum malos sibi conciliaret amicos, ac bonis quidem vteretur, malis verò abuteretur. Præcipua regum ars est, nullum reiicere, sed ad publicam vtilitatem omnium operam accommodare. Quemadmodum Deus vnicus totius mundi monarcha, malis geniis ac impiis hominibus abutitur ad vtilitatem ecclesiæ: ita principes cordati norunt & probis & improbis vti: non quod ipsi per malos mali quippiam faciunt, sed quòd per malos puniunt malos. At multi sunt principes, qui præposterè bonis abutun*

Bonis vti, malis abuti

tuntur, malis vtuntur. Ad tyrannica negotia viros adhibent sanctitatis opinione celebres, quò vulgus esse rectum ac pium quod agunt existimet.

17 *Idem Philippus cum Thebis obses esset, Philonis Thebani hospitio vsus est multísque insuper ab eo beneficiis affectus. Is quum vicißim à Philippo nihil muneris vellet accipere, Ne me, inquit Philippus, beneficentia superatum hac laude spolies, quòd hactenus à nemine beneficiis victus fuerim. O animum imperio dignum! Pulchrius existimauit bene faciendo quàm potentia, vincere.*

Beneficentia

18 *Quum multi bello capti venderentur, Philippus in auctione sedebat sublata veste parum decorè. Quidam igitur eorum qui vendebantur exclamauit, Parce mihi Philippe, paternus enim tibi sum amicus. Philippo verò interrogante, quo pacto & vnde ô homo conflata est hæc amicitia? Tum ille, Volo, inquit, propius accedens dicere: quum admissus esset: quasi arcani quippiam dicturus, Demitte, inquit, chlamydem aliquantulum, nam ad istum modum indecenter sedes. Mox Philippus, Hunc, inquit, sinite abire liberum. Nesciebã enim illum mihi verè beneuolum & amicum esse. Non offensus est rex tantus, nec simulatione, nec admonitione ignoti hominis, sed simul & simulatione mu-*

Admonitio grata

tua simulationem texit, & tantillum officium magno libertatis præmio pensauit.

Vrbanum mendaciū

19 *Quodam tempore ab hospite quodam inuitatus ad cœnam, inter eundum plures fortè obuios secum adduxit vmbras. Vbi sensit hospitem turbari, quòd tam multis non sufficeret apparatus, præmisso ad singulos amicos puero, iussit vt placentæ seruarent locum: illi persuasi dum placentam expectant, paululum edebant, ita factum est vt cœna suffecerit omnibus. Faceto ioco & elusit amicos, & hospitis pudori subuenit.*

Gratitudo

20 *Hipparcho Euboico vita defuncto, Philippus præ se ferebat quàm illius mortē acerbè ferret. Itaque cuidam volenti dolorem ipsius mitigare dicentiq́;, Attamen ille tempestiuè decessit, iam natu grandis: sibi quidem ipsi, inquit Philippus, tempestiuè decessit, sed mihi præproperè. Mors enim illum anticipauit, priusquam à me beneficium acceperit, nostra dignum amicitia. Perquàm rarum est principem sentire gratiarū affectus, sed amicis plerique non aliter quam equis vtuntur. Dum vsui sunt curant, inutiles factos abiiciunt, eosq́; spoliāt citius quā beneficio iuuāt.*

Regnū virtute ambiendum

21 *Vbi resciuit Alexandrum filium queri, quòd pater ex pluribus fœminis gigneret liberos, sic illum hortatus est, Ergo quum plures habeas regni competitores, da operam vt honestus ac probus euadas, vt non per me, sed per teipsum regnum obtinuisse videaris. Vir prudentia verè regia præditus, non consolatus est filium, sed metum illius auxit quo magis extimularet ad virtutem: indicans illi non aliter sperandum paternum regnum, nisi se successione dignum præberet, nec tam magnum esse regnum adipisci, quàm regnum promeruisse.*

Philosophia regi necessaria

22 *Eundem hortabatur, vt auscultaret Aristoteli cui traditus erat instituēdus, daretq́; operam philosophiæ, Ne, inquit, multa cōmittas, quæ me fecisse nunc pœnitet. Perspexit egregius princeps, neminem philosophiæ expertem regno idoneum esse, nec puduit fateri se multa per errorem fecisse perperam, quòd à teneris vnguiculis philosophiæ præceptis non fuisset imbutus. Nam qui experimentis discunt administrare regnum, licet ingenio felicissimo nati sint, tamē & sero & magno reipub. malo tandem euadunt boni reges. At qui philosophiæ præceptis præmunitus accedit, si adsit mens integra, vix poterit ab honesto deflectere. Vbi sunt interim qui literas ac philosophiæ studium clamant ad rempub. administrandam prorsus inutile?*

Fuco non credendū

23 *Ex Antipatri amicis quendā in iudicum numerum ascripserat. Verùm pòst vbi cognouit illum tingere barbā & capillos, submouit eum*

cum dicens, Qui in capillis fidus nō esset, eum in rebus gerendis non videri dignum cui fideretur. Fuco vtebatur in tingendis capillis, vbi non multum erat lucri: multo magis vsurus erat fuco in publicis negotiis, vbi dolus interdum ingens adfert emolumentum. Et hanc oportet regum præcipuam esse curam, vt cognoscendis causis viros præficiant incorruptos. Id quî fieri potest, vbi venduntur iudicandi munia et is designatur iudex, non qui vir melior est, sed qui ad dandum prior, aut largior? At apud Philippum nec Antipatri tantum valebat autoritas, quin suspectum è iudicum ordine moueret.

24 Machetæ cuiusdam pro tribunali sedens causam cognouit, sed dormitabundus, nec satis attentus ad iuris æquitatem, itaque sententiam tulit aduersus Machetam. Verum quum is exclamasset, se ab ea sententia appellare, rex iratus, ad quem? inquit. Nam appellandi verbum monarchis est inuisum. Hic Machetes, Ad te ipsum ô rex, si expergiscaris, & attẽtius audias causam. Ac tum quidem surrexit rex. Cæterum postea quàm causam apud se melius perpendisset, intelligerétque Machetæ factam iniuriam, iudicata quidem non rescidit, sed pecuniam qua damnatus fuerat Machetes, ipse persoluit. In vno facto quot regiæ virtutis argumenta! Non

Iudex attentus

perse

perseuerauit irasci & prouocanti, & somnolentiam publicè obiicienti, sed per otium rem suo cum animo accuratius considerauit, iam ab ira liber. Sit hoc ciuilitatis regiæque moderationis: illud verò prudentiæ, quòd ingenioso commento sic damnatum exemit damno, vt regiam tamen in iudicando autoritatem non proderet, mulctam priuatim perinde quasi ipse damnatus esset, dissoluit.

25 Indignantibus Philippi amicis quòd Peloponēsij in Olympiacis ipsum sibilis deriderent, præsertim beneficiis à rege affecti, hoc sermone Philippum extimulantibus ad vindictam: Quid igitur, inquit, futurum est, si quid illis faciamus mali? Vrbanissimè amicorum argumentum vertit in diuersum. Si tam prauo ingenio sunt, vt eos irrideant, qui de ipsis bene meriti sunt: grauius nocebunt, si quis illos male factis prouocet. Hoc non solùm moderationis & clementiæ, verumetiam eximiæ cuiusdam magnanimitatis documentum fuit, ingratorum sibilos regem negligere.

Vrbanè

29 Harpalus pro Cratete propinquo ac familiari suo qui iniuriarum postulabatur, petiit à Philippo vt reus mulctam quidem solueret, sed à causa liberaretur, ne damnatus hominum maledictis exponeretur. Hic verò Philippus, Præstat, inquit, vt ipse male audiat,

Iudex seuerus

diat,

diat, quàm vt nos propter illum. Indulgebat amicis, sed quatenus licebat integra iudicis opinione.

27 In exercitu quum multo tempore dormisset, experrectus, Tutò, inquit, dormiui, vigilauit enim Antipater. Subindicans non esse regium indulgere somno, præsertim in bello: sed tamen hoc interdum absque periculo fieri, si rex habeat fidum ac vigilantem præfectum. Ita cum laude amici suam excusauit somnolentiam.

Præfectus vigilans

28 Rursus euenit, vt interdiu dormiente Philippo, Græci qui multi simul ad ostium conuenerant, indignè ferrent, regémque incusarent, quòd ob illius somnolentiam non statim admitterentur ad colloquium: hic Parmenio sic regi patrocinatus est, Ne miremini, inquit: si nũc dormit Philippus, nã quum vos dormiretis, hic vigilabat. Significans Græcis negligenter rem gerentibus, Philippum illis fuisse præsidio.

Somnus excusatus

29 Quemadmodum ipse fuit vrbanus, ita aliorum salse dictis delectabatur. Itaque quum cantorem inter cœnandum vellet reprehendere, déque pulsu chordarum loqueretur, Dij, inquit cantor, prohibeãt ô rex, ne tu me melius hæc noris. Ciuiliter & sibi vindicauit de arte iudicium, & regem non offendit, meliorem illum iudicans, quàm vt cum musico

De arte iudicet artifex

musico de fidibus contenderet.

30 Quin & asperius dicta, modo tẽpestiuè, æquo ferebat animo. Nam quũ disidiũ haberet cũ Olympiade vxore, cumq; Alexãdro filio, Demaratũ Corinthiũ ad se veniẽtẽ percontatus est, quomodo inter Græcos inuicem conueniret. Hic Demaratus, Scilicet, inquit, magnopere tibi curæ est Græcorũ concordia, quum qui tibi sunt coniunctißimi, huiusmodi in te sint animo. Quid hîc expectas, nisi vt rex offensus Demarati libertate, iubeat illum ab oculis suis abduci? Imo quoniã Demarati sermo ab ira ad saniora consilia vocabat, rex sese ad eius obiurgationem cõposuit, positáque ira rediit cum suis in gratiam.

Admonitio libera

31 Anui cuidam paupercułæ Philippum appellanti vt causam ipsius cognosceret, quum hac flagitatione frequenter obstreperet illi, respondit sibi non esse otium: quúmque anus inclamasset, proinde ne rex quidem esse velis: Philippus admiratus aniculæ liberam vocem, non illi solùm præbuit aures, verumetiam alios audiuit. Hoc idem Latini tribuunt Adriano imperatori.

Regum est audire omnes

32 Philippus cum audisset filium suum quodam in loco scitè cecinisse, ciuiliter obiurgauit, dicens, Non te tui pudet, qui noris tam belle canere? significans alias artes esse rege digniores.

Artes rege indignæ

Ambitio 33 Idem in palæstra prolapsus, cum surgens in puluere vidisset corporis vestigium. Papæ, inquit, vt minimam terræ partem natura sortiti, orbem appetimus vniuersum? Vtinam hoc dictum inhæsisset animo filij, cuius ambitioni orbis fuit angustus.

Beneuolentia virtute paranda 34 Philippus Alexandrum filium obiurgans, quod largitionibus Macedonum beneuolentiam consectaretur, Quæ te, malum, inquit, ratio in istam spem induxit, vt eos tibi putes fore fideles, quos pecunia corruperis? An tu id agis, vt Macedones te non regem suum, sed præbitorem putent?

Lenitas 35 Athenienses legationem ad Philippũ miserant. Ea benigne audita, vt humaniter dimitteret, iussit illos dicere, qua in re gratum facere posset Atheniensibus. hic Demochares excipiẽs, Si te ipsum, inquit, suspẽdas. Is Demochares vnus fuit è legatorum numero ob linguæ procaciam dictus parrhesiastes. Ob tam inhumanum responsum indignantibus regis amicis, Philippus cõpescuit eos, iussitq; vt Thersiten illum incolumem dimitterent. Tum ad cæteros legatos conuersus, Renũtiate, inquit, Atheniẽsibus multo superbiores esse, qui ista dicunt, quã qui impunè dicta audiunt. Tales demũ animi regno digni sunt.

ALEXANDER MAGNVS.

1 In Philippi dictis nihil erat, quod præter vrbanitatem non etiam ad bonos mores conduceret: nec video quem Philippo iungamus congruentius quàm filium Alexandrum. Is puer etiamnum, quum Philippus pater multa præclarè feliciterq; gereret, nequaquã eo gaudebat, sed ad pueros æquales ac collactaneos dicebat, Pater mihi nihil relicturus est. Illis cõtra dicentibus, Imò hæc omnia tibi parat. Quid profuerit, inquit Alexãder, si multa possidens agam nihil? Iam tum cognoscas scintillam indolis ambitiosæ & irrequietæ. Indoles agilis

2 Idem quum leuitate corporis ac pedum celeritate polleret, patri hortanti vt in Olympijs stadium decurreret, Facerem, inquit, si reges habiturus essem concertatores. Et hîc agnoscas excelsum, nec cuiquam facile cessurum in certamine laudis & imperij. Nondum erat rex, & tamen non dignabatur nisi cum regibus committi. Regem regia decent

3 Quum puella multa nocte ad Alexandrũ esset deducta cum eo dormitura, rogauit rex vbi fuisset tam diu: illa respondente, se expectasse donec maritus isset cubitum: ministros accitos acriter obiurgauit, Reducite, inquit, hanc: parum enim abfuit, quin vestra culpa fuerim factus adulter. Egregium castitatis exemplũ, tum in iuuene, tum in rege. Nam apud illos simplex stuprũ pro nullo crimine habebatur. Apparet autem tum fuisse morẽ, qui adhuc Adulteriũ

adhuc durat in Italia, vt vxores secubarent à viris, nisi si quando vocarentur.

4 Alexandro puero dijs largius facieti suffitum, ac subinde ad tus accurrenti, Leonides illius pædagogus, qui tum aderat, Heus puer, inquit, tum large facies suffitum, quum regionem deuiceris quæ tus gignit. Pòst quum eam regionem obtinuisset, memor eius dicti, hac sententia scripsit illi literas, Mitto tibi turis & casiæ talenta aliquot, ne posthac parcus sis erga deos, quum non ignores nos potitos regione odores gignente.

Profusio

5 Apud Granicum Martem experturus, hortabatur Macedones vt affatim pranderent, veluti postridie ex hostium commeatu cœnaturi. Præsens animus ac de belli euentu fidens ac securus.

Fiducia

6 Perillus vnus ex amicorum Alexandri numero, filiabus suis ab Alexandro dotem petijt. Iussit rex illum capere talenta quinquaginta. quúmque is respondisset decem satis esse, Tibi quidem, inquit, satis est tantum accipere, mihi verò non satis est tantum dare. Præclare dictum, nisi virtutis indolem ambitio vitiasset.

Liberalitas

7 Anaxarcho philosopho iusserat quæstorē dare quantumcunque ille postularet: cúmq; quæstor audita postulatione turbatus Alexandro indicasset, philosophum petere cētum talent

Liberalitas

talenta, Rectè, inquit, facit, sciens se amicum habere, qui tantum dare & possit & velit. Hîc dubites vtrū potius admirari oporteat, regiámne liberalitatem in donando, an philosophi improbitatem in postulando, nisi malumus hanc vocari fiduciam.

8 Mileti quum vidisset multas statuas eorum qui in Olympijs ac Pytijs vicerant, eásque prægrādes, Et vbi, inquit, erant tam magna corpora, quum barbari vestram vrbem obsiderent? Salsè taxauit illorum stultam ambitionem, qui gloriarentur his, qui corporum magnitudine viribúsque præstantes in ludicris certaminubus victoriam reportassent, quum in tantis periculis nulli fuissent, qui aduersus barbaros se tales præberent.

Fortitudo intempestiua

9 Quum regina Carum Addas illud haberet studio, vt assiduò mitteret Alexandro obsonia bellariaque, per talium rerum architectos coquósque magna arte parata, Alexander ait, seipsum habere meliores opsoniorum artifices, ad prandium quidem, nocturnum iter: ad cœnam verò, tenue prandium.

Frugalitas

10 Quodam tempore cum omnibus ad prælium apparatis interrogaretur, nūquid aliud præter hæc fieri vellet, Nihil, inquit, nisi vt Macedonum barbæ radantur. Hoc dictum quid sibi vellet admirante Parmenione, An nescis, inquit, in prælio nullam ansam meliorem

Barbæ bello inutiles

liorem

liorem esse quàm barbæ? Significabat cominus esse pugnandum, in quo genere certaminis barbæ officiunt, quòd his milites facillimè possunt apprehendi.

Monarchia

11 Darius obtulit has conditiones Alexandro, vt ab ipso acciperet talentorum decem millia, & insuper Asiam secum ex æquo partiretur. Id quum recusaret Alexander, Ego, inquit Parmenio, accepissem si Alexander essem. Et ego, inquit Alexander, si Parmenio essem. Dario verò hunc in modum respondit, Neque terram duos soles, neque Asiam duos reges ferre posse. Et hic animi celsitudinem probare possis, nisi dictum impotentiam quandam dominandi saperet.

Interpretatio commoda

12 Quum in Arbelis de rerum summa periclitaturus esset, conflicturus cum mille hominum millibus ad pugnandum instructis, adierunt illum milites aliquot ipsi bene volentes, deferebántque cæteros, quòd in castris inter se miscerent sermones, conspiraréntq; ne quid prædæ in regium tentoriū deportarent, sed ipsi totum in suum verterent lucrum. His auditis subrisit Alexander, Fausta, inquit, nuntiatis. Siquidem audio sermones virorum ad vincendum non ad fugiendum animatorum:

Prædæ contemptus

Nec illum fefellit diuinatio, plurimi nanque milites regem adiere dicentes, Bono animo esto rex, neque metuas hostium multitudinem,

nem,

nem, ne pædorem quidem nostrum ferre poterunt.

Serus apparatus

13 Idem instructa iam ad præliū acie, quum cerneret militem quendam id temporis amentum telo adaptantem, vt inutilem submouit ab exercitu, qui tum demum appararet arma, quum his vtendi tempus adesset. Hoc inter strategemata magis commemorandum erat, quàm inter apophthegmata, quemadmodum & hoc quod subijciam.

Silentium

14 Legebat Alexander epistolam à matre missam, quæ arcana quædam & calumnias aduersus Antipatrum continebat, simúlque, vt solet, cum rege legebat Hephæstion, nec eum rex vetuit legere, sed perlecta epistola annulum signatorium è digito detractū ori illius appreßit: hoc gestu admonens, vt arcana contineret. Exemplum insignis de amico fiduciæ, tum etiam humanitatis egregiæ, qui calumnias latius spargi noluerit, licet inuisum haberet Antipatrum.

Filii deorum qui

15 In Ammonis templo quum, à vate dictus esset Iouis filius, Nihil, inquit, mirū: nam Iupiter omnium quidem natura pater est, sed ex his optimos quosque peculiariter suos facit. Modestißimè interpretatus est oraculum: nam vates per adulationem dixit illum filium Iouis, quasi sic è Ioue prognatus esset, quemadmodum Hercules creditus est esse

Iouis

Iouis filius. Alexander fassus est, Iouem natura autorem ac parentem esse omnium, sed eos demum peculiariter pro suis filijs agnoscere, qui virtute ac præclare gestis proxime ad diuinam naturam accederent. Ea est omnibus benefacere.

Modestè

16 Quum in bello crus esset illi sagitta vulneratum, multique accurrerent, qui ipsum frequenter deum appellare consueuerant, exporrecta hilaríque fronte ad Homeri carmen alludens, dixit: Hic sanguis est quem videtis, liquórq; qualis diuis solet emanare beatis. Nimirum irridens adulatorum vanitatē: quum ipsa res declararet ipsum nihil aliud esse quā hominē. Allusit autē ad locum Homeri Iliad. ε. vbi narratur Venus à Diomede vulnerata.

Hypocrisis

17 Nonnullis Antipatri frugalitatem laudantibus, quòd alienam ab omnibus delicijs austerámq; vitam ageret, Foris, inquit, Antipater albo vtitur pallio, intus verò totus est purpureus. Notās fictam illius parsimoniam, quum esset alioqui ambitiosissimus.

Parsimonia

18 Quum hyeme frigidóq; cœlo apud amicū quendam conuiuio acciperetur, viderétq; foculum exiguū & ignis pusillum: Aut ligna, inquit, inferte, aut tus. Subnotans cōuiuatorem lignis suis parcere, perinde quasi tus essent, quū in rigore tanto nec turi parcendum esset: simul satis esse ignis ad faciendū suffitum

tum dijs, at parum ad depellendum frigus.

Continentia

19 Quum apud Antipatridē cœnaret, ísque ad cœnā formosam psaltriam induxisset, Alexander aspectu motus in illā exarsit: mox rogauit Antipatridem, nunquid ipse mulieris amore teneretur: illo confitente, O sceleste, inquit, non tu protinus abduces è conuiuio mulierem? Quantum ille animus aberat à constupranda aliena vxore, qui tantopere sibi metuit ab amica hospitis?

Cōtinētia

20 Rursum quū Cassander Pythonem Euij tibicinis amasium per vim osculari vellet, idque Euium ægreferentē sensisset Alexander, iratus exilijt in Cassandrum clamans, Ita ne per nos, ne amare quidem quicquam licebit? Non satis erat regi, si seipsum præstaret continentē, nisi et præfectos haberet sui similes. Quando autem passus fuisset à suis per vim constuprari filiam aut vxorem honesti ciuis, qui tibicini suos amores etiam ab osculo voluit esse inuiolatos? Denique quòd duces peccarent, arbitratus est ad se pertinere.

Ciuiliter

21 Quum è Macedonum numero ad mare remitteret valetudinarios ac mutilos debilésque, proditus est quidā qui se inter ægrotos asscripserat quū non ægrotaret. Is quum ad Alexandri conspectū adductus esset, & examinatus fateretur, se morbum prætexuisse ob amorē Telesippæ, quæ ad mare fuerat profecta:

cta: percontatus est Alexāder, cui negotium retrahendæ ad exercitum Telesippæ delegaretur. Cæterum vt cognouit eam esse liberam, Persuadeamus igitur, inquit, ô Antigenes Telesippæ, vt nobiscum maneat. Nam vim admouere liberæ, non est nostrum. Sic indulsit amori strenui militis, quem in exercitu retinere cupiebat, vt ingenuam mulierem redire nollet nisi persuasam.

22 Quum Græci qui apud hostes stipendiū faciebāt venissent in potestatem Alexandri, Atheniēses quidem iussit in cōpedibus seruari, quòd quum ex publico stipendium haberent, tamen apud hostes meruissent: similiter & Thessalos, quòd regionem optimam nacti, non eam colerent: Thebanos verò dimisit, dicens: His per nos nihil est reliquum, neque ciuitas, neque agri. Ita moderatus est pœnam, vt mortem commeritis non indiceret nisi vincula, & culpam eorum qui necessitatem excusare poterant, in se transtulit.

Moderatio pœnæ

23 Ex Indis quendam sagittandi arte cum primis celebrem, adeo vt etiam per annulum sagittā mittere diceretur, quum in bello cepisset, iussit artis suæ specimē edere: recusantem iratus rex necari iussit. Quum duceretur homo, dixit his à quibus ducebatur, se multis diebus non exercuisse artem, eóque timuisse ne aberraret. Id vbi renunti atum est

Gloria vita charior.

Alexandro, quod non contumacia, sed ignominiæ metu recusasset, admiratus ingenium gloriæ studiosum, dimisit illum donatum, eo quòd mortem oppetere maluisset, quàm fama sua videri indignus. Hic apparet non omnino vanum esse quod prouerbio iactatum est, Simile simili esse amicum. Alexander gloriæ supra modum appetens similem affectum in aliis amabat.

24 Taxiles vnus e numero regum Indiæ, occurrens Alexandro, sic illum affatus est, Prouoco te, inquit, non ad pugnam neque ad bellū, sed ad aliud certaminis genus. Si inferior es, à nobis accipe beneficium: sin superior, nobis benefacito. Cui Alexander, Atqui, inquit, ob hoc ipsum inter nos certandum est, vter bene faciendo superet alterum. Et humanissime complexu illum, non solùm non spoliauit ditione, sed auxit etiam.

Certamen verè regium.

25 Quum audisset de rupe quadam apud Indos, quæ ob sublimitatem velut auibus inacessa ἄορνος dicitur, quòd ipse quidem locus expugnatu difficilis esset, sed qui eam teneret formidolosus, Nunc, inquit, locus captu facilis est: significans nihil prodesse munimenta, nisi vir fortis ea tueatur. Arx enim non tam fossis ac muris tuta est quàm viris.

26 Quum alius quidam rupem teneret inexpugnabilem vt putabatur, semet Alexan-

Viri fortis fiducia

dro dedidit: At Alexander non solùm eius dationis principem esse iußit, verùm etiam addidit, dicens Hic homo mihi videtur sapere, qui se maluit bono viro, quàm loco munito concredere.

27 Rupe capta quum amici dicerent illum egregijs gestis Herculem superasse, At ego, inquit, meas res gestas in imperio, ne verbo quidem cum his quæ geßit Hercules, arbitror conferendas. Adulabantur illi, sed huius animo nulla satisfacie bat adulatio.

Herculẽ cõtempsit Alexander

28 Quosdam ex amicis mulctauit, quòd in ludo aleæ sensisset eos non ludere. Siquidem multi sunt qui in hoc ludo velut in re maximè seria versantur. Non enim ludunt, qui fortunas suas omnes, interdum & liberos aleæ permittunt arbitrio.

Amicus

29 Inter amicos quos habebat præcipuos ac potentißimos, omnium maxime videbatur honorare Craterum, sed omnium maxime diligere Hephæstionem. Craterus enim, inquit, amat regem, Hephæstion amat Alexandrum. Id Græcè iucundius dicitur, φιλοβασιλεὺς & φιλαλέξανδρος. Sentiens Craterum in his quæ ad regiam dignitatem attinebãt, præstare fidum amicum, Hephæstionem priuato quodam affectu diligere Alexandrum. Pariter itaque licet dißimiliter amantibus, diuersa ratione persoluit præmium.

mium. Craterum ornauit dignitate, Hephæstionem ad intimam admisit familiaritatem.

30 Xenocrati philosopho quinquaginta talenta dono misit: ea quum ille recusasset accipere, dicens sibi non esse opus, interrogauit, an ne amicum quidem vllum haberet cui esset opus. Nam mihi, inquit, vix Darij opes in amicos suffecerunt. Hic vtrius animum magis admirari conueniat, nondum statui, regísne tam ad liberalitatem propensum, an philosophi qui tantum munus à tanto rege vltro delatum remiserit.

Liberalitas

31 Porus rex ab Alexandro deuictus, quum ab eo post pugnam rogaretur dicente, Quomodo te tractabo? Regaliter, ait: rursus subijcienti Alexandro, Num quid etiam aliud? Omnia, inquit Porus, cõplectitur hoc verbum, regaliter. Alexander & prudentiam, & fortitudinem viri admiratus latiorem ditionem illi addidit ea quam prius obtinuerat: Supplici & ad pedes abiecto minus conceßisset. Adeò diligebat animosus iuuenis impauidos animos. Qu. Curtius aliquãto secus narrat. Interrogatus Porus quid ipse victorem statuere debere censeret, Quòd hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es quàm esset caduca felicitas. Submonuit regem vt modestè sua fortuna vteretur, me-

Regaliter

mor ipsi posse accidere, quod acciderat Poro.

32 Quum accepisset esse quendam qui conuiciis ipsum impeteret, Regium est, inquit, quũ facias bene, audire male. Nihil hoc dicto generosius, quãquã idẽ & aliis adscribitur.

Animus vere regius

33 Morti proximus ad amicos respiciens dixit, Magnũ epitaphiũ video futurũ: præsentiens res ab ipso gestas multorũ eloquentia celebrandas. Nec eum fefellit diuinatio.

34 Cũ Darii filias haberet captiuas, demissis oculis eas salutabat, idq; raro, sibi metuẽs ab illarũ insigni forma. Apud familiares aũt dicere solet, Dolores oculorũ sũt Persicæ puellæ.

35 Edicto vetuit, ne à quoquam pingeretur præterquam ab Apelle, aut à quoquã ære sculperetur præterquam à Lysippo, artificibus illius ætatis præstantissimis. Nam hoc quoque iudicabat ad principis dignitatem pertinere. Cum Cherylo poëta pactus erat, vt pro vnoquoque bono versu Philippicum acciperet aureum, pro malo colaphum.

Artes

36 Idem interrogatus vbi suos reconderet thesauros, Apud amicos, inquit: significans facultates nusquã reponi tutius. Cum enim res postulat, redeunt ad te cum fœnore.

Liberalitas

37 Cum nuntius quidam gaudio gestiens, porrectáque manu accurreret, rem prospere gestam narraturus, Quid mihi bone vir magni nuntiabis, nisi nunties Homerum reuixisse? significans omnium præclarè gestorum gloriam abolendam, nisi contingeret talis præco qualis fuit Homerus.

Præco rerum gestarum.

38 Ciuitas quædam vt ab armis Alexandri quietem haberet, obtulit illi partẽ agrorum & præterea rerum omnium dimidium. Cui sic respõdit, Hoc animo veni in Asiam, non vt acciperem quod dedissetis, sed vt vos haberetis quod reliquissem.

Imperiosè

39 Alexãder habebat Eudæmonicum philosophum, sed quouis parasito adulãtiorem. Hic quum aliquando tonaret vehementer, adeo vt omnes expauescerent, dixit Alexandro, Quin tu tale quippiam facis Alexander fili Iouis? At ille non ferens tam abiecti philosophi vocem, ridens ait, Nolo enim formidabilis esse, quemadmodum tu me doces, qui Satraparum ac regum capita me iubes super cœnam apponere. Sic Athenæus. Plutarchus in vita secus aliquãto, Quid mihi succẽses, quòd pisces apponam in conuiuio, ac non potius Satraparum capita?

Adulatio

40 Alexander quum hyeme duceret exercitum asidẽs igni, recognoscere prætereunteis copias cœpit: quúmque videret senem quendam horrentẽ frigore, & ad ignem stantem, considere loco suo iussit, dicens, Si in Perside natus esses, in regia sella sedere tibi capitale foret: in Macedonia nato conceditur.

Ciuiliter

41 Alexander etiamnum adolescẽs videns patrem Philippum equum præferocem, nec vllum sessorẽ tergo patientem, velut inutilẽ abiectum ire. Qualẽ, inquit, equum isti perdunt, dum illo per imperitiã ac mollitiem vti nesciunt. Cúmque mira arte sine verberibus tractasset equum, tandẽ conscensum ad cursum admisisset, tum calcibus vsus est: ac molliter flexis habenis quum equum reduxisset, descendentis caput exosculatus pater, Aliud, inquit, ô fili tibi par regnum quære, quando iam te non capit Macedonia. Præsagijt vir prudens tam excelsæ indoli non suffecturam paternam ditionem. Sed equus ille nos admonet, multa bene nata ingenia perire vitio instituentiũ, qui ferè nesciunt imperare, nisi ex equis generosis reddiderint asinos.

Indoles excelsa

42 Idem Aristotelem, cui puer formandus fuerat traditus, summa veneratione prosequebatur, dicens, se illi non minus quàm patri debere, quòd à patre viuendi, à præceptore bene viuendi initium accepisset.

Pietas in præceptorem

43 Quum pirata captus ad ipsum deductus esset, rogatus qua re fretus auderet infestare maria, cõpendio respondit, Ego, inquit, quoniam id vnico nauigiolo facio, pirata nominor: tu quum idem facias magna classe, rex appellaris. Alexander admiratus intrepidum animum, donauit illi vitam.

Animosè

44 Idem Delphos profectus quum sacerdos negaret se consulturã deum, quòd dies essent nefasti, quibus ne oraculis quidẽ loqui phas esset: vi pertracta secum sacerdote templum ascendit: qúmque illa importunitate victa diceret: Inuictus es ô fili, Satis, inquit Alexander, oraculi est: mulieris vocem responsi loco ducens.

Oraculum

45 Posteaquam in expeditionem profectus regias opes penè omnes in milites ac duces distribuisset, roganti Perdiccæ, Quid tibi nunc rex superest? Spes, inquit. Hic perdicca, Hæc, inquit, nobis commilitonibus tuis futura communis est: & prædium quod ipsi designarat Alexander, recusauit. Tanta erat fiducia bene successuram expeditionem.

Fiducia euentus

46 Idem initio quum in causis capitalibus sederet iudex, accusatori alteram aurem occludebat: rogatus quur id faceret, Alteram, inquit, integram seruo reo.

Iudex incorruptus

47 Quũ Philoxenus classis præfectus Alexandro scripsisset, Tarentinum quendam Theodorum esse apud se, pueros habentẽ insigni forma venales, si vellet emere: indignè tulit, apud æquales subinde clamitans, Quid in me Philoxenus tam obscœnũ animaduertit, vt mihi tantum probri conciliaret?

Integritas

48 In Callisthenem nequaquam sese accommodantem aulæ regiæ moribus, sed & dictis

[Seruire tempori] & gestu præ se ferentem nihil ibi placere, dixit hunc versiculum,

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Id est,
Sapientem ego odi, qui sibi sapit nihil.

[Exemplum ducis] 49 Nisam expugnaturus cùm videret milites deterreri fluminis quod ciuitatem præterlabitur, profunditate, exilijt, ô me omnium deterrimum exclamans, qui natare non didicerim: móxque clypeo pro subere innixus primus tranauit.

[Præcipua bona] 50 Ilium profectus Achillis statuam coronans, O te felicem, inquit, Achilles, cui viuo talis amicus, mortuo talis contigerit præco. De Patroclo loquens & Homero, quorũ ille fidißimus Achilli fuit amicus, hic defunctum Iliade tota celebrauit.

[Quæ nos admonent mortalitatis] 51 Duabus potißimum rebus, quum Deus à multis prædicaretur, se quòd mortalis esset deprehendere dicebat, somno & coitu, quòd hæc præcipuè proderent humani corporis imbecillitatem, ad cætera inuictus erat. Somnus enim mortis imago est, & coitus species est morbi comitialis.

[Deliciæ indignæ principe] 52 Darij regiam ingressus quum vidisset sublime cubiculum, & in eo stratum, mensas cæteráque omnia mirifico ornatu instructa, Hoccine, inquit, erat imperare? Sentiens non esse regium huiusmodi delicijs indulgere.

53 Idem lectum ingressus excusis accuratè

pallijs

pallijs dicere solet, Nunquid hic delicatũ aut superfluum mater addidit? Adeo abhorrebat à muliebribus delicijs.

[Literarum amor] 54 Quum delato ad ipsum scriniolo, quo nihil inter opes Darij pretiosius pulchriúsve repertum est, quæreretur in quem vsum destinandum esset: alijs aliud suadentibus, dixit, Huic optimè seruandus dabitur Homerus: sentiens nullum esse thesaurum illo pretiosiorem. Ita visum est iuueni, qui se totum ad exemplar Achillis componebat.

[Ingenue] 55 Idem hortāte Parmenione, vt noctu hostem adoriretur, alioqui summum fore discrimen, si palàm cum tanta multitudine Martẽ experiretur. Siquidẽ ex fragore procul velut è pelago resonante, coniectabant immensum esse numerum: Non furor, inquit, victoriam: recusans tenebrarum præsidio vincere.

[Matris lacrymæ] 56 Quum legisset prolixam epistolã ab Antipatro scriptam, in qua multæ inerant aduersus Olympiadem calumniæ, Ignorare videtur, inquit, Antipater, quòd vna matris lacryma multas delebit epistolas.

[Candidè] 57 Quum sensisset sororem suã cum iuuene quodam elegãti forma consuetudinem agere, nihil offensus est, sed dixit, Concedendum esse, vt illa quoque aliqua ex parte regno frueretur: Multum dissentiens ab animo Cæsaris Augusti, qui nihil acerbius tulit, quàm

filiæ

filiæ neptiúmque lasciuiam.

58 Quum audisset Anaxagoram differentem, innumerabiles esse mundos, illacrymasse dicitur. Rogātibus nunquid accidisset lacrymis dignum, An non videor, inquit, merito flere, qui quum mundi sint innumerabiles, nos nondum vnius domini facti sumus?

Ambitio insatiabilis

59 Philippus à Triballis in prælio vulneratus est femore lancea traiecto: opera chirurgi liberatus periculo mortis, dolebat claudicationis deformitatem contractam manere. Cui Alexander, Ne verearis, inquit, in publicum prodire, sed gradū mouens virtutis tuæ potius memineris. Hoc & alijs ascribitur.

60 Si quando in colloquijs aut conuiuijs incidisset cōtentio de carminibus Homeri, alijs alia præferentibus, hoc vnice probauit Alexander,

Comparatio carminum Homericorū Iliad. γ.

Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής, Id est,

Dux bonus atque idem validus pugnator in armis.

Addebat Homerum hoc versu virtutē Agamemnonis prædicasse, Alexandri vaticinatum esse.

61 Quum transmisso Hellesponto Troiam inuiseret, veterum heroum res gestas animo reuoluens, quidā si vellet, pollicitus est se Paridis lyram daturum. Hic Alexander, Minime, inquit, illa mihi est opus, quum Achillis lyram habeam. Hac vir strenuus fortiū virorum lades canere consueuit, quum Paris sua lyra molles ac lasciuos modulos incineret.

Musica digna duce

62 Quodam tēpore Darij mulieres inuisit vnà cū Hephæstione. Hūc quum esset eodem ornatu quo rex, corpore etiā maior: Syngambris Darij mater pro rege adorauit. Eadem quum ex nutibus adstantiū intellexisset errorem suū, perturbata denuo salutauit Alexandrum. Tum Alexāder, Nihil est ô mater quòd turberis. Nā & hic Alexander est. Sentiens amicum esse alterum Alexandrum.

Humaniter

63 Quum in Hammonis templum venisset, sacerdos grandæuus illum salutauit, Salue fili, & hanc appellationē à deo habeas. Tum Alexander, Accipio eam ô pater, & posthac patiar tuus dici, si mihi totius orbis dominiū cōcesseris. Sacerdos recepit se intrò, & quasi consulto deo respondit, Iouem certò promittere quod peteret. Hic Alexander, Scire cupio num quis superfit inultus eorum qui patrem meum interfecerunt. Ad hæc sacerdos, Philippi, inquit, interfectores omnes dedere pœnas, sed patri tuo nemo mortalium potest tendere insidias: significans illum esse Iouis non Philippi filium.

Adulatio

64 Quum Darius numerosissimum exercitum instruxisset, Alexander profundissimo somno

Animosè

somno correptus est, adeò vt nec interdiu potuerit expergisci: tandem imminēte periculo amici ingressi regē excitarunt, qui quum dicerent, se mirari in eo rerum statu tantam regis securitatē, Magna, inquit Alexander, animi molestia me Darius liberauit, qui vires suas omnes in vnum contraxit, vt liceat vno die de summa rerum decernere.

65 *Alexandro Magno Corinthij per legatos ius suæ ciuitatis detulerunt. Hoc officij genus cum risisset Alexāder, quidam è legatis, Nulli, inquit, ciuitatem vnquam donauimus præterquàm tibi & Herculi. Hoc audito lubens accepit oblatum honorem, quē illi commendabat partim raritas, partim cum Hercule laudatissimo viro societas.*

66 *Dum in obsidione cuiusdā vrbis infirmissima mœniū quærit, sagitta ictus est, nec tamē ab instituto destitit: mox quū represso sanguine sicci vulneris dolor cresceret, & crus equo suspēsum paulatim obtorpuisset, coactus quod cœperat omittere, ac chirurgū accersere, Omnes, inquit, me prædicant Iouis esse filium, sed vulnus hoc hominē esse me clamat.*

67 *Zenophantus certis modis Alexandrū ad arma solet cōcitare. Eam musices vim admirantibus cunctis, quidā ait, Si tantus artifex est, incinat modulos quibus illū à bellis reuocet. Sentiens non esse magnæ artis hominem eò*

eò perpellere, quò suapte natura pronus est.

ANTIGONVS rex Macedonum.

1 *Antigonus in extorquēdis pecunijs acer erat ac rigidus. Cuidā itaque dicēti, At non talis fuit Alexander: Merito, inquit, nam ille metebat Asiam, ego culmos lego. Sentiēs opulentissimam Asiam prius ab illo spoliatam, sibi à spoliatis corradendum quod posset.* Festiniter

2 *Milites quosdā vidēs thoracibus & galeis indutos sphæra ludere, delectatus est hoc spectaculo, ac duces illorū accersi iubet, vt eos corā illis laudaret: verùm vbi nuntiatū esset duces bibere, præfecturas illorum militibus dedit, qui sphæra luserant armati, simul & ducum ignauiam puniens, & militum strenuitatem honorans.* Seuere

3 *Quum omnes admirarentur quod cùm initio regni durior fuisset, senex factus clementer ac placidè regnū gubernaret, Prius, inquit, opus erat regno, nunc gloria & beneuolentia: sentiens regnum armis & austeritate frequenter parari, sed non nisi honesta opinione ciuiúmque beneuolentia retineri.* Regni stabilitas

4 *Idem filio Philippo multis præsentibus percontanti ac dicenti, quando castra mouebimus? Quid? inquit, num metuis ne solus tubam non audias? Notans adolescentis imperitiam, qui hoc patrē multis audiētibus percontaretur, quum in bello celanda sint consilia* Silentium in bello

silia

filia principum: sed quoties castra mouenda sunt, tum omnibus tuba dat signum.

5 Quum adolescens institisset, vt hospitiũ nancisceretur apud viduam treis habentem forma decente filias, accito hospitijs designãdis præfecto, Non expelles, inquit, filiũ meum ex loci angustia? Non prodidit adolescentis affectum, qui sciebat illũ captare quod amaret, sed excusauit ædium angustiam in quibus vidua cum tribus filiabus ageret.

Caste

6 A graui morbo posteaquam conualuerat, Nihilo peius est, inquit: siquidem hic morbus submonuit nos, ne animo efferamur, quum simus mortales. Quis docuerat ethnicũ regem philosophiã Christiano dignã animo? Deplorabant amici ceu magnũ malum, quòd tam grauiter ægrotasset, ille interpretatus est ex morbo plus accessisse boni quàm mali. Corpus extenuarat, sed animũ reddidit modestiorẽ: corporis robori nõnihil detraxerat, sed animo detraxit insolentiã, morbũ longe periculosissimum. Proinde non pessimè res habet, quum leuior morbus arcet pellitve maiorem.

Morbus vtilis

7 Hermodotus Antigonũ in carmine scripserat Iouis filium. Is hoc legens, Istius, inquit, rei nequaquam mihi conscius fuit Lasanophorus ille: perquàm facetè ridens poëticam adulationẽ, parique modestia sui generis humilitatem agnoscens. Lasanum autem

Modestè

matula

matula fictilis est. Quòd si Iouis erat filius, ea res hactenus fefellerat & seruum matulam in cubiculo ferre solitum, & Antigonum filium.

8 Quodam dicente, omnia regibus honesta iustáque esse: Sunt per Iouem inquit, barbarorum duntaxat regibus: at nobis ea duntaxat honesta sunt, quæ honesta sunt, & ea tantum iusta, quæ iusta sunt. Grauiter retudit adulatricem vocem, volẽtis omnia licere regibus. Non enim rex est honesti iustique regula, sed honesti iustique minister est. Atque vtinam similes voces non audiant Christianorum aures, aut si audiant, simili seueritate reiiciant. Quid enim aliud dicunt, qui occinunt: Quod principi placuit, legis vigorem habet: qui negant principem teneri legibus, qui tribuunt illi geminam potestatem, ordinatam & absolutam: quarum altera possit quod leges, pacta, & fœdera postulant: altera quodcunque libuit.

Regibus honesta tãtum licent

9 Frater Antigoni Marsyas litem habebat, sed à rege postulabat vt causa domi cognosceretur. Cui Antigonus, Si nihil, inquit, præter ius agimus, melius fiet in foro, cunctisque audientibus. Non impetrauit hoc à rege fraternus affectus, vt vel tantillum de iure concederet. Ipsum autem

Seuerè

 hoc

hoc dilemmate constrinxit, si iniustam causam habere te scis, quur litigas? Sin iustam, quur fugis hominum conscientiam, & ad domesticas latebras rem fori pertrahis, non cariturus sinistra ciuium suspicione, etiam si bonam causam viceris?

10 *Quum aliquando tempore hyberno compulisset castra transferri in locum vbi non erat rerum necessariarum copia, atque hac de causa milites quidam in regẽ maledicta congererent, ignari ipsum esse in proximo, virga tentorij vela diduxit: Flebitis, inquit, ni longius semoti de me male loquamini. Quid hac facetia clementius, aut quid hac clementia facetius? Simulabat se non indignari quòd male de ipso loquerentur, sed quòd tam vicini, vt exaudiri possent ab eo cui maledicebant.*

Lenitas

11 *Aristodemo qui vnus ex amicorum regiorum numero fuit, è coquo vt putabatur, prognatus, suadenti vt impendiis ac largitionibus aliquid detraheret, Verba tua, inquit, Aristodeme ius olent. Subindicans coquorum esse parsimoniam, non regum: proinde illum tali consilio non meminisse cuius esset amicus, sed quo esset patre natus.*

Liberalitas Regum

12 *Quum Athenienses seruum Antigoni honoris gratia perinde vt ingenuum in ciuium numerum ascripsissent, Nequaquam, inquit,*

Seuerè

quit, velim vnum Atheniensem à me loris cædi: significans per illos factum, vt vnum ciuem Atheniensem posset loris cædere, quippe seruum: sed Athenis esse plures vno commeritos, vt à rege loris cæderentur, qui seruum alienum quod in ipsis fuit, manumitterent.

13 *Adolescens quidam Anaximenis rhetoris discipulus, orationem à præceptore meditatam, & ad eam recitandam subornatus, coram Antigono habebat: quúmque is inter audiendum quiddam scire cupiens sciscitaretur, móxque adolescens reticuisset. Quid ais, inquit Antigonus, num ista tibi sunt in tabulis descripta? Quod ille in adolescente iudicauit absurdum, hoc hodie magnificum habetur, vt senes etiam apud principes orationem à rhetore quopiam conducto sex mensibus elaboratam ediscant, eámque psittacorum more reddant. Nec rarò fit, vt nemine etiam interpellante sibi excidant, cunctísque ridiculi sint.*

Oratio aliena

14 *Alterum quendam rhetorem audiens ita loquentem, Hora niuium iaculatrix adueniens, regionem herbis defectam reddidit: Non desines, inquit, mecum vt cum turba agere? Offensus est rex oratione nimis elaborata, cuiusmodi verborum apparatu solent se venditare rhetores apud imperi-*

Verba affectata

tam multitudinem. At idem apud regem facere, erat illius abuti patientia. Quoniam autem affectata ſermonis ſtructura, Latinè non perinde poteſt exprimi, Græca ponam, χιονοβόλος ἡ ὥρα γινομένη, λειποβοτανεῖν ἐποίησε τὴν χώραν. pro χιονοβόλος ἡ ὥρα dicere poterat hyems, & λειποβοτανεῖν verbum eſt affectatum, vixque poëtæ concedendum.

15 Thraſyllo Cynico petenti drachmam, Iacetè *Non eſt, inquit, munus regium. Cynico ſubiiciente, Talentum igitur da: At non eſt, inquit, Cynicum, tale munus accipere. Vtroque cornu repulit poſtulatoris improbitatem, quem exiſtimabat nullo dignum beneficio.*

16 Quum mitteret filium ſuum Demetrium Gloriæ ſtimulus *cum numeroſa claſſe, magnáque militum vi ad Græcos liberandos, dicebat, Gloriam à Græcia velut à ſpecula in orbem terrarum accendi: iuuenem gloriæ ſtudio extimulans, vt ſtrenue rem gereret, quòd eius laudis rumor non intra Græciæ fines eſſet continendus, ſed ob Græci nominis celebritatem, per omnes mundi plagás dimanaturus.*

17 Antagoram poëtam in tentorio con- Vrbanitas *grum coquentem: atque ipſum patellam verſantem deprehendit Antigonus à tergo ſtans*

ſtans, eíque dixit, Putásne ô Antagora, Homerum quum Agamemnonis res geſtas ſcriberet, coxiſſe congrum? Contra hæc Antagoras, Et tu rex putásne Agamemnonem cùm illas res gereret, fuiſſe curioſum, ſi quis in exercitu congrum coqueret? æquo animo rex tulit ioci talionem, quaſi inter pares res ageretur.

18 In ſomnis Antigonus aliquando viderat Mithridatem auream metentem meſſem, eóque ſtruebat illi inſidias, vt tolleret è medio. Fides amici *Idqúe quum indicaſſet Demetrio filio, iureiurando adegit vt ſileret: Is verò iuncto ſibi Mithridate deambulabat in littore maris, & infima haſtæ parte inſcripſit arenæ, Fuge Mithridates. Is intellecta re profugit in pontum, atque illic perpetuo regnauit. Hoc quum non ſit Apophthegma, videtur ab aliquo adiectum.*

19 Antigonus amicis ſuadentibus, vt ſi Athenas caperet, validis illam præſidiis communiret, ne quando deficeret, ſummáque cura vt totius Græciæ baſim cuſtodiret: Clementer *reſpondit, ſe ſemper in hac fuiſſe ſententia, vt crederet nullum eſſe regni præſidium firmius, quàm ciuium beneuolentiam.*

20 Idem vbi audiuit reges in ipſius exitium conſpiraſſe, inſolentiſſimè reſpondit, ſe illos omnes velut aues ſemina legentes vno la- Inſolenter

pide vnóque clamore disturbaturum.

Non semper pugnandum

21 Quum Antigonus in arduis ac praeruptis locis planitici imminentibus exercitum haberet, Pyrrhus positis circa Napliam castris, postridie per caduceatorem, vt in campum descendens Martem experiretur prouocauit. Antigonus verò respondit, suam militiam non magis armorum quam temporum esse: Pyrrho, si illum suae vitae taedium cepisset, satis multas ad interitum vias patere.

22 Antigonus interrogatus, quem è suae aetatis ducibus praestantissimum iudicaret, respondit, Pyrrhum si senesceret. Non pronuntiauit optimum, sed optimum fore, si rerum experientiam aetas adiungeret.

Felicitas timidos facit

23 Idem videns militem quendam alioqui strenuum, & ad pericula promptum, parum bene affecto corpore, rogauit quid palleret: illo confesso morbum ocultum, iussit medicis vt si qua fieri posset, adhiberent remedia. At miles iam morbo liber coepit detrectare pugnam, minúsque promptè semet obiicere periculis. Rex admiratus interrogauit illum quaenam esset mutati animi causa? Tum miles, Tu ipse, inquit, in causa fuisti: cum afflictè viuerem, non magnopere metuebam tali vitae: nunc quum tua opera mihi vita facta est charior, magis

gis caueo ne pereat.

Bellum iniustum

24 Antigonus senior sophistae cuidam librum de iustitia conscriptum porrigenti, Desipis, inquit, qui quum me videas alienas vrbes armis vexantem, tamen apud me de iustitia disseris. Sensit eos qui ditionis ampliandae, gloriaeve causa bellum inferunt alienis ciuitatibus, non posse tueri iustitiae leges.

25 Antigonus senior quum frequenter Biantem molestè flagitantem tulisset, tandem victus taedio, Date, inquit, Bianti talentum, vel vi. Sentiens beneficium non impetratum, sed improbitate extortum.

26 Antigonus quum nocte quadam quosdam è militibus suis exaudisset omnia mala imprecantes regi qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum induxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant: eos quum ignorantes à quo adiuuarentur explicuisset, Nunc, inquit, maledicite Antigono, cuius vitio in has miserias incidistis: sed ei bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Hac vindicta contentus erat regis verè excelsus animus.

27 Idem quum in paruulo quodam castello Graeci obsiderentur, ac fiducia loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigoni iocarentur, & nunc staturam humilem

milem, nunc collisum nasum deriderent: Gaudeo, inquit, & aliquid boni spero, quando in castris meis Silenum habeo. Cum hos dicaces fame domuisset, quod captis facere mos est, videlicet vt qui bello sunt vtiles, in cohortes describantur, cæteri præconio subiiciantur, negauit se vel id facturum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam. Hoc idem arbitror esse cum eo quod refert Plutarchus, nisi quòd aliter commemoratur à Seneca.

Iocari in seipsum

28 Idem quum accepisset instrumentum prægrandibus literis descriptum, Hæ, inquit, vel cæco perspicuæ sunt: iocans in vitium oculorum. Erat enim luscus. Idem alius magno capitis sui periculo dixisset, quod vsu venit Theocrito Chio, de quo postea dicetur.

29 Antigonus rex quum renuntiatum esset, filium Alcyoneum in acie cecidisse, demisso vultu paulisper apud se cogitauit, mox erupit in hanc vocem, O Alcyonee, serius quàm oportuit vitam morte commutasti, qui tam audacter in hostes insilieris, neque tuæ salutis, neque meorum monitorum vllam habens rationem. Putauit non esse deflendum qui sua culpa perisset, sibique calamitatem accersisset. Refertur

fertur ex Plutarcho.

30 Idem conspiciens filium suum eos, in quos habebat imperium, ferocius tractantem atque insolentius, An ignoras, inquit, fili, regnum nostrum esse splendidam seruitutem? Nihil dici potuit cordatius. Nam princeps non minus obseruire cogitur populo, quàm populus principi, nisi quòd princeps id facit cum dignitate, alioqui re vera mutua seruitus est. Regnum seruitus

Iam vt cum Græcis vtcunque paria faciamus, Alexandro Iulium Cæsarem, Philippo Augustum, Antigono Marcum Tullium obiiciemus.

OCTAVIVS CAESAR AVGVSTVS.

1 Quum in conuiuio Rhœmitalces Thracum rex, qui ab Antonio ad Augustum defecerat, insolentius iactaret sua erga Cæsarem merita, ac sine fine exprobrans belli societatem, molestus esset, Cæsar dissimulata illius petulantia, alteri cuidam regum propinans dixit, Proditionem amo, proditores non laudo. Significans his qui proditione profuerunt, nihil deberi gratiæ: licet enim officium quod præstat pro tempore gratum est, ipsi tamen habentur pro malis ac fœdifragis. Proditio grata

2 Quum Alexandrini post vrbem vi ca-

Clementer ptam extrema se passuros existimarent, Augustus suggestum conscendit, adiuncto sibi Ario Alexandrino, dixit se ciuitati parcere, primum propter ipsius magnitudinem ac pulchritudinem, dein propter Alexandrum Magnum eius vrbis conditorem, postremò in gratiam Arij amici. Raræ cuiusdam clementiæ fuit, non diripere ciuitatem quæ pertinacissimè rebellarat: sed non minus laudis merebatur illa ciuitas, quòd huius beneficij gratiam non sibi vindicauit, sed vnam præcipuámque partem ipsi concessit vrbi, alteram tribuit Alexandro, cuius memoriam sciebat apud Alexandrinos esse gratiosissimam: tertiam transtulit in Arium, eius ciuitatis ciuem, amicum tanto titulo suis commendans.

Seuerè 3 Quum ad Augustum delatum esset, Erotem Aegypti procuratorem emisse coturnicem, in pugna superantem omnes, prorsus inuictam, eámque assam deuorasse: iussit acciri hominem, & discussa causa confessum malo nauis affigi iussit: vita indicans indignum, qui ob tantillam gulæ voluptatem non pepercisset aui, quæ pugnando diu multísque potuisset esse voluptati: præterea quæ læto quodam omine Cæsari perpetuam in bellis prosperitatem portenderet.

4 In Sicilia pro Theodoro Arium præfectum instituit, sed quum Cæsari quidam libellum porrexisset, in quo scriptum erat, Caluus Theodorus Tarsensis fur erat, quid tibi videtur? lecto eo nihil aliud subscripsit, quàm, Videtur. Lepidè

5 Athenodoro philosopho causatione senectutis flagitanti vt sibi liceret redire domum, Augustus concessit. At quum ille Cæsari dixisset, vale, volens aliquod philosopho dignum monumentum apud illum deponere, adiecit, Cæsar quum fueris iratus, ne quid dixeris feceris ve, priusquam Græcarū literarum XXIIII. nomina apud te recensueris. Cæsar autem philosophi dexteram amplexus, Adhuc, inquit, te præsente mihi opus est: totumq; etiam annum apud se detinuit, dicens illud Græcorum prouerbium, Silentij sunt tuta fidi præmia: siue approbans philosophi dictum, quòd tutum esset iram premere ne prorūpat in verba, siue sentiens philosopho profuturum fuisse, si hoc dictum non addidisset iam abiturus. Quanquam tam salubris admonitio magnificum aliquod præmium merebatur. Iræ remedium

6 Quum audisset, quòd Alexander natus annos triginta duos posteaquam plerasque mundi regiones peragrarat, dubitasset quid in reliquum vitæ tempus esset facturus, demirabatur si Alexander non iudicasset maius opus, bene gubernare partum imperium, quàm Parta tueri maximum

quàm amplam ditionem comparasse. Rectè notauit inexplebilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem rege dignam existimasset, quàm proferre ditionis terminos: quum multo tum pulchrius tum difficilius sit, regnum quod contigit, rectis legibus, sanctisque moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Princeps legum obseruator

7 *Augustus legem tulerat de adulteris, quomodo iudicandi essent de hoc crimine delati, & quomodo puniendi conuicti: pòst iræ impotentia irruit in adolescentem delatum, quòd cum Iulia Augusti filia commercium habuisset, eúmq; manibus verberauit. At quum adolescens exclamasset, Legem tulisti ô Cæsar: adeo facti pœnituit Cæsarem, vt eo die recusaret cœnā capere. Crimen per se graue erat, tum admissum in Cæsaris filiam. Quis princeps ibi dolori suo temperaret? Aut quis ibi legum iudiciorúmque moras expectaret? At tantus princeps sibi adeo displicuit, vt à seipso pœnas sumeret, quòd legi quam aliis prodiderat, non per omnia paruisset.*

Votum

8 *Quum Caium ex filia nepotē, in Armeniā mitteret, optabat à diis, vt illum Pōpeij beneuolentia, audacia Alexandri, ipsius autem fortuna comitaretur. Quod in singulis erat præcipuum, id optabat vni contingere. Illud autem singularis cuiusdam erat modestiæ, quòd vir ingenio, doctrina, consilióque præstans, sua præclara gesta fortunæ ad scribebat.*

Præsens consilium

9 *Dicebat se Romanis eum imperij successorem relicturum, qui nunquam eadem de re bis consultasset: de Tyberio sentiens.*

Autoritas

10 *Quum iuuenes nobiles ac dignitate claros inter se tumultuantes vellet compescere, nec auscultarent illi, sed tumultuari pergerent: audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenem senes audierunt. Augustus enim adolescens ad rempublicam admotus est summáque fuit autoritate: hac sola voce illos coercuit, nec aliud supplicium ob concitatum tumultum exegit.*

Clementer

11 *Quum populus Atheniensium videretur deliquisse quiddam, scripsit ex vrbe Aegina, Non arbitror vos latere quòd vobis irascor. Neque enim Aeginæ sum hybernaturus. Nec aliud illis neque dixit, neque fecit, satis habens illis comminatum esse, ni desisterent.*

Clementer

12 *Quum quispiam ex Euclidis accusatoribus, affatim & ad satietatem vsque dicendi libertate vtens, eò tandem prouectus esset, vt tale quiddam diceret, Hæc si tibi non videntur magna, iube vt mihi reddat septimum Thucididis librum. His offensus Cæsar iussit illum duci. Cæterū vt audiuit illum ex Brasidæ*

fidæ posteris reliquum esse, ad se venire iussit, ac moderatè correptum dimisit.

13 Pisoni domum à fundamentis vsque ad extremam contignationem accuratè ædificanti, Vt bono, inquit, sim animo facis ô Piso, qui sic ædificas, quasi Roma futura sit perennis. Non offensus est immodico structuræ apparatu, sed quod alius fuisset suspicatus ad tyrannidem spectare, ille vertit in lætum Romani imperij auspicium. Hactenus Plutarchus.

Commoda interpretatio

14 Scripserat Augustus tragœdiam cui titulus erat Aiax. eam pòst, quoniam displicebat, spongia deleuit. Itaque quum Lucius tragœdiarum scriptor interrogaret, quid ageret ipsius Aiax, Cæsar admodum festiuiter, In spongiam, inquit, incubuit: alludens ad argumentum fabulæ, in quo Aiax quum resciuisset quæ dixisset fecissetque per insaniam, gladio incumbens sibi necem consciuit.

Lepidè

15 Cuidam ipsi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc proferret, nunc retraheret, Quid? inquit. An putas te assem dare elephanto? Solent enim pueri minimos nummos elephanto porrigere, quos ille non sine spectatorum admiratione proboscide sic corripit, vt pueri manum non lædat. Sic videmus pueros & in vrsorum rictum manum inserere, non sine metu. Molestum erat optimo principi quòd timeretur.

Princeps aditu facilis

Quum

16 Quum ab eo Pacuuius Taurus munus peteret, diceréturque populari rumore sparsum, pecuniam haud paruã ipsi à Cæsare datam, Sed tu, inquit, noli credere: lepido ioco significans se non daturum. Alter expectabat futurum vt Cæsar ipsius pudori succurreret, ne si compertum esset rumorem esse vanum, ipse ludibrio haberetur. Cæsar aliud indicauit remedium, sineret homines loqui quæ vellent, modò ne ipsi quod erat falsum persuaderent.

Lepidè

17 Alter præfectura equitum submotus, insuper & salarium ab Augusto postulare est ausus, hoc colore, vt diceret se non lucri causa salarium petere, sed vt tuo, inquit, iudicio videar impetrasse munus, & ita credar, non ab officio submotus, sed officium deposuisse. Tu, inquit Augustus, apud omnes prædica te accepisse, ego non negabo. Si nihil mouebat petitorem, nisi metus ignominiæ, via commonstrata est, qua nihilominus honori suo consulere posset, quàm si pecuniam accepisset.

Lepidè negare

18 Herennium adolescentem vitijs corruptum Cæsar castris excedere iusserat: quúmque ille dimissus supplex ac plorabundus apud Augustum hac deprecatione vteretur, quo ore redibo in patriam, quid dicam patri meo? Dic, inquit, me tibi displicuisse.

Iocosè

Quon

Quoniam pudebat adolescentem fateri quod ipse Cæsari displicuisset, Cæsar permisit vt sermonem inuerteret & culpam in ipsum conferret.

19 Miles quidam in expeditione saxo percussus, notabilique in fronte cicatrice deformatus, quoniam honesto vulnere erat insignis, immodice sua facta iactabat: eius insolentiam Augustus leniter castigauit, At tu, inquit, caue ne quando fugiens post te respexeris. Subindicans fieri posse, vt vulnus de quo nimium se venditabat, non in prælio, sed in fuga accepisset. Salsè

20 Galba corpus habens gibbo deforme, de quo vulgo iactatum est, Ingenium Galbæ male habitare, quum apud Cæsarem causam agens subinde diceret, Corrige me Cæsar, si quid in me reprehendendum videris. Ego, inquit, Galba monere te possum, corrigere non possum. Corrigitur quod reprehenditur, corrigitur quod ex distorto fit rectum. Salsè

21 Quum plerique rei, quos Seuerus Cassius accusabat, absoluerentur, & is cui Cæsar forum extruendum locarat, diu traheret illum operis expectatione, Vellem inquit, Cassius & forum meum accusasset. Iocatus est ambiguo verbo. Nam absoluitur quod perficitur, & absoluitur qui à causa liberatur: absoluit opus architectus, & reum iudex absoluit.

Olim

22 Olim erat magna sepulchrorum religio, eáque pars agri quæ sepulcro erat dicata, non proscindebatur aratro. Vectius itaque quum nihil hac religione deterritus, patris monumentum exarasset, Augustus facetè iocatus est, Hoc, inquiens, est verè patris monumentum colere. Rursus lusit ancipiti verbo, Colimus ea quæ veneramur, & colitur ager aut aliud simile. Gemina fuisset amphibolia, si pro monumento dixisset memoriam, quod ab illo dictum arbitror. Siquidem eorum memoria nobis sacrosancta dicitur, quos vita defunctos veneramur, & memorias ad Græcorum imitationem vocamus defunctorum monumenta. Lepidè

23 Quum Herodianæ crudelitatis rumor ad Augustum peruenisset, quòd in Syria pueros omnes qui bimatum non excessissent iussisset interfici, & in his etiam ipsius perisse filium, Præstat, inquit, Herodis esse porcum quàm filium. Herodes Iudæus erat, & Iudæi mira religione abstinent ab esu suillæ. Iocus ex ambiguo

24 Mecœnas vir aliàs laudatus in stilo lasciuiebat, verbis affectatis & compositioni insolenti frequenter indulgens: Augustus contra verbum insolens quasi scopulum fugendum esse dicebat. Ad alios itaque scribens stylo simplici consueuit vti, Mecœnati verò quem familiariter amabat scribens Crudelitas

cc Mecœn

Mecœnatem imitari solet, adeo vt in quadam epistola, multa liberius ac dissolutius iocatus, hanc adiecerit clausulam, Vale mel gentium, metuelle, ebur ex Etruria, laser Aretinum, adamas Supernas, Tyberinum margaritum, Cilneorum smaragde, iaspis figulorum, Berille Porsennæ, carbunculum habeas, ἵνα συντέμω πάντα, μάλαγμα mœcharum. Sic irrisit parum viriles amici in scribendo delicias. Eiusdem μυροβρεχεῖς cincinnos iocis exagitare consueuit, voces ac sententias ineptas fœtores appellare consueuit. Sermonem amabat purum & elegantem qui sententiam quàm apertissimè declararet. Nec Tyberio pepercit, interdum reconditas & exoletas voces aucupanti. M. Antonium increpabat velut ea scribentem quæ homines mirentur potius quàm intelligant. Quin & Agrippinæ neptis ingenium collaudans, hoc adijcit, Sed opus est dare te operam, ne molestè loquaris.

Extorta venia

25 Potitus Alexandria multis vitam donarat in gratiam Arij Philosophi, Sostratum tamen promptissimæ quidem linguæ virum, sed qui Cæsari displiceret, quòd temerè Academicus haberi vellet, reiecit. At is squalidus promissáque cana barba cœpit Arium quocunque iret insequi, versiculum illum in ore habens.

Σοφοὶ

Σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὦσιν σοφοί Clementer

Id est, Sapientes sapientes seruant si fuerint sapientes.

Hac arte coëgit Cæsarem ignoscere.

26 Quum iam quadragesimum excessisset annum, agerétque in Gallia, delatum est ad illum, L. Cinnam adolescentem nobilem ac Pompeij nepotem insidias illi struere: dictum est vbi, quando, & quomodo aggredi vellent. Decreuerant enim sacrificantem interficere. Dictabatur proscriptionis sententia, sed Augusto interim varias edente voces, ingressa Liuia vxor, Fac, inquit, quod medici solent, qui vbi vsitata remedia non procedunt, tentant contraria: seueritate ad huc nihil profecisti, ignosce. Cinna deprehensus vitæ tuæ nocere non potest, famæ tuæ prodesse potest. Protinus iussit accersi Cinnam solum ad colloquium, venienti alteram cathedram poni iussit. Hoc, inquit, Cinna primum abs te peto, ne me loquentem interpelles: dabitur tibi loquendi tempus. Hic commemoratis pluribus in Cinnam beneficijs, quòd seruasset repertum in castris hostium, quòd patrimonium omne concessisset, quòd insuper ornasset sacerdotio, rogauit quare putarit ipsum occidendum: perturbato Cinna sic finijt obiurgationem, Vitam tibi Cinna iterum do, prius

 host

hosti, nunc insidiatori ac parricidæ. Ex hodierno die inter nos incipiat amicitia, contendamus vtrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu mihi debeas. Et consulatum obtulit. Vis exitum? Cinnam habuit perpetuo amicissimum, solus illi fuit hæres. Nullis amplius insidijs ab illo petitus est.

27 Augustus nulli ferè ad conuiuium vocanti negare solitus est. Exceptus igitur à quodam cœna perparca, ac penè quotidiana, quũ à conuiuatore dimitteretur, hoc illi tantum insusurrauit, Non putabam me tibi tam familiarem. Alius tam ieiunum apparatũ contumeliam fuisset interpretatus, ille etiam pudori consuluit inuitatoris, familiaritati tribuens, idque in aurem, ne cæteri putarent exprobratam parsimoniam. Quid hac comitate amabilius in tanto monarcha, qualem nunc vix triginta reges æquent? *Ciuiliter*

28 Purpuram Tyriam empturus, de obscuritate querebatur: quúmque venditor diceret, Erige altius & suspice: Ergóne inquit, vt me populus Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?

29 Habebat Augustus nomenclatorem obliuiosum, quum hoc genus hominũ oporteat in primis valere memoria. Is ad forum iturus rogat Cæsarẽ, nunquid eò mandaret, Accipe, inquit, commendatitias, nam illic neminem nosti. Atqui hoc est proprium nomẽclatorum munus, omnium nomina, cognomina, titulósque dignitatum tenere, quo heris quum opus est suggerant. Vnde illis etiam nomen est inditum, è Græco Latinóque conflatum. *Obliuiosus nomenclator*

30 Augustus etiamnum adolescens lepide tetigit Vatinium: siquidem is podagræ obnoxius, videri studebat discussisse vitiũ, ac iam mille passus ambulare se gloriabatur: Non miror, inquit Cæsar, dies aliquanto sunt longiores: significans illum nihilo magis liberum esse à podagra, sed dies esse longiores factos. *Lepidè*

31 Equite Romano quodam defuncto compertum est, illum tantum habuisse æris alieni, vt summa ducenties nummûm excederet, idque dum viueret celauerat. Quum igitur res illius auctioni subijcerentur, vt ex pecunia creditoribus satisfieret, Augustus iussit sibi emi culcitram illius cubicularem: ac mirantibus hoc præceptum, Habenda est, inquit, ad somnum mihi conciliandum illa culcitra, in qua ille tanto ære alieno obstrictus somnum capere potuit. Nam Augustus ob ingentes curas sæpe maximam noctis partem ducebat insomnem. *Culcitra obærati*

32 Quodam die forte venit in ædes in quibus habitarat Cato Vticensis. hîc quũ Strabo quò Cæsari adularetur, Catonis peruicaciam accusaret, quòd sibi manus adferre quã

Iulium victorem agnoscere maluisset: Quisquis, inquit Augustus, præsentē reip. statum mutari non vult, is & ciuis & vir bonus est. Vnico dicto & Catonis memoriā tutatus est, & sibi consuluit, deterrens ne quis in posterum affectaret res nouas. Nam præsens status non is tantū dicitur, qui tum erat quum hæc loqueretur Augustus, sed is quoque qui fuerat tempore conspirationis in Iulium. Siquidem hæc dictio præsens apud Latine loquentes, ad tria tempora pertinet, præteritum præsens & futurum vt Præsentibus non erat contentus: & præsens vita quæ nunc agitur: & præsens in tempus omittat, id est, in futuram opportunitatem.

Iocus in principem retortus

33 Quemadmodum Augustus gaudebat iocis liberalibus in alios ludere, ita in se iactos aut retortos interdum liberius, patientissimè tulit. Adolescens quidā prouincialis Romam venerat, oris similitudine tam mirificè referens Augustum, vt in se populi totius oculos converteret. Cæsar hoc audito iussit ad se perduci, eumque contemplatus, hunc in modum percontatus est, Dic mihi adolescens, fuitne aliquando mater tua Romæ? Negauit ille, ac sentiens iocum retorsit, adijciens, sed pater meus sæpe. Augustus ludens suspicionem intendebat in matrem adolescentis, velut ab ipso stupratam: at adolescens protinus eam susp-

suspicionem retorsit in matrem Cæsaris, aut in sororem. Nam oris similitudo non magis arguebat illum esse Cæsaris filiū quàm fratrem aut nepotem.

34 Temporibus triumuiralibus quū Octauius, Lepidus & Antonius rerum potirentur, Augustus in Pollionē scripserat Fescenninos, ludibrij causa. Tum Pollio, At ego, inquit, taceo. Non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere: notans Augusti tyrannicam potentiā, nec ea libertate offensus est Augustus.

Liberè

35 Curtius eques Romanus delicijs diffluēs, quum apud Cæsarem cœnaret, macrum turdum sustulit è patina, eúmque tenens interrogauit Cæsarē, liceretne mittere: quúmque is respondisset, quid ni liceat? ille protinus auem misit per fenestrā, iocum arripiens ex ambiguitate verbi. Nā cibus è cōuiuio dono mittitur amicis, quod apud Romanos erat solenne: & mittitur quod abijcitur. Nec hoc ioco Cæsar offensus est.

Liberè

36 Idem æs alienum cuiusdam senatoris, quem charum habebat, non rogatus dissoluerat, ac pro eo numerarat quadragies nummûm. Senator autem ea re cognita, pro gratiarum actione nihil aliud scripsit Cæsari, quàm Mihi nihil: ioco velut expostulās etiā, quòd quum numerasset omnibus creditori-

Ingratitudo

 bus,

bus, ipsi nihil numerasset. Hunc iocum morosior aliquis ingratitudinem fuisset interpretatus, Cæsar familiaritatis fiducia delectatus est.

Faceta exprobratio

37 Licinius Cæsaris libertus solet patrono nouum aliquod opus inchoanti magnas conferre pecunias. Quem morem sequutus Licinius nouum opus aggressuro cẽties promisit per libellum, in quo post expressam pecuniæ summam, quæ virgula superducta signabatur spatiũ erat vacuum. Hac occasione Cæsar vsus priori summæ quam scripserat libertus, alterum centies adiecit, sua quidem manu spatio quod vacabat diligenter expleto, sed affectata literarũ similitudine. Itaq; duplum accepit pecuniæ, dißimulante liberto. Cæterùm vbi Cæsar rursus nouum opus inchoaret, libertus hoc factum illi leuiter obiecit, dato tali libello, Confero tibi domine ad noui operis impensam, quod videbitur. Non expreßit summæ modum, vt illi liberum esset scribere quãtum vellet, quandoquidem priorem summam duplicasset.

Libertas innocentię

38 Quum censoris munus gereret Augustus, eques quidam Romanus apud illum delatus est, quasi facultates suas imminuisset. At ille citatus probauit sese auxisse. Mox eidẽ obiectum est, quòd legibus contrahere matrimonium iubentibus non paruisset. Ille docuit se ex

ex vxore trium liberorum esse patrem. Nec satis erat equiti dimitti, sed Cæsari credulitatem exprobrans addebat, posthac Cæsar in honestos viros inquirens, honestis mandato. Satis apertè pronuntians, eos non fuisse viros bonos, qui manifestò falsa ad ipsum detulissent, obiter & ipsum criminans, qui vices suas mandaret sycophantis. Et hãc libertatem innocenti condonauit Cæsar.

Lenitas principis

39 ~~In villa quadam~~ inquietas nocteis agebat, interrumpẽte somnos ipsius noctua cantu. Miles aucupij peritus curauit apprehendendam noctuam, spéque ingentis præmij ad Augustum pertulit: laudato imperator mille nummûm dari iußit. Ille ausus est dicere, malo viuat, auémque dimisit. Quis non miretur hanc contumaciam impunè ceßisse militi?

Gratitudo principis

40 V~~eteranus quidam quum~~ vocatus in ius periclitaretur, adijt in publico Cæsarem, rogans vt sibi vellet adesse: Cæsar è comitatu suo selectum ilico dedit, eíque litigatorẽ commendauit. Hic miles vociferans, At non ego Cæsar periclitante te Actiaco bello vicarium quæsiui, sed pro te ipse pugnaui, simúlque detexit cicatrices. Erubuit Cæsar, atq; ipse descendit in aduocationẽ, veritus ne nõ modo superbus, verumetiã ingratus videretur.

41 Delectatus inter cœnã fuerat Symphoniacis Turonij Flacci mangonis, eósque frumenta

mento donarat quum alios auditos soleret largiter donare nummis. Eosdē quum postea Cæsar inter cœnam requireret, Turonius sic excusauit, Ad molas, inquit, sunt: exprobrans illi frumentarium munus. Et hoc impunè tulit, quod dixerat non miles, sed mango.

Lenitas

42 Quum sublimis ex Actiaca victoria reuerteretur, occurrit inter gratulantes quidā coruum tenēs doctum hæc verba sonare, Aue Cæsar victor. Hac salutatione delectatus Augustus, auem sex millibus nummûm emit. Socius opificis ad quem nihil ex ea liberalitate peruenerat, indicauit Cæsari eundem & alium habere coruum, quem vt afferre cogeretur rogauit: allatus verba quæ didicerat expreßit, Aue victor Imperator Antoni. Augustus nihil exasperatus, tantum iußit, vt munus cum delatore partiretur.

Solerter

43 Salutatus similiter à psittaco, & hūc emi iußit. Idem miratus in pica, & hanc mercatus est. Hoc exemplum tenuem quendā sutorem solicitauit, vt coruum institueret ad huiusmodi salutationem. Qui quum impendio exhauriretur, subinde ad auem non respondentem dicere solet, Opera & impensa perijt. Tandem peruicit aßiduitate, vt coruus sonaret dictatam salutationem. Ea quum Augustum prætereuntem salutasset, Cæsar, satis, inquit, istiusmodi salutatorū habeo domi.

mi. Tum coruus memor & illorum verborum quæ toties audierat, subtexuit, Opera & impensa perijt. Ad hoc arridens Augustus iußit auem emi, quanti nullam adhuc emerat.

44 Græculus quidam ita captare solitus est Cæsarem Augustum: descendenti à palatio honorificū aliquod epigramma porrigebat. Id quum frustra sæpe fecisset, nec desiturū videret Augustus, epigramma bene Græcum manu sua descripsit, & Græculo ad se venienti obuiam misit, veluti carmina carminibus pensaturus. Græcus acceptum legit: ac non solùm voce, verumetiā vultu gestúque corporis laudauit carmen, miratúsque est. Deinde quum acceßisset ad sellam qua Cæsar vehebatur, demissa in pauperem crumenam manu pauculos denarios protulit, Cæsaríque obtulit his verbis, οὐ κατὰ τύχην τὴν σὴν σεβαστὲ, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδουν, id est, non iuxta fortunam tuam Auguste. si plus haberē, plus darem. Sequuto omniū risu, dispensatorem Cæsar vocauit, & sestertium centum millia Græculo numerari iußit. Bene ceßit Græculo palàm exprobrata principi parsimonia.

45 Iulia Augusti filia quum patrem salutaret, senserat illius oculos licentiore cultu offensos, licet ille dißimularet: itaque poste-

Solerter

ro die mutato cultu patrem cõplexa est. Tum Cæsar qui pridie dolorem suum cõtinuerat, gaudium continere nõ potuit. Et quãto magis, inquit, iste cultus decet Augusti filiam? Tum illa, nimirum hodie me patris oculis ornaui, heri viri.

Conuictus arguit mores domine

46 In spectaculo gladiatorum cõuerterant in se populi oculos Liuia & Iulia, comitatus dissimilitudine: Liuiam cingebant viri graues, Iuliam iuuenes luxuriosi comitabantur. Pater Iuliã admonuit scripto, videret quantum inter duas principes fœminas interesset. Illa rescripsit, Et hi mecum senes fient. Hoc commodè interpretanti, lepidè: incommodè, procaciter dictum videri potest.

Caluitium accersitum

47 Eadem mature canos habere cœperat. Subitus autem Cæsaris interuentus oppressit comptrices, filiæ canos sublegẽtes, deprehensis super vestes earum pilis, quos euulserant. Id dissimulauit Augustus, & alijs sermonibus extracto tempore tandem induxit ætatis mentionem. Hac occasione rogauit filiam, vtrum post aliquot annos cana esse mallet an calua. Quúmque illa respondisset, Ego pater cana esse mallem. Cur ergo, inquit, istæ te caluam ante tempus student facere? Lepido commento coarguit illam mendacij.

48 Cuidam graui amico suadenti, vt se ad exemplum paternæ frugalitatis componeret, satis

satis procaciter Iulia, Ille, inquit, obliuiscitur se Cæsarem esse, ego memini me Cæsaris esse filiam.

49 Augustus duobus pantomimis inter se cõmissis, vt alternis gestibus certarẽt, alterũ dixit saltatorẽ, alterum interpellatorẽ, quod ille immodice gesticularetur, alter non gesticulari, sed saltantẽ interpellare videretur.

Adulatio repulsa

50 Tarraconensibus pro læto ostento nunciantibus, quòd in eius ara palma esset enata, Apparet, inquit, quàm frequenter accendatis. Quod illi dijs tribui volebant, ille tribuit illorum negligentiæ, qui nunquam in ara Cæsaris adolerent incensum.

Festiua negatio

51 Idem quum Galli donassent ei torquem aureum centũpondo, ac Dolabella per iocum tentãs illum, tandẽ huc produceret iocum vt diceret, Imperator, torque me dona, Malo te, inquit, ciuica donare. Festiuiter submouit postulatoris impudentiam, qui nunquam in bello fuisset, eóque magis illi cõueniebat corona ciuica, quæ ex quernis ilignísque frondibus fieri consueuit, quemadmodum triumphalis ex auro. Quanquam & castrensis & muralis & naualis ex auro fieri solet. Quã de re vide A. Gellium lib. 5. cap. 6. Ciuicam autem Augustus vt honorificentiorẽ per iocum obtulit. Nam Suetonius refert eũ inter dona militaria aliquãto facilius phaleras & torques,

ques,

ques, & quicquid auro argẽtóque constaret, dare solitum quàm vallares ac murales coronas. quæ honore præcelleret. Hoc nisi scias, friget Augusti iocus. Tametsi de materia coronarum variant Gellius & Suetonius.

Principis est ornare ditionem

52 Quum vrbem Romam multis modis & ornasset & cõmunisset, atque etiã in posterum quod quidẽ in ipso fuit, tutã reddidisset, non sine causa gloriãs dicere solet, Romã lateritiam accepi, marmoreã relinquo. Nihil principi magnificentius, quàm si ditionem quam accepit reddat statu meliore.

53 Quum miles quidam ab ipso impudenter peteret, ac Martianum videret accedentem, quem & ipsum aliquid improbe petiturum suspicabatur, Nõ magis, inquit, faciam commilito quod petis, quàm quod Martianus à me petiturus est.

Clementer

54 Lex erat, vt qui patrem occidisset, culeo insueretur: nec hæc pœna sumebatur nisi de confesso. Ab huius pœnæ atrocitate Cæsar vt liberaret manifesti parricidij reum sic interrogauit, Certè patrem tuum nõ occidisti, ansam porrigẽs inficiandi. Tanta erat principis in iudicando lenitas.

Festina lentè

55 Dicere solet, nihil minus in perfectũ ducem conuenire, quàm festinationẽ ac temeritatem, crebróque illud iactabat, σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐστιν ἀμείνων ἢ θρασὺς

στρατηλάτης. Qua de re satis dictum est nobis in Chiliadibus.

Dignitas vilescit in plures diffusa

56 Liuiæ vxori pro quodã Gallo petenti ciuitatem, negauit, immunitatẽ obtulit, dicẽs se facilius passurum fisco suo detrahi, quàm honorẽ ciuitatis Romanæ vulgari: nimirum Reip. dignitatẽ anteferẽs priuato commodo.

Cultus

57 Quum pro concione multos videret pullatos, siue vt legẽdum arbitror, palliatos, indignabundus, En, inquit, Romanos rerũ dominos gentémque togatam. Adeo studebat priscos reuocare mores, vt habitum quoque vestitúmque doluerit immutatum.

Frugalitas

58 Populo de inopia vini caritatéque querenti dixit, A genero suo Agrippa perductis pluribus aquis satis prouisum, ne sitirent homines. Fuit autem Agrippæ vigilãtissimum studium vndique prospiciendi vrbi de aquarum copia. Augustus autem seuerè populum ad aquas à vino reuocauit.

Lenitas mira

59 Timagenes historiarum scriptor, multa petulanter in Cæsarẽ, multa in vxorẽ, multa in totã illius domum dixerat. Cæsar illum admonuit, vt moderatius lingua vteretur. Cum perseueraret male loqui, nihil aliud quàm domo sua illi interdixit. Timagenes autẽ libros quos scripserat acta Cæsaris continentes recitauit, & cõbussit, in odium Cæsaris, quasi rerũ ab illo gestarum memoriam abolere

abolere cupiens. Hunc tamē palàm & pertinaciter inimicitias exercentē cū Cæsare, nemo ciuiū Romanorū ab ædibus suis exclusit, in domo Pollionis Asinij consenuit. Nūquam tamen Augustus cum hospite inimici sui expostulauit, nisi quòd quodā tempore illi dixit, θηριοτροφεῖς, id est, alis bestiam siue viperam. Mox Pollionē parātem excusare se, interpellauit, dicens, Fruere mi Pollio, fruere. At cum Pollio nondū securus diceret: Si iubes Cæsar, protinus illi interdicam domo mea. An istud, inquit Augustus, me facturum putas, qui vos redegerim in gratiam? Fuerat enim antea Timageni iratus Pollio, nec aliā habebat desinendi causam, nisi quòd illi Cæsar irasci cœperat. Vtriusque maleuolentiam boni consuluit principis clementia.

Sæuitia castigata

60 Cœnabat Augustus apud Atedium siue Vedium Pollionem: fregerat quidā è seruulis vas crystallinum, illico iussus est ab Atedio rapi, & murænis obijci. Puer ad Cæsaris pedes confugit nihil aliud petiturus, quàm vt aliter periret. Cæsar motus nouitate crudelitatis, & puerum dimitti, & crystallina omnia ante se frangi iussit, & his pro puero compleri piscinā. Amicum autē grauiter increpauit: E conuiuio, inquiens, rapi homines imperas, & noui generis pœna lacerari. Si calix tuus fractus est, viscera hominis distrahentur?

bentur? Tantúmne tibi placebis, vt ibi aliquem duci iubeas, vbi cæsar est?

Lenitas

61 In cognitione quadam, quum Aemilio Eliano cordubensi inter cætera crimina illud vel maxime obiiceretur, quòd malè loqueretur de cæsare, conuersus ad accusatorem, Velim, inquit, hoc mihi probes, efficiam vt Elianus sciat me quoq; linguam habere, plura enim vicißim de eo loquar. His minis contentus, nihil postea de illo inquisiuit.

Lenitas

62 Tyberio frequenter per literas iracundè querenti de his qui de Augusto male loquerentur, rescripsit, ne ea in re nimium indulgeret ætati suæ. Satis enim est, inquit, si hoc habemus, ne quis nobis male facere poßit.

Modestè

63 Filios suos nunquam populo commendauit, nisi cū hac exceptione, si merebuntur. Honorē non autoritati, sed meritis tribui volēs.

Liberi mali

64 Iulias filiam ac neptem relegarat, pòst etiam Agrippam prius adoptatum, pòst ob sordidum ac ferox ingenium abdicatum. Ad omnem horum mentionem solet exclamare versu Homerico.

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ'
ἀπολέσθαι.

O vtinā cœlebs vixissem, orbusq; perissem.

Nec aliter illos appellabat, quam tres vomicas, seu tria carcinomata sua. Suorum enim mortem leuius ferebat quàm dedecora. Quin

& testamento cauit, ne si quid accidisset Iuliæ filiæ & nepti, sepulchro suo inferrentur.

65 Indigne ferebat aliquid de se componi nisi serio, & à præstantissimis: admonebátque prætores ne paterẽtur nomen suum commissionibus mimorum aut histrionum obsolefieri: hac quidem in parte Alexandrum magnum referens. Decet vbique principis autoritatem sartam tectam præstare. *Maiestas nominis*

66 Insulam quandam Capreis vicinam, in quam è comitatu cæsaris secedere solent, qui cuperent otiari, solitus est ἀπραγόπολιν appellare: ἀπραγία enim sonat negotiorum vacuitatem. *Otium*

67 Quum sentiret imminere mortem, admissos amicos percontabatur: ecquid ipsis videretur mimum vitæ sat commodè transegisse, sentiẽs de fabula vitæ peracta, & adiecit carmen peractis comœdiis accini solitum,

Δότε κρότον, καὶ πάντες ἡμῖν μετὰ χαρᾶς
κτυπήσατε.

C. IVLIVS CAESAR.

1 C. Iulius cæsar quum Syllam fugeret etiamnum adolescens, incidit in piratas Cilices: ac primum vbi pro redemptione summam quam ab eo peterent pronuntiassent, derisit prædones, velut ignaros, quem cepissent, seq; duplum daturũ pollicitus est. Deinde quũ asseruaretur donec adferretur pecunia, *Indoles excelsa*

nia, imperauit illis vt silerent, nec sibi dormienti obstreperent. Eisdem orationes & carmina quæ scribebat recitare solet, quæ cũ illi non satis probarent, stupidos ac barbaros appellabat, cúmque risu minitabatur se illos acturum in crucem, quod & perfecit. Apportatis enim pecuniis quas piratæ pro redemptione pacti fuerant dimissus, contractis ex Asia viris ac nauibus, comprehendit eosdem prædones, ac suspendit: sed prius iugulatos, ne seueritas careret clementia. An non hîc statim agnoscis indolem Alexandri magni, cui nihil mediocre satis esse posset?

2 Quum Romæ maximi pontificis dignitatem ambiret, competitore Qu. Catulo primæ apud Romanos dignitatis ac potentiæ viro, matri ipsum ad fores deducenti, Hodie, inquit, ô mater, aut pontificem maximum habebis filium, aut exulem. Excelsa indoles omnisque repulsæ impatiens. *Fiducia sui*

3 Pompeiam vxorem, quòd sinistra fama laboraret, quasi cum clodio rem habuisset, repudiauit quidem. Cæterum quum clodius hoc nomine reus perageretur, cæsar citatus testis, nihil mali de vxore dixit. At quum accusator diceret, Quur igitur cum illa fecisti diuortium? quoniam oportet, inquit, cæsaris vxorem etiam à calumnia purã esse. Præter argutiam respõsi laudari potest & ciuilitas, *Ciuilitas*

quòd repudiatæ coniugis famæ pepercit.

4 Quum Alexandri magni res gestas legeret, nõ tenuit lacrymas: atque ad amicos, Hoc, inquit, ætatis qua nunc sum, Alexãder deuicit Darium: mihi verò ad hunc vsque diem nihil præclari facinoris gestum est. Suetonius tradit id accidisse quum prætor iure dicundo conuentus obiens, apud Gades in templo Herculis vidisset Alexandri magni statuam. Vtinam hoc ingenium ad moderati potius quàm ad maximi principis æmulationem properasset. Ambitio

5 Quum in Alpibus oppidulum quoddam frigidum præteriret, ambigentibus amicis, an illic etiam essent seditiones, cõtentionesq; de principatu, substitit, ac secum aliquandiu cogitauit: mox mallem, inquit, hîc primus esse, quàm Romæ secũdus. Hoc nimirum est quod à Lucano poëta scriptum est, nec Cæsarem potuisse pati priorem, nec Pompeium potuisse ferre parem. Principatus amor

6 Facinora quæ quoniam periculo obnoxia sunt & magna, gerenda esse dicebat: at de his non consultandum, quod ad hæc perficienda plurimum habeat momenti celeritas. Expensio verò periculi reuocat hominem ab audacia. Audacia

7 Quum ex Gallia prouincia aduersus Pompeium tenderet, Rubicone amne transmisso

misso, dixit. Omnis iacta sit alea: significans se de summa rerum velle periclitari. Is enim fluuius Galliam ab Italia dirimit.

8 Quum Pompeius relicta Roma perfugisset ad mare, Metellus ærario præfectus, Cæsari volenti illinc pecunias tollere, obstitit & ærarium clausit. At Cæsar illi mortem minatus est. Ea vox quum Metellum reddidisset attonitum, hoc inquit, ô adolescens, dictu mihi difficilius fuit quàm factu. Sentiens se vel nutu posse quem vellet occidere, quum secum duceret armatas cohortes. Minæ potentum

9 Dyrrachij expectabat vt illuc è Brundusio milites mitterentur: id quum tardius fieret, clàm omnibus conscensa scapha exigua tentauit transmittere pelagus: quum nauigium vndis obrueretur, gubernatori iam animum despondenti, quis esset aperuit, dicens: Confide fortunæ, sciásque te cæsarem vehere. Tanta erat animi præstantia, quasi fortunam ac deos in manu haberet. Ac tum quidem tempestate ingrauescente vetitus est quod instituerat peragere. Milites autem vbi resciuere factum, concursum fecerunt ad cæsarem, grauitérque ferebant si alias expectaret copias, velut ipsis diffisus. Animus imperterritus

10 Cæterùm commissa pugna Pompeius vicit, sed victoriam non est persequutus, verùm sese recepit ad exercitum Tum cæsar,

Vti victoria — Hodie, inquit, penes hostes erat victoria, at non habent ducem qui victoria sciat vti.

Mora noxia — 11 Quum Pompeius instructã aciem apud Pharsalum inibi consistere, & hostem operiri iussisset, cæsar dixit illum errasse, qui vim, impetum, ac diuinum afflatum animorũ ad incursionem paratorũ mora relaxasset. Adeo cæsari non modo certamen erat cum Põpeio de fortuna belli, verũetiã de bellandi peritia.

Celeritas cõficiendi — 12 Quum Pharnacem primo congressu vicisset, amicis scripsit, Veni, vidi, vici, summam rei gestæ celeritatem indicans.

13 Posteaquàm milites qui Scipionem in Africa sequebantur fugissent, & cato victus sibi necem Vticæ consciisset, Inuideo, inquit, cæsar, ô cato tibi mortem istam, quando tu mihi salutem tuam inuidisti. Cæsar existimabat sibi summæ gloriæ futurum, si vir tantus, quum bello victus esset, ipsi vitam deberet. At cato maluit honestam mortem, quàm oppressa publica libertate cuiquam seruire. Proinde mortis illius gloriam cæsar inuidebat catoni, quòd is cæsari seruati catonis laudem inuidisset.

A crassis minus periculi — 14 Nonnulli quoniam suspectos habebant Antonium ac Dolabellam, monebãt vt ab illis sibi caueret. At ille non istos, inquit, metuo rubicundos & obesos, sed graciles illos ac pallidos, ostenso Bruto & cassio. Nec fefellit

fellit illum suspicio, ab illis enim occisus est.

15 Quum inter cœnandum ortus esset sermo, quod genus mortis esset optimum, incontanter respondit, inopinatum, & quod optimum iudicauit ipsi contigit.

16 In prælio quodam, Martiæ legionis aquiliferum iam ad fugam conuersum, faucibus apprehensum in contrariam retraxit partem, dextráque ad hostem porrecta, Quorsum, inquit, tu abis? Illic sunt cum quibus dimicamus. Ac manibus quidem vnum militem correxit, voce tam acri legionum omnium trepidationem discußit, vincique paratas vincere docuit.

17 Idem posteaquàm publius Mimus in scena superasset omnes, & in his Laberium, ita pronuntiauit: Fauente tibi cæsare victus es Laberi à Syro. Publius enim conditione seruus, natione Syrus erat. Longe à tergo relinquitur, qui fauẽte iudice superatur.

Liberi pro simiis — 18 Cæsar quum Romæ videret peregrinos quosdam locupletes, canum ac simiarum catulos in gremio circunferentes, eósque habere in deliciis, percontatus est, num apud illos fœminæ parerent liberos: sentiens nullos catulos esse iucundiores infantibus. Refert Plutarchus in vita Periclis: tametsi non indicat cuius cæsaris hoc dictum sit: suspicor esse Augusti.

19. Quum milites suos videret expectatione hostium perterritos, pro concione dixit: Scitote paucissimis his diebus regem adfuturum cum x. legionibus, equitum xxx. leuis armaturæ CM. elephantis CCC. Proinde desinant quidam quærere vltra, aut opinari, mihíque qui compertum habeam credāt, aut quidem vetustissima naui impositos, quocunque vento, in quascunque terras iubebo auehi. Noua ratio terrorem excutiendi, non inficiando minuendòve, sed amplificando terroris materiam, vt certi de graui periculo sumerent animos tanto periculo dignos.

Audacia ex periculo

20 Proferentibus in medium, quòd Sylla dictaturam deposuisset, quū cæsar perpetuam gereret, quod minimum aberat à tyrannide, respondit, Syllam nescisse literas, eóq; dictaturam deposuisse. Dictant grammatici discipulis, quum præeunt aut recitant scribenda: huc alludens dixit illum nescisse literas.

Potestas abdicata

21 Quum triūphās subsellia tribunitia præteriret, Pontius Aquila non assurrexit vnus omnium: id adeo indignè tulit, vt proclamarit, Repete ergo Aquila à me Remp. tribunus: nec deinde per continuos aliquot dies cuiquam quicquā pollicitus est, nisi sub hac exceptione, si tamen per Pōtium Aquilā licuerit.

Honos negatus

22 Populo per adulationem regē ipsum salutanti, cæsar, inquit, sum, non rex. Maluit pri

Modestè

uatum

uatum nomen, quā regium inuidiæ obnoxiū.

23 Quidam è turba statuæ cæsaris coronam lauream imposuerat, candida fascia præligatam: at quum tribuni detracta fascia hominem in vincula duci iussissent, cæsar grauiter increpitos eos potestate priuauit, idq; ne regnū affectare videretur, causatus est, per illos sibi recusandi gloriam fuisse adēptam.

Causatio

24 Quoniam Cæsar multos exteros in senatum allegerat, libellus propositus est: Bonum factum, si quis senatori nouo curiam mōstrare velit. Significabat quisquis is fuit, peregrinos illos ne viam quidem ad curiam nosse, nisi commonstraretur.

Scomma

25 Quidam Bruti statuæ subscripsit, Vtinam viueres: quòd opera Bruti Tarquinius rex vrbe depulsus esset. Cæsaris statuæ subscripserant hos versiculos,

Brutus quia reges eiecit, consul primus factus est:
Hic quia consules eiecit, rex postremus factus est.

Tyrannis

26 Quum vndique viderentur imminere insidiæ, atque admoneretur vt sibi caueret, respondit, Satius subire semel quàm semper cauere: significans eum non viuere, qui viuit in perpetuo mortis metu.

27 C. Cæsar post attritos Tigurinos ad vrbem quandam sociorum proficiscens, quū au-

Animosè dixisset Heluetios in itinere occurrere, in locum quendam munitum se recepit. Ibi congregatis copiis, instructáque acie, equus illius cui solet insidere adductus est. Hoc, inquit, post victoriam vtar in persequendis hostibus, & pedes aggressus est Heluetios.

28 Cæsare iam palàm multa vi præterque leges agente, Cõsidius admodum natu grandis, liberè dixit, ideo non conuenire senatores, quòd illius arma timerent. Huic quũ Cæsar dixisset, Quin igitur tu eodem metu te domi cõtines? Me, inquit Cõsidius, senectus intrepidũ facit. Quum enim vitæ pauxillũ supersit, non est quur magnopere sim solicitus. — Senectus animosa

29 C. cæsar Pomponio militi vulnus ostentanti ore exceptum in seditione Sulpitiana, quod se passum pro cæsare pugnantem gloriabatur: ne vnquam fugiens respexeris, inquit. Tale quiddam Macrobius ascribit Augusto Cæsari, Quintilianus C. cæsari. — Salsè

30 Idem quum testis ad exaggerendam iniuriam diceret, femina sua à reo ferro petita, Quid enim faceret, inquit, quum tu galeam & loricã haberes? Non ignorabat quur illam partem potißimum vulnerare voluisset, sed hoc dißimulato iocari maluit. Galea & lorica omnia tetigit præter femina. — Salsè

31 Item Metello obsistenti ne pecunias ab ærario tolleret, ac leges id fieri vetãtes pro ferenti, Nõ idem, inquit, armorum ac legum tempus est. Quòd si hæc pati non potes, nunc quidem hinc abscede, ac posteaquàm peractis fœderibus arma deposuerimus, tunc si videbitur, & plebis patronum age. — Arma nesciunt leges

32 Idem dicere solitus est, sibi idem esse consilium aduersus hostem, quod plerisque medicis contra morbos corporum, fame potius quàm ferro superandi. Nam medici non nisi tentatis omnibus ad sectionem descendunt. Hic mos & hodie manet apud Italos, aduersus omne morbi genus indicunt inediam. Huic simile est, quod dicere solet Domitius Corbulo, hostem dolabra, id est sensim esse vincendum. Securis statim incidit, dolabra paulatim idem efficit. — Fame vincere

33 Conflauit Cæsari magnam inuidiam, quod quidam ex his quos Romam miserat, stans in senatu simul atque cognouit Cæsari senatum non dare prorogationem, manu capulum percutiens, At hic, inquit, dabit, vim Reipublicæ minitans. — Vis pro iure

34 Sylla præturã adeptus cõminatus est cæsari, se sua in illũ potestate vsurum. Iure, inquit, cæsar ridẽs, tuã potestatẽ appellas, quã tuo ære mercatus es: notãs Syllam quòd eum magistratum largitionibus sibi parasset. — Potestas empta

35 Marcus Tullius libro de Offic. III. scribit, Cæsarem hos versus ex Euripidis Phœnißis — Imperium nescit pietatis iura

nißis ſemper habuiſſe in ore:

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν, τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Hos ipſe vertit hoc pacto,

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia
Violandum eſt, aliis rebus pietatem colas.

36 Quum Africam petens, in egreſſu nauis prolapſus eſſet, omen ſiniſtrum vertit in melius, dicens, Teneo te Africa. Frontinus id factum putat in conſcenſu nauis, eúmque dixiſſe, Teneo te terra mater. Huc opinor alludens, quòd cum quodam ſomnio perturbatus eſſet, quo ſibi viſus conſtuprare matrem, coniectores interpretati ſunt, portendi totius orbis imperium.

POMPEIVS MAGNVS.

Indoles excelſa

1 Cn. Pompeius cognomento Magnus, tam charus fuit populo Romano, quam pater fuerat inuiſus. Is etiamnum adoleſcens, totum ſe Syllanæ factioni addixit: cúmque nec magiſtratus eſſet, nec ſenator, magnum tamen ex Italia contraxit exercitum. Hunc quum Sylla ad ſe venire iuſsiſſet, Non abſque ſpoliis, inquit, nec incruentas imperatori copias exhibebo. Nec prius ad illum venit, quàm multis conflictibus hoſtium duces ſuperaſſet. Iam tum egregij principis, & ad res magnas nati ſpecimen dedit. Noluit adducere numerum, ſed militem virtute ſpectatum.

Iam

Milites innoxii

2 Iam verò creatus Imperator, quum à Sylla miſſus eſſet in Siciliam, nō ſtrenuū modò, verūetiam iuſtum ducem agere cœpit. Quū enim audiſſet, milites in profectionibus ab itinere deflectētes, vim facere ac rapere, temere palantes ac circūcurſitātes ſupplicio affecit: quos verò præmiſiſſet ipſe, horum gladijs anuli ſignū impreſſit, ne quē in via læderet.

Amor patriæ

3 Mamertinos quòd hoſtium partibus adhæſiſſent, vniuerſos interficere ſtatuerat. At Sthenius eius ciuitatis princeps Pōpeiū adijt his verbis, Non æquū facis Pompei, qui propter vnum noxium multos innoxios occidere pares. Atqui ego ipſe ſum ille, qui & amicis perſuaſi, & inimicos coëgi Marianas ſequi partes. Hic Pompeius viri fortem animum admiratus, dixit ſe ignoſcere Mamertinis à tali perſuaſis viro, qui patriam ſuæ ipſius vitæ antetulerit: ſimul & ciuitatem & Sthenium liberauit. In Sthenio habes exemplum, quem animū erga Rempublicā oporteat gerere principem, ſi periculū incidat: in Pompeio placabilitatis documentum, qui pietati maluerit habere honorē, quā indulgere iræ.

Honor promeritos iuuat

4 Quum in Lybiā aduerſus Domitiū trāſiſſet, eúmq; ingenti prælio ſuperaſſet, militibus ipſum imperatoris titulo conſalutantibus, negauit ſe eum honorē admiſſurum, quoad hoſtium vallum ſtaret erectū. Hoc audito

milites

milites, licet ingens obstaret pluuia, impetu facto hostium castra adorti expugnarunt. Recusauit honorem nondum factis emeritũ.

5 Ab ea victoria reuersum Sylla quum aliis honoribus excepit, tum Magni cognomẽ ipse primus illi detulit. At quum Pompeius his non contentus vellet triumphum agere, non passus est Sylla, eo quòd nondum esset ordinis

Sol otiens senatorij. Cæterùm quum Pompeius ijs qui aderant dixisset, ignorare Syllam, quòd plures adorarent solem orientem quàm occidentem, Sylla exclamauit, Triumphet. Horruit iuuenis animum, & indies crescentem gloriam, nec dubitauit illi cedere, quem videbat nemini cedere posse.

6 Interim Seruilius vir inter optimates clarus indignabatur Pompeio concessum triumphum, atque etiam milites complures obsistebant ne triumphus ageretur: non quòd inuiderent Pompeio, sed munera quædam poscebant, quasi largitionibus ab ipsis esset emendus triumphus. Alioqui milites minabantur se direpturos pecuniam quæ in triumpho ferretur, eóq; Seruilius Glauciáq; suadebant, vt eam potius inter milites diuideret quàm diripi sineret. Verùm vbi Pompeius respondit,

Animosè se citius omissurum triumphum, quàm militibus blanditurum, simúlq; laureatos fasces eis obiecit, vt illinc inciperent direptionem,

Nunc,

Nunc, inquit Seruilius, te Pompei verè magnum video, dignúmque triumpho. Non iudicabat esse speciosum triumphum, nisi qui citra ambitum, citráque largitiones benefactis redderetur.

7 Romæ mos erat, vt equites qui legitimum tempus militassent, equum in forum deducerent ad duumuiros quos censores appellant, & commemoratis expeditionibus ac ducibus sub quibus meruissent, pro meritis aut collaudarentur aut vituperarentur. Itaque Pompeius quum esset consul, ipse equum ad Censores Gallium ac Lentulum deduxit: quibus Dux & idem miles ex more percontantibus, an omnia militaria munia obisset, Omnia, inquit, sub me ipso imperatore. Significans se sic gesisse ducem, vt nihilo secius omne militis partes gnauiter præstaret. Idem & imperator bonus, & miles strenuus, qua laude nulla principi potest maior contingere.

8 Quum Sertorij literas in Hispanijs intercepisset, in quibus erant inclusæ complurium Clementer ducum epistolæ, Sertorium ad nouandas res statúmque ciuitatis immutandũ Romam inuitantium, exußit omnes, vt improbis daret pœnitentiæ locum, & in melius mutandi cõsilia facultatem. Hoc vt inter moderatè prudentérque facta merito recenseretur, ita non video quid faciat inter apophthegmata.

Quan

Quanquam eiusmodi multa reperiuntur in Plutarchi collectaneis. Si prodidisset nomina, iam metu pœnæ sese ad vim manifestam parassent. Simúlque deferens silentium hostium literis, docuit quantum sit crimen, alienas resignare literas, aut quod tibi per literas obsignatas creditum est, sub dium efferre.

Iustitia dirimit fines 9 Phraati Parthorum regi per legatos ab ipso postulanti, vt Euphratem Romanæ ditionis terminum esse vellet, Imò, inquit, illud magis postulandum, vt Romanorum fines à Parthorum regno iustitia dirimat. Significans Romanis non esse præscribendum quousque debeant proferre imperium, à quo propagando non montes aut flumina debeant arcere: sed ibi demum fore fines Romanæ ditionis, vbi ius non esset vlterius procedere.

10 Quum Lucius Lucullus post obita militiæ munia sese voluptatibus dederet, ac sumptuose viueret, Pompeium interim reprehenderet, quòd præter ætatem multis negotijs appeteret implicari, Magis, inquit, præter ætatem est, senem delicijs vacare, quàm imperium gerere. Grauiter taxauit illorum sententiam qui putant senibus nihil agendum, quum decorum sit Rempu. gubernantem, vel stantem mori. Luxus autem & otium in iuuenibus stultitia est, in senibus crimen. Otium turpe

11 Aegrotanti Pompeio medicus præscripserat vt

rat vt turdis vesceretur. Quúmque hi quibus datum erat negotium negarent inueniri, non enim erat tempus quo genus hoc auium capi solet, admonuit aliquis, apud Lucullum inueniri posse, qui turdos toto anno soleat alere. Itáne, inquit Pompeius, nisi delicijs deditus esset Lucullus, nequaquam viueret Pompeius? Contemptóque medico, cibis parabilibus vsus est. O verè masculum animum, qui ne vitam quidem delicijs acceptam ferre sustinuit. Delitiarũ contẽptus

12 Quum ingens rei frumentariæ Romæ esset penuria, Pompeius titulo quidem annonæ procurator, re autem vera maris terræq; dominus declaratus, in Africam, Sardiniam ac Siciliam nauigauit, multáq; frumenti vi collecta properabat ire Romam: verùm quũ ingenti tempestate oborta naucleri detrectarent nauigationem, ipse primus nauem ingressus iussit ancoras tolli clamans, Vt nauigemus vrget necessitas, vt viuamus non vrget. Significans patriæ periclitantis habẽdam rationem potius quàm priuatæ incolumitatis. Siquidem Reipublicæ subleuandæ curis immori pulchrum est, at patriam in extremo discrimine nostra cessatione deseri, turpissimum est. Hîc monemur non animalia bruta tantum omissa libertate venire in seruitutem, verumetiam homines indomitos fame do Patria vita charior

me do

me domari. Docemur item, publicæ saluti priuatam incolumitatem posthabendam esse.

13 Quum iam detecta esset Pompeij cum Cæsare simultas, ac Marcellinus, vt Plutarchus, aliorum iudicio Marcellus, vnus ex eorum numero quos Pompeius euexisse putabatur, à Pompeio ad Cæsarem transtulisset animum, adeo vt non veritus sit in senatu multa in Pompeium dicere: hunc ita compescuit Pompeius, Non te pudet, inquit, Marcelline ei maledicere, cuius beneficio ex muto factus es facundus, ex famelico eò productus, vt vomitum non teneas? Grauiter obiecit ingratitudinem homini, qui hoc ipsum quod habebat dignitatis, autoritatis & eloquētiæ, abutebatur in eum cui debebat acceptū ferre. Nam hoc turpissimum ingratitudinis genus est, sed tamen heu nimium vulgare.

Ingratitudo

14 Catoni acerbius insectanti Pompeium, quòd quum ipse sæpius prædixisset, potentiā Cæsaris indies crescentem nulli bono fore populari ciuitatis gubernationi, sed potius ad tyrannidem tendere: Pompeius ita respondit, Tua, inquit, Cato, magis accedunt ad diuinationem, at mea magis accōmoda sunt amicitiæ. Sentiens Catonem incerta loqui, quòd nemo possit rerum humanarū exitum liquidò præscire: se verò ea sequutum, quæ tum temporis amicitia quæ sibi cum Cæsare intercedebat, postulabat. Certum erat quid debebatur amico, incertum erat an amicus illi futurus esset inimicus. De amico verò humanius est bene sperare, quàm diuinare peiora.

Diuinatio futurorum

15 De se liberè profitebatur, quòd omnem magistratum quem gesserat, & citius esset nactus quàm ipse expectasset, & citius deposuisset quàm ab alijs expectatum esset. Quòd cito suscepisset imperium, vel fortunæ fuit, vel præmaturæ virtutis: quòd maturè deposuit, animi moderati erat, non ad tyrānidem spectantis, sed ad Reip. commodum.

Moderatè

16 Post prælium in Pharsalicis campis habitum, in Aegyptum profugit: quúmque è triremi descensurus esset in scalmum piscatorium ab Aegypti rege missum, conuersus ad vxorem ac filium, nihil aliud dixit quàm illud Sophocleum:

Πρὸς τὸν τύραννον ὅστις ἐμπορεύεται,
Κείνου 'στὶ δοῦλος κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Quisquis tyranni ad tecta demigrauerit,
Fit seruus illi, liber etsi venerit.

Præsagisse videtur imminens exitium. Vbi descenderat in scapham ictus gladio, semel tantum emisit suspirium, & obuoluto capite præbuit se occidendum.

17 Pompeius impatiens Tullianæ dicacitatis, inter amicos dicere solet, Cupio ad hostes transeat Cicero, vt nos timeat. Notauit illius

Molesta dicacitas

ingenium, quo dicitur hostibus fuisse supplex, in amicos contumax. Hoc Pompeij dictum ita refert Quintilianus, Transi ad Cæsarem, & me timebis.

18 Idem rebus infeliciter gestis aduersus Cæsarem, & ad summam desperationẽ redactus, in tentorium venit attonito similis, nec aliam vocem emisit quàm hanc, ἐκεῖν εἰς παρεμβολήν, ergo in castra: sumptáque veste præsenti fortunæ accommoda, clam profugit. *Desperatio*

19 Composito Siciliæ tumultu, ac ciuitatibus quæ defecerant placidè receptis, soli Mamertini postulabant audiri, recitantes leges quasdam ipsis olim à Romanis concessas, Non desinetis, inquit, nobis accincti gladijs recitare leges? Significans iure agere volentibus non esse opus armis. *Armatæ preces*

20 Idem quum ex literis senatus intellexisset, omnia quæ Sylla armis obtinuerat, in ipsius potestatem esse tradita populi suffragijs centuriatis, percusso femore dixit, Proh nunquam finienda pericula, quanto satius erat obscurũ nasci, si à militaribus curis nunquã dabitur recedere, nec hac exuto inuidia licere cum vxore ruri vitam degere. Magnã potentiam ambit inexpertus, odit expertus: sed deponere tutum non est. *Tædium gloriæ*

21 Quibusdam se videre negantibus quomodo posset Cæsaris impetum sustinere, hilari vultu

vultu vetuit illos hac de re esse solicitos. Nam simul, ac, inquit, solum Italiæ pede pulsauero, exilient affatim equestres pedestrésque copiæ. Præsens quidem animus, si fortuna respondisset. *Fiducia fallax*

Iam si nondum te cepit huius cõuiuij satietas, addemus ex oratorum numero aliquot eximios.

PHOCION Atheniensis.

1 Primum igitur accipe Phocionem Atheniensem genere, sed Lacedæmoniũ & morũ integritate, & orationis breuiloquentia. Socratem in hoc referebat, quòd nunquam visus est cuiquam neque flere, neq; ridere, tanta erat animi cõstantia. Huic in concione sedenti quidam dixit, Videre cogitabundus ô Phocion. Rectè, inquit, cõiectas. Cogito enim si quid queam detrahere his quæ dicturus sum apud Athenienses. Alij soliciti sunt vt quàm plurima dicant, quo videantur diserti: illi diuersa erat cura, nimirum vt quæ ad rem faciebant, verbis quàm paucißimis complecteretur. *Sententiosa breuiloquentia*

2 Quum oraculum proditũ esset Atheniensibus, in ea ciuitate vnum esse virũ qui cunctorum sententijs aduersaretur, ac populus vociferans iuberet illũ inquiri, Phocion semet prodidit, dicens: Ego sum ille, quẽ designat oraculum. Nã vni nihil placet omnium *Vulgi nihil sanum*

quæ vulgus vel facit vel dicit. Quid hîc primum admireris, impauidúmne viri animũ, an clementiã, qui nõ passus sit suspicionem ad innocentem aliquem deuolui: an singularem sapientiam, qua perspexit inconditam multitudinem, quoniam affectibus agitur, nihil sani nec agere nec loqui.

3 *Quodam die orationẽ habẽs apud Atheniensem populũ, placebat omnibus: quúmque videret ab omnibus pariter sermonem approbari, cõuersus ad amicos, Quid? inquit, Num mali quippiam dixi imprudẽs? Adeo persuasum habebat, nihil placere vulgo, quod à recto iudicio proficiscitur.*

4 *Quum Athenienses ad sacrificium quod apparabant, ex more peterent à ciuibus vt conferrent aliquid, ac cæteris conferentibus, frequẽter esset appellatus Phocion: Puderet, inquit, si vobis adderem, & huic nihil redderem, ostenso creditore. Plerique sunt qui putent optime collocatũ, quod impẽditur templis ac sacrificijs epulisve diuorum: at vir ille perspicax sensit, multo sanctius esse, reddere quibus debeas: quid sensurus de his, qui fraudata coniuge ac liberis extruunt sacrificis structuras regias, & horum otio alendo magnam facultatum partem impendunt?*

Quod superest, sacris impendendum

5 *Demostheni rhetori dicenti, Occident te, Phocion, Athenienses, si quando cœperint in-*

sanire, hunc in modum respondit, Me quidẽ, si insanire occœperint, at te si ad sanã mentem redierint. Demosthenes enim pleraque ad gratiam apud populum loquebatur, & blanda potius quàm salubria.

Pulchrè retortum

6 *Quum Aristogiton calumniator iam cõdemnatus in carcere moriturus esset, rogarétque Phocionẽ vt se inuiseret, amicis non sinentibus vt ad hominẽ iret, Et vbi quis, inquit, libentius Aristogitoni loquatur? Amicorum argumentũ argutissime torsit in diuersum: significans se non ire vt sceleroso patrocinaretur, sed vt eius merita calamitate frueretur.*

Malos inuisere in carcere iucundum

7 *Quum Byzantij irascerẽtur Athenienses, quòd Charetem, qui cũ exercitu in subsidium suæ ciuitatis missus esset aduersus Philippum, noluissent recipere: ac Phocion dixisset, non esse irascendum socijs diffidentibus, sed ducibus quibus fides non haberetur: ipse dux electus est: atque ipsi fidentibus Byzantijs effecit, vt Philippus re infecta discederet. Diffidentiam Byzantiorũ in Charetem ducem reiecit, qui talis erat, vt nõ videretur tutum sese illius fidei cõmittere. Prudẽtiæ est infido diffidere: at Phocioni probatæ opinionis viro non dubitarunt sese credere.*

Fides in duce

8 *Alexander Macedonũ rex centũ talenta dono miserat Phocioni: is verò percontatus*

est eos qui pecuniam adferebant, Quid ita, quũ essent Athenienses permulti, sibi vni illa mitteret Alexãder. Illis respõdentibus, Quoniam vnũ te iudicat virum & honestum & bonum. Ergo sinat, inquit, me talẽ & haberi & esse. Vt scitè arreptum ab illis argumentũ torsit ad occasionẽ recusandi muneris! Iam quis hîc non admiretur incorrupti pectoris synceritatem? pauper erat Phocion, nec doni magnitudine quicquam mouebatur. Simul autẽ indicat illos qui quũ remp. administrẽt, tamen à capiundis muneribus non tẽperant, nec bonos esse viros, nec tales haberi debere.

Corruptela munerum

9 Quum Alexãder ab Atheniensibus posceret sibi triremes exhiberi, ac populus nominatim flagitaret adesse Phocionem, vt quid consuleret proferret, surgẽs inquit, Consulo igitur, vt aut armis superetis eos, aut superantiũ amici sitis. Cõpendio suasit nihil Alexandro negandum, nisi cõfiderent se iratum posse armis opprimere. Quibus si ille videretur superior, non esse prouocandũ animosum iuuenem, & repulsæ impatientissimum.

Idem faciẽdum erat de Turcis

10 Rumor incerto autore obortus erat de morte Alexandri, móxque rhetores prosilierunt, hortãtes ne cõtarentur, sed ilico bellum susciperent. Phocion expectare iussit, donec certius aliquid cognosceretur. Nã si, inquit, hodie mortuus est, & cras & perendie mor-

Præcipitatum consilium

tuus erit. Grauiter oratorum præcipitem temeritatem coërcuit.

11 Quum Leosthenes ciuitatem Atheniensium ad bellum perpulisset, magnificis spebus ad nomen libertatis ac principatus erectam, Phocion illius verba dicebat esse cupressis similia, quæ sublimes quum sint ac pulchræ, fructum non habẽt. Nihil potuit dici accommodatius in sermonẽ splendide magnificéque pollicentem, sed infrugiferum: quemadmodũ cupressus arbor sublimi compositóque in conum vertice procul egregium quiddã polliceri videtur, at vix vlla sterilior.

Magnifica promissa, sed inania

12 Cæterùm quum initia belli cessissent feliciter, ac ciuitas ob secundum nuntium dijs sacrificans grataretur: rogatus Phocion, an hæc ita gesta nollet: Hæc quidem, inquit, gesta vellem: sed illa decreta. Sentiens etiã inconsulta consilia nonnunquam feliciter cedere: id quoties accidit, gratulandũ quidem esse reipub. non tamẽ ideo non semper vtendum optimis cõsilijs. Fortassis & illud sensit Phocion, non esse protinus fidendum primis successibus, sed totius negotij euentum declaraturum, quale fuisset ipsius consilium.

Optima decernenda

13 Quum Macedones irrupissent in Atticã, ac maritima illius depopularentur, Phocion eduxit iuuenes ætate florentes: quorũ multis ad ipsum concurrentibus, hortantibúsque vt

Militis officium

colle quodã occupato ibi collocaret exercitũ, O Hercules, inquit, quàm multos video duces, milites verò perpaucos: notãs iuuenilem temeritatẽ, quæ duci præire conaretur: quum militis sit, nõ dare consiliũ, sed vbi res postulat bonã nauare operam. Attamen commisso prælio vicit, & Nicionẽ Macedonũ ducẽ superauit. At nõ multo pòst tẽpore bello deuicti Athenienses ab Antipatro, accepere præsidiũ.

14 Quum verò Menillus præsidij dux, Phocioni pecunias dare vellet, indignatus Phocion dixit, Nec illum Alexandro meliorem esse, & causam deteriorẽ ob quam nũc accepturus esset, quum tunc nõ accepisset. O nullis muneribus expugnabilem animum.

Incorruptus animus

15 Antipater dicere solet, quum duos haberet Athenis amicos, neque Phocioni vnquam persuasisse, vt acciperet, neque Demadẽ vnquam dando expleuisse. Hic erat Demades, qui valebat extemporali dictione, quum Demosthenes non nisi de scripto diceret.

16 Phocion Antipatro petẽti, vt in gratiam suam faceret quiddam pugnans cum iustitia, Non potes, inquit, ô Antipater, Phocione simul & amico & adulatore vti. Amicus obsecundat quousque patitur æquum & honestum. Nec enim amicus ab amico quod iniustum est petere debet. Adulator autem ad quiduis obsequitur.

Quum

17 Quum populus Atheniẽsis flagitaret vt Phocion copias in Bœotiã educeret, eámque rem Phocion non fore è repub. iudicaret, edixit vt quotquot essent in ciuitate ab ephebis vsque ad sexagenarios se sequerentur. Hic reclamantibus senioribus, & ætatem excusantibus, Nihil, inquit, absurdi meo edicto cõtinetur, quum ipse natus annos octoginta vnà cũ ipsis dux profecturus sim. Hac arte temporarium multitudinis calorem retudit.

18 Post Antipatri obitum, quum Atheniensium respub. ad gubernationẽ popularem redisset, Phocion in cõcione capitis damnatus est. Atque huius quidem amici cæteri qui simul cũ illo damnati fuerant flentes ducebantur, Phocion autẽ tacitus ibat. Cui ex inimicis quispiã factus obuius, post conuicia in faciem expuit. Tum Phocion ad magistratus respiciens, Non hunc, inquit, cõpescet aliquis indecorè se gerentẽ? Vir sanctißimus etiam moriturus publicæ disciplinæ curã habebat. De tam atroci contumelia quæstus non est, nec flagitauit vindictam aduersus eum qui præter leges sæuiret in hominẽ damnatum, tantum cohiberi iußit exemplum bonis moribus aduersum, & immane facinus nõ aliud quàm indecentes mores appellauit.

Patientia

19 Ex his qui cum Phocione erãt morituri, quidam indignãs complorabat sortẽ suam.

Quem

Solatium mortis

Quem ita cõſolatus eſt Phocion, Non tibi, inquit, Euippe, ſiue vt quidam legũt Thudippe, ſatis eſt cum Phocione mori? Phocion non tantum innocens, verumetiam præclarè de Repub. meritus ducebatur ad mortem. Magnum itaque ſolatium oportebat eſſe cũ Phocione innocente mori innocentem.

20 Denique cum illi poculum cicuta temperatum porrigeretur, percontatus eſt quiſpiã, ſi quid filio vellet dicere. Nã is aderat, Ego, inquit, tibi fili præcipio atque etiam obſecro, ne quid ob huius rei memoriam Athenienſibus male velis. Cæteris morientibus præcipuum ſolatium eſſe ſolet ſpes vindictæ, huic illud curæ fuit, ne filius patris iniuſtam necem vlciſceretur, maluitque illum in patriã quàm in patrem ſeruare pietatem.

Amicitia

21 Nicocli petenti, vt ſibi ante Phocionem venenum haurire liceret, Tametſi durũ hoc, inquit Phocion, tamẽ cõcedendũ eſt ei cui nihil vnquam in vita negaui. Phocion Nicoclẽ inter amicos fidiſsimũ vnicè adamarat, eóq; moleſtum erat videre illũ morientẽ. Eã moleſtiam vt vitaret Nicocles, petebat vt ipſe prior biberet. Et hac in re cõmodauit amico.

Empta mors

22 Quum bibiſſent omnes, ſolúſque Phocion ſupereſſet, conſumpto ab alijs veneno, carnifex negabat ſe daturum niſi numerarentur duodecim drachmæ: tanti enim venire cicutæ vnciam. Phocion itaque ne per illius contentionẽ mora fieret morti, accito ad ſe cuidam ex amicis, Quandoquidem, inquit, Athenis ne mori quidem gratis licet, quæſo dato huic pretium.

23 Quum Demoſthenes multa maledicta faceret in Alexandrũ, iã Thebis imminentẽ, Homerico verſu ex Odyſſeæ κ. illũ corripuit,

Σχέτλιε τίπτ' ἐθέλεις ἐρεθιζέμεν ἄγριον ἄνδρα; Id eſt,

Quur libet irritare virũ miſerã de ferocem?

M. TVLLIVS CICERO.

Nobilitas virtute parta

1 M. Tullius, quum ob Ciceronis cognomen dicterijs inceſſeretur, ab amicis admonitus vt aliud ſibi cognomen aſciſceret, reſpondit, ſe Ciceronis nomẽ illuſtrius effecturũ, quàm eſſet catonum, catulorum, aut Scaurorum. Nã hæ familiæ cũ primis illuſtres erãt apud Romanos, quum Tullius eſſet nouus homo. Cognomen autẽ ideo patebat cauillis, quòd à cicere viliſsimo legumine dictum videretur. Quaſi verò non & Fabij à fabis, & Lentuli à lente cognomen habuiſſe viderentur. Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet nobilitatis: pulcherrimum autem nobilitatis genus eſt, quam ſibi quiſque proprijs virtutibus cõciliat. Nec fefellit M. Tullius. Ciceronis enim nomẽ hodie decãtatius eſt, quàm trecẽti catuli aut Scauri,

ri, cũ suis stemmatis, statuis & imaginibus.

2 Quum poculum argenteum dijs dicaret, prænomen ac nomen literis signauit, sed pro Cicerone, ciceris figuram insculpsit, nihil refugiens cauillatorum interpretationem.

Cicer pro Cicerone

3 Oratores qui inter dicendũ vociferãtur, dicebat claudis esse similes, qui sic ad clamorem, vt illi ad equos cõfugerent. Hoc genus homines & hodie videre est, qui quum sentiunt se causa inferiores, ad furiosa iurgia cõfugiant, vt quoniã rationibus persuadere nõ possunt, improbitate metúq; extorqueant.

Clamosus orator

4 Quum Verres, qui filiũ habebat parum pudicè flore ætatis vtentem, Ciceronẽ vt parum virum ac cinædum incesseret conuicijs, Ignoras, inquit, quòd liberis intra fores conuiciandum sit. Significãs hoc cõuicium non in ipsum cõpetere: sed in cõuiciatoris filium. Parentum autẽ est obiurgare liberos, sed intra domesticos parietes, nec ea conuicia sunt eliminanda. Eliminat autẽ, qui alijs impingit, quod ipsius domi committunt liberi.

Salsè retortum

5 Metello nepoti obijcienti quòd Cicero testimonio suo plures occidisset, quàm patrocinio seruasset, Plus enim, inquit, mihi fidei est quàm eloquentiæ. Mira solertia conuicium retorsit in laudem. Siquidem in teste spectatur fides, in patrono valet eloquentia.

Retortum in laudem conuicium

6 Rursum Metello percontãti Ciceronem, quis

quis ipsius esset pater, nimirum ignobilitatem exprobrans, ad istam, inquit, percontationem vt respondere sit difficilius, mater effecit tua. Nam Metelli mater audiebat parum pudica. Quin & ipse Metellus matrem referens, leuior erat & inconstãs, & affectibus seruiens. Cicero conuicium à patre ad matrem transtulit. Tum enim incertus est pater, quum mater non cum vno consuetudinem habet.

Salsè retortum.

Impudicae faciunt incertos patres liberorum.

7 Idem Metellus cum Diodoro, quo rhetorices magistro fuerat vsus, defuncto sepulchro eius coruum lapideum imposuisset, Iustum, inquit Cicero præmium retulit. Nam volare ipsum docuit, non dicere: notans Metelli leuitatem & inconstantiã. Coruus auis est ἄμυσος.

8 Vatinium inimicũ, & alioqui sceleratum M. Tullius audierat obijsse diem: pòst quum audisset illum viuere, Malè pereat, inquit, qui malè mẽtitus est: significãs Vatiniũ indignum qui diutius viueret. Omne quidẽ mendacium malũ, sed hoc mẽdacium bis erat malum, quia bonos viros in falsum gaudium cõiecerat. Dictũ tamẽ erat ambiguum, quod dici poterat & de illo quem mori nolles.

9 Quum orante M. Tullio quidam creditus Afer genere, diceret, nõ audio: hoc sermone negans se probare quod dicebatur,

Atqui

Atqui inquit Cicero, aurem habes perforatam. Solet enim ea gens habere perforatas aures, vnde suspẽderet annulos ac gemmas, quæ nunc collo digitísque gestamus. Ea foramina quomodo fiant docet Celsus.

10 C. Popilius qui iurisperitus videri volebat, quum indoctus esset ac stupidus, citatus in controuersia quadam testis respondit, se nihil scire. Tum cicero, Putas, inquit, fortaßis te de iure interrogari.

Nihil scire

11 Hortensius orator defensionis mercedem à Verre acceperat Sphingem argenteam. is quum M. Tullio obliquius quiddam & inuolutius loquuto dixisset, Non didici soluere ænigmata. Atqui, inquit cicero, Sphingẽ habes domi. Nota est fabula de monstro Sphinge, quæ præmiis propositis edebat ænigmata, non soluentibus mors erat præmium.

Sphinx domi

12 Quum Voconium fortè obuium haberet cum filiabus tribus insigniter deformibus, tacitè ad amicos dixit versiculum Græcum,

φοίβου ποτ' οὐκ ἀέκοντος ἔσπειρεν τέκνα.

Phœbo haud sinẽte hic seminauit liberos. sentiens illum inuito Apolline liberis operam dedisse, siue quòd Apollo pulcher à poëtis fingitur, siue quòd oriente sole fœtus existiment concipi feliciores.

Deformitas exprobrata

13 Quum Faustus Syllæ filius, ob æris alieni magnitudinẽ supellectilem suam proscripsisset,

psisset, Hanc, inquit, proscriptionem magis approbo, quàm paternam. Lusit ambiguo verbi. Proscribũtur res, quæ in auctione venum exponuntur, & proscribũtur homines, à quouis iugulandi: quo crudelißimo genere Sylla quàm plurimos ciues proscripserat.

Iocus ex ambiguo verbi

14 Pompeio ac cæsare inter se dißidentibus cicero, Quem fugiam, inquit, scio: quem sequar, nescio: sentiens ambos non pro reipublicæ libertate, sed pro principatu dimicare.

Neutra pars placet

15 Pompeio vitio dabat, quòd ciuitate deserta Themistoclem potius quàm Periclem fuisset imitatus, quum illis res nequaquam pares essent, his essent. Themistocles enim fugit ad Persas, Pericles mansit Athenis.

16 Qum ad Pompeium venisset, ac venisse pœniteret, rogatus vbi Pisonem generum reliquisset, Apud tuum, inquit, socerum, cæsarem designans. Perinde quasi notatus esset Cicero, quòd à genero suo disiunctus esset, retaxauit illum quòd ipse cum suo socero bellum gereret.

Salsè

17 Quum quidam à cæsare ad Pompeium transfugiens, diceret se festinandi studio equum reliquisse, cicero dixit, illũ melius de equo quàm de se statuisse: sentiens longè rectius facturum fuisse, si & ipse mansisset apud cæsarem.

Argutè

18 Cuidam nuntianti, cæsaris amicos esse

ff trist

tristeis, Hoc dicis, inquit, illos cæsari male cogitare. Irrisit adulantem nuntium, quasi cæsariani rebus suis diffiderent, metuerént que pompeium.

Interpretatio

19 Post pharsalicum conflictum quum fugisset Pompeius, Nonius quidam dicebat, septem adhuc aquilas superesse, proinde bono animo essent hortabatur, Rectè, inquit cicero, hortareris, si nobis cum graculis bellum esset. At ille aquilas dixit, vela Romana aquilis insignita.

Bellum cũ graculis

20 Quum cæsar rerum potitus pompeij statuas deiectas honorifice reposuisset, cæsar, inquit cicero, dum põpeij statuas reponit, suas stabilit: sentiens illum hoc non in põpeij gratiam facere, sed vt sibi clemẽtiæ simulatione fauorem apud cives conciliaret, atque hoc pacto suum regnum constabiliret.

Clementia simulata

21 Adeo verò solicitus erat M. Tullius bene dicendi, tàmque anxium huic rei studium impendit, vt quum causam oraturus esset apud centumuiros, iámque dies instaret, Erota seruum manumiserit, eo quòd nuntiasset cognitionem in posterum diem fuisse prorogatam. Et hoc aliquis inter apophthegmata adiecit, quum non sit.

Benedicendi studium

22 Quum cicero in pompeij castra venisset, dicentibus, Sero venisti: Minime, inquit, sero, nam nihil hîc adhuc parati video. Allusit ad eos qui sero veniunt ad conuiuium. Iocus est ex ambiguo. Sero venit qui tardè venit, & sero qui post tempus.

Nihil parati

23 Quum pompeius Gallum quendam quòd ad ipsum à cæsare transfugerat, ciuitate Romana donasset, Hominem, inquit, bellum qui Gallis ciuitatem promittit alienam, quum nostram nobis non possit reddere.

Apertum conuicium

24 Post cæsaris victoriam interrogatus cicero, quur in electione partium errasset, præcinctura, inquit, me fefellit: sentiens se non sperasse, victoriam à molli & effœminato staturam. Cæsar enim ita toga præcingebatur, vt laciniam trahens mollium in morem incederet: vnde Sylla pompeium admonere solet, caueret à puero male præcincto.

Male præcinctus

25 Idem apud Damasippum cœnans, quum conuiuator mediocre vinum apposuisset, idq; conuiuis à vetustate cupiens commendare diceret, Bibite phalernum hoc, quadraginta annorum est. Bene, inquit, fert ætatem. Hoc modo de homine loqui solemus, cuius formæ viribúsque non multum detrahit ætas. Atridiculum erat vinum ab immodica vetustate commendare.

Vinum vetus

26 Quum Lentulum generum suum, exiguæ staturæ hominem prælongo gladio videret accinctum, Quis, inquit, alligauit generum meum gladio? Videbatur homo gladio alliga

Nulla proportio

alligatus, non gladius homini.

27 Quum Quinti fratris clypeatam imaginem in prouincia quam is rexerat ingentibus lineamentis, à capite vsque ad pectus, ex more vidisset, Frater, inquit, meus dimidius maior est quàm totus. Erat enim Quintus pusillæ staturæ. *In pusillum*

28 Quum Tullia Ciceronis filia concitatius incederet quàm deceret fœminam, contrà Piso gener lentius quàm deceret virum: ambos eodem dicto taxauit, filiæ præsente genero dicens, Ambula vt vir. *Incessus decorus*

29 In Vatinium qui paucis diebus consul fuit, ita iocatus est: Vatinij anno magnum ostentum fuit, quòd eo cōsule nec bruma, nec ver, nec æstas, nec autumnus fuisset. Nam his horis annus totus distinguitur, quarū vnaquæque tres menses occupat. Nescio an hoc ipsum sit quod aliter refert Pollio in marino tyrāno. Consul qui sex pomeridianis horis cōsul fuerat, ioco Ciceronis aspersus est. Consulem habuimus tam seuerum támque censorium, vt in eius magistratu nemo pransus sit, nemo cœnauerit, nemo dormierit, nisi forte videtur hoc magis ad Caninium Reuilum pertinere.

30 Rursus expostulanti Vatinio, quòd Cicero grauatus esset ipsum languentem inuisere, Volebam, inquit, in tuo cōsulatu venire, sed me

sed me nox occupauit. Hæc talio videri poterat. Nam antea Vatinius Ciceronem gloriantem, quòd ipsum resp. suis humeris reportasset, ita taxarat, Vnde ergo tibi varices? Varices enim non sedentium, sed stantium aut ambulantium crura solent occupare. *Vatinius in Ciceronē*

31 Caninius Reuilus vnico tantum die consul fuit: is rostra quum ascēdisset, pariter & honorem iniit consulatus & peierauit: in quem fertur illud Ciceronis, λογοθεώρητος est Caninius consul. In eundem iecit illud, Hoc consequutus est Reuilus, vt quæreretur quibus consulibus consul fuerit. Solet enim annorum numerus consulum nominibus designari. Reuilus autem & consul fuit, nec vllum habebat annum. Rursus illud, Vigilantem habemus consulem, qui toto consulatu suo somnum non vidit. *Consulatus breuis*

32 C. Cæsar multos in senatum legerat eo ordine indignos, & in his Laberium ex equite Romano mimum. Hic quum in senatu M. Tullium præteriret, sedem quærens, Recepissem, inquit Cicero, te, nisi anguste sederem. Simul & illum respuens, & in nouum senatum iocatus, cuius numerum Cæsar supra quàm fas erat auxerat. Nec hoc dicterium inultum tulit Laberius, Demiror, inquit, si sedes anguste, qui soleas duabus sedere sellis: obiiciens illi leuitatem, quòd lubricæ fidei *Duabus sedere sellis*

nunc his nunc illis partibus adhæreret.

Obliquus iocus

33 Idem quum ab hospite suo P. Manlio rogaretur, vt decurionatū priuigno ipsius expediret: assistente frequentia ciuium dixit, Si ius habebit Pompeius, difficile est: Cæsaris in legendo senatum notans facilitatem.

Libertas oppressa

34 Ab Androne quodam Laodiceno salutatus, quum aduentus causam percontatus intellexisset illum pro patriæ libertate legatum ad Cæsarem venisse, Græcis verbis expressit publicam seruitutem: ἐὰν ἐπιτύχῃς, καὶ περὶ ἡμῶν πρέσβευσον, id est, Si impetras, etiā pro nobis legatus esto, siue pro nobis orato.

Schema male affectatum

35 Quum M. Lepidus in senatu dixisset, patribus conscriptis, ne dicam circunscriptis, Ego, inquit Cicero, non tanti fecissem ὁμοιόπτωτον. Affectauit Lepidus schema vocum similiter desinentium, quod rhetores ὁμοιόπτωτον vocant. At satius erat schema perdere, quàm senatum offendere. Quanquam in his verbis non tantū est ὁμοιόπτωτον, verumetiā προσονομασίᾳ schema priore iucundius.

Iocus ex similitudine vocis

36 Quum quidam candidatus, qui coquo patre natus credebatur, coram Cicerone suffragium ab illo peteret, Ego quoque, inquit, tibi fauebo. Ex quo colligitur, coce à coco & quoque coniunctionem, aut eodem, aut simillimo fuisse sono.

37 Quum accusator Milonis ex argumento tempo-

Sero

temporis colligens, Clodio à Milone structas insidias, subinde rogaret, quo tempore occisus esset Clodius, Cicero respondit, Sero: voce ancipiti significans, è Rep. fuisse futurum, si Clodius multo antè fuisset interfectus.

Gaudium temporarium

38 Cicero nuntiata morte Vatinij, quum eius rumoris parum certus esset autor, Interim, inquit, vsura fruar: sentiens se temporario gaudio de morte Vatinij fruiturū, quemadmodum qui pecuniam mutuo accepit, ad tempus ea perinde ac sua fruitur.

Melior dextra

39 M. Cælium melius obiicientem crimina quàm defendentem, bonam dextram, malam sinistram habere dixit: huc alludens, quòd in pugna dextra gladium tenemus, sinistra clypeum: gladio ferimus, clypeo defendimus.

40 Iubium Curtium, quo iunior videretur, multa de annis ætatis suæ mentientem, ita redarguit, Ergo, inquit, quum vnà declamabamus, non eras natus.

Assensio simulata

41 Fabiæ Dolabellæ dicenti, se triginta annos habere, Verum est, inquit. Nam hoc iam viginti annos audio. Volebat illa iunior videri, quàm erat. Itaque Cicero elusit illam simulata assensione, significās interim illam esse quinquagenariam.

Virgo mulier

42 Obiurgantibus quòd homo sexagenarius puellam virginē duxisset, Cras, inquit, mulier erit. Iocans hoc probrum mox eluendum

dum. Nam postridie non poterat obiici quòd virginis esset sponsus.

Exordium ab ætate 43 Idem in Curionem semper ab ætate sumentem orationis exordium ita lusit, vt diceret, illum quotidie facilius habere procemium, videlicet ætate in dies magis ingrauescente.

Podagra 44 Rursus in Vatinium qui quum pedibus æger esset, volebat tamen videri commodioris valetudinis factus, dicebátque iam se bina milia passuum ambulare, Dies enim, inquit, longiores sunt. Hoc Fabius tribuit Ciceroni, Macrobius Augusto. Narratur & hodie quiddam non minus facetum, si modo accederet vetustatis commendatio. Miles quidam in conuiuio iactabat sibi balistam esse, quæ iaculum excuteret ad spatium nulli credibile. Reclamantibus conuiuis omnibus, affirmabat famulum suum id vidisse factum. Accersito famulo percontatus est illum, an non ipse vidisset quod narraret. Tum famulus, Verum, inquit, narras here, sed tum vento secundo miseras sagittam.

In Vatiniū 45 Cicero audito falso rumore de Vatinij morte, quum Ouinium libertum eius interrogasset, Recténe omnia, atque ille respōdisset, rectè: Mortuus est, inquit. Significans non omnia rectè habere si ille viueret.

46 Idem quum testis, Sexti Annalis reum legis-

-set, & instaret identidem accusator Ab inexpe ctato ret, Dic Marce Tulli si quid potes de Sexto Annali: protinus recitare cœpit versus ex Ennij sexto Annalium libro, Qui potest ingentis causas euoluere belli. Scripsit enim Ennius Annales, & accusator dicebatur Sextus Annalis.

47 Rursus in Accium hominem callidum & versutum, quum is in causa quadam suspe Versus detortus ctus esset, senarium ex vetusto quopiam poeta torsit, nisi qua Vlysses rate euasit Laërtius. Vlysses vafer naui & charybdim & Scyllam euasit, sic Accius astutia sua è iudicij periculo elapsus erat.

48 Similiter lusit in quendam, qui quum prius habitus esset stultissimus, post adeptam hæreditatem primus rogabatur sententiam, Cuius, inquit, hæreditas, quam vocant sapientiam. In versu pro facilitas mutauit hæreditas. Apud poëtam enim versus sic habet, Cuius facilitas quam vocant sapientiam, Significauit autem hæreditatem illi pro sapientia contigisse, & ob hæreditatem iam habitum sapientem.

49 Quum mater M. Bruti Seruilia pretiosum ære paruo fundum abstulisset à Cæsare, Tertia deducta qui bona ciuium subiiciebat hastæ, ita iocatus est Cicero, Et quidem, inquit, quo melius emptum sciatis, emit hunc fundum Seruilia tertia

tertia deducta. Seruiliæ autem filia diceba-tur Iunia Tertia, eadémque C. Considij, la-sciniente dictatore tam in matrem quàm in filiam. Ex ambiguo iocatus est Cicero: potuit enim intelligi tertia pars pretij detracta. Deducitur autem vxor aut scortum.

50 Idem ænigmate lusit in matrem Pletorij. qui Fonteium accusabat, dicens eam dum vi-ueret, ludum, mortuam magistros habuisse: notans quòd dum viueret, infames ad eam fœminæ commeare solent, post mortem eius bona venibant. Sermo videtur & absurdus, & præposterus. Nam qui ludos habet ipsi magistri sunt, & discipulos habent. Magistri autem dicuntur non solùm qui docent, verumetiam qui regunt. — *Salsè*

51 In nomen Verris iocatus est, quasi sic dictus esset, quòd omnia verreret, hoc est, nihil reliqui faceret homo furax. Quo genere iocandi quidam furem pro Tullio Tollium dixit: nec defuerunt qui pro Tiberio dixere Biberium. — *Iocus ex nomine*

52 De C. cæsare dicere solet, Quoties huius astutiam & ambitionem video sub humanitatis specie latitantem, metuo Reipu. tyrannum: rursum quum comas molliter fluentes, & ipsum vno digito scalpentem caput intueor, vix animum inducere possum, vt tantum facinus animo concipiat. — *Ingenium varium*

Idem

53 Idem obijcientibus quòd à reo pecuniam accepisset, qua magnificas quasdã ædes esset empturus, Fatebor, inquit, accepisse me, si emero. Eas quum esset mercatus, exprobrantibus vanitatem, An nescitis, inquit, boni patrisfamiliàs esse, dissimulare si quid constituerit emere? — *Mendaciũ eluium*

54 Ciceroni cum Crasso simultas erat. Quũ igitur alter è Crassi filijs nõ dissimilis cuidam nomine Digno, atque hinc populi suspicio in Crassi vxorem, quasi cum Digno rem habuisset, in senatu præclarã habuisset orationem, rogatus Cicero, qualis ei videretur, Dignus, inquit, Crasso: tectè alludens ad nomen Digni: iocus lepidior est, si more Græcorum dicas, dignus Crassi, vt intelligas duos esse Crassos, alterum adulterum, alterum illi similem Crassi filium. — *Iocus ex nomine*

55 Cicero Munatio reo patrocinatus fuerat, atque ille absolutus: Pòst quum Munatius Sabinum Ciceronis amicum reum peràgeret, iratus Cicero exprobrauit illi beneficium, an tu inquit, Munati illud iudicium tua opera effugisti, an potius mea, qui multum caliginis tribunalibus offudi? — *Eloquentia victor non causa*

56 Quum Marcum Crassum pro rostris laudasset magno populi applausu, & eundem pòst ex eodem loco acribus conuitijs incesseret, Quid, inquit, Crassus, an non me nuper

ex hoc

Ex eodem ore frigidũ & calidum

ex hoc ipso loco laudasti? Laudaui, inquit, sed exercendi gratia argumentũ infame declamans. Solent enim rhetores tractare materias ἀδόξους, velut quum laudãt Busyridem, aut febrim quartanam, aut ingratitudinem.

Acerbè

57 Idem quum Crassus dixisset, neminem Crassorum Romæ vixisse diutius annis LX. deinde pœnitens eius sermonis diceret, Quid mihi accidit vt hoc dicerem? M. Tullius, Sciebas, inquit, Romanos hoc libenter audituros, & ista via venisti ad Remp. gubernandam: duo significans, & Crassorum nomen inuisum esse Romanis, & illum non virtute, sed blandiendo prouectum ad honores.

Auaritia

58 Crasso dicente, Stoicorum esse dogma, virum bonũ esse diuitẽ. Vide, inquit Cicero, ne magis hoc sentiãt, sapientis esse omnia. Tectè notans Crassi auaritiã, cui nihil esset satis.

Reditus in gratiam

59 Crassus in Syriam profecturus, malens Ciceronem amicum quam inimicum relinquere, officiose salutato dixit, se apud illum velle cœnare, quem Cicero alacriter excepit. Post aliquot dies quidam amicorum egerunt apud Ciceronem, vt cum Vatinio quoque rediret in gratiam, Num, inquit, & Vatinius mecum cœnare vult? Significans illum cœnam ambire potius quàm amicitiam.

60 Rursus in Vatinium qui scrophas habebat in ceruice, id est morbi genus, quum cau-

sam

Morbus exprobratus.

sam quandam ageret, Tumidum inquit, habemus oratorem. Asiatici dicti sunt tumidi.

In senem

61 Cæsar statuerat agros Campanos militibus diuidere, id quum complures in curia molestè ferebant, tum L. Gellius, homo extremæ senectutis, dixit hoc non futurum se viuo. Expectemus, inquit Cicero, non enim postulat longam dilationem: significans illum esse morti proximum.

Tectum crimen

62 Adolescens quidam accusatus quòd patrem placenta venenata sustulisset, quum stomachabundus minaretur se probris laceraturum Ciceronem, Hoc, inquit Cicero, malim quàm placentam: ancipiti dicto parricidium illi obijciens.

Loquacitas

63 P. Sextius Ciceronem cum alijs aliquot ad causæ patrocinium adhibuerat: cúmque ipse vellet omnia dicere, nec cuiquam dicendi locum daret, vbi iam constaret illum à iudicibus absoluendum, ferretúrque sententia, Vtere, inquit Tullius, hodie tempore, nã cras priuatus eris: notans hominem quòd in causa suo arbitratu solus egisset omnia.

Irrisio

64 Quum M. Appius in proœmio diceret, se magnopere rogatum ab amico, vt in causa clientis adhiberet curam, eloquentiam & fidem: hic Cicero, Adeóne ferreus homo es, vt ex tam multis quæ rogauit amicus nihil præstes?

M. Aquil.

65 M. Aquilium duos habentem generos, sed ambos exules, Adrastum appellauit, quòd solus locum tueretur: alludens ad Græci nominis etymologiam.

Censor bibulus

66 L. Cotta censore, qui vini auidißimus habebatur quum Cicero consulatum petens sitisset, bibissetque septus vndique amicis, Rectè, inquit, timetis ne censorem habeam infensum, quòd aquam bibo. Simulauit Cicero se credere, ob id circunstare frequentes amicos, ne censor videret illum bibentem aquam. Simile enim simili amicum.

Vocalitas

67 Quum M. Cælius, qui credebatur è parentibus non liberis natus, epistolam apud senatum clara firmáque voce recitasset, Ne miremini, inquit Cicero, nam hic vnus ex his est, qui proclamarunt: significans illum fuisse præconem, & hoc vsu contigisse vt esset vocalis. Solent autem serui venales voce præconis commendari.

Iocus ex addito

68 Memmio cuidam vituperanti Catonem Vticensem, dicentíque quòd totas noctes ebrius esset, At illud, inquit Cicero, non addis, eum totos dies aleam ludere: ciuiliter excusans Catonem, qui totum diem Reip. negotijs dabat, nocturnas aliquot horas sumebat laxando animo.

69 C. Cæsari in senatu enixè defendenti causam filiæ Nicomedis beneficiáque regis in se

se commemoranti, Remoue, inquit, isthæc oro, quoniam notum est quid ille tibi, quid tu illi dederis. Iocus est ex ambiguo verbi. Nam dat qui confert beneficium, & dat mulier quæ sui facit copiam. Vnde illud Martialis, Vis dare, nec dare vis.

Scomma ex ambiguo

Male audiebat Cæsar, quòd in Bithynia Nicomedi regi fuisset obsequentior, quàm pudicitiæ leges postulant.

70 M. Callidius Gallum accusauit, M. Tullio defendente: quúmque accusator affirmaret, se testibus, chirographis, quæstionibus probaturum, sibi à reo fuisse præparatum venenum: sed interim rem tam atrocem, remisso vultu, lãguida voce, ac reliquo gestu parũ cõcitato pronũtiaret, M. Tullius, Tu, inquit, nisi fingeres M. Callidi, sic ageres? Ex actione sic colligens, illum non ex animo loqui.

Scomma ex ambiguo

71 Idem in Isauricũ ita lusit, Miror, quid sit, quòd pater tuus homo constantißimus te nobis varium reliquerit. Iocus ex ambiguo vocis. nam varius dicitur parũ animo constãs: item qui vestigijs plagarũ notatus est. Vulgatum autem erat, hunc Isauricũ aliquando à patre cæsum loris, inde illud M. Cælij prætoris non dictum, sed factũ, cuius cum sellã curulẽ consul Isauricus fregisset, alterã posuit loris intentã, tacitè minitans illi atq; exprobrans, quòd à patre loris cæsus esset.

DEMOSTHENES Orator.

1 Pytheas Demostheni obiecit, quòd ipsius enthymemata lucernam olerent: significans illum non nisi de scripto, & ad lucernam elucubrata dicere. Quod dictum ita retorsit Demosthenes, vt diceret, non eodem pretio sibi & illi constare lucernam: notans quòd ille nocturnis conuiuijs indulgeret, plus impendens luxui quàm ipse studio.

Lucernam olet

2 Alijs immodicum eloquentiæ studium obijcientibus, ita respondit, Eloquentiæ studiū declarare hominē popularem: contrà negligere studium eloquētiæ, esse eorum qui dominari populo quærerēt, vt qui hoc agerēt non vt persuaderent dicendo, sed vt vi cogerent.

Eloquentia popularis

3 De Phocione quoties in cōcione dicturus assurgeret, ad amicos proprios dicere solet Demosthenes, rationum ipsius securim surgere. Nam Phociō erat in dicēdo breuis, sed acutus. Solet autē fere à Demosthene dissentire.

Sermo breuis

4 Populus Atheniensium à Demosthene flagitabat vt quendam accusaret: id quum recusaret, cœpit populus in illum, vt solet, vociferari. Tum surgens, Vos me viri Athenienses, consultorem habetis vel inuiti, calumniatorem autem non habebitis etiamsi velitis.

Consultor nō calumniator

5 Demosthenes vnus fuerat ex decem quos Athenienses legatos ad Philippum Macedonem

nem miserant. Itaque posteaquàm Aeschines & Philocrates, quos præcipuè fuerat complexus Philippus, à legatione reuersi, quum alijs multis nominibus prædicarent regem, tum præcipuè, quòd esset formosus, facundus, & ad bibendum strenuus, Demosthenes ita cauillatus est, vt diceret, in his laudibus nihil esse dignum rege. Nam primam esse fœminarum, alteram sophistarum, tertiam spongiarum.

Laudes deprauatæ

6 Demosthenes clypeo suo literis aureis inscripserat, ἀγαθῇ τύχῃ, id est, bona fortuna. Attamen quum ad pugnam ventum esset, illico proiecto clypeo aufugit. Id quum illi probro daretur, quod ῥίψασπις esset, vulgato versiculo,

Fuga excusata

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. Id est,
Vir qui fugit, rursum integrabit prælium.

Indicās vtilius esse patriæ, fugere quàm in prælio mori. Mortuus enim non pugnat, at qui fuga quæsiuit salutem, potest in multis prælijs patriæ vsui esse.

7 Quum Alexander pacem hac lege deferret Atheniensibus, si ciues octo sibi dederent, inter quos erat Demosthenes: Demosthenes apologum retulit de lupo, qui hac lege pacem obtulit ouibus, si canes dederent: lupi nomine signans Alexandrum: canum, eos qui tum populi rem curabant: ouium, plebem Athenienses

Pauci pro omnibus

niensium. Addidit & illud, Vt mercatores, inquit, exiguum frumenti in paropside specimen deferunt, per hoc ingentes aceruos vendere cupientes: ita vos si traditis ciues octo qui deposcuntur, populum vniuersum traditis.

8 Quum ab Areopagitis dãnatus, elapsus è carcere fugeret, & haud procul ab vrbe obuios habuisset aliquot diuersæ factionis homines, primum abdere sese voluit: sed quum illi nominatim Demosthenem appellãtes iuberent esse bono animo, & viaticum insuper offerrent, grauiter ingemuit, dicens, Quî possum hanc vrbem relinquere, in qua tales habeo inimicos, quales amicos vix in alia sum inuenturus?

Patriæ desiderium

9 Inter fugiendum fertur subinde respiciens ad arcem Palladis, sublatis manibus dixisse, O Pallas vrbium domina, qur tribus infaustissimis bestijs delectaris, noctua, dracone, & populo? Noctua quum sit auium inauspicatissima, tamen Palladi sacra est: quemadmodum & draconem habet pro gestamine: populus autem bellua multorum capitum, pessimam gratiam referre solita optime de se meritis, velut Socrati, Phocioni, Scipioni, & alijs compluribus.

Populus nocentissima bestia

10 Ad iuuenes quos habebat familiares, dicere solet, Sibi gnaro iam quantum inuidiæ, metus

metus, calumniæ ac discriminis sit expectandum ad Remp. accedenti, si ex duobus alterum sit eligendum, citius in exitium iturum, quàm ad suggestum aut tribunal.

Remp. fuge

11 Quum exularet in Arcadia, Pytheásque pro Macedonibus dixisset, Vt domum in quã lac venale importatur aliquid habere mali suspicamur, ita ciuitatem esse morbidam, ad quam mitteretur Atheniensium legatio. Demosthenes eam sententiam ita retorsit: vt lac pro sanitate ægrotantium importatur, ita Athenienses pro salute ciuitatum adesse dicẽs. Id vbi resciuit populus Atheniensium, protinus illum ab exilio reuocarunt.

Exul in patriam pius

12 Quum redeunti ab exilio nauis esset missa, multique magistratus ac ciues obuiam issent, sublatis in cœlum manibus dixit, sibi in patriam reditum honorificentiorem contigisse quàm Alcibiadi, quòd ille coactis ciuibus redisset, ipse persuasis.

Spontanea grata

13 Posteaquam Demosthenes metu Antipatri profugisset in Calauriam insulam, séque in Neptuni templo contineret, & Archias ex tragœdiarum histrione potens, illi blandis sermonibus persuadere conaretur, vt sese in Antipatri fidem committeret, non modo nihil passurum mali, verumetiam amplissimis muneribus honorandum. In scena, inquit, mihi nunquam placuisti histrio, neque

Acerbè

nunc persuadebis orator. At vbi commotus Archias minaretur, se detracturum illum è templo, Tandem, inquit oracula Macedonica aperuisti. Nam prius histrionum more simulabas.

14 Fertur aliquando Corinthum nauigasse Demosthenem illectum fama nobilissimi scorti Laidis, vt & ipse famoso amore potire tur. At quum illa pro nocte stipularetur drachmarum decem millia, deterritus magnitudine pretij, mutauit sententiam, dicens: οὐκ ἀγοράζω τοσούτου μετανοῆσαι, id est, non emo tanti pœnitere: significans inhonestæ voluptati paratam esse comitem pœnitentiam. *Magno empta voluptas.*

15 Celebre est Pytheæ dictum, orationes Demosthenis olere lucernam, quòd noctu scriberet meditaretúrque quæ dicturus esset. In id quum alius quispiam, qui ob furti suspicionem vulgò male audiebat, petulantius inueheretur, Scio, inquit Demosthenes, nos tibi molestos esse, qui noctu lucernam accendimus. Fures enim amant tenebras. *Salsè*

16 Idem aduersus Demadem clamantem, Demosthenes me corrigere vult, sus Mineruam: At ista (inquit Demosthenes) Minerua anno superiore in adulterio deprehensa fuit. Adulterium obiecit Demadi, quum Mineruam poëtæ faciant virginem. *Acerbè*

17 Idem Atheniensibus flagitantibus vt consul

consuleret, obstitit dicens, οὐ συντέταγμαι, id est, non sum coactus in ordinem. Significans se non seruire populi affectibus, sed suo arbitratu facere quod faciendum iudicasset. *Fortiter*

18 Ancilla quædam depositi nomine pecuniam acceperat à duobus hospitibus, hac conditione, vt eam vtrisque simul redderet. Horum alter post tempus aliquod lugubri veste & squallidus socij mortem simulans, decepta muliere nummos abstulit. Eo facto superuenit alter, & depositum repetere cœpit. Quum mulier anxia de laqueo cogitaret, Demosthenes ei patronus adfuit, qui vt in aduocationem venit, sic aggressus est petitorem, Mulier, inquit, parata est depositi fidem soluere, sed nisi socium adduxeris, facere id non potest: quoniam vt ipse prædicas, hæc dicta lex est, ne pecunia alteri sine altero numeretur. Hoc ingenio seruauit miseram, elusítque nebulonum conspirationem, qui hoc egerant, vt eandem pecuniam bis acciperent. *Callidè*

19 Cuidam percontanti, quid esset in eloquentia præcipuum, respondit hypocrisis, hoc est, actio. Roganti quid proximum, respondit actio: Roganti quid tertium, nihil aliud respondit quàm actio: tantum tribuēs pronunciationi, vt in ea totum situm existimaret. Actio autem multa complectitur, vocis modera *Actio totũ*

derationem, oculorum vigorem, vultus habitum, & totius corporis gestum.

20 Quum Athenienses gestirent Harpalo ferre suppetias, iámque in Alexandrum armarentur, derepente apparuit Philoxenus, quem Alexander maritimis negotijs præfecerat: hic quum populus metu attonitus consilesceret, Quid facerent, inquit Demosthenes, si solem videant, qui non possunt obtueri lucernam? Ita populo temerarios motus exprobrauit.

Temeritas

21 Quibusdam arbitrantibus Demadem iam desijsse malum esse: Iam enim, inquit, saturum videtis, veluti leones. Erat pecuniarum auidus Demades, leones autem mitiores sunt saturi.

Grauiter

22 Quum à quodam conuitijs incesseretur, Committor, inquit, in certamen, in quo qui superior euaserit, inferior est: & qui vicerit, victus est.

23 Idem quum audiret oratorem quendam immodicè vociferantem: Non, inquit, quod magnum est, bene est: sed quod bene est, magnum est. Hoc & alijs ascribitur. Sunt qui & conuiuia prolixa, ac plurimis instructa missibus existiment lauta.

LIBER QVINTVS.

Quidem statuerā aliquot selectis, quos superioribus libris retuli, esse cōtentus: sed quoniam inuitabat arridēs vndique dictorum memorabilium copia, simúlque veniebat in mentem, quàm auidum ac famelicum huiusmodi deliciarū conuiuā accepissem, visum est quintum missum addere, repetito ordine, quem Plutarchus sequutus est.

CYRVS Maior.

Persæ amant homines adunco naso, quos Græci grypos appellāt, eósque pulcherrimos esse putant, eo quòd Cyrus, quo non alius regum populo fuit charior, eiusmodi specie nasum habuerit. Est autem duplex gryporū genus, vnum cui statim à fronte nasus insurgit, quod Aristoteles putat esse signū impudentis animi, & ad coruos refert: alterū cui curuatura nasi à fronte separata est, sed circa mediū intumescit, & ad extremū tēdēs vnci speciē præbet: id Aristoteles putat esse notam

magnanimitatis,& ad aquilam pertinere.

1 *Cyrus autem dicebat, Qui sibi nollent prodesse,cogi vt aliis sint vsui:significãs seruili animo natos,sibíque inutiles eo imperio adigendos,vt aliorum commodis inseruiant. Vulgus autẽ putat homines aquilino naso, & ad suum cõmodum cũ primis attentos,& imperio magis quàm seruituti natos:vnde & poëtæ veteres aquilæ regnum in omne auium genus tribuunt. Sed idẽ dicebat, Neminem debere suscipere principatũ,nisi melior his in quos susciperet. Sentiens hoc esse principis vnicum munus,aliis prospicere,& publicis consulere cõmodis:id autem non potest,nisi qui sapientia,vigilantia animíque integritate cæteris antecellit. Hoc verò non præstat natiuitas, sed institutio recta & rerum vsus.*

Princeps qui virtute præcellit

2 *Quum Persæ,quoniã regionẽ habebant montuosam asperámque,cuperent eã campestri ac molliore commutare,non passus est Cyrus,dicẽs,quemadmodũ plantas ac semina,sic hominũ mores ad regionis habitũ immutari. Sentiens se velle duros homines & laboribus accommodos. Nã mollis & fertilis regio molles & ignauos gignit homines.*

Deliciæ emolliunt

3 *Cyrus abstinebat à conspectu Pantheæ: & Araspo dicenti mulierem esse insigni forma, dignam regis oculis, Ob istuc ipsum, inquit,*

Castè

inquit,magis est ab illa abstinendũ. Etenim si nunc tuo obtemperans cõsilio illam adiero quũ vacat,fortaßis illa mihi persuasura est vt ad ipsam frequenter commeem,etiã quum non vacabit,eíque aßideam neglectis seriis negotiis. Scitè retorsit argumentum,regiæ functionis memor.

DARIVS.

4 *Darius Xerxis pater,in sui laudem dicere solet,sese prælijs ac rebus asperis reddi prudentiorem. Atqui talis prudentia nimio constat Reipub. Præstat principem è philosophiæ preceptis haurire sapientiam potius, quàm experimentis miseram,vt vocant,colligere prudentiam.*

Fortuna aduersa prudentes facit

5 *Idem quum tributum indixisset subditis, accersitos prouinciarum præfectos percontatus est,quum aliis de rebus,tum de tributis,eßéntne grauia: quum illi respondissent esse mediocria,iußit vt singuli dimidiũ exigerent. Quod præfectis moderatum videbatur,regis æquitati visum est dimidio plus satis. Maluit enim suos beneficio sibi conciliare, quàm exarmatos subigere. Strategematis autẽ gratia in hoc sita est,quòd duplũ imperauit eius quod destinarat accipere. Si dimidium imperasset, nec quicquam remisisset,latuisset benignitas:nunc exacta dimidians,effecit vt omnes sentirent beneficium.*

Fauor arte captatus

6 Quum aperuisset prægrande malum punicum, & quidam ab eo sciscitaretur, cuius rei tantum numerum habere optaret, quantus illic inesset granorum, respondit, Zopyrorum. Is erat vir bonus ac Dario fidus amicus. Significans regi nihil prius aut charius esse debere probis ac fidis amicis. Tametsi Herodotus libro quarto refert hoc fuisse dictum de Megabyze.

Amico fido nihil pretiosius.

7 Is Zopyrus sibi nares & aures præcidit, itaque dissimulans quis esset, ad Babylonios transfugit, fingens se à Dario crudelissimè tractatum. Babylonij persuasi commiserunt illi præfecturam. Ille nactus occasionem Dario ciuitatem tradidit. Postea Darius sæpenumero dicere solet, se malle vnum Zopyrum integrum, quàm centum Babylonas capere. Erat opulentissima ciuitas Babylon: tamen vnum amicum centum Babylonibus anteposuit. Ab hoc animo quantum absunt principes quidam, qui sannionem, aut equum aut canem pluris faciunt, quàm probum, fidelem, ac doctum amicum? Huius factum damnans rex dicebat, quòd turpissimo facto pulcherrimum nomen imposuisset. Videbatur enim mira fides in regem, quum illum summa afficeret tum iactura, tum molestia.

Fidus amicus

SEMIRAMIS.

8 Semiramis regina, quæ Babylonem condidisse

didisse dicitur, monumento quod sibi pararat inscripsit, Quisquis rex pecunijs eguerit, aperto monumẽto quantum voluerit capiat. Darius potitus ea ciuitate, titulo credens saxum ingẽs quo claudebatur monumentũ, vix amolitus, nihil quidẽ inuenit pecuniarũ, sed ex altero saxi latere hoc inscriptum reperit, Ni vir malus esses, & pecunia inexplebilis, haudquaquam mortuorum loculos moueres. Quanquam hoc aptius inter strategemata, siue inter γελοῖα commemorandum erat.

Auaritia delusa

XERXES Alter.

9 Inter Xerxen Darij filium & Arimenem fratrem de regno erat cõtentio. Itaque quum Xerxes intellexisset fratrem ex Bactrianorũ regione descendere, misit illi munera, & ijs quibus ea mandarat perferenda, iussit vt ipsius verbis illi dicerent, His in præsentia te honorat frater tuus Xerxes: quòd si rex fuerit declaratus, eris apud ipsum omnium primus. Hac humanitate delinitus Arimenes contentionẽ remisit ac fratri regnũ adepto protinus adorationis honorẽ exhibuit, eique diadema imposuit. Xerxes autem illi proximum ab se locum dedit. Nec hoc video quur inter apophthegmata debeat recenseri, quum Plutarchus recenseat. Simile quiddã de Iacob & Esau legitur in Hebræorum literis. Ira contentióque melius soluitur blandis verbis & benig

Humanitas plus valet quam vis

& benignitate, quàm repugnando.

10 Idem iratus Babyloniis, quòd à se defecissent, posteaquam illos in potestatē suā redegerat, interdixit ne ferrēt arma, sed psalteriis tibiisque canerent, scorta alerent, caupon as haberent, ac sinuosis tunicis vterētur, quo voluptatibus euirati nō molirentur denuo defectionem. Nec hoc inter apophthegmata commemoraturus eram, ni Plutarchus recensuisset. Deliciæ

11 Quum importarentur ad illum Atticæ caricæ venales, negauit se illas esurum, donec regione potitus esset quæ illas ferret. Tam ingens erat excelsi pectoris fiducia sui. Fiducia sui

12 Quum vidisset vniuersum Hellespontum nauibus suis constratum, omnia littora atque Abydenorum plana hominibus referta, iactauit se beatum, móxque fudit lacrymas. Tam subitam mutationem admiratus Artabanus regis patruus, qui dissuaserat eā expeditionem, ausus est rogare causam. Tum Xerxes, subiit, inquit, animum meum cogitatio, quàm breuis sit hominum vita, quādo ex tam numerosa multitudine post annum centesimum nemo superfuturus est.

13 Idem Græciæ bellum indicturus, conuocatis omnibus Asiæ principibus dixit, Ne viderer meo tantū consilio hoc aggressus contraxi vos: cæterùm mementote mihi parendum

dum magis quàm suadēdum. Vox bis tyrannica, & quòd principum conuentu pro fuco abuteretur, & quòd negotium multo periculosissimū sua vnius cupiditate verius quàm consilio susciperet.

14 Idem quum à trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas vexatus esset, tantā militum ducens multitudinem, hoc se deceptum aiebat, quòd multos quidem homines haberet, milites autem perpaucos. Sentiens non perinde referre quàm multos educas, sed quàm exercitatos. Turba inutilis

15 Græcorum exploratores in exercitu cōprehensos nullo affecit malo, quin potius iussos omnem lustrare exercitum illæsos dimisit. Sit & hoc singularis fiduciæ exemplum, quur apophthegma dici debeat non video. Fiducia

ARTOXERXES.

16 Artoxerxes Xerxis filius, cognomento Longimanus, quòd alteram manum haberet longiorem, dicere solet, Regalius esse addere quàm adimere. Sentiens principe dignius esse, honorem & opes eorum quibus imperāt augere potius quàm imminuere. Liberalitas regum

17 Idem permisit, vt ex his qui secum venabantur, qui possent ac vellent, ante regē iaculum emitterēt. Sit hoc comitatis exēplum, quid ad apophthegmata pertineat nō video. Comitas in venatu

18 At is quàm in venatu fuit comis, tā erat

mitis

mitis in disciplina militari. Nã ducibus qui
Clementer deliquissent, pro eo quòd solent flagris cædi
corpora, iussit vt pro corporibus vestes illis
detractæ cæderentur, vtq; pro eo quod solet
illis velli caput, tiara deposita velleretur.
Nec hoc quidẽ ad apophthegmatum sodalitatem pertinet.

19 Quum Satibarzanes Artoxerxis à cubiculis, quiddam minus iustum ab ipso peteret,
sentirétque rex illum hoc facere solicitatum
triginta Daricorum milibus, quæstori ærarij sui mãdauit, vt Daricorum triginta mi-
Iustè & comiter lia ad se deferret, ea dedit Satibarzani dicens, Accipe, inquit, ô Satibarzanes. Nã hæc
tibi cum dedero non ero pauperior, iniustior
futurus, si illa quæ petebas fecissem. Cõmentus est rex egregius, vt nec amicum contristaret, nec à iusto deflecteret.

CYRVS Iunior.

20 Cyrus Iunior Lacedæmonijs vt secum
societatem inirent potius quàm cum fratre,
hac oratione sese commendauit. Aiebat sibi
cor longe grauius esse, quàm fratri plus illo
meri bibere, meliúsque ferre quàm illũ. Nam
illum vix in venatu posse in equo sedere, vt
non excutiatur: in rebus acerbis, ne in sella
quidem. Sciebat enim Lacedæmonijs inuisos
esse molles ac timidos. Hortabatur insuper
vt viros ad se mitterent, pollicens se peditibus

bus daturum equos, equitibus currus, agrum
possidẽtibus se daturum vicos, vicos qui haberent, eos se facturum vrbium dominos. cæterum auri argentiq; vim tantã, vt non possent numerare, sed pendere cogerẽtur. Nimirum hoc erat quod dixit Artoxerxes, regalius esse addere quam adimere. Si quis princeps nunc talia polliceretur, vereor ne totam
Germaniam breui visuri simus vacuam.

21 Cyro conflicturo cũ hoste loco qui dicitur
Cunax, Clearchus suasit, vt se post Macedones
cõtineret, nec sese in belli discrimẽ conijceret. Animosè
Quid ais, inquit, Clearche? iubésne vt quum
regnũ appetã, regno me indignũ ostendam?

22 Phocais ex Ionia, parentibus honestis orta, ingenuéque educata, ad regis cœnã cum
alijs mulieribus admissa, cæteris regios iocos
ac lusus hilariter excipiẽtibus, nec refugientibus ab illo tangi, sola tacitè ingressa ad lectum cõstitit, nec vocãti Cyro paruit. Cubicularijs autẽ tentantibus illã adducere, Flebit, inquit, quisquis horum mihi manus admouerit. Pudicè
Ob hæc quum à cæteris agrestis &
incomis haberetur. Cyrus gaudens, & cum
risu versus ad illum qui mulieres adduxerat. Non intelligis, inquit, te hanc vnam ingenuam & incorruptam adduxisse? Postea
ad hanc in primis adiecit animum, vnicéque
adamauit, sapientem appellans. Apud barbaros,

baros, mulieres attigisse constuprasse erat.

ARTOXERXES Alter.

23 Artoxerxes huius Cyri frater, cognomẽto Memor, non solùm seipsum affatim præbuit adire volentibus, verùm vxorem legitimam iußit sublatis currus aulæis vehi, vt ijs qui eam conuentam vellent, etiam in itinere pateret aditus. Laudo quidem affabilitatis exemplũ, sed quid hæc ad apophthegmata?

Affabilitas

24 Idem quum pauper quispiã insigni magnitudine malum obtulisset, hilariter accipiens, Per Mithram, inquit, (sic enim Persæ solem appellant) hic mihi talis videtur esse, vt si quis ei committat ciuitatem, poßit eam ex parua magnam reddere.

25 Rusticus quidam videns ad regem varia deferri donaria, nec aliud habens quod largiretur, vtraque caua manu haustam è proximo flumine aquam illi obtulit vultu alacri. Rex letatus, iußit illi dari phialam auream, ac mille Daricis donauit hominem.

Munus in tempore datum

26 In fuga quadam quum direpto illius cõmeatu, aridis ficis & hordeaceo pane vesceretur, Dij boni, inquit, cuiusmodi voluptatis hactenus inexpertus fui?

Fames cõdimentum

27 Quum Aclides Iapson multa in regem licenter & contumeliosè diceret, hactenus tum vltus est maledicum, vt per tribunum militum denuntiaret, ei licere in regem quæ vellet dicere, sibi verò in illum licere quæ vellet & dicere & facere.

Maledicere regi, non tutum

28 Teribazus in venatu persicam vestem dilaceratam ostendit, consulẽs quid faciendum esset: respondente rege, aliam induendam, Tuam igitur, inquit, mihi tradas oportet. Rex suam tradidit, dicens, Dono do tibi hanc vestem, sed gestare prohibeo. Teribazus vir minime quidem malus, sed leuis præcipitisque consilij, neglecta regis monitione vestem induit, muliebribus etiam ex auro donis quæ à rege acceperat exornatam. Hoc cæteris omnibus indignè ferentibus, nam ridere nefas erat, rex effusè ridens, Tibi, inquit, vt mulieri aurum, vt insano regium amictum ius potestatemque concedimus.

Fatuis omnia licent

29 Artoxerxi iam siti deficienti, Peribarzanes eunuchus quum aliud non liceret, à rustico quopiam sordidum vtrem detulit, putris aquæ cotylas octo cõtinentem. Eam aquam quum rex totam ebibisset, rogatus, ecquid illi placuisset ille potus: deos testatus est, se nunquam vinum potasse iucundius, nec vllam aquam quamuis purißimam sibi visam suauiorem. Ac pòst nactus eum hominem qui eunucho aquam dederat, è paupere diuitem fecit. Tanti refert in tempore dare munus.

Munus in tempore datum

30 Parysatis Cyri & Artaxerxis mater præcipere solet, vt rex palã ac liberè loquuturus

turus, verbis byßinis vteretur, hoc est, magnificis ac mollibus, quo sermonis blandities rei mitigaret asperitatem. Reges bysso vestiuntur, sed talem decet esse regis orationem, qua lis est amictus.

Disident interpretes
Seueritas verbis têperata

ORONTES.

31 Orontes Artoxerxis regis gener, quum ab irato rege reiectus & condemnatus esset, Quemadmodum, inquit, supputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum possunt ponere: sic regum amici nunc quiduis pollent, nunc quàm minimum. Olim digitis subducebatur ratio, quemadmodum nunc calculis.

Fauor regũ temporarius

MEMNON Dux.

32 Memnon quo tempore bellũ gerebat aduersus Alexandrum pro Dario rege, militem quendam mercenarium multa conuitia petulanter iacientem in Alexandrum hasta percußit, Ego, inquiens, te alo vt pugnes cum Alexandro, non vt illi maledicas.

Maledicentia

AEGYPTII.

33 Aegyptiorum reges, iuxta regionis illius consuetudinem, iudices ad iusiurandum adigebant, vt etiam si quid rex iuberet eos iudicare, quod iustum non esset, ne iudicarent. Tanti referre putabant, vt populus iustos haberet iudices. Porrò potentiæ ferociæque regiæ opposita est iurisiurandi religio: quod adact

Iudices in corrupti

adactum videri non poterat, quum ab ipsis regibus exigeretur. At qui fieri potest, vt ciuitas iudices habeat incorruptos, vbi iudicandi potestatem magno vendit princeps?

POLTYS.

34 Poltys Thraciæ rex Troiani belli tempore, quum Troiani pariter & Græci legationem ad ipsum misissent, auditis vtrisque pronuntiauit, vt Alexander redderet Helenam, & à se pro vna duas formosas abduceret vxores. Sapuisset Paris si hoc fecisset. Nam vna satis fruitus habuisset duas nouas, & patriæ consuluisset. Quis autem non miretur Græcorum humanitatem, quibus sat erat futurum, si tantum redderetur quæ cum adultero tam diu dormierat?

Amor insanus

TERES.

35 Teres Sitalci pater dicere cõsueuit, Quoties esset in otio, nec militia exerceretur, se nihilo meliorem esse equisonibus. Hæc vox quid aliud sonat, quàm barbaricam immanitatem, quasi pacis tempore desit quod agat bonus princeps?

Belli studium

COTYS Thraciæ rex.

36 Cotys ei qui dono miserat pardalim, vicißim dono misit leonem, malam bestiam æquè mala repensans.

Par pari

37 Quum esset natura celer ad irã, sæuúsque castigator eorum qui in ministerio deliquis

Iræ subducenda occasio liquissent, hospes quidam ad illũ detulit vascula fragilia tenuiáque, sed scitè curioséque celata tornóque elaborata. At is hospiti quidem dedit munera, cæterum vascula omnia confregit. demirantibus cur id faceret, Ne, inquit, sæuiam in eos qui fracturi erant. Prudentis est, naturæ suæ morbum agnoscere, & vitio materiam præripere.

38 Idem vbi cognouit quòd Athenienses honoris gratia, ciuem ipsum suæ ciuitatis declarassent, pro auxilio quod illis aduersus Dorienses impenderat, gratiam reponere studentes, Per Iouem, inquit, & ego illis vicissim meæ gentis ius dabo. Sentiens nihilominus honorificum esse Thracem, quàm Atheniensem appellari.

IDATHYRSVS Scytha.

39 Idathyrsus Scytharum rex, in quem arma mouit Darius, suasit Ionum regibus, vt Histrici pontis iunctura soluta fugientes sese in libertatem vindicarent: qui quum id facere recusarent, ne violarent fidem qua Dario erant obstricti, vocauit illos frugi mancipia, & ἄδραστα, hoc est, qui fugere nollent. Nam hæc non minima laus est seruorum, nolle fugere si liceat: at nolle tyrannicam seruitutem commutare libertate si detur opportunitas, animi seruilis est. — Seruitus grata

ATEAS Scytha.

40 Ateas hunc in modum scripsit Philippo, Tu quidem imperas Macedonibus bellandi peritis, at ego scythis, qui & cum fame & cum siti pugnare valeant. Significans hac parte scythas ad bellum esse magis idoneos. — Miles durus

41 Idem quum fricaret equum suũ præsentibus Philippi legatis, percontatus est illos, num idem faceret Philippus. Sentiens se tanto meliorem bello quàm esset Philippus. — Rex equũ fricans

42 Idem quum Ismeniam tibicinem optimum in bello cepisset, iussit illum canere, ac cæteris admirantibus ipse iurauit per ventum & Acinacen, sibi iucundius esse, audire hinnitum equi. — Scytha ἀμόυσος.

SCILVRVS Scytha.

43 Scilurus octoginta liberos masculos habens, quum esset moriturus fasciculum iaculorum singulis porrexit, iussitq; rumpere. Id quum singuli recusassent eo quòd videretur impossibile, ipse singula iacula exemit, atque ita facile confregit omnia, filios admonẽs his verbis, Si concordes eritis, validi inuictíque manebitis: contrà, si dissidiis & seditione distrahemini, imbecilles eritis & expugnatu faciles. Non potuit scytha magis scythicè rem ob oculos ponere. — Concordia fratrum

GELO Syracusanus.

44 Gelo Siciliæ tyrannus, debellatis apud

Pietas — Imeram Carthaginiensibus, in pacis fœdere compulit illos & hoc acceptis conditionibus adscribere, ne posthac filios suos saturno immolarent. Solet enim ea gens infantes suos æneæ saturni statuæ cauæ, & intus incensæ, in sinum ponere, qui velut in dei complexu enecabantur. Id vt Saturno gratum putarent effecit fabula, quæ narrat illum omnes vxoris filios deuorare solitum. Nam & Iouem deuoraturus erat, nisi pro puero saxum supposuissent.

Agricultura militaris — 45 Idem syracusanos frequenter ad agriculturam educere solet, sed non aliter instructos, quàm si ad bellum irent, quo simul & agri meliores redderentur cultura, nec ipsi deteriores fierēt otio. Et hoc strategema dici meretur potius quàm apophthegma.

Solerter — 46 Exigebat pecuniam à suis ciuibus, quos vbi videret tumultuātes, ait se petere mutuo, quippe redditurum. Ita volētes dederūt, atq; ille peracto bello reddidit. Hoc artificio perfecit, vt pecunia non deesset ad bellum necessaria, nec ciues haberet minus beneuolos.

Artes regię — 47 In conuiuio quum lyra circunferretur, cæterique ordine canerent: nam id apud Græcos honestum habebatur, ipse equum iussit induci in conuiuium, facilèque ac leuiter in illum insiliit: significans hoc esse regalius quam lyra canere.

48 Quum Athenienses conditiones pacis à Gelone delatas recusarent, multáque de suæ gentis antiquitate præstantiáque iactarēt, Gelo respondit oratori, Hospes Atheniensis, apud vos qui præsint habetis, qui subsint nō habetis. Proinde quando totum retinere maultis quàm partem cedere, quàm ocyssime hinc abite, renuntiaturi Græciæ, ver illi ex anno inaruisse: significans optimam ac florentissimam copiarum partem illis defuturā. Suū enim exercitū veris nomine signauit.

HIERON.

Garruli — 1 Hieron qui Geloni successit in regnum, neminem qui liberè apud se loqueretur, importunum aut molestum esse dicebat: cæterum qui arcanum efferrent, eos existimabat etiam illos lædere, apud quos effutirent, eo quòd odimus non solum illos qui efferunt, verumetiam eos qui audierunt quæ nollemus illis audita esse.

Pudicitia — 2 Quidam exprobrabat illi oris graueolentiam. At ille cum vxore expostulauit, quòd id sibi nunquam indicasset. Tum illa, Putabam, inquit, viros omnes ad eundem olere modum. Eximium pudicitiæ argumentum, quæ nulli viro tam vicina fuerit, vt oris halitum sentire posset, præterquam vni marito.

3 Xenophani Colophonio de paupertate sua querenti, quòd ægrè duos aleret famulos,

Carptores alienæ famæ

At Homerus, inquit, quem tu carpis, etiam mortuus alit plusquam decem hominum millia, & tu qui vis illo videri doctior, vnus nō alis duos? Erant illis quoque temporibus qui carpendis illustrium virorum operibus gloriam aucuparentur.

Castè

4 Idem Epicarmo comico poëtæ, quod *præsente ipsius vxore dixisset quiddam inhonestum, multă dixit. Epicharmus siculus erat, iuxta regionis naturam plurimi ioci. At rex tantum iudicauit esse tribuendum reuerentiæ coniugio, vt crimen existimaret, audiente vxore iocari lasciuius.*

Libertas stulta

5 *Idemquum aliquot è familiaribus occidisset, paucis pòst diebus* Epicharmum *vocauit ad cœnam. cui ille nimium libere, At nuper, inquit, quum immolares amicos, non me vocabas. Solent qui sacrificant splendidum epulum apparare, ádque id rogare amicos. Periculosa libertas, quæ plus laudis adfert ferenti quàm dicenti.*

DIONYSIVS.

Omen commodè interpretatum

1 Dionysius *quum magistratus per literas sorte crearētur, & ipsi cōtigisset litera* M, *dicenti cuidă per iocum* μωρελογεῖς, *id est,* Morio es Dionysi? Imò, *inquit,* μοναρχίσω, *monarcha ero. Et adeptus magistratum protinus* Imperator *electus est à syracusanis. Magni erat animi, quòd illo ioco non offenderetur, con*-

tur, contētus omen literæ secus interpretari.

2 *Quum autem in initio regni regia ipsius obsideretur, cōiuratis in illū ciuibus, & amici autores essent vt imperium deponeret, ni mallet captus interfici: ille cōspiciens bouem à coquo mactatū illico concidere, dixit, Quū mors adeo breuis sit, an non absurdum sit nos metu mortis tale regnum relinquere? Quanta regnandi libido pectus illius occuparat, qui principatum morte bene emi putarit?*

Regnandi dulcedo

3 *Quum intellexisset filiū cui principatum relicturus erat, ingenui viri coniugē adulterasse, iratus interrogauit, an vnquam tale quicquam in patre cōperisset. Hic adolescēs, Tu enim, inquit, non habebas patrem regem. Nec tu, inquit* Dionysius, *filium regem habiturus es, ni talia perpetrare desinas. Tyrannus in filio dignum exhæredatione crimen iudicabat adulterium, qui hodie magnatum ludus est.*

Adulteriū in regis filio

4 *Rursus quum ad filium ingressus conspexisset vasculorum aureorum & argēteorum magnam vim, exclamans, Non est, inquit, in te regius animus, qui his poculis quæ à me tă multa accepisti, neminem tibi amicum feceris. Sentiens absque ciuium beneuolentia regnum nec parari, nec teneri. Beneuolentiam verò maximè conciliat benignitas. At iuuenis rerum imperitus, putabat esse felicius habere*

Liberalitas regia

bere argentum & aurum quàm amicos.

5 Exegerat pecunias à syracusanis, deinde quum videret illos lamentantes, obsecrantes, ac negantes se habere quod darent, indixit alteram exactionem, idque iterum ac tertio fecit. At posteaquam vbi maiorem summam imperasset, audiret illos in foro obambulantes ridere, & scommata in regem iacere, iussit præfectos ab exigendo quiescere. Nunc enim, inquit, nihil habent, posteaquam contemnunt nos.

Nudus non metuit

6 Matri suæ præter ætatem nubere cupienti, Ciuilia, inquit, ô mater iura violari possunt, naturæ ius nequaquam. Significans contra naturam esse, si vetula quæ iam parere non potest, nubat. At hodie nubunt septuagenariæ.

Nuptiæ intempestiuę

7 Quum in aliorum scelerũ patratores seuerè animaduerteret, vestium furibus parcere solet, vt syracusij cœnare inter se & inebriari desinerent. Solẽt enim lopodytæ, id est, vestiũ fures in balneis frequentibúsque conuiuiis venari. Quemadmodum autem in balneis vestes deponuntur, ita in conuiuiis summæ vestes abiici solent: vt togæ palliáque.

Temulentia castigata

8 Hospes quidam aiebat se velle cum Dionysio priuatim colloqui: demonstraturum enim quomodo posset præscire quinã ipsi molirentur insidias. Rex admisit hominem, iussitque dicere semotis arbitris. At ille, Da mihi, inquit, talentum, vt existimeris à me audisse insidiatorum indicia. Dedit, ac simulauit sese audisse, admiratus hominis commentum. Nam fucus ille vehementer vtilis erat ad deterrendas insidias. Sunt qui narrent Maximilianum Cæsarem simili arte simulasse magicas artes, indusia, gladiósque fortunatos, genios annulis inclusos, quo facinorosis & hostibus esset formidabilior.

Fucus vtilis

9 Cuidam percontanti num esset otiosus, Absit, inquit, vt hoc mihi vnquam accidat. Sensit turpissimũ esse regi vacare vnquam à Reipub. negotiis. Vbi sunt igitur qui bonã diei partem alea nugisque transigunt?

Otium regi indignũ

10 Quum ad eum delatum esset, duos adolescentes inter pocula multa conuicia tum in ipsum, tum in eius tyrãnidem dixisse, ambos vocauit ad cœnam, & animaduertit alterum largius potum multa nugari, alterum raro cautéque bibere: illum dimisit, vt qui natura vinolentus per temulentiam maledicus fuisset: hunc interfecit, vt qui studio maleuolus & hostis esset. Præclarum exemplum prudentissimi principis, sed quid hoc ad apophthegmata?

Ebrietati cõdonatum

11 Expostulantibus quibusdam, quòd honore dignaretur, cæterisq; præferret hominem improbum ac ciuibus inuisum, Volo, inquit, esse

Inuidia in alium deriuata esse, quem me magis oderint. Agnouit ingeniũ multitudinis, si sit in quem inuidiam odiumq; deriuẽt, mitiores sunt in principem. Eóque videas nõnullos monarchas quibusdã quos tamẽ ex animo nõ amẽt, plurimũ dignitatis & autoritatis permittere, vt ipsi tutiores sint à furore multitudinis: qui si extiterit, habẽt victimã qua ciuium irã mitigent.

Tyrannidẽ mitigat liberalitas 12 Corinthiorum legatis ad se missis donaria prout mos est obtulit, quæ quũ illi negarent se accepturos, eo quòd lex esset apud ipsos vetãs, ne legatione fungẽtes munera acciperent à principe, Rem, inquit, adsurdã facitis, qui quod vnum bonum habet tyrannis, hoc tollitis, dũ docetis etiam beneficiũ à tyrãnis accipere periculosum esse. Ille grauẽ contumeliã iudicabat oblata recusare munera, quũ hac vna re tyrãni se possint aliis cõmẽdare. Tyrãnidẽ enim adeptis superest vt potẽtiæ inuidia munificẽtia comitateq; leniãt.

Auro bene vti 13 Quum audisset quendã è ciuibus aurum habere domi defossum, id ad se deferri iussit. Verum posteaquam is suffuratus auri paululum in aliam vrbem commigrasset, ibique mercatus esset agrum, reuocato Dionysius totum aurum reddidit, vt qui iam diuitiis vti cœpisset, desiítque rem vtilem inutilem reddere. Satis declarauit, se non aurum alienum appetisse, sed hominis morbum sanare voluis-

voluisse: simul vsum auri legitimum demonstrauit, si in agriculationem impendas potius quam in vsuram.

14 Dionysius dicere solet, se à sapientibus amicis sibi cauere, quando certum haberet, ne ex his quidem esse quenquam, quin imperare mallet quàm seruire. Sapientes inuisi tyrannis

15 Idem quum intra regiam sacrũ ex more perageretur, præcóque, sicut consueuit precaretur, vt per multa tempora inconcussum duraret imperium, Non tu desines, inquit, abominanda nobis imprecari? Sentiens potius à dijs optandam bonam mentem, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem. Quid optãdum à Deo

16 Tescha Dionysij soror nupta Polyxeno, posteaquam maritus metu tyranni profugerat, & rex sororem accusaret, quòd conscia fugæ mariti non indicasset, Adeóne, inquit, Dionysi me vilem abiectiq; animi fœminam iudicas, vt si sensissem illum moliri fugam, non me illi nauigationis & omnium fortunarum comitem additura fuerim? Vxor casta

17 Egregium quendam citharœdum magnificis promissis ad se pellexit, iubens vt quàm optime caneret. Nam quo scitius caneret, hoc plus laturum præmij. Quum ille per dies aliquot accuratè cecinisset, nec quicquã daret rex, cœpit flagitare mercedem. Tum Dionysius, asseuerat, se mercedem quam polli- Par pari

licit

licitus fuerat, bona fide soluisse. Qui, inquit ille, ne nummus quidem mihi datus est. At dedi, inquit Dionysius, voluptatem pro voluptate. Neque enim ego te minus delectaui spe, quam tu me cantu.

Amicorum fides

18 Idem admiratus egregiam fidem Damonis & Pythiæ, Rogo, inquit, vt me quoque in vestram amicitiam recipiatis. Alteri tyrannus destinarat diem necis, quúmque is paucolos dies petijsset rerum domesticarum ordinandarum gratia, hac lege impetrauit, vt alter vas amici fieret ea cõditione, vt si ille non redijsset ad diem præscriptum, hic plecteretur. Redijt autem ad diem, mori malẽs quàm amicum fallere. Ita seruatus est vterque, ac regis amicitia decoratus. Tantum valet egregia virtus etiam apud tyrannos.

Impietas felix

19 Sacrilegia sua solet facetis dictis obtegere. Locris Proserpinæ templum spoliarat: mox quum classis illius secundo vento nauigaret, Videtis, inquit, quàm prospera nauigatio à dijs immortalibus detur sacrilegis? Ex hoc colligens, aut non esse deos, aut illis non esse molesta sacrilegia.

Faceta rapacitas

20 Ioui Olympio detraxit magni ponderis aureum amiculum, quo eum Hieron è manubijs Carthaginensium ornauerat, próque detracto aureo laneum illi pallium iniecit, ita cauillans, Aureum amiculum æstate graue est

est, hyeme frigidum, laneum ad vtrunque anni tempus accommodatius esse.

Barbati medici

21 Epidauri Aesculapio barbam auream detraxit, quòd negaret decorum, patrem Apollinem imberbẽ, ipsum verò barbatum conspici. Aesculapius fingitur Apollinis filius, Apollinem autem semper imberbem facit theologia poëtica, Aesculapium barbatum: significans in medico multarum rerum vsum.

Anathemata

22 Mensas aureas atque æreas dijs dicatas è phanis sustulit. Has inscriptio ex more Græcorum testabatur esse bonorum deorum, ne quis manum admoliretur. At ille cauillatus est, se deorum bonitate vti. Nam boni dij dicuntur, quòd omnibus bene faciant.

Ludibrium sacrilegio additum

23 Idem victorias aureas, pateras, & coronas: quæ simulacra porrectis manibus sustinebant, velut offerentia, tollebat dicens, se oblata accipere, non eripere: addens, perabsurdum esse, à quibus quotidie bona flagitamus, ab his vltro porrigẽtibus nolle accipere.

DIONYSIVS Iunior.

1 Dionysius Iunior dicere solet, se multos alere sophistas, non quòd illos admiraretur, sed quòd per illos admirabilis esse studeret. Sciebat populum de illis tanquam de viris doctis magnificè sentire, hac persuasione callide abutebatur ad conciliandum sibi multitudinis fauorem. Eadem arte fortasse principes

cipes quidam alunt in palatijs suis viros eruditionis & sanctitatis opinione venerabiles, vt populus arbitretur horum consilijs geri pleraque.

2 Quum Polyxenus dialecticus Dionysio diceret, Ego te conuinco, Nimirum verbis, inquit: at ego te reipsa conuinco, qui tuis relictis me meáque colas. Significans illum à schola ad aulam, à philosophis ad tyrannum transisse, non facturum nisi hanc vitam illa iudicasset beatiorem. — Res verbis efficacior

3 Posteaquam regno fuit expulsus cuidam dicenti, Quid tibi Plato & Philosophia profuit? Vt tantam, inquit, fortunæ mutationem facilè feram. Neque enim sibi manus admouit, quod alij solent, sed Corinthi ludum literarium aperuit. — Philosophia in aduersis

4 Percontanti quî factum esset, vt quum pater ipsius tenui fortuna ac priuatus sibi Syracusanæ ciuitatis principatum parauerit, ipse regis filius, & regnum hæreditate acceptum amiserit, Quoniam, inquit, pater rerum potitus est, quum iam in odium venisset popularis gubernatio: ego quum inuidia laboraret tyrannis, principatum suscepi. — Prudenter

5 Alteri cuidam hoc ipsum procontanti, compendio respondit, Pater, inquit, mihi regnum suum reliquit, non fortunam. Non omnia omnibus æque feliciter cedunt.

AGATO

AGATHOCLES.

1 Agathocles figulo patre natus fuit. Is verò quum Sicilia potitus esset, rèxque declaratus, solitus est in mensa fictilia pocula iuxta aurea ponere, eáque iuuenibus ostendens dicere, quum antea talia fecerim, commonstratis fictilibus, nunc per vigilantiam ac fortitudinem talia facio, commonstrans aurea. Non puduit pristinæ fortunæ, sed gloriosius existimauit regnum virtute partum, quàm si hæreditate obuenisset. Nam regem nasci nihil magni est, at regno dignum se præstitisse maximum est. — Dignitas industria parta

2 Quum obsideret vrbem quandam, quibusdam è muro conuitia in ipsum iaculantibus, dicentibúsque, Figule, vnde militibus tuis persolues stipendium? Ille placidus ac ridens respondit, Quum hanc cepero. At quum vrbe vi potitus esset, venderétque captiuos, Si me, inquit, denuo conuicijs affeceritis, apud heros vestros querar de vobis: ciuiliter illis exprobrans & intempestiuam maledicentiam, & seruitutē maledicentiæ præmiū. — Maledicentia

3 Ithacensibus nautas ipsius apud eum deferentibus, quòd ad insulam appellentes pecora quædam abegissent, At vester, inquit, rex quum venisset ad nos, non modo pecudibus abreptis, verum ipso etiam pastore exoculato recessit. Alludens ad fabulam de Vlysse, — Lepidè

Vlysse, qui Cyclopem Polyphemũ excæcauit.

DION.

1 Dion qui Dionysium regno expulit, quum accepisset Calippũ, cui & inter hospites & amicos suos fidebat maxime, sibi moliri insidias, nõ potuit inducere animũ vt illũ cõuinceret, dicens, Mori satius esse quàm viuere, si non ab hostibus tantũ, verumetiã ab amicis cauendum esset. Dignus erat optimis amicis, qui mori prius habuerit, quã amico diffidere.

Modestè

2 Idem exul quum Pteodoti Megarensis opera opus haberet, & ad ædes illius veniens videret illum ob negotiorum magnitudinem ægrè quenquam admittere, amicis ob id indignantibus dixit, Quid hunc incusamus? Nonne & ipsi cùm Syracusis essemus eadem faciebamus?

ARCHELAVS.

1 Ab Archelao in conuiuio quodam familiaris quidam, sed parum humanus, petijt sibi dari poculum. Archelaus autem illico mandauit puero, vt hoc poculum daret Euripidi. Id factum admiranti postulatori, Tu quidem, inquit, dignus eras qui peteres, nec acciperes: at hic dignus erat qui acciperet vel non petens. Significans alteri hoc tribuisse regiam familiaritatem vt auderet quiduis petere: at Euripidis boni viri pudorem hoc mereri, vt vltro donaretur aliquid.

Ab altero petitum, alteri datũ

2 Idem tonsori garrulo subinde roganti, quomodo te rado, ô rex? Silendo, inquit. Alter aliud responsum expectabat, & hinc dicti lepos. Quidam sunt in curatione morosi, Archelao satis erat si sileret. Nobis autem interdum etiam cum ebrijs paritérque loquacibus res est.

Garrulitas

3 Quum Euripides in conuiuio formosum illum Agathonem amplecteretur deosculaturque, cui iam barba prouenire cœperat, Archelaus amicis dixit, Ne miremini: nam pulchrorum etiam autumnus pulcher est. Ciuiliter excusauit amicum apud amicos.

Ciuiliter

4 Timotheus citharœdus quum ingens præmium ab Archelao sperasset, ac minus speratis accepisset, palàm illum incusabat: proinde aliquando canens hanc particulam, Tu verò terræ filium argentum laudas: nutu regem denotauit. at Archelaus succinuit, Tu verò petis. In Græcis verbis plus est gratiæ ob vocum affinitatem, αἰνεῖς αἰτεῖς, id est, laudas, petis. Turpiter petit, qui non probat quod petit.

Aptè retortum

5 Quum à quodam aqua conspersus esset, amicis illum aduersus eum qui hoc fecerat inflammantibus, Imò, inquit, non me conspersit, sed eum quem me esse putauit. Quid hac moderatione ciuilius? Hoc exemplo facilè decet ignoscere, qui licet in præpoten-

Leniter

tem, tamen imprudentes delinquunt.

PTOLEMAEVS, *Lagi filius.*

1 *Ptolemæus Lagi filius plerunque apud amicos & cœnare solet & dormire. Quòd si quando illos vicißim acciperet cœna, amicorum rebus vtebatur, commodato sumens ab illis pocula, aulæa & mensas. Ipse verò sibi non parabat plura quàm exigeret necessitas, sed regalius esse dicebat ditare, quàm diuitem esse.*

Frugalitas regia

Vox regia:

2 *Idem quum peragranti Aegyptum, comitibus non consequutis, cibarius in casa panis datus esset, negauit vllum cibum vnquam sibi visum suauiorem. Aderat enim optimum condimentum fames.*

Fames cõdimentum

3 *Quum grammaticum notasset inscitiæ, quærens ab eo quis esset Pelei pater, vicissímque audisset, dic tu prius quis sit Lagi pater: amicis inuitantibus ad tantæ improbitatis vindictam, Si regium est, inquit, non pati vt à quoquam dicto attingatur, nec illud regium est, quenquam dicto lacessere. Iniquè petit vindictam qui prior laceßiuit, cuiuscunque dignitatis fuerit. Nec suæ dignitatis meminisse debet qui referitur, quũ eius prærogatiuam lacessendo deposuerit.*

Lenitas regia

XENOPHANES.

1 *Xenophanes Lagi filius, quum ipsi Hermoneus timiditatem obijceret, quòd nollet secum*

secum tesseris ludere, Fateor, inquit, me non solùm meticulosum, verumetiam vehementer meticulosũ, sed aduersus inhonesta. Honesta formidolositas est, quæ deterret à turpibus.

Timiditas laudata

DEMETRIVS, *Antigoni filius.*

1 *Quum Rhodum obsideret Demetrius, & in suburbio cepisset tabulam quandam Protogenis clarißimi pictoris opus, in qua pinxerat Ialysin, id est, Bacchum, Rhodijs per caduceatores obsecrantibus vt tabulæ parceret, respondit, Se citius patris imagines quàm eam picturam aboliturum. Tantum honoris habuit arti rex.*

Honos artibus

2 *Idem fœdere cum Rhodijs icto, helepolim, id est machinam quandam à capiendis vrbibus ita dictam, apud illos reliquit, quæ simul & regis magnificentiam, & illorum fortitudinem testaretur. Nec hoc inter apophthegmata recensendum erat. Cæterùm monumentum illud admonebat, Rhodum à Demetrio magnificè oppugnatam, ac Rhodios fortiter patriam defendisse.*

Helepolis

3 *Athenienſium qui defecerant vrbem quũ cepisset, eáque grauiter rei frumentariæ penuria laboraret, protinus conuocata concione dilargitus est illis frumentum gratis. Quúmque his de rebus loquens apud populum barbarismum commisisset, vocem quampiam secus quàm oportuit pronuntians, &*

Victor benignus

quidam è consessu quomodo sonanda fuisset dictio loquentem interpellans admonuisset, Pro hac, inquit, correptione altera quinquaginta medimnorum millia vobis addo. Vtrũ in hoc potius miremur benignitatem in eos qui modò fuerant hostes: an ciuilitatem, qui corrigentis officium non tantum boni consuluit, verumetiam tanta mercede dignum existimauit?

Philosopho honos habitus

4 Demetrius quum Megaram occupasset, Stilbontem philosophum accersitum rogauit, num quis militum aliquid rerũ abstulisset, Nullus, inquit. Neminem enim vidi qui sciẽtiam raperet. Sentiens sola animi bona non esse bellorum violentiæ obnoxia.

Salsè

5 Rursus quũ Demetrius abductis omniũ ciuium seruis Stilbonti diceret, Ciuitatẽ vestrã liberã vobis relinquo, Rectè, inquit Stilbon, nullum enim in ciuitate seruũ relinquis.

Lamia meretrix

6 Lysimacho Demetrium impetente conuitÿs, dicentéque, Lamiam sibi visam meretricem de scena tragica prodeuntem. hæc erat amica Demetrÿ magnificè culta. Demetrius respondit, meretricem Lamiam esse modestiorem meliúsque moratam, quàm ipsius Penelopen: coniugem illius notans.

Lamia regis

7 Quum legatis à Demetrio ad Lysimachum missis, Lysimachus per otium narraret aliquando, quomodo coactus ab Alexandro cum

cum ferocissimo leone colluctatus fuisset, & cicatrices ostenderet in cruribus ac brachÿs è feræ vngulis relictas, legati dixerunt, & noster rex graues feræ Lamiæ morsus in collo gestat: notantes suauiorum amatoriorum vestigia, simul alludentes ad Lamiam beluam.

Fortunæ vicissitudo

8 Nemo demetrio fuit vtraque fortuna exercitatior. Itaque solet in fortunam illud Aeschyli dicere:

Σύ τοι μ' ἔφυσας, σύ με καταθεῖν μοι δοκεῖς. Id est,

Tu me extulisti, tu ipsa rursus deÿcis.

Pietas mira in filium

9 Quum Erasistratus Demetrio Antiochi filÿ mentem qua mori destinarat, indicasset, simúlque fassus esset, huius affectionis caussam esse amorẽ: Demetrius qui adolescentem vnicè adamabat, per omnia multis cum lacrymis cœpit obtestari, vt illius incolumitati consuleretur. Quum Erasistratus addidisset, immedicabile malum esse, quòd in ipsius vxorem deperiret: hoc audito Demetrius multo vehementius cœpit obtestari, vt ob salutem filÿ cederet illi suam cõiugem. Ista, inquit, ô pater, tibi facile dicuntur, sed aliud diceres, si tuam cõiugem Stratonicem adamaret. Hic quum rex deos cõprecaretur, vt liceret amorem filÿ commutare, & à medici coniuge in suam transferre, nihil se non facturũ, si mo-

 do

do liceret seruare filium: Erasistratus patris dextram amplexus, Nihil est, inquit, ô rex, in quo iam Erasistrato indigeas. Etenim quum & pater sis & maritus & rex, optimus eris tuæ familiæ medicus. Non enim in coniugem meam, sed in Stratonicen tuã Antiochus deperit. Post hæc Demetrius edixit, vt Antiochus rex, Stratonice quam filio cessit, regina nominaretur.

10 In machinis bellicis in tantum ingenio artéque præcelluit, vt merito de illo iactatum sit, Demetrij machinas magnitudine sua etiam amicis stuporẽ, pulchritudine verò etiam hostibus adferre voluptatem.

ANTIGONVS Secundus.

1 Antigonus secundus, quum Demetrius pater esset captus, ipsique per amicum in hoc missum mandasset ne curaret, si quid scriberet à Seleuco compulsus, neque ciuitates illi cederet, vltrò scripsit ad Seleucum, cedẽs illi totam ditionẽ, séque obsidem offerens, si Demetrius pater dimitteretur. Hîc pietas certabat cum pietate. Pater sui negligens, volebat parci filio filijque regno: filius contrà, patris libertatem & regno & seipso priorem habuit.

Pietas in patriam

2 Quum pugnaturus esset aduersus Ptolemæi milites, gubernatórq; admoneret plures esse naues hostium, Pro quot, inquit, nauibus

Oculus domini

uibus supputas quòd ego hîc præsto sum? Sentiens ad victoriam plurimũ habere momenti, si strenuus imperator præsens regat exercitum. Ptolemæus autẽ tum suis non aderat.

3 Quum aliquãdo cederet hostibus immi-nentibus, aiebat se nõ fugere, sed vtilitatem à tergo sitam persequi. Sentiens nõ esse turpe fugere, quoties magis expedit hosti dare locum quàm conserere manus. Dicti gratia in hoc est, quod quum fugere & persequi sint contraria, ille fugiens interpretabatur se persequi magis quam fugere. Persequimur enim hostem, & persequimur id quod studiosè expetimus.

Fuga excusata

4 Adolescenti cuidam qui patrem habuerat fortem, quanquam ipse nõ admodum vt videbatur, bonus erat miles, postulãti vt patris stipendia caperet, At ego, inquit, ô adolescentule, non ob patrias, sed ob proprias cuiusque viri virtutes mercedem ac munera dare soleo. Hoc sermone iuuenẽ extimulans, vt patris fortitudinẽ æquaret, si quantũ ille capere solet, vellet accipere. Apud Græcos maior est dicti gratia ob vocum affinitatem, ἀνδραγαθίας πατραγαθίας, quæ vox posterior ad prioris imitationem efficta est.

Sua quisq; virtute cõmendetur

5 Zenone defuncto, quem vnum ex philosophis maximè suspiciebat, dicere solet, gestorum suorum theatrum esse sublatũ, quòd

Placere bonis

ad illius viri iudicium potissimè componeret suas actiones, quem vnum pro multis hominum milibus habebat.

LYSIMACHVS.

6 *Lysimachus in Thracia superatus à Dromacheta, quum ob sitis impatientiam tum se tum exercitum dedidisset, posteaquam bibit iam factus captiuus, O dij, inquit, quàm breuis voluptatis gratia me ex rege feci seruum.*

De Philippo quod hic habebatur, referetur suo loco: neq; enim hoc est apophthegma Lysimachi, sed Philippi.

7 *Idem offensus libertate Theodori, dixit illi, Quoniam istis eras moribus, patria te eiecit. Sanè, inquit, quòd me vt Semele Bacchum ferre non posset. Sentiens se maiorem esse quàm vt à malis ferri posset, à quibus tamen non tam suo quàm ipsorum malo pulsus esset. Semele Bacchum conceperat ex Ioue fulminante, quúmque fœtum igneum ferre non posset, infans exectus est, & Iouis femori insutus.*

Exilium excusatum

8 *Antipater quum didicisset Parmenionẽ ab Alexandro interfectum, dixit, Si Parmenio struxit insidias Alexandro, cui fidendum est? Si non struxit, quid agendum? Erat Parmenio velut alter Alexander in rebus militaribus. Si tantus amicus fefellit, non est tutum cuiquam amico fidere: si Alexãder nihil commerit-*

Amicitiæ regum

commeritum sustulit, præstat à regum negotijs abstinere.

9 *De Demade oratore iam grandæuo dicere solet, Demadis vt immolatæ victimæ, nihil superesse præter linguã & ventrẽ. nã vẽter ex hostia abijciebatur, & lingua dabatur præconi. Ita senex orator tantũ loquebatur. Loquacitas enim crescit cũ ætate. Tradunt autẽ Demadẽ luxui gulæ fuisse deditũ, vnde & Phocionis reprehẽdit frugalitatem.*

Venter & lingua

ANTIOCHVS Tertius.

10 *Antiochus tertius scripserat ciuitatibus, vt si quid per literas iuberet, quod aduersaretur legibus ne curarẽt, perinde quasi ipso nescio scriptum esset. Interdum enim principes dum metuunt quosdam offendere, scribunt quæ fieri nollent. Quicquid autem pugnat cũ legibus, hoc velut insciente principe tentatum haberi decet, quum ipse nihil aliud sit quàm legum minister.*

Iustè

11 *Idem quum Dianæ sacerdotem vidisset supra modũ eleganti forma, continuo soluit Epheso, veritus ne vis amoris aliquid ipsum facere cõpelleret, quod phas non esset. Immane quantum absunt ab huius ethnici principis religione Christiani milites, qui deo dicatas virgines cõstuprare pro ludo ducunt.*

Pudicè

ANTIOCHVS Quartus.

12 *Antiochus cognomento Accipiter, cũ fratre*

tre Seleuco pro regno bellum gerebat. At vbi Seleucus à Galatis victus, nusquam appareret: sed interfectus in prælio crederetur, deposita Antiochus purpura, pullā vestem induit: rursus paulò pòst quum audisset illum esse incolumem, pro læto nuntio dijs immolauit, fecítque vt ciuitates ipsi subditæ coronas gestarēt. Solent fratrum iræ si quādo inciderint, esse acerrimæ, solet regni cupiditas nihil impium aut nepharium ducere. At hic hac moderatione regnū ambijt, vt fratrē vellet incolumem. Quanquam non video quur debeat hoc inter apophthegmata recenseri.

Pietas in fratrem

EVMENES.

13 Eumenes insidijs petitus à Perseo, credebatur extinctus. Is rumor quum Pergamum esset perlatus, Attalus eius frater imposito sibi diademate, ductaque fratris vxore, regnum occupauit. Cæterùm quum audisset illum viuum, vt solet, profectus est illi obuiā vnà cum satellitibus hastam gestans. Eumenes autem amanter illum amplexus dixit in aurē, Ne festines ducere priusquam me mortuum videris: nec præterea per omnem vitā vllam offensi animi significationem vel dicto vel facto dedit: quin etiam moriens fratri & vxorem & regnum reliquit. Cuius animi memor Attalus, quum multos ex se liberos haberet, nullum tamen regno educauit, sed

Humanitas fratrum

sed Eumenis filio posteaquam adoleuisset, adhuc viuens principatum tradidit.

PYRRHVS.

14 Pyrrhus Epirotarum rex quum à filijs etiamnum pueris interrogaretur, Cui nostrum relinques regnū? Quicunque, inquit, vestrum acutiorem habuerit ensem: significans se non ætati daturum principatus successionem, sed virtuti. Hoc stimulo liberos omnes ad certamen fortitudinis excitauit.

Virtus succedit

15 Interrogatus vter melior tibicen videretur, Pythónne an Charisius, Polysperches, inquit. Is erat egregius dux exercitus. Contempsit artem imbellem, & vtrique prætulit strenuum ducem.

Ars imbellis

16 Bis commisso cum Romanis prælio vicerat, sed desideratis cōpluribus amicis ac ducibus: hic Pyrrhus, Si vno, inquit, adhuc prælio Romanos vicerimus, actum fuerit de nobis. Quod victi solent dicere, hoc dicebat victor, declarans victoriam magno emptā nō esse victoriam, sed calamitatem.

Victoria magno empta

17 Quum è Sicilia solueret, frustratus eius videlicet potiundæ spe, conuersus ad amicos, Cuiusmodi, inquit, palæstrā reliquimus Romanis & Carthaginiensibus? significans se certamen hoc cruentum & operosum libenter alijs cedere. Interdum felicius est nō assequi, quàm nimio mercari quod ambis.

Magno paranda

Pyrrhus

18 Pyrrhus ei cui delectum militum commiserat, dixisse fertur, Tu grandes elige, ego eos forteis reddam. Significans institutione fieri bonum militē. Fertur autē Pyrrhus disciplinæ militaris optimus fuisse magister.

Institutio

19 Idē dicere solet, plures vrbes Cineā oratione subegisse, quàm ipse cepisset armis. Erat autem Cineas Thessalus, vir magni ingenij, qui audito Demosthene ad illius æmulationē se contulerat, sed vim præcipuè exprimens. Confirmatū est itaque quod dicit Euripides: πᾶν ἐξαιρεῖ λόγος, ὃ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν. id est, Cuncta sermo conficit, Quæcunque ferrum efficere poßit hostiū.

Eloquentiæ vis

20 Quum rebus feliciter gestis domum redisset, & à suis aquila diceretur, Per vos, inquit, aquila sum. Quur enim nō essem, quum vestris armis veluti pennis subleuer? Modestißimè gloriosi cognominis laudem in suos milites, transferens, vitauit inuidiam.

Aquila in nubibus

21 In Ambracia quum amici suaderent, vt quendam maledicum multa in ipsum blaterantem expelleret, Satius est, inquit, vt hîc apud paucos nobis maledicat quàm apud omnes obambulans.

Moderatè

22 Quum Athenas venisset, & ingressus arcem Palladis rem diuinā fecisset, eodem die descendens ex arce, collaudauit quidē Atheniensium erga se fiduciam, cæterum admonuit, si saperent, ne posthac cuiquam regum portas aperirent. Significans omnibus regibus natura inuisam populi libertatem.

Reges non admittēdi

23 Meton quidam, quum in cōcione Tarentini tractarent de bello suscipiendo, déque Pyrrho asciscendo, sumpta corona & lucerna, præcedente tibicine velut ebrius comessabundus venit in forum, atque vt fit, alijs applaudentibus, alijs ridentibus, nonnullis etiam ad canendum hominem inuitantibus, processit, in concionem, ac tanquam cantaturus astitit. Silente verò turba dixit, Rectè facitis viri Tarentini, qui iocari ludere que dum licet, qui velint, permittis. Atqui si sapitis, omnes hac ludendi libertate fruemini priusquam Pyrrhus adueniat. Nam tum nō nostro, sed illius arbitrio viuendum erit.

Sapiens sub stultī persona

24 Cineas vt Pyrrhum à bellandi studio reuocaret, sic per otium cū illo colloquutus est, Romani feruntur bellacißimi, sed his superatis quid dein agemus Pyrrhe? Tum Italiā, inquit Pyrrhus, totā occupabimus. Hic denuo Cineas, quid Italia subacta? Sicilia, inquit Pyrrhus, proxima est. Tum Cineas, Num hic erit militiæ finis? Nequaquam, inquit Pyrrhus, sed hæc tantū præludia sunt ad res maiores. Superest Libya & Carthago. Rectè, inquit Cineas: nam his potitus facilè & Macedoniam recipies, & Græciæ dominaberis.

Consilium prudens

ris. Sed deletis omnibus, quid tandem faciemus? Hic arridēs Pyrrhus, Tum, inquit, otiū agemus ô beate, & quotidie Cothon erit, mutuísque sermonibus nos inuicem delectabimus. Tum Cineas, At quid vetat, ô rex, quo minus nūc iam isto otio, isto Cothone & mutuis sermonibus perfruamur? Nunc enim citra negotiū suppetit nobis ea facultas, quam per sanguinem, per molestias, per pericula tum nostra tum aliorum sequimur, incerti an assecuturi.

Inexpectato

25 Quum Pyrrhus rex falsas aduentus sui causas prætexens Laconicam inuasisset diripuißétque, Lacedæmoniorum legatis expostulantibus quòd non indicto bello Laconicam inuasisset, Nec vos, inquit, Spartani, quod facturi estis, prius alijs denuntiatis.

26 In victoria Tarentina Romanorū militum virtutē ac ducū prudentiā admiratus exclamauit, ô quàm facile erat orbis imperiū occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis. Ita Florus in epitomis li. 1.

ANTIOCHVS.

27 Antiochus ille qui bis exercitum duxit aduersus Persas, quum in venatu quodā feram insequitur, aberrans ab amicis ac famulis in casam pauperum quorundam, quibus ignotus erat introijt: atque inter cœnam iniecta mentione regis, audiuit quòd cætera

quidem

quidem probus esset, sed, plerasque functiones mandaret amicis improbis, ipse ad eorum facta conniuens: tum quòd immodico venandi studio frequenter necessaria negligeret. Ad hæc tum temporis nihil respōdit, nec quis esset prodidit: verùm vbi diluculo satellites venissent ad casam, iamq; agnosceretur, allata purpura simul cum diademate, Age, inquit, ex quo vos indui, heri primum vera de meipso audiui. Nā ferè hoc studio est his qui viuunt in aulis principum, ne quid audiant nisi blandum auribus.

Reges raro verum audiunt

28 Idem quum vrbem obsideret Hierosolymam, Iudæis ad maximum illud festum celebrandum septem dies petentibus, non solùm eos concesßit, verum etiam tauros auratis cornibus adornatos magnamq; thymiamatum & aromatum vim vsq; ad portas vrbis cum pompa solenni deduci iußit, traditaq; illorū sacerdotibus hostia ipse in castra rediit. Iudæi verò regis benignitatem admirati, protinus à festo peracto in fidem illius sese dederunt. Hoc vt bellum est strategema, ita nihil habet apophthegmatis, vnde probabile est à studioso quopiam adiectum in Plutarcho.

Benignitas in hostes

29 Antiochus quū à L. Scipione vltra Taurum montem submotis imperij finibus, Asiam prouinciam, vicinasq; ei gētes amisisset, gratias egit populo Romano, quòd magna parte

kk cura

curarum per eos liberatus esset. Intellexit vir prudēs, vnius hominis animum quamuis vigilantem, non posse tot negotiis parem esse.

GRAECORVM DVCVM APOPHTHEGMATA.

THEMISTOCLES.

1 Themistocles quum esset adolescens, in compotationibus ac mulierum amoribus volutabatur. At posteaquàm Miltiades factus imperator apud Marathonem deuicisset barbaros, iam nullus offendit illum quicquam agentem præter decorum. Percōtantibus autem vnde sic esset repētè mutatus, Miltiadis inquit, trophæum non patitur me dormire neque cessare. Gloriæ studium excussit amorem voluptatum, clauum, vt aiunt, clauo. Gloriæ studium

2 Interrogatus vtrum Achilles esse malet an Homerus. Dic ipse prius, inquit, vtrum malles esse victor in Olympiis an præco, qui victores pronuntiat: sentiens multo præstantius esse res egregias gerere, quàm gestas celebrare, Homerum præconi conferens. Præcones poetæ

3 Quum Xerxes ingenti illa classe descenderet in Græciam, Themistocles metuens ne Epicydes Demagogus, homo turpiter lucri auid- Coruptela munerum

auidus, ac formidolosus, si nactus esset imperium perderet ciuitatē, pecunia data illi persuasit, vt à militari præfectura abstineret. Nec hoc quidem video quur inter apophthegmata debeat commemorari.

4 Adimantus abhorrens à pugna nauali, ad Themistoclē qui Græcos huc hortaretur incitaretq; ita loquutus est, ô Themistocles, qui in certaminibus ante alios prosiliūt, mos est flagris cædere. Cui Themistocles, Sic est Adimante, vt dicis, sed nec eos qui se subducunt coronat quisquam. Adimantus notauit in Themistocle præcipitē audaciā, ille vicissim illum insimulauit formidolositatis, qui cū opportunitas inuitaret, detrectaret pugnā. Retortum crimen

5 Quum Euribiades baculum sustulisset in Themistoclem obstrepentem, Percute, inquit, sed tamen audi. præsens animus & suo fidens consilio. Fiducia

6 Idem quum Euribiadi non persuaderet, vt in angustiis cōmitteret nauale prælium, clàm ad barbarum misit qui illum hortaretur, ne formidaret Græcos fugam adornantes. Persuasus rex prælio superatus est, nimirum pugna commissa loco Græcis commodissimo, Post hæc denuo misit ad illum qui moneret vt quàm posset ocyssime fugeret ad Hellespontum, Græcos enim de soluendo ponte cogitare: hæc callidè, quò quum hoc ageret vt Exul in patriam

Græcos seruaret, regis incolumitati prospicere videretur. Hoc ingenio Græciam à barbaris liberauit non minore gloria, quàm Miltiades retulerat ex Marathonia victoria.

7 Seriphio cuidam obiicienti, quòd nō ex sese, sed ob vrbis nobilitatem celebris esset, Vera, inquit, prædicas. Neq; enim ego si Seriphius essem, clarus essem, neq; tu si Atheniensis: nō inficiatus est, vrbis celebritatem nonnihil facere ad illustre nomen, sed illum esse tam ignauum, vt etiam si fuisset natus Athenis, nihilominus fuisset obscurus futurus.

Obscuritas

8 Antiphates adolescens qui prius Temistoclem amantem fugerat ac fastidierat, vbi vidit illum gloria celebrem potentiaq; magna pollentem, vltrò adiit illum blandiens: cui Themistocles, ô adolescens, sero quidem ambo, sed tamen sapere cœpimus: sentiens illum non arripuisse occasionem sese offerentem, sibi verò nunc non vacare per negotia talibus affectibus indulgere.

Occasio neglecta

9 Simonidi petenti vt in negotio quodam sententiam iniustam pronuntiaret, Neque tu, inquit, bonus poëta fueris si præter musicæ modulos caneres, neque ego princeps bonus, si contra leges pronuntiem.

Iustè

10 Filium quem mater adamabat atque in deliciis habebat, plurimum omnium Græcorum posse colligebat hunc in modum, Athenienses, inquit dominantur Græcis, ego Atheniensibus, mihi mater, matri filius.

Affectus priuati

11 Quum ex procis filiæ virum probum diuiti prætulisset, quibusdam hoc admirantibus, Malo, inquit, virum absque pecunia, quàm pecuniam absque viro. Vir strenuus facilè parabit pecuniam, ignauo pecunia inutilis est.

Vir pecunia potior

12 Quum prædium venderet, iussit præconem hoc addere, quòd bonum haberet vicinum: sentiens iuxta Hesiodum, ex bono vicino plurimum esse vtilitatis, vt contrà, ex malo noxæ plurimum.

Vicinus bonus

13 Atheniensibus ipsum contumelia afficientibus, Quid tumultuamini, inquit, aduersus eos, à quibus sæpenumero fuistis affecti commodis? Aiebat autem se similē platanis, sub quarum vmbra accurrunt homines afflicti tempestate, & easdem simul vt rediit serenitas vellunt, conuiciisque petunt: sentiens hunc esse populi morem, vt in belli periculis implorent opem fortium virorum, in pace contemnant ac vexent eosdem.

Ingratitudo

14 In Eretrienses ita cauillari solet, vt diceret eos similes piscium, qui gladioli vocantur, quippe qui gladium quidem haberent, cor autem non haberent: notans illorū ignauiam, quòd armatis non adesset animus.

Armata timiditas

15 Posteaquam Themistocles primū Athenis,

nis, mox tota Græcia depulsus, ad Persarum regem confugisset, admissus iussus est dicere: at ille respondit, orationem similem esse pictu ratis stragulis. Nam quemadmodum, inquit, illæ dum extenduntur ostendunt imagines, dum contrahuntur, celant easdem & abolent: itidem fit in oratione. Petiit autem anni spatium, vt interim Persicam linguam suo arbitrio perdisceret, ne regi per interpretem cogeretur ea quæ sentiret explicare. Diffisus est interpreti, qui dum quædã omittit, quædam addit, quædam aliter narrat, perdit orationis gratiam. Vbi verò multis muneribus à rege est honoratus, citoq; factus diues, dixit suis, ô pueri, perieramus, nisi periissemus. Perire videtur qui cogitur exulare, at Themistocli feliciter cessit exilium.

Exilium felix

16 Quum Xerxes expugnatis Thermopylis crudeliter tractasset Astum, & hac fama perterriti classiarij cogitarent de repetenda domo, idque plerique suaderent, solus Themistocles obstitit, dicens eos vniuersos hostibus fore pares, dispersos verò perituros. Ita Probus Aemilius.

Coniunctæ vires

17 Themistoclis pædagogus dicere solet, Nihil, inquit, mediocre futurus es ô puer. Nam aut magnum bonum eris Reipublicæ, aut magnum malum Generosa indoles si accedat recta institutio, magno bono est patriæ

Nil mediũ

sin ad

sin ad vitia degeneret: ingẽs adfert malum.

18 Quoniam adolescens feroci mutabiliq; ingenio videbatur mirantibus mutatos mores dicere solet, Asperos & indomitos pullos in optimos equos euadere, si quis illis adhibeat disciplinam rectámque institutionem.

Institutio

19 Ad Olympiæ celebritatem profectus quũ in stadium processisset, omnes neglectis certaminibus oculos in ipsum intenderunt, in eoq; contemplando diem totum consumpserunt, ac Themistoclem illum cum plausu & admiratione peregrinis ostenderunt. Ea re lætus vir gloriæ cupidissimus dixit amicis, se eo die laborum quos pro Græcia suscepisset, omnium fructum amplissimũ reportasse.

Gloria ducis

20 Idem facilitate morum multos ciuiũ sibi conciliarat, atq; hinc popularem potentiam adeptus. Itaq; cuidam ipsum admonenti, bene principatũ geres Athenis, si cũctis æqualis & communis esse voles: respondit, Nunquàm ei sellæ insederim, vnde nihilo plus à me ferrent amici quàm alieni.

Aequalitas

21 Idem ludum præteriens in quo diceretur esse professio, rogauit quid is profiteretur: quum responsum esset, artem memoriæ: contempsit, dicens, At ego malim artem obliuiscendi. Vox hæc digna fuit eo qui linguam Persicam intra annum potuit ediscere. Et sunt quorum obliuio nobis gratior sit quàm

Memoria

 mem

memoria. Facile meminimus quæ volumus, at non licet obliuisci quæ volumus.

22 Quum aliquando theatrum peteret, interroganti cuidam cuius vocem esset libentissimè auditurus, Eius, inquit, à quo artes meæ quàm optime canerentur: Ingenue fassus, se magno gloriæ studio teneri. Solent autem olim musici in publico virorum illustrium laudes canere.

23 Quum aliquando ad mare visendi cadauera gratia accessisset, ac torques armillasq; passim disiectas videret, ipse quidem prætereriit, sed amico qui sequebatur dixit, Collige tu tibi, nam tu Themistocles non es. Ne tam obuia quidem præda cõmoueri potuit, vt quicquam ageret indignum egregio duce, cui gloria debet esse satis magnũ virtutis præmiũ. Præda cõtempta

24 Quum apud Andrum argentum peteret, Duos, inquit, ad vos adduco deos, Vim ac Suasionem: Significans si minus impetraret suadendo, se vi erepturum. At illi responderunt apud se quoque duas magnas esse deas, Inopiam & Impossibilitatem, per quas non liceret dare quæ petebat. Dii Vis, & Suasio

25 Ab Artabano regis Persarum satrapa rogatus, quẽ Græcorũ diceret aduenisse, Hoc, inquit, ante regem nemo sciet Artabane. Senserat Artabanus è colloquio non esse vulgarem hominem: Themistocles autem ignotus esse Optimi eciuntur

esse studuit, donec se regi suapte oratione cõmendaret. Rex audito Themistocle precatus est deum suum Arimenium, eam mentem immittere pergeret hostibus suis, vt eiusmodi viros à se expellerent.

ARISTIDES.

1 Aristides cognomento iustus, semper suo vnius præsidio fretus Rempublicam administrabat, à sodalitatibus abhorrebat, velut ab amicorum potentia, quæ ad iniuriam aliis inferendam adderet animum. Quantum ille vir abhorruit ab omni factione, qui non ob aliud vitabat amicitias, quam ne per illas adigeretur ad aliquid faciendum quod iustum non esset, aut cogeretur abstinere ab eo quod iudicasset Reip. conducere. Nunc mundus vndique plenus est sodalitatibus, sed titulis plausibilibus ac religionis lenocinio cõmendatis. Nec his fortasse dedisse nomen expedit viris insigni virtute præditis, eo quòd maios pars, quæ ferè deterior est, sæpe cogit facere quod nollent, aut absistere ab eo quod erat factu optimum. Factiones & sodalitates

2 Quum Athenienses eò concitati essent, vt Aristidem ostracismo, id erat damnationis genus quod testulis peragebatur, in exilium agerent, ac rusticus quidam illiteratus testulam ad eum deferens iussisset vt Aristidis nomen inscriberet, Nostine, inquit Aristides Lenitas

stides, Aristidem? Quum ille negasset se nosse, molestè tamen ferre, quòd iustus cognomine diceretur: siluit Aristides, & nomen suum inscripsit testulæ ac reddidit. Tam leni animo ferebat iniustam damnationem. Grauissimum autem vitæ innocenter actæ testimonium, è tanta multitudine neminem extitisse qui aliud obiiceret quàm Iusti cognomen, quod ipse tamen sibi non imposuerat.

3 Erat illi simultas cũ Themistocle. Huic quũ delectus esset collega ad peragendam legationem, Vis, inquit, Themistocles vt in his mõtibus simultatẽ deponamus? Nã si videbitur, reuersi illã resumemus. Priuatos affectus publicæ posthabuit vtilitati. Ex his enim ferè omnis humanæ vitæ pernicies nascitur.

Integritas

4 Quum Græcis tributa indixisset, tanto pauperior rediit, quantũ absumpserat in peregrinatione. Atqui in tali genere functionis solent alij messem opimam metere. Eo magis ille cauit, ne quid suspicionis eiusmodi cõflaret sibi, proinde suis impendiis rem gessit.

Sanctitas non ficta

5 Quũ hi versus, quos de Amphiarao scripsit Aeschylus, in theatro recitarentur,

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
Ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

Id est,

Neq; enim videri, at esse studet vir optim⁹

Sege,

Segetem profundam mente studiosa colens.
Consilia quando hinc germinat salubria.

Totus populus in Aristidem vertit oculos, agnoscens hoc laudis in eum competere.

Simultas magistratuum

6 E concione quadam, in qua frustrà Themistocli obstiterat, discedens clara voce testatus est, res Atheniensium incolumes esse non posse, nisi & ipsum & Themistoclem in barathrum coniicerent: prius habens in carcerem ire, quàm ob duorum simultatem minus rectè consuli publicis commodis.

Aequitas

7 Quendam reum egerat: at quum iudices post Aristidis accusationem nollet audire reum, sed protinus ad suffragia quibus eum damnarent properarent, Aristides supplex pro reo intercesit apud iudices, vt eum iuxta legum præscripta diligenter audirent. Tanta erat in viro legum æquique obseruatio.

Extra causam

8 Quum inter duos priuatos causam cognosceret, & alter quo Aristidem irritaret in aduersarium, extra causam multa commemoraret, quibus ille læsisset eum, Aristides interpellans hominem, Ista nunc inquit, missa fac bone vir, & si quid te læsit eloquere: tibi enim in præsentia, non mihi iudex sedeo.

9 Fuit & procurator fisci, quod munus quum sanctissimè gessisset, tamen à Themistocle delatus est, ac repetũdarum damnatus. Sed optimatum fauore non solùm illi mulcta

remiss

remissa est, verumetiã eidem redditus est muneri: quod per simulationẽ sic administauit, vt omissa pristina seueritate, lenem se facilémque praeberet ijs qui publico malo gaudẽt ditescere. Horum opera factum est, vt populus tertio munus summis fauoribus idem deferret Aristidi. Tum ille, Ob integre gestum munus dãnastis, nunc quoniam praeter aequũ multa cõcessi ciuitatis expilatoribus, honore dignum iudicatis. Hoc igitur honore delato, plus mihi dedecoris afferri puto, quàm dãnato ac mulctato irrogastis. Norat quibus artibus posset fieri gratiosus apud populum, nisi maluisset iustus esse quàm plausibilis. Simile quiddam apud Terentium facit Demea.

Damnata integritas

10 Quum iret exulatum sublatis in coelum manibus deos comprecatus est, sic prosperarent res Atheniensium, vt illis Aristides nunquam veniret in mentem. In rebus enim afflictis solet populus ad egregios viros confugere, id quod euenit. Siquidem tertio pòst anno quum Xerxes Atticam adoriri statuisset, Aristides ab exilio reuocatus est.

Vindictae neglectus

11 Themistocles in concione dixit, se reperisse consiliũ quod summopere pertineret ad dignitatem Atheniensiũ, sed id eius esse generis, vt proferri non expediret: populus censuit vt vni Aristidi indicaret, si is probaret probaturos, omnes. Quũ igitur Themistocles indicasset Aristidi, se de incendenda Graecorum nauali statione cogitare: sic enim fore, vt Athenienses toti Graeciae dominarentur. Aristides ad populũ prodiens dixit, Themistoclis consilio nihil esse vtilius, sed eodem nihil inhonestius. Hac audita voce, populus vetuit ne super ea re in posterum verba faceret Themistocles. Hic certè populus quiddã philosophicum praestitit, repudians vtilitatem cum turpitudine coniunctam: simúlq; declarauit quanta sit spectatae virtutis autoritas, qui non dubitarit Reipub. fortunam vnius iudicio committere.

Autoritas

12 Quum Themistocles irrideret Aristidis consilium, hoc agentis vt census esset in tuto, dicens eam laudem non esse viri, sed scrinij tuto seruantis aurum: deinde summam boni ducis laudẽ definiret, scire ac praesentire hostium consilia. Et isthuc, inquit, ô Themistocles faciendum est, sed in primis oportet habere manus abstinentes, atque haec egregij ducis praecipua laus est. Hoc sermone taxauit Themistoclis rapacitatem.

13 Quum Aristides duceretur ad suppliciũ, quidam inimicus expuit illi in faciem: ille nihil aliud quàm abstersit faciem, & subridens ait magistratui comitanti, Admone istum, ne postea tam improbè oscitet. Huic simillimum est quod adscribunt Phocioni.

Marc

14 Marcus imperator triduum cōmoratus Smyrnæ, quoniam nondum viderat Aristidem, misit Quintilios qui illum stipatū adducerent. Quur, inquit Cæsar, te sero videmus? Quoniam, inquit, consideratio quædam me impediebat. Tum Cæsar hominis simplicitate delectatus, Quando, inquit, audiam te? Hodie, inquit, propone, & cras audi. Non enim sumus de numero vomētium sed exactè loquentium, licétne ô imperator adesse familiares dictioni? Licebit, inquit Cæsar, est enim negotium publicum. Rursus Aristides, Concedatur, inquit, illis tum acclamare, tum applaudere quantum possunt. Hic arridens Cæsar, isthuc, inquit, in te situm est.

15 Idem dixit, Arimaspas esse cognatos Philippi, quòd ea gens gignat vnoculos.

MIRONIDES.

Ignaui non expectandi

16 Myronides creatus dux exercitus aduersus Bœotos, edixit vt Athenienses exirent. Quum autem adesset congrediendi tempus, ducésque monerent nondum omnes adesse, Adsunt, inquit, qui pugnaturi sunt. Hos itaque quum videret promptos, hostem aggressus vicit: sic interpretans eos qui ob ignauiam non studuissent tempestiuè adesse, ne in pugna quidem bonam operam nauaturos.

PERICLES.

17 Pericles quotiescunque belli dux creatus esset

Imperium in liberos

esset, chlamydem induens apud se dicere consueuit, Attende Pericles, quod gesturus es imperium in liberos, in Græcos & in Athenienses. His dictis se vir cordatissimus hortabatur vt moderatè gereret principatum. Magni ingenij est imperare liberis: at Græci plusquam liberi tum erant: postremò inter Græcos liberrimi Athenienses.

Noxia tollenda

18 Suadebat Atheniensibus vt Aeginam tollerent, veluti Pyrei pituitam, quòd inde suspicaretur bellum oriturum. E corpore malos humores tollere medicorum est.

Vsque ad aras

19 Amico roganti vt pro se falsum diceret testimonium, cui adiunctum erat iusiurandum, hoc est, periurium, respondit, se quidem amicum esse, sed vsque ad aram: sentiens aliquousque gratificandum amicis, sed citra violationem religionis.

Potentia innoxia

20 Moriturus hoc nomine sibi gratulabatur, quòd ipsius causa nullus Atheniensium pullam vestem induisset: significans se nulli causam mortis fuisse, nec vlli diem ab ipso capitis dictum. Pullati sunt qui mortuum lugent: & olim capitis reum amici pullati pullatum comitabantur.

Pudicè

21 Prætor collegam sortitus est Sophoclem poëtam: quúmque simul nauigarent, ac Sophocles conspecto formoso puero dixisset, En quàm speciosus puer, Decet, inquit, ô Sophocles

cles prætorem non modo manus, sed & linguam habere continentem.

22 Quum Thucydides vociferaretur apud populũ aduersus Periclem, quòd in picturas ac statuas summorũ artificum profunderet Reip. census, ipse assurgens rogauit populũ, Videretúrne multum impendisse: quo respondente plurimum, Age, inquit, sint igitur hæc mihi impensa non vobis, atque ipsis donarijs deorum meum tãtum nomen inscribam. Hæc vox subitò mutauit animum populi, iussítque vt publicis impendijs pergeret, nec vllis parceret sumptibus. Tantum valuit animus præsens, & sermo aculeatus. *Gloriæ stimulus*

23 Quum deuictis Samijs Athenas reuersus pro concione laudasset eos qui in bello ceciderant, cæteræ matronæ redeuntem è concione coronis ac vittis decorarunt. Elpinice Cimonis soror propius accedens dixit illi, Præclara sunt ista quæ gessisti, & coronis decoranda, qui nos tot fortibus viris spoliasti. Ad hæc aliáque conuicia nihil commotus Pericles, tantum arrisit, nec aliud respondit quàm versiculum Archilochi: *Aliena curare*

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἀλείφεο. Id est,

Vnguento anus quum sis caueto inũgier.

Significans publica negotia non esse curanda vetulæ. Tam enim hoc indecorum quàm turpe foret eam vnguentis vti. Aut sensit in-

decorũ esse iam anui mariti desiderio teneri.

24 Subito oborto solis defectu quum Pericles videret alios multos, sed præcipuè classis gubernatorem, vehemẽter perturbatos, chlamyde sua texit gubernatoris faciem, interrogauítque, Nunquid hoc horrendum ostentum existimaret: illo negante, Quid interest, inquit, igitur, nisi quòd chlamyde maius est id quod nunc tenebras inducit. Sensit vir prudens interuentu lunæ nobis abscondi solem, quemadmodum opposita chlamys impediebat aliorum aspectum: nullum autem esse ostentum, quod natura fit. *Animo sè*

25 Pericles Ariphroni volenti publico præconio quæri Alcibiadem, qui adolescens clàm domo egressus ad amicum Democratem se contulerat, obstitit dicens, Si fortè nobis inscijs perijt, præconio nihil aliud agetur quàm vt vno tantum die citius manifestum fiat illum interisse: sin saluus, ne per omnem quidem vitam saluus esse poterit. Ciuiliter exclusit Pericles adolescentis infamiam, quam nunquam potuisset eluere. *Ciuiliter*

26 Pericles quũ à populo vocaretur frequenter, non auscultauit dicẽs, ἀσκὼ τακτός εἰμι. Sentiens se non esse cogendum in ordinem, nec pro quolibet è media plebe habendum. *Autoritas*

ALCIBIADES.

1 Alcibiades etiamnum puer, quum in pa-

Vtcunq; vincere

læstra nexu quodam constrictus esset, vnde se non posset explicare, manum colluctatoris mordicus arripuit: illo dicente, mordes Alcibiades vt fœminæ solent: Imò, inquit, vt leones. Hoc de Lacone quodam antè cõmemoratum est, sed in diuersam sententiam: Iam tum agnoscere erat animum cedere nescium.

Fabulæ populi

2 Habebat canem quendam insigni pulchritudine, emptum drachmarum septem millibus: huic amputauit caudam, ac per vrbem obambulare passus est. Demirantibus cur id faceret, Vt hoc, inquit, de me loquantur Athenienses, nec alterius rei sint curiosi. Norat ingenium populi: de claris viris libenter loquimur male, illi morbo suppeditauit materiam leuiorem.

Ludimagister

3 Puer ludum literarium ingressus poposcit Iliadem Homeri, quúmque ludimagister negasset sibi esse quicquam Homeri, impegit illi pugnum & abijt: declarans impudenter eum docere literas, qui non semper Homerum haberet in sinu. Quid ille facturus erat, si pro Homero quis porrexisset illi Michaelem Modistam aut Floristam?

Ratio reddita populo

4 Quum aliquando Periclem inuiseret, & accepisset illi tum non esse otium, propterea quòd perpenderet quo pacto posset Atheniensibus reddere rationem, Nonne satius fuerit, inquit, cogitare quî fieri posit vt non reddat

dat rationem? Notans ita rem gestam, vt non facilè posit reddi ratio: procliuius autem esse in totum effugere rationem, quàm bene reddere.

5 Accitus ab Atheniensibus è Sicilia vt diceret causam capitis, abdidit sese, dicẽs, eum esse fatuum, qui vocatus in ius quærat elabi quum liceat vitare ne eat. Sentiens cõsultius esse non cõmittere se periculo, quàm dare operam vt ingressus periculũ temet expedias. Dictum Græcis sonat iucundius ob vocum affinitatem, φυγεῖν & ἀποφυγεῖν. Græcis autẽ ἀποφυγεῖν δίκην dicitur, qui iudicũ sententijs absoluitur: φυγεῖν, qui vitat aut fugit.

Periculum vitare satius

6 Cuidam autem dicenti, non fidis patriæ de te iudicaturæ? Ego sanè, inquit, ne matri quidem: vererer enim ne insciens pro albo calculo nigrum immitteret.

Diffidentia

7 Nuntianti quòd ipse cum comitibus morte damnatus esset Athenis, At nos inquit, demonstrabimus illis Alcibiadem viuere: simúlque sese ad Lacedæmonios contulit, ac bellum Decelicum, ab vrbe Decelia cognominatum, excitauit in Athenienses.

Vindicta

8 Imbutus philosophiæ præceptis voluptates ac artes indecoras aspernatus est, disciplinas liberales semper amplectebatur. Lyram hoc argumento reijciebat, quòd vocem hominis imitaretur: ex quo colligere licet, olim

Musica contempta

qui lyra canebant, simul & voce cecinisse: plectrum, quòd habitū formámq; liberalem immutaret in illiberalem: tibiam duplici nomine dānabat, & quòd sic mutaret oris habitum, vt vix à familiarißimis agnosceretur qui caneret, & quòd homini propriā adimeret vocem, loquendíque facultatem eriperet. Nemo enim potest simul & inflare tibiam & loqui. Cantēt igitur, inquit, Thebanorū filij, qui dicere nesciunt: nobis autem Atheniensibus, vt à maioribus accepimus, gentis princeps est Pallas & Apollo, quorum illa fistulam confregit, hic tibicinem excoriauit. Proditum est priscorum fabulis, Palladem ad speculum tibia canentem, offensam oris deformitate, proiectam comminuisse tibiam, Apollo Marsyam canendo victum excoriauit.

TIMON Atheniensis.

9 Timon Atheniensis, quem μισάνθρωπον appellat Lucianus, quum erga cæteros esset inhumanißimis moribus, fugerétque consuetudinem hominum, solum Alcibiadem adamabat exosculabatúrque. Id admiranti Apemanto causámque roganti, respondit, ideo sibi charum esse adolescentem, quòd perspiceret illum aliquando magno malo fore Atheniensibus. Amor ob malum

10 Apud hunc quum cœnaret Apemantus, nam & ipsum ob morum similitudinem admitte

mittebat, dicerétque pulcherrimū ô Timon, hoc nostrum cōuiuium: respondit Timon, Ita sanè si tu non adesses. Inhumanitex

11 Idem aliquando prodijt in concionem, factóque silentio quum omnes magnū quiddam expectarent, quòd insolens esset Timonem concionari, dixit, Viri Athenienses, post ædes meas hortulus est, in eóque ficus, vnde multi iam sese suspenderunt. Eo in loco constitui structuram ponere: proinde visum est hoc publicitus denuntiare, vt si qui etiam velint se suspendere, maturent priusquam arbor excidatur. Inhumanitex

LAMACHVS.

12 Lamachus castigauit quendam è ducibus, qui deliquerat nescio quid: & quum ille dixisset: Non iterum isthuc committam, Ne poßis quidem, inquit, in bello peccare bis. Error enim in bello mors est.

IPHICRATES.

13 Iphicrates quòd sutore patre natus existimaretur, erat contemptui, ac tum primum opinionē sibi parauit, postea quàm ipse saucius, hostem vnà cum armis correptū viuum in triremē suā deportauit. Is quum in amicorum ac sociorum agris haberet exercitū, ac nihilominus & vallum iaceret, & fossam foderet accuratè, cuidam dicenti, Quid metuimus? ait. Peßimam esse ducis vocem, haud- Cautio aduersus omnia

quaquam putaram. Significans in tranquillissimis rebus interdum existere periculum, quod nullus expectasset. Aduersus inopinatos igitur casus prospexit suis copijs, ne si quid accidisset, dicere cogeretur, non putaram. Hoc Latini transferunt ad Scipionem.

14 Quum instrueret aciem aduersus barbaros, dicebat se vereri ne hostes non nossent Iphicratē, quo nomine solet alios hostes terrere. At alij dant operā, ne quis norit ducem. Nomen habet momentum

15 Capitis postulatus dixit calumniatori qui litem intendebat, Quale est quod facis homo, quum instet bellum, Reipub. persuades vt de me cōsultet, ac non potius mecum? Sentiens id temporis maximè opus esse ciuitati consilio operaque Iphicratis. Intempestiua

16 Harmodio prisci illius Harmodij abnepoti generis probrum per cōuicium obijcienti, Meum, inquit, genus à me habet originem, tuum verò in te desijt. Hoc imitatus est Cicero. Nobilitas vera

17 Oratori cuidam in concione hunc in modum ipsum interroganti. Quis es vt tam sublimes geras spiritus: num eques aut sagittarius, aut scutatus, aut pedes? Nihil horum, inquit, sed qui his omnibus imperare didici. Sentiens pulchrius esse bonum præstare ducem quàm quemuis militem. Dux bonus

18 Idem censebat, militem & diuitiarum

& voluptatum auidum esse oportere, dicens illum audacius pericula subiturum, quo suis cupiditatibus suppeditaret. Miles diues

19 Idem in causa obrutus eloquentia patroni, qui Aristophontem defendebat, Aduersariorum, inquit, melior est histrio, sed mea fabula melior. Vt fabula nonnunquam exploditur vitio histrionis, ita sæpe melior causa vincitur à peiore patroni infantia stultitiáve. Eloquētia victrix

XENAENETVS.

20 Xenænetus dux ciuibus exprobrantibus sibi quòd imperator exercitus fugisset in bello, At vobiscum, inquit, ô chara capita: probrum cum exprobrātibus communicans. neque enim dux persistere potest absque militibus. Et turpiter obijcit alteri vitium, à quo ipse non est immunis. Probrum commune

TIMOTHEVS.

21 Timotheus dicebatur dux fortunatus. Huic inuidentes nonnulli pinxerant ciuitates vltro se reti implicare ipso dormiente. Hac cōtumelia nihil offensus Timotheus ciuiliter respondit, Si tantas vrbes capio dormiens, quid facerem vigilans? Scomma cōtemptū

22 Audace quodā milite vulnus Atheniensibus ostentante, Et me, inquit, puduit, quòd quum ego in Samo dux vester essem, catapultæ telum prope me ceciderat. Significans hoc Cautio

vulnus illi nō factum in prælio cominus pugnanti, sed procul. At bono duci adeo cauendum, vt ne prope quidē iaculum vllum possit accidere. Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, telo factum catapultæ, indiligentiæ signum est.

23 Quum oratores Charetem commendarent, censentes, talē creari debere Atheniensium ducem, Non ducem, inquit Timotheus, sed qui duci suas stragulas portet.

Magnus nō fortis

CHABRIAS Dux.

24 Chabrias dicere solet eos optime ducis munere fungi, qui res hostium quàm maximè cognitas haberent.

25 Idem proditionis accusatus est vnà cum Iphicrate. Quum autem ab Iphicrate obiurgaretur, quòd quum esset in periculo, tamen ad gymnasium itaret, solitáque pranderet hora, Ergo, inquit, si quid secus de nobis statuerint Athenienses, te squalidum ac famelicum, me verò pransum & vnctum occident.

Miser ante tempus

26 Quin & illud dicere solet, Formidabiliorem esse ceruorum exercitū duce leone, quàm leonum duce ceruo. Sentiens totā belli fortunam pendere à virtute prudentiáque ducis.

Dux egregius

HEGESIPPVS.

27 Quum Hegesippus cognomento Crobelus, Athenienses in Philippum irritaret, quidam è concione succlamauit, Itáne bellū nobis

bis inuehis Hegesippe? Næ per Iouem, inquit, & pullas vestes, & publicas exequias, & orationes funebres, si victuri sumus liberi, nec imperatis Macedonum parebimus. Significans libertatem bene emi magno, nec sine negotio posse seruari.

Libertas magno emenda

28 Pytheas quum adhuc esset adolescens, accesit in concionem contradicturus decretis quæ tum de Alexandro cōdebantur. Huic quum quidam dixisset, Tu quum sis iuuenis audes de rebus tantis loqui? Atqui, inquit, quem vos suffragijs vestris deum facitis, me iunior est.

PISISTRATVS.

29 Pisistratus Atheniēsium tyrānus, quum aliquot amici qui ab ipso defecerant Phylen occupassent, venit ad illos stragulas in sarcinam colligatas ipse portans. Cæterùm illis quid sibi vellet percontantibus, Vt, inquit, si persuasero, reducam vos: si non persuasero, maneam vobiscum: ob hoc enim veni cū sarcinis. Egregius animus, qui nollet sine amicis nec regnare nec viuere.

Solerter

30 Quum mater apud ipsum esset delata, quòd adolescentem quendā deamaret, furtímque cum eo cōgrederetur, & quidem frequenter præ metu Pisistrati negante sui copiam, adolescentē vocauit ad cœnā: peracta cœna rogauit quomodo habitus esset, quū ille respond

Ciuiliter

respondiſſet, ſuauiter, Hæc, inquit, tibi contingent quotidie, ſi matri meæ placueris. Admodum ciuiliter & maternis indulſit affectibus, & adoleſcentē omni terrore liberauit.

31 Thraſybulus Piſiſtrati filiam amabat, eámque quum haberet obuiā, in publico oſculatus eſt: ob id vxori maritum in Thraſybulum irritanti, ſi illos, inquit, Piſiſtratus, qui nos amant habemus odio, quid faciemus ijs qui nos oderunt? Ac virginem adamatam Thraſybulo dedit vxorem.

Ciuiliter

32 Comeſſatores quidam in Piſiſtrati vxorem inciderant, multáque laſciuè in illam tum fecerant, tum dixerant. Poſtero verò die iam decocta temulētia Piſiſtratum adierunt cum lacrymis orantes veniam. Tum Piſiſtratus, Vos quidem in poſterum date operam vt ſitis ſobrij. Vxor verò mea heri nequaquam vſquam prodijt ex ædibus. Humanitatis erat, quod ignouit adoleſcentibus: pietatis, quòd vxoris honori conſuluit, negans tale quicquam in illam factum eſſe.

Ciuilitas prudens

33 Quum alteram vxorē ducere ſtatuiſſet, liberis ipſum percontātibus nunquid in ipſis haberet de quo quereretur, Nequaquam, inquit, imò ob id potius alterā duco, quòd collaudem vos, cupiámque mihi & alios iſtiuſmodi liberos naſci.

Retortum mir

34 Demetrius Phalereus Ptolemæum regem adhortari

adhortari

adhortari ſolet, ſibi pararet libros, de regno, déque militari imperio gerendo tractantes, eóſque euolueret, propterea quòd ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris ſcripta habeantur.

35 Quum exularet, ac Thebis inglorius humiliſque viueret, audiſſétque Cratetem philoſophum, qui ipſum inuiſeret, multa placidè prudentérque de moderatè ferēdo exilio diſſerentem, Male ſit inquit, negotijs ac occupationibus, per quas hactenus talem virum non licuit cognoſcere.

NICOSTRATVS Dux.

36 Nicoſtratus Argiuus, quum ab Archidamo ſolicitaretur, tum ingenti promiſſa pecunia, tum cuiuſcunque vellet Lacænæ coniugio, vt Cromnum traderet, reſpondit, Archidamum non ducere genus ab Hercule, quòd Hercules obiens orbem ſoleat improbos afficere ſupplicio, ipſe contrà ex probis faceret improbos. Lacedæmonij verò hoc nomine potiſſimum gloriantur, quòd originem ducunt ab Hercule.

Degeneres

EPAMINONDAS.

1 Sub Epaminonda Thebano duce nūquam euenit, vt exercitum inuaderet tumultus Panicus, qui ſubitò præter cauſam interdum oboriri ſolet: eum quoniam à Pane deo credunt immitti, Panicum appellarunt.

Prouidētia

Dicere

2 Dicere solebat, pulcherrimum esse genus mortis in bello mori, quòd hæc mors primum cum laude fortitudinis coniuncta sit, modo bellum geratur pro patria: deinde breuis non diu crucians hominem, aut paulatim extabefaciens.

Mors in bello

3 Idem dicere solet, militum quibus arma gerenda sunt corpus exercitatum esse oportere, non solùm athleticè, verum etiam militariter. Nam athletæ tantum hoc agunt, vt corpore sint robusto: at militem oportet corpus habere expeditum & agile. Vnde & vehementer obesis infensus erat, adeò vt huiusmodi quendam expulerit ab exercitu, dicens, quòd vix clypei tres quatuórve tegerent ipsius ventrem, per quem nunquam vidisset sua pudenda.

Obesus miles

4 Ipse tam tenui victu vtebatur, vt aliquando vocatus ad cœnam à vicino, quum reperisset bellariorũ, opsoniorum & vnguentorum apparatum, confestim abierit, dicens, Ego te sacrificare putabam, non deliciari & illudere.

Frugalitas

5 Quum coquus collegis Epaminondæ de impendijs aliquot dierum rationẽ redderet, non alia de re indignabatur quàm tantum fuisse consumptum olei: demirantibus autem collegis, negauit se offendi sumptu, sed molestè ferre tantum olei exceptum intra corpus hominum.

Frugalitas

hominum. Sentiens oleum esse natum foris vngendo corpori, non intus explendo. Inunctum reddit corpus firmius & iniuriæ patientius, infusum in viscera, reddit delicatius ac segnius.

6 Quum festum diem celebraret ciuitas, omnésque compotationibus & libidini indulgerent, Epaminondas cuidam è familiaribus factus est obuiam squalidus & cogitabundus. Admirante illo rogantéque quid tandem esset rei, quòd solus ad eum affectus modum obambularet, Vt vobis, inquit, omnibus, ebrios ac socordes esse liceat. O vocem principe dignam. Tum maxime vigilandum est principi, quum populus maxime indulget genio. At non oportet ipsi vnquam vacare genialiter viuere.

Sobrius princeps

7 Homini cõtempto qui leue quiddam admiserat Pelopida pro eo deprecante, nõ ignouit, sed amica pro illo rogãte dedit veniam: dicens eiusmodi munera à scortillis accipi oportere, non à militibus. Paratus erat ad ignoscendum, sed quemadmodum nõ quæuis damus omnibus, ita spectandũ est cui in qua causa gratificemur.

Personæ respectus

8 Quum Lacedæmonij copias in Thebanos educerent, variáque Thebanis ferrẽtur oracula, quorum alia victoriã illis pollicebãtur, alia diuersa prædicebant, iussit bene promittentia

Oracula à nobis pendent

tentia ad dextram tribunalis poni, cõtraria ad læuam. Atque omnibus hunc in modũ dispositis, surrexit, dixítque, Si volueritis parere ducibus, & cõglomerati in hostẽ tendere, hæc vobis sunt oracula, ostensis melioribus: quòd si ad conflictum segnes timidíque fueritis, hæc oracula vobis reddita sunt, ostensis deteriora pollicentibus. Mire nec oraculorum cõtempsit autoritatẽ, nec animos militũ his deijci passus est: sed interpretatus est deũ prospera polliceri strenuis, infausta timidis, quasi à nobis pendeat rerum euentus.

9 Rursum quum copias admoueret castris hostium, tonitru facto, militibus percontantibus quid putaret portẽdere deũ, Attonitos, inquit, esse hostes, quòd quũ tales agros haberent in propinquo, in talibus castra metarentur. Solertia ducis non solum terrorẽ exemit animis militum, verumetiam commoda interpretatione addidit alacritatem.

Ostentum commodè interpretatum

10 Ex omnibus quæ præclarè & honestè gessisset in vita, illud sibi dicebat esse iucundissimum, quòd vtroque parente viuo Leuctrica pugna vicisset Lacedæmonios. Vir pius nõ tam sibi gratulatus est eam obtigisse gloriam, quam hãc voluptatẽ ex se cõtigisse his, quibus vitam suam acceptam ferebat.

Pietas

11 Quum aliàs solitus esset vncto corpore hilarique vultu prodire in publicum postridie

die eius diei, quo feliciter pugnatum est in Leuctris, processit squalidus ac summissus. Amicis autem sciscitantibus, ecquid illi molesti accidisset, Nihil, inquit, sed heri sensi me plus æquo mihi placuisse, eius gaudij intemperantiam hodie castigo. Adeo metuit arrogantiam vir Bœotus ac militaris, & nos non idem faciemus, quoties secunda fortunæ aura res nobis succedunt?

Secundis moderatẽ gaudendũ

12 Quum videret hoc agere Lacedæmonios, vt eam calamitatẽ tegerent, Epaminondas vt palàm faceret quanta fuisset illius cladis magnitudo, nõ quibuslibet permisit cadauera tollere, sed vt quæq; ciuitas sua auferret. Ita factum est vt appareret plusquam mille nos Lacedæmonios interisse. Hoc strategema pro apophthegmate forsitan adiecit aliquis.

Gloria

13 Iason Thessalorum rex venerat Thebas, belli socius futurus. Is quum Epaminondæ vehementer egenti aureorum duo millia misisset, aurum non recepit, sed ipsum Iasonem intuitus, Iniustis, inquit, imperas ipse deterior. Ipse verò quinquaginta drachmis à ciuẽ quodam acceptis mutuo, pro viatico exercitus, inuasit Peloponnesum. Sentiebat iniquas esse diuitias, quæ possessorem reddunt deteriorẽ: at viri fortes gloria virtutis præmio contenti sunt.

Gloria potior pecunia

14 Rursus quum Artoxerxes Persarum rex ipsi

ipsi tria Daricorum millia misisset, Diomedontẽ Cyzicenũ asperius increpuit, si tantã nauigationem suscepisset corrupturus Epaminondã, eúmque iussit hæc verba ad regem referre: si fauet cõmodis Thebanorum, habiturus est Epaminondam amicum gratis: sin minus, hostẽ. Quid hoc animo incorruptius, non alio spectante quàm ad patriæ cõmoda?

Integrè

15 Quum Argiui Thebanorum essent socij, Atheniensium oratores in Arcadiam missi vituperarunt vtranque gentẽ, & Callistratus rhetor Orestem & Oedipodem ciuitatibus exprobrabat. Nam Orestes Argiuus fuit, Oedipus Thebanus. Interim surgẽs Epaminondas, Fatemur, inquit, apud nos fuisse qui patrem occiderit, apud Argiuos qui matrem necarit, sed eos qui hæc patrarunt nos expulimus, Athenienses receperunt. Tanto compendio conuicium retorsit in autores.

16 In Spartanos qui multa magnáque crimina Thebanis obijciebant, Hi nimirum fecerunt, inquit, vt breuiloquentia vti destiteritis. Solent Lacedæmonij de breuiloquentia gloriari, sed à Thebanis multis affecti calamitatibus multa dicere coacti sunt, de illis conquerentes.

Miseria multiloqua

17 Posteaquam Alexandrum Pheræorũ tyrannum Thebanis infensum, Athenienses sibi fecissent amicum ac socium isq; pollice-retur illis se perfecturũ vt minam carnium emerent semiobolo: videlicet significans se tãtum pecudum ac iumentorum adducturum è præda, Epaminõdas subiecit, At nos, inquit, Atheniensibus ad coquendas istas carnes ligna gratis suppeditabimus. Nam syluas ipsorum succidemus, si se plus satis admisceant nostris negotiis.

Minæ

18 Quum studeret Bœotos, otio dissolutiores, continẽter in armis habere, simul vt Bœotiæ creatus est imperator, his verbis illos adhortatus est: Post hac consultate viri, nam si ego militiæ præfectum agam, vobis militandum est: adimens illis spẽ otij sub tali imperatore.

Militia laboriosa

19 Regionem quandam supinam & campestrem belli orchestram appellabat, veluti theatrum vnde latè pateret prospectus. Eam dicebat obtineri non posse, nisi manum semper scuti loro insertam haberent. Nam quæ montibus cincta sunt, minore negotio tuemur. Campestris regio quoniam patet omnium incursionibus, armis tuenda est.

Vigilantia

20 Quum Chabrias circa Corinthum paucos Thebanos sub mœnibus auidius pugnantes prostrauisset, atque ob id trophæum erexisset, Epaminondas deridens hominem dixit: Hîc sanè decebat non trophæum, sed Hecatæum erectum esse. Veteres enim ante portas in triuiis congruenter Hecates imagi-

Trophæũ ridiculum

nem statuere solent, vel ad indicandam viã, vel in gratiam sepultorum.

21 *Cuidam nuntianti, quòd* Athenienses *exercitum nouis instructum armis in* Peloponnesum *misissent, Quid, inquit, num igitur gemit* Antigenidas, *si* Tellis *nouas habet tibias? Tellis autem erat tibicen pessimus,* Antigenidas *optimus. Significabat* Athenienses *frustra nouis armis instructos, quum his nescirent vti.*

Arma indiga viri

22 *Scutatum militem senserat à captiuo quodam magnam pecuniarũ vim accepisse.* Huic Epaminondas, *Mihi, inquit, redde clypeum, tibi verò cauponam emitto, in qua vitam degas. Posthac enim noles eodem modo subire periculum, quippe iam vnus de numero diuitum ac beatorum. Rectè iudicauit, timidum, vt est in prouerbiis, esse* Plutum. *Magis enim metuit mortem, qui domi habet vnde possit suauiter viuere.*

Miles ditatus

23 *Interrogatus quem arbitraretur ducem præstantissimum, seipsúmne an* Chabriam *an* Iphicratem, *Id, inquit, iudicatu perdifficile est donec viuimus.* Alludens *ad illud* Solonis, *neminem dicẽdum beatum ante obitum. Quandiu viuit homo, potest & ad meliora proficere, & ad deteriora degenerare.*

Finis vitæ spectandus

24 *Quum è* Lacedæmone *reuersus, cum suis collegis capitis postularetur, vt qui præter legem*

gem, Bœoticæ *præfecturæ menses quatuor adiecisset iussit, vt duces in ipsum reiicerent crimen tanquam vi compulsi. Ipse autem pro se dixit, se nõ habere sermones factis meliores: sentiens ipsas res gestas reo patrocinari debere. Quòd si, inquit, omnino dicendũ est aliquid apud iudices, peto vt quum me occiderint, columnæ damnationis titulum inscribant, quo* Græci *videant, quòd* Epaminondas Thebanos *nolentes coëgerit* Laconicam, *quæ per quingentos annos capi non poterat, ac* Messenã *incoluerat annis* CCXXX. *igni ferróque populari, tum* Arcad[illegible] *inter se conciliare, résque illorum compo*[illegible]*, denique* Græcos *libertati restituere. Nam hec illo tum imperio gesta sunt. His auditis iudices discesserunt multum ridentes, ac ne calculos quidem de illo colligere voluerunt. Quòd totius causæ periculum à ducibus in se vnum recepit, dubites humaniúsne factum sit an animosius: simul autem docuit quantam fiduciam homini præstet egregiorum meritorum conscientia.*

Fiducia meritorũ

25 *In suprema pugna apud* Matineam *sauciatus, delatúsque in tentorium, vocauit ad se* Daiphantum, *post illum* Iollidam. *vbi audiuit eos viros interisse, iussit omitti bellum cum hostibus, quandoquidem iam exercitus duces non habebat: ac verbis ipsa res testimonium*

Duces præcipua victoriæ spes

nium præbuit, quòd Epaminondas optimè nosset ciues suos. Et hoc videtur apophthegmatibus adiectum.

Pax bello parta

26 Meneclides inuidens Epaminondæ gloriæ, suasit populo vt pacem haberent bello potiorem. Cui Epaminondas, Fallis, inquit, ciues tuos, qui otij nomine eos ad seruitutem vocas. Pax enim bello paratur, nec eam tueri licet, nisi ciues sint ad bellum instructi.

Morsus tectus

27 Eidem exprobrãti quòd nõ duxisset vxorem, Nullius, inquit, cõsilio ô Meneclida, hac in re minus vti velim quàm tuo. Notans illũ quòd vxorem haberet parum secundæ famæ.

Agamemnone maior

28 Rursus eidem obiicienti quòd Agamemnonis gloriam æmularetur, Falleris, inquit: nam ille totius Græciæ præsidiis vsus decem annis vix vnam cepit vrbem, ego vnius huius vrbis præsidiis, vno die profligatis Lacedæmoniis totam Græciam liberaui.

Piè.

29 Ciuium suorum iniurias patientissimè ferebat, dicẽs, esse nefas irasci patriæ: queadmodum parentum iniurias vlcisci pietas vetat.

Benefacta pro liberis

30 Pelopidæ increpanti quòd nullos tolleret liberos, male in hoc cõsulens patriæ, Vide, inquit: ne tu peius consulas, qui talem patriæ filium relicturus sis. Habebat enim Pelopidas filium improbum & infamem. Mihi, inquit, Leuctrica pgna pro liberis erit, nunquã interitura. In hoc enim suscipiuntur liberi, ne pe

ne pereat nostri memoria. At hoc melius præstant egregia facinora, nam liberi frequenter offuscant parentum gloriam.

Mors generosa

31 Quum sentiret vulnus esse letale, non prius ferrũ eduxit, quã audisset Thebanos vicisse, tũ satis, inquit, vixi, inuictus enim morior; et educto ferro protinus efflauit animã.

32 Valerius narrat illum quæsisse, an ipsius clypeus esset saluus: vt audiuit saluum, rogasse an hostes essent deuicti. Quum audisset penes Thebanos esse victoriam, ita loquutum militibus, Non finis commilitones vitæ meæ, sed melius & altius initium aduenit. Nunc enim vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur.

Vir magistratum ornat

33 Quum illi per inuidiam & contumeliæ gratia sordidus quidam & contemptus magistratus delegatus esset à populo Thebano, non aspernatus est dicens, non solum magistratum ostendere virum, sed virum vicissim ostendere magistratum: itáque gessit, vt deinceps tanquam honestum munus à multis ambiretur, quum antea nihil aliud fuerit, quàm cura sordes & stercora ex angiportis eiiciendi.

Benigniter

34 Idem cuidam egeno mandauit, vt à quodam ex amicis ipsius talentũ peteret, petiit & accepit, Amico percõtanti qur id iussisset, Quoniam, inquit, ille quũ vir sit probus, inop

inopia premitur: tu verò diues es, multa de publico depeculatus. Epaminondas ipse pauper hac ratione subuenit egēti. Bonorū enim probrum est, virum probū egere necessariis.

35 Tempore belli Leuctrici quum accepisset quendam strenuum virum perisse morbo, per iocum dixisse fertur, Vnde fuit illi moriendi otium in tantis negotiis? Frequenter autem non minima morbi pars est imaginatio metúsve morbi. Hunc languorem solet excutere negotiorum ardor.

Otium

PELOPIDAS.

1 Pelopidas in praefectura rei militaris Epaminondae collega, quum amici dicerent illi rei necessariae, videlicet colligendi pecunias, nullam esse curam, Ita per Iouem, inquit, necessariae, sed huic Nicomedi: ostēdens hominem claudum ac mancum. Sensit fortibus viris nihil esse opus pecunia.

Pecunia contempta

2 Vxori quae ipsum ad bellum proficiscentem rogabat muliebriter vt seruaret seipsum, Alij, inquit, vt isthuc faciant monendi sunt, Nam princeps ac dux hortandus est potius vt seruet ciues. Vox imperatore digna, cuius est ciuium multorum salutem suae vnius incolumitati anteponere.

Dux aliorum seruator

3 Quum è militibus quispiam qui viderat Lacedaemonios per angustias montium aduentare, dixisset Pelopidae, Incidimus in hostes,

Animosè

stes, Quî potius nos in illos, inquit, quàm in nos illi?

4 Ab Alexandro Pheraeorum tyranno praeter foedera captus ac vinctus Pelopidas, conuicia congessit in foedifragum: vt autem iratus ille dixit, mori properas, Admodum, inquit, quò magis in te exasperentur Thebani, túque citius des poenas violati foederis, diis pariter atque hominibus inuisus.

Libe

5 Thebe tyranni vxor adiit Pelopidam, dixitque se mirari, quòd vinctus esset tam hilaris, At ego, inquit, magis te miror, quòd non alligata feras Alexandrum.

Liberè

6 Posteaquam Epaminondas Pelopidam liberum reduxisset, aiebat se gratiam habere Alexandro, per quem experimento comperisset, se non tantum ad bellum, sed etiā ad mortem bene animatum esse.

7 Quum Pharsali congressurus esset cum Alexandro Pheraeorum tyranno, milites admonuerunt, duplo plus Thessalorum esse cum Alexandro, quàm ipse Thebanos haberet. Tāto, inquit, melius nobis erit, plures enim vincemus. Hoc & alteri cuidam adscribitur.

Mortis cōtemptus

8 De eo Plutarchus Symposiacôn lib. 2. refert quiddam perquàm festiuum. Cōuiuium agitans cum collegis ducibus, in fine conuiuij bibit acetum. Percontantibus num id conduceret ad sanitatem, Nescio, inquit: illud scio,

Frugalitas

bonum esse ad hoc, vti quis meminerit domesticæ diætæ, siue domesticorum negotiorum, sentiens conducere aduersus crapulam, & conferre sobrietati: simul indicans se domi parcissimo victu agere solitum.

MANIVS CVRIVS.

Agri modus

9 Manius Curius nonnullis arguentibus quòd ex agris bello partis partem exiguam vnicuiq; militum distribuisset, magnam verò Reip. optauit à diis, nequādo existeret quisquam Romanus, cui ager exiguus videretur, qui posset alere dominū. Sentiēs eum non esse Romano dignum nomine, qui plus appeteret quàm quod ad victum frugalem satis est.

Aurum spretum

10 Samnites posteaquam ab illo fuerant deuicti, venerunt ad Manium Curium, ac magnam auri vim offerebant, atque id temporis fortè rapula coquebat ollis fictilibus. Respondit autem Samnitum legatis hunc in modum, Nihil opus est auro talem cœnanti cœnam: sibi verò potius esse aurum possidentibus imperare, quàm aurum habere.

C. FABRITIVS.

Dux egregius

11 C. Fabritius quum audisset Romanos à Pyrrho deuictos, ad Labienū versus, Pyrrhus inquit, non Epirotæ vicerunt Romanos. Sentiens vnius ducis ingenio victoriam acceptā ferri oportere, non virtuti militum. Hoc pacto Romani nominis ignominiam eleuauit, qui

qui quum Epirotis essent virtute superiores, hoc solo erant inferiores, quòd non haberent ducem Pyrrho similem.

12 Quum Pyrrhus pro redimendis captiuis multum auri misisset, aurum quidem non accepit Fabritius. Postridie verò Pyrrhus maximum elephātum emisit, qui ignaro Fabritio à tergo subito barriens appareret. Id vbi factum est, respiciens Fabritius ac ridēs, Me, inquit, nec aurum heri, nec hodie belua fecit attonitum. Sensit Pyrrhum hoc de industria egisse, vt quoniam auro bonisque verbis deliniri non poterat, immani voce beluæ terreretur. Sed expertus est Pyrrhus animum vndiquaque inexpugnabilem.

Animus inexpugnabilis

13 Pyrrho verò hortanti vt Fabritius apud se ageret, imperij socius futurus, Ne tibi quidem isthuc expedierit, inquit. Nam si Epirotæ nostrum vtrunque pernorint, mihi regi quàm tibi parere mallent.

Fiducia sui

14 Fabritio iam cōsuli misit epistolam Pyrrhi medicus, qua promittebat se regem veneno necaturum si iuberet. At eam epistolam autore non prodito ad Pyrrhum remisit, iubens illū sibi cauere, qui pessimus esset iudex, tum amicorum, tum hostium, Sentiens eum eos habere pro hostibus quos amplecti debebat si satis nouisset, & hos pro amicis ducere, qui peius illi vellent quàm hostes.

Fides in hostem

15 Cæterum vbi compertis insidiis Pyrrhus medicum egisset in crucem, Fabritio captiuos gratis remisit. At Fabritius noluit eos gratis recipere, sed parem captiuorum numerum remisit, ne à Pyrrho proditi veneficij mercedem accepisse videretur, negans se hoc indicium fecisse Pyrrhi causa, sed ne Romani viderentur dolis hostem occidere, vt qui viribus superare non possent. Nihil gratis

FABIVS MAXIMVS.

16 Fabius Maximus quoniam cum Annibale confligere detrectabat, sed mora copias illius & pecuniarum & cõmeatus egẽtes attenuabat, sequens illum per aspera montuosaq́; ac subinde obiter sese opponens, à nonnullis per ludibrium dicebatur Annibalis pædagogus: hoc cõuicio nihil cõmotus pergebat suum institutum sequi, dicens apud amicos, Qui dicteria conuiciaq́; metuat, eum sibi videri timidiorẽ his qui fugiunt hostes. Sensit hoc turpius esse timiditatis vitiũ, quo leuius est periculũ. Nihil autẽ leuius dictis, quæ qui formidat, quomodo sustinebit impetum hostium? Conuicia contempta

17 Quum de Minutio illius collega, quoniã nonnullos hostes deiecerat, multus esset ortus rumor, tanquam de viro nomine Romano digno, ait, se magis secundam Minutij fortunam, quàm aduersam pertimescere. Sentiens illius temeritatẽ periculosissimam esse Reip. quàm si rerum successus attolleret, in extremum discrimem adducturum vniuersum populum Romanum, sed aduersi casibus futurum moderatiorem. Temeritas

18 Paulò pòst quum Minutius hostium insidijs septus in summo esset periculo, ne cum suis copijs periret, Fabius è monte mouens exercitum venit illi auxilio, multísque trucidatis hostibus ipsum eripuit. Hoc facto Annibal ad suos dixit, Nónne vobis sæpenumero prædixi fore, vt illa montana nubes nobis aliquando tempestatem immitteret? Hoc Annibalis non Fabij dictum huc aliunde suspicor adscriptum. Facetè

19 Post calamitatem quam Romani acceperant apud Cannas, creatus Imperator cum Claudio Marcello viro audaci, sempérque gestienti cum Annibale confligere, Fabius potius sperabat futurum, vt si pugna abstineret, Annibalis exercitus ductu temporis deficeret. Id sentiens Annibal, dixit, se magis formidare Fabium à pugna quiescentem, quàm Marcellum pugnantem. Nec hoc est Fabij apophthegma, sed Annibalis. Cunctatio

20 Miles quidam Lucanus delatus erat Fabio, quòd noctu frequenter è castris clàm excederet, amore cuiusdã fœminæ. Fabius quũ audisset illum alioqui in rebus belli præclarum esse virum, iussit clàm apprehensam mulierem Error meritis condonatus

lierem quam amabat miles, ad se perduci, quæ simul vt adducta est, iussit accersi virũ, ad quẽ ita locutus est, Haud clàm nobis fuit, te præter legem militarem abnoctare à castris: at ne id quidem prius nos latuerat te probum esse militem: proinde errata antè bene gestis condonamus, cæterùm posthac eris nobiscum: nam habeo fideiussorem, & productam mulierculam illi commendauit.

21 Tarentinos Annibal præsidio imposito tenebat arce excepta: Fabius itaque dolo quàm longissime exercitum suum abduxit ab vrbe, quam vbi cepisset diripuissétque, scribæ percontanti, quid de templorum simulacris statuisset, Relinquamus, inquit, Tarentinis deos iratos. Facetè

22 Quum M. Liuius sibi postularet acceptum ferri, quòd Fabius cepisset vrbem Tarentinam, videlicet quòd in arce præsidium habuisset: cæteris iactantiam hominis deridentibus, Vera, inquit Fabius, narras: nam nisi tu ciuitatem amisisses, nequaquam ego recepissem. Iactantia elusa

23 Fabio iam sene filius illius consul factus est, qui quũ publicitus multis audientibus habuisset orationem, Fabius cõscenso equo præcedebat. Quum autem iuuenis lictorem misisset, qui patrem iuberet equo descendere, alij quidem factum hoc auersati sunt: at Fabius ab equo desiliens, non habita ætatis ratione accurrit, ac filium complexus, Euge, inquit, fili, sapis qui intelligas quibus imperes, & quàm magnum magistratum susceperis. Consulatus maiestas

24 Quum Minutius gloriaretur, ipsius opera multum maiestati Fabianæ dignitatis decessisse, Si saperes, inquit Fabius, Minuti, reputares tibi cum Anibale certamen esse potius quàm cum Fabio. Grauiter

25 Dicebat absurdũ videri, si cum equos & canes venaticos familiaritate cibóque cicuremus potiusquã catenis ac verberibus: homines feroces animo, non humanitate ac beneficijs nobis conciliemus, sed asperiores in illos simus quã agricolæ sunt in caprificos ac malos syluestres & oleastros, qui has non protinus excidunt, sed insitione docẽt mitescere. Humanitas cicurat optimè

26 Fabius Maximus congiariorum exiguitatem notans, dixit non esse congiaria, sed heminaria. Congiaria dicuntur dona quæ dantur populo. Congius autem mensuræ genus est, quo multo minor est hemina. Ad mensuram igitur alludens, negauit esse congiarium, sed heminarium.

ANNIBAL.

27 Annibal à Minutio quem insidijs obsederat, per Fabij copias depulsus, vbi redisset in castra, dixisse fertur, Eo prælio victum à se Minutiũ, se autem à Fabio fuisse superatum: videl Victor & victus

videlicet ex eadem pugna victus & victor rediit. Perierat enim Minutius, ni Fabius succurrisset.

28 Quum Marcellus aliquot diebus continenter cum Annibale conflixisset vario Marte, dixit Annibal, sibi rem esse cum hoste, qui nec victus nec victor nosset quiescere. Pertinacia vincit

29 Quum Fabius simili arte recepisset Tarentum, quali Annibal ceperat: Et Roma, inquit Annibal, suum habet Annibalem. Dolus dolum vincit

30 Quum Romanorũ legati conditiones pacis retulissent apud Carthaginẽses, & Gisco quidam ausus esset suadere bellũ cum Romanis redintegrandum, Annibal indignè ferẽs, hominem imbellẽ de rebus arduis loqui, adhuc dicentem è suggesto deturbauit. Hoc factum tã violentũ in libera ciuitate demirante & indignante multitudine, Annibal conscenso suggesto dixit, neminẽ mirari debere, si qui à primis statim annis Carthaginem reliquisset, interim ætatem omnem in bellis & armis transegisset, minus nosset vrbanas consuetudines: hoc præfatus pacem suadere cœpit & persuasit. Militaris ferocia

31 Quum adesset dies quo primam pensionem exigebant à Pœnis Romani, totus populus ad tributi mentionem ingemuit, at Annibal interim effusè risit. Ea de re increpatus ab Asdrubale Hedo, negauit eum risum fuisse gaudentis, sed aliorum seras & inanes lacrymas deridẽtis, quæ nunc in leuiore malo manarent, quũ antea potius manare debuerint, quo tempore Romani classes, arma & amplissimarum victoriarum spolia Pœnis detraherent, ac leges victis imponerent. Lacrymæ seræ

32 Quum Annibal apud Cannas felicissimè pugnasset, amicis suadentibus vt fugientem hostem insequens in vrbem irrumperet, non obtemperauit, Quam rem Barcha Carthaginiensis adeò indignè tulit, vt exclamarit, Vincere scis Annibal, victoria vti nescis. Hoc dictum T. Liuius tribuit Maharbali. Vti victoria

33 Annibal Gisconi nuntianti sibi admirabilem videri Romanorum instructorum ad pugnam numerum: Imò aliud, inquit, mirabilius te fugit. Quidnam hoc esset sciscitanti Gisconi, Quòd ex tam numerosa, inquit, hominum multitudine nullus appellatur Gisco. Is ducis iocus multum timoris detraxit, multùmque alacritatis addidit militibus. Ridiculè

34 Idem profugiens apud Antiochũ regem agebat. Is ostẽdit illi suum exercitũ barbarico apparatu magnificè instructũ, sed ad prædam magis quã ad bellum. Hæc omnia quum diligenter esset contemplatus Annibal, rogauit Antiochus, num hæc omnia satis essent futura Romanis. Tum Annibal, Planè satis arbitror, etiamsi auarissimi sint Romani. Lusit Exercitus prædæ aptus

pœnus

Pœnus ab inexpectato: rex de prælio sciscitabatur, iste respondit de præda. Quid enim aliud est miles imbellis, auro, argento, cæterísq; rebus ad prædā inuitātibus instructus?

Odium pertinax

35 Idem adhuc puer, quum quæreretur de finiendo odio inter Romam & Carthaginem, pedem inflixit solo, ac puluere suscitato tum demumfinem belli fore dixit, quū altera pars in habitum pulueris esset redacta. Agnoscas ingenium exitio Romanæ gentis natum.

Præstantia

36 Inter Scipionem Aphricanum & Annibalem ortus est sermo de præstantia ducum. Quúmque Scipio rogasset quem primum esse censeret, respondit Alexandrum Magnum: quem secundum, Pyrrhum Epirotarum regem: quem tertium, seipsum nominauit. At quid, inquit Scipio, si me vicisses? Tum, inquit, me neque secundum, neque tertium, sed omnium primum censuissem.

Odium pertinax.

37 Annibal bibiturus venenum quod in eum vsum paratum habebat, dixit, Soluamus ingenti cura populum Romanum. Aut vt Liuius refert, Soluamus diutina cura populum Romanum, quando mortem senis expectare longum censet. Id postremò male habebat hominem, quòd Romanis iam non posset aliquo pacto molestus esse.

38 Post victoriam Cannensem, si Annibal rectâ petisset Romā, poterat in Capitolio pran-

Voluptas emollit indomitos

dere: sed frui quàm vti victoria maluit, Campaniam ac Tarentum peragrans. vbi mox & ipse & exercitus ardor adeo elanguit, vt verissimè dictum sit, Capuam Annibali fuisse Cannas. Siquidem inuictum alpibus, indomitum armis, Campania sole, & Baiæ fontibus calidis tepētes subegerūt. Refert Florus.

SCIPIO MAIOR.

Otium sapientis

1 Scipio senior si quando vacans à negotijs bellicis in literis versaretur, dicere solet, se nunquam minus esse otiosum, quàm quum esset in otio. Sensit se id temporis non dare animum otio aut voluptatibus, sed de reipub. commodis multa suo cum animo tractare.

Imperator castus

2. Posteaquam Carthaginem Nouam quæ erat Hispanorum, armis ceperat, milites quidam virginem eleganti forma captam adduxerunt, eíque tradiderunt. Hic ille, Libenter acciperem, inquit, si priuatus essem, non imperator. Iuuenis insigni puellæ forma corrumpi non potuit, quò minus meminisset quid deceret imperatorem. At multi sunt hodie, qui ob hoc ipsum sibi credunt tum licere, tum decora esse omnia, quòd sunt imperatores.

Fiducia euentus

3 Rursus quum obsideret oppidum humili loco situm, prominente illuc Veneris templo, iussit illuc profiteri vadimonia, tanquam tertio pòst die ius ibi redditurus. Et quod se facturum prædixit, fecit vrbe capta: tanta

erat fiducia victoriæ.

Miles dicto audiens

4 In Sicilia percontanti cuidam, qua re fretus classem educere pararet in Africam, ostendit viros armatos trecentos sese exercentes, præterea turrim excelsam mari imminentem, & ait; Nullus horum est qui non conscensa turri semet in mare præcipitaturus sit, si iussero: sentiens perinde referre quàm numerosam educas multitudinem, modo fortis dux educat exercitatos & dicto audientes.

Animus præsens

5 Vbi traiecit in Africam, ac terra potitus hostiũ castra concremasset, Carthaginienses missis legatis fœdus cum Scipione pepigere, pollicentes se & elephantos camelósque, & naues, & pecunias daturos. Cæterùm posteaquam Annibal abnauigasset ex Italia Carthaginem, cœpit illos conuentorum pœnitere, eò quòd iam animum recepissent. Id audiens Scipio, negauit se etiam si ipsi vellent, pacta seruaturum, nisi prius imperatis adderent talentorum quinque milia, hoc nomine quod Annibalem accersissent.

Humaniter & gratè

6 At posteaquam Carthaginienses vi adacti legatos de fœdere ac pace ad Scipionem misissent, iussit eos qui venerant protinus abire, tãquam non auditurus eos priusquam L. Terentium ad se perduxissent. Erat autem Terentius Romanus, vir probus & humanus

manus, qui in bello captus à Pœnis detinebatur. Quem vt adduxerant, Scipio pro tribunali sedens hominem apud se collocauit: móxque auditis legatis bellum dissoluit. Porrò Terentius tanti beneficij memor triumphantem Scipionem sequebatur pileatus, velut illius libertus: quin & Scipione mortuo ad exequias mulsum exhibuit, aliáque ad funeris celebritatem pertinentia studiosè procurauit. Sed de his posterius. Hîc in Scipione quidem habes exemplum beneficij candidè simul & honorificè collati, in Terentio verò memoris animi speciem.

Frænum receptum

7 Posteaquam Romani traiecerant in Asiam aduersus Antiochum regem, ísque legatos ad Scipionem de pace misisset, Id, inquit Scipio, prius factum oportuit, non nunc quum & frænum & sessorem recepisti. Allusit ad Apologum de equo & sessore, notiorem quàm vt hîc sit commemorandus.

Fiducia meritorum

8 Senatus decreuerat vt pecunias sumeret ex ærario: at quum quæstores ærarij negarent se eo die aperturos, Ipse, inquit, aperiam, quando mea causa clauditur, qui tanta pecuniarum vi repleuerim ærarium. Vacua non clauduntur, eo Scipio per iocum dicebat, sibi hoc laboris suscipiendum vt aperiret, qui fuisset in causa vt tum diligenter claudereiur, vt quæstores diei spatium quæ-

rerent ad recludendum. Exemplum ingentis fiduciæ meritis quæsitæ.

Fiducia meritorũ

9 Quum à Petilijs tribunis plebis, multis nominibus accusaretur apud populum Romanum, nihil ad crimina respondit, tantum hoc dixit, Hoc die Quirites Annibalem & Carthaginem deuici: proin ipse sumpta corona in Capitolium ascendo, Ioui Optim. Max. sacrificaturus: si quis de me suffragium ferre velit, ferat. Hæc locutus ascendebat ad Capitolium relictis accusatoribus, nondum perorata causa. Tantum valet egregiorum in Rempubl. meritorum fiducia, vt repente iudicij rigor versus sit in ouationem, & reus pro supplice egerit triumphantem.

Generosè

10 Scipio Africanus quibusdam calumniantibus, quòd parum strenuus pugnator esset, Imperatorem, inquit, me mater non bellatorem genuit. Significans in Imperatore plus habere momenti solertiam ac prudentiam in consilijs, quàm vires in prælijs.

Clementer

11 Idem dicere solebat, hosti non solùm esse dandam viam fugiendi, verùm etiam muniendam: docens moderandam esse victoriam, nec sæuiendum in eos qui contra ferre arma destitissent.

Ignauia

12 Idem militi cui scutum erat elegantius ornatum, Non miror, inquit, quòd scutum tanta

tanta cura ornaris, in quo plus habeas præsidij quàm in gladio: significans illum ignauum militem. Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est. Quanquam hoc idem de altero Scipione narratur inferius.

Grauiter

13 Idem dicere solet, ij quibus sunt equi ferociores tradunt eos domitoribus, vt his facilioribus possint vti. Sic homines secundis rebus effrænatos, sibiq; præfidētes tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportere, vt perspecta rerum humanarum imbecillitate, varietatéq; fortunæ, reddātur moderatiores.

Prouidentia

14 Dicere solet, in re militari turpe verbum esse, Non putarã: quòd alijs in rebus interdũ locus datur male instituta posterioribus consilijs melioribus corrigere: cæterum quæ ferro peraguntur, ea non oportet temere aggredi, quòd hic error ferè est inemēdabilis. Idem dictum locum habet & in his, quæ semel facta mutari non possunt, vt in ducenda vxore, in sacris ordinibus.

Quando bellandum

15 Cum hoste dicebat non esse confligendum, nisi aut inuitaret occasio, aut vrgeret necessitas: quòd incogitantis sit, opportunitatem oblatam negligere: & extremæ ignauiæ sit, tum non præstare fortem animum, quum audacia spem præbet incolumitatis, formidolositas nihil aliud quàm certum promittit exitium.

T. QVINTIVS.

Liberè 1 T. Quintius ab ipso pretinus initio clarus fuit, vt prius quàm esset ædilis, aut tribunus militum, aut prætor, consul factus sit. Porrò missus Imperator aduersus Philippũ, suasit vt veniretur in colloquium. At quum Philippus posceret obsides, eo quòd ille multis Romanis comitatus esset, ipse verò solus: vt solus sis, inquit Quintius, ipse fecisti, qui amicos & cognatos tuos occideris.

Clemens victor 2 Vbi Philippum bello vicerat, in Isthmijs præconio iussit euulgari, se Græcos suæ libertati suóque iuri permittere. Quotquot autem Romani temporibus Annibalis capti seruiebant apud Græcos, quum horum singulos Græci quingentis drachmis emissent, gratis Quintio donarunt: qui & ipsi Romæ triumphantem Quintium secuti sunt pileati, quod facere solent è seruitute manumissi. Et hoc miror à Plutarcho inter apophthegmata commemorari.

Tutum consilium 3 Achæos meditantes expeditionem aduersus insulam Zacynthiorum, monuit vt cauerent, ne more testudinũ caput extra Peloponnesum proferentes, venirent in periculum. Testudo enim intra testam tutissima est.

Ostentatio inanis 4 Quum Antiochus rex cum numeroso exercitu venisset in Græciam, omnésque reddidisset attonitos & militum numerus & armaturæ varietas, Quintius hoc sermone metum ademit Achæis: Quum, inquit, essem in Chalcide cœnans apud hospitem meum, mirabar carnium copiã, quum essent omnia tecta niue: at hospes respondit, ea omnia nihil aliud esse quàm suis domesticæ carnes, tantum apparatu & conditura diuersa. Ne vos igitur, inquit, admiremini regis copias, quũ auditis hastatos, cataphractos, pedites, equites & sagittarios. Nam hi omnes Syri sunt, armatura inter se differentes.

5 In Phylopœmenem Achæorum ducẽ, qui multos haberet equites & armatos, sed pecuniarum indigus, ita ludebat, Philopœmen, inquiens, manus habet & crura, ventrẽ non habet. Ac tali quidem specie corporis erat Philopœmen. Quintius autem equites ac pedites armatos, manus & crura ducis appellabat, sed quoniam non haberet quo aleret militem, negabat illum habere ventrem. Salsè

C. DOMITIVS.

6 C. Domitius, siue vt Liuius lib. 7. decad. 4. Cn. Domitius, quem Scipio maior pro se Lucio fratri in bello aduersus Antiochum legatũ dederat, vbi contẽplatus esset hostiũ phalangem, exercitus præfectis hortantibus vt confestim aggrederetur, negauit tempus sufficere ad hoc, vt tot millibus trucidatis ac direptis impedimentis, in castra reuersi sua Fiducia euentus

curarent corpora. Sed hoc ipsum postridie se tempestiuè facturũ dixit. Ac postero die congressus quinquaginta milia trucidauit. Vir strenuus non dubitauit de victoria, spatium modo temporis gerendæ rei par eligebat.

P. LICINIVS.

7 P. Licinius consul, Imperator equestri pugna superatus à Perseo Macedonum rege, bis mille & octingentos milites amisit, partim interfectos, partim captos. Vbi verò post pugnam Perseus mitteret oratores acturos de fœdere ac pace, Licinius qui victus erat, victori præscripsit, vt si pacẽ vellet, quæ haberet in sua potestate daret in fidem Romanorum. Ne calamitas quidem fortißimi viri spiritus potuit imminuere. Nec ignorauit Perseus quibus cum viris ipsi res esset, eóque fecit victor quod victi solent facere.

Animosè

PAVLVS AEMYLIVS.

8 Paulus Aemylius quum iterum peteret consulatum, repulsam tulit: cæterũ quum bellum aduersus Perseum ac Macedones, imperitia segnitiéque ducum in longũ duceretur, eidémque consulatum detulissent, negauit se illis habere gratiam: non enim se ob id tum designatum imperatorẽ, quòd ipse desideraret imperium, sed quòd ipsi imperatorem.

Necesßitate delatus honor

9 E foro domum reuersus quum filiã puellam nomine Tertiam reperisset lacrymantem,

tem, rogauit quid haberet, Illa respondente, Perseus nobis interijt: Id erat nomen catelli, quem puella habebat in delicijs: Sit felix, inquit, ô filia, omen accipio: móxque in bellum profectus pulcherrimum de hoste triumphum egit.

10 In exercitu verò quum multam cõfidentiam ac loquacitatem cõperisset militum officia ducum sibi vindicantium, résque nõ necessarias curantium, iußit illos quiescere, nec aliud quicquam agere, quàm vt enses suos acuerent, cætera sibi fore curæ. Nocturnas autẽ excubias iußit illos sine lanceis & gladijs agere, quo nimirum adempta spe depellendi hostem, tanto acrius pugnarent cum somno.

Disciplina militaris

11 Quum per loca prærupta irrupisset in Macedoniam, vidißétque instructã hostium aciem, exhortante Nasica vt protinus inuaderet hostem, Facerem, inquit, si tuæ essem ætatis, sed multarum rerum experiẽtia prohibet, ne ex itinere statim cum instructa acie congrediar.

Dux vsu rerũ callidus

12 Deuicto Perseo, quum epulum exhiberet victoriale, dicebat, eiusdẽ esse artis & aciem bene instruere, & conuiuium exhibere: illam vt hostibus sit quàm maxime formidabilis, hoc vt amicis sit iucundißimum.

Ars cõuiuii

13 Quum Perseus captiuus deprecaretur, ne

in triumpho duceretur, Istbuc, inquit, in te situm erat: significans illi licuisse in bello perire, aut certè vincere. Seuerè

14 Ex pecuniarum infinita vi reperta in castris hostium, ipse quidem nihil sibi sumpsit, Tuberoni tamē genero phialam pondere quinque drachmarum, fortiter gestæ rei præmium dedit. Atque hoc primum aiunt argenteum vasculum in Aeliorum domum fuisse ingressum. Meminit huius Plinius libro 33. cap. 11. Quanquam ait fuisse duo pocula, nec Tuberonem nominat, sed Caium Aelium. Frugalitas

15 Ex quatuor liberis masculis quos susceperat, duos antea dederat in adoptionem. Ex duobus autem qui remanserant in familia, alter quinque ante triumphum diebus interijt, annos natus quatuordecim: alter quinto post actum triumphum die, annos natus duodecim. Ob id populo luctum ac mœrorem cum illo iungente, ipse prodiens ad multitudinem, dixit se post tam continuos rerū successus aliquid magni mali à fortuna expectasse: se verò nunc de patriæ incolumitate securum esse factū, nihilque timere periculi posteaquàm fortuna prosperè gestarum rerum inuidiam in suam domum impingente, ipse pro omnibus dependisset. Patriæ charitas

16 Vxor erat illi Papyria, Masonis viri consularis

sularis

fularis filia, quam quum longo tēpore domi habuisset exq; ea pulcherrimam sobolem sustulisset inclytum illum ac maximum Scipionem Aemylianum, repudiauit: & amicis diuortium vehementer dissuadentibus porrexit calceum, dicēs, Hic calceus nónne nouus est, nónne pulcher est? at nemo vestrum nouit quà pedem meum torqueat. Calceus quà torqueat

17 Perseo sese ad victoris pedes abijcienti, vocésque degeneres emittenti, Quur, inquit Paulus, fortunam crimine liberas, sic te gerens, vt superiore etiam fortuna videaris indignus? Quur meam dedecoras victoriam ac rerum à me gestarū gloriā obscuras, tam abiectū te demonstrans, vt indignus appareas, quem populus Romanus haberet hostem? Temeritas

18 Idem dicebat, imperatorē, si minus ætate, certe moribus senem esse oportere: sentiens non esse præcipitanda consilia, quod solent iuuenes, sed moribus vtendum esse senilibus. Generosè

CATO SENIOR.

1 Cato Senior in cōcione suasurus de frumento viritim diuidendo, ita præfatus est, perdifficile esse ad ventrem auribus carētem verba facere: ventrem dixit, quòd ageretur de populi victu. Venter surdus

2 Aiebat se mirari, quomodo seruari posset ea ciuitas, in qua pluris veniret piscis quàm bos. Præcipuus luxus olim erat in piscibus, Luxus

vnde

vnde legimus mullum sex millibus emptum.

3 Obiurgans aliquando summam vxorum impotentiam, Omnes, inquit, homines vxoribus dominātur, nos omnibus hominibus, nobis autem vxores: hoc modo colligens, mulieres esse rerum omnium dominas.

Vxorum imperium

4 Dicere solet, se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, quàm pro maleficio perpetrato non dare pœnam. Significans nihil esse periculosius impunitate, quæ semper ad deteriora inuitat.

Impunitas mala

5 Idem dicebat, se omnibus peccantibus ignoscere, præterquàm sibijpsi. Multum dissimilis illi Meuio, qui carpens alios, sibi condonabat omnia. Sibi ignoscit, quem non pœnitet admißi: de se pœnas sumit, qui cura pensat quod incogitantia commissum est.

Seuerus in seipsum

6 Exhortans autē magistratus ad sumendas pœnas de his qui delinquerent, dicebat eos qui maleficos prohibere possent nec facerent, lapidandos esse: sentiens illos de vniuerso populo pessimè mereri, quòd ad scelerum licentiam inuitarent improbos.

7 Aiebat sibi magis placere iuuenes qui rubescerent quàm qui pallescerent, quòd rubor arguat probam indolem, pallor nō item.

Pudor

8 Dicebat sibi inuisum esse militē, qui ambulans moueret manus, pugnās moueret pedes, clariusque sterteret quàm inclamaret: pessimum

Miles bonus

pessimum autem imperatorem, qui sibi non posset imperare.

9 Maximè existimabat oportere vnūquenq; seipsum causereri, quòd nullus vnquam à seipso discedat. Ita fieret, vt quicquid alijs testibus non auderemus facere, idem solos facere puderet.

Sibi quisq; testis

10 Conspiciens multorū erigi statuas, Malim, inquit, vt de me quærāt homines, quamobrem Catoni non sit posita statua, quàm quare sit posita: sentiens se malle res præclaras gerere, vt olim scientes illum promeruisse statuam, mirentur non esse positam.

Statuarum gloria

11 Admonebat vt qui potentes essent, parcè vterentur sua potestate, quo semper vti possent: sentiens potentiam clementia comitatéque fieri diuturnam, ferocia breuem.

Potestas moderata

12 Qui virtutē honore suo fraudarēt, eos dicebat ipsam virtutē à iuuētute auferre: sentiens præmiis animos iuuenū ad virtutē accēdi, quæ si detrahas, ipsa virtus elāguescit.

Honos virtutis

13 Magistratum aut iudicē dicebat nec pro iustis orandum, nec pro iniustis exorandum. Sensit culpam esse iudicum, si vt iustis æqui sint orandi sunt, quum oporteat vltro fauere bonis: pro iniustis orare fortaßis humanitatis est, at exorari, est à iustitia deflectentis.

Iustitia

14 Iniuriam etiam si facienti nihil adferat periculi, vniuersis tamē periculosam esse dicebat:

cebat:

Impunitas cebat: sentiens impunitæ iniuriæ exemplum omnibus minari iniuriam. Etenim si liceat impune lædere, nullus erit tutus ab improborum violentia.

15 Senectuti quum multa adsint probra, dicebat non esse addendum malitiæ dedecus: Senectus sentiens senectutẽ multis nominibus vulgò male audire. veluti quum audit deformis, edentula, lusciosa, imbecillis, obliuiosa, indocilis. Hæc ferre satis est, vt nõ accedat crimẽ improbæ vitæ, quod omnibus quidẽ fœdum, sed seni fœdissimam. Alij narrãt hoc ab illo dictum in senem obuium vitæ contaminatæ, Ne ætatis tuæ malis addas turpitudinem.

16 Iratum ab insano nulla alia re differre Ira dicebat, quàm mora temporis: sentiens iram esse breuem insaniam.

17 Eos qui fortuna moderatè sobriéq; vterentur, dicebat minime peti inuidia. Non enim, inquit, nobis, sed bonis quæ nos circunInuidia quomodo vitetur stant inuident homines. Externa bona extra hominem sunt, at insolenter vtendi vitium intra hominem est: qui eo sibi conflant inuidiam, vere sunt inuidiosi.

18 Qui in rebus ridiculis seriam operam ponerent, eos dicebat in serijs fore ridiculos: siRidiculis assuescere gnificans assuetos ridiculis, ob habitum collectum, in serijs negotijs ita se gerere, vt non solum rideantur, sed etiam derideantur.

Præclaras

19 Pæclaras actiones aiebat præclaris verbis occupandas, ne à gloria defluant. Argutius est quod vertit Philelphus, aliud, vt opinor, exéplar sequutus. Honestas actiones honestis actionibus occupãdas, hoc est, benefacta benefactis addẽda, ne si desinamus benefacere, obsolescat priorum benefactorum memoria.

20 Ciues incusabat, quòd semper ijsdem committerent magistratum, Videmini enim, inquit, aut vilem habere magistratum, aut Honos non semper iisdem iudicare paucos esse dignos magistratu. Quorum alterũ erat male sentire de publica potestate, alterum erat male sentire de ciuibus.

21 Quendã qui agros mari vicinos ob luxũ vendere coactus est, aiebat se mirari, quasi plus posset quàm ipsum mare: quod enim illud Lurco vix paulatim alluebat, ille facilè deuorarat.

22 Censurã petẽs, quũ cæteros competitores videret supplices populóque blãdientes, ipse clamabat, populo opus esse medico austero validisque remedijs: proin eligendũ, non qui Seueritas iucundissimus esset, sed qui inexorabilis. Atq; hæc dicẽs ante omnes cẽsor creatus est. Agnouit populus morbum suum, eóque Cato plus valuit obiurgãdo, quàm cæteri blandiendo.

23 Quando docebat iuuenes intrepidè pugnare, sæpenumero dicebat, verba plusquàm gladium, & voces plusquàm manum hostes Vox in bello in

in fugam vertere, attonitósque reddere, Nolebat militem in prælio mutum esse, sed atrocibus dictis, clamore, vultúsque truculentia terrere hostem.

24 Bellum gerens cũ his qui Bætim fluuium accolunt, quum in discrimen adductus esset propter hostium multitudinem, & Celtiberi quidem offerrent suppetias, si darentur talenta ducenta: Romani verò non sinerent illum mercede pacisci cum barbaris: dixit errare Romanos, eo quòd si vicissent, reddituri fuerint non de suo, sed de bonis hostiũ: sin victi fuissent, iam non fore, nec à quibus peteretur, nec qui peterent. *Argutè*

25 Quamuis autem complures vrbes cepisset, tamen aiebat se hisce diebus quos inter hostes egit, nihilo plus sumpsisse quàm quæ ex hostium agris comedisset bibisśetque. *Abstinentia ducis*

26 Quum cuique militum argenti librã distribuisset, ait, Satius esse multos habẽtes argentum, quàm paucos habentes aurũ è militia domum redire. Nã duces nõ alia re quàm gloria auctos è prouinciis redire oportere. Sensit rẽ sat feliciter gestã, si tanta militum multitudo redeat incolumis, vt ex distributis manubiis exigua portio ad singulos redeat, potius quàm si multis desideratis pauci redeant ex præda locupletiores. Quoniam autem rerum prosperè gestarum gloria redit ad *Reditus è bello*

ad duces, hac portione par est illos esse cõtentos, siue multum sit prædæ, siue parum.

27 In militia quinque seruos habebat, quorum vnus tria captiua corpora emit. Quod vbi sensit rescisse Catonem, priusquam in eius conspectum veniret, seipsum laqueo præfocauit. Adeo quæstum oderat in milite, adeo veniam desperabat qui peccauerat. Nec hoc videtur apophthegma. *Seueritas*

28 Hortante Scipione Africano, vt Achæorum exulibus opitularetur, quò illis in suam patriam redire liceret, simulabat eius rei sibi nullam esse curam. Cæterum in senatu quum hac de re multa verba fierent, assurgẽs ait: Perinde quasi nihil habeamus quod agamus, sedemus de seniculis aliquot Græcis disputantes, vtrum à nostris an illius regionis vespillonibus efferantur. *Senes neglecti*

29 Quum Posthumius Albinus historiam Græcè conscripsisset, & ob id veniam peteret ab auditoribus, Cato irridens, Dãda, inquit, erat venia, si Amphictyonum decreto coactus Græcè scripsisset. Hoc aliquanto secus narrant Gellius & Macrobius. *Latinus Græcè*

30 Populum Romanum gregi pecudum conferre solebat, quæ singulæ nemini obtemperant, vniuersæ autem gregis ducem sequuntur. Sic & vos, inquit, quos nemo vestrũ priuatim in consiliũ adhibere vellet, ab his hîc *Populus qualis*

congregati vos agi duciq; sinitis. Notâs popu lū, quòd deterrimis cōmitteret magistratus.

31 Aiebat populum Romanum non tantum purpuræ, verumetiam virtuti plurimum conducere. Quemadmodum enim tinctores eum potissimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari: ita iuuentus ad ea studia potissimum incumbit, quibus populus defert honores. Honos enim non solùm alit artes, verumetiam virtutem. Hoc pacto monebat populum, vt magistratus his demum committerent, qui de se virtutis specimen dedissent: ita fore vt quàm plurimi se se ad egregia studia conferrent.

Honos alit virtutem

32 Hortabatur iuuenes vt qui virtute & æquitate ad dignitatem peruenissent, ne turpiter ad deteriora degenerarent: sin ambitu ac violētia, ad meliorem frugem se referrent: ita futurum, vt & illi gloriam augerent, & hi bene factis maculam abolerent.

Consilium optimum

33 Qui magistratum eundem frequenter ambirent, eos dicebat velut ignaros viæ, ne aberrarent lictores qui præcederent semper quærere. Solent enim lictores præire magistratum, non vt viam ostenderent, sed honoris gratia.

Modus in honoribus

34 In inimicum quendam probrosæ vitæ, Huius, inquit, mater quum deos orat vt sibi filius sit superstes, non precatur, sed imprecatur: sentiens illam & sibi & reipub. precari magnum malum.

Filius improbus

35 Quum Eumenes rex Romam venisset, & à senatu honorifice exceptus, clarissimorum ciuium frequentia stiparetur, Cato non dissimulabat tantum Romanorū erga illum studium sibi suspectū esse, ipse vitans regis consuetudinem. Hoc quibusdam admirantibus ac dicentibus, Eumenem virum esse probum, ac amico in populum Romanum animo, Sint ista vera, inquit, attamen illa belua, natura ferox canis est: sentiens omnes reges, vtcunque pro tempore simulent, natura tyrannos esse, ac democratiæ infensos. Romæ autem regis nomen erat inuisissimum.

Rex infensus Democratiæ

36 Dicebat ideo sibi ab inimicis conflari inuidiam, quòd quotidie noctu surgens rei familiaris rationibus neglectis Reip. consuleret: notans ingratitudinem populi.

Pietas in patriam

37 Quum tres essent designati qui legati proficiscerentur in Bithyniam, quorum vnus podagra teneretur, alter caput haberet vulneribus confossum, tertius væcordia laborare videretur, Cato ridens dixit, Populi Romani legationem nec pedes habere, nec caput, nec cor.

Salsè

38 Quum impetratum esset de restituendis Achæorum exulibus, Polybius & hoc ad senatum retulit, vt restitutis apud suos pristini

Pusilla curare cū periculo

honores ac magistratus redderentur. Hic Cato rogatus sententiā dixit, Polybius idem facere videtur quod fecit Vlysses, qui cyclopis speluncam repetere voluit, quo pileum & cingulum quæ illic per obliuionem reliquerat, reciperet: significās abunde multum esse, quòd exulibus datus esset in patriam reditus, esséque periculum ne dum pristinos honores repetunt, etiam à reditu excludantur.

Noua sententia 39 Aiebat stultos prudentibus plus adferre vtilitatis quàm prudentes stultis. Prudentes enim dum facile vident errata stultorum, eáque vitant, fieri cautiores: at stultos non item quæ à prudentibus rectè fiunt, quia non vident, posse imitari.

Obesus 40 Videns quendam vehementer obesum, mirabatur cui vsui tale corpus esse posset Reipub. cuius inter guttur & inguen omnia venter occuparet.

Palato sapere 41 Lurconi cuidā ambiētiinter Catonis familiares recipi, negauit, dicēs, se cū eo nō posse viuere, qui plus saperet palato quā corde.

Amor 42 Amantis animū dicebat in alieno corpore viuere: quod hodie quoq; celebratur, animā illic potius esse vbi amat, quàm vbi animat.

Pœnitēda 43 Tria per omnem vitam accidisse dixit, quorum pœnituisset: primum, si quid arcani fœminæ credidisset: secundum, si quopiam nauigio vectus esset quò pedestri itinere per uenire

uenire licuisset: tertium, si quis dies ipsi per negligentiam absque fructu effluxisset.

44 Ad tribunum plebis qui veneficij infamia laborabat, iniquam ferentem legem, Adolescens, inquit, nondum scio vtrum haurire quod temperas, an approbare quod scribis deterius sit: sentiens & legem quam parabat, exitiosam esse Reipu. Salsè

45 A quodam multis nominibus infami vexatus, Impar mihi, inquit, tecum certamen est. Nam vt tibi & male audire & maledicere facillimum ac promptißimum est, ita mihi maledicere insuaue, male audire insolitum. Maledicentia

46 Apud Athenienses quum quæcunque Cato breuißimo sermone expedierat, ea vix longo verborum ambitu redderet interpres, dictum est, Græcis orationem è labiis, Romanis ex corde proficisci.

47 Adolescens quidam patris vita defuncti inimicum mox in ius vocauit vltúsque est, quem Cato obuium comiter amplexus, Sic oportet, inquit, non agnis hœdisve, sed è malorum lacrymis ac damnationibus parentum exequias celebrare. Pietas in patrem

48 Quum quidam Catoni dixisset, Eamus deambulatum: & adolescens quidam interpellasset dicens, Quid opus erat de? Imò, inquit Cato, quid opus erat te? Vna literula Curare friuola

mutata, significauit ipsum potius esse superuacaneum in vita, quàm de, in verbo.

Admonitio sera

49 Cato percussus ab eo qui arcam ferebat, quum baiulus diceret, caue, rogauit nũquid aliud ferret præter arcam. Nam quod ad arcam attinebat, serum erat dicere, caue. Simulauit itaque se moneri de alio quopiam onere quàm de arca, vnde cauendũ esset. Simile est quod de Diogene trabe icto retulimus.

Fortitudo vera

50 Cato senior quibusdam efferentibus hominem inconsulte audacem, & in rebus bellicis strenuum, ait plurimum referre, vtrum quis virtutem magno estimet, an vitam non magni faciat: sentiens non eos statim esse fortes, qui quouis modo vitam contemnunt, sed qui tanti faciunt virtutem, vt huius gratia vitam alioqui charam negligant. Nam semet in vitæ discrimen conicere, aut infelicium est, & quos vitæ iam tædet, aut immanium & belluis similium.

Profusio

51 Cato in Albidium qui luxu facultates prodegerat, denique & ædes deuorarat, nouissimè consequutum incendium, quod reliquum erat absumpsit, ita iocatus est, vt diceret eum fecisse proteruiam. Id erat priscum sacrificij genus, in quo si quid superfuisset, seruari religio erat, sed igni cremabatur.

Seuerè

52 Catulus Cẽsor Catonem sibi arctissima iunctum necessitudine rogauit, vt quendum

ipsius iudicio obnoxium, erat enim quæstor, missum faceret. Ille hunc in modum respondit, Turpe est nos qui iuuentuti rectè instituendæ autores esse debemus, à lictoribus irrideri nostris. Negauit asperius quod iniustè petebatur.

Spes fallax

53 De spe sic prædicasse narratur autore Plutarcho, quòd quæ magna essent, pusilla faceret, quæ pusilla, prorsus nulla: sentiens, opinor, de periculis. Victoriæ spes extenuat omnia quæ solent à bello deterrere.

54 Commemorantur eiusdem quædam velut oracula de re rustica. Dicebat fortissimos viros ac strenuissimos milites, ex agricolis gigni, minimeq; male cogitãtes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operæ parcas, in agro emẽdo minime. Quod male emptum est, semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum vim & vicinum. Aestimare oportet quomodo niteat con termina. Malus est ager cum quo dominus luctatur. De bono domino melius emitur fundus. Agro vt homini quamuis sit quæstuosus, si idem sumptuosus sit, non multum superesse. Idem interrogatus quis esset certissimus quæstus, respondit, Si bene pascat: quis proximus, si mediocriter pascat: quid tertiũ, si bene vestiat: quid quartum, respondit arare. Cuidam autem subiicienti quid fœnera-

re:quid inquit,hominẽ,occidere? Dixit agricolam oportere vendacem esse non emacem. Fandum in adolescentia sine contatione conserendum,non nisi consito agro ædificãdum, ac tum quoque contanter:optimum esse aliena insania frui. Eum qui benehabitet,sæpius ventitare in agrum, frontemq; domini plus prodesse quàm occipitium. Hũc agri modum seruandum,vt neque fundus villam quærat, neque villa fundum. Satius esse minus serere, & minus arare. Latifundia perdidere Italiam. Villicum quàm proximum domino cordi esse debere, & tamen sibimetipsi non videri. Coli rura ergastulis pessimum esse, vt quicquid agitur a desperatis. Nihil minus expedire,quàm agrum optime colere.

Patienter

55 Quum Catoni causam in foro agenti, Lentulus attracta pingui saliua in mediam frontem quantum poterat expuisset, abstersit Cato faciem ac dixit, Affirmabo omnibus Lentule,falli eos qui te negent os habere. Os habere negantur quos nihil pudet: id quum eo facto maximè declarasset Lẽtulus, tamen Cato ludens profitetur illi esse os, non quòd erubesceret,sed quòd ore multam purulẽtiam eiacularetur.

Superstitio irrisa

56 Quidam mane surgens reperit caligas à soricibus arrosas:hoc ostento turbatus,consuluit Catonem quid mali portenderetur. Ille verò,

verò, Non est,inquit,ostentum,quòd sorices arroserunt caligas, sed si caligæ arrosissent sorices,id demum fuisset ostentum.

57 Dicere solet,pecuniam pedibus compensari: sentiens,ni fallor, sumptuosum esse ad villam procul disitam crebro proficisci, sed hoc impendij pedibus pensari, si dominus impiger pedes inuisat fundum suum. Refert M. Tullius in oratione pro L. Flacco.

CATO VTICENSIS.

Taciturnitas

1 Quum Catoni qui pòst dictus est Vticensis,etiamnum puero vitio daretur taciturnitas:nec enim cum pueris exercebatur, nec à quoquam audiri volebat,ait, Carpant taciturnitatem,modò vitam probẽt. Et addidit, Tum demũ abrumpã hoc meum silẽtiũ, quum ea loqui potero, quæ sunt indigna silentio.

Iustè

2 Quum partes in conuiuiis sortirentur, nec illi fauisset sors, amicis hortantibus vt primus omnium caperet, ὀ καλῶς, inquit, ἔχει ἀνέσης ἀφροδίτης: id est,non decet inuita Venere. Tam natura iustus erat, vt præter sortem amicorum fauore noluerit vti. Veneris iactus felix erat in talis.

Consul ridiculus

3 Quum M. Tullius Murenam defendens, multa salsè diceret in paradoxa Stoicorum, ridentibus cæteris tandem & Cato exhilaratus,proximis dixit, Dij boni, quàm ridiculum habemus consulem. Stoicorum philosophiam

Cato præcipuè sequebatur, puer nactus huius sectæ præceptorem.

4 Quum in senatu de catilinæ coniuratione tractaretur, redditæ sunt cæsari literæ. Id vbi sensit cato, suspicans à coniuratis venire, clamare cœpit vt palàm recitarentur. Id ne fieret, cæsar catoni literas tradidit. Erant autem ab Seruilia catonis sorore, amatoriæ parumq; pudicæ. Eas vbi legit cato, reiecit in cæsarē dicēs, Accipe ebrie. Nec aliud loquutus rediit ad sermonem intermissum. — Leniter

5 Hortensius à catone petiit, vt Portiam filiam suam Bibulo nuptam sibi traderet in matrimonium, pollicēs se marito redditurum simul atque ex ea prolē suscepisset. Id quum multis rationibus illi persuasisset, cato respōdit, se quod ad ipsum attineret, libenter gratificaturum amico, verùm hoc non audere à Bibulo petere. Tum Hortensius nudans animum suum, petiit Martiam ipsius catonis vxorem. Iam enim sibi cato ademerat mariti prætextum. Assensus est cato, vt id fieret volente patre coniugis. Ipsóque catone præsente facta sunt sponsalia. — Prolis amor

6 In forum veniens cum Thermo conspicatus castoris templum armatis occupatum, omnesq; fori aditus à gladiatoribus obsideri, ipsumq; Metellum vnà cum cæsare, O timidum, inquit, hominem, qui aduersus vnum tantam — Autoritas

tantam armauit multitudinem.

7 Pompeius quo suam factionem redderet firmiorem, per Munatium petiit, vt cato neptium duarum alteram sibi, alteram filio suo daret. Cato iussit reuersum Munatium Pompeio renuntiare, Se quidem per mulieres capi non posse, beneuolentiam tamen illius sibi gratam esse: amicitiam etiam, quæ quàuis affinitate firmior esset, polliceri, si quæ Reipub. conducerent sequeretur. Cæterùm aduersus Rempub. nunquam daturum obsides. Neptes in matrimonium datas, obsidum nomine signans. Sunt qui narrent non neptes, sed filias in matrimonium à Pompeio petitas. — Factio vitata

8 Munatio querenti quòd in cypro catonem adire cupiens, parum ciuiliter repulsus esset, quum nihil esset negotij, sed intus cum canidio fabularetur, sic se purgauit, vt diceret se vereri, ne iuxta Theophrasti sententiam nimia amicitia causam aliquando daret odio. — Nimia familiaritas

9 Laudatus à senatu quòd populi tumultum oratione sua prorsus sedasset, At ego, inquit, vos P. C. nequaquam laudo, qui me prætorem in tanto periculo deseruistis.

10 Cato ipso die comitiorum quendam è sponsoribus damnauit, ac pecuniam illi traditam in alium transtulit. At populus admira — Graue dānari à probis

mira

miratus catonis iustitiam, damnato pœnam remisit, dicens satis dedisse pœnarum, quòd à catone damnatus esset.

Ciuiliter

11 Multis P. Sulpitij ingratitudinem incusantibus, quòd catoni de se optime merito opposuisset cõpetitorem, cato sic excusauit, dicens minime mirãdum, si quod quis maximũ bonum duceret, id alteri nollet concedere.

Prouidẽtia

12 Quum cæsar Ariminum occupasset, & ad Pompeium summa rerum in vrbe translata esset, cato dixit, Si mihi ista prædicenti credidissetis P. C. nec vnum nunc timeremus, nec ab vno spes nostræ penderent.

Dei cõsilia arcana

13 Quum Pompeio res infeliciter cederent, & ad cæsarem inclinaret victoria, cato dicebat in rebus diuinis multum esse caliginis, quod Pompeio præter ius agenti fuissent omnia prospera, causam Reipublicæ tuenti nihil succederet.

Animose

14 Quum deploratis rebus amici hortarentur catonẽ, vt ad cæsaris clementiã cõfugeret, respõdit victorum esse, & eorũ qui deliquissent supplicare, catonẽ nec victũ nec captũ esse, qui se per omnẽ vitã inuictũ præstitisset, ac cæsarẽ honestate iustitiaq; lõge superasset, Cæsarẽ potius victũ captumq; esse, qui bellum quod diu negasset se moliri aduersus patriam, nunc id egisse conuictus esset. Proinde pro se cæsarẽ orarent qui vellẽt, pro

Catone neminem orare debere.

Ambitio

15 Quum M. Octauius duas habens legiones haud procul ab Vtica, à Catone postularet vt inter ipsos de imperio statueretur, Cato legatis nihil respondit: verùm ad amicos conuersus, Quis iam miretur, inquit, rem malè gestã esse, quum in ipsa morte in nostris videatis dominandi cupiditatẽ? Significans ambitione ducum bellum infeliciter cessisse.

Liberè

16 Quum in senatu pro victoria quã Cæsar ex Vsipetis Tencterisq; Germanis retulerat, de supplicatione decernẽda ageretur, sententiam dixit, Cæsarem hostibus esse dedendũ, quò Romana ciuitas à perfidia expiaretur, deinde execrationes in autorem verterent.

Prudenter

17 Rursus quum in senatu Pompeio, cui parum alioqui fauebat, decerneret imperium, dixit, talium virorum esse, ingentia Reip. inferre mala, eadémque depellere: tempori consilium accommodans.

SCIPIO MINOR.

Frugalitas

1 Scipionẽ minorẽ narrãt annis quinquagintaquatuor quibus vixit, nihil emisse, nihil vẽdidisse, nihil ædificasse, libras autẽ argẽti trigintatreis, auri duas in ampla domo reliquisse, idq; quũ potitus esset Carthagine, militésq; ditasset, plus cæteris ducibus omnibus.

Amici

2 Polibij sequens præcepta, dabat operam ne quando è foro rediret domum, priusquã sibi

quocunque modo quępiam eorũ in quos incidisset, familiarem & amicũ reddidisset: sentiẽs, nullã esse homini possessionẽ meliorem.

3 Iuuenis etiamnum tantã habebat opinionem fortitudinis & prudentiæ, vt Cato senior interrogatus de his qui apud Carthaginem militarent, in quibus erat & Scipio iunior, Homerico versu responderit,

Catonis testimonium

Ille sapit solus, volitãt alij velut vmbræ.

De Tiresia dictũ est apud Homerũ odisseæ κ.

4 Quum Romam venisset, reuocatus est ab exercitu non vt ipsi gratificarẽtur, sed quòd per illum cito Carthaginem se capturos esse crederent.

Vtilitas

5 Posteaquam sese intra muros vrbis receperat, Carthaginiẽsibus ex arce sese defendentibus, ac Polybius suaderet vt in mari, quod interiacebat non valde profundum, murices spargeret ferreos, aut tabulas aculeatas inijceret, ne transmisso mari hostes pro aggeribus pugnarent: aiebat esse ridiculum, quum mœnia tenerent, & intra vrbem essent, dare operam ne cum hostibus confligerent.

Fortiter

6 Vbi ciuitatem cõperit statuis deorũ Græcanicis, ac monumentis è Sicilia deportatis differtam, per præconẽ edixit, vt qui illarum essent vrbiũ agnoscerent illa ac referrent domum. De pecunijs verò nec seruum nec libertum passus est quicquam capere, ac ne emere quid

Honos arti habitus

quidem, quum alioqui quilibet paßim ferrent agerẽtque.

7 C. Lælio, quem inter amicos maxime charum habebat, consulatum ambienti quum faueret percõtatus est Q. Pompeium nepotem, an & ipse consulatũ peteret: Credebatur autem is Põpeius tibicinis esse filius: quum Pompeius negasset se petere, quin etiam polliceretur se Lælium ambientem deducturum ac simul cum illo ambiturũ suffragia: dũ credunt promittenti, & hunc expectãt, decepti sunt. Renuntiatũ est enim ipsum in foro circũire candidatum, ac ciuium prehensare dextras. Ob id cæteris indignantibus, Scipio ridens: Næ, inquit, nos egregiè stulti sumus, qui perinde quasi deos precaturi simus nõ homines, iandudum tempus terimus, tibicinem expectantes. Solet enim in sacris tibicen dare signum comprecandi deum, quasi iam adesset.

Facetè

8 Ap. Claudio qui Scipioni in ambiẽda censura competitor erat, iactante se quòd ipse citra nomenclatorẽ ciues omnes nominatim salutaret, quum Scipio propemodũ nosset neminem. Vera narras, inquit Scipio, nam mihi studio fuit, nõ vt nossem multos, sed ne cui quam essem ignotus. Nomẽclatorum laus est, quam plurimos nosse: at egregij ducis est ob egregia in Remp. merita, nulli ciuium ignotũ esse, iussitque ciues quum bellum esset cum

Nobilitas vera

Celtiberis, à quibus ambo fuerant in bellum missi, vel legatos, vel tribunos militum testes ac iudices vtriusque virtutis statuerent, qui ei bello interfuissent.

9 Censor creatus adolescēti cuidam equum ademit, quòd eo tempore quo Carthago oppugnabatur, splendidè cœnatus libum in vrbis similitudinē figuratum, cui Carthagini nomen indiderat, conuiuis diripiendum proposuisset. Iuuene verò causam sciscitante, cur equo priuatus esset, Quoniam, inquit Scipio, me prior Carthaginem diripuisti.

Gloria

10 C. Licinium prætereuntem quum vidisset, Hunc, inquit, virum scio peierasse, verum quoniam nullus illum defert, non possum simul & accusator esse & iudex. Sit hoc in censore moderationis & iustitiæ exemplum.

Iudex non accusat

11 Quum iam tertium à senatu fuisset emissus, quo, vt tradit Clitomachus, Vrbes atque homines cernat bene legibus actas, vtq; gentium, ciuitatū, ac regum inspector esset: posteaquā peruenit Alexandriam, nauique egressus capite pallio tectus incederet, Alexādrini vndique accurrentes flagitabāt, vt caput nudaret, faciémque id desiderātibus ostenderet. Quum se nudasset, clamore, & plausu testati sunt gaudium suum: quúmque rex Alexādriæ vix interim ob delicias ac mollitiem corporis æquaret Romanos incedentes, Scipio voce submissa Panætio insusurrauit in aurem. Iam, inquit, Alexandrini, nonnihil ex nostra peregrinatione fructus ceperunt, quibus per nos contigit videre regem ambulantem. Nam Athenæus ex autoritate Posidonij scribit Ptolemæum perquàm obeso corpore, nunquam antea pedibus ambulasse.

Rex segnis

12 Erat illi peregrinationis comes vnus amicus Panætius philosophus, famuli quinque, quorum vno peregre defuncto, quoniam alium nolebat emere, è Roma accersijt qui defuncti locum impleret.

Frugalitas

13 Quū Numantini viderentur inexpugnabiles, vt qui multos Romanorum duces superassent, populus Scipionem iterum consulem fecit ad suscipiendum hoc bellum. Cæterùm quum multi gestirent exire in militiā, idque senatus fieri vetuisset, quasi Italia futura esset deserta, ac ne pecunias quidem ex ærario sumere passus est, sed vectigales prouentus quorū tēpus nondū excesserat assignauit. At Scipio pecunijs quidē sese negauit egere, suas enim & amicorū satis futuras. De militibus negatis questus est, bellum enim esse difficile. Quòd si priores, inquit, ob hostium fortitudinem toties victi fuerunt, difficile bellum est, quia cum talibus pugnandum erit: sin ob ciuium nostrorum ignauiam, æquè difficile est, quia talium opera in bello sumus vsuri.

Pecunia cōtempta

14 Posteaquam venit in castra, multámq; illic licentiam, lasciuiam, superstitionem ac luxum offendisset, diuinos ac sacrificos cũ lenonibus protinus eiecit: quin & vasa omnia iußit amoliri excepta olla, veru & poculo fictili. Ex argenteis poculum librarũ non amplius duarum permisit, si quis habere vellet: balneis vti vetuit. Qui vngerentur, iußit vt ipsi sese fricarent. Iumentis enim, quia manibus carent, opus esse alio à quo fricentur. Edixit vt milites stantes pranderent obsonium non igni coctum, cœnarent autem discumbentes panem, aut pultem solam, & carnes assas siue elixas. Ipse verò sago circuntectus obambulabat per exercitum, dicens, se lugere exercitus dedecora.

Disciplina militaris

15 Quum Memmij cuiusdam tribuni militum iumenta intercepisset, vasculis lapideis refrigerando vino paratis, ac poculis Tericleis, hoc est, operose factis onusta, Mihi quidem, inquit, ac patriæ dies triginta, tibi ipsi verò per omnẽ vitam quum talis sis teipsum inutilem reddidisti. Significans bellum quod pro patria gerebatur, mensem fortasse duraturum. Parum autem esse quòd tum militem præstaret inutilem, sed multo grauius, quòd si pergeret esse talibus moribus, perpetuò ciuis inutilis esset futurus.

Luxus damnatus

16 Alteri cuidam scutum pulchrè ornatum ostentanti, Scutum quidem, inquit, ô iuuenis, bellum est: at decet virum Romanum in dextera potius quàm læua spem collocare. Clypeus sinistra geritur, gladius dextera.

Spes in clypeo

17 Cuidam vallum gestanti, qui se dicebat onere vehementer premi, Nihil mirum, inquit, quando isti ligno magis quàm gladio fidis. Significans ideo vallum plus habere ponderis, quia plus apud illum valeret. Quòd si gladijs fideret milites, nihil esset opus vallis.

Valli fiducia

18 Quum videret hostes despondere animũ, aiebat sese vt tutò vinceret, mora temporis emisse, addens bonum ducẽ perinde vt medicum, non nisi in extrema curatione ferrum adhibere. Nihilominus per occasionem adortus Numantinos, terga illos dare compulit.

Vincere sine cæde

19 Quum seniores Numantini victis suis ignauiam exprobrarent, qui nunc eos fugissent, quos toties in fugam verterant, Numantinus quidam respondisse fertur: Nunc quidem oues eædem sunt, sed alius pastor: Significans Scipionem ducem esse causam mutatæ fortunæ bellicæ, licet ijdem essent milites.

Dux omnia facit

20 Numantia capta, quũ iterum triumphasset Scipio, incidit illi controuersia cum Caio Graccho, tum pro senatu, tum pro belli socijs. Id molestè ferens populus tumultuabatur: Scipio verò conscenso suggesto, Me, inquit, nec castrorum vociferatio vnquam terruit,

Liberè

nec tumultus hominum terrebit, quibus Italiam scio non matrem esse, sed nouercam: Significans eos qui publicis patriæ commodis obstreperent, non esse verè Italos, sed alienigenas. Valerius refert illum dixisse, Nunquam eos metuam solutos, quos huc alligatos adduxi. Denotans eos adductos fuisse captiuos, qui in victorem ferocirent.

21 Iis verò qui Gracchο aderant vociferantibus occidendum esse tyrannum, Merito, inquit Scipio, qui patriam oppugnāt, me prius volunt è medio sublatum. Neque enim Romam posse cadere stante Scipione, neque Scipionem viuere, collapsa Roma. In hoc catalogo multa admixta sunt, quæ non sunt apophthegmata.

22 Scipio Aphricanus cōsulatū appetebat: verùm vbi sensit Pompeium amicum alijs fauere candidatis, ipse à petitione destitit, dicens eum consulatū sibi non tam gloriæ futurum si adipisceretur, quam molestum et inauspicatum, si refragante Pompeio consequeretur. Maluit consulatum cedere, quàm amicum perdere. Vide num hoc dictum sit de Scipione Africano, Metello, & Cn. pompeio. Moderatè

23 Quum in Africa Pōpeij partes sequutus res parum prosperè gessisset, & Hispaniam petens intellexisset nauim qua vehebatur ab hostibus captam, gladio præcordia sua transuerberauit. Deinde Cæsarianis militibus quærentibus vbi est Imperator? Imperator, inquit, bene habet. Suprema vox morientis declarauit animum meliore fortuna dignū. Et hoc dictum videtur de Scipione vltimo, cognomento Metello.

CAECILIUS METELLUS.

1 Cæcilius Metellus, quum loco munito cogitaret admouere exercitum, ac centurio dixisset ipsi, Si decem modo hominum iacturam facere velis, capies locum. Interrogauit eum, num ipse de numero decem vnus esse vellet. Hoc & alteri tribuitur. Argutè

2 Tribuno militum cuidam è iunioribus percontanti Metellum quid esset facturus, Si eius rei, inquit, scirem mihi tunicam esse consciam, exutam in ignem coniecissem. Silentium ducis.

3 Quum Scipioni viuenti fuisset inimicus, mortem tamen illius grauiter tulit, iussitque filios vt subeuntes pheretrum funus Scipionis efferrent, addens, se Romanæ ciuitatis nomine gratiam habere dijs, quòd Scipio apud alios non esset natus. Sentiens Romam non futuram fuisse incolumem, si talem ducem habuissent hostes. Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item. Simultas à rogo deponenda

C. MARIUS.

4 C. Marius obscuro genere natus, facinorum militarium commendatione ad remp. access Improba cura

cessit. Ac primum maiorem petijt ædilitatem. Vbi sensit ea spe frustrari sese, eodem die minorem ambijt: & hac frustratus, haud tamen desperauit, se Romæ ciuitatis primatem fore: docens quantum in rebus humanis valeat improbitas.

Curatio morbo grauior

5 Quum in vtroque crure varices haberet, nullis vinculis alligatus præbuit sese medico secãdum, ac nec suspirio emisso nec adductis superciliјs, chirurgi curationem pertulit. Cæterùm quum medicus ad alterum crus transiret secandum, vetuit dicens, curationem non esse tanto dignam cruciatu.

Seuerè & pudicè

6 Lusius Mario ex sorore nepos, quum Marius iterum consul esset, vim admouit militi cuidam adolescenti, nomine Trebonio: at is Lusium interfecit. Id factum multis incusantibus, non inficiatus est adolescens se ducem suum interfecisse, sed causam addidit ac probauit. Marius itaque quum iußisset adferri coronam pro facinore in bello præclarè gesto dari solitam, Trebonio imposuit: graui exemplo monens cæteros, ne simili modo tentarent adolescentium pudicitiam, quando non solum absoluit, verumetiam coronauit eum, qui & imperatoris cognatum & ducem suum ferro necasset.

7 Quum castrametatus esset aduersus Teutonas, in loco qui minimum habebat aquæ, milit

militibus dicentibus se sitire, ostendit illis flumen proxime hostium vallum labens, Illinc, inquit, vobis potus sanguine venalis est. Sitis
At illi iusserunt, vt se quò vellet duceret, donec liquidum haberent sanguinem, nec totus adhuc præ siti diriguisset.

Arma non audiunt leges

8 Mille Camerinos, qui se in bello aduersus Cimbros, strenuos viros præstitissent, honore Romanis æquauit, idq; præter omne ius. Ad eos verò qui factum hoc reprehendebãt, respondit, se ob armorum strepitum legum vocem exaudire non potuisse.

Retortum

9 In bello ciuili cùm fossa cinctus obsideretur ab hostibus, continuit sese, tẽpus expectans opportunũ. Popedio autẽ Siloni dicenti, Si magnus es Imperator ô Mari, descende in conflictũ: Imò tu, inquit, si magnus es Imperator, coge me nolentẽ ad certamẽ venire.

CATVLVS LVCTATIVS.

Callidè

10 Catulo Luctatio in bello Cimbrico iuxta flumen Athesim exercitum habente, quum Romani viderent barbaros transire conantes, retrocesserunt, quandoquidem illorum impetum sustinere nõ poterant: ipse celeriter sese ad fugientium primos cõtulit, vt nõ hostes fugere, sed ducem sequi viderentur. Hoc strategema est, non apophthegma.

C. POPILIVS.

11 C. Popilius missus erat ad Antiochum regem

regem, epistolam ferens à senatu, qua iubebatur exercitum ex Aegypto abduceret, nec Ptolemæi filios orphanos regno spoliaret. Quum verò rex illum per mediũ exercitum ad se accedentem procul humaniter salutasset, non resalutato rege literas reddidit: quibus lectis quum Antiochus diceret se consultaturum, daturúmque responsum, Popilius virga quam tenebat, ducta linea cinxit regem, dicens, Hîc igitur stans consulta & responde. Omnibus viri spiritum admirãtibus, posteaquam Antiochus spopondisset se facturum quæ Romanis viderentur, ita demum salutauit illum & amplexus est Popilius.

Animosè

LVCVLLVS.

12 Lucullus quum in Armenia cum decem millibus armatorum, & mille equitibus aduersus Tigranem tenderet, centũ quinquaginta hominum millia habentem in exercitu, pridie nonas Octobres, quo die prius Scipionis copiæ deletæ fuerant, quodam admonente, quòd Romani diem illum vt nefastum & inauspicatum metuerẽt, Ergo, inquit, hodie alacriter pugnemus, vt hũc quoque diem ex nefasto funestóque Romanis hilarem & auspicatum reddamus.

Superstitionis contemptus

13 At quum Romani cataphractos præcipuè formidarent, bono animo illos esse iussit: plus enim negotiũ futurum in spoliandis illis

quàm

quàm in vincendis. Significãs plenam armaturam nihil profuturã hosti in pugna, cùm esset ignauus, sed victori profuturã ad prædam. Qúumque primus in collem ascẽdisset, speculatus hostium tumultus exclamauit, Vicimus cõmilitones: simúlque impetu facto in hostes, quum nemo irruentis impetũ sustineret, quinque tantũ Romanos qui ciderant, amisit, hostiũ verò centum millia trucidauit.

Fortiter

14 Lucullus Imperator ad direptionẽ incitantibus, dixit se malle vnum militem Romanum ex hostium manibus eripere, quàm vniuersas hostium fortunas sibi vindicare.

Cura militis

15 Archelao qui iterum à Mithridate defecerat, asseueranti, si in Ponto Lucullus cõspiceretur, fore vt omnia subderentur imperio Romano: respondit Lucullus, Non cedo Archelae venatoribus audacia, vt relictis feris ad vacua illorum lustra progrediar. Iam enim Mithridates pontum reliquerat.

Animosè

16 Romani quum in pugna cũ Tigrane, hostium peditum centum millia trucidassent, paucis equitum fuga seruatis, quum ex ipsis non amplius centũ essent vulnerati, interfecti quinque, dicebãt sese erubescere, quòd in tam vilia mancipia strinxissent ferrum.

Hostis pudendus

17 Quum œconomus Lucullo cœnam modicam apparasset, accersitum obiurgauit: illo dicente, non putabam sumptuoso apparatu

 opus

opus esse, quum solus esses cœnaturus, Quid ais, inquit Lucullus, an ignorabas apud Lucullum hodie cœnaturum Lucullum? *Splendidè*

18 Quum Græcos quosdam per dies aliquot magnificè tractasset, atque illi dicerent, se mirari, quòd tantum impendiorum sua causa faceret, Nonnihil ô hospites, vestra causa, sed maxima pars Luculli gratia. *Splendidè*

SYLLA.

19 Sylla cognomento Felix, inter felicitates suas, duas præcipuas ducebat, alteram quòd Pium Metellum haberet amicũ, alterã quòd vrbem Athenarum non subuertisset. *Felicitas*

20 Quum Sylla defectus necessarijs cogeretur etiam dijs dicata tangere, Caphim amicum Delphos miserat, vt pecunias ac donaria ad se perferret. Quibusdã verò dicentibus intra templũ auditum citharæ sonitum, quod ostentum interpretabãtur, quasi Apollo lo citharœdus indignaretur, Caphis audita perscripsit Syllæ cui facetè rescripsit Sylla, Quin tu Caphi potius interpretaris istud esse signũ gaudentis & exultantis dei, quàm indignantis? Itaque perinde vt deo hilariter tribuente, tu quoque bono animo pecunias accipe. *Ostentum commodè interpretatum*

21 Quum ad sociale bellũ magnis cũ copijs missus esset circa Limernam, è vasto terræ hiatu magnus ignis emicuit, cuius flamma ad

ad cœlum perueniens cõstitit. Id vates interpretati sunt, quòd vir bonus, aspectu eximius & admirandus, principatum adeptus præsentibus turbis ciuitatem liberaturus esset. Hoc audito Sylla, Ille, inquit, ego sum. Nam illi erat peculiare, comam habere auream, ignique concolorem: nec se ait suæ virtutis pudere, qui res tam multas támq; præclaras gessisset. *Fiducia sui*

22 Quum milites in bello sociali Albinum virum prætorium fustibus mactassent, Sylla tam atrox facinus impunitum reliquit, dicens se illis posthac promptioribus vsurum in prælijs, dum peccatum fortiter gerendo rem studebunt pensare. *Scelerosis vti*

23 Quum Athenienses ad Syllã duos trésve misissent de pace tractaturos, atque illi nihil adferrent quod ad incolumitatem ciuitatis faceret, sed Theseum, Eumolpum, & res aduersus Medos gestas verbis inanibus iactarent, Abite, inquit, ô beati, istásque orationes vobiscum referte: non enim discendi cupidus huc missus sum à populo Romano, sed vt rebelles subuertam. *Militariter*

24 Apud Orchomenum quum milites longius euagarentur, ordinibúsque perturbatis fugam caperent, Sylla ex equo desiliens, arrepto vexillo in hostem conuolat, ita vociferans, Mihi quidẽ, ô Romani milites, hîc pulchrum *Animosè*

chrum est mori: vos interrogati quo loco ducem vestrum amiseritis, memineritis dicere apud Orchomenum. Hac voce suos reuocauit.

25 Quum Mithridates Syllæ processisset obuiam, dextrámque porrexisset, Sylla nō resalutauit, sed percōtatus est, num à bello desisteret his conditionibus, quas cum Archelao pactus esset. Obticescēte Mithridate, Quibus pace opus est, inquit Sylla, eos priores loqui cōuenit, victori silere satis est. Rursus quum Mithridates varijs coloribus excusaret quæ gesta fuerāt, Olim, inquit, audiui, nūc experior te singulari eloquētia præditū, qui tam nefarijs factis colorem inuenire potueris.

Victor ferox

26 Lucius Sylla cognomento Felix, quum cogitaret de occidendo C. Cæsare, amicis ne id faceret dehortātibus, indignum enim esse talem necare puerum, Desipitis, inquit, si in hoc puero non videtis multos inesse Marios. Deprehendit in eo excelsam indolem nullis honoribus satiandam, vt qui vixdum pubescens sacerdotium ambierit. Idem populum Romanum subinde monere solet, cauerent puerum male præcinctum.

Prouidentia

M. ANTONIVS.

1 M. Antonius filium habebat ex Fuluia. Is puer Philotæ dederat ingentem vasorum vim: quæ quum ille recusaret accipere, metuens ne pater tantā filij liberalitatem non probaret, Quid times, inquit puer, accipere? An nescis eum qui dat, filium esse Antonij?

Filius patri similis

2 Ipse Antonius cùm esset prodigiose profusus, dicere solet, Amplitudinē imperij Romani nō per ea quæ acciperet, sed per ea quæ daret illustrari. Ea vox excelsi animi videri poterat, nisi ab Antonio fuisset profecta.

Liberalitas

3 Geminius in Græciam profectus ad Antonium, quoniam suspectus erat Cleopatræ, quòd eò venisset Octauiæ causam acturus, diu repulsus ac varijs modis delusus, tandem in conuiuio iussus causam aduentus dicere, ita respondit, Cætera, inquit, Antoni, sobriæ sunt orationis, nec huius temporis, verùm illud vnum & sobrius & ebrius scio, bene successura omnia si Cleopatra remittatur in Aegyptum. Móxque Romam se recepit, metuens sibi ab Antonio. Nam Cleopatra in conuiuio gratias egit, quòd rem apertè dixisset, nulla vsus circuitione. At sic agere gratias erat minari malum. Sciebat Geminius quàm esset illis inuisa veritas.

Liberè

4 Quum Antonius appararet classe cum Cæsare cōfligere, quidam tribunus militum vir fortis, & armis exercitatus Antonio prætereunti corpus suum multis cicatricibus insignitum ostendit, dicens, ô imperator, quur his vulneribus aut huic gladio parum fidis, in lignis fragilibus spem reponis? Sine Phœnices

In terrestri prælio apparet virtus

nices & Aegyptij classe pugnent, nobis Romanis terram da, in qua consueuimus vel hostem vincere, vel mortem oppetere.

5 Cleopatra metuens Antonij sæuitiam confugit in monumentũ demissis cataractis, misítque qui diceret, illam spontanea morte perisse. Id credens Antonius, & ipse sibi parans adferre vim, dixit, ô Cleopatra, non doleo quòd te caream, nam mox vnà futuri sumus, sed quòd ego tantus imperator fortitudine victus sum à fœmina. Victum se putabat, quod illa prior spontaneæ mortis gloriã occupasset.

Mors spontanea

6 Quum Augustus eã inuiseret, exigerétq; ab illa rationes, Seleucus vnus è procuratoribus ipsius indicauit aliquid esse subtractum ab ipsa. Illa in procuratorem insilijt, & arrepto hominis crine crebris ictibus pulsauit os. Hæc quum Augustus ridens conatus esset inhibere, illa, An nõ, inquit, permolestum est, ô Cæsar, quum tu me digneris inuisere, seruos meos heram incusare quòd nonnihil muliebrium ornamẽtorum subtraxerim, non ea quidem mihi, sed vt Octauiæ & Liuiæ munuscula dem? Hoc commẽto persuasit Cæsari se de vita cogitare, quum mori decreuisset.

Callidè

CASSIVS.

1 Cassius etiamnum puer, Faustum Syllæ filiũ, inter æquales de patris monarchia gloriant

riantem non tulit, sed colaphos impegit. Eius rei cognitionẽ quum Pompeius ad se recepisset, accitis ambobus pueris, Cassius ausus est dicere, Eia Fauste, aude rursus coram hoc ea verba proferre, quibus irritatus in te fui, vt iterum tibi percellam os. Inerat Cassio natiuum quoddam odium tyrannidis, vt iam tum appareret illi non defuturum animum ad interficiendum Cæsarem.

Indoles in puero mira

2 Idem quum Rhodum insulam vi cepisset, & in ingressu salutaretur rex atque dominus, Nec rex sum, inquit, nec dominus, sed regis ac domini interfector.

Tyrãnidis osor

M. CRASSVS.

1 M. Crassus ille diues, magnam seruorum turbam domi alebat, quorum præcipuã agebat curam, discentibus adstans, interdum & ipse docens eos, dicens hanc oportere præcipuam esse patrisfamiliâs solicitudinem, quòd sint rei familiaris animata instrumenta. Idẽ sensit Aristoteles.

Seruorum cura

2 Hæc vox probata est, sed illa damnata, quòd negabat quenquam pro diuite habendum, qui non posset priuatis facultatibus legionem alere.

Diuitiæ immodicæ

3 Aegrè ferens Pompeio Magni cognomen delatum, decretúmque triumphum, Romano cuipiam dicenti, Iam aderit Pompeius Magnus, Quantus tandẽ? inquit: sentiens illum corpore

Inuidia eleuat

corpore cæteris parē, animo nihilo maiorem.

4 Quum Pompeius & Crassus in consulatu collegæ decessuri essent magistratu, Cneus Aurelius quidam subitò in forum procurrēs clamauit sibi visum in somnis Iouem iussisse, ne prius se magistratu abdicarent, quàm in gratiam redissent. Idem flagitante populo Pompeius nihil motus est, at Crassus surgens vltrò collegæ dextram porrexit, dicens: Nihil, ô Quirites, me indignum facturus mihi videor, si prior cum Pompeio in gratiā rediero, quem vos etiamnum impuberē Magnum cognominastis, cuique prius triumphum decreuistis, quàm in senatum allectus esset.

Reconciliatio

5 In Parthos proficiscēs quum Deiotarum extremæ iam senectutis, nouam vrbem condere videret, Quid est, inquit, ô rex hoc rei, quòd quum hora diei iam adsit duodecima, nouam vrbem extruere instituеris? Ad hæc arridens Deiotarus, Imò quid tibi in mētem venit imperator, vt quum haudquaquam sis vt videtur matutinus, tamē in Parthos cum exercitu properes? Nam id temporis Crassus sexagesimum agebat annum. Hora quæ nobis duodecima est in meridie, olim erat extrema diei.

Senex edificator

6 Quum Parthi per legatos denuntiassent, vt suæ ætati cōsulens à bello abstineret, insolenter

insolenter respondit, In Seleucia istis mandatis responsum dabimus. Hic Agisis legatorum vnus sublata manu mediam palmam ostendens, Prius, inquit, in hac manu nascentur setæ, quàm tibi Seleuciam conspiciendi sit futura potestas.

Militaria

7 Conflicturo cum Parthis exta è manibus deciderunt. hoc cæteris vt inauspicatū ostentum interpretantibus, ac prælium dissuadentibus, Huiusmodi, inquit, incommoda multa nobis senectus adfert. At arma mihi nunquam è manibus ceciderunt.

Senex bellator

8 Quum Publius Crassi filius fortissimè in bello & pugnasset & cecidisset, hostes caput iuuenis hastæ impositū gestantes proxime ad Romanos accedebant, insultantes rogātesq; quo genere iuuenis ille fuisset ortus, neque enim fieri posse, vt ex patre tam ignauo & imbelli talis filius nasci posset. Hoc tam tristi spectaculo nihil commotus Crassus, per omnes ordines concionatus est clamans, Meus hic priuatus dolor est Romani, mea hæc calamitas, meus hic peculiaris luctus, cæterùm publica ciuitatis salus & gloria in vestra incolumitate vestrâque virtute sita est.

Fortiter

9 Marcello ac Domitio Pompeium in senatu rogantibus, num proximis comitiis petiturus esset consulatum, Forte, inquit, petā, forte non petam. Rursus idem percontantibus,

Ingenuè

A bonis, inquit, ciuibus petam, à malis nequaquam. Quum hæc respõsa vt ambigua ac superba multos offenderent, crassus idem percontantibus respõdit, Si è republica fore iudicauero, petam: sin minus, à petẽdo abstinebo.

Vetulus dux

10 Sertorius quum pompeij milites varie dispulsos superasset multis occisis, audiuissetque aduentare Metellum cum aliis copiis, diremit prælium, reuocatisque suis dixit, Ego puerum hunc nisi superuenisset anus illa, verberibus castigatum domum remisissem: Pompeium pueri nomine signans, Metellum vetulum anus.

Patria dulcis

11 Idem sæpe victor ad pompeium Metellúmque misit, offerens se paratum redire in vrbem si sibi permitteretur, dixitq; malle se Romæ ignobilissimũ ciuẽ, quã exulẽ omnium aliarum ciuitatum Imperatorem nominari.

Conuiuia pudica

12 Admonere solet suos ne quid in conuiuio præter decorum vel fieret vel diceretur, præsertim à iurgiis & obscœnitate temperare. Nec ipse quicquam tale sustinebat vel audire vel videre.

M. BRVTVS.

Vltio deorum

1 M. Brutus rebus in summam desperationem adductis, quum è ducibus atque amicis paucos apud se haberet, sublatis oculis in cœlum stellis plenum, dixit hunc versiculum Græcum è tragœdia quapiam,

Ζεῦ μὴ λάθοι σε, τῶνδ᾽ ὃς αἴτιος κακῶν.

Id est.

Ne te latuerit, ô supreme Iuppiter,
Horum malorum quisquis autor extitit.

Velut imprecans cæsari vindictam à diis. Volumnius narrat illum & alterum dixisse carmen, sed negat se meminisse.

Mors destinata

2 Quodam ex his qui aderant præcipue monente vt illinc fugeret Brutus, prorsus, inquit, fugiendum, sed manibus non pedibus: significans morte spontanea vitandam cæsarianorum tyrannidem.

Clementer

3 Quum inter cõiuratos deliberaretur, an vnà cum cæsare occidendus esset Antonius, Brutus dissuasit, dicens, hoc negotium quod pro legibus ac iure susciperetur, oportere omni carere iniuria. Noluit vir optimus cædem in plureis proferri. At hæc clementia male cessit illis.

Aut vincere aut mori

4 Vltimum prælium initurus, dehortantibus quibusdam ne se tanto discrimini committeret, Hodie, inquit, aut rectè erit, aut nihil curabo. Significans se aut victorem fore, aut non victurum. Mors autem adimit omnium malorum sensum.

Fides vxoria

5 Huius vxor Portia catonis filia, posteaquam sensit conspiratum de cæsare interficiendo, ea nocte quæ præcessit diem in quo cæsar occisus est, egressa cubiculum Bruto,

cultellum tonsorium velut vngutum resecandorum gratia poposcit, eóque quasi forte de manibus elapso seipsam grauiter vulnerauit. Mox Brutus clamore ancillarum in cubiculum reuocatus, obiurgare eam cœpit, quòd tõsoris praeripuisset officiũ. Hîc illa clàm marito, Non hoc, inquit, temere feci: nam experiri volui, si quod constitutum est, parum cesserit ex sententia, quàm æquo animo me ferro sim peremptura.

6 Idem dixit, sibi videri eum ætatis florem male collocasse qui nihil negaret. Inutilis est verecundia quæ obstat quominus negemus obsequium ad inhonesta vocanti.

APOPHTHEGMATVM VARIE MIXTORVM LIB. VI.

N his quæ sequuntur, clarissime adolescens, miraberis quædã dicta, nec Scythis nec Cyclopibus digna: sed memẽto tum, exceptis aliquot, non homines, sed mera portenta, rerum summam tenuisse: siue quòd tales militum temeritas ascisceret, siue quòd immodica potestas, nisi adsit animus philosophiæ præsidiis diligẽter præmunitus, tales reddat. Quanquam & ab illis prodigiose malis quædam dicta gestaq́; sunt non indigna imitatione. Postremo turpitudinis alienæ species velut in theatrum producta, deterret à vitiis, & ad virtutis studiũ extimulat ingenia non omnino deplorata. Hunc igitur postremum librũ puta esse mensæ secundæ bellaria, in quibus quædam apponuntur vt tollas, quædam vt gustes, nonnulla vt spectes tantum. Malo enim te suauiter affectum, quàm saturũ onustumq́; dimittere. Quòd si quædã apponentur leuia ridiculáq́;, mimorum, coquorum, equisonum, scurrarum ac meretricum, decet omne cõuiuium hilaritas: sed precipuè mensas secũdas. Quanquã & à leuissimis personis nõnunquam dicũtur, quæ nemo sapiens contemnat. Nec ignoras, olim moriones, saltatriculas, & simios sub conuiuij finem induci solere. Nõ laboro si adsit hilaritas, modò absit omnis obscœnitas. Fortaßis existet qui desideret ordinem, & hoc & si quid aliud videbitur reprehensione dignũ, excusabit secũdarũ mensarũ libertas.

TIBERIVS CAESAR.

1 Tiberio cæsari cõtanter & ægrè suscipiẽti delatũ imperiũ, quidã in os ausus est dice-

Liberè re, cæteri quod pollicētur, tardè præstant: tu quod præstas, tardè polliceris. Notata est illi simulata cūctatio, detrectātis quod cupiebat.

Modestè 2 Cuidam à quo fuerat dominus appellatus, denuntiauit, ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Quanta modestia in tanto principe? Nunc quidam nihil audire possunt, nisi sacras maiestates, gratiosas celsitudines, & reuerendissimas dominationes.

Modestè 3 Item dicentem, sacras tuas occupationes interpellauit, iussitque non sacras dicere, sed laboriosas. Rursum alterum dicentem, se ipso autore adisse senatum, correxit, autore mutans in suasorem.

Leniter 4 Quum iocis, conuiciis, famosis carminibus ac rumoribus frequēter impeteretur, amicis ad vltionē hortantibus respōdit, In ciuitate libera linguā mētēq; liberas esse debere.

Leniter 5 Quin & senatu de huiusmodi criminibus ac reis flagitante, Non tantum, inquit, habemus otij, vt implicare nos pluribus negotiis debeamus. Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis.

Ciuilis vltio 6 Diogenes grammaticus sabbatis Rhodi disputare solitus, Tiberium ad se venientem vt ipsum extra ordinem audiret non admisit, sed per seruulum suum in septimum distulit diem. Is quum Romam venisset, & pro cæsaris foribus adstaret, cupiens illum salutare,

tare, Tiberius iussit vt post septimum annum rediret. Nec alia pœna tantam grammaticē superbiam vltus est.

7 Præsidibus onerandas tributo prouincias suadentibus scripsit, Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere: hoc est, lanam non pellem detrahere. Exactio moderata

8 Quoniā tyro in castris auidius bibebat vinum, militari ioco pro Tiberio, Claudio, Nerone, dictus est, Biberius, Caldius, Mero. Iocus ex deprauatione

9 Theodorus Gadareus Tiberij in rhetoricis præceptor, animaduertens in puero sanguinarium ingeniū sub specie lenitatis latitans, subinde inter obiurgandū appellauit illum πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον, id est, lutū sanguine maceratum. Hic initio principatus miram lenitatē præ se tulit, sed progressu tēporis ad immanem crudelitatem deuenit. Crudelitas tecta

10 Quum audisset quendam è reis nomine Caruiliū sibi mortem cōscisse priusquā esset damnatus, exclamauit: Carulius me euasit. Adeo leue supplicium esse iudicabat mortem. Crudeliter

11 Quum custodias recognoscentē quidam rogaret vt supplicium maturaret, respondit, Nondum tecum redij in gratiā. Humanitatis officium ducens, si dānatū cito occidisset. Crudeliter

12 Tiberius perspecto Caligulæ ingenio, se vero ac malefico, subinde prædicabat, se natricem reipublicæ & Phaëthontem orbi terrarum Indoles malefica

rum educare. Natrix serpentis genus est.

Medicina

13 Tiberius Cæsar & illud dixisse fertur, eum hominem sibi videri ridiculum, qui sexagesimum prætergressus annum, manum porrigeret medico. Sentiens hominē tam grandem oportere iam scire quomodo sibi mederi debeat. Porrigunt manum medico, qui consulunt illum, explorantem pulsus venarum.

C. CALIGVLA.

Surdus delatori

1 Commentarios ad matris fratrumq; suorum calumnias pertinentes, ne cui postmodum delatori testive maneret vllus metus, conuectos in forum, & ante clarè testatus deos, neque legisse se, neque attigisse quicquam, concremauit. Quin & libellum de sua salute oblatum non recepit, contendens sibi nihil admissum cur cuiquam inuisus esset. Negauit se delatoribus aures habere. Hæc boni principis videri poterant, nisi fingeretur.

Tyrannica vox

2 Quum audiret, fortè reges qui officij causa in vrbem aduenerant, inter se super cœnam de nobilitate generis concertantes, exclamauit Caligula, De cœlo venit nobis rex: & adiecit carmen Homericum,

Εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Id est,
Vnus dominus sit, vnus rex.

Nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, speciémque principatus in regni formam conuerteret.

Liuiam

Versutia

3 Liuiam Augustam proauiam suam appellare consueuit, Vlyssem stolatū, vafritiem ac fraudulentiam illius notans, hoc tantum interesse, quòd vt fœmina stolam gestaret.

Impudentia

4 Dicebat se nihil magis in sua natura probare, quàm ἀδιατρεψίαν, hoc est inuerecundiam. Pudor enim vt multis ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat. Vox carnifice quàm imperatore dignior.

Vox tyrannica

5 Antoniæ auiæ pro sua autoritate monenti vt quædam secus ageret: Memento, ait, mihi omnia in omnes licere. Talia portēta tum principum titulo pertulit mundus: quæ non commemorarem, nisi vt ex his principibus prodigiosæ feritatis horror incutiatur.

Crudeliter & impiè

6 Quum destinasset interficere fratrem suum, eumq; suspicaretur sese medicamentis præmunire, ita locutus est, Antidotum aduersus cæsarem? Timebat ille venenum, quasi cæsar non posset alio quouis modo trucidare, quem vellet extinctum.

Crudeliter

7 Vir quidam prætorius valetudinis causa secesserat in Anticyram petito à cæsare commeatu. Is quum sæpius peteret prorogari commeatum, mandauit interfici, & adiecit, necessariam sanguinis esse mißionē, cui tam diu non profuisset helleborū. Solent enim medici in morbis validioribus venarum incisione vti

 ne vti

ne vti. Et in Anticyram nauigabant, quibus opus erat purgatione.

Hostis populi

8 Illud è tragœdia subinde iactabat, Oderint dum metuant. Hanc ne quis miretur, eiusdem vox fuit, Vtinam populus Romanus vnicam ceruicem haberet. Hanc emisit infensus turbæ, fauenti Venetæ aurigarum factioni, quum ipse faueret Prasinæ.

Profusio

9 Luxu prodigioso vtens, vt calidis frigidisque vnguentis lauaretur, pretiosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiuis ex auro panes & obsonia apponeret, nummos non mediocris summæ è fastigio basilicæ Iuliæ per aliquot dies spargeret in plebem, Liburnicas naues gemmatis puppibus, versicoloribus velis fabricaretur, subinde dicebat, Aut frugi hominem esse oportere, aut Cæsarem.

Iocus insanus

10 In auctione Apronius quidam vir prætorius dormitans capitis motu nutabat. Id animaduertens Caligula, præconem admonuit, ne illum sibi nutantem præteriret: nec hoc monere desiit, donec ignoranti tredecim gladiatores sestertiũ nonagies addicerẽtur.

Rapacitas

11 Aleam ludens, plus mendacio, atq; etiam periurio lucrabatur. & quodam tempore proximo collusori demandata vice sua, progressus in atrium domus, quum prætereuntes duos equites Romanos locupletes, sine mora corri-

pi confiscarique iussisset, exultabundus in domum redijt, glorians se nunquam prosperiore alea vsum.

CLAVDIVS CAESAR.

Liberè

12 Græculus quidam causam agens apud Claudium Cæsarem, inter altercandum per calorem hanc vocem in illum emisit, καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρὸς. id est, & tu senex es & stultus. Vsque eo summa potestas ob stultitiam & passim, & propalàm euiluerat, vt hæc in os dixerit, non senator, sed ignotus Græculus, & dixerit impunè.

Pater index

13 Quum censor equites recognosceret, & in his reperisset iuuenem probris coopertum, sed quem pater probissimum affirmabat, sine ignominia dimisit. Id amicis mirantibus, Habet, inquit, censorem suum. Autoritatem suam in parentem transtulit.

Lenitas praua

14 Alium corruptelis adulterijsque famosum nihil aliud quàm monuit, vt aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certè cautius, addiditque: Quare enim ego scio quam habeas amicam? ô censorem grauem.

Peculatus dissimulatus

15 Narcissum ab epistolis, & Pallantem à rationibus sic adamauit, vt eos non solùm amplissimis præmijs, verumetiam quæstorijs prætoriisque ornamentis decreto senatus ornari libenter passus sit: ad hæc tantum rapere & acquirere, vt illi querenti de fisci exig-

exiguitate quidam non absurdè dixerit, Abundaturum fiscum, si à duobus libertis in consortium reciperetur. Hos Plinius fatetur & Crasso fuisse ditiores.

Infamia non deletur

16 Quum cuidam notam appositam deprecantibus familiaribus ademisset, Litura tamen, inquit, extat. Sentiens etiam remissa culpa manere tamen infamiæ prioris vestigium. Alludens ad scripturam, quæ licet spongia deleatur, aut graphio radatur, relinquitur tamen lituræ rasuræque vestigium.

Ebrietas loquax

17 Hic temulentus aliquando dixit, sibi fatale esse vt coniugum flagitia ferret, deinde puniret. Ea vox terrorem non mediocrem iniecit Agrippinæ.

SEXTVS NERO.

Iocus ex nomine

1 In Cn. Domitium Sexti Neronis atauum, cui cognomen fuit Aenobarbo, L. Crassus orator dicebat, non esse mirandũ quòd æneam haberet barbam, cui os ferreũ, cor plumbeum esset. Os ferreum obijciens propter summam impudentiam: cor plumbeum ob ingenij stuporem. Quidam illum pro Nerone Aenobarbũ appellarunt, atque hoc erat vnum è duobus conuitijs quæ indignißimè tulit: alterum erat, quòd increpitus esset malus citharœdus.

Clementer

2 Quum ex more cuiusdam capite damnati causæ subscripturus esset Sextus Nero, Vtinam, inquit, literas nescirem. Vox parsimoniam

niam humani sanguinis promittens, si ex animo prodisset. Seneca lib. De clementia 2. refert fuisse Burrum cohortium præfectum, qui quum esset animaduersurus in duos, petijt vt Nero subscriberet, qui cum cuntaretur & recrastinaret, Burrus instans protulit chartam: tum Nero, Vellem, inquit, nescire literas. At hæc indoles clementiam pollicens, in prodigiosam crudelitatem euasit.

3 Puerum Sporum exectis testibus in muliebrem naturam transfigurare conatus est. Addita dos, additum flammeum, addita celeberrima nuptiarum solennitas. Quid multis? palàm pro vxore habuit. Hinc fertur cuiusdam non inscitus iocus, Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius Neronis pater talem habuisset vxorem. Sentiens exitio totius orbis natum Neronem. Is nunquam fuisset natus, si pater Spori similem habuisset vice coniugis.

4 Nunquam cuiquam officium delegauit, nisi hæc adijceret, Scis quibus mihi est opus, Rapacitas
& hoc agamus, ne quis quid habeat. Vox prædone quàm principe dignior.

5 Quodam in colloquio proferente Græcum versiculum,

Ἐμοῦ θανόντος γαία μιχθέτω πυρί. Id est,

Me mortuo terra misceatur incendio.

Subiecit, Imò ἐμοῦ καὶ ζῶντος, id est, me etiam Crudeliter
viuo

viuo. Quibus protentis aliquando committitur respublica?

Licentia principis

6 *Quum nihil flagitiorum sibi non permitteret, elatus tanto rerum successu, dicebat neminem principum ante ipsum scisse quid sibi liceret. Verùm qui hoc dixit, sensit tandem quid vicißim liceat populo in malum principem.*

7 *Quum incendisset vrbem, spectabat, dicens se flammæ pulchritudine delectari, atque interim suam canebat Halosin, hoc est Troianæ vrbis excidium, quod descripserat.*

Liberè

8 *Isidorus Cynicus transeuntem in publico clara voce corripuit, quòd Naupli mala bene cantaret, sua bona male disponeret. Nauplus erat Palamedis pater, qui filij præter meritum damnati necem magno Græcorum exitio est vltus. Solet autem Nero tragœdias cantare.*

Liberè

9 *Notatus est & à Dato Atellanarum histrione, qui recitãs canticum quoddam,* ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, *ita demonstrauit, vt bibentem natantémque faceret, exitium C. Claudij & Agrippinæ significans. Nam Nero C. Claudium veneno sustulit, Agrippinam naufragio. Et in clausula cantici recitans, Orcus vobis ducit pedes, gestu senatum notauit histrio, subindicans illis à Nerone imminere perniciem.*

A mat

10 *A mathematicis audierat fore, vt aliquando deijceretur imperio, eóque Græcum Iambicum dimetrum identidem vsurpabat.* Τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. *Id est, Terra quæuis artem alit. Putans se tantum profecisse in arte canendi, vt etiam si exigeretur, in quauis regione ob musices peritiam posset haberi in pretio. Quúmque imminentibus qui illum insequebãtur de salute desperans, cogitaret sibi vim adferre, subinde dicebat, Quantus artifex pereo.*

Scenicus princeps

11 *Quondam theatro clàm illatus, Scenico cuidam populo placenti inuidit, eíque nuntium misit qui diceret, illum abuti Cæsaris occupationibus.*

Monopolia fœda

12 *Quoniã ex annonæ caritate quidã ditescebant aulici, multum & hinc inuidiæ Neroni conflatũ est: quum fortè accidisset, vt in publica fame diceretur Alexandrina nauis appulisse, iactatum est illam aduexisse puluerem luctatoribus aulicis. Quo dicto simul notatum est, in Cæsare rerum scenicarum studium, & monopolia quorundam per Cæsaris fauorem publico damno lucrantium.*

Princeps auriga

13 *Statuæ eius à vertice currus appositus est cum inscriptione Græca, Nunc demum agon est, trahe tandem. Notatum est in Cæsare aurigandi studium, simúlque denuntiatum periculum.*

Alteri

14 Alteri cuidam statuæ & ascopera alliga-
ta est cum hoc titulo. Ego quid potui? Sed tu
Parricidiũ exprobratum — culleum meruisti. Solent olim parricidæ cul-
leo insui, & Nero matrem occiderat. Culleus
itaque sese excusans dicit, Ego quid potui?
paratus si quis te insuat: sed siue insuaris, si-
ue non, tu tamen culleum meruisti. Potest hoc
& ad Reip. personam accommodari.

15 Columnis statuarum illud adscriptum est,
Salsè — Galli te cantando excitarunt. Indignissimè
tulerat Galliarũ defectionẽ, proinde decreue-
rat Gallos omnes Romæ agẽtes contrucidare,
prouinciámq; exercitui diripiendã tradere.

16 Noctu quidam simulabãt se sæuire in ser-
Salsè — uos, petebántq; vindicem. Vindex autẽ erat
defectionis in Neronem dux. Et hoc ioco no-
tabatur iam non ferenda Cæsaris tyrannis.

17 Quum ex oratione Neronis qua in Vindi-
cem perorabat, recitaretur in senatu, daturos
Ambiguè dictum — pœnas sceleratos, ac breui dignũ exitium fa-
cturos, exclamatum est ab vniuersis, Tu fa-
cies Auguste. Quæ vox bifariam potest acci-
pi, Tu facies vt dẽt pœnas, aut dabis pœnas.

18 In Oedipode fabula, quam Nero nouissi-
Omen eximij — mam recitauit, in hoc versu decidisse legitur,
Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.
id est, Iussit mori me mater, vxor & pater,
Nam & Oedipus patrem occiderat insciens,
matrem vxorem duxerat. Ita Nero sciens
Claud

Claudium patrem occiderat, matrem con-
stupratam interfecerat, & Octauiam vxo-
rem indignis tractarat modis.

19 Desperatis rebus noctu adijt hospitia sin-
gulorum de fuga consulturus: quum fores o-
mnium occlusas reperisset, reuersus in cubi-
culum comperit & custodes diffugisse dire-
ptis etiam stragulis, et amota veneni pyxide,
quam in extremũ casum parauerat: mox Mir-
millonem nomine Spiculum requisiuit, vel a-
lium quemlibet, cuius manu periret: ac nemi-
ne reperto, Ergo ego, inquit, nec amicum ha- Destitutus vndique
beo, nec inimicum? Decretum erat eam be-
luam publico orbis odio immolare.

20 In fuga quum Phaon libertus hortare-
tur, vt in specum egesta harena conderetur, Sepultura viui
negauit se viuum sub terram iturum.

21 Aquam è lacuna villæ cuidam subiecta
potaturus manu hausit, Et hic est, inquiens, Deliciæ versæ in amarorem
Neronis decocta. Nam repererat vt aqua de-
cocta gratiam haberet crudæ, immissa in po-
culum niue.

22 Vbi sensit equites appropinquare, qui-
bus mandatum erat vt illum viuum attrahe-
rent, versum Homericum protulit,
Ἵππων ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.
Simúlque ferrum iugulo adegit.

23 Ingressus Centurio quum semianimem
reperisset, & penula ad vulnus apposita si-
 mul

Neronis extremæ voces

mularet se venisse in auxilium, nil aliud respondit quàm, Sero, &, Hæc est fides. Sermo ambiguus est: potest intelligi sero venisse, qui iam ad morientem venerat: & serò venit, qui in hoc venit vt viuum attraheret. Item hæc est fides, potest esse expostulantis de fide amicorum. At Nero sensit, se nihil illius verbis credere, eiúsque rei argumentum esse vulnus in iugulo letale.

Ambitio

24 Quum genethliaci Chaldæi Agrippinæ matri Neronis respondissent, imperaturum quidem filium, sed occisurum matrem, Occidat, inquit, modò imperet. Tam impotens erat in fœmina dominandi sitis, & habuit quod optauit.

Fortiter

25 Eadem quũ iussu Neronis occideretur, ac Cẽturio ferrum in mortẽ destringeret, ventrem ostendens clamabat, Hunc percute, hic est ferro fodiẽdus, qui portentũ illud genuit.

Leniter

26 Nero in magna erat inuidia, quòd Burrum principem virum crederetur occidisse, veneno faucibus illito, quasi remedium adhiberetur. Ad hunc quum Nero visendi gratia venisset, auersatus est illũ Burrus cui scelus iam erat intellectum, multáque percontanti nihil aliud respondit quàm, Ego bene me habeo. Mira etiam in moriente lenitas.

27 Idem in Claudij stultitiam subinde iocabatur productione syllabæ, quum diceret, po-

Iocus in mortuum

steaquàm desijt inter viuos morari, prima syllaba producta. Moros enim Græcè fatuum sonat, inde finxit morari pro stultum agere, quemadmodum nos à poëta poëtari, à iuuene iuuenari.

Salsè

28 Sunt qui putent hoc clàm & inscio etiã Seneca fuisse decretũ, vt occiso Nerone occideretur & Piso, mox imperium Senecæ deferretur. Interea vulgabãtur verba Flauij, qui dixerat, Ad dedecus nihil referre si citharœdus dimoueretur, & tragœdus succederet. Nero cithara, Piso tragico ornatu canebat. Sensit vtrunque pariter indignum imperio.

Liberè

29 Quum de coniuratis ageretur quæstiones Subrius Flauius tribunus interrogatus à Nerone, quibus causis adductus ad obliuionem sacramenti processisset, Oderam te inquit, nec quisquam tibi fidelior militum fuit dum amari meruisti: odisse cœpi, postquam parricida matris & vxoris, auriga & histrio & incendiarius extitisti. Negant in ea coniuratione quicquã accidisse Neroni grauius, qui vt ad patranda facinora promptus erat, ita audiendi quæ patraret insolens.

Liberè

30 Eodem tempore Sulpitius Asper Centurio percontanti Neroni cur in cædem suam conspirasset, Non aliter, inquit, tot flagitijs tuis subueniri poterat.

31 Vestinus consul, quum eodem die omnia

Iocus crudelis munia consularia obisset, è conuiuio, repentè ad mortem raptus est. Conuiuæ nihil aliud quàm exitiũ expectabãt. Horum pauorẽ irridens Nero, dixit illos satis supplicij luisse pro epulis cõsularibus. Dicas hoc à clemente dictum, si cætera Neronis facinora spectes.

32 Nero matrem occiderat, vnde Africanus quidam ita consolatus est hominem, Orant te Cæsar Galliæ tuæ, vt felicitatem tuam fortiter feras.

OTHO.

1 Otho Saluius imperator, quum in augurando tempestas esset orta, atque ipse grauiter prolapsus, identidem obmurmurasse dicitur, τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, id est, quid mihi cum longis tibijs? sentiens se frustra sacrificijs & piaculis conari placare manes Galbæ. Sed de hoc plura nobis dicta sunt in Chiliadibus. — Omen exitij

2 Idem vbi iam mori destinasset, sensit eos qui ab ipso deficere & abire cœptabant, pro desertoribus corripi ac detineri: vetuit ne cuiquam fieret iniuria dicens, Adijciamus vitæ & hanc noctem, & in profundam vesperam vsque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui conueniendi fecit. — Mors destinata

3 Multis Othonem rogantibus, ne deposito imperio exercitum ac Remp. desereret, quidam è gregarijs militibus sublato ense dixit, Scito — Fides in milite

Scito Cæsar sic pro te omnes animatos esse: mòxque seipsum iugulauit.

4 Otho iam destinata morte Cocceium fratris filium ad se vocatum sic adhortatus est extremis verbis, O fili, habuisse te patruum Cæsarem, nec prorsus obliuiscaris, nec admodum memineris. Noluit illum prorsus obliuisci, ne desereret curam suorum: rursum noluit valde meminisse, ne mortẽ patrui vlcisceretur. — Moderatè

VESPASIANVS Pater.

1 Flauio Vespasiano quum adolescens quidam gratias ageret pro impetrata præfectura, quoniam vnguento fragrabat, & nutu contemptus est, & grauiter increpitus, Mallem, inquit Vespasianus, allium oboluisses: mox & literas concessas reuocauit. — Vnguẽtum olere

2 De iurgio quodam inter senatorem & equitem Romanũ ita pronuntiauit, vt diceret nõ oportere maledici senatoribus, remaledici ciuile fásque esse. Prærogatiuã enim dignitatis ipse sibi ademit qui lacessiuit. — Venia lacessito

3 Idem de Licinio Mutiano notæ impudicitiæ viro, clàm apud communem amicũ conquerens, addidit clausulæ, Ego tamen vir sum. Notans obtrectatorẽ esse parum virum. Simile est illud Maronis, — Leniter

Parcius ista viris tamen obijcienda memento.

 Saluius

4 Saluius Liberalis, quum in defensione diuitis rei oblique mordens dixisset, Quid ad Cæsarem, si Hipparchus sestertium milies poßidet? Notãs Vespasianum velut inhiantem rei facultatibus. Cæsar non modo non offensus est, verumetiam dictum approbauit, quasi simpliciter prolatum.

Leniter

5 Quoniam rapacißimum quenque promouere solet, vt mox ditatos cõdemnaret, vulgò dictus est officiarios suos habere pro spongijs: quòd veluti spongias & siccos madefaceret, & humentes exprimeret.

Rapacitas

6 Rusticus quidam quoniam gratuitã libertatem suppliciter petens à Cæsare, repulsus est, non veritus est clare dicere, Vulpes pilos mutat non mores: exprobrans illi naturæ rapacitatem, quasi mercede data concessurus fuisset, quod gratuito negabat.

Auaritia in principe

7 A consulari viro Menstruo Floro monitus plaustra potiusquam plostra dicẽda, postridie illum pro Floro Flaurũ salutauit: ciuiliter alludens ad illius curiosam admonitionem. Veteres in quibusdam pro diphthonga sonabant o, vt Clodius pro Claudius.

Lepidè

8 Mulier quædã dixerat se deperire amore Vespasiani, ei perductæ quum pro concubitu sestertia quadraginta donasset, roganti dispensatori quo titulo vellet eã summã rationibus inferri, dixit, Vespasiano adamato.

Festiuè

In

9 In quendam proceræ staturæ, sed improbius natum, torsit illud carmen Homericum,

Iocus ex Homero

Μακρὰ βιβὰς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγ=
χος. Id est,
Longam hastam quatiens, diductis paßi=
bus ibat.

10 In Cerylum libertũ, sed prædiuitem, qui vt aliquando subterfugeret ius fisci imperialis, cœpit se pro ingenuo ferre, eóque mutato nomine pro Cerylo dici voluit Laches, torsit versiculos ex fabula quapiam vt opinor,

Lepidè

--ὦ λάχης λάχης,
Ἐπ' ἂν ἀποθάνῃς, αὖθις ἔσῃ κήριλος. Id est,
--O Laches Laches,
Vbi mortẽ obieris, rursum eris tum Cerylus.

Significans illi nihil profuturum immutatum nomen.

11 Quidam è charis Vespasiani ministris apud ipsum pro quodam, quem fratrem suum esse simulabat, intercedebat, vt illi procuratio cõmitteretur. Id sentiens Cæsar, candidatum solum ad se vocauit, exegítque pecuniam quam ille suffragatori suo pepigerat, ea accepta mox ordinauit. Huius rei ignarus minister, rursus interpellauit pro fratre. Cui Vespasianus, Alium, inquit, tibi fratrem quære, hic quem tuum putas meus est.

Auarè

12 In itinere quodam mulio desilijt, quasi calceaturus mulas, sed re vera, vt adeundi

 litigatori

Sordidè litigatori spatium morámque præberet. At Cæsar dolū suspicatus, interrogauit mulionē quanti calceasset, pactúsque est lucri partē. Hoc si fecit vt suos corrigeret, ciuilitas fuit: sin vt eo emolumēto fieret ditior, sordidū erat.

13 Instituerat vectigal è lotio. Super hoc à filio monitus dissimulauit, donec prima pen-
Sordidè sio esset soluta. Eam pecuniā admouit ad filij nares, sciscitans num odore offenderetur. Negante illo, Atqui hæc, inquit, è lotio est.

14 Legatis nuntiantibus, decretā illi publicè non mediocris summæ statuā, iussit vt eam
Auarè continuo poneret, & cauam ostendēs manū, Ecce, inquit, parata basis. Significās vt eam pecuniam quam in statuam decreuissent impendere mortuo, viuo darent in manum.

15 Quum Cæsarum mausoleum repentè patuisset, tum stella crinita apparuisset, alijs
Ostentorum interpretatio interpretantibus Cæsaris interitum portendi, ille facetè interpretatus est, prius ostentum ad Iuliam Caluinam pertinere, quòd ea esset de gente Augusti: posterius ad Parthorum, siue vt Aurelius Victor tradit, persarum regem, qui capillatus esset.

16 Quum morbus ingrauesceret, dixit, Puto deus fio: significans se moriturum. Solēt enim
Iocus in morte extincti Cæsares publicis ceremonijs in deorum cœtum referri.

17 Quum vehemēter angeretur vitiatis intestinis,

testinis, nihilo secius imperatorijs muneribus fungebatur, adeo vt lecto decumbēs audiret legationes, & amicis hortātibus vt sibi parceret, respondit, Imperatorem stantē mori oportere. Stantem mori

TITVS, Vespasiani filius.

1 Vespasianus filius quum admoneretur ab amicis, quòd plura polliceretur interpellantibus quàm præstare posset, respondit, Non oportet quenquam à Cæsaris colloquio tristē discedere. Cæsaris affabilitas

2 Super cœnā aliquando recordatus, quòd eo die nemini quicquam præstitisset, memorandam illam meritóque laudatam vocem edidit, Amici diem perdidi. Benignitas

3 Idem dicere solet, se maximum falsariū esse potuisse, quòd omnium chirographa quæ vidisset facilimè imitaretur. Dexteritas

4 Quum febre correptus lectica à loco in quo tum erat, transferretur, dimotis plagulis cœlum suspexit, questúsque est sibi immerenti vitam eripi, quum nullum per omnem vitam extaret factū cuius pœniteret, vno duntaxat excepto. Id cuiusmodi fuerit, nec ipse prodidit, nec quisquam coniectare potuit. O Cæsarem longissima vita dignum! Cæsar innocens

DOMITIANVS.

5 Domitianus Cæsar initio principatus quotidie sibi secretum horarium sumere consueuit,

 sueuit,

sueuit, nec interim aliud quàm muscas captare, eásque stilo præacuto configere: vt cuidam interroganti, esséτne quis intus cũ Cæsare, Vibius Crispus lepidè responderit, Ne musca quidem.

Lepidè

6 *Iusserat edicto excidi vineas, quòd studio colendi vineta, negligerentur arua. Hoc edictum reuocauit ob sparsos libellos, in quibus habebantur hi versiculi,*

Minæ in principem

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Hoc epigramma fertur in hircum arrodentem vitem. Hircus autem Baccho immolabatur, quòd admorsu lædat vineam. Ad Cæsarem accommodarunt, pro σοὶ τράγε *mutantes* καίσαρι.

7 *Notans Metium quendam sibi immodice placentem, dicere solitus est, Vellem tam formosus esse, quam Metius sibi videtur.*

Lepidè

NERVA COCCEIVS.

8 *Quoniam sub Nerua Cocceio bono Cæsare multorum nomina falsò deferebantur, Fronto consul palàm dixisse fertur: malum esse eum imperare, sub quo nemini quicquam concessum sit: sed longè peius sub eo viuere, sub quo maxima sit licentia quibuslibet, inhumanitatis est, si princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus, sed pernicio-*

Princeps indulgens

sum

sum est, illis licere quicquid libet.

TRAIANVS.

9 *Traianus aliquando in conuiuio proposuit amicis, vt decem nominarẽt, quibus crederent rerum summam rectè delegari posse. Quum illi silerent, Decem, inquit, à vobis posco, ego vnicum habeo Seuerianum: solum illum imperio dignum iudicans.*

Vnus eximius

ADRIANVS CAESAR.

1 *Moriens dixit illud vulgatum, Turba medicorum Cæsarem perdidit. Arbitror illum huc detorsisse Græcum prouerbium,* πολλοὶ στρατηγοὶ καρίαν ἀπώλεσαν, πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλῆ' ἀπώλεσαν. *Quanquam & hodie verum est, turbam medicorum multis causam esse mortis.*

Medicorum turba

2 *In senatu frequenter dicere solet, se sic gesturum principatum, vt sciret rem populi esse, non suã priuatam. Nimirum attigit hoc, quod vnum distinguit regem à tyranno.*

Princeps

3 *Imperator creatus adeo contempsit inimicos, vt vni quem habuerat capitalem forte obuio dixerit, Euasisti. Principibus in priuatis offensis debet esse satis, potuisse vlcisci.*

Clementia

4 *In colloquijs etiam humilimorum mire ciuilis erat, eósque detestari solet, qui hãc humanitatis voluptatẽ ipsi inuiderẽt hoc prætextu, quòd dicerent, principis maiestatem vbique seruandam.*

Affabilitas

Dionysius

5 Dionysius Milesius sophista insignis, in Heliodorum quem Adrianus Cæsar vnicè amabat, torsit hoc dictum, Cæsar potest honorem ac pecunias largiri, rhetorẽ facere nõ potest. Cæsar enim Heliodorum studio verius quàm iudicio fecerat magistrũ epistolarum.

Animi bona

6 Romæ quum in spectaculo populus clamore flagitaret, vt aurigam qui placuerat, liberum esse iuberet, per tabellã respondit, Iniquum esse quod peteret. Si enim seruum alienum libertate donaret, fieret iniuria domino. Dicas hunc abhorruisse ab omni violentia.

Iuste

7 Seuerianum & Fuscum huius nepotẽ, eo quòd molestè ferre viderentur Commodum Lucium imperij successorẽ designatum, iussit occidi: quorum ille nonagenarius erat, hic annos natus decẽ & octo. Senex autẽ quum esset iugulandus, poposcit ignem, incensóque ture dixit, Vos dij testor me nihil sceleris cõmisisse, nec aliud imprecor Adriano, nisi vt quum volet mori, non posit. Idq; euenit, adeo vt barbarus conductus qui ferro mortem pro beneficio daret, aufugerit.

Vota morientis

8 Quidam canescens ab eo quiddam petierat, & repulsus est. Is quum aliquanto pòst idem peteret, sed capillitio nigro (nam id tinctura fecerat) Cæsar agnoscens faciẽ, Iam isthuc, inquit, negaui patri tuo.

Lepidè

9 Quodam tempore quum seruum suum videret

deret inter duos senatores ambulãtem, misit qui illi colaphum impingeret diceretq;, Noli intes eos ambulare, quorum adhuc potes esse seruus: simul senatoriæ dignitati consulens, & serui castigans insolentiã, quam de Cæsare hero sumpserat.

Serui principũ elati

10 Commodum Aelium Verum iterum consulem fecerat, eúmque imperio destinauerat: quem quum cerneret nec animo nec corpore satis validum, dicere solet, In caducum parietem nos inclinauimus, ac perdidimus quater millies H-S. quod populo ac militibus pro adoptione dedimus. Verè præsensit Commodum inutilem imperio, sed sero:

Impar principatui

11 Florus hos versiculos scripserat in Cæsarem,

Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.
Cui Cæsar respondit,
Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos. Sentiẽs se honestas occupationes præferre inutili turpique otio.

Honesti labores

12 Dicere solitus, sibi molestum esse, si quem videret tristem, quum tamen omnes doctos vexaret quæstiunculis, sed vexatos donauit aliquo munere.

Princeps nulli molestus

13 Cuidam vxor sua per literas exprobrarat, quòd lauacris ac voluptatibus detentus ad se redire nollet. Id per frumentarios resciuerat imperator. Illiq; commeatum petēti, exprobrauit & lauacra & voluptates. Tum ille, Num & tibi ô cæsar scripsit vxor mea quod mihi? Notans curiositatē principe indignam.

Curiositas

14 Sub mortem his versibus lusisse dicitur,

Lusus in morte

Animula, vagula, blandula,
Hospes coméſque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec vt soles dabis iocos.

15 Aiunt illū ex Matheseos peritia præscisse futura, ac Verum non fore longæuum Vergiliano carmine prædixisse, Ostendent terris hunc tantum fata, neque vltra Esse sinent.

Præscientia

16 Cuidam illos Vergilij versus ad Verum accommodanti, Manibus date lilia plenis, &c. cum irrisione respōdit, Ego mihi diuum adoptaui, non filium. Huc alludens, quòd imperatores referri soleant in numerum diuorum, sed à rogo.

Breuis æui

17 Ad alterum ipsum consolari volentē hoc argumento, quòd diceret genesim Veri non esse rectè collectam, eóque spem esse illū diu victurum, Isthuc, inquit, tu facile dicis, qui patrimonij

Principis delectus

patrimonij tui non Reipublicæ quæris hæredem. Sentiens magni referre, vt bonus princeps quàm diutiſsimè viuat.

18 Transeuntem mulier quædā appellauit, Audi me cæsar. Is quum respondisset, Nō est otium: Illa clamauit, Noli ergo imperare. Ad hanc vocem restitit & audiuit mulierem. Hoc & alij tribuitur, neque quicquam vetat, idem à pluribus vel dici vel fieri.

Liberè Hoc superius tribuitur Philippo Macedoni pag. 361. apoph. 31.

COMMODVS AELIVS VERVS.

1 Aelius quum esset peregrinis voluptatibus deditus, vxori conquerenti dixit, Patere me per alias exercere cupiditates meas. Vxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.

Vxoris reuerentia

2 Quum morbo grauaretur, sæpe dicere solet, Principem sanum mori debere non debilem, quòd superiores imperatores plerique violenta morte perissent. Eámque mortem vt breuem simul & inexpectatam C. cæsar optauit & obtinuit.

Mors principis

ANTONINVS PIVS.

3 Aurelius commodus M. Antonini filius quum in extremis à parente moneretur, ne barbaros iam attritos sineret vires recipere, respondit, Ab incolumi quæuis paulatim negotia perfici posse, à mortuo nihil. Vera quidem sentētia, sed vox impia erat parētis extrema monita cōtemnentis, ac morienti velut insultātis. Refert Sext. Aurelius Victor.

Adamabat

4 Adamabat illam Scipionis celebratissimam sententiam, subinde dicens, Se malle vnum seruare ciuem, quàm mille hostes occidere: pacem videlicet bello præferens, & in ipso bello sentiens hanc oportere primam esse ducis curam, vt quàm minima ciuium iactura paretur victoria.

5 Quum Apollonius rhetor è chalcide accitus ad Tyberinam domum, in qua tum cæsar habitabat, à cæsare vocatus vt illi M. Antoninum traderet instituendum, dixisset, Non magister ad discipulum, sed discipulus ad magistrum venire debet: risit hominis magniloquentiam, dicens, Facilius fuit Apollonio è chalcide venire Romam, quàm ex ædibus suis in palatium. Merces Apolloniũ attraxerat Romam, non Reipublicæ studium. — Magniloquentia irrisa

6 Quum M. Antoninus fleret educatorem suum mortuum, & adolescens ab aulicis ministris reuocaretur à declaratione pietatis erga nutricium, Permittite, inquit Antoninus, prius illi vt homo sit, neq; enim vel philosophia vel imperium tollit affectus. — Humanè

7 Quondam quum Omuli visens domum, ac miratus columnas porphyreticas, quæsisset vnde eas haberet, Omulus ei respondit, Quum in ædes alienas veneris, & surdus & mutus esto. Sentiens cum in alieno priuato non oportere esse curiosum. Hoc tam libero ioco non est offensus imperator. — Liberè

8 M. Antonini vxor Faustina male audiebat vulgo. Itaq; hortantibus amicis, vt eã repudiaret, si nollet occidere, respondit, Si vxorem, inquit, dimittimus, reddamus & dotẽ. Dotis nomine signans imperium, quod ab socero volente Adriano adoptatus acceperat. — Dos regnum

9 Nihil solitus est agere nec in bellicis negotiis, nec in ciuilibus, de quo non prius conferret cum grauibus viris, dicẽs, Aequius est, vt ego tot talium amicorum consiliũ sequar, quàm vt tot tales amici meã vnius sequantur voluntatem. Multum abhorrẽs à quorundam ingenio, qui consulto pileo suo, dicunt, Vos sedulo consulitis, sed aliud mihi suadet pileum meum. — Consilium multorum

10 Cassium senatorium virum occidi passus est, non iussit occidi pòst etiam extinctum doluit, dicens, Voluisse se sine senatorio sanguine Imperium transigere. Mira clementia in affectatorem imperij. — Clementer

11 Biduo priusquã moreretur, admissis amicis aperuit sententiam suam de filio, eandem quam Phillippus de Alexandro dicens, Se æquo animo mori, quum filium relinqueret. — Filius solatium mortis

12 Alio quodam die dixit amicis, Quid me fletis, ac non magis de communi morte pestilentiáq; cogitatis? Philosophia docuerat hominem & mortem contemnere, & res huma- — Mors peregrinatio

nas ridere. Parantibus autem abire dixit, Si iam me dimittitis, vale vobis dico, vos præcedens. Facetè petiit ab amicis discedendi veniam, ac veluti peregrè profecturus iussit illos valere: submonens interim fore, vt illi præcedentem sequerentur.

Modestè

13 Rogatus cui filium commendaret, Vobis, inquit, si promeretur & diis immortalibus. Fauorem noluit suæ autoritati tribui, sed filij meritis.

SEVERVS Imperator.

Natura varia

1 De Seuero sic iudicauit senatus, illū aut nasci non debuisse, aut non debuisse mori, quòd quum crudelis esset, tamen reipublicæ videretur admodum vtilis ob alias virtutes.

Autoritas

2 Quum milites Basianum Seueri filiū, qui pòst Antoninus caracallus dictus est, Augustum consalutassent, eo quòd pater pedibus æger bellū moraretur, iussit se deferri ad tribunal, simulq; adesse omnes tribunos, centuriones, duces & cohortes, quibus autoribus hoc acciderat, sisti deinde & filiū qui Augusti nomē nō recusarat. Hic quū in omnes eius facti autores iussisset animaduerti, excepto filio, omnesq; ante tribunal prostrati rogarēt veniā, Seuerus manu caput cōtingens, Tandē, inquit, sentitis caput imperare, nō pedes.

3 Celebratur & hoc illius dictum, Omnia fui, sed nihil expedit: sentiens sese ex humili per

per literarum ac militiæ officia plurimis gradibus fauore fortunæ ad imperij fastigium fuisse perductum, sed nihil feliciter cessisse, aut nulla in re sibi placuisse.

Omnia expertus

Virtus principis

4 Vltima verba dicuntur hæc fuisse, Turbatam Rempub. vbique accepi, pacatam etiā Britannis relinquo. Senex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquēs si boni erunt, imbecillum si mali.

Industria

5 Symbolū tribuno dari iussit, Laboremus. Pertinax ad imperium ascitus dederat, Militemus. Illi placuit belli omen, huic pacis. Sublato nanque bello reditur ab agricolationem & opificia. Otium in pace delicias alit & omne flagitiorum genus.

Moderatè

6 Epigramma quod in laudem Pescennini Nigri fuerat ascriptum illius statuæ ad viuum efficlæ, quum præfecti suaderent eradendum, Seuerus noluit, dicens, Si talis fuit, sciant omnes qualem vicerimus: si talis non fuit: putent nos omnes talem vicisse.

PESCENNINVS NIGER.

Integrè

1 Pescenninus Niger consiliariis addidit salaria, ne grauarent eos quibus assidebant, dicens, iudicem nec dare debere, nec accipere. Vtinam hoc exemplum imitētur hi, qui vendentes officia spoliant iudicem, assessoribus interim rapto viuendum est.

2 In Aegypto quum limitanei milites vinum

num ab imperatore peterent: Nilum, inquit, habetis, & vinum quæritis? Aiunt enim aquam Nili tantæ esse dulcedinis, vt accolæ vina non desiderent.

Aqua pro vino

3 Quum milites qui à Saracenis victi fuerant, dicerent, Vinum non accepimus, pugnare non possumus, Erubescite, inquit cæsar, illi qui vos vincunt, aquam bibunt. Nam saracenis etiam hodie gustare vinum nefas est.

Seuerè

4 Palestinis rogantibus vt ipsorum censitio leuaretur eo quòd regio esset grauata, satis inclementer respondit, Vos terras vestras leuare vultis, ego etiam aërem vestrum censere cuperem.

Durè

5 Imperatori creato, quum quidam ei panegyricum in ipsius laudem conscriptum recitare vellet, dixit, Scribe Marij laudes, vel Annibalis, aut alterius ducis egregij vita functi, vt eũ nos imitemur. Nã viuos laudare irrisio est, præsertim Imperatores, à quibus speratur, qui timentur, qui possunt necare, qui possunt proscribere. Adiecit illud, Se viuum placere velle, mortuum etiam laudari.

Viui docendi non laudandi

6 Rogatus quid sentiret de scipionibus, respõdit illos sibi videri felices magis quã fortes, quòd vterq; domi iuuentutẽ parũ sanctè trãsegerat: sentiens Imperatorẽ per omnẽ vitam in Reipublicæ negotiis versari debere, nec à domesticis deliciis ad imperiũ accersi-

Grauiter

ANTONINVS CARACALLVS.

7 Antonini Caracalli nouerca, quum esset pulcherrima, veluti per imprudentiam corpus magna ex parte nudauit. Quũmque dixisset Caracallus, Vellem si liceret: Si libet, inquit illa, licet: an nescis te Imperatorẽ esse, & leges dare, non accipere? Ea mulieris vox caracallum ad detestabile facinus pertraxit.

Licentia principum

8 Quum Antoninus Caracallus ambitiose sibi multa cognomina assereret, Germanici, Parthici, Arabici, & Alemanici nomen ascriberet, Heluius Pertinax filius pertinacis belle iocatus fertur, Adde etiam, inquit, si placet, Geticus Maximus, quòd Getam fratrem occidisset.

Salsè

9 Basianus præfectus suadebat caracallo, vt ad mitigandam inuidiam parricidij, fratrem Getam appellaret diuum, Sit, inquit, diuus, dũ non sit viuus, & fratrẽ in diuos retulit. Nescit pietatis iura regnandi cupiditas.

Impiè

ANTONINVS GETA.

10 Quum Antonini Getæ pater Seuerus destinasset omnes diuersarum partium occidere, inter suos dicere solitus est, Hostes vobis eripio, adeo consentiente Basiano, vt liberos etiam illorum suaderet necari. Geta puer interrogauit quantus esset occidendorum numerus: eum quũ pater edidisset, rogauit num isti haberent parentes ac propinquos: quum

responsum esset, habere, & quidem multos. Plures ergo, inquit, in ciuitate tristes futuri sunt, quàm læti quòd vicimus. Valuisset cordatum pueri dictum, nisi quorundam crudelitas obstitisset.

Prudenter

Liberè

11 Bassiano tum ioco tum serio dicenti, omnes cum liberis occidendos, Geta puer dixit, Tu qui nulli parcis potes etiam fratrem occidere. Id dictum tunc contemptum est, post cognitum est fuisse vaticinium. Nam parricidium postea commisit.

ANTONINVS HELIOGABALVS.

Tyrannicè

12 Senatum adeo contēpsit, vt eos interdū appellaret togata mācipia, veluti qui pristinæ dignitatis præter togas nihil retinerent.

Cara

13 Amabat sibi pretia rerum quæ mensæ apparabantur maiora dici quàm essent, hanc esse dicens conuiuio orexim, quòd magis illa iuuant quæ pluris emūtur, vt ait Satyricus.

Profusio

14 Huic priuato quum quidam luxum illius admirans diceret, Non times ne fias pauper? Quid, inquit, melius, quàm vt ipse mihi hæres sim & vxori meæ?

ALEXANDER SEVERVS.

Superuacua officia

1 Et vrbem, & prouincias, & aulam suam purgauit hominibus non necessariis, dicens, Malum pupillum esse imperatorem, qui ex visceribus prouincialium homines non necessarios, nec Reipub. vtiles aleret.

In tem

2 In templis argenti minimum, auri ne guttulam quidem aut bracteolam posuit, subinde repetens illud Persianum, Dicite Pontifices, in sanctis quid facit aurum?

Aurum in templis

3 Negabat se passurum, vt ipsius dispositiones ab aulicis suis venderentur, id quod solent aliorum principum liberti & eunuchi. Eóque nunquam illum fefellit quod proposuerat.

Constanter

4 Assessoribus designauit sua salaria, quanquam dicebat illos potissimum promouendos, qui per se Rempublicam gerere possent, non per assessores. Vnumquenque hoc agere debere quod nosset. Prudentissimus iuuenis sensit, hoc esse præcipuum hulcus omniū Rerumpublicarum, quòd omnia munia per vicarios administrantur, interdum alteros ac tertios. Præfectus vrbis habet vicarium, & is vicarius rursus alterum vicarium, & hic rursus alium. Ac frequenter is qui & honore & salario fruitur, minime omnium idoneus est ad functionem obeundam. Annotent hoc principes, qui subinde coguntur exactionibus grauare populum.

Vicarij graues

5 Descriptum habebat, quid cui præstitisset: qui nihil aut minimum petissent, eos appellabat, dicens, Quid est quur nihil petis? An me tibi vis fieri debitorem? pete, ne priuatus de me queraris. Agnoscebat prin-

 cip

cipem debere rectè suo fungentibus officio: nec æquũ iudicabat, vt probe suo defunctus officio, priuatus egeret.

6 Militibus diligenter prospexit, de commeatu, dicẽs, se magis seruare milites quàm seipsum, quòd in his sita publica salus esset. Facilius est enim inuenire nouum imperatorem, quàm nouum & exercitatum militem.

Militum cura

7 Ouinius Camillus antiquæ familiæ senator, homo delicatißimus, rebellionem molliebatur, tyrannidem affectans. Id quum Alexandro renuntiatum esset, statímque probatum, ad palatium eum rogauit, eique gratias egit, quòd Reipub. curam quæ bonis viris recusantibus imponi solet, sponte reciperet. Mox ad senatum processit, ac tanti sceleris conscientia trepidum, consortem imperij appellauit, in palatium recepit, ornamentis imperialibus, & melioribus quàm vtebatur ipse, decorauit, profectionis comitem adhibuit. Quúmque imperator ipse pedibus iter faceret, inuitauit & Ouinium deliciis assuetum ad laborem, quem post quinque millia passuum cunctantem equo sedere iußit. Quúmque post duas mansiones equo etiam fatigatus esset, carpento imposuit. Hoc quoque respuentem, ac imperium tædio laborum recusantem, denique & mori paratum dimisit, ac militibus à quibus cæsar præcipuè dilige

Clementer

ligebatur, commendatum ad villas suas tutò abire iußit. Sic illi commonstrauit, quid esset gerere imperium.

8 Honores iuris & gladij nunquam vendi passuus est, dicens, Qui emit & vendat necesse est. Hoc ethnicus & iuuenis, quid iam decet principes christianos?

Sanctè

9 Quum christiani locum quendam qui publicus fuerat occupassent, contrà popinarij dicerent, eum sibi deberi, rescripsit, Melius esse, vt quomodocunque illic Deus coleretur, quàm popinariis dederetur.

Piè

10 In expeditionibus si quis de via in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci fustibus aut virgis cædebatur, aut alioqui cõdẽnabatur. Si dignitas personæ tales pœnas non recipiebat, grauißimis contumeliis afficiebatur, quum diceret, Vellesne hoc in agro tuo fieri quod facis in alieno? Clamabat sæpius quod à christianis audierat, idque per præconem quoties aliquẽ emandabat, dici iubebat, Quod tibi fieri nolis, alteri ne feceris. Quid nunc dicemus de militibus christianis, qui siue quò eant, siue redeant, furantur, rapiunt, constuprant, pulsant, abigunt pecora, pertusis vasis sinũt effluere vinum? Quid multis? Crudelius tractãt suos quàm hostes. Et hoc hodie, si superis placet, appellatur ius militare, & ad hæc conniuent principes.

Miles innoxius

Militum cura

11 Vigilanter prouidit ne tribuni ducésve quicquam fraudarent de stipēdiis militum, dicens, Miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula: sentiens militem cùm aliquid habet metuere ne perdat, sed mendicitas ad omnem desperationem vocat armatum.

12 Cùm Antiochiam venisset, ac milites qui lauacris ac muliebribus deliciis vacauerant, in vincula duci iussisset, orta seditione ab ea legione cuius socij erant in vinculis, tribunal ascendit, ac vinctis omnibus ad tribunal adductis, circunstantibus militibus & quidem armatis, grauiter illos admonuit vt meminissent Romanæ disciplinæ. Cum loquentem milites tumultu interpellarent, nihil conterritus, iussit vt tales voces ederent aduersus hostes, non aduersus imperatorem, minatus exautorationem nisi quiescerent. Ad hæc cùm vehementius etiam fremerent, ac ferro quoque minarentur, Deponite, inquit, dextras, contra hostem erigendas si fortes istis, me ista non terrent. Cùm non desinerent fremere, exclamauit, Quirites, discedite atq; arma deponite. Mox omnes non armis tantum, sed & sagulis militaribus depositis recesserunt, non in castra, sed in varia diuersoria. Pòst tamen eius legionis militibus fidelissimis vsus est.

Seuerè

Furti

Odium furum

13 Furti suspicione infames nec intueri sustinebat, adeo vt cùm Septimius Arabinus, qui famosus crimine furtorum sub Heliogabalo fuerat liberatus, inter senatores principem salutatū venisset, exclamarit, O numina, ô Iupiter, ô dij immortales: Arabinus, non solùm viuit, sed etiam in Senatum venit: fortassis de me sperat, tam fatuum, tam stultum me esse iudicat.

Corruptela

14 Dicere solet, solos fures de paupertate conqueri, dum ita student scelera vitæ suæ tegere. Iactabat & sententiam notam furibus, ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξεται. id est, Qui multa tulerit, pauca dederit, effugit. Notans quosdam, qui tantum furantur, vt sit quo corrumpant iudicem aut actorem.

Regni stabilitas

15 Quum Mammea mater vxórq; Memmia obijcerent quòd nimia ciuilitate redderet potestatem molliorem, respondit, sed securiorem, atque diuturniorem: significans malum diuturnitatis custodem esse metum.

Fumi venditor

16 Vetronium Thurinum familiarem, quòd his qui petebant aliquid à Cæsare vendidisset suum patrocinium, mentiens interim multa, conuincendum curauit, & conuictum damnatúmque in stipite alligari iussit, supposito igni ex humida materia, præcone clamante, Fumo punitur, qui fumos vendidit.

17 Gemmas omnes quas reperit in palatio, vend

Cultus Augustarum vendidit, & aurum in ærarium contulit, dicens, viris gemmas vsui non esse, matronas autem regias contentas esse debere vno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona in qua sacrificarent, & vnico pallio auro sparso, & cyclade, quæ plus sex vncijs auri non haberet. Hic cultus hodie vix sufficit negotiatorum vxoribus.

18 Cursore nunquam vtebatur nisi seruo suo, dicens ingenuum currere nisi in sacro certamine non debere: cocos item, pisatores, fullones, & balneatores non habuit nisi seruos suos: nolens quenquam ingenuum sordidis ministerijs dehonestare.

19 Amicos & cognatos, si malos coperisset, puniebat. Id si vetus amicitia aut necessitudo non patiebatur, à se dimittebat, dicens, His charior est mihi tota respublica. Significans priuatos affectus vtilitati publicæ post habendos. Reip. prima cura

MAXIMINVS.

1 Maximinus accepta legione, nullum laborem defugere solet, dum milites exercet, eisque prospicit. Quum autem tribuni quidam eum reprehenderent, dicerentque, Quid tantopere laboras, quum eius loci iam sis vt ducatum possis accipere? Ego verò, inquit, quo maior fuero, hoc magis laborabo. Industria

2 Exercebat lucta milites suos, multos ad terram prosternens. Itaque cunctis inuidentibus, tribunus quidam vasti corporis notæque virtutis, atque ob hoc ferocior, dixit: Quid magni facis, si tribunus tuos milites vincis? Tum Maximinus, Visne congrediamur? Quum prodisset, palma pectori impacta supinum reiecit, cõtinuóque dixit: Date aliũ, sed tribunũ. Robur corporis

3 Quum nimium fideret corporis viribus, quidam in theatro ipso præsente Græcos versus recitauit, quorum hæc est sententia: Liberè

Elephas grandis est, & occiditur,
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris fortis est, & occiditur,
Caue multos, si singulos non times.
Qui ab vno non potest occidi, à multis occiditur.

4 Maximinus senior nunquam ad oscula pedum quenquam admisit, dicens, Dij prohibeant, vt quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat. Et vbi sunt interim, qui non solùm ingenuos, verùm etiam summos monarchas ad oscula non pedum, sed calceorum, non dicam admittunt, sed inuitant & quodammodo cogunt? Modestè

GALIENVS.

1 Galienus prouinciarum defectionẽ, quasi leuissimarum rerum iacturã ioco solet eludere. Quum enim nuntiatum esset Aegyptum defecisse, Quid, inquit, sine lino Aegyptio esse Reipublicæ neglectus

esse non possumus? Quum vastatam Asiam Scitharum incursionibus accepisset, Quid, inquit, sine aphronitris esse non possumus? Perdita Gallia arrisit, dixitque, Non sine trabeatis sagis tuta Resp. est? Pessimi principis voces, cui quicquam charius est republica. Aphronitrum autem est spuma nitri, quod in Asia laudatissimum concrescebat.

2 Iunior patris mortem inultā reliquit. Itaque quum rex Persarum quasi captiuus per pompā duceretur, quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligentissime scrutantes omnia, & cuiusque vultum mira inhiatione contēplantes. Qui interrogati quid agerent, Patrem, inquiunt, principis quærimus: notantes à Galieno neglectum fuisse. Id vbi delatum est ad principem, scurras viuos exuri iussit. Exemplum impietatis in Cæsare, periculosæ libertatis in scurris. Libertas exitiabilis

3 Quum taurum ingentē in arenam misisset, prodissetq; ad eum feriendū venator, neque productū decies potuisset occidere, Cæsar coronam venatori misit mussitantibus cunctis quid rei esset, quòd homo ignauissimus coronaretur, Galienus per curionem dici iussit, Taurum toties non ferire difficile est. Ludens significauit graue discrimen toties tauro occurrere, etiam si non ferias. Lepidè

4 Quidam huius vxori gēmas vitreas pro veris vendiderat, re comperta mulier flagitauit vindictam. Cæsar iussit hominē corripi, quasi leoni obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & populus expectat terribilem leonem, prosiliijt capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per curionem dici iussit, Imposturam fecit, & passus est. Eadem opera fefellit impostorem, & irrisit vxorem. Pœna ridicula

5 Quum patrem Valerianum audisset extinctum, vocem laudatissimam sine laude vsurpauit, dicens, Sciebam patrem meum esse mortalem. Impiè

MARIVS.

1 De Mario tyrannorum septimo dictum est, quòd vno die factus est Imperator, alio visus est imperare, tertio interemptus est à milite, qui percussurus illum dixerit, Hic est gladius quem ipse fecisti. Fuerat enim opifex ferrarius. Allusit autem interemptor ad illud prouerbium, Tuo te gladio iugulo. Imperium breue

SATVRNINVS.

2 Saturninus tyrannorū XXI. quū milites illi peplum imperiale imposuissent, aduocata concione de seipso dixit, Cōmilitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis. Antè fuerat dux egregius, sed quoniam in Imperio fuerat seuerior, ab ijsdem à quibus Imperator factus fuerat, interemptus est. Nō quiuis ad quoduis munus idoneus est. Ingenuè

ZEN

ZENOBIA.

3 Zenobia XXVIII. mulier varijs nominibus merito laudata, quum ab Aureliano capta in conspectum illius ducta fuisset, ísque dixisset, Quid ô Zenobia, ausa es nobis insultare Romanis imperatoribus? Imperatorem, inquit, te agnosco qui viceris, Galienum, Aureolum, reliquósque principes non putaui. Animosè

AVRELIANVS.

4 Quum Tyanam venisset, eámque occlusam reperisset, iratus dixit, Canem in hoc oppido non relinquam. Hac voce milites erecti sunt in spem prædæ, & Heradamon Tyanensis, metu ne cum cæteris occideretur, prodidit ciuitatem. Qua capta Aurelianus Heradamonem patriæ proditorem occidit. Militibus ex Cæsaris promisso direptionem oppidi flagitantibus respondit, Agite, canem me negaui relicturum, canes omnes occidite. Hoc pacto & proditori mercedem rependit, & militum auaritiam elusit. Videtur autem hic sermonis color sumptus ab Hebræis, in quorum literis reges qui minantur internecionem, negant se quenquam relicturos, vsque ad mingentem ad parietem: canem hac periphrasi significantes. Clementer

DIOCLETIANVS.

5 Diocletianus adhuc priuatus dicere solet, nihil esse difficilius quàm bene imperare. Id Flauius Vopiscus in Aureliano tradit se audiuisse à patre suo, & addunt causam. Colligunt, inquit, se quatuor aut quinque, simul consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt, dicunt quid probãdum sit. Imperator qui domi clausus est, vera non nouit, cogitur hoc tantum scire quod illi loquuntur: facit iudices, quos fieri nõ oporteret: amouet à Rep. quos debebat retinere. Ita, vt dixit Diocletianus, bonus, cautus, optimus venditur imperator. At vulgus ad Imperatoris titulum satis esse putat nasci, aut eligi: nasci, vtcunque: eligi, emptis suffragijs, ac solennibus ceremonijs confirmari. Imperare difficile

TACITVS.

6 Tacitus Imperator fratri petierat consulatum, nec impetrauit. Ea repulsa adeo non fuit offensus, vt vehementer etiã lætatus sit, dicens, Scit senatus, quem principem fecerit. Leniter

PROBVS.

7 Probus quum multa barbarorum loca purgasset latrocinijs, vbi peruenisset ad Isauros, dixit, ab illis locis facilius arceri latrocinia quàm tolli. Sentiens esse dandam operam ne latronibus illuc esset aditus, néve iuuenes latrocinari discerẽt. Itaque loca omnia quæ angustum haberent aditum veteranis concessit, addens vt eorum filij ab anno decimooctauo ad militiã mitterẽtur, ne antè latro- Sanctè

cinari discerent quàm militare. Hoc tum rectè Probus, quum multum interesset inter militiam & latrocinium, nunc friuolum est.

8 Non patiebatur militem esse otiosum, sed multa opera militari manu perfecit, dicens, Annonam gratuitam militem comedere non debere. Miles otiosus

9 Idem dixisse fertur, breui milites necessarios non habebimus. Sperabat tantam pacem, vt nihil opus esset exercitu. Hanc mentem vtinam deus immittat omnibus nostri seculi principibus.

FIRMVS.

10 Firmus Imperator vini patientissimus fuisse legitur, citra ebrietatem. Quondam à Barbaro vexillario prouocatus ad bibendum, duas vini situlas hausit, & postea toto conuiuio sobrius fuit. Quum verò Barbarus diceret, Quur non & fæcem ebibisti? Stulte, inquit, terra non bibitur. Vini patiens

BONOSVS.

11 Bonosus Imperator prodigiose bibax fuisse legitur, de quo Aurelianus sæpe dicere solet, Non vt viuat natus est, sed vt bibat. Sobrietas in primis decet principem.

APO

APOPHTHEGMATA VARIE MIXTA.

1 Milites aliquot Tarentini inter cœnandum multa liberius dixerāt in Pyrrhum regem. Res ad eum delata est: acciti sunt iuuenes, ac periclitabātur omnes, quum factū nec negari posset nec defendi. Tum vnus illorum dexterioris ingenij, Imò, inquit, rex, & ista diximus, & longe acerbiora dicturi fueramus, nisi nos lagena defecisset: linguæ petulantiam in temulentiā reijciens, Ac mox ira principis in risum versa dimissi sunt. Quis neget hoc dictum fuisse bene collocatum? Dextrè

2 Longus Sulpitius insigniter ipse fœdus, eum contra quem in iudicio liberali aderat, dixit, ne faciem quidē habere liberi hominis. Cui respondens Domitius Afer, Næ tu ex animi mei sententia Longe. Qui malam faciem habet, liber non est. Si ideo liber non erat cuius agebatur causa, quòd deformis esset: nec ipse Sulpitius habendus erat pro libero, quum esset fœdissimus. Retortum

3 Iunium Bassum hominem cum primis dicacem, vulgus asinū album appellabat, quòd feliciter esset stupidus ac ridiculus. Alba enim veteres felicia vocabant. Albus asinus

4 Philippus orator in male olentem, Video, inquit, me à te circumueniri: sentiens se malo odore vndique oppleri, quum circumuenire dicatur qui dolo fallit. Maleolus

5 Cesellius consultori dicenti, nauim diuidere volo, Perdes, inquit. Ille de prætio nauis mercibúsque consulebat, hic aliud respondit. Nam ipsam diuidere nauim est nauim perdere. Macrobius ita refert, Si diuidis, nec tu nec socius habebis. Erat autem duorum negotiatorum communis nauis. Liberè

6 Vectius Valens quũ à Claudio Cæsare immineret periculum, atque interim Silius cum Messalina domi vindemiæ simulacrũ omniũ lasciuiarum genere celebrarent, conscendit prælatam arborẽ, & in ea prospectantis specie stabat: interrogãtibus quid aspiceret, respondit, Tempestatẽ ab Ostia atrocem. Id siue ioco dixit, siue forte lapsa vox est, in præsagium vertit. Mox adsunt à Cæsare nuntij qui vindictam parãt. Is Silius erat adulter, cui clàm nupserat Messalina quã Cæsar dissimulanter confirmatis nuptijs supplicio affecit. Periculum præuisum

7 Fauorinus philosophus in adolescentem priscarum etiã obsoletarum vocum affectatorem, Curius, inquit, & Fabricius dilucide cum suis fabulati sunt, neq; Auruncorũ, Sicanorum, aut Pelasgorũ, qui primi Italiã incoluisse leguntur, sed ætatis suæ verbis locuti sunt: tu verò perinde quasi cum matre Euandri nunc loquaris, verbis iam olim desitis vteris. Quòd si intelligi non vis quæ loqueris, non hoc abundè consequeris tacens? Obsoletorum affectatio

8 Ficus Philemoni paratas, & in conspectu eius positas asellus comedebat, puer inclamatus vt asinum abigeret, serò venit. Itaq; consumptis omnibus, Quoniam, inquit, tam tardus fuisti, da nunc merum asello. Interim risus obortus hominem senem præfocauit. Risus interimens

9 C. Iulius Helio mancipi sæpius obstrepenti sibi dixit, Etiã ostendã qualis sis: & Helio instãti vt ostẽderet qualis esset, Iulius digito demõstrabat Gallum in Mariano scuto Cimbrico depictũ, nodis distortũ, eiecta lingua, buccis fluentibus, cui mãceps tum simillimus est visus. Taberna autẽ erat apud forũ, ac scutũ illud signi gratia positum. Ingens omnium risus consequutus est. Expectarant enim vt aliquid in mores illius obijceret.

10 Iuba querenti quòd ab illius equo esset aspersus, Quid tu, inquit, an me hippocentaurum putas? Deridens eum qui quod equus commiserat, domino sessori imputaret, quasi idem animal esset equus & sessor, quales finguntur hippocentauri. Iocosè

11 C. Crassus militem videns sine gladio currentem, Heus, inquit, commilito, pugno bene vtẽris: festiuiter taxans inermem mili- Miles sine gladio

tem cui pro gladio pugno sit vtendum.

Inuidia

12 Publius videns Publium Mutium hominem maleuolum & inuidum, solito tristiorem, Aut Mutio, inquit, aliquid accidit mali, aut alteri cuipiam aliquid boni: sentiens illum non minus alienis cōmodis, quàm suis incommodis vri.

Hydropicus

13 Publius natione Syrus, quum herus ipsius seruum hydropicum in area iacentem increpans interrogaret quid illic ageret, lepidè pro seruo respondit, Aquam calefacit.

Otium molestum

14 Idem quum super cœnam esset orta iocosa quæstio, quodnam esset molestum otium, & alius aliud opinaretur, respondit, Podagrici pedes. Otium vt rem suauissimam expetunt omnes, sed otium podagrici cum summo cruciatu coniunctum est.

Iocus ex nomine

15 Faustus Syllæ filius, in sororem quæ eodem tempore cum duobus adulteris haberet consuetudinem, Fuluio Fullonis filio, & Pompeio cognomine Macula, facetissimè lusit, Miror, inquit, sororem meam habere maculam, quum fullonem habeat.

Pingere fingere,

16 Seruilius Geminus cœnans apud Lucium Mallium qui Romæ pictor insignis habebatur, quum videret filios illius deformes, Haud similiter, inquit, Malli fingis ac pingis. Et Mallius, Non mirum, inquit, in tenebris enim fingo, luce pingo.

Breuis potestas

17 M. Votacillus Pitholaus in C. Seruilium, qui vno tantū die consul fuit, ita lusit, Antè Flamines, nunc consules diales fiunt. Abusus est voce, diales, quasi à die deducta sit, ac nō magis à Ioue, cui Flamines instituebantur.

Nux pinea

18 Lapidatus à populo Vatinius gladiatorum munus editurus, impetrarat ab ædilibus edictum, ne quis quid in harenam mitteret, nisi pomum. Per id tēpus fortè cæselius consultus à quodā num nux pinea pomum esset, Si in Vatinium, inquit, missurus es, pomum est. Nam ea nux & dura & grauis pro lapide esse poterat. Martialis pineam nucem appellat pomum hoc disticho,

Poma sumus cybeles, procul hinc discede viator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Morsus tectus

19 Quum Publius clodius diceretur iratus Decimo Valerio, quòd ipsi mutuum petenti non dedisset, Quid inquit mihi amplius facturus es, nisi vt Dyrrhachium eam ac redeam? Exprobrans illi ciceronis exilium, ab ipso procuratum, quod tamen populi ac bonorum virorum studio breuius fuit quàm volebat clodius.

20 Quum Brutus iunior fundos ædésque paternas luxu prodegisset, & in his etiā balneas, & in sermone quodam diceret se fru-

Profusio stra sudare, Non mirum, inquit crassus, nuper enim existi è balneis. Lusit ex ambiguo: exit è balneo qui lauit, & exit qui vendidit alteríque cedit.

21 Iam Brutus quũ in accusatione C. Planci duos lectores excitasset, & alteri de colonia Narbonensi Lucij crassi, qui reo Bruti aderat, orationẽ legendã dedisset, alteri de lege Seruilia, ex his demonstrans, illũ sibi pugnantia scribere: crassus vicissim tres Bruti patris de iure ciuili libros tribus legendos dedit, in quorum primo erat, Fortè euenit vt in Priuernate essemus. Hic crassus, Audis Brute, pater testificatur se tibi fundũ Priuernatem reliquisse. In secundo libro scriptum erat, In Albano eramus ego & Marcus filius. Hic rursus crassus, Norat hunc gurgitem, metuebat, ne quum is nihil haberet, nihil esse ei relictũ putaretur. Tum ex tertio recitatum est, Quũ in Tiburti assedimus ego & Marcus filius. Tum crassus, vbi sunt hi fundi Brute, quos tibi pater publicis cõmentarijs consignatos reliquit? Quòd nisi puberem te iam haberet, quartũ librum cõposuisset, & se etiam in balneis lotum cũ filio scriptum reliquisset. Ita crassus duos lectores aduersum se à Bruto excitatos, tribus aduersus ipsum productis vltus est. Hoc vrbanitatis exemplum refert M. Tullius, quod non adstringitur paucis verbis, sed per orationẽ fusum est.

22 Philippus causam agens, quum pusillus testis prodisset, Licétne, inquit, rogare? Quum quæstor properans dixisset, Licet, modo breuiter. Hic Philippus, non accusabis, perpusillum rogabo. Primum in testem risus obortus est, sed mox in iudicem Lucium aurificẽ conuersus, qui sedebat ipso teste breuior. Iocus ex ambiguo

23 Vargula quum eum, candidatus A. Sempronius cum Marco fratre suo cõplexus esset, Puer, inquit, abige muscas: leuitatem ac molestiam complectentium significans, sed ridicule magis quàm vrbane. Muscas abige

24 Nero quidam in seruum furacem ita iocatus est, vt diceret solum esse cui domi nihil sit, nec signatum, nec occlusum. Id si de frugi seruo dicas, laus est: si de furaci, iocus. Intelligimus enim illi nec seras nec signa obstare quo minus furetur. Scrinia claudimus, olim & cadi lagenæq; solent obsignari. Furax

25 Spurio caruilio grauiter claudicanti ex vulnere ob rem publicam accepto, & ob claudicationis vitium in publicum prodire verecundanti, mater dixit, Quin prodis mi spuri, & quotiescunque gradum facis, toties tibi tuarum virtutum venit in mentem? Claudicatio honesta

26 De caluino Glaucia claudicante dixit quidam, Non claudicat, sed clodicat. Veteres clodium dixere pro claudio. Hinc iocus in Clodicare

in eum qui clodio fauebat.

27 Publius Blessus Iunium hominẽ nigrum, macilentum & repandum, fibulam ferream appellauit ob colorem, duritiem, & incuruati corporis similitudinem. Resupini

28 Vatinius reus à caluo accusatore in inuidiam vocatus, quòd cãdido sudario frontẽ tergeret, Quanquam, inquit, sum reus, tamẽ & panẽ candidum edo: ita crimẽ diluens vt duplicaret. Solent autẽ rei prodire squalidi. Delicatus reus

29 Quum in triumpho C. cæsaris oppida eburnea fuissent circumlata, ac paucis pòst diebus in triumpho Fabij Maximi lignea deportarentur, chrysippus ludens dixit eas esse thecas oppidorum cæsaris. Solent enim res pretiosæ ligneis thecis muniri.

30 Empedocles quum in harena Mirmillonem retiarius sequeretur, nec feriret, Viuũ, inquit, capere vult. Sic in venatu qui cupit animal viuum, cauet ne vulneret.

31 Augustus videns equitem in spectaculis bibentẽ, misit qui illi suis verbis diceret, Ego si prandere volo domum eo. Respõdit eques, Tu enim non times ne perdas locum. Augustus sensit indecorum esse illic in publico bibere. Eques per iocum sic interpretatus est, cæsarem sine damno posse discedere è theatro, quòd locus ipsi seruetur, nõ item equiti. Liberè

32 Manius curius campatium de theatro exeuntẽ interrogauit, num spectasset. Campatius stultitiam hominis sic irrisit. Non, inquiens, sed in orchestra pila lusi. Quid aliud fecisset in theatro, nisi vt spectaret? Quasi quis è balneo exiens rogetur an lauisset. Sed multo absurdius est, in orchestra pila ludere. Iocus ab absurdo

33 Iunius Bassus Domitiæ Passanij querenti, quòd ei sordes obijciens dixisset, illum veteres calceos vendere, Nunquàm me Hercule, inquit, isthuc dixi, sed dixi emere solere. Atqui multo sordidius est emere quàm vendere veteres calceos. Sic irrisit mulierem, vt pro eo quod obijciebatur, subijceret aliud illo molestius. Conuiciũ mutatum in peius

34 Eques Romanus obijcienti Augusto quòd patrimonium deuorasset, Meum, inquit, putaui. Simulans errore factum quod criminabatur, ac sentiens interim non esse crimen, si quis sua suo profundat arbitrio. Liberè

35 Cassius Seuerus quum obiurgaretur à prætore, quòd eius aduocati Lucio Varo Epicureo cæsaris amico conuicium fecissent, Nescio, inquit, qui conuiciati sint, & puto Stoicos fuisse: huc alludens, quòd inter Epicureos & Stoicos maximum dissidium est. Nã Epicurei felicitatem hominis voluptate metiuntur. Stoici præter honestum nihil ducunt in bonis.

36 Idem cuidam obijcienti, quòd Proculeius ei

ei domo interdixiſſet, Nunquid, inquit, ego illuc accedo? Eluſit obiectionem: nam in ius vocari ſolent, qui contra prætoris interdictum adeunt locum, nō is qui paret interdicto: ſimul innuens, ſe nequaquam teneri domus illius deſiderio. — Salsè

37 Trachalus Suellio cuidã inter argumentandum dicenti, si hoc ita eſt, is in exilium: per iocum ſubiecit, si non eſt, redis. — Irriſio

38 Catulus Philippo oratori dicenti, quid latras, reſpondit, Furem video: conuicium latrandi in ipſum retorquens, notans hominis rapacitatem. — Retortum dictum

39 Catulus quum orator quidam malus, qui in epilogo ſe putabat mouiſſe miſericordiam, poſtquam aſſedit, rogaret hunc, videretúrne mouiſſe miſericordiam, Ac magnam quidem, inquit. Neminem enim eſſe puto tam durum, cui non oratio tua miſeranda viſa ſit. — Deprauatum

40 Theodotus regis Aegypti præceptor, alijs cenſentibus eſſe recipiendũ Pompeium, alijs non recipiendũ: neutris aſſentiens dixit, recipiendum, ſed occidẽdum: addẽs iocum, mortuos non mordere. Atque huius ſententia vicit, tuta ſuadens magis quàm honeſta. — Mortui non mordent

41 Scipio in Neuium quendam, Quid hoc, inquit, Neuio ignauius? Luſit è cõtrario mutata literula.

42 M. Scipio Maluginenſis ex ſua centuria renunt

renuntiarat Acidinum conſulem, quúmque præco dixiſſet, dic de L. Manlio, Ego, inquit Scipio, virum bonum egregiúmque ciuẽ eſſe arbitror. Præco expectabat ſuffragium pro Manlio, Scipio reſpondit, quaſi de moribus illius interrogatus. Neſcio an hic Acidinus, nomine & prænomine dictus ſit L. Mãlius, quúmque Scipio poſtremum adnomẽ tantum expreßiſſet, præco admonuit, & illa addenda. Hinc Scipio iocandi occaſionem arripuit.

43 Scipio maior Corinthijs pollicentibus ſe illi ſtatuã poſituros eo loco, quo erant aliorũ imperatorum, reſpõdit ſibi diſplicere turmales. Sentiens in turba occultari quod additur. Turma propriè equitum eſt in bello. Id transtulit ad ſtatuas armatas. — Turmales

44 Scipio Aemylianus apud Numantiam iratus C. Metello, dixit, si quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram. Tarditatem mentis, ac deformitatem corporis illi fratribúſque eius exprobrans. — Contumeliosè

45 Scipio quum ei M. Flaccus multis probris obiectis P. Mutium iudicem tuliſſet, Eiero, inquit, iniquus eſt. Huic voci quum eſſet admurmuratum, Ah, inquit, patres conſcripti, non ego mihi illum iniquum eiero, ſed omnibus. Expectabatur vt purgaret quod dixerat, ſed aggrauauit. Licet reijcere iudicẽ reo inimicum ſeu iniquum, hoc eſt, male volentẽ, — Excuſatum in peius

ſed

sed multo magis eum qui nulli æquus est.

46 *Quum Africano illi maiori corona sæpius in conuiuio imposita rumperetur, Licinius Varus accommodanti dixit, Noli mirari si non conuenit, caput enim magnum est. Sentiens hominem esse præpotentem, cui non quæuis corona congrueret.* Apta

47 *Domitius Afer Manlium Surã, multum in agendo discursantem, saltentẽ, manus iactantem, togam deijcientem ac reponentem, non agere dixit, sed satagere. Actio enim oratoris est. Satagit autem qui frustra miseréque conatur.* Agere, satagere

48 *Afer Didio Gallo, qui prouinciam ambitiosissime petierat, mox impetrata ea querebatur quasi coactus esset, Age, inquit, aliquid & pro repub. elabora. Iocus est ab ironia, simúlque allusum illuc est, quòd magistratum magno studio ambisset.* Ironia

49 *Afer orator egerat causam aduersus libertum claudij cæsaris. Quidam ex aduerso conditionis eiusdem, cuius erat litigator cui aduersabatur Afer, exclamauit, Itáne tu semper in libertos cæsaris dicis? videlicet illi metum inijcere cupiens ex nomine cæsaris: subiecit Afer, Nec me Hercule quicquam proficio. Notans illum post alios libertos existere, contra quem dicere cogeretur.* Salsè

50 *Idem in quendã patronum imperitũ, sed splendido vestitu se vẽditantẽ litigatoribus,*

splendido vestitu se vẽditantẽ litigatoribus, lepidè dixit, Homo in agẽdis causis bene vestitus. Lusit ab inexpectato. Nã auditor pro vestitus expectabat, instructus aut exercitatus. Ab inexpectato

51 *Idem quum qui diuersam partẽ agebant, subinde repeterent celsinã hoc dicere: quum probe nouisset fœminam præpotentem, tamen simulans se credere, celsinam virum esse, rogauit quis esset ille celsina: obiter notans illorum ineptiam, qui tantũ autoritatis, opum gratia tribuerent fœminæ, vt illius dicta toties citarent pro testimonijs.* Dissimulanter

52 *Domitius Afer quum haberet ingratum litigatorem, ipsius cõspectum vitanti, ne cogeretur agnoscere patroni beneficium, in foro per nomenclatorem dixit illi, Amásne me quòd te non vidi? Tectè exprobrans ingratitudinem, cui gratum esset non videri a benemerito, ne cogeretur illi gratias agere.* Ingratitudo

53 *Idem dispensatori qui quum ad reliqua non responderet, dicebat subinde: panem non comedi, & aquam bibo, Pasce, inquit, & redde quod debes. Non agebatur quid edisset, aut bibisset, sed quid deberet. Permisit igitur vt se quomodo vellet, pasceret, modò solueret quod debebat.* Aliena à causa

54 *Idem candidato dicenti, semper domum tuam colui, credo, inquit, & verum est, quum posset palàm negare. Candidatus enim hoc* Confessio per ironiam

ad

ad gratiam fingebat.

55 L. Galba scurra cuidam pilā negligenter petenti, Petis, inquit, tanquam cæsaris candidatus. Huius competitores negligentius ambiebant, vel quia metuebāt cæsarē repulsæ impatientem, vel quia desperabāt se assequuturos tali cōpetitore, vel quia sic illi blādiebantur. Iocus est ex ambiguo, petitur pila quæ repercutitur, & petitur magistratus. Ex ambiguo

56 Idem cui cœnaculum perpluebat, cuidā commodato roganti penulā dixit, Non possum commodare, nam domi maneo. Significans domi maximè opus esse penula. Solent alij secus excusare, non possum commodare penulam, ipse exeo. Ex absurdo

57 Item alteri roganti vsum penulæ, si non pluit, inquit, non est tibi opus: si pluit, ipse vtar. Dilemmate excusauit officium. Excusatio

58 Idem Mecœnatem acceperat conuiuio, quúmque sentiret illum velle ad ipsius vxorem ludere, simulauit se dormire, quo magis liceret Mecœnati quod libebat. Interea quū accessisset aliquis volens quædā è mēsa tollere, ibi Galba, Infelix, inquit, huic dormio, nō tibi. De quo plura retulimus in Chiliad. Dissimulatio

59 Galba quodam iactante quòd in Sicilia murænam quinque pedes longā emisset victoriato, Nihil, inquit, mirū: nā ibi tam longæ nascuntur, vt his piscatores pro restibus vtantur. A mendacio manifesto

vtantur. Mendacium euidentiore mendacio derisit.

60 In Galbam oratorem eloquentia clarum, sed gibbo deformem ita lusit M. Lælius, vt diceret ingenium Galbæ male habitare. Nam animi domicilium est corpus. Deformis ingeniosus

61 In eundem acerbius etiā Orbilius grammaticus, qui prodierat testis contra reum cui Galba aderat. Hunc vt Galba confunderet, finxit se nescire quòd grammaticus esset, & conuicio locum captans interrogauit, Quid artium facis? In sole, inquit Orbilius, fricare gibbos soleo. Retortum

62 Manium Curium accusator eius ad concitandam inuidiam in Sipario, id est velaminis genus, pinxerat omnibus locis, aut in neruo nudum, aut ab amicis redemptum ex alea, hoc agens vt omnibus persuaderet quàm is esset perditè deditus aleæ. Hoc crimen ridiculè inficiatus est Manius, Ergo, inquiens, nunquam vici. Alter intelligi volebat, Curium assiduè lusisse aleam. Curius eò torsit, quasi infelicitas esset opprobrata. Nō est verisimile, qui frequenter ludit tesseris, nunquā vincere. Refert Fabius.

63 Quidam humiliori liberius aduersus ipsum multa loquenti, colaphum, inquit, tibi dicam, & formulam scribo, quòd caput durum habeas. Pro diem tibi dicam, dixit colaphum Ridiculè

tibi dicam: & in capite duro lusit amphibolo gia. Siquidem durum caput habet peruicax, & durum caput habet, qui offendit manum percutientis. Allusit autem ad morem eorum qui quempiam in ius vocant, quorum est & diem reo præscribere, & qur in ius vocetur misso libello exprimere.

Ab inexpectato

64 Quidam interrogatus quid sentiret de eo qui fuerat in adulterio deprehensus, Tardus inquit, mihi fuisse videtur. Ludens ab inexpectato, significánsque quòd non fuisset in tempore.

Vxor molesta

65 Quidā deplorāti quòd vxor sua se de ficu suspēdisset, Rogo, inquit, des mihi surculū ex illa arbore, vt inserā: per suspicionē ludēs, quum vellet intelligi sibi molestā esse vxorē.

66 Quidam mirantibus quòd humile candelabrum emisset, Pransorium erit, inquit: eludens iocoso mendacio, ne parcus videretur. In conuiuiis vtimur humilioribus candelabris, vt exactius peruideamus quæ sunt apposita.

Exceptio iocosa

67 Dignus erat nominari, qui de quodam illaudato veluti laudans dixit, Quid huic abest, nisi res & virtus? Similis iocus hodie apud Gallos vulgatissimus fertur, quū aiūt, Sum totus tuus, excepto corpore & bonis.

68 Sybarita quispiā iter faciens per agros, quum videret quosdā fodientes, dixit se spectando

ctando illos fodientes rupturam capere. Ad hanc vocem auditam quidam ita respondit, At mihi te audienti latus dolet. Tanta erat Sybaritarum mollities, vt nullum opificium in ciuitatem admitterent, quod cum strepitu exerceretur, quod genus sunt fabrorum ferrariorum & lignariorum. Atque adeò ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate fas erat alere, ne quid esset quod illis somnum interrumperet. Iocus autem in hoc erat, quòd agricola probabilius dixit, sibi ex tam stulta voce dolere latera, quàm Sybarita dixerat, se ex fossorum ligone sentire rupturam. Latera dolent loquenti, non audienti. & rupturā patitur grauiter laborans, non spectator. Cōmemorat hoc Athenæus in duodecimo.

69 Quum testis qui se dicebat à reo vulneratum, interrogaretur an cicatrices haberet, ingentem in femore cicatricem ostendit: tum aduersarius, Latus, inquit, erat opportunius significans illum vulnere letaliore dignum. Salsè

70 Siculo cuidam Scipio prætor patronum causæ dederat hospitem suum, hominem nobilem, sed egregiè stultum. Hic Siculus, Quæso, inquit, prætor, aduersario meo da hūc patronum, deinde mihi neminem dederis. Sentiens illum tam insigniter stultum, vt illo diuersam partem adiuuante posset etiam nullo patrocinante vincere. Patronus malus

Obsequiũ humile

71 Quidam videns Fauonium, quum nulli adessent famuli, Pompeio per omnia inseruientem, vsque ad pedum lotionem, pronuntiauit Græcum versiculum,

Φεῦ τοῖσι γενναίοισιν ὡς ἅπαν καλόν; Id est, Claris viris vt est decorum quidlibet?

Consiliarius

72 Qui Scipionis gloriæ inuidebant, dicere solent, illum esse egregiorum facinorum histrionem, Lælium verò collegam illius gestorem. Alludentes huc quòd alius est actor fabulæ, alius autor. Sentiebant Scipionem præclaras res gerere, sed Lælij consiliis:

Ardelio

73 In Metiochum nimis in Repu. sedulum, nihilque non agentem illa iactata sunt,

Μητίοχος μὲν στρατηγεῖ, μητίοχος δὲ τὰς ὁδούς,
Μητίοχος δ' ἄρτους ἐποπτᾷ, μητίοχος δὲ τ' ἄλφιτα,
Μητίοχος δὲ πάντα κεῖται, μητίοχος δ' οἰμώξεται. Id est,

Metiochus dux est, at idem Metiochus curat vias,
Metiochus molit farinas, Metiochus panes coquit,
Metiochus fit cuncta solus, Metiochus plorauerit.

Est aliquid pauca bene agere. Notat Martialis quendam ardelionem qui nihil non faciebat belle, quum nihil faceret bene.

Facere pręstantius quàm dicere

74 Quidam Atheniensis indisertus, sed factis strenuus & artis peritior, quũ alius oratione facunda meditatáque multa præclarè polliceretur, Viri, inquit, Athenienses, quæ iste magnificè disseruit, ego re efficiam.

Patriæ charitas

75 Sylla quum Præneste oppidum armis cepisset, decreuissetq; quicquid erat ciuium trucidare, hospitem suum iussit excipi, hoc beneficio pensare volens hospitij communicati gratiam. At ille contrà liberè, Nolo, inquit, patriæ meæ extinctori debere vitam: simúlque turbæ ciuium sese admiscuit, & cum illis trucidatus est.

76 Idem quum ipsi libellum malus poëta de populo subiecisset, quòd in eum epigrãma fecisset, tantummodo versibus alternis longiusculis, statim ex his rebus quas tum vendebat, iussit ei præmium tribui, sub hac conditione, ne quid postea scriberet. Existimabat ille etiam mali poëtæ operam aliquo dignam præmio. Simul autem & silentium redemit ab eo qui scribere nesciret: quemadmodum facetus quidam apud nos si quando incidisset in malum tonsorem, dabat duplum pretium, hac lege ne rediret.

Parsimonia sordida

77 Seruus quidam ab hero Chio negotiatore profugerat. Rogatus qur fugisset, Quoniam, inquit, quum adsint bona, mala quærit. Solet enim herus ille vinũmustũ primæq; suauitatis vendere, ipse interim non bibens

nisi subacidum ac vapescens.

78 Seruus quidam interrogatus quid ageret dominus, Expectat, inquit, donec vinum fiat acidum. Habebat herum perparcum, qui non prius sinebat bibi vinum quàm acuisset. Ita fiebat, vt familia semper acidis ac vapidis vinis vteretur.

Parsimonia sordida

79 Quidam seruum fugitiuum insequens, quum ille in pistrinum se proripuisset, Vbi, inquit, alibi te reperire maluissem? Serui maxime oderunt pistrinum, eóque detruduntur ob grauissima peccata.

80 Thessalus quidã interrogatus, quinam essent Thessalorum deterrimi, Qui inquit, à bellicis negotiis otium agunt. Barbari nesciunt vti pace.

Otium

81 Equiso quidam interrogatus, quid maxime saginaret equum, Oculus, inquit, regis. Sentiens equum optime curari, si dominus frequenter adsit. Idem vult illud celebre, Frons occipitio prior est.

Domini præsentia

82 Nestor apud sophoclem ad Aiacem se conuiciis incessentem ita loquitur,

Vitia pensata

Οὐ μέμφομαί σε, δρῶν γὰρ εὖ κακῶς λέγεις.

De te queror nil, male loquens facis bene.

Aliquid concedendum est viris fortibus, deq; Repub. bene meritis: & bene pensat linguæ vitium, qui factis egregius est.

83 Quum Aegyptii qui diu fuerant in præsidio

sidio, nec à quoquam dimittebantur, conspirassent vt in Aethiopiam se conferrent, ac Psammetichus rex eo cognito, consecutus eos obtestaretur, ne patrios deos, vxores ac liberos desererent, quidam illorum ostenso membro genitali, respondit, Vbicunque hoc esset, ibi & liberos & vxores fore.

Crassa veritas

84 Olim in diuitum epulis apud Aegyptios vnus quispiam cadauer ligneum, sed quàm proxime ad verum effictum ostendit singulis dicens, In hunc intuens pota & oblecta te, talis post mortem futurus. Dubites quo animo id fecerint, vtrum vt moderatius fruerentur voluptatibus conditionis suæ memores, an auidius, vt pote mox abituris.

Mortis memoria

85 Puer quidam apud Platonem educatus, quum ad patrẽ ex interuallo redisset, eumq; vidisset, effusius ridentẽ, admiratus dixit, Se tale nihil vnquã apud Platonẽ vidisse. Tanta res est, iã inde à teneris virtuti assuescere.

Assuescendum optimis

86 Rhodius quidam ministro Romani imperatoris multa vociferanti ferociter, Non curo, inquit, quid tu dicas, sed quid ille taceat. Loquacitas caret effectu, taciturnitas habet certiora consilia.

Minæ inanes

87 Aegyptius baiulus gestans quiddam velis opertum, cuidam sciscitãti quid portaret, Ideo, inquit, obuelatum est ne scires, tu verò cur curiose vestigas quod ocultatum est? Solent

Curiositas

lent vectigalium redemptores explorare sarcinas. Aegyptij autem dicti sunt ἀχθοφόροι.

Adulteriũ

88 Byzantius quidam quum mœchum in vxore deformi deprehendisset, Miser, inquit, quid opus erat sapragoræ dote? Significans fœminæ tam deformi non futurum fuisse qui concumberet, nisi dote conductum. Nunc quũ nacta esset gratis adulterum, quid opus erat sapragoræ marito dare dotem, quũ esset qui gratis hoc faceret?

Nihil de vitello

89 Quidam somniarat se videre ouum ex lecti cubicularis fascia pẽdens illigatum. Id somnium retulit ad coniectorem. Is iussit vt eo loco foderet, defossum enim esse thesaurum. Fodit & inuenit, & argenti paulum detulit ad coniectorem, de auro dissimulans. Tum coniector, Quid? nihilne de vitello? Somniator inuenerat aurum argento circundatum in oui speciem, nec id latuit coniectorem.

Lucri auiditas

90 Philosophus quidam Pythagoricus à sutore emerat phecasia, calceamenti genus, non præsentibus nummis. Paucis pòst diebus redit ad tabernam redditurus pretiũ, quumq; clausam diu pulsaret ianuã, fuit qui diceret, Quid perdis operam tuam? Sutor ille quem quæris, elatus combustus est: & addidit iocũ in Pythagoricum, Id nobis quidem molestum est, qui in æternũ nostros amittimus: tibi minime, qui scis futurum vt renascatur. His auditis Pythagoricus treis denarios non inuita manu domum retulit, subinde manu concutiens, velut de lucro gestiens. Pòst quum hũc animi affectum reprehendisset, redit ad tabernam, & ait sibi: Ille tibi viuit, tu redde quod debes: simúlque per clostrum qua se commissura laxauerat, treis denarios in tabernam immisit, pœnas à seipso exigens improbæ cupiditatis, ne assuesceret alieno. Prudenter ille quidem qui morbo suppullulanti statim occurrit.

Bonorum paucitas

91 Vopiscus in diuo Aurelio refert apophthegma scurræ cuiusdam, qui dixerit, In vno annulo bonos principes omnes sculpi posse. Sentiens, esse magnum imperatorum numerum, sed in his perpaucos bonos.

Principatus solicitares

92 Rex quidam, cuius nomen supprimitur, nominari alioqui dignissimus, quum ipsi porrigeretur diadema, tenuit aliquandiu manu, dixitque, O nobilem magis quàm felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat, quàm multis periculis, solicitudinibus ac miseriis sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere dignetur.

93 Proconsul quidam Romanus in sicilia conspicatus quendam adolescentem admodum sui similem, rogauit similitudinis causam, quum pater suus nunquam adisset siciliam, At meus, inquit, Romam frequenter accessit

Retortus iocus

cessit. Iocum retorsit siculus, nihil veritus secures ac virgas proconsulis. similimum huic dictum in Augusto.

Largitio

94 Quidam dixit eum qui primus populo Romano dedit epulum & congiarium, exitij causam illi fuisse. Vnde Cæsar Augustus cogitauit aliquando de tollendis huiusmodi largitionibus. Insyncerus fauor est, qui donis emitur, quæ si minuas, ingens murmur, si tollas, seditio grauis oritur.

Auro pugnare

95 Philippus Macedonum rex, quoniam pleráque dando perfecit potius quàm bellando, iactatum est in illum, Nõ Philippum sed Philippi aurum subegisse Græciam. Ita Plutarchus in vita P. Aemilij.

Sobrietas

96 Romulus primus vrbis Romanæ conditor, legitur vini fuisse parcissimus. Is ad cœnam vocatus, quum ibi minimum bibisset, eo quòd postridie negotium haberet, dicunt illi familiares, si ad istum modum bibant omnes homines, vinum esset vilius. Ille respondit, Imò verò carius, si quantum quisque volet bibat, nam ego bibi quantum volui.

Clementer

97 Porsena demiratus egregium animum Mutij scæuolæ, qui iratus dextræ suæ quòd in stringendo ferro errasset, foculo impositam eam exuri passus est, dixit illi, Reuertere ad tuos Muti, eisque refer, te quum vitam meam petieris, à me vita donatum.

Tarq

98 Tarquinius superbus iam exul factus dixisse fertur, se tum deniq; cognouisse quos habuisset amicos fidos, quos infidos, cum neutris gratiam referre posset. Qui cõmodi gratia sunt amici, sublata commodi spe deserũt amicitiam. sed amicos secundæ res parant, aduersæ probant.

Amor gloriæ

99 Horatius rediens ad suos, trium Curiatiorum fratrum quos occiderat, spolia gestabat, quorum vni desponsa fuerat Horatij soror virgo. Illa agnoscens sponsi paludamentum quod ipsa manibus suis confecerat, soluit crines, ac fletu sponsum mortuum inclamat. Horatius sororem gladio transfigit, dicens, Abi hinc cũ tuo præpropero amore, oblita fratrum mortuorum viuiq;, oblita patriæ. Tantũ valuit amor laudis & patriæ gloria.

Pudicitia coniugalis

100 Quum Collatinus cum paucis familiaribus ad Lucretiam venisset à sexto Tarquinio vi stupratam, quærenti viro ex more, satin saluæ? Minime, inquit Lucretia: quid enim salui mulieri amissa pudicitia? Vestigia alieni viri Collatine in lecto sunt tuo. sed corpus tantum violatum est, animus insons est, mors testis erit: his dictis cultrum quem abditum habebat in corpore infixit, & collapsa est moribunda.

1 C. Plautius consul de Priuernatibus qui à Romanis desciuerant, ad senatum retulit:

ac ve

Liberè ac variantibus sententiis, quidam Priuernatum legatos percontatus est, quam pœnam viderentur meruisse, Eam, inquit, è legatis vnus, quam meretur qui se libertate dignos censent. Hic consul, Quid, inquit, si vobis pœnam remittimus, qualem vobiscum pacē habituri sumus? si bonam dederitis, inquit, & fidelem & perpetuam: si malam, haud diuturnam.

2 A Papyrio Cursore viro impigro equites Seuerè ausi sunt petere, vt pro re bene gesta relaxaret aliquid laboris. Quibus ille, Ne nihil, inquit, remissum dicatis, remitto ne vtique dorsum demulceatis quum ex equis descenderitis. Hoc non erat remittere laborem, sed equo curando aliquid adimere. Nisi fortè sensit quosdam milites delicatiores, post equitandi laborem iubere solitos sibi defricari tergum. Hoc operæ Papyrius suis remisit.

Prima coitio 3 Romani dicebant prima Gallorum prælia plusquàm virorum esse, postrema minus quàm fœminarum: quòd primo impetu feroces essent, mox demitterent animos.

Seuerè 4 Quum exercitus Romanus terga daret samnitibus, M. Attilius consul equo præuectus ad portam castrorum edixit, vt quicunque miles ad vallum tenderet, siue samnis esset, siue Romanus, pro hoste haberetur. Quò pergis, inquit, miles? Hic arma & viros

viros inuenies, nec viuo consule tuo nisi victor castra intrabis. Proinde elige, cum ciue an cum hoste pugnare malis.

5 Sagunto à Pœnis contra fœdus oppugnato, Romani legatos misere Carthaginem, in quibus erat Qu. Fabius, exploraturos an id publico consilio factum esset. Ad id quum quidam Carthaginensium princeps ferocius respōdisset, Romanus sinu ex toga facto, En, Animosè inquit, vobis bellum & pacem apportamus, vtrum placet sumite: quum Pœni ferocius reclamarent, daret vtrum vellet, Romanus effuso sinu, Bellum, inquit, damus. Responderunt Pœni, se accipere, eóque animo gesturos, quo ille daret.

6 Martius Coriolanus in bello aduersus Volscos, quum rogaretur vt labore ac vulneribus æger sese in castra reciperet, Non est, Victoria dulcis inquit, victoris laborare, móxque hostem fugientem insectatus est. Victoriæ dulcedo excutiebat omnem molestiæ sensum.

7 Quum ob bene nauatam operam ante prædæ diuisionem è singulis rebus, equis, & captiuis, denos sibi eligere iuberetur, insuper & equo pulcherrimo donatus à consule, Lætor, inquit, à consule laudari, equumq; fortitudinis premium lubēs accipio, cætera non tam decora quam mercedem non accipiam: fuitq; Honor potior mercede communi reliquorum sorte contentus. Nec aliud

aliud extra ordinem petijt quàm vt Volscus quidam vir probus & æquus, quo hospite & amico fuerat vsus Coriolanus, non venderetur captiuus, sed suæ libertati relinqueretur. Huic animo contemptori pecuniæ, & hospitis memori, magis applausum est quàm victoriæ.

8 Quum Coriolanus merito iratus ingrato populo Romano, exitium vrbi moliretur, nec à legatis, nec à sacerdotibus exorari posset, Veturia mater vnà cum vxore filij ac liberis in castra venit. In cuius complexum quum accurreret Coriolanus, Sine, inquit illa, prius sciam, vtrum ab hostem an ad filium venerim, & vtrum captiua an mater in castris tuis sim. Hæc aliáque quum dixisset, matrem complexus, Expugnasti, inquit, & vicisti iram meam. Patria te mihi quamuis merito inuisam, huius precibus dono. — Pietas

9 Attilius regulus, qui fuit primo bello Punico bis consul, aiebat, Neque fœcundissimis locis agrum insalubrem parandum, neque effœtis saluberrimum. Frustra salubris est locus vbi peritur fame. Et frustra fertilis est, vbi non licet viuere. — Salubritas iuncta fœcunditati

10 T. Manlius Torquatus consulatum magno consensu recusauit, excusans aduersam valetudinem oculorum, sed instantibus cunctis, Aliũ, inquit, Quirites quærite, cui mandetis — Seuerè

detis istum honorem. Nam si me suscipere coëgeritis, nec ego mores vestros ferre, nec vos meum imperium perpeti poteritis.

11 C. Figulus in petitione consulatus repulsam passus est. Id eo grauius tulit, quòd patrem haberet bis consulem. Ad hunc quum postridie comitiorum complures venissent consulendi gratia (nam erat iuris ciuilis peritissimus) omnes dimisit, ita præfatus: omnes consulere scitis, consulem facere nescitis. — Ingratitudo

12 M. Drusus tribunus plebis, non cõtentus L. Philippum consulem præcipitasse in carcerem, quòd se loquentem ausus esset interpellare, quũ senatus ad eum misisset vt veniret in curiam, Quur non potius, inquit, senatus ad me venit in Hostiliã rostris propinquam? Quid consecutum? Tribunus senatus autoritatẽ despexit, senatus tribuni verbis paruit. — Arrogantia felix

13 C. Fimbria procurarat vt Scæuola in funere C. Marij iugularetur, quem vt cognouit ex vulnere recreatum, apud populum deferre instituit. Rogantibus quid optimo innocentissimóque viro esset obiecturus, Obijciam, inquit, quòd parcius corpore telum recepit: quasi hoc ipsum crimen esset non periisse. — Crudeliter

14 Quum M. Tullius in senatu dixisset incendium à Catilina excitatum, Sentio, inquit Catilina idque si aqua non potuero, ruina extinguam. Vox non hominis, sed furiæ. — Improbitas

Manl

15 Manlius Torquatus quũ è Macedonia venissent legati, graues querelas deferentes de filio eius Decio Syllano, qui eam prouinciam obtinuerat, à senatu petijt ne quid ea de re statuerent priusquam ipse causam cognouisset. Quum senatus illi cognitionẽ detulisset, domi sedit, solúsque vtrique parti per totum biduum vacauit, tertio die pronuntiauit in hanc formam, Quum Syllanum filium pecunias à socijs accepisse probatum sit, & republica eum & domo mea indignũ iudico, protinúsque è conspectu meo abire iubeo.

Seueritas

16 Aulus Fuluius filium ingenio, literis & forma florentẽ, quoniam in Catilinæ castra properabat, ex itinere retractum occidit, dicens, Ego te non Catilinæ aduersus patriam, sed patriæ aduersus Catilinam genui.

Seueritas patris

17 M. Castritius Placentiæ magistratum gerens, Cn. Carboni consuli iubenti decretum fieri, quo sibi obsides à Placentinis redderentur, non paruit, atque adeo minitanti dicentique, multos habeo gladios, respondit, Et ego annos: declarans se senectutis præsidio fretum, non metuere gladios.

Fiducia senectutis

18 Cecelius quum nec triumuiris obtẽperaret, & multa libere de C. Cæsaris tẽporibus loqueretur, admonentibus amicis vt sibi caueret, Duæ, inquit, res sunt, quæ cæteros reddunt formidolosos, mihi maximã suppeditãt fiduciam, senectus & orbitas. Senex cito periturus est etiãsi nemo occidat. Et orbus nec habet quos curet, nec habet quibus timeat. Solet enim vltio in liberos propagari.

Fiducia ętatis & orbitatis

19 Quũ nauis qua Granius prætorius quæstor vehebatur in Scipionis Metelli potestatem venisset, Scipióque cæteris direptis quæstori salutem polliceretur, quæstor ita respondit, Cæsaris milites salutem dare non accipere solent. Tantum loquutus pugione se se confodit. Hos animos Cæsar suis inspirauerat.

Animosè

20 Granius præco patrono malo quum dicendo vocem obtudisset, suasit vt simul ac domum redisset, frigidũ mulsum biberet: quum is respondisset, Perdam vocem si id fecero, Melius est, inquit Granius, perdere vocem quàm reum.

Patronus malus

21 Idem quum P. Nasica tum consul, cuius iussu iustitium in medio foro edixerat præco Granius, rogaret eum domum descendentem, quid tristis esset, an quòd austiones essent, Imò verò, inquit Granius, quòd legiones: notans eũ quòd armis rẽ gereret. Libera sanè vox præconis in consulẽ, sed eximiæ moderationis exẽplum, hoc impune licuisse præconi.

22 Idem M. Druso tribuno plebis homini potentißimo, sed multa in Rempublicam molienti, quum ab eo, vt fit, salutaretur his verbis, Quid agis Grani? Imò verò, inquit, tu

Druse quid agis? Vtrunque refertur à M. Tullio in oratione pro Cn. Plancio.

23 M. Lucullum quòd Bruti & Caßij partes sequutus fuerat, M. Antonius occidit. Huius mortem quũ Volumnius, qui viuum familiariter coluerat, sine fine deploraret, ad Antonium pertractus ait, Iube me protinus ad Luculli corpus ductum occidi. Neque enim illi extincto superesse debeo, quum ei infelicis militiæ autor extiterim.

Amicè

24 C. Furius Cresinus è seruitute liberatus quum è paruo admodũ agello largiores multo fructus perciperet quàm ex amplißimis vicini, in magna inuidia erat, quasi fructus pelliceret veneficijs. Quamobrẽ illi dicta dies est à Sp. Albino Curuli. Reus metuens dãnationem, quum in suffragium oporteret ire tribus, omnia instrumenta rustica in forum attulit, adduxit & filiam validam bene curatam ac vestitã, ferramenta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos, postea dixit, Veneficia mea, Quirites hæc sunt, nec possum vobis ostendere, aut in forum producere lucubrationes vigiliásque & sudores. Omnium sententijs absolutus est. Meminit huius & Plinius lib. 18. cap. 6.

Industria lucrosa

25 Qu. Flauius apud populũ reus actus accusante C. Valerio, quum quatuordecim tribuum suffragijs dãnatus esset, proclamauit se in-

Ira impotens

se innocentem opprimi. cui Valerius æque clara voce respondit, nihil sua referre nocens an innocens periret. Ea vox tam violenta reliquas tribus reo conciliauit: itaque reus quem prostratum credebat, absolutus est.

26 Pomponius Atticus in funere matris quam extulit nonagenariã, ipse natus annos sexagintaseptẽ, gloriatus est, quòd nunquam cum matre in gratiam redisset, nunquã cum sorore fuisset in simultate, quam prope æqualem habuit. Hãc vocem se ab ipso audisse scripsit Cornelius nepos. Plus autẽ est non redisse in gratiam, quàm non fuisse in simultate. Matrem nunquam offenderat, inter ipsum & sororem etiamsi quid incidit offensarum, nunquam exierunt in simultatem, quæ tamen inter fratres & sorores frequenter acerrimè solent existere.

Tranquillitas

27 Amissa classe circa Siciliam, Pœni de pace cum Romanis ineunda consultabant. Amilcar negabat se audere ire ad consules, ne idem accideret ipsi à Romanis, quod Pœni fecerant Cornelio Asinæ consuli; cui legato catenæ sunt iniectæ. Hanno melius sentiens de fide Romana, profectus est. Cui liberius exponenti causam tribunus militum minitans dixit, Et illi posse accidere, quod accidisset Cornelio consuli. Hic vterque consul tribuno silere iusso, Isto, inquit, metu Han-

Fides hostiũ legatis seruata

no te fides nostræ ciuitatis liberat.

28 Samnitibus consultantibus quid de legionibus Romanis apud furcas Caudinas inclusis fieri deberet, Herēnius Pontius suasit, vt inuiolatæ dimitterentur. Postremo die eadem de re consultus, respondit ad vnum vsq; delendas. Sentiens aut clementer magno beneficio demerendos hostes, aut irreparabili iactura vires illorum comminuēdas. Neutrum sequutus est exercitus, sed sub iugum missos contumelia magis illos in se prouocauit.

Hostis aut perdendus aut demerendus

29 M. Bibulus in Syria duos egregiæ indolis filios amisit à Gabinianis militibus Aegypti occisos. Horum interfectores Cleopatra ad illum vinctos misit, vt in eos pro arbitratu suo animaduerteret: at ille eos protinus intactos ad Cleopatram reduci iußit, dicens eius vindictæ potestatem non suam, sed senatus esse debere.

Moderatè

30 C. Sulpitius Gallus vxorem repudiauit, quòd aperto capite fuisset foris, Lex, inquiēs, tibi meos vnius præfinit oculos, quibus formam tuam approbes, his ornamenta comparato, his esto speciosa, alijs velle videri formosam, in suspicione & in crimine hæreat necesse est.

Seueritas in vxorem

31 Tiberio senatum ingrediente, surgens adulator quidā exclamauit, esse liberè loquendum, nec reticenda quæ ad Rempublicā attinerent

Adulans libertas

nerent. Erectis ad hanc vocem omnibus, ipso etiam Tiberio attento, Audi, inquit Cæsar, in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palàm fateri. Impendis teipsum nobis, corpus tuum diurnis nocturnísque laboribus & curis pro Repub. conficiens. Huiusmodi multa quum diceret, sub libertatis prætextu turpiter adulans, C. Seuerus subecisse fertur, Ista tanta libertas hunc hominem dabit exitio.

32 Quum in senatu variantibus sententijs, Cato censeret perpetuam dictaturam, vt tyrannicam potentiā è Republica tollendā, Bibulus quū esset Pompeio inimicus, primus in senatu rogationē tulit, vt vnicus cōsul Pompeius decerneretur. Aut enim, inquit, Respublica ab imminente procella per illū liberabitur, aut optimo parendum erit. Egregius animus qui priuatam simultatem posthabuit Reipublicæ commodis. Eam sententiam Cato dixit se ab alio dictam comprobare, licet ab ipso non debuerit proficisci.

Decorum personæ

33 Rutilius quum aliquando Romæ adisset Musonium rogauit, Dic mihi, Musoni, Iupiter Seruator quem tu imitaris num fœneratur? Notans illius inopiam, qui cogeretur interdum accipere mutuum. Ad hoc arridens Musonius, At ne fœnerat quidē Rutili. Turpius est ad fœnus dare quàm accipere. At

Rutilius, quum ipse faceret quod grauius est, obiecit illi quod erat leuius.

34 Valerio Publiciolæ Iouis ædem dicanti, iámq; ex more postem tenenti, Marcus illius frater, derepente funestum nuntium ingessit dicens: O cõsul. filius tuus morbo perijt in castris. Ob eum nuntiũ mœstis omnibus, Publicola nihil commotus, Cadauer, inquit, quò libet abijcite, simúlq; dedicationem solenni ritu peregit. Nec tamen verum erat perisse filium, sed data opera factũ est, vt à dedicatione reuocaretur, atq; is honos ad alium transiret. Quanquã Liuius libro ab vrbe condita secundo hoc aliquando diuersius narrat. — Fortiter

35 Cesetius eques Romanus, quum à Cæsare filium abdicare iuberetur, quòd is tribunus pleb. cum Marullo collega ei inuidiam mouisset regni affectati, Citius, inquit, Cæsar tu mihi omnes filios meos accipies, quàm ex his vnum nota pellam mea. — Pietas in filium

36 Titus Labienus equiti strenuo de præda Gallica aurum donauit. Id videns Scipio dixit equiti, Habebis donum viri diuitis. Hac voce audita, eques aurum ad pedes Labieni abiecit. Idem quum audiret Scipionem dicentem, Imperator te armillis argenteis donat, alacer gaudio abijt. Miles aurum cõtempsit, honorem amplexus est. — Honor pretio prior

37 Qu. Fabius Minutius, hortante filio vt locum idoneum paucorum iactura caperet, Vísne, inquit, tu ex illis paucis esse? Admonens non esse boni ducis, vllius militis incolumitatem contemnere. — Vitam nemo contemnit

38 Fabricius cineæ Epirotarum legato, magnam auri vim dono offerenti, recusauit accipere, dicens: se malle imperare aurum habentibus quàm habere aurum. — Auri contemptus

39 M. Liuius fuso Hasdrubale, nõnullis suadentibus vt hostes ad internecionẽ insequeretur, Aliqui, inquit, & supersint, qui de victoria nostra nuntium hostibus perferant. — Clementer

40 Varro Pauli collega, quoniam ex cannensi pugna quæ Romanis fuit infelicissima, superfuit honores à populo delatos recusauit, dicens felicioribus magistratibus opus esse Reip. Quum animum gereret inculpatũ, fortunæ suæ reip. vltro pœnas dare voluit, vir ob hoc ipsum summis dignus honoribus. — Virtus infelix

41 Curius deuictis sabinis cum ex senatus consulto ei ampliaretur agri modus, quẽ consummati milites accipere solent, recusauit, & gregalium portione cõtentus fuit, dicens, esse malum ciuem, cui non esset satis id quod cæteris esset satis. — Aequalitas

42 Hortensius orator ob cultum mundiorẽ, ac gesticulationes in dicendo molliores, crebro male audiebat in ipsis etiam iudicijs. Sed quum Lucius Torquatus, homo subagre- — Affabilitas

stibus & infestiuis moribus, quum apud concilium de causa Syllæ quereretur, nõ iam histrionem illum diceret, sed gesticulatricem, Dionysiámque notißimæ saltatriculæ nomine compellaret: tum voce molli demißáque Hortensius, Dionysia, inquit, Dionysia malim equidem esse, quam quod tu Torquate ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος, *id est, inelegans, agrestis, aditu difficilis. Periculosè maledicit alteri, cui vel idẽ vel simile, vel diuersum, sed deterius vitium potest obijci.*

43 *Idem gloriari solet, quòd nunquam bello ciuili interfuisset. Refert M. Tullius epistola ad Cælium lib. 2.*

44 *L. Crassus orator de Menenio homine prælongo dixit, quod quoties in forũ descen-*
Prælongi *deret, caput ad Fabij fornicem offenderet. Iocus est ab hyperbole. Nã arcus Romæ tam alti sunt, vt vix hasta poßis contingere curuaturæ summum.*

45 *Idem Censor Cn. Domitio collegæ exprobranti quòd ob murænã in viuario mor-*
Retortum *tuam lacrymasset, At tu, inquit, quum vxores tres extuleris, nullam emisisti lacrymã. Scitè retorsit conuicium. Notauit illũ quasi curasset vxorum mortem. Et alioqui turpius est, in vxoris funere non flere, quàm ob murænam emittere lacrymas.*

46 *Idem Cn. Domitius L. Crasso collegæ*
exprobrauit

exprobrauit quòd censor tanti habitaret, eo quòd in porticu domus haberet columnas hymetias, pro domo eius milia nummûm identidem promittens. Crassus vt erat præsenti ac festiuo ingenio, rogauit collegam quanti ipse domũ suam æstimaret. Is respõdit, Sexa- Crimen retortum
gies sestertio. Rursum Crassus, Quanto igitur, inquit, eã minoris æstimas, si decem arbusculas succidero? Eæ fuerunt loti patulæ ramorum opacitate lasciuæ, quum Domitius respondisset, tricies sestertio: Vter, inquit Crassus, nostrũ luxuriosior, egóne, qui decem columnas centum milibus nummûm emi, an tu qui decem arbuscularum vmbram tricies sestertiûm æstimas? Ita est ingeniũ hominũ, ad aliena vitia perspicax, ad sua cæcum.

47 *Lucius Philippus consul L. Crasso summæ dignitatis & eloquentiæ viro, manum inijci iusserat, eo quòd vocem illius indignè* Potestas
ferret, qua dixerat, sibi alio senatu opus esse. spreta
At Crassus reiecto lictore, Non es, inquit, mihi tu Philippe consul, quando ego tibi non sum senator.

48 *L. Crassus Mummium cognomento Diuisorem, dixit ita sibi nomen inuenisse in campo Martio, quemadmodum Neoptolemus* Ex nomine iocus
inuenerat ad Troiam.

49 *L. Crassus cuidam rogãti num molestus esset illi futurus si bene mane ante lucem ad*

 eum

Festiuiter cum veniret, cùm respondisset, nō eris molestus, & ille subiecisset, Iubebis igitur te suscitari? crassus, at tu certè negaras te fore molestum. Venire nō erat molestum, sed suscitari molestum. At percontator hoc ipsum quærebat, an si mane veniret consulturus, futurus esset molestus. Crassus per iocum sic interpretatus est, vt si veniret mane, ne molestus esset.

50 Idem apud Perpennam iudicem defendebat Aculeonem, quem accusabat L. Aelius Lamia homo deformis. Is quum interpellaret odiosè, Audiamus, inquit crassus, pulchellū puerum. Huic dicto quum esset arrisum, Ingenium, inquit Aelius, ipse mihi fingere potui, formam non potui. Tum crassus, Audiamus igitur, inquit, disertum. Multò arrisum est vehementius.

Irrisio

51 L. Porcius Nasica quum ex more conceptis verbis à catone censore rogaretur, habésne vxorem ex animi tui sententia? Habeo, inquit, at Hercle non ex animi tui sententia. Verùm ob eum iocum intempestiuum mulcta illi dicta est.

Iocus intempestiuus

52 Scipio Nasica quum ad poëtam Ennium venisset, eíque ab ostio quærēti Ennium, ancilla dixisset eum domi nō esse, Nasica sensit illam hoc domini iussu dicere & illum intus esse. Ac tum quidē dissimulans abijt. At paucis

Lepidè

cū pòst diebus quum ad Nasicam venisset Ennius, eúmque à ianua quæreret, exclamat ipse Nasica, se domi non esse. Tum Ennius, Quid? Ego, inquit, non agnosco vocē tuam? Hic Nasica, Næ tu homo es impudēs, ego quū te quærerem, ancillæ tuæ credidi, tu mihi nō credis ipsi?

53 Idem Nasica quibusdam dicentibus, res Romanas iam in tuto esse, extinctis carthaginiensibus, & Græcis in seruitutē redactis, Immo, inquit, nunc demū summo in periculo sumus, posteaquam nulli supersunt, quos vel timeamus, vel reuereamur. Sensit inimicos per occasionem vtiles esse nobis per quos non licet impunè securéque negligentes esse.

Otium inutile

54 Idem cùm ædilitatē curulem adolescens peteret, ac vt candidati solent, manum cuiusdam opere duratā prensaret, rogauit hominem, num manibus ambularet. Hoc dicto rusticanæ tribus suspicantes sibi exprobratam paupertatem, effecerunt vt repulsam ferret. Tantum abfuit iocus intempestiuus.

Iocus intempestiuus

55 In Gallico triumpho, milites hos versiculos iactabant in cæsarem,

Vrbani seruate vxores, mœchum caluum adducimus.
Auro in Gallia stuprum emisti, hic sumpsisti mutuum.

Impudicitia

Notabant quòd in prouincia agens alienas vxores

vxores auro corruperit, Romæ non emerit, sed mutuũ sumpserit, quòd vxor ipsius male audiret de clodio. Nisi fortè quiddam obscœnius intelligi voluerunt. Nã Suetonius aliquanto pòst cõmemorat quòd curio pater in oratione quadã appellat illũ, omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem.

56 C. Gracchus ad quendam corneliæ matri obtrectantẽ, Tu inquit, corneliam vituperare audes quæ Tiberium peperit? Et adiecit, Qua fronte te corneliæ comparas, an tu peperisti vt illa? Atqui nemo ciuis ignorat, diutius illã sine viro fuisse, quàm te virum. Is in quem hæc dicebantur, male audiebat de mollitie.

Pietas in matrem

57 Populus Romanus Carbone pollicente quippiam, & addente iusiurandum cũ execratione, populus vicissim iurauit, se illi non credere. Probis viris & iniuratis habenda fides, leuibus ne iuratis quidem. Refertur ad id versus Menandricus:

Diffidentia

Τρόπος ἐσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος. Id est,

Suadet loquentis vita non oratio.

58 Silenus senex, à Mida captus, rogatus est quid esset homini optimum: diu silentium tenuit, tandem adactus vt diceret, respondit, Optimum esse nũquam nasci, proximũ quàm ocyssime aboleri, atque hoc pretio dimissus est.

Vita misera

est. Huius dicti præter alios meminit Ouidius libro Metamor. 11.

59 Iulij Drusi ædes Publicolæ pluribus ex partibus patebant vicinorũ prospectui. Hoc incommodum faber se quinque talentis correcturũ pollicebatur, effecturúmque ne pars aliqua esset obnoxia prospectui. Tum Drusus, Decem, inquit, dabo, si talẽ reddas domũ meam, vt vndiquaque pateat omniũ oculis, quo nõ vicini tantũ, sed omnes ciues perspicere possint quomodo domi meæ viuatur.

Vita pura

60 M. Seruilius dissuasurus legẽ quam ferebat M. Pinarius, dic mihi M. Pinari, inquit, si contra te dixero, num mihi maledicturus es, vt cæteris soles? Vt sementẽ, inquit Pinarius, feceris, ita & metes: per allegoriã minitans illum male auditurum, si malediceret.

Maledicus male audit

61 Libo cum Seruilio Galbæ dixisset, quando tandẽ Galba exibis de triclinio tuo? mox audijt, quum tu de cubiculo alieno. Libo notauit Galbam, quòd L. Scribonio tribun. plebis iudices ferret familiares suos, & conuiuijs corruptos. Galba vicissim illum notauit adulterij.

Retortum conuicium

62 Celebratur & Glauciæ dictum in Metellum, Villam habes in Tiburte, cortem in palatio. At cors villæ solet esse contigua. Notauit autem illum, quòd multos sibi cibo largitionibúsque deuinciret, quòd idem alijs verbis

verbis Libo obiecit Galbæ. In corte aluntur animalia domestica.

63 Quum Sextus Titius se Cassandram esse diceret, ob coniecturã opinor, quòd illa esset fatidica, Multos, inquit Antonius, posses Aiaces tuos Oileos nominare: notans illius impudicitiam. Nam Aiax Cassandram de templo Palladis raptam vi constuprauit.

Iocus è fabula

64 Quum Gallus qui testimonium ferebat contra Pisonem, dixisset innumerabilem pecuniam Magio præfecto datam, idq; Scaurus tenuitate Magij redargueret, Erras, inquit, Scaure, ego enim Magium non conseruasse dico, sed tanquam nudus nuces legeret, in vẽtrem abstulisse. Correxit sermonẽ suum Gallus, sed ita vt crimini corruptelæ crimen adderet luxus.

Correctum in peius

65 M. Cicero, M. Tullij pater dicebat Italos similes esse Syrorum venaliũ, quorum vt quisque sciret optime Græcè, ita esse nequißimum. Sentiẽs vnà cum literis Græcorũ mores ad Latinos demigrare. Vnde quòd M. Tullius fuit iniquior Græcæ nationi, propemodum videri poßit illi fuisse hæreditarium.

Græcorum mores

66 Testio Penario mos erat indicẽdo mentum intorquere. Is quum aduersarium vrgeret, vt diceret si quid vellet, Dicam, inquit, si nucem fregeris.

Ridiculè

67 Huic simillimum est quod de Vespasiano patre

patre narrat Suetonius, quum scurram multa in alios iacientẽ, prouocasset vt in se quoq; diceret aliquid, Dicam, inquit, vbi ventrem exonerare desieris: alludens ad formam Cæsaris, qui faciẽ habebat nitentis. In cuiusmodi hominem iocus extat Martialis,

Iocus ex specie corporis

Vtere lactucis, ac mollibus vtere maluis,
Nam faciẽ durum Phœbe cacãtis habes.

68 C. Fabritius P. Cornelium hominẽ vt putabatur auarum & furacem, sed egregie fortem ac bonum Imperatorem, suo suffragio fecerat consulem. Huic quũ Cornelius ex more gratias ageret, quòd immemor simultatis ipsum fecisset consulem, bello præsertim magno & graui, Nihil est, inquit, quòd mihi gratias agas, si malui cõpilari quam venire. Compilamur furto, veneunt bello capti. Proinde inimico fauit, cuius dexteritate sperabat fore, ne Romani venirẽt in manus hostiũ.

Compilari Venire

69 Scæuola Septumuleio Anagnino, cui pro capite C. Gracchi, aurum erat repensum, roganti vt se in Asiam præfectum duceret, Quid tibi vis, inquit, insane? tanta malorum est multitudo ciuium, vt tibi hoc cõfirmem, si Romæ manseris te paucis annis ad maximas pecunias esse peruenturum. Notauit auaritiã hominis, præfecturã nõ ob aliud ambientis, nisi vt spoliaret prouinciales, ac ludens finxit, id citius cõsequuturum Romæ. hoc dictum

Furax magistratus

ctum Fannius in Annalibus adscribit Africano Aemiliano, qui dictus fuerit Iron.

70 Qu. Scæuola Publij filius, quum postulasset vt fundus cuius emptor erat, sibi semel indicaretur, idq; fecisset venditor, dixit se pluris æstimare, & adiecit pretio centū millia. Exemplum integritatis vix hoc seculo credibile. Iustè

71 C. Publicius solitus est dicere P. Mummium, cuiusuis tēporis hominē esse. Sentiens illū dexteritate facilitatéque ad omnē vitæ statum esse accommodū. Eodē sensu Pollionē Asinium omniū horarū hominē legimus. Et Tiberius cæsar duos familiarius ab ipso dilectos omnium horarū amicos vocare solet.

72 Africanus censor tribu mouebat centurionem, qui in Pauli pugna nō adfuerat: ille quum diceret se custodiæ causa in castris remansisse, rogarétque qur ab eo notaretur, Non amo, inquit Africanus, nimium diligentes. Dißimulauit centurionis ignauiam, & accusauit nimium diligentem custodiam.

73 Liuius salinator quum Tarentū amisisset, arcē tamen retinuit, multáque ex ea prælia præclarè gesit. Quum autē post aliquot annos Fabius Maximus id oppidū recepisset, rogauit eum Salinator, vt meminisset se opera ipsius Tarentum recepisse. Quid ni, inquit Maximus, meminerim? Nunquam enim ego recepissem, nisi tu perdidisses. Iocus hinc est, quod Maximus diuersum ex alterius verbis excepit, quàm ille volebat. Refert M. Tullius lib. de Oratore 2. & Plutarchus in vita Fabij Max. tametsi hic M. Lucium appellat, nec addit salinatoris cognomen. Ex verbis aliter exceptis

74 Idem quum bellum aduersus Asdrubalem gesturus vrbem egrederetur, monitus est à Fabio Maximo ne prius cum hoste confer-ret, quàm vires animúmque illius cognosceret. Is respondit se primam quanque occasionem pugnæ arrepturum. Percontantibus, quid ita properaret, Vt quàm celerrime, inquit, aut gloriam ex hostibus victis, aut ex ciuibus prostratis gaudium capiam. Virtus & ira sermonem hominis inter se partitæ sunt, illa triumphi auida, hæc iniustæ damnationis memor. Vltio

75 Mancia quum audisset Antonium censorem, cui male volebat, à M. Duronio de ambitu postulatum, Aliquando, inquit, tibi tuū negotium agere licebit. Censores in aliorum mores inquirunt, at qui reus est, habet ex se quod agat. Salsè

76 Qu. Opimius consularis quum esset adolescentulus male audiuit. Is Aegilio homini festiuo, qui videbatur mollior, nec erat, sic exprobrauit mollitiem, Quid tu Aegilia mea quando ad me venies cum tua lana & colo?

Ab imitatione personæ

Lepidè retorsit Aegilius. Non pol, inquit, audeo, nam me ad famosas vetuit mater accedere. Alter simulabat orationem velut ad fœminam, alter accepta persona simulationem vertit in irrisionem.

Submorosus iocus

77 Inter salsa cõmemorat & illud M. Tullius ex Neuio, apud quem filius dicit patri, Quid ploras pater? isque respondet, Mirum ni cantem, condemnatus sum. Indignatur senex submorosus rogari qur ploret, quasi damnatus magis cantare debuisset. Perinde quasi si quis interroget ægrotum: qur suspiras, aut qur decumbis?

Literarum interpretatio

78 Scaurus accusabat Rutilium ambitus quum ipse consul esset factus ille repulsam tulisset, & in tabulis eius ostendebat literas A F P R, easq; sic interpretabatur, Actum fide P. Rutilij. Contrà Rutilius dicebat illis significari, antè factum pòst relatum. Tum C. Caninius eques, qui Rutilio aderat exclamat, Neutrũ illis literis declarari. Quũ scaurus dixisset, quid igitur? festiuiter in ipsum torsit, Aemilius fecit, plectitur Rutilius. Probabilius enim erat illum ambitum commisisse qui obtinuerat, quàm qui repulsus erat. Simile quiddam memoratur de Beda, quẽ venerabilem dicunt. Huic Romam profecto quũ ostendissent has literas saxo insculptas S. P. Q. R. quibus significari volunt, Senatus populusque

pulúsque Romanus, ac velut hospes rogaretur, quid sibi vellent illæ literæ, dißimulans dixit, stultus populus quærit Romam.

79 M. scaurus quum pro rostris accusaretur, quòd à Rege Mithridate ad prodendam Rempublicam pecuniam accepisset, ita causam suam egit, Iniquum est Quirites, quum inter alios vixerim apud alios me rationem vitæ reddere. Sed tamen audebo vos interrogare, Varius sucronensis ait M. Aemilium scaurum mercede corruptum populum Romanum prodidisse, M. Aemilius scaurus huic culpæ se affinem esse negat, vtri creditis? Nominato tantum actore & reo populus accusationem repulit.

Autoritas personæ

80 C. Memmius quum accusaret Bestiam reum, cui patronus erat scaurus, ac forte funus quoddam duceretur, Vide, inquit, scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor: notans scaurum, qui male audiebat quòd Phrygionis Põpeij bona sine testamẽto posideret.

Hæredipeta

81 Quum silus testis læsisset Pisonem reum, cui crassus aderat, prolato crimine, quod se in eum dictum audisse dicebat, Potest fieri sile, inquit crassus, vt is vnde te audisse dicis, iratus dixerit. Annuit silus. Potest etiam, inquit, fieri, vt tu non rectè intellexeris. Quum id quoque toto capite annuisset silus, vt se Crasso daret, subiecit crassus, Potest etiam fieri

Ab inexpectato

fieri, vt omnino quod te audiſſe dicis: nunquã audieris. Hoc adeo præter expectationem, vt ſilum teſtem omnium riſus obrueret.

Ex iiſdem verbis retortum

82 C. Lælius cuidã malo genere nato, obiicienti ſibi quòd indignus eſſet ſuis maioribus, At Hercule, inquit, tu tuis dignus es. Id ſi dicas bono viro ex bonis prognato, laus eſt: ſin malo e x malis prognato, graue cõuiciũ eſt.

Irriſio retorta

83 M. Cincius quo die legẽ de donis ac muneribus tulit, C. Centoni prodeunti, ac ſatis contumelioſè interroganti, quid fers Cincio le? Vt emas, inquit, ſi vti velis: notans illum quòd donatis & cõmodatitiis rebus vti gauderet. Alluſit autem ad illud decantatum in primis, emere malo quàm rogare. Ad hæc, amphibologia eſt in verbo ferre: fert enim qui promulgat legem, & fert qui portat aliquid venale.

Ab impoſſibili

84 M. Lepidus quum in campo ſeſe exercentibus ipſe in herba recubuiſſet, Vellem, inquit, hoc eſſet laborare. Huius generis eſt Terentianum illud, Quàm vellem mos eſſet amicis etiam noctu operam dare. Optat enim adoleſcens quod fieri non poteſt.

85 Quum M. Lepidus cenſor M. Antiſtio Pyrgenſi equum ignominiæ cauſa ademiſſet, & amici vociferantes quærerent, quid ille patri ſuo reſponſurus eſſet, quur ademptum ſibi equum diceret quum optimus colonus, parciſ-

ſimus, modeſtiſſimus ac frugaliſſimus eſſet, Dicat, inquit, me nihil horum credere. In ſimili argumento luſit Auguſtus, ſed ciuilius, dic me tibi diſplicuiſſe.

Fides erga patriam

86 Pomponius vir inſignis multis vulneribus in bello acceptis, quum ad Mithridatem adductus ab eo quæreretur, an ſi curaret eũ, vellet ſibi eſſe amicus. Si tu, inquit, Romanis amicus fueris, me quoque amicum habebis.

Diuinatio

87 Spurina aruſpex admonuit C. cæſarem, caueret diſcrimen ingens quod vltra calendas Martias non proferretur. Eo die quum iret in ſenatum, ſpurinæ fortè obuio, Quid ais, inquit, nónne venere Calendæ Martiæ? Venere, inquit, ſed nondum præteriere. Nam eodem die cæſus eſt Cæſar.

Barbaricè

88 Spartaco in Craſſum omnes mouenti copias, quidam equum dono obtulit. At ille, ſi vicero, inquit, plurimos ex hoſte equos habiturus ſum. Si victus fuero, nec hic mihi futurus eſt vſui: ſimúlque cum dicto equum gladio tranſuerberatum interemit.

Potentia inuidioſa

89 Quum Pompeius graui laboraret inuidia propter immodicam potentiam, & ob vulnus faſcia linea tibiã vinctam haberet, dixit aliquis, quid refert vbi geſtet diadema, in capite an in crure? Nam candidum amiculum olim erat inſigne regum.

90 Quoniam Fabius contando eludebat hoſtem

stem, quum Marcellus viribus vrgeret Annibalem, ille dictus est clypeus Romanorum, hic ensis: quòd illi præcipuum studium fuit, ne quid cladis acciperent Romani, alteri vt hostem perimeret.

Clypeus Ro. Fabius

DIVERSORVM GRAECORVM APOPHTHEGMATA.

91 Anitus amicorum Alcibiadis vnus eum ad cœnam rogarat: ille recusauit, sed domi bene potus cum famulis comessabūdus irrupit, stansq; ad ostiū cœnaculi iussit famulos vasa diripere, & ad suas ædes deferre, qui ferè dimidium asportarunt: aliis conuiuiis Alcibiadis violentam superbiam criminantibus, Anytus dixit, illum humaniter egisse, cui quum totum auferre licuerit, dimidium ipsi reliquisset.

Amicitiæ fiducia

92 Hippomachus aliptes quum aliquando videret adolescentes quos exercebat, è foro carnes efferentes, dicebat, se procul agnoscere suos esse discipulos: quòd institutio reluceat in omnibus dictis ac factis hominis.

Institutio

93 Quibusdam laude vehentibus procerum quem-

quempiam, ac prælongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum, Sanè, inquit, si pendens in alto corona esset detrahenda.

94 Demades orator vita defuncto Alexandro dixit, se videre exercitum Macedonum principe orbatum, Cyclopi similem. Sentiens turbam militum, nisi adsit dux cordatus ac vigilans, nulli esse vsui. Quemadmodum Polyphemus adempto oculo, frustra vastum corpus ac vires habebat immanes.

Turba sine duce

95 Idem quæstor, populo huic persuaso vt iis qui ab Alexandro desciuerant, triremes auxiliares mitterent, iubentíque vt illico pecunias depromeret, paratæ sunt inquit, pecuniæ, ô viri Athenienses, quas in congios deposueram, vt singuli minæ dimidium acciperetis. Verùm si has maulltis in hunc vsum erogari, per me quidem vt vestris sicuti libet vtamini licet. Hoc sermone fregit impetum populi, nolentis illa distributione spoliari. Sic interdum vt indomitæ beluæ, arte ad meliora consilia auocandus est populus.

Arte tractata plebs

96 Prandens apud Phocionem, quum apparatum admodum tenuem videret, Demiror, inquit, ô Phocion, te Rempublicam administrare, quum possis ad istum prandere modum. Bis errans, & quòd lucri tantum caussa putaret adeundam Rempub. & quòd luxum

Sobrietas

xum probaret in eo, cui maximè conueniebat sobrietas: Sed Demades alios è suis moribus æstimabat. Erat enim & pecuniarum auidus, & luxui deditus.

Libera monitio

97 Quum vidisset Philippum largius potum cum amicis saltasse per mediam captiuorum turbam, eísque petulanter exprobrasse suam calamitatem, liberè dixit, Quum ô rex fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, non pudet te factis agere Thersiten? Ea vox totum regem in diuersum vitæ genus immutauit.

Liberè

98 Quum Athenienses vellent Alexandro diuinos honores decernere, Videte, inquit, ne dum cœlum custoditis, terram amittatis. Alexander enim ambiebat monarchiam. Absurdum autem erat eos sic alium donare cœlo, vt ipsi terra sua pellerentur.

Lepidè

99 Iocari solet in Demosthenem, quòd cæteri quidem oratores dicerent ad aquam, ipse verò & scriberet: taxans eum quòd nunquã nisi descripto diceret, tum esset ὑδροπότης. Contrà Demades vt largius bibebat, ita valebat extemporali dictione. Rhetores olim dicebant ad clepsydram.

Inimici vtiles

100 Onomademus Chius posteaquam aduersam factionem superasset, quibusdam censentibus omnes diuersæ factionis vrbe pellendos, negauit expedire, dicens se vereri, ne omnib

omnibus inimicis ad vnum eiectis, inter amicos existerent dissidia. Sentiens sic esse multorum ingenium, vt si desint inimici, in quos naturæ malitiã exerceant, amicos impetant.

1 Simonides Pausaniæ Lacedæmoniorum regi subinde de rebus à se gestis glorianti, tandem & simonidem per irrisionem hortanti, vt aliquid sapiẽter ipsum admoneret, Moneo, inquit, vt te memineris hominem esse.

Libera admonitio

2 Idem reprehendentibus quod ad quæstum scriberet, iocari solet, sibi duas arcas esse domi, alteram pecuniæ, alteram gratiarum: priorem se reperire plenam, alteram semper vacuam.

Mercedis amor

3 Idem quum cæteros laudando venaretur, vt aliquid darẽt, interrogatus quur nõ & Thessallos captaret, stupidiores sunt, inquit, quã vt à me falli possint. Qui quærunt cui imponãt, ad stupidos eũt. At qui tã erãt stupidi, vt nõ sentirẽt ingeniũ poëmatum illius, nec tangerẽtur amore nominis in posteros transmittendi, non poterant ab illo falli.

Stupidĩ

4 Idem interrogatus quam ob rem, quum esset extremæ senectutis, tamen attentus esset ad rem, Quoniam, inquit, malim moriens inimicis relinquere, quàm viuus carere amicis: taxans instabiles hominum amicitias, qui consequuti quod volunt, negligunt amicum, iidem dum sperant, obseruiunt.

Callidè

Integritas 5 *Lycurgus orator obiiciente quodã, quòd se pecunia redemisset à calumnia, non est inficiatus, sed clarißima voce populum appellans, Bene habet, inquit, viri Athenienses, quandoquidem tot annos in Republica versatum dedisse me non accepisse pecuniam criminantur obtrectatores.*

Eloquentię certamen 6 *Thucydides ab Archidamo Lacedæmoniorum rege interrogatus, vter esset in palæstra superior, ipse an Pericles, posteaquàm, inquit, ego hominem pugnando deieci, ille se negat cecidisse, itaque vincit, & spectatores à sua sententia deiicit: sentiens se bonis rationibus esse superiorem, sed Periclem eloquentia vincere, & quocunque vellet agere multitudinem. Nam Thucydides vir præpotens diu in administranda republica aduersatus est Pericli. Eam contentionem Archidamus palæstram appellauit.*

Pietas in parentes 7 *Dario totius regni viribus subinde impetum faciẽte, scythæ paulatim cedentes, ad vltimas solitudines peruenerant. Interrogati tandem ab eo quem fugiendi finem essent facturi, respõderunt se nec agros, nec villas, nec vrbes pro quibus dimicarent habere: cæterum quum ad parentum suorum monumenta peruentum esset, tum denique sciturum Darium, quomodo scythæ soleant præliari.*

8 *Alexander statuerat Lampsacũ diruere*

Ad id

Ad id tendenti quum Anaximenes Alexandri præceptor veniret obuiam extra muros deprecaturus suæ ciuitatis perniciem, Alexander suspicans quid esset petiturus, Iuro, inquit, me non facturum quod petit Anaximenes. Tum Anaximenes, Peto, inquit, vt Ingeniosè *Lampascum diruas. Captus erat Alexander, & iure iurando compulsus est seruare, quod demoliri statuerat.*

9 *Alexander consulto oraculo monitus est, vt eum qui sibi portam egresso primus occurrisset interfici iuberet: occurrit agaso, iussus est arripi. Roganti quid commeruisset, respon* Solerter *sum est ita iußisse deum. Si ita est, inquit, ô rex, alium designauit oraculum. Nam asinus tibi prior occurrit. Agaso enim sequitur asinum vt impellat, alioqui non secuturum. Alexander delectatus hoc commento, asinum pro homine occidit.*

10 *Amasis Aegypti rex ab amicis admonitus, quòd perfunctus negotijs forẽsibus pota* Relaxãdus animus *ret, omníque voluptatum genere solueretur, respondit, Qui arcus habent, eos non intendere nisi quum opus est: quos si semper intendant, rumpendos esse, ac ne tum quidem fore vsui, quum exigit vsus. Ita qui nulla relaxatione curas suas soluunt, aut mente captos, aut corpore male affectos euadere.*

11 *Conspiciens quendam amisso filio lugentem,*

tem, Si tunc, inquit, quum nondum esset non dolebas: nec nunc quidem doleas quũ non est.

12 Psammenitus Aegyptiorum rex à Cambyse regno pulsus est. Eius filiam ancillari veste indutam cum aliquot nobiliũ virginibus Cambyses mitti iusserat ad hauriendam aquam, vt hoc spectaculo parentũ captiuorum animos discrutiaret. Cæteris indignè ferentibus, solus Psammenitus demisit oculos. Mox iussit duci filium illius cum alijs plurimis eiusdem ætatis, vinctis ceruicibus & ore fœnato. Atq; hoc etiã spectaculo solus Psammenitus ad lacrymas cõmotus non est. Idem quum vidisset familiarem quẽdam exutum opibus mendicantem obambulare, hoc spectaculo est adeo commotus est, vt ingenti fletu hominem amicum cõpellans, caput suum barbarico more cederet. Ea re cognita, quum Cambyses per nuntium causam sciscitaretur, quur in liberorum calamitate tacitus, vnius seniculi calamitatem tam impotenter ferret, respondit, Fili Cyri, domestica mala grauiora sunt, quàm vt lacrymas recipiant: at amicus deplorandus erat, qui è multis opibus ad summam inopiam redactus est, ídque in extremo senectutis limine.

Fortiter Amanter

13 Crœsus Lydorum rex à Cyro captus, hoc argumento pacem bello prætulit, quòd pacis tempore filij sepelirent patres, in bello contrà, patres sepelirent liberos.

Pax bello potior

14 Idem quum videret Cyri milites per vrbem captam discurrentes, percontatus est Cyrum, quid agerent. Qúumque is respondisset, deripiunt vrbem tuam, opésque tuas populantur. Nequaquam, inquit, ô rex, nihil iam hîc meum est, tuum est quod diripiunt. Ea vox commouit Cyrum, vt suos à direptione reuocaret.

Prudenter

15 Quum Cambyses se cum patre Cyro conferret, amicis illum patre præstantiorem affirmantibus, Crœsus respõdit, illum nondum patri æquandum, qui nondum reliquisset filium. Sentiens & hoc esse non infimum erga Remp. meritum, si non solum ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquem tui similem gignas educésque patriæ.

Proles debetur patriæ

16 Megabyzes quum apud Hellespontios agens audisset quòd Chalcedonij decem & septem annis vrbem condidissent ante Byzantios, dixit Chalcedonios id temporis fuisse cæcos, qui quum adesset locus vrbi condendæ multo commodior, deteriorem elegissent. Hoc dicto scribit Herodotus Megabyzen apud Hellespontios immortalẽ sui memoriam reliquisse. Quod si verum est, erat tum temporis mira dictorum charitas.

Locus eligendus vrbi

17 Simonides interrogatus vtra res esset optabilior, diuitiæ an sapiẽtia, Dubito, inquit, vt

Diuitiæ

vt qui videam sapiētes frequentare diuitum fores: innuens philosophos verbis quidem contemnere diuitias, sed re tamen eas captare.

18 *Euripides, quum populus Atheniensis tumultuaretur, offensus sententia quadam in illius tragœdia quæ tum agebatur, & autorem efflagitaret vt eam mutaret, progressus in scenam dixit se vt populum doceret, non vt ab eo disceret, fabulas solere componere: Eruditio sibi conscia contempsit multitudinis iudicium.*

Fiducia artis

19 *Idem apud Alcestidem tragœdiarum scriptorem aliquando questus est, quòd summo tridui labore adnixus non potuisset nisi tres versus absoluere. Contrà Alcestidi glorianti quòd ipse perfacile centum absoluisset vno die, At tui, inquit, ad triduum modò, mei in omne æuum duraturi sunt.*

Fiducia artis

20 *Euripides cuidam dicenti, Carmen condidisti ex modis ad tripudiū accōmodis, alio dictum hoc ridente, Ni stupidus esset, inquit, non risisset, quòd res serias Lydijs modis temperarim. Lydij modi lasciuiores sunt. Porrò quæ per se tristia sunt, ea decet arte exhilarare. Refert hoc Plutarchus in libello* περὶ τοῦ ἀκούειν. *Quum Euripides choream agentibus succinuisset cantionem quandam modulatam, vnus illorum risit. Cui poëta, Ni stupidus esses & expers affectuum, haudquaq*

Temperantia

quaquam risisses me canente Mixolydium.

21 *Alexis poëta Callimedontem rhetorem, vt delicijs deditum taxauit his versibus:*

Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει,
Ὑπὲρ δὲ μήτρας, καλλιμέδων ὁ κάραβος.

Pro patria vel quilibet velit mori, Luxus
At metræ amore, Callimedon solus cupit.

Perit Latinis ioci gratia, nam πάτρα *patriā significat,* μήτρα *non matrem, sed vuluam aut piscem sonat. Pisces olim erāt in delicijs.*

22 *Cuidam videnti ipsum iam senio fessum ægrè lentéque incedere, ac roganti quid ageret, Paulatim, inquit, morior, siue pedetentim morior. Significans senes non viuere, sed lentè mori.*

23 *Menander centum & quinque fabulas scripsisse traditur, ex quibus tantum octo vicit. Itaque quū à Philemone longe impari, fauore populi sæpenumero vinceretur, fortè illi factus obuiam dixit, Quæso Philemon, bona venia dic mihi, quum me vincis, non erubescis? Victi solent erubescere, at sic vincere Menander iudicabat erubescendum.*

Populi iudicia

24 *Philoxenus poëta quum audisset suos versus à laterarijs perperam recitari, lateres ipsorum comminuit dicens, Vos mea corrumpitis, ego vicißim vestra.*

25 *Philippides poëta comicus Lysimacho cumprimis charus fuit ac familiaris: cui quū*

Lysim

Secreta regum

Lysimachus offerret liberalitatẽ suam, diceretque, Quid vis tibi impartiam rerum mearum? Quodcunq; voles, inquit, modo ne arcani quippiã: significans esse periculosum nosse magnatum arcana, quorum si quid effutias, actum est de capite: quanquam & alioqui solent odisse conscios eorum quæ nolint efferri.

Poëtica fictio

26 Actius poëta interrogatus, quur non ageret causas, quum in tragœdijs optimè tractaret argumenta. Quoniam, inquit, in tragœdijs ea dicuntur quæ ipse volo, in foro aduersarij dicerent quæ minime vellem. Idem fit in dialogis, vbi qui scribit opus, vnicuique tribuit orationem qualem putat esse commodam, in iudicijs secus fit.

Fiducia artis

27 Antigenides Thebanus Ismeniæ discipulo quum scitè canens populo minus probaretur, Mihi, inquit, cane & Musis: admonens prorsus esse contemnendum imperitæ multitudinis iudicium, quum artis abundè magnum præmium sit ipsa conscientia.

Pietas in patriam

28 Leo Byzantius quum à ciuibus accusaretur, adhortantibus nonnullis vt ad hostes confugeret, in concionem prodiens, Ego, inquit, à vobis ciues mei, quàm vobiscum interfici malo.

Recriminatio

29 Cuidam obijcienti oculorum infirmitatem, quum exprobrator esset gibbo deformatus, Humanum, inquit, opprobrasti vitium, quum ipse Nemesim in tergo portes. Nemesim appellauit vitium, quo vicissim ipse possit redargui.

Præposteri mores

30 Aeschylus poëta Tragicus aliquando spectans Isthmia certamina, quum alter pugilum esset cæsus, totúmque theatrum exclamaret, O Chium Iouem fudisti, Vide, inquit, cuiusmodi sint hominum mores, cæsus silet, & spectatores vociferantur. Solent icti ob dolorem exclamare. Hic contrà, qui dolebat, silebat, qui læsi non erant clamabant.

Concordia

31 Pytho rhetor Byzantius quum esset supra modum obeso corpore, prodissétque in concionem suasurus concordiam Byzantijs seditione ciuili tumultuantibus, statim populi risus obortus est ex ipso corporis habitu. At ille risum vertit in rem seriam, Ridetis, inquit, ciues? Quum tale corpus habeam, vxorem habeo multo me obesiorem, & tamen concordes quoduis grabatulum capit ambos, discordes ne tota quidem domus. Hoc procœmio vsus ingressus est orationem.

Deo debetur gratia

32 Pytho Atheniensibus ob res feliciter gestas ipsum admirantibus ac prædicantibus quòd Cotyn regem interemisset, Dijs, inquit, habenda est gratia, quibus autoribus hoc facinus præclarè gestum est. Nam ipse nihil aliud quàm manum & operam meam commodaui. Euentus rei in manu Dei est, & huic

debetur gratia si quid feliciter cesserit. Sed interim vult nostram operam accedere.

33 *Lysander Lacedæmonius militem qui de via deflexerat castigauit, Ei dicenti ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse, Ne speciē quidem, inquit, rapturi præbeas volo.*

Integritas militis

34 *Thrasybulus quum moliretur exiguam a nu ciuitatē Atheniensium à triginta tyrannorum dominatu liberare, cuidā è consciis dicenti, quantas gratias tibi debebunt Athenæ per te libertatem consequutæ? Dii faxint, inquit, vt quantas ipse illis debeo, videar retulisse. Significans neminem patriæ parem referre gratiam, etiam si vitam impendat.*

Pietas in patriam

35 *Quum Gorgias sophista recitaret in Olympicis ludis apud Græcos orationem de concordia, Melanthus quidam, Hic, inquit, de concordia totius Græciæ disserit, qui sibi, vxori & ancillæ tribus duntaxat vt concorditer viuant nondum persuasit.*

Pax domestica

36 *Theodorus Atheniensis, cognomento* ἄθεος, *dicere solitus est, se doctrinam auditoribus dextra porrigere, sed illos sinistra accipere. Sentiens illos bene dicta in malam accommodare partem.*

37 *Stratocles Atheniensis quum de parta victoria nuntium accepisset, protinus ad populum retulit, vtq; supplicatio diis immortalibus decerneretur persuasit. Aliquanto pòst*

quum

quum certior nuntius adferretur acceptæ cladis, populo indignante quòd delusus esset, Ecquis, inquit, vestrum quicquam damni accepit, quòd totum hoc triduum mea opera hilares lætíque fuistis?

Voluptas tēporaria

38 *Theramenes vnus triginta tyrannorum, domo in qua multi accūbebant in cœnantes illapsa, solus incolumis euasit. Hanc ob rem quum ab aliis felix prædicaretur, ille magna exclamans voce, O fortuna, inquit, cui me occasioni seruas? Sensit vir prudens se non esse seruatum, sed maiori malo reseruatum. Nam aliquanto pòst interfectus est.*

Fortuna

39 *Idem quum iussu tyrannorū porrectam veneni potionē fortiter hausisset, quod ex ea superfuerat sic illisit solo, vt clarum sonum ederet, reddénsq; seruo publico qui eā tradiderat, Critiæ, inquit, propino. Vide igitur vt hoc poculū continuo ad illum perferas. Erat is Critias è triginta tyrannis crudelissimus.*

Fortiter

40 *Celebratur Iasonis Thessali dictum, quo se purgare solet iis quibus molestiam aut vim attulisset. Qui magnis in rebus se iustitiæ cultorem habere velit, eum in paruis interdum illam violare oportet. Velut in bello quo tuta sit Respu. agri aut ædificia quorundam ciuium interdum perduntur.*

41 *Cleon posteaquam Reip. administrationem capessere destinasset, testatus est se iam*

Priuatus affectus omnium amicitiarum vincula velle soluere: quòd amici plerunque obstant, ne liceat vbique rectum tenere clauum.

42 Inter Neronem & Thraseam graues intercedebant inimicitiæ, verùm cuidam multa criminose iactanti de Thrasea, dicentíq; causam ab illo perperam esse iudicatam, obstitit Nero exclamans, Vtinam me tam Thrasea diligat, quàm est iudex rectus & equus. Hostis hosti testimonium perhibuit, de fama periclitanti. nullum autem grauius testimonium, quàm inimici de inimico. — Testimonium inimici

43 Nero sibi compararat aulæum quoddam insigne, tum prætio, tum pulchritudine. Id videns Seneca, Declarasti, inquit, te esse pauperem. Causam rogante Nerone, Quoniam si isthuc amiseris, inquit, non poteris aliud parare simile. Euenit vt illud aulæum naufragio periret. In hoc autem profecerat Senecæ admonitio, vt Nero iacturam adamatæ rei ferret moderatius. Qui nummum habet vnicum, quo amisso non queat alterum promere, pauper est. Tutissimum igitur est mediocribus ac parabilibus delectari. — Mediocritas

44 Seruus Dolabellæ quum interrogaretur an dominus eius auctionẽ proposuisset, Domum, inquit, vẽdidit. Luxum heri notans, quum id falsum esset. Qui domum vendidit, non opus habet vt seruum exponat auctioni.

Planc

45 Plancus quum in causa quadam adesset amico, vellétque testem molestum perturbare, interrogauit quo se artificio tueretur. Sciebat enim illum esse sutorẽ. At ille lepidè retorquẽs in Plancum, Gallã, inquit, subigo. Id quidẽ sutorium habetur instrumentũ, sed tecte exprobrabat illi adulteriũ cum Meuia Galla, quo nomine Plancus male audiebat. — Arte retortum conuicium

46 Post Mutinensem fugam, percontãtibus quid ageret Antonius, quidam è familiaribus eius respondisse fertur, Id quod canis in Nilo, bibit & fugit. Constat enim in Aegypto canes è Nilo currentes bibere: nimirum metu crocodilorum eo in flumine regnãtium. — Bibit & fugit

47 Lucius cæcilius, quum C. Cæsar aliis qui secum pila lusitabant centum sestertia daret, illi vni eius summæ dimidium: Quid, inquit, num ego vna manu ludo ac nõ duabus? Si officium erat colludere, nõ minus præstiterat ille quàm cæteri. — Lepidè

48 Laberius ex equite Romano factus mimus annos iam natus sexaginta, huc adigẽte cæsare, in actione quadam induxit habitum syri, qui veluti flagris cæsus ac proripienti se similis exclamabat, Porrò Quirites libertatem perdidimus. — Liberè

49 Ac paulo pòst adiecit, Necesse est multos timeat quem multi timent. Ad has voces populus vniuersus oculos & ora conuertit in

 Cæs

Cæsarem, intelligens illius impotentiam his dictis lapidatam. Hoc modo quà licuit Laberius vltus est sortem suam.

Ex ambiguo tectè

50 Titius quidam studiosè pila ludere solet, sed idem noctu signa sacra frangere putabatur. hunc quum gregales in campo desiderarent, Vespa Terentius hoc colore excusauit, vt diceret illum fregisse brachium. Nã diuorum imagines brachijs gestabant donaria. Huc allusit Vespa.

Rex cõgitabundus

51 Pylades histrio Augusti temporibus celebris, quum Hylas discipulus, quẽ ad æqualitatis contentionẽ prouexerat, in scena canticum quoddam saltaret, cuius clausula erat, τὸν μέγαν ἀγαμέμνονα, id est, magnũ illum Agamemnonem, ac sublimem veluti metiretur, è cauea proclamauit, σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς, id est, tu longum facis non magnum. Tunc populus efflagitauit vt Pylades idem canticum saltaret iterum. Quúmque ad locum venisset quem reprehenderat, expreßit Agamemnonem cogitabundum: nil magno duci magis conuenire ratus quàm pro omnibus cogitare. Ea res magnum ducem facit, non proceritas corporis.

Imitatio mala

52 Idem Hylam negligẽter saltantẽ Oedipodem hac voce castigauit, σὺ βλέπεις, id est, tu vides: quum ille Oedipodem iam cæcum exprimere debuerit.

Decorum

53 Idem Pylades quum saltans Herculem furentem nonnullis incessum histrioni conuenientem minus seruare videretur, deposita persona ridentes increpuit, dicens, μωροὶ μαινόμενον ὀρχοῦμαι, id est, stulti furentem salto. Significans hoc ipsum quod videbatur indecorum, maxime decorum esse.

Ab inexpectato

54 Appius homo dicax vsque ad scurrilitatem, caio sextio dixit, cœnabo apud te, nam vni locum esse video: notans illũ quòd luscus esset. Cui sextius ex tempore, Manus, inquit, laua, & cœna: tectè obijciens illi impudicitiam, aut certe rapacitatem.

55 Appius maior quum in senatu ageretur de agris publicis, ac premeretur Lucilius ab his qui à pecore eius depasci publicos agros dicerent, Non est inquit, Lucilij pecus illud, erratis. Hactenus defendere videbatur, sed adiecit, ego liberum puto, qua lubet pascitur. Iocus est ab inexpectato. Expectabatur enim vt probaret hoc pecus non esse Lucilij, sed alterius cuiuspiam, ac reum subleuaret, nunc irrisum grauabat.

Facta dictis potiora

56 Appius populo Romano exprobrabat, sibi acceptum ferri debere quòd ex muto & elingui facundum haberet consulem: de L. Volumnio collega sentiens. Ibi L. Volumnius, Quàm mallem, inquit, tu à me strenuè facere, quàm ego abs te scitè loqui didicissem.

57 Appius claudius dicere solitus est: Populo Romano longe melius committi negotium quàm otium. Sentiens multitudinẽ bellis excitari ad virtutem, in pace defluere ad voluptates ac luxum, ex quibus nascitur rerum publicarum ac regionum exitium.

Otium inutile

58 Ischomachus minus cum primis celebris, medico percontante rusticum qui ob ingurgitationem male habebat, num ad vomitum cœnasset, Nequaquam, inquit, sed in ventrẽ. Iocus Græcis festiuior est, quòd ἐς sonat pariter & in, & vsque ad, ἐς ἔμετον, ἐς κοιλίαν.

Ridiculè

59 Item quum mendica quædã ventris tormina pateretur, ac medicus percontaretur, num haberet in ventre: Qui potest, inquit, quum triduo nihil comederit? Et huius dicti festiuitas iucundior est Græcis, quibus in ventre habere dicitur quæ fert vterum. Nam id medicus percontabatur, an esset grauida.

Ab ambiguo

60 Antiocho cui cognomen erat ἐπιφανὴς, id est illustris, Polybius inuertit nomen, appellans illum ἐπιμανῆ, id est, insanum, quòd cum infimis quibusdam plebeijs atque etiam cum hospitibus præter regiam dignitatẽ voluptatibus indulgeret.

Nominis deprauatio

STRATONICVS.

1 Stratonicus citharœdus, natione Atheniensis, non minus festiuis dictis quàm arte musicæ

musica celebris, ad quietem iturus assiduè iubebat puerum sibi infundere vinum, nõ quòd quòd sitiam, inquit, sed ne sitiam.

Sitim præuenire

2 Idem quum se cõtulisset Corinthũ, anicula quædã diu attentè illũ inspexit, nec dimouebat ab illo oculos admirãti similis: quúmq; ille dixisset, quid vis mater, & quam ob causam me sic aspicis? Demiror, inquit, si te mater decẽ menses pertulit in vtero, quum hæc ciuitas vnicum tantũ diẽ habens te doleat.

Molestè

3 Idem nauigarat in Pontũ ad regẽ Berisadem, vbi diu moratus voluit illinc in Græciam aufugere: quum id rex videretur non passurus, Bene, inquit Stratonicus, cogitas ô rex, qui statueris hic manere: suã fugam subindicans, ac regis consiliũ probans, quasi & ille de migrando cogitasset, & ipse non nisi grauibus causis commotus pararet abitum.

Facetè

4 Idem Byzantij quum citharœdus quispiam belle cecinisset prooemium, cætera minus feliciter, surrexit, ac præconis in morem pronuntiauit, quisquis indicarit citharœdũ qui bene cecinisset prooemium, drachmas accipiet mille.

Initium bellum

5 Item interrogatus, quinã essent in Pamphylia miserrimi, Phaselitæ, inquit: sed addebat, in toto orbe miserrimos esse Sidetas. Vtraque gens est in Pamphylia. Phaselitarum sordes prouerbio notatæ sunt, Phaselitarum

rum sacrificium, quòd salsis pisciculis sacrificarent dijs. Miseros dixit parcos.

Barbaries

6 Idem interrogatus vtri essent barbariores, Bœoti an Thessali, nominauit Elæos: significãs hos vtrisq; barbariores, cùm illi haberẽtur barbarissimi. Hoc erat lepidius, si ab Elæo fuisset proposita quæstio, vt forte fuit.

Citharœdi mali

7 Idem aliquando trophæum quum erexisset, hunc inscripsit titulum, Aduersus male canentes cithara. Notãs tales vbique quamplurimos esse quos ipse vicisset.

Ab inexpectato

8 Idem percontanti quod nauigiorum genus esset tutissimum, longorum an cõtrà, respondit, ea quæ subducta sunt. Significans nullum vectorem in vlla naui tutum esse, nisi quum nauis protracta est in siccũ, quod olim hybernis mensibus fieri solet.

Applausus

9 Idem Rhodi quum artis suæ specimen edidisset, neque quisquam plausu alióve gestu signum fauoris dedisset, abscessit illinc dicens: Quum id quod nullo constet impendio non præstetis, quî sperem me à vobis præmium accepturum?

Decorum

10 Idem Ptolemæo rege de musica cum ipso cõtentiosius disserẽte: Aliud est, inquit, ô rex sceptrum, aliud plectrũ. Significans non esse regium de musica cum musico disputare.

11 Idem inuitatus aliquando, vt audiret citharœdum canentẽ, posteaquam audierat, recitauit,

Alius alio præstat

recitauit illum versiculum Home.

Τῷδ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν. Id est,

Huic dedit hoc pater altitonans, verum abnuit illud.

Cuidam roganti, quo pacto? exposuit, male cithara canere dedit, bene canere negauit.

Ex vocum affinitate

12 Idem quum trabes delapsa quendam è conuiuis occidisset, dixit, ἄνδρες δοκῶ εἰσὶ θεοί, εἰ δὲ μὴ εἰσὶ, δοκῷ εἰσί. Id Latinè reddi non potest: iocus est ex amphibolia: δοκῷ sonat trabi, si subscribas iota, & sine hac sonat opinor. Viri opinor dij sunt, quòd si non sunt, trabi sunt, nisi fortè δοκώ legendum acuto accẽtu, vt intelligas trabes sunt.

Exilium optabile

13 Idem Seriphi agens, hospitem suum percontatus est, ob quam causam illic homines iuberentur vertere solum: quum ille respondisset, flagitiosos apud seriphios exilio mulctari: Quin tu quoque, inquit, aliquid flagitij cõmittis, vt ex his locorum angustijs emigres? Notans regionem esse incommodam, & oppidum frigidum.

Luxus

14 Idem quum Rhodi ageret, taxans eius gentis luxum deliciásque, dicebat illos ædificare perinde quasi essent immortales, obsonare quasi breue tempus victuros. Auidius enim fruimur his, quæ breui scimus auferẽda.

15 De Phaone malo tibicine dixit, quòd non

caneret

caneret harmoniā, sed cadmum. Phaon autem quum se gereret pro tibicine, iactarétq; se Megaris habere chorum, Nugaris, inquit Stratonicus, non habes, sed haberis: significans illum discipulum esse potius quàm magistrum, aut chorum ipso doctiorem esse.

Citharœdus

16 Idem stratonicus aiebat, se vehementer demirari satyri sophistæ matrem, quæ illum decem menses tulisset, quem nulla ciuitas decem dies ferre posset.

Molesti

17 Idem quum satyrū accepisset apud Ilium peregrinari, festiuiter in illum retorsit illud prouerbio iactatum, In Ilio semper mala: ludens ex ambiguo vocis. Aliter enim mala dicuntur quæ misera tristiáque sunt: aliter homines mali.

Ilio mala

18 Idem Minnaco fabro, vt opinor, secum de musica disceptāti, Nō animaduertis, inquit, te supra malleum loqui. Simillimum est huic illud Apellis, Ne sutor vltra crepidam.

Vltra malleum

19 Idem quum quendā sibi notum haberet obuium calceis pulchrè extersis, specie laudātis vituperauit, dicēs, Nunquam calceos tam bellè potuisse abstergi, nisi abstersisset ipse.

Laudando vituperare

20 Idem quum fortè venisset Miletum, quæ tum à conuenis inhabitabatur, vidißetque omnia sepulchra titulos habere peregrinorum, Abeamus, inquit, hinc puer, nam hîc hospites videntur mori, ciuium nullus.

Conuenæ

Idem

21 Idem Zetho de musica disserēti, Te vnū, inquit, nequaquam oportet de musica loqui, qui tibi nomen omnium à Musis alienißimū elegeris, teipsum pro Amphione appellans Zethum. Amphion, vt est in fabulis, cantu citharæ cōdidit Thebas, at Zethus frater rusticus fuit. Apparet illum sibi mutasse nomē.

A nomine

22 Idem quum doceret Macedonem quendam, nec ille quicquam proficeret, exasperatus in discipulum, In Macedoniam, inquit, pro eo quod alij dicunt ἐς μακαρίαν, si cui precantur exitium. Obiter notauit & Macedonicæ gentis barbariem.

Macedonia

23 Idem quum videret sacellum malo sordidóque balneo vicinū, anathematibus pulchrè exornatum, posteaquam è balneo exijt male lotus, Nō miror, inquit, hic multas pendere tabulas. Quisquis enim hic lauit, illic suspendit tabulam veluti seruatus. Indicās magnum esse, si quis è tali balneo exisset incolumis. Allusit autem ad morem nautarum aut militum è mari bellóque seruatorum.

Balneum sordidum

24 Idem quum egrederetur Heracleam ciuitatem, portas ac mœnia circunspiciebat: percontanti verò cuidam quid circunspiceret, Pudet, inquit, si videar exire è lupanari: notans corruptos eius ciuitatis mores. Sunt eius nominis ciuitates multæ, sed de Heraclea Thraciæ sensit opinor.

Ciuitas lupanar

Idem

25 Idem in eum qui quum prius fuisset olitor, postea factus musicus de arte secum contenderet, pronuntiauit senarium Græcum vulgò celebrem.
Ἄδοιτις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Id est, Quam quisque nouit artem, eam canat licet. Mutato verbo, detorsit ad iocum quod est in prouerbio, ἔρδοι τις, &c.

26 Idem quum in Maronia potaret cũ quibusdam, dicebat se posse scire ad quem locum spectaret ciuitatis, si tecta facie ipsum ducerent. Antuerpia Quum duxissent, rogaßéntque quò spectaret: Ad cauponam, inquit: sentiens totam ciuitatem nihil aliud esse quam cauponam. Itaque quocunque verteretur tectis oculis sciebat se spectare cauponam. Maronia Ciconum ciuitas est dedita negotiationi.

27 Idem quum in Arcadia malam terram, ac salsam aquam balneator exhiberet, iocatus est, se terra marique obsideri. Apparet in balneis terræ fuisse vsum, qui nunc est fullonibus.

28 Idem quum apud Sicyonios vicisset aduersum se cithara certantes, consecrauit in Aesculapij templo trophæum cum hac inscriptione, Stratonicus à male cithara canentibus. Hoc si idem est cum eo quod paulò ante memorauimus, miror ab eodem autore eodem in loco bis idem referri: referuntur enim

enim hæc apud Athenæum.

29 Idem quendam qui male cecinerat rogauit, cuius esset cantio: quum ille respondisset, carcini, Multo magis, inquit, quàm hominis. Anomine Carcinus enim Græcè cãcrum sonat. Est autem eadem vox cantoris cuiusdam nomen, quem notant Græcorum prouerbia.

30 Idem quum puer illius in balneo cũ balneatore litigaret de pecunia. Nam mos erat, vt hospites pluris lauarent quàm ciues: scelerate, inquit puer, ob æs me propemodum Phaselitem reddideras. Phaselita Nam hoc accidit in Phaselide, de qua gente male sentiebat tanquam sordida. Proin ministrum obiurgans, notat gentis malitiam.

31 Idem cuidam laudanti ipsum, vt aliquid ab eo acciperet, Ego, inquit, maior mendicus Mendicus à mendico sum: sentiens non esse musicorum dare laudanti, sed accipere à laudatis.

32 Idem quũ doceret in ciuitatula perquàm exigua, iocatus est mutatione literæ, non est πόλις, sed μόλις, id est, non est ciuitas, sed Deprauatio nominis vix. Sentiens vix dignam nomine ciuitatis.

33 Idem quum esset Pellæ, & ad puteum descendisset, rogauit num esset aqua potabilis: quum dixissent qui aquam hauriebant, nos istam bibimus: Non est igitur, inquit, potabilis: Res verbis contraria quòd illos videret pallidos luridósque. Nam id interpretabatur malæ valetudinis argumen

argumentum, quam ex aqua contraxerant.

34 Idem quum audisset nixus matris Timothei regis, si, inquit, opificem peperisset, non deum, quales emisisset voces? Irridēs quorundam fœdam adulationē, qui regum filijs tribuebant diuinitatem, quum vox parientis regem æquè miserabilis sit ac parturientis quemlibet plebeium. Ipse autem Stratonicus filius erat opificis.

Regum natiuitas

35 Idem Polyidæ glorianti quòd discipulus ipsius Philopas canēdo vicisset Timotheum, Miror, inquit, si ignoras, quòd discipulus tuus condit decreta, Timotheus autem leges. Iocum captās ex ambiguo vocis. Nomos enim Græcis & legem sonat, & modulos cantionū. Itaque periculosum est regem vincere.

Certare cum rege

36 Idem psaltæ cuidam molestius obstrepenti, ψάλλ' ἐς κόρακας dixit, pro βάλλ' ἐς κόρακας, abi ad coruos: ludens vnius literæ mutatione.

Ex mutata litera

37 Idem cum vidisset Propin citharœdum Rhodium, corpore quidem magnum, sed arte pusillum, percontantibus qualis videretur, respondit prouerbiali dicto, Nullus, malus, magnus, piscis. Singulis verbis hypostigme separatis, alium efficiens sensum, de quo nobis dictum est in Chiliadibus.

Magnus stultus

38 Idem quum in ludo suo haberet pictas Musas nouem, Apollinem vnum, discipulos, autem

Cum diis

autem tantū haberet duos, rogatus à quodā quot haberet discipulos, Cum diis, inquit, XII. De huius ioci genere nobis alibi dictum est.

39 Idem versans apud Malissam quum videret templa multa, homines paucos, stans in medio foro, clamauit, Audite templa.

Templa vacua

40 Idem apud Abderitas agens, conspicatus illic singulis ciuium singulos esse præcones, adeo vt propemodum maior esset præconum numerus quàm ciuiū, à cœna cœpit per ciuitatem summis pedum digitis ingredi, demissis in terram oculis. Percōtantibus autem Abderitis, quid mali repentè accidisset illius pedibus, ita respondit, Cætera quidem belle valeo toto corpore, & ad cœnam curro celerius ipsis adulatoribus: illud vnum metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam. Sentiens illic præconum plena omnia.

Præconum turba

41 Idem quum in sacrificio malus quidam tibicen esset cantaturus, Bene ominandum est, inquit, libantes precemur deos. Significans opus deorum auxilio vt bene caneret.

Citharœdus malus

42 Citharœdus quidam malus Stratonicum excipiebat conuiuio, atque super cœnam ostentabat illi artem suam. Erat autem apparatus splendidus. Itaque Stratonicus quum illo canente non haberet qui cum loqueretur, confregit poculū, & poposcit maius. Id quū

accepisset cum multis cyathis, soli calicem ostendit, móxque sese vino ingurgitauit & obdormiit. Quum forte superuenissent aliquot comessabundi, cantori qui conuiuium exhibebat noti, stratonicus expergiscens factus est ebrius. At illi quum intellexissent, quòd multum assiduéque bibendo fuisset inebriatus, stratonicus compendio respondit, Hic insidiator & sceleratus cantor me veluti bouem ad præsepe, dum cœna accipit, occidit. Boues multo cibo saginantur priusquam mactentur.

Bos lyræ

43 *Idem in citharœdum imperitum, cui nomen erat* Cleon, *sed vulgò dicebatur* bos, Olim, *inquit*, *asinus lyræ dictum est, nunc* bos est lyræ.

44 *Idem* Rhodios *quum videret deliciis dissolutos, & calido potu vtentes, appellauit albos* cyrenæos, *& ciuitatem illorum appellauit procorum ciuitatem. quòd colore quidem differrẽt à* cyrenæis, *qui nigri sunt, luxu & voluptatum studio similes. Sic hodie quidam appellant albos* Mauros. *Eiusdem feruntur & alia libere salséq; dicta, in quibus dicitur imitatus* simonidem *&* Philoxenum. *Si rogas quod libertatis præmium tulerit, offenso* Nicocle Cypriorum *rege, venenum bibit & mortuus est. Hic primus fertur auxisse chordarum numerum, & harmonias docuisse, & diagr*

diagramma reperisse.

45 Phœnicides *cum apponeret pisces in conuiuio, sed his duntaxat qui dedissent symbolum, dixit*, Mare quidem esse commune, *sed pisces in eo natos eorum esse qui emissent.* Empta

46 Theocritus chius *posteaquam* Diocli lurconi *perisset vxor, & in funebri cœna quam illi parabat, nihilo secius obsonia voraret, flens interim*, Desine *miser, inquit, nihil profeceris, obsoniis indulgens.* Sentiens *illi semper flendi fore materiam, si pergeret deliciari, olim vesci piscibus pro deliciis habebatur, & infami vocabulo dicebantur opsophagi.* Nunc *ea res magna est sanctimonia.* Luxus

47 *Idem quum* Anaximenes *esset dicturus, ita præfatus est*: Incipit *verborum flumen, mentis gutta: significans illum esse multiloquum, sed minime sapientem.* Loquacitas

48 *Idem quum duceretur ad* Antigonum *regem, atque hi qui ducebãt, iuberent hominem bono esse animo, fore enim incolumem simul atque venisset ad oculos regis*, Omnẽ, *inquit, spem salutis mihi adimitis: mordens regem quòd luscus esset.* Rex *audito ioco, iussit hominem agi in crucem.* Iocus intempestiuus

1 Chirosophus Dionisij *adulator, quum videret regem cum aliquot familiaribus ridentem, ipse quanquam longo abesset interuallo, nec audiret, pariter risit.* Rogauit Diony-

sius num audiret quæ dicerentur: negauit. Quur igitur, inquit, rides? Quoniam persuasum habeo quicquid isthuc est quod inter vos agitis, esse aliquid ridiculũ. Ridicula Græcis dicuntur interdum nõ deridẽda, sed festiua.

Ex ambiguo.

2 Arcadion adulator odio Philippi Macedonis sponte deseruit patriam. Euenit autem vt Philippo Delphis agente adesset. Eum rex accersitum rogauit, quousque fugies Arcadion? Donec, inquit, peruenero, vbi nemo norit Philippum. Quis non miretur eam libertatem in adulatore? Sed hac libertate delectatus rex, vocauit illum ad cœnam, itaq; cum eo in gratiam rediit. Quanquam libertati suberat adulatio, subindicans Philippum nusquam non esse celebrem.

3 Melanthus Alexandri Pheræi parasitus, interrogatus quomodo fuisset interfectus Alexander, per coxam, inquit, in meum ventrem. Sentiens idem vulnus etiam suo inflictum ventri, cui iam erat esuriendum, mortuo qui consueuerat alere.

Ventris studium.

4 In Archippum Atheniensium ducem, cõtractis & incuruis humeris, iecit scomma, dicens eum, οὐ προεστάναι τῆς πόλεως ἀλλὰ κεκυφέναι. Nam iocus Latinis verbis reddi non potest, Quanquam legendum arbitror φρονεκυφέναι, id est, non antestetisse, sed antecubuisse. Stat enim qui erecto est corpore, προκύ

πτει

πτει qui se ante alium incuruat.

5 Interrogatus quid sentiret de tragœdia Diogenis, negauit se vidisse, quòd esset obtecta verborum inuolucris. Notans ambitiosa verborum copia rem obscurari. Refert Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν.

Verborum ampullæ

6 Agis Argiuus adulator videns Alexandrum ingentia munera dedisse cuidam ridiculo, exclamauit, O rem vehementer absurdam. Quum Alexander hac voce excitatus dixisset, Quid tu ais? Fateor, inquit Agis, me pati non posse, quum videam vos è Ioue prognatos omnes pariter assentatoribus delectari. Siquidem & Iupiter Vulcanũ habet pro morione, et Hercules Cercopibus, et Bacchus silenis delectari consueuit. Tales videmus & apud te magnifieri. Pestilentissimũ adulationis genus, sub libertatis imagine blãdiri.

Libertas adulatrix

7 Seuerus imperator quum è Britannia rediret, non solum victor, sed etiam in æternũ pace fundata, voluens animo quid ominis sibi occurreret, Aethiops quidam è numero militari, claræ inter scurras famæ, ac iocorum celebrium, cum corona è cupressu facta ei occurrit. Cæsar & coloris, & coronæ tactus omine (nam cupressus funebris est) iratus iussit hominem submoueri. At scurra discedens peius omen addidit lingua, dicens, Totũ fuisti, totum vicisti, iam Deus esto victor. Scur-

Omen

ræ iocus vaticinium erat. Nam Cæsar aliquanto pòst periit.

Impius adulator

8 *Praxaspes Cambyzen regem admonuit, vt parcius vino indulgeret. Turpem enim esse in rege ebrietatem, in quem vnũ omnium essent coniecti oculi: cui rex, Vt scias, inquit, quàm mihi nunquam excidam, approbabo etiam post vinum & oculos & manus in officio esse. Bibit deinde solito largius, iamq́; violentus iubet obiurgatoris filium produci, alleuatâq́; supra caput sinistra manu stare: tũc in cor adolescentis figit sagittam, nam id dixerat se petiturum: recisoq́; pectore iaculum cordi infixum ostendit patri, rogans num satis certam haberet manum. At ille negauit Apollinem potuisse certius mittere.*

Muscæ regum

9 *Nicesias Alexandro abigenti muscas, quòd ab illis diceret se morderi, Magis, inquit, ab aliis quæ plus tui habent, gustato sanguine. Adulatores notauit, vt omnibus muscis plus sugentes.*

Petax

10 *Clisophus Atheniensis adulator, Philippo increpanti cur semper aliquid peteret, Obliuiscor, inquit. Lepidus iocus, sed pugnãs cum laudatissima sententia, Beneficij accepti meminisse, dati obliuisci oportet.*

11 *Idem à Philippo donatus equo saucio vẽdidit, & ab eo pòst interrogatus, vbinam esset equus, Ex vulnere, inquit, illo confectus est.*

Petax

est. Ludens ex ambiguo. Nam πέπρακται, sonat venditus est & confectus est.

Ex inuersione

12 *Idem Philippo iaciẽti in ipsum scommata, & admodum hilari, Ergo posthac, inquit, te non alam, lepide inuertens rem. Nam reges in hoc alunt parasitos, vt illorum dictis exhilarentur. Quòd si ipsi reges per se norint ludere, & in alios ridicula dicere, nihil opus sit parasitis, quum ipsi norint parasitos agere. Alioqui parasiti magis alunt reges, quàm reges parasitos. Quanquam Plutarchus in sympostacis ita refert, οὐκ ἐγώ σε τρέφω, id est, non ego te alo: notans regem, quòd versa rerum vice, pro rege ageret morionem. Tu me alis, vt ridiculis dictis te exhilarem, non ego te.*

Salsè

Parsimonia exprobrata

13 *Bithys parasitus quum Lysimachus rex vesti ipsius curasset affigendum scorpium ligneum, aut, vt Plutarchus ait, rubetam pulchrè assimulatum vero, perturbatus resiliit. Ridentibus omnibus vbi dolum sensit, Et ego inquit, te vicissim terrebo rex. Quum ille dixisset fac, Da mihi, inquit, talentum: exprobrans regi sordes & parsimoniam.*

Ex nomine

14 *Philoxenus, cui cognomen Pternocopis, patria Corinthius, orto sermone quòd turdi magno venderẽtur, quum fortè adesset Corydus, qui male audiebat, quòd corpus suum ad quæstum prostituisset, Atqui ego, inquit, memi*

meminí fuisse tempus, quo Corydus obolo parabatur. Ludens ex ambiguo. Nam Corydus etiam auiculæ nomen est.

Mediocritas grata

15 *Idem, opinor, dixit eas esse iucundißimas carnes quæ carnes non sunt, & suauißimos pisces qui pisces non sunt. Item dixit amœnißimam esse nauigationem iuxta terram, & ambulationem iuxta aquam.*

Liberè

16 *Philoxenus poëta Dionysio recitãte sua carmina, quum alij per assentationẽ laudaret, exclamauit, Abducite me in lapidicinas. Subindicans hoc esse tolerabilius quàm audire laudareq; tam mala poëmata. Nam antea rex offensus miserat illum in lapidicinas.*

Argutè

17 *Idem interrogatus qur in tragœdiis induceret mulieres malas, quum sophocles eas induceret bonas, argutißimè respondit, Quoniam, inquit, ille tales inducit, quales esse deberent, ego quales sunt.*

A carmine Homeri

18 *Idem apud Pythonem prandens, appositis oleis, quum paulò pòst inferretur patina pisciũ, percusso vasculo quod habebat oleas, Homericum hemistichium dixit μάστιξεν δ' ἐλάαν, id est, scutica incitauit, vt traherent. Nam de auriga dictum est. Sensit autem Philoxenus oleas quàm primum auferendas, alludens interim ad Græcam vocem ἐλαιῶν quæ sonat olearum, & ἐλάαν quod sonat trahere currum aut aliquid simile.*

Idem

19 *Idem vocatus ad conuiuium, quum esset appositus ater panis, Caue, inquit, multos apponas, ne facias tenebras. Nigra enim obscurant: & atras tenebras dicimus, quum color albus plurimum habeat lucis, vnde & oculis noxius.*

20 *Coridus parasitus compotante ipsi meretricula, cui nomen erat Gnome, quum vinum deficeret, ipse iußit imponi duos supra centum obolos, Gnomen autem cõferre quantum populo videretur: notans illam è populo quæstum facere.*

21 *Idem quum Plyctor citharœdus lentem sorberet, ac lapidem lenti admixtum manderet, O miser, inquit, etiam lenticula te ferit. Significans illum dignũ qui ab omnibus lapidaretur, posteaquàlens illi lapidẽ incußerat.*

Spectator conuiuii

22 *Idem quum apud Ptolemæum Mattya, cibi laudatißimi genus circunferretur, sed apud Corydum semper deficeret. Vtrum, inquit, Ptolemæe sum ebrius, an videor mihi videre ista circunferri? Admonens se nihil aliud quàm spectatorem esse Mattyæ. Ebriis autem videntur omnia versari in gyrum.*

Ex ambiguo

23 *Idem Chærephonti parasito dicenti, non possum ferre vinum, Ne id quidem, inquit, quod in vinum. Sentiens illi non esse quod impenderet in vinum. Fert autem qui tollerat, & fert qui confert pretium.*

 Idem

24 Idem quum Chærephon nudus in conuiuio distenderetur, ô chærephon, inquit, nunc te veluti Lecythos intueor, quousque plenus sis. In Lecythis vitreis apparet, quousque plenæ sunt, si eximantur è thecis. Ita in cute illius apparebat expletio totius corporis.

Voracitas

25 Idem quum Demosthenes ab Harpalo poculum ingens dono accepisset. Hic, inquit, alios Acrocothonas, hoc est, bibulos appellat, quum ipse magnam pateram attraxerit. Cothon cyathus est fictilis. Attrahit qui accipit donum, & attrahit vinum qui bibit.

Munera

26 Idem solitus nigros panes inferre in conuiuium, quum alius intulisset nigriores, dixit, illum non inferre panes, sed panum vmbras, ob immodicam nigredinem.

Vmbra

27 Pausimachus in parasitum qui ab anicula alebatur, dicebat, Illi qui cum anu consuetudinem habebat, diuersum quiddam accidere atque ipsi vetulæ. Nam illum semper aliquid ventre concipere, illam nunquam. Sentiens illum subinde fieri saturum, illam manere sterilem.

Vetulæ cõcubinus

28 Cinesias videns Alexandrum magnum à pharmaco quod sumpserat vehementer turbatum, Quid, inquit, nobis faciendum est, quum vos dÿ talia patiamini? Quum Alexander ægrè sustulisset oculos, Quales, inquit, dÿ sumus, metuo ne diis inuisi.

Dij miseri

Panta

29 Pantaleon in Arsinoën Lysimachi vxorem vomere solitam torsit hunc versiculum,

Libertas infelix

Κακῶν κατάρχεις τήνδ' ἐμοῦσαν εἰσάγων.

Id est,

Dominare prauis, qui hanc vomentem induxeris.

Quod vbi resciuit Lysimachus, in mustelæ cauea inclusit hominem, ac tanquam feram circũferri iussit, aluitque vsque ad mortem. Huic certe bonum dictum male cessit.

30 Arcesilaus quum Appellem Chiũ ægrum inuisens etiam egere sensisset, postridie reuisit illum decem drachmas secum adferens, & proxime aßidens, Hîc nihil est, inquit, præter Empedoclis elementa,

Benignè

Ignem & aquam, terram atque volubilis ætheris orbes. Ac ne cubas quidem, inquit, satis cõmode, simúlq; moto ceruicali, furtim subiecit pecuniam. Hanc quum anicula quæ ægrotãti administrabat, reperisset, & Apelli narrasset: ille ridens, Dispeream, inquit, nisi hoc Arcesilai furtum est. κλέμμα à κλέπτω, quod Græcis & celo significat & furor.

31 Apelles quum vidisset tabulam à Protogene pictam, quam Demetrius in bello seruarat deprecantibus Rhodÿs, aliquandiu præ stupore tacitus eam est cõtẽplatus, tandẽ in hanc vocem erupit: Ingens labor ac mirandũ opus, desunt tamen Gratiæ, quæ hoc aliáque

Opus immortalitate dignum

eiusd

eiusdem auferant, atque in cœlo reponant. eam tabulam Protogenes nōdum absoluerat.

De arte artifex

32 Quum Megabyzes aliquādo in officinam Apellis venisset, cœpissétque nescio quid de pingendi arte loqui, Apelles non ferens regē de his iudicantem quæ non didicerat, Quandiu, inquit, silebas, omnes te ob aurum, purpuram, ac diadema venerātes, magnum virum esse putabant: nunc pueri mei qui colores terunt, ob inscitiam te rident. Plinius pro Megabyze ponit Alexandrum magnum.

Celeritas inepta

33 Pictori parū peritè de celeritate gloriāti, & ostensa tabula dicenti, hanc modò pinxi, Etiamsi tacuisses, inquit Apelles, res ipsa loquitur, quòd eam ex tempore subito pinxeris.

Spes boni futuri

34 Apelles cum Laidem adhuc virginem vidisset ex Pireæo ferentem aquam, admiratus insignem formam, duxit illam in conuiuium sodalium. Cæterùm irrisus ab illis, quòd pro meretrice virginem adduxisset in conuiuiū, Ne miremini, inquit, ego eam alo, vt aliquando fruar. Nam priusquam totum excesserit triennium, eam formosam reddam.

Morosa diligentia

35 Idem dicere solet sibi cum Protogene omnia esse paria, aut illi etiam meliora: vno se præstare, quòd ille manum de tabula nesciret tollere. Sentiens Protogenem peccare nimia diligentia, quam morosam appellant, quæ frequenter officit, non pictori tantū, sed & oratori. Huic vitio affinis fuit vir eximie doctus Paulus Aemilius Veronensis, qui sibi nunquā satisfaciebat, sed quoties recognoscebat sua, mutabat pleraque: diceres opus non correctum, sed aliud: idque subinde faciebat. Quæ res in causa fuit, vt citius elephanti pariant quàm ille quicquam edere posset. Nam historiam quam ædidit, plusquam triginta annis habuit præ manibus. Et suspicor huc adactum vt euulgaret. Nec multum abfuit ab hoc vitio Thomas Linacrus Anglus, vir vndequaque doctißimus.

Artis exercitatio

36 Nunquam tam occupatus fuit, vt diem prætermitteret in quo nil omnino pingeret, artem exercens. Vnde subducens sese à negotijs dicere solet, Hodie nullam lineam duxi. Quæ vox abijt in prouerbium, de quouis officio prætermisso.

Iudicare de arte aliena

37 Idem tabulas in pergula proponere solet, pòstque eas latitans, quid prætereuntes reprehenderent auscultabat. Sutor quidam reprehendit, quòd in crepidis pauciores vna intus fecisset ansas: tulit hoc tacitus Apelles: postridie quum idem circa crus aliquid notaret, Apelles indignatus prospexit denuntians illi, ne sutor vltra crepidam iudicaret. Quod & ipsum in prouerbium venit.

38 Protogenes Rhodi viuebat. Eò Apelles videndi eius gratia profectus est, continuóque

petit.

E linea iudicare

petit officinam, in qua tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatã picturæ anicula quædam custodiebat. Ea Protogenẽ negauit esse domi, rogauitque à quo quæsitum diceret reuerso, Ab hoc, inquit Apelles, arreptóque peniculo lineã ex colore duxit summæ tenuitatis, per tabulam. Reuerso Protogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ac lineam ille contemplatus, continuo dixit, Profectò Apelles Rhodum venit. Nec enim in alium cadit tam absolutum opus. Mox induxit alio colore lineam illa subtiliorem, anuique mandauit, vt si rediret hospes, diceret ostensa linea, Hic est quem quæris. Reuersus Apelles, & vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. Protogenes victum se confessus in portum deuolat, hospitem quærit, domúmque ducit victus victorem. Ex minimo vestigio artifex agnoscit artificem.

Cito nata non durãt

39 Agatharchus pictor sese iactabat de pingendi celeritate, quum Zeuxis diutius immoraretur operi. at Zeuxis respondit, Ea quæ citò fiunt, citò perire: contrà, quæ paulatim exacta cura absoluerẽtur, ætatem ferre. Iuxta Valerium ita respondit, Diu pingo, quia pingo æternitati. Citò nata cito pereunt, diu elaborata ferunt ætatem. Beta cito nascitur, buxus paulatim.

Zeuxis

40 Zeuxis certamen artis exercuit cum Parrhasio. Quum enim Zeuxis tam scite effinxisset vuas, vt in scenam aues aduolarent, Parrhasius detulit linteũ pictum, ita veritate repræsentata, vt Zeuxis alitum iudicio tumẽs, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturã. Mox intellecto errore, Vicisti, inquit, Parrhasi. Nam ego aues fefelli, tu artificem. Rari candoris inter artifices exemplum.

Imitatio

41 Idem postea pinxit puerum vuas ferentem, ad quas quũ aues aduolassent, processit iratus operi, Vuas, inquit, melius pinxi quã puerũ. Nam si hoc cõsummassem, aues puerũ timere debuerant. Ingenuitatis exẽplum. At aues viderũt in puero nullũ esse motũ, itáque aut mortuũ, aut dormiẽtem arbitratæ sunt.

Superuacua

42 Scopas Thessalus statuarum artifex demiranti cur in ædibus suis tantũ haberet rerum superuacanearũ et inusitatarũ, Imò his, inquit, superuacaneis felices sumus ac beati, non illis necessarijs. Quum ea quæ sunt vitæ necessaria, sint suapte natura pretiosissima, tamenquia quotidiana sunt, multísque communia contẽnuntur. Cæterùm quãti sint pretij, declarat extrema necessitas, quæ si incidat, quilibet libens omnes gemmas, aulæa & aurum suũ vno pane cõmutet: Cætera magis ad ostentationẽ pertinent quam ad salutem. Suspicor hunc eundem esse de quo refert M.

Tull

Tullius libro de Oratore secundo: Quum cœnaret Cranone in Thessalia Simonides apud fortunatum hominem & nobilem, cecinissétque id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa de laudibus Castoris & Pollucis admiscuerat, quod ornandi gratia poëtæ solent facere, Scopas dixit, dimidium se eius quod pactus esset pro carmine daturum, reliquum peteret à suis Tyndaridis quos æquè laudasset. Quidam soli volunt laudari. Euocatus est Simonides per duos iuuenes, qui nusquã postea visi sunt. interim ruina conclauis Scopas obtritus est cũ suis conuiuis, incolumi Simonide.

43 Polycletus statuarius dicere solet, eorum opificium esse molestissimum, quibuscunque lutum perueniret ad vngues: Plastas opinor ac figulos notans. Admonuit autem eas artes exercendas, vnde non conspurcaretur opifex. Tale nimirum philosophiæ studium.

Philosophia ars.

44 Idem duas statuas eodem argumento fecerat, alteram ad artis iudicium, alteram ad opinionem vulgi, & ad cuiusuis prætereuntis iudiciũ. Ambabus perfectis admittit turbã. Prior illa quam ex arte fecerat, magnoperè laudata est. Altera non item. Tum Polycletus, Atqui scitote, inquit, quòd hanc quam tantopere laudatis, ego feci: eam quam vituperatis, vos fecistis. A populo factam dixit, quam ad iudicium populi fecerat. Vicit tamen

Populi iudicia.

men artis species imprudentes. Si moniti fuissent, vtram ad illorum iudicium finxisset, eam prætulissent.

45 Arato destinanti tyrannorum communi odio abolere tabulam insignis artificij, quæ Aristratum in curru victorem habebat, Neacles supplex intercessit, vt opus incolume seruaretur, dicens cum tyrannis, non cum tyrannorum imaginibus belligerandum esse.

Honos artis

46 Quum Philippus locũ quendam Ithomatham non minus munitum, si præsidium imponeretur, quã erat Acrocorinthus, occupasset, & sacrificio peracto per vatem ad ipsum extaessent delata, accepta Arato ac Demetrio Phario demonstrauit: & ipse animi dubius rogabat eos quid exta portẽderent, vtrũ Messenijs locum redderet, an retineret. Hic Demetrius arridẽs, Si animum, inquit, vatis geris, locum dimittes: sin regis vtroque cornu bouem retinebis. Peloponesum bouis ænigmate signãs, quàm facilè tueretur, si duas arces præsidio tueretur. Aratus autem rogatus à Philippo suam sententiam dicere, post diutinum silentium hunc in modum respondit, Permulti sunt ô Philippe Cretensium montes, permulti Bœotiorum ac Phocensium tumuli terra prominẽtes, item plurimi Acarnaniorum, partim in mediterraneis, partim in oris maritimis siti, qui natura munitissimi

Diuinatio

sunt: & tamen quum horum nullum ceperis, omneis tamen sponte imperata faciũt. Latrones rupes & saxa incolunt, ac præcipitijs se tuentur: regi autem nihil beneuolentia firmius aut munitius esse potest.

Regum amicitia

47 Philippus Arato venenum dandum curarat, quòd non repente occideret, sed lenta tabe consumeret. Id vbi sensit Aratus, nec inueniretur remedium, dißimulauit, & ingressus cubiculum vni tantum ex familiaribus dixit, O Cephale hæc sunt præmia regiæ amicitiæ. Non semper tutum regibus optima dare consilia.

48 Quum ex Atheniensiũ socijs quidã contumeliæ causa rogasset captiuũ Laconẽ, num qui in prælio occubuissent, fuissent strenui viri, Magni profectò, inquit Lacon, faciẽdum fusum, sagittam sentiẽs, si strenui ignauique discrimen nosset. Significans illic vbi res sagittis aut saxis agitur, nullum esse fortis & ignaui discrimen: sed vbi comminus res geritur, ibi demum apparet qui sint viri, qui non.

Otium

49 Turbo Adriani Cæsaris præfectus, admonitus ab eo, vt curam haberet suæ valetudinis, sibíque daret vacationem à negotijs, respondit, Non decere Cæsaris præfectos nisi stantes mori. Ignauum esse sentiens in lecto decumbentem expirare.

50 Idem quum adhuc nihil aliud esset quàm

centurio, & ante præfectos à Cæsare vocaretur in consilium, Turpe est, inquit, ô Cæsar, exclusis præfectis cum centurione agere.

Modestè

51 Milo Crotoniates athleta, iam senex quũ vidisset athletas alios in curriculo sese exercentes, fertur inspexisse lacertos suos lacrymánsque dixisse, At hi iam mortui sunt. Merito fleuit, qui felicitatem corporis viribus metiebatur. Animi vigor serius senescit, si tamen senescit vnquam.

Animi bona

52 Philippides dictus ἡμεροδρόμος, quod vno die mille quingenta stadia conficiens Lacedæmonem peruenit. Idem, ni fallor, quũ victoriam Atheniensium aduersus Medos in Marathone partam, senatui de pugnæ exitu solicito nuntiaret, μέγα χαίρετε, inquit, νικῶμεν, id est, multum valete, vincimus, móxque expirauit.

Nuntius fidelis

53 Persæus quum cuidã noto daret pecuniã, cautionẽ fecit in foro apud mensariũ. Hanc diligentiam quum amicus admirãs diceret, Adeóne legaliter Persæe? Scilicet, inquit, vt amanter recipiã, ne legaliter reposcam. Fit enim sæpenumero, vt qui cũ amico bona fide sine testibus ac syngraphis agũt, pòst cogantur cum eo legibus agere. Dicti nonnulla gratia est in Græcis, νομικῶς & φιλικῶς.

Cautio tuta

54 Timon Atheniẽsis dictus μισάνθρωπος, interrogatus cur omnes homines odio prose-

queretur, Malos, inquit, merito odi, cæteros ob id odi, quòd malos non oderint. Sentiēs nō esse verè probos, qui nō detestātur improbos.

Malorum fons

55 *Iidem adscribunt quod dicere solitus sit, duo præcipua esse malorum omnium elementa, auaritiam atque ambitionem. Ambitio male profundit, quod male collegit auaritia.*

Laus conciliat amicos

56 *Alexinus sophista inter ambulandum multa mala dixit in Stilphontem Megarensem: cæterum vbi quispiam eorum qui aderant dixisset, Atqui ille te nuper laudauit: per Iouem, inquit, vir enim optimus est ac præstantissimus. Tam facilè ex obtrectatore factus est laudator, non ob aliud nisi quòd ab eo laudatus esset.*

Senectus virilis

57 *Gorgias Leontinus sophista, centesimum septimum agens annum, rogatus quare tam diu vellet in vita manere, Quia nihil, inquit, habeo, quòd accusem senectutem.*

58 *Socrates dicitur eum execrari solitus, qui primus vtilitatem à natura seiunxisset. Naturam appellat honesti rationem homini à natura insitam.*

Malum dissimulatum

59 *Philotimus medicus cuidam ostendenti digitum exulceratum, quū hepar haberet tabidum, id enim ex colore deprehēdit, Non est tibi, inquit, ô bone periculum ab vnguium vitio. Idem ferè fit ab hominibus, vt de leuioribus malis querantur, grauiora dissimulent.*

Voluptas

60 *Archita Tarētinus Pythagoricus dixit, nullam pestem capitaliorem hominibus à natura datam quàm voluptatem. Ex hoc enim fonte prodit quicquid est in hominum vita scelerum & calamitatum.*

Frugalitas

61 *Prodicus dicere solet, optimum condimentum esse ipsum ignem. Sentiens bono stomacho satis esse opsonium esse coctum, etiamsi nihil accedat deliciarum.*

Laude incorruptus

62 *Menedemus quum audisset quòd frequenter ab Alexino laudaretur, At ego, inquit, illum semper vitupero: declarans se non posse corrumpi laudibus, quo minus eum reprehenderet, qui reprehensione dignus erat.*

Ab inexpectato

63 *Cuidam qui in foro Romæ loricatus ambulabat, prætexens id se metu facere, perquàm scitè dixit Vibius Crispus, Quis tibi sic timere permisit? Ludens ex inopinato. Expectabatur enim, vt obiurgaret hominem quòd præter consuetudinem Romanam armatus incederet. At ille increpuit hominem, quòd sic timeret, quum liceret manere domi si quid timeret.*

Commiseratio in malis

64 *Quidam deciderat in puteū profundum. Eum quum vidisset quispiam, commiserans hominem dixit, Miser quomodo in puteum decidisti? Tum ille, Quid refert quomodo inciderim? hoc potius agendum, quomodo hinc possim educi. Hoc refertur à diuo Augustino.*

Medicina à medico danda

65 Medicus quidā ægrotanti dederat pharmacum, eóque sumpto conualuit ægrotus. Euenit vt aliquanto pòst idem morbus recurreret, ægrotus quum ad idem pharmacum quo prius conualuerat cōfugeret, nec sentiret remedium, accersit medicum, admirās quid factum esset, vt eadem medicina quæ prius depulisset morbum, postea magis aggrauaret. Huius rei causam sciscitanti medicus facete respōdit; Fateor idem fuisse pharmacum, sed ideo non profuit, quia ego non dedi. Sentiens medicorum esse dare pharmaca, qui norunt quando & quomodo dandum. Quæ prosunt iuueni, nocent seni: & contrà, quæ iuuant cœlo tepido, lædunt frigido. Et hoc refertur ab Augustino.

Reconciliatio

66 Euclidi cum fratre simultas erat: is quum minitans dixisset, Dispeream ni te vltus fuero: Euclides contrà, Dispeream, inquit, ni tibi persuasero. Hoc dicto soluta est simultas, & reditum est in gratiam.

67 Aristo dicere solet, eos ventos esse nobis molestissimos, qui abstrahunt pallia. Nam his contra ventos munimur. Ita grauissime lædunt amici, qui expiscantur arcana.

Philosophus meretrici similis

68 Gnathæna meretrix reprehensa à Stilpone philosopho, quòd adolescentes corrumperet, Tu, inquit, egóque Stilpon in eodem hæremus crimine qui adolescentes tecum versant

versantes inutilia quædam & amatoria sophismata doces, vt nihil referat cum philosopho versetur, an cum meretrice.

69 Eadē parasito quē alebat anus, erátque obeso corpore, Eleganter, inquit, ô adolescens es affectus corpore. At ille, Quid igitur futurum putas, si non secundus in lecto dormirem? Fame, inquit Gnathæna, perisses: subnotans illum vetulæ concubitu ali. Iocus est ab inexpectato. Ab inexpectato

70 Eadem quum Pausanias quidā nomine Laccus, saltās in cadū incidisset, Laccus, inquit, in cadum incidit. Nā Græci laccum vocant quod nos lacum. Cadus in lacū incidere solet, lacum in cadum incidere absurdū est. A nomine

71 Eadem quum quidam vini paulum infudisset in psycterium, id est vasculi genus refrigerando vino paratum, diceréťque, Hoc vinum sedecim annorum est, Pusillum est, inquit, pro tot annorum ætate. Hoc ipsum adscribitur Phrynæ. Parsimonia

72 Eadem quum in conuiuio duo adolescentes pro ipsa inter se pugnarent, victum ita consolata est, Bono animo es puer, non enim est certamen coronarium, sed argentarium. Sentiens in alijs certaminibus victorē ferre coronam, hîc victori numerandā pecuniam, vt melior sit conditio victi quàm victoris. Certamen argentarium

73 Eadem ei qui filiæ ipsius minā dederat, nec

nec postea quicquam adferebat ipsi, nihilo minus solito more ad eam ventitans, Heus, inquit, puer, num putas te quemadmodũ semel data mina ad Hippomachum pædotribam, ita semper ad me commeaturum?

Petax meretrix

74 Eadem adolescenti qui sua sponte venerat ad conuiuium, præbibit his verbis, Cape, inquit, superbe: quum ille commotior dixisset, Quî superbus? Imò, inquit Gnathæna, quis te superbior, qui nec vocatus venias. Iocus est ex ancipiti: nec vocatus venit, qui nõ vocatus venit, quod est impudentiæ: & nec vocatus venire dicitur, qui vocatus venire recusat, quod est superbiæ.

Conuiua vltroneus

75 Eadem à duobus conducebatur, quorum alter erat miles, alter mastigias seruus. Milite verò per contumeliam illam appellante lacum, An, inquit, quia duo amnes in me influunt Lycus & Eleutherus? Lycus & Eleutherus fluuiorum nomina sunt, sed illa allusit ad seruum amatorem & liberum. Lupus esurit, liber arrogans est.

76 Nico meretrix, cui cognomẽ erat Capra, parasitum quempiã obuiam habens à morbo gracilem, Quàm macilẽtus, inquit. Quum is respondisset, Quid me putas triduo comedisse? Aut lecythum, inquit, aut soleas. Parasitus sentiebat se nihil aut minimum edisse, illa respondet quasi de cibi genere interrogata.

Ab inexpectato

Callistion

77 Callistion cognomẽto Ptochelena, quum à quodam esset cõducta seruo, isque quoniã æstiuo tẽpore nudus accumbebat, ostenderet in corpore notas plagarum, Vnde, inquit, illa miser? quum is dixisset, se puerum iure fuisse perfusum, Tum illa, Nimirũ vitulino: sentiẽs esse flagrorum vestigia. Ex carnibus vitulinis coqui faciũt ius, ex pelle vitulorum fiunt lora.

78 Thais glorioso cuidã amatori, qui quum multa pocula sumpsisset commodato, diceret se velle illa confringere, aliáque parare, Perdes, inquit, quod cuique proprium est. Ambiguo sermone notans esse commodatitia. Poterat autẽ intelligi, si conflentur perire quod cuique poculo proprium est.

Ex ambiguo

79 Lais Corinthia cuidã amatori, qui misso sigillo iubebat illam venire, Non possum, inquit, lutum est. Olim terræ genere signabant, at illa lutum esse dixit, quasi ob lutum viarum non posset accedere. Luteum sigillum nihil morabatur, argenteum quærebat.

Ex ambiguo

80 Eadem Myronem salsissime repulit, sed præstat hoc Ausonij verbis referre,

Canus rogabat Laidis noctem Myron,
 Tulit repulsam protinus,
Causámque sensit, & caput fuligine
 Fucauit atra candidum.
Idémque vultu, crine non idem Myron,

Orabat

Orabat oratum prius.
Sed illa formam cum capillo comparans,
Similémque non ipsum rata,
Fortasse & ipsum, sed volens ludo frui,
Sic est adorta callidum:
Inepte, quid me quod recusaui rogas?
Patri negaui iam tuo.
Hoc videtur imitatus Imperator.

Leontium quoniam ipsa cum amatore discumbente ingressa est Glycera, & amator ad hanc videbatur procliuior, sedebat mœsta. Hanc quum notus quispiam appellasset dicens, Quur mœres Leontium? Vterus, inquit, mihi dolet. ὑστέρα Græcis vterum siue vuluam sonat, & eadē vox sonat, posterior: significabat autem posteriorem Glycerā magis placuisse, idque sibi dolere.

81 Adolescens quidam in Aegypto deperibat in Theonidem meretricem: quúmque illa peteret ingentem mercedem, tandem adolescens somniauit se rem habere cum ea, atque ita liberatus est amore. Petit illa mercedem. Negante iuuene itum est ad iudicem. Bocchoris pronuntiat vt iuuenis in vasculo adferret tantū pecuniæ, quantum illa postularat. Iubet adesse meretriculam, & vmbra frui pecuniæ circumlatæ. Hoc iudiciū Lamia velut iniquum reprehendit. Iuuenis somnio liberatus est, inquit, ab amore: at vmbra pecuniæ non exemit Theonidi pecuniæ amorem.

82 Phryne iam anus dixit, à multis fæcem emi propter vini gloriam. Sentiens multos ideo secum congredi, vt gloriari possent, cum Phrynerem habuisse. Sicut vini magni nominis etiam fæx emitur, vt iactare posśint se tale vinum habere domi. Vetula amata

83 Eadem ætate florens in cōuiuio cui complures aderant fœminæ, quum iuxta morem ioci conuiuialis quod vnusquispiam faceret, idem omnes facere cogerentur, prior manum bis aquæ immersam admouit fronti. Quoniā autem omnes erāt fucatæ, aqua per lituram fucorum defluens, rugarum specie vultus omnium deformabat, quū ipsa interim Phryne quæ naturali forma pollebat speciosior etiam appareret, diluta facie. Fucata

84 Quum amatores, quoniam gratis nō admittebantur, filiæ domum expugnaturi, vectes, ligones, & balistas admouerent, Phryne prodijt, Quum ista, inquit, haberetis domi, quin potius afferebatis pretium? Sentiens ita facilius expugnari meretricum ædes, dando quàm fodiendo. Pretium expugnat

85 Phryne Praxitelem à quo deamabatur rogauit, vt ex operibus quod haberet pulcherrimum sibi donaret. Promisit quidem amans, sed illa sensit artificem dissimulare quod esset optimū. Itaque subornauit seruum qui Callidè

qui Praxiteli in foro sua vendēti nuntiaret, incendium in officinā incidisse, ac pleraque illius opera conflagrasse, non tamen omnia. Praxiteles exclamauit, nihil sibi relictum, si Satyrum & Cupidinē flamma corripuisset. At Phryne occurrens iussit illum bono esse animo, nihil enim triste accidisse. Sed hoc cōmento deprehendit in quod opus ille plurimum artis cōtulisset, & Cupidinem abstulit.

86 Phryne cuidā, iuueniliter iactanti quòd multas haberet, se studio tristem exhibebat: ac roganti causam, Ob hoc ipsum irascor, inquit, quòd multis inuolutus fueris: de plagarum notis sentiens, quas in illius corpore deprehendit. erat enim seruus, at ille gloriabatur de puellis, quibus potitus fuerat.

87 Eadem auaro cuidā amatori blandienti dicentique, Tu Praxitelis Venuscula es, Et tu, inquit, Phidiæ Cupido. Blandimētum blandimento pensans, & obiter auaritiā homini cupido exprobrās. Nam Phidias à parsimonia nomen habere videtur.

Amator blandus

88 Eadem cùm insidiaretur pudicitiæ Xenocratis, & in easdem ædiculas ab illo esset admissa, ac precibus tandem impetrasset, vt lectuli partē qui illic vnicus erat, ipsi concederet: reuersa ad illos qui eā subornauerant, ac rogata quid profecisset, Ego, inquit à statua redeo non à viro. Idem elegātius narrat Valerius

Valerius Maximus. Pacta cum adolescentibus vt Xenocratem ad coitum solicitaret: sese in illius probè poti lectulū coniecit. postridie quum adolescētes exprobrarēt quòd tam formosa puella poti senis animum pellicere non potuisset, pactúmque victoriæ pretium flagitarent, facetè elusit, dicens, se de homine non de statua cum illis pignus posuisse.

89 Lamiam meretricē Demetrius rex adamabat parum sobriè. Ea quum iam senescens in conuiuio tibiis cecinisset, Demo quæ & Mania dicta est, interrogata à Demetrio, quid videretur Lamia, Anus, inquit: aliud respondens atque expectabat rex. Nam ille sciscitabatur, quàm scitè videretur canere.

Ab inexpectato

90 Rursus appositis bellariis quum rex diceret, vides quàm multa mihi mittat Lamia? Plura, inquit, tibi mittentur à matre mea, si velis cum ea dormire. Notans anus solere donare iis à quibus subiguntur.

91 Anicula Theophrasto licitanti quiddā, idque admodum Atticè, hospes, inquit, non vendo tanti. Notans illum quasi non esset Atticus natura, qui supra modum affectaret Atticismum. Id enim solent hospites, dum in aliena lingua volunt videri diserti.

Affectatio

92 Phocionis cognomento Probi vxor dicere solebat, suum mundum esse præclara gesta mariti. Ita frugalitatem suā excusauit aliis matronis

Mundus matronæ.

matronis obijcientibus quòd parum pro dignitate culta esset.

93 Quum Cyperij aduersus Astyagem Medorum regem infeliciter pugnassent, mulieres in vrbem fugientibus obuiam ierunt, ac nudatis ventribus, Quò, inquiunt, ignauissimi ruitis? An nescitis vos huc iterum intrare non posse, vnde semel naturæ lege egressi fuistis? Inuerso ordine matres animant mares, quæ solent à periculis auocare. Animosè

94 Poppea quæ prius adultera Neronis, mox repudiata Octauia mariti potēs facta, subornauit quendam ex Octauiæ ministris, qui ei seruilem amorem obijceret. Ancillis Octauiæ ad quæstiones pertractis, quædam cruciatu victæ falsis annuerunt, quædā perstiterunt dominæ suæ sanctitatem prædicantes. Ex his vna instanti Tigillino respondit castiora esse Octauiæ muliebria, quàm os eius. Significans illum esse fellatoribus obsequentem, aut cunnilingum. Animosè

95 Chiomata Orthiagontis vxor, quū misso pretio à suis reduceretur, ac tribunus illā efficij gratia ad flumen prosequeretur, clàm mandauit vni seruorum, vt Romanum illum se prosequentem occideret. Id vbi caput præcisum sub veste tectum ad maritum detulit, & ad illius pedes abiecit, marito admirante dicentéque, num præclarum duceret seruare Pudicitia matronalis

seruare fidē? Præclarum, inquit, sed hoc præclarius, vnum duntaxat qui mecum concubuerunt viuere. fœmina aliquanto prudentior Lucretia, quæ non sua, sed stupratoris nece testata est suam pudicitiam.

96 Canna Sinorito Galatæ nupserat. Eam Synorix iuuenis præpotens adamabat, & clàm interfecto Sinorito, de nuptijs cannam solicitare cœpit. Illa quo coniugis mortem vlcisceretur, dissimulauit dolorē, & coniugij spem præbuit. Tandem Synorigem ad se venire iubet in templum Dianæ, cui erat dicata, quasi vellet hanc esse coniugij testem, & adstans altari, ceu deæ libatura è poculo bibit toxicum, mòxque tradidit Synorigi: qui simulatq; reliquū ebibisset, venerata deam, Te, inquit, dearum præstantissima testor, me huius tantum diei gratia hactenus Sinorito fuisse superstitem. Pudica vxor

97 Olympias Alexandri mater indignè ferens quòd Alexāder pateretur se dici filium Iouis, Non desinet, inquit, Alexander me Iunoni inuisam facere. Solent enim vxores extremo odio persequi pellices. Iouis filius

98 Eadem quum accepisset Alexandrum filium, vt alij Philippum maritum, adamare fœminam à qua putabatur amatorijs veneficis corruptus, accersiuit ad se mulierem: quúmque præter insignem formam comperisset Mores pro philtris

rissct in ea mores liberales, & ingeniũ egregiè dextrum, Valeant, inquit, qui te insimulant veneficij. Nam tute quidem pharmacum in teipsa ac philtrum habes.

99 Eadem quum accepisset adolescentem quendam aulicum duxisse vxorem elegante quidem forma, sed famæ parum secũdæ: Ille, inquit, non sapit, qui vxorem oculis, non etiã auribus duxerit. Forma cernitur oculis, fama auribus deprehenditur. Quidam autem nec auribus, nec oculis, sed digitis ducunt, solam spectantes dotem.

Bona fama

100 Intaphernis vxor, Dario permittente vt vnum ex suis eligeret, cuius vitam sibi donari vellet, fratrem elegit: demirante rege causámque sciscitante, Alius, inquit, maritus, alij liberi si Deus volet possunt contingere: alium fratrem parentibus vita defunctis non est quòd sperem.

Frater marito potior

1 Cornelia Gracchorum mater, quũ Campana matrona illius hospitio vtens, ornamenta sua quibus illud seculum nihil habebat pulchrius, ipsi ostenderet, traxit eam sermone donec liberi redirent è schola. Tum, & hæc, inquit, ornamenta mea sunt. Sentiens matronæ nihil esse pulchrius, neque pretiosius, quàm liberos rectè educatos.

Matronæ ornamenta

2 Omnibus Dionysio tyrãno exitiũ imprecantibus, vna fœmina anus quotidie dilucu-lo deos

lo deos comprecari solet, vt esset incolumis sibíque superstes. Accita à rege mulier rogata est, vnde tanta in regem beneuolentia, Quoniam, inquit, quum puella essem, & grauem tyrannum haberemus, optabam mortem illius. Eo interfecto deterior arcem occupauit. Et huius exitium optabam. Nunc quum te habeamus, superioribus etiam grauiorem, vereor ne si tu pereas, succedat etiam deterior, eóque caput meum pro tua salute deuoueo. Tam facetam audaciam Dionysius punire erubuit.

In deterius omnia

3 Cuculo minores auiculas percontanti, quur ipsam fugerent, Quoniam, inquiebant, suspicamur te aliquando futurum accipitrem. Coccyx enim specie non multũ differt ab accipitre. Cauendum ab his, qui tyrannidis specimen moribus edunt.

Tyranni species

Hoc ad Lysiadem accommodauit Plutarchus in vita Arati.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI IVNIOri Guilielmo, duci Cliuensi, Iuliacensi, Montensi, Comiti Marchiæ & in Rauenspurgo, &c. Des. Erasmus Roterodamus S. D.

APud Priscos illos, illustrißime princeps, nõ Græcos modò, verumetiam Latinos, actoribus ac patronis causarum forensium certus aquæ modus per clepsydras infundebatur, ne superuacanea verborũ copia, quum iudicibus tædium adferret, tũ ipsi etiam causæ officeret, deniq; aliis agere volentibus aditum præcluderet. At non idem fieri solet in philosophicis orationibus, in quibus tãdiu proferẽdus est sermo, quandiu auditor alacriter haurit ea quæ dicuntur, præsertim si quæ dicuntur, cõferunt vel ad liberalẽ eruditionem, vel ad bene beateq; viuendũ. Itaq; perquã eleganter Plato Antisthenem prolixius disserentẽ admonuit his verbis, Videris, inquit, ignorare, quòd orationis modus non est is qui dicit, sed is qui audit. Sic & Carneades quũ esset in disserendo vocalior, admonitus est à gymnasij principe, vt vocem moderatius promeret: sed quũ ille à gymnasiarcha peteret vt sibi præscriberet modum, sanè quã apposite respondit, Isthuc quod

quod à me petis, rectius sumes ab auditoribus. Iam videmus quosdã nõ clepsydris, sed clepsammidiis metiri conuiuiũ, hoc vt fateor ad frugalitatis disciplinã vtiliter fieri, atq; etiã necessario, dũtaxat apud eos qui nesciũt vnquã à mensa surgere, nisi hirudinum ritu sic distenti, vt tãtum nõ crepent ac dissiliãt: ita nõ conueniret opinor ei qui lautos & elegantes homines suauiter excipere vellet: sed hunc oporteret apparatus modũ à conuiuarũ orexi petere. At ego in hoc argumẽto conuiuatoris personam indui, ac posteaquã cœnæ tot instructæ missibus, quot actus permittũtur comœdiæ, secũdas mensas non omnino ieiunas adieceram: mihi videbar sic egisse partes meas vt si nõ Luculus quispiã, certè mũdus ac lautus ἑστιάτωρ videri possem: atq; adeo metuebã, ne apud frugalitatis amatores citius luxuriæ quã sordiũ crimẽ incurrerẽ. Verũ simulatq; prodiit opus, tãta auiditate distractũ est, vt protinus à Typographo cœperit efflagitari denuo: siue hoc est argumẽti, siue quod magis arbitror, tuus ornatißimè princeps genius, quem confidimus non solum ditioni tuæ, sed & studiis fore felicem. Itaque prioribus sex libris recognitis & auctis, adiecimus duos, quos tu vel postcœnium vel pomenta siue ἐπιδορπίσματα si libet, vocare poteris, ne à conuiuij metaphora recedamus. Vale.

APOPHTHEGMATVM LIBER VII.

THALETIS MILESII.

Paucioquium HAEC præcipuè celebrantur, Multa verba nequaquam arguunt sapientem opinionem. Græcis carmen esse videtur, ὅτι τὰ πολλὰ ἔπη φρονίμην ἀπεφήνατο δόξαν. Sapiens enim non nisi quum res postulat, nec pluribus vtitur verbis quàm opus est. Quemadmodum Deus omniū sapiētissimus, sermonis est parcissimi.

2 Vnum quiddam diuina egregium, vnum Vnum eximium quiddam præclarum elige. Solues enim hominum loquacium linguas sine fine garrientes ἀπεραντολόγους: quod interpres miror quare reddidit, non paucorum. Satius est ad parandam honestam famam vnum quiddam insigne prædicere, quàm diuinare de friuolis aut quibuslibet. Sapiens enim vates est optimus. Et præstat vno opere edito, sed egregio, parare famam eruditionis, quàm minus accuratè scribere de singulis.

3 Rogatus, quid esset omnium vetustissimum,

mum, respondit, Deus. Quur ita? ὅτι ἀγέννητος, hoc est, nunquam esse cœpit. Quid esset Aenigmata pulcherrimum, ait, Mundus. est enim opus Dei, quo nihil est pulchrius. Quid maximum Locus. Capit enim omnia. Quid velocissimū, Mens, Discurrit enim per vniuersa hominis cogitatio. Quid robustissimum, Necessitas siue fatum. Superat enim omnia. Quid sapientissimum, Tempus. Nam inuenit omnia: hæc ænigmatum instar habent.

4 Dicebat nihil interesse inter vitam & mortem, ob id opinor, quòd vtraque res æquè esset secundum naturam, nec mortem malam esse magis quàm natiuitatem. Cuidam verò obstrepenti, quur igitur, inquit, tu non moreris, falsè respōdit, Ob hoc ipsum quia nihil Argutè refert. Potius enim habetur, quod accersitur.

5 Percontanti vtrum fuisset prius, nox an dies: Nox, inquit, vno die fuit prior. Elusit Salsè ineptum percontatorem. Si nox vno die præcessit diem, dies igitur fuit ante noctem. Nox enim finis est diei.

6 Rogatus num lateret deos homo iniustè agens, respondit, Ne cogitans quidem. Significans Deo nihil omnino esse occultum. Deus omniscius At vulgus putat quæ corde voluunt, latere Deum.

7 Adultero sciscitanti, an abiuraturus esset adulterium, Non est, inquit, periurium

Grauiter

rium adulterio peius. Significans illum stulte dubitare de peierando, qui facinus periurio par non dubitasset committere. Eóq; in atrocibus sceleribus nihil ponderis habet iusiurādum. Quisquis enim audet dare venenum, audebit & cum periurio inficiari.

Sapienter

8 Percontanti quid esset difficile, Seipsum, inquit, nosse. Atqui hoc vulgus putat esse facillimum. Aliena rectius perspicimus quàm nostra, & sibi quisque adulator est.

Admonitio facilis

9 Rogatus quid esset facile, Alterum, ait, admonere. Omnes recta consilia ægrotis damus. Interpres perperam vertit, ab alio moneri, quum sit ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι, hoc est, alteri dare consilium. quis enim est tam stupidus qui non admoneat alium? sibi pauci consulunt.

Potiri dulce

10 Sciscitanti quid esset dulcissimum, Potiri, inquit. Nam ea demum delectant, quæ contingunt expetita. Quæ vltro obiiciuntur, non perinde iuuant.

Patientia

11 Rogatus quo pacto quis facillime ferret infortunium suum, Si quis, inquit, videat hostes maioribus malis obnoxios. Quidā enim ex contemplatione felicitatis alienæ suam calamitatem exasperant.

Sapienter

12 Interrogatus quo pacto quis optimè iustissimeq; viueret, Si, inquit, quæ in aliis reprehēdit, ea ne faciat ipse. In alienis enim erra

ratis perspicaces sumus, ad sua quisque lusciosus est.

Felicitas vera

13 Percontanti quis esset felix, qui corpore, inquit, sanus est, animo eruditus, siue castigatus. Cupiditates enim animorū morbi sunt.

Amicitia

14 Dicebat amicorū absentiū æquè ac præsentium oportere meminisse. Amicitia enim est animorum cōiunctio, quos non dirimit locus. multi non amant nisi tātisper dū vidēt.

Animi cultus

15 Non esse fucandam faciē, sed animum honestis studiis exornandum. Quòd hæc forma veros conciliet ac perpetuos amicos.

16 Vetuit per iniuriā ditescere. Quòd lucrū fraude partum, damnum sit, non lucrum.

Arcana nulli committenda

17 Μὴ διαβαλλέτω σε λόγος πρὸς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας. Id ita vertit interpres: Ne te in ius vocet sermo contra coniunctos tibi ac socios dictus. Ego magis arbitror Thalem admonere, ne quid amicis quibus fidimus committamus, quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

Pietas in parentes

18 Quale, inquit, præmium rependeris parentibus tuis, tale à liberis tuis expecta.

Prudentia

19 Dixit facillimum esse philosopho ditari si vellet, idque tali facto probauit. Omnem oleam antequam florere cœpisset in agro Milesio coëmit. Animaduerterat enim præscientia quadam olearum vbertatem fore. Hoc pacto os obturauit, qui iactabāt, in philosophis

 pauper

paupertatem non esse virtutis, sed necessitatis. Huius meminit Cicero lib. de Diuin. 1.

SOLON Salaminius.

1 Quum Pisistratus occuparet Rempubl. résque videretur ad manifestam spectare tyrannidem, neque quisquam auderet illius conatibus obsistere, ipse productis armis & ante ædes positis, cœpit inclamare ciues: at vbi Pisistratus ad illum mitteret qui percontaretur, quare fretus hoc auderet, Senectute, inquit. Alios senectus reddit formidolosiores, illi conciliauit audaciam, quod parum vitæ superesset, etiam si nullus occideret. Ita Plutarchus in commentario, an seni sit gerenda respub. Diogenes Laërtius rem aliquanto fusius narrat.

Senectus audax

2 Postquàm vidit rerum summam esse penes Pisistratum, arma deposuit ante curiam, dicens, O patria tibi & dictis & factis sum opitulatus. Hoc pacto testatus sibi non defuisse voluntatem consulendi Reipub. in Aegyptum nauigauit.

Pietas in patriam

3 A Crœso interrogatus an quem vidisset ipso beatiorem, Telum nominauit Atheniensem, priuatum hominem, sed qui relictis liberis ac nepotibus bene institutis feliciter obiisset diem. Interrogatus dein cui post illum tribueret felicitatis elogium, Cleobin & Bitum Argiuos fratres nominauit, qui cum summa

Ante mortem nemo beatus

summa pietatis laude defuncti fuerant. Indignatus rex, nullo igitur loco me ponis? Ego, inquit Solon, facile confiteor te regem opibus & imperio florentem: beatum non appellarim, priusquam feliciter hãc vitam absolueris. Refert Herodotus in primo.

4 Præmia decreta his qui in Olympiis aut Nemeis vicissent contraxit, eáque maiora decreuit iis qui in bello pro patria fortiter occubuissent: dicens illos & dum exercentur, magnis impendiis exerceri: et si vicerint, magis aduersus patriam quàm aduersus hostes coronari: & quum senuerint, ad nihil vtiles euadere, haud aliter quàm detrita pallia, vt qui nec bello sint vtiles, nec gerendæ reipu. accommodi.

Sumptus inutiles

5 Huic attribuunt & illud longè celebratissimum, leges aranearum telis esse similes: quanquam idem & aliis adscribitur, nominatim Anacharsidi.

Leges

6 Illud argutissimè dixit, tyrannorum amicos calculis supputatoriis esse simillimos: qui vt arbitrio supputantis ponuntur, interdum valent multa milia, interdum minimum, interdum nihil.

Amicitiæ principum

7 Rogatus quamobrem nullam legem tulisset in parricidas, Non expectabam, inquit, hoc scelus vnquã in hac ciuitate posse committi. Quòd illa immania non existant, nisi vbi luxus

Grauiter

luxus regnat, nec vlla est legum reuerentia. Refert hoc M. Tullius in oratione pro Sex. Roscio Amerino.

8 *Interrogatus quî fieri posset, vt quàm*
συμπά- *minimum iniuriarum existeret inter homi-*
θεια *nes, Si, inquit, qui iniuria affecti non sunt, æquè doleant atque hi qui affecti sunt. Quisquis enim violat leges, non vnum ciuem lædit, sed totam Rempub. quod quidem in ipso est. At nunc dum aliis læsis aut quiescimus, aut gaudemus etiam, impunitas improborum audaciam in plurimos inuitat.*

9 *Dicebat opulentiam esse matrem saturitatis, saturitatem ferociæ ac violentiæ. Diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.*

PITTACVS *Mitylenæus.*

1 *Huic tribuitur illud decantatissimum*
Modus *dimidium plus toto, de quo nobis satis dictum est in Chiliadibus.*

2 *De eodem memorant exemplum clemen*
Clementer *tiæ vix credibile. Tyrrheum Pittaci filium cum is in tonstrina sedentem faber quidam ærarius impacta securi occidit. Cumani homicidam vinctum miserunt ad Pittacum vt de eo supplicium sumeret. At ille cognita causa dimisit hominem dicens, Ignoscentiam esse potiorem pœnitentiâ. Sentiens vtilius esse condonare, quàm meminisse iniuriæ & vlcisci.*

Sunt

Sunt qui referant homicidam ab Alcæo fuisse dimissum cum hoc elogio, Melius est ignoscere quàm punire.

3 *Legem tulerat, vt qui per temulentiam*
sceleris aliquid commisissent, duplo plecte- Ebrietas
rentur. Solet enim vulgus hominum, ebrietatis obtentu crimen extenuare. Id eo factum ferunt, quod insula vino abundaret.

4 *Crœso percontanti quod esset maximum* Legum au
imperium, inquit, ποικίλου ξύλου, *id est, varij* toritas.
ligni, leges innuens. Nam olim in tabulis ligneis leges inscribebantur. Porrò vbi summa est legum autoritas, ibi est minimum tyrannidis.

5 *Probabat victorias citra sanguinem*
partas: nam magno ciuium cruore emptas, Victoria in
hoc est, Cadmeas, vt vocant, non existima cruenta
bat esse victorias.

6 *Huius est illud* πολυθρύλλητον, *Aequa-*
lem ducito: quum ipse domi haberet opulen- Coniugiũ
tiorem, ac proinde morosam & imperiosam. par
Id latius explicuimus in Chiliadibus.

BIAS *Prienæus.*

1 *Quum ingenio suo patriam suam obsi-*
dione liberasset, rex Alyattes intellecta vi- Salsè
ri prudẽtia protinus eum ad se accersiuit. At is respondit, ἐγὼ Ἀλυάττην κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, *id est, ego Alyatten iubeo cepas edere: quod perinde est ac si dixisset, iubeo illum*

plora

plorare: extremum regis contemptum professus. Attigimus & hoc in Chiliadibus.

2 Euenit vt cum scelerosis quibusdam & impiis naui veheretur, qui cum ob exortam tempestatem periclitarentur, deorum opem implorabant. Tum Bias, Silete, inquit, ne vos hic illi nauigare sentiant. Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quã ad opitulandum flectitur. Liberè

3 Impio cuidam sciscitanti quid esset pietas, nihil respondit. Roganti quur sileret? Quoniam, inquit, percontaris de rebus nihil ad te pertinentibus. Salsè

4 Interrogatus quod esset animal omnium maximè noxium? Si de feris, inquit, percontaris, tyrannus: si de mitibus adulator. Adulatio

5 Hæc de septem Sapiẽtum dictis arbitror esse satis, vel quia sunt omnibus obuia, vel quia magna ex parte sunt fabulosa, vel quia pleraque sunt eius generis, vt à quouis dici possint. Quid enim habet Cleobulus, quur inter sapientes numerari debeat?

ANTISTHENES Atheniensis.

1 Antisthenes ridere solet Atheniẽses subinde gloriantes quòd essent autochthones, hoc est, indigenæ, eo quòd nõ aliũde eò cõmigrassent, nec patriam sedem mutassent vnquam: dicẽs hoc laudis illis esse cum testudinibus cochleisq; cõmune. Nam et hæc animãtia nunquam Salsè

quam mutant domicilium in quo nascuntur.

2 Discipulos suos admonere solet, vt sibi essent Socratis condiscipuli: declarans quàm esset alienus ab inani gloria. Modestè

3 Voluptatem in tantum execrabatur, vt diceret, se malle insanire quàm voluptate affici, μανείην ἢ ἡσθείην, id est, insaniam potius quàm delecter. Insaniam aufert medicus: voluptas quum æquè mentem eripiat homini, vix sanabile malum est. Temperatè

4 Cum his mulieribus habendam consuetudinem dixit, quæ beneficium beneficio pensent, αἳ χάριν εἴσονται, id est, quæ gratiam habituræ sunt: sentiens abstinendum ab his quæ pretio vendunt inhonestam voluptatem, nec pariunt, nec amant mutuum: aut à valetudinariis, deformibus ac male moratis, quæ gignunt fœtus pœnitendos. Matrimonium

5 Quum adolescens quidam Ponticus genere, se in numerum discipulorum illius recipi cuperet, patri quærenti quibus rebus esset opus, Libro, inquit, nouo, stylo nouo, nouáque tabella: significans animũ à vitiis vacuum, studium vigil, & memoriam fidelem. Solent autem adolescentes voluptatibus ac deliciis occupatam mentem ad præceptorem adferre. quæ res ferè in causa est vt minus proficiant: At philosophia totum animum sibi postulat. Docilitas

6 Adolescenti consulenti cuiusmodi vxorẽ duce

Cōiugium ducere expediret, Si formosam duxeris, inquit, habebis cōmunem: sin deformem, habebis pœnam. Iucundius id eloquens Græcè quibus quod ad voces attinet, minimum interest inter κοινὴν & ποινήν: quod ad rem attinet, plurimum. Suadebat itaque media statáque vt vocant forma ducendam, quæ nec fastidium viro moueret ob deformitatem, nec ob insignem formam peteretur ab adulteris. A. Gelius hoc dictum Bianti tribuit.

7 Quum accepisset platonem de ipso male loqui, nihil commotus, Regium est, inquit, quum feceris bene, audire male. Quanquam hoc idem alijs adscribitur. Excelsi animi est, ingratitudine hominum non deterreri à studio bene merendi de omnibus. — Generosè

8 Quum Orphicis mysterijs initiaretur, ac sacerdos diceret, illum bonis plurimis fruiturum apud inferos post hanc vitam, Qur, inquit, ergo tu non abrumpis vitam? Significās non initiatis paratam esse beatam vitam à rogo, sed his qui piè sanctéque vixerint. Et hoc, aut simillimum huic, alijs tribuitur. — Initiatio

9 Cuidam opprobranti quod esset hybrida, hoc est non è duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia, Nec è duobus, inquit, luctatoribus natus & tamen luctator sum: sentiens non tam referre, vnde natus sis, sed qui sis. Is verè liber est, quem philos- — Genus

philosophia liberum facit: & is verè Græcus est, qui Græcorum disciplinis institutus est.

10 Interrogatus cur paucos haberet discipulos, Quoniam depello illos, inquit, virga argentea. Sentiens ideo paucos venire, quòd magna mercede doceret. Vulgus autem pluris facit pecuniam quàm sapientiam. — Salsè

11 Rogatus quamobrem seuerus esset obiurgator erga discipulos, Et medici, inquit, erga ægrotos: significans se in vitia sæuire, non in homines, nec vitia sanari blandiendo. — Seueritas

12 Conspicatus aliquando mœchum fugientem, insequētibus qui illum cōprehenderent, Infelix, inquit, quantum periculum vnico obolo vitare poteras: sentiens scorti congressu libidinem sedari potuisse, quum nunc de vita periclitaretur. — Adulterium

13 Aiebat si ad alterutrum adigeret necessitas, satius esse in coruos incidere, quàm in adulatores, ἐς κόρακας ἢ ἐς κόλακας. Nam corui non comedunt nisi mortuos, adulator etiam viuos deuorat. Et hoc alteri tribuitur. — Adulatio

14 Rogatus quid esset mortalibus beatissimum, Felicem, inquit, mori. Hæc sententia consentit cum illa Solonis, Qui feliciter absoluit vitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res sunt secundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam. — Felicitas vera

[Memoria] 15 Amico cuidam deploranti quòd commentarios suos perdidisset, Oportuit, inquit, ista animo potius quàm chartis inscribere. Librorum fiducia frequenter in causa est, vt minus exerceamus memoriam. In tuto est, quod animo impressum est. Licet enim circunferre, & semper in promptu est.

[Inuidia] 16 Dicere solitus est, Non aliter ac ferrum absumitur rubigine, ita inuidos suo ipsorum vitio contabescere. Ferrum enim, etiam si nemo lædat, ex se gignit vnde corrumpatur.

[Immortalitas nominis] 17 Vulgus hominum è structuris, statuis, trophæis, ac libris sibi promittit immortalitatem. Antisthenes ijs qui appeterent immortalitatem, vnicam viam ostendit, vt iustè piéque viuerent.

[Honos virtutis] 18 Rogatus quæ res portẽderet ciuitatibus exitium, Cùm in his, inquit, nullũ esse potest bonorum ac malorũ discrimen. Sentiens eam Remp. non posse cõsistere, vbi nec esset honos virtuti, nec pœna scelerosis. Hoc apud Homerum stomachatur Achilles: ἐν δ' ἰῇ τιμῇ.

[Laus à laudatis] 19 Quum illi diceretur, quòd à quibusdam improbis laudatus esset, Vereor, inquit, ne quid imprudens fecerim mali. Sentiens à talibus neminem laudari nisi ob malefacta.

[Concordia] 20 Fratrum inter se concordiam dixit quouis muro firmius munimẽtum. Id dictum & ad ciuium concordiam accommodari potest.

Admo

[Bona animi] 21 Admonebat ea esse paranda viatica, quæ simul cum naufragio enatarent. Sentiens bonas artes vbique esse in pretio, nec posse à fortuna eripi. Idem adscribitur Aristippo.

[Solerter] 22 Opprobranti quòd interdum cum improbis haberet cõsuetudinem, Et medici, inquit, cum ægrotis versantur, nec tamen ægrotant ipsi. Sentiens philosophum ideo versari cum improbis, vt eos reddat meliores.

[Grauiter] 23 Absurdum esse dicebat triticum repurgari à lolio, bellum ab inutili milite, & à Rep. non secernere inuidos. Significans inuidos tam esse inutiles ciuitati, quàm lolium est tritico, & ignauus bello.

[Solitudo] 24 Rogatus quid emolumẽti cepisset ex philosophia, Vt mecum, inquit, loqui siue viuere possim. Doctus etiamsi solus sit, non sentit tædium solitudinis, sed multa præclara suo cum animo versans, quasi secũ loquitur: indoctis molestissima est solitudo, atque etiã inutilis.

[Indecora] 25 Quum in conuiuio quidam diceret, cane tibijs, Tu mihi eas infla, inquit. Non recusauit obsequium, si ille vicissim obsequeretur. Sed interim indicauit non esse philosopho decorum tibijs canere.

[Frugalitas] 26 Quum Diogenes ab ipso peteret tunicam, iussit vt duplicaret pallium, sic eum tunicæ speciem præbiturum: admonens oportere paucissimis esse contentum.

D Roga

Dediscere

27 Rogatus quæ disciplina cum primis esset necessaria, Mala, inquit, dediscere. Id enim non modo primum est, verũetiam difficilimũ.

Moderatio

28 Qui nos maledictis incesserent, eos magis tolerandos dicebat quàm qui nos lapidibus impeterent. Verba enim non lædunt, si quis contemnat. Vide verò num forte hic sit sensus, tolerantiores esse qui conuicia patienter ferrent, quàm si quis lapidibus impetitus ferat. Quorundam enim dicta grauius sauciant, quàm lapides. Quòd si indecorum esset graui viro lapidibus repetere à quo petitus fuerat, æquè indecorum sit in conuiciantem regerere conuicia.

Fastus

29 Inuisens Platonem aduersa valetudine laborãtem, vidit peluim in quam vomuerat, Bilem, inquit, Platonis video, fastum non video. Solet enim quemadmodum Diogenes Platonis arrogantiam notare. Itaque quum in pompa quadam equestri, quidam equus crebro hinnitu ferociáque spiritus excelsos testaretur, eóque vehementer à Platone laudaretur, versus ad Platonem, Videris, inquit, & tu bonus equus futurus.

Electio magistratuum

30 Admonuit Athenienses, vt asinos æquè atque equos deligerent ad agriculturam. Quum illi dicerent hoc animal esse alienum ab aratione, Quid refert, inquit, quum in vestra Rep. duces sint qui nunquam didicerunt admini-

strandi rationem, sed hoc satis est, quòd à vobis delecti sunt? Sentiens multo absurdius esse, ei commendare Remp. qui gubernandi artem non tenet, quàm si asinum pro equo adhibeas aratro.

Vulgi iudicia

31 Cuidam dicenti, plerique te laudant, At quid, inquit, mali feci? significans quæ recta sunt semper paucissimis placuisse.

Dediscere mala

32 Rogatus à quodam quid sibi faciendum suaderet, vt probus vir & honestus euaderet, Si mala, inquit, quæ tibi adsunt, ab his qui norunt didiceris esse fugienda. Sensit, virtutis caput esse, caruisse vitijs. Id non à quolibet discendum, sed ab his duntaxat, qui norunt quæ sint vera mala, quæ vera bona.

Deliciæ

33 Quodam prædicante delicias, Hostium, inquit, filijs contingat in delicijs viuere: vt rem pestilentem detestans, quod plerique pro summo bono amplectuntur.

Forma

34 Quidam adolescens curarat sese ex ære sculpendum, & ad eam imaginẽ sese conformabat. Huic Antisthenes, Si æs posset vocem edere, qua de re potissimum gloriaretur? De pulchritudine, inquit adolescẽs. Non igitur, inquit, erubescis, qui cum inanimo gloriaris? significans magis gloriandum de bonis animi quàm de forma, quam haberet cum statua communem.

35 Adolescens quosdã Ponticos, qui vidẽdi

Solerter — Socratis gratia se contulerant Athenas, duxit ad Anyti domum, dicens, illum Socrate multo sapientiorē, vt qui Socratē accusasset. Hoc dicto renouatum est ciuibus extincti Socratis desiderium, & Anytum expulerunt.

36 Adolescens quidam Pōticus pollicebatur se rationem Antisthenis habiturum, si nauis ipsius quæ salsamēta vehebat appulisset. Antisthenes accepto nouo vase, vnà cum adolescente ibat ad mulierem quæ vendebat farinam, & impleto vase cœpit onustus discedere. Mulieri verò poscenti farinæ pretiū, commonstrato adolescente, Hic, inquit, dabit si nauis cum salsamentis appulerit. Significās inanes esse in diem pollicitationes, quum farina quotidie sit præsenti pecunia emenda. — Pollicitatio

37 Quum Antisthenes ipse salsamenta per forum gestaret, id quibusdam admirantibus, quòd philosophus officio tam sordido fungeretur, idque in publico, ac non potius seruo delegasset, Quid, inquit, admiramini? hæc mihi porto, non alijs. Sentiens nullum esse sordidum obsequium quod sibi quis impenderet: dein non esse indecorum, eum portare salsamenta, qui salsamentis vesceretur. — Argutè

38 Cuidam obijcienti quòd Antistheni mater esset Phrygia, Et deorum, inquit, mater. Ridiculum arbitrans, cuiquam probro dari patriam, quum in damnatissimis regionibus inter — Solerter

interdum nascantur felicissima ingenia.

39 Dicere solet, hostibus à dijs omnia optanda esse bona, excepta fortitudine: quòd illa omnia aliquando futura sint eorum qui fortitudine præcellerent, non eorum qui possiderent, quòd ob ignauiam ea tueri non possint. Sensit frustra parari bona, si qui parauit, tueri nesciat. — Fortitudo

40 Si quam vidisset mulierem egregiè cultam, adibat ædes illius, iubebátque virū proferre arma & equum: quæ si placuissent, patiebatur mulierem indulgere delicijs, quòd esset qui defenderet: sin minus, suadebat vt eum ornatū deponeret, ne præda fieret alijs. — Fortitudo

41 Antisthenem quoniam multa conscripsit volumina Timon appellare solet παντοφυῆ φλήδωνα, id est, ingeniosum nugatorem. Non tamen dixit εὐφυῆ sed παντοφυῆ, quòd ingenio ad quiduis versatili varia tractaret argumenta, & in his quædam parum digna philosopho. — Loquacitas

42 Huius placita non indigna sunt quæ commemorentur. dicebat τὴν ἀρετὴν ἐστὶ διδακτήν, id est, virtutem disci posse. Aduersus eos, qui putant nasci cum homine aut naturæ affectus studio vinci non posse. — Studium

43 Τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς τοὺς καὶ ἐναρέτους: Qui virtute præditi sunt, eosdem & nobiles esse. Habent enim id vnde vera nascitur no- — Nobilitas

bilitas. Aduersus eos qui maiorum imaginibus, aut diuitijs metiuntur nobilitatem.

44 Virtutem sibi sufficere ad felicitatem, nec vlla re opus habere nisi robore Socratico. Socrates ad omnium rerum patientiam obduruerat. Imbecillitas corporis impedit frequenter virtutis vsum. Tolerantia

45 Virtutem esse rem operũ, non autem plurimis verbis multisq; disciplinis egere. Aduersus eos qui iuris ac Theologiæ pietatisque professionem studio reddunt difficilimam ac prolixam, perque vitam omnem nihil aliud quàm de virtute disputant. Notat hoc Horatius, Virtutem verba putas, vt lucum ligna. Virtus in actione

46 Sapientem sibi sufficere, eo quòd omnia quæ sunt aliorum, sunt & huius, qui cum omnibus habet amicitiam, & amicitia facit omnia communia. Sapiens

47 Ἀδοξίαν εἶναι ἀγαθὸν ἴσον τῷ πόνῳ, id est, obscuritatem esse bonum par labori. Aduersus illud Epicuri λάθε βιώσας. Multi student ignoti esse quò viuant in otio. At ignobilitas quoniam patet quorumlibet contemptui, non minus adfert negotiorum quàm famæ claritas, quanquã & hoc graue est onus. Otium

48 Negat sapientem viuere iuxta leges ab hominibus institutas, sed iuxta normam virtutis: Sentiẽs non ideo quid faciendũ aut vitandũ, quia leges iubent aut vetãt: sed quia ipsa ratio dictat, hoc esse honestũ, illud turpe. Leges non omnia præscribunt, at virtutis regula docet vbique quid sit honestum, quid turpe. Coacta virtus, virtus non est. Virtus legibus non eget

49 Quidam censebant sapienti nõ esse ducendam vxorem, ipse cõtrà censebat esse ducendam, at non voluptatis, sed liberorũ gratia. debetur hoc naturæ & patriæ. Sed cum optima indole præditis congredietur, vt ex bonis nascantur boni. Quin & amabit vxorem, non vulgari more, sed iudicio: is enim vere & constanter amat, qui iudicio amat. At sapiens optime dijudicat, quæ sint amore dignæ: aduersus eos qui vxores se iactant habere pro matulis. Coniugiũ

50 sapienti nihil esse nouum aut subitũ, eo quòd quicquid homini potest accidere, sit iam præmeditatus, vt nunquam dicat, Non putaram. Prouidentia

51 Ἀξιέραστος ὁ ἀγαθὸς, id est, dignus amari quisquis bonus est. Non est verus aut syncerus amor, nisi quem conciliat virtus. Amor

52 Aiebat homines virtute præditos eos sibi parare propugnatores, qui & fortes sint & iusti. Nolunt enim defendi si quid iniusti admittant. Improbi contrà fortes defensores quærunt, iustos nolunt. Iustè

53 Ἀναφαίρετον ὅπλον εἶναι ἀρετὴν, id est, virtutem esse armaturam, quæ detrahi non

 posit.

Armata virtus

posſit. Nam enſis & clypeus excutiuntur, ſapiens nunquam non armatus eſt, eóque vinci non poteſt.

Paucitas bonorum

54 Dicebat eſſe ſatius cum paucis bonis pugnare aduerſus omnes malos, quàm cũ multis malis aduerſus paucos bonos. Vel quia in bello non tam multitudo, quàm virtus militum ac ducum parit victoriam: vel quia præſtat eſſe de numero bonorum, qui vbique pauci ſunt, quàm de grege malorum, quorum vbique plena ſunt omnia.

Vtilitas ex hoſte

55 Obſeruandos eſſe hoſtes, quòd hi primi omnium ſentiant ſi quid delinquas. In hoc igitur vtiliores ſunt nobis quàm amici, vt errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus.

Cognatio virtutis

56 Virum iuſtum pluris faciendũ quàm cognatum. Arctiora enim ſunt vincula virtutis, quàm ſanguinis. Et omnis bonus bono proxime cognatus eſt propter animorum ſimilitudinem.

Sexus

57 Viri ac mulieris eandem eſſe virtutem. Idem ſenſit Socrates, ſexum muliebrẽ nõ minus eſſe docilem ad omnia virtutis munia, quàm virilem, ſi pariter inſtituatur. At vulgus ſexum incuſat quaſi ad virtutẽ indocilẽ.

Vere pulchra

58 Honeſta ſiue pulchra eſſe quæ bona ſunt, turpia quæ mala, Stoicum eſt dogma: nihil expetendum præter virtutem, nihil fugiendum

dum præter vitium: quum vulgo ingẽs probrum ſit paupertas, magna gloria diuitiis per fas nefáſque partis abundare. Nec minus in cæteris præpoſtera ſunt iudicia vulgi.

Conſuetudo

59 Omnia mala habenda pro peregrinis. Vulgus hominum ea tantum probat quibus aſſueuit: ab exoticis abhorret, non quia per ſe mala ſint, ſed quia peregrina. At ſapienti nihil peregrinum eſſe debet, niſi quod cum vitio coniunctum, neque enim ideo temulentia deteſtanda, quòd alicubi non ſit in vſu, ſed quòd per ſe turpis. Nũc ex vſu regionum de rebus iudicat populus.

Virtus tuta

60 Tutiſſimum eſſe murũ prudentiã, quòd is nec collabitur, nec proditur. Nulla mœnia tã ſunt munita, quin machinis, aut ſuffoſſionibus, aut, vt nihil horum, proditione capiantur. Sapientis decreta ſunt inexpugnabilia.

Virtus per ſe honeſta

61 Quum in theatro populus Athenienſium tumultuaretur ob verſiculum recitatum:

Τί δ' αἰσχρὸν εἰμὴ τοῖσι χρωμένοις δοκεῖ. Id eſt,

Quid turpe ni videatur hoc vtentibus.

Subiecit alterum,

Αἰσχρὸν τόγ' αἰσχρὸν, κἂν δοκῇ, κἂν μὴ δοκῇ. Id eſt,

Quod turpe, turpe eſt, ſiue credas, ſiue non.

Eleganter correxit inutilem ſentẽtiam. Refert Plutar.

62 Quibusdam admirantibus Ismeniam, quòd esset insignis tibicen, Nequam, inquit, hominem esse oportet. nã si bonæ frugis esset, non esset egregius tibicen. Iudicabat eos nõ posse bonos viros euadere, qui tantum operæ Dionysiacis artibus impendissent.

Tibicẽ vir improbus

ANACHARSIS Scytha.

1 Hermippus scribit illum mox vt Athenas venerat, adisse Solonis ædes. Percontanti famulo, quis & vnde: iussisse, renuntiaret adesse Anacharsidem, qui & Solonẽ videre, & si fieri posset, etiam hospes fieri cuperet. Solon per puerum respondit, in patria solere fieri hospites: significans inter Græcos & scythas non esse ius hospitij. Ad hæc verba, quibus abigebatur Anacharsis, perinde quasi iussus esset introire, ingressus est ad Solonem, dicẽs se iam esse in patria, & æquum esse vt hospitio iungerentur. Huius responsi dexteritate delectatus solon, lubẽs recepit hominem ad intimam familiaritatẽ, ex primo statim sermone deprehendẽs animum philosophicum, qui iudicaret esse patriã, vbicunque bene est homini. Ciues enim mundi sumus omnes.

Ingenuè

2 Reuersus in patriam, conatus est ad Græcorum instituta nouare scytharũ leges. Eam ob causam à fratre in venatu sagitta percussus est. Moriens dixit, se ob eruditionem incolumem à Græcia dimissum, per inuidiam in

Patria perniciosa

in patria perire. Græca sonant iucundius, διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν φθόνον.

3 Dicebat vitem ferre tres botros, primum voluptatis, alterum ebrietatis, tertium molestiæ. Sentiens parcum vini vsum esse iucundum, quia sedat sitim: largiorem gignere temulentiam: largissimum parere rixas, cædes ac morbos. Simile huic quod alibi dictum est: Primam crateram pertinere ad sitim, alteram ad voluptatem, tertiam ad ebrietatem, quartam ad insaniam. Dictum erit iucundius, si cogites in scythia non esse vites.

Vini parcus vsus

4 Admirabatur, quî conueniret, vt artifices apud Græcos certarent, sed de his iudicarent artis expertes. Sentiens de artifice nemi nem rectè iudicare, nisi artificem. In theatro certabant histriones, mimi, cantores & sophistæ, recitabãt poëtæ: quorum artes quum populus nesciret, tamen alijs applaudebant, alios explodebant.

Vulgi iudicia

5 Rogatus qua ratione quis effugeret ne fieret vinolentus, si semper, inquit, præ oculis habeat ebriorum indecoros mores. Nihil enim similius insano quàm ebrius. At ebrius existimat se decere omnia. In alijs spectandum quàm fœda res sit temulentia.

Ex aliis exemplum

6 Aiebat se demirari quî conueniret vt Græci, qui legibus suis violentiã & iniuriam puniunt, athletas ob hoc ipsum honorarent, quòd

Salsè

quòd se mutuo percuterent. Salse damnans crudelem populi voluptatem, ac in moribus inconstantiā. Quod enim iniustum est, semper iniustum est. Quanquam heu nimium Ethnicarum reliquiarū adhuc residet in moribus Christianorum, tamen illis prodigiosis voluptatibus gladiatorum, pugilū & athletarum delicijs liberati sumus per Christum.

7 Quum rogasset quendā quanta esset spissitudo tabularum nauticarum, isque respondisset, quatuor digitorum, Tantillum, inquit, absunt à morte qui nauigant. Notauit negotiatorum auaritiā, qui lucri gratia semet in manifestum vitæ discrimen conijciunt. Scythæ nesciunt nautica commercia, sed pascuis ac venatu viuunt.

Nauigatio.

8 Oleum dicebat esse venenum insaniam gignens, eo quòd athletas videret vnctos in se inuicem insanire. Nec olei vsum, vt arbitror, nouerant scythæ, vt quod nec apud illos proueniret, nec aliunde importaretur. Athletæ non pugnant nisi vncti: putant enim corpus fieri robustius: at scytha simulabat se credere, illis oleum esse causam insaniæ.

Athletæ insani

9 Aiebat se mirari quî fieret, vt Athenienses qui prohiberent mentiri, tamen in cauponum tabernis palàm mentirentur. Qui vendunt merces emúntque, lucri causa fallunt quencunque possunt, quasi quod priuatim

Mendaciū in contractibus

tim

tim esset turpe, fiat honestum si publicè facias in foro. At in contractibus maxime fugiendum erat mendacium, Sed tum maxime mentiuntur homines, quum maxime negant se mentiri. Apud Athenienses lex erat quæ iubebat ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν.

10 Admirabatur & illud, quòd Græci initio conuiuij cyathis pusillis vterentur, saturi maioribus: Sentiens potum non in aliud adhibendum nisi ad sedādam sitim. Absurdum igitur esse, tum plus bibere, quum iam sitis esset sedata.

Mos præposterus

11 Statuis atque imaginibus illius inscribebatur, γλώσσης, γαστρὸς, αἰδοίων κρατεῖν. id est, linguæ, ventri, pudendis temperādum. Quòd maximorum malorum causa sit lingua effrænis, & luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddat.

Continētia

12 Interrogatus num in scythia essent tibiæ, respondit ne vites quidem: significans saltationes, reliquásque eius generis voluptates è vinolentia nasci alique.

Vinolentia

13 Percontanti quæ naues essent tutissimæ, Quæ, inquit, in siccum protractæ sunt. Solēt enim olim naues ijs mensibus quibus mare nauigabile non est, machinis quibusdam in siccum protrahi. Anacharsis sensit omnē nauigationem esse periculosam. At ille de genere nauigij percontabatur. Sunt enim liburnicæ,

Nauigatio

Hoc idem antè tribuitur Stratonico

nicæ, onerariæ, actuariæq́; naues, aliæq́; diuersi generis, in quibus alia est alia aduersus tempestatem instructior.

14 Aiebat se nihil admirabilius vidisse apud Græcos, quàm quòd fumum in montibus relinquerent, ligna in ciuitatem conueherent. Sensit opinor de acapnis, quæ ita siccantur vel sole vel igni in montibus, vt postea ardeant absque fumo.

ἄκαπνα

15 Roganti vtrum arbitraretur plures esse mortuos an viuos, Nauigantes, inquit, in vtro numero ponis? Dubitans an hi essent inter viuos habendi, qui vitam vndarum ac ventorum arbitrio commisissent.

Nauigatio

16 Exprobranti cuidam Attico quòd natus esset in Scythia, Mihi, inquit, probro est patria, tu patriæ. Egregiè inculpatus est, cui nihil potest obijci præter patriam. At quemadmodum laudi est, apud barbaros natum Græcorum disciplinas scire: ita turpe est, apud Græcos natū ad barbaros mores degenerasse.

Acriter

17 Interrogatus quid esset in homine pessimum, & quid optimum, respondit, Lingua. Sentiens idem membrum plurimam adferre vtilitatem, si recta ratione gubernetur: pestilentissimum esse, si secus.

Lingua

18 Dicere solet, præstare vnicū habere amicum multi pretij, quàm multos nullius pretij. Græca sonant iucundius, ἕνα φίλον ἔχειν

Amicus insignis

πολλοῦ ἄξιον ἢ πολλοὺς μηδενὸς ἀξίους.

19 Aiebat forum esse locū mutuis hominum fraudibus ac rapinis destinatū: notās mores vendentiū per fas nefásque lucra venantiū.

Forum

20 Ab adolescente in cōuiuio pulsatus, Adolescens, inquit, si nunc vinum nō fers, vbi senueris aquam feres. Moderationis erat, quòd adolescentis proteruiā vino imputauit. Qui verò bibunt intemperantius vinum, ea præsertim ætate cui magis conuenit aqua, ij frequenter senes ob inopiam coguntur aquam bibere, aut ὑδροφορεῖν, quum ei ætati necessarius sit vini vsus.

Patienter

21 Cuidam obijcienti quòd esset barbarus, Anacharsis, inquit, barbarus est apud Athenienses, sed vicißim Atheniēses barbari sunt apud Scythas. Græci, sed imprimis Attici, quoniam apud ipsos florebant disciplinæ liberales ac leges politicæ, reliquas nationes cōtumeliæ causa nominabāt barbaras, quum barbarum dicatur quicquid est peregrinum atque inusitatum. Nunc quum Græcia nihil sit barbarius, hæc philautia demigrauit ad quosdam Italos, quibus omnes aliæ nationes barbaræ sunt.

Barbaries

22 Huic illud quoque tribuitur multo vulgatißimum: Leges aranearum telis esse similes, in quibus infirmiora animalia hærerent, valentiora perrumperent. ita leges humiles

Leges

ac tenues constringunt, à potentibus impunè violantur. Meminit Valerius.

23 Quidam in conuiuio videns vxorē Anacharsidis, Vxorem, inquit, deformem duxisti Anacharsi. Hîc Anacharsis, Prorsus ita mihi videtur, inquit, sed heus puer infunde mihi meracius, vt eam reddam formosam: indicans vinum adimere homini rectum iudicium. Refert Atheneus libro nono.

MYSON.

1 Myson incertæ patriæ, μισάνθρωπος fuisse traditur, non alienus à morib. Timonis Atheniensis. Hunc quum quidam fortè deprehendisset in solitudine ridentem, rogabat quid rideret quum esset solus. Atqui ob hoc ipsum, inquit, rideo: subindicans sibi gratißimam esse solitudinem. Solitudo

ANAXAGORAS Clazomenius.

1 Quum ab Atheniensibus esset damnatus exilio, cuidam dicenti, priuatus es Atheniensibus, Imò illi, inquit, me. Sentiens Atheniensibus magis opus esse Anaxagora quàm contrà. Qui præclaros viros eijciunt è ciuitate, Rempub. lædunt potius quàm eos quos expellunt. Animosè

2 Quum in exilio agēti nuntiata esset mors filiorum, sciebam, inquit, me genuisse mortales. Idem hoc tribuitur Xenophonti. Fortiter

3 Absens morti addictus est. Id nuntianti, Iam olim, inquit, istam sententiam tulit natura æquè in illos atq; in me. Sentiens Athenienses nō minus addictos morti, quā esset is quē dānarat. Aliis aliud mortis genus obtingit, sed omnibus eadē est moriendi neceßitas. Grauiter

4 Cuidam molestè ferenti, quòd non in patria sed peregre moreretur, Bono animo es, inquit, idem enim vndelibet ad inferos descensus est. Mortis locus

5 Periclis præceptor fuisse legitur, cui in administrāda Rep. magno fuit vsui. Verum quum Pericles negotiis intentus desiisset agere curam Anaxagoræ iam ad decrepitā prouecti senectutem, constituit inedia finire vitam. Id simul vt renuntiatum est Pericli, anxius accurrit, & argumentis, precibus, & lacrymis conatus est hominē à spōtaneæ mortis proposito reuocare, idq; magis sua ipsius causa quàm philosophi. Cui Anaxagoras retecta facie iam moribundus, nihil aliud respondit quàm hæc, O pericles, & quibus lucerna est opus, infundunt oleum: exprobrans illi neglectum amici, vnde tātam capere poterat vtilitatem. Lucerna curatur ob vsum vulgarem, & talis consiliarius neglectus periit. Grauiter

6 Post diutinam peregrinationem domum reuersus, reperit patriam possessionesq; suas desertas. Nisi, inquit, ista perißet, ego saluus nō essem: quòd calamitas illūa degisset ad philosoph Lucrum ex damno

losophiam. Rebus autem integris mansisset intra penates suos. Ita sæpenumero prospera sunt homini, quæ videntur aduersa: & quod damnũ putatur ingẽs, lucrum est maximum.

STILPON Megarensis.

1 Habebat filiam parum secundæ famæ: cuidam itaque dicenti, dedecorat te filia, Nihilo magis, inquit, quàm ego illã decoro. Sentiens neminem alienis factis dehonestari, sed suis quenq; moribus æstimandum esse. Neque enim illa fuisset honestior ob patris celebritatẽ, nisi paternas virtutes fuisset imitata. Plutarchus in lib. de tranquillitate, pluribus verbis hoc idem enarrat. Nam Metrocli obiicienti quòd filiã haberet impudicam, Vtrum, inquit, hoc meum peccatũ est an filiæ? Quum Metrocles respondisset, illius peccatũ, sed tuũ infortunium, hunc in modum excepit stilpo, Quid ais? an non quæ peccata sunt, eadem sunt lapsus? Annuit Metrocles. At lapsus, inquit stilpo, quorum sunt, eorundẽ sunt & frustrationes? Et hoc cõfesso Metrocle: porro quorum sunt frustrationes, horum sunt & infortunia. Ita placido prudentiq; sermone demonstrauit, filiæ duntaxat esse infortuniũ, cuius esset peccatum, ac Cynici conuicium nihil aliud esse quàm latratum. Argutè.

2 In somnis visus est illi Neptunus iratus, quòd non immolasset hecatombem queadmodum mos erat. At philosophus hoc viso nihil perturbatus respondit. Quid ais Neptune? Itáne veluti puer huc venisti cum tua querimonia, quòd pecunia mutuo sumpta nõ expleuerim nidore ciuitatem? At qui pro rei familiaris modulo sacrificaui tibi apuas aliquot. Ad hæc arridens Neptunus, visus est illi porrecta dextera dixisse, In tuam gratiam ingentem apuarum prouentum largiar ciuitati Megarensiũ. Quod & euenisse tradunt. Tranquillitas

3 Demetrius Antigoni filius quum Megaram cepisset, iussit stilponis domum seruari indemnem. Admonitus igitur stilpo, vt libellum daret rerum omniũ quas amisisset, Ego, inquit, nihil bonorum meorum amisi, nã eruditio & eloquẽtia mihi sunt incolumes, quòd hæc verè sunt οἰκεῖα, hoc est domestica propriáque bona. Idem hoc supra commemoratum est aliis verbis. Honos virtuti habitus

4 Callebat argutias dialecticas, quarum vna parum illi feliciter cessit. De statua Mineruæ quam Phidias finxerat, ita percontatus est. Nũ Iouis Minerua dea est? Quum responsum esset, est. At hæc, inquit, nõ est Iouis, sed Phidiæ. Id quum esset cõcessum, collegit: Non est igitur hæc dea. Ob hanc vocem apud Areopagitas impietatis reus peractus est. Ille verò sic conatus est elabi, vt diceret, non negasse illam esse deam, sed deum, hoc est, masculum Argutè infeliciter

culum. Nam θεὸς apud Atticos communis est generis. Attamen iussus est ire exulatum. Theodorus autem cognomento ἄθεος, his auditis dixit. Vnde hoc nouit stilpo, nisi forte sublatis vestibus inspexit Mineruam?

5 Crateti percontanti num dij adorationibus & precibus delectarentur, Istuc, inquit, ô stulte ne percôteris in via. sed solum interroga subindicans aut nullos esse deos, aut nõ solicitari rebus humanis, sed non expedire tales voces apud multitudinem efferri, cui necessarium esset deorum metu contineri. Huic simillimum est quod tribuitur Bioni, qui, eam quæstionem proponenti, versu Homerico, ni fallor, respondit,

Non omnia vulgo proferenda

Οὐκ ἀπ' ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον ταλαπείριε πρέσβυ;

Non abiges miserande senex turbam procul à me?

6 Crates Cynicus ad propositam quæstionem non respondebat, sed pro responsô crepitum ventris emisit. Hic stilpo, Sciebam, inquit, te quamuis vocem emissurum potius quàm eam quam oportuit.

Moderatè

7 Stilpo Crateti dedit caricam, simúlque proposuit quæstiunculam. Quum Cynicus protinus nucem deuorasset, Caricam inquit stilpo, perdidi. Hic Crates non caricam modò sed & quæstiunculam, cuius illa fuit arra.

Cynicè

ra. Sentiens se frustra captatum munusculo ad respondendum.

8 Videns Cratetem hybernis mensibus frigore rubentem, δοκεῖς, inquit μοι χρεῖαν ἔχειν ἱματίου καινοῦ. Lepos qui est in vocis ambiguo, Latine reddi non potest. καινοῦ coniunctim sonat nouo, & καὶ νοῦ disiunctim sonat & mente. Discrimen auribus vix sentiri potest, scripto potest ostendi. Videris, inquit, egere pallio nouo siue pallio & mente. Nouum requirebat gelu, mentem cynici stultitia, qui vestem non accommodaret tempori.

Lepidè

9 Quum omnium oculi coniecti essent in stilpontem, Quidam isti, inquit, stilpo mirantur te vt beluam. Nequaquam, inquit ille, sed vt verum hominem. Solent peregrinæ bestiæ in spectaculum produci. Vulgares homines nemo miratur. Sed philosophum plerique spectabant, non vt quemuis hominem, sed vt hominem verum. Nam id spectaculum est rarissimum. Obiter notauit interpellatorem, quòd ipse non esset verus homo, nec spectatu dignus.

Dictum retortum

SIMON Atheniensis.

1 Hunc Pericles ad se inuitauit, pollicens sese omnia necessaria præbiturum. At simon negauit se venditurum libertatem. Delectauit hunc imago muris syluestris paruo viuentis, potius quàm domestici in summis deliciis,

Libertas

liciis, sed perpetua cũ solicitudine versantis.

MENEDEMVS Eretriensis.

Banausi magistratus

1 Quum aliquando decretum tulisset ad populum, quidam ita tetigit illum, vt diceret, non esse sapientis neque tabernaculum consuere, neque decretum scribere: subnotans quod ex patre coriario natus esset, ipse quondam eiusdem opificij. Nam olim tabernacula è pellibus caprarum consuebantur.

Exempla sapientum

2 Cuidam sciscitanti num sapienti ducenda esset vxor: Num ego, inquit, videor tibi sapiens? Quum annuisset, Ego, inquit, vxorem duxi. Superuacuum erat de eo dubitare, quod videret factũ ab eo quẽ iudicabat sapiẽtem.

Indecora

3 Antigono cõsulenti, deberétne ad comessationem quandam adire, post silentium nihil aliud respondit, quàm, Regis filius es. Subindicans luxum indecorum esse regno natis. Aut potentibus licere quodlibet.

Garrulitas

4 Quendam friuolis nugis obstrepentem, rogauit num fundum haberet: vt is respondit sibi plurimas esse possessiones, Abi igitur, inquit, & illas cura, ne tibi eueniat, vt & illas perdas, & priuatum elegantem amittas. Notans illum ad dicendum nõ esse idoneum, sed magis ad agriculturam.

Libertas periculosa

5 A Nicocreonte Cypri tyranno vocatus ad solenne conuiuium cum Asclepiade amico cæterisq; philosophis dixit: Si honestum est ta-

les conuocare viros, oportuit id quotidie fieri: sin minus, etiam tum frustra fieri. Ad id quũ tyrannus respondisset, diem illum esse sibi festum, eoq; singulo quoque mense vacare audire philosophos: liberius respõdit Menedemus, Hoc postulare sacrificium, vt per omne tempus audiret philosophos. Quid multis? Eò processit hominis libertas, vt nisi tibicen quispiam eos auocasset, perituri fuerint. In naui quum periclitarentur, Asclepiades dixit, Tibicinis modulatio seruauit nos, Menedemi libertas perdidit.

Argutiæ sophisticæ

6 Percontanti cuidam Alexino an patrem cædere desijsset, respondit, Neque cæcidi neque desij. Quum alter subiecisset, oportere soluere ambiguitatem per ναὶ & οὔ, aut affirmando aut negando: Ridiculum, inquit, est vestras sequi leges, quum liceat in portis occurrere. Alter captabat illum insidiosa percontatione: siue enim respondisset, desij: siue non desij, agnouisset crimen. Ille hoc præsentiens exclusit sophisticum cauillum. Sic & Socrates apud Platonem obiurgatur à sophistis, quòd secus respondeat quàm ipsis esset commodum.

Iugulare mortuos

7 Quum Bion acriter diuinos insectaretur, ait illum trucidare mortuos, quòd aduersus illos studiose pugnaret, qui iam dudum essent explosi sepultique.

8 Ad quendam dicẽtem, maximum esse bonum, si quis omnium potiri queat quæ optat. Sed multo maius, inquit, bonum est, non optare nisi quod oportet.

Degenerare

9 Dicebat plurimos nauigare Athenas studiorum gratia, qui primum essent sapientes, deinde fierent philosophi, hoc est, sapientiæ amantes, dein rhetores: denique progressu temporis euadere idiotas. Meminit Plutarchus. Multum profecit qui didicit se nihil scire. Et infeliciter proficit, qui semper vergit in deterius.

PLATO Atheniensis.

Potiora sectanda

1 Quum Plato ad tragicum certamen paratus, audito Socrate mutasset consilium, poëmata sua exussit, præfatus Homerico carmine.

Ἥφαιστε πρόμαχ᾽ ὧδε, Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει.

Huc ades ô Vulcane, Platoni nũc opus est te.

Liberè

2 Cum Dionysio Hermocratis filio de tyrannide disserens, ait nõ statim esse præstantius quod vni tantũ sit vtile, nisi & virtute cæteris antecelleret. Offensus tyrãnus dixit, οἱ λόγοι σου γεροντιῶσι, id est verba tua sapiũt senium, Contrà Plato, οἱ δὲ σοῦ τυραννιῶσι, id est, tua verò tyrannidem sapiunt.

Iocus salubris

3 Apud Aeginetas lex erat, vt si quis Atheniẽsis Aeginam venisset, capitalis esset. Huc quum esset deductus Plato vt venundaretur,

tur, capitis postulatus est à Carmendio qui legem eam tulerat, sed tempestiuo cuiusdam ioco liberatus est. Ait enim legem habere, si quis homo: at hunc esse philosophum.

Salsè

4 Plato dicitur ter nauigauisse in Siciliã, nec sine periculo, nec sine cauillis obtrectantium. Molon itaque qui gerebat hostilem in Platonem animum, negabat esse mirum si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Nam tyrannum expulerat necessitas, Platonem inuitabat ambitio, vt vulgus quidem interpretabatur. Et tamen Dionysium esse Corinthi adeò mirabantur omnes, vt iam abierit in prouerbium, de re inexpectata & incredibili.

Assuescere malis

5 Adolescentem quod lusisset aleam grauiter increpuit: qui quum dixisset, sic obiurgas ob rem paruam, At paruum non est, inquit, assuescere. Tale quiddam subindicat Demea Terentianus in Adelphis: Mitto rem, consuetudinem ipsorum.

Immortalitas

6 Rogatus ecquod esset futurum ipsius monumentum, quemadmodum superiorum: Primum, inquit, parandum est nomen, ita monumenta futura sunt multa. Sensit hominis memoriam optimè seruari in mentibus hominum, optiméque propagari scriptis virorum eloquentium.

7 Iratus seruo quum eum castigare pararet, &

Moderatè ret, & fortè interueniret Xenocrates, Flagella, inquit, hūc puerum, nam ipse sum iratus. Sibi diffisus est homo philosophus, sentiens animi commotionem. At vulgus hominū tum maximè punit, quum irascitur.

Moderatè 8 Rursus alteri cuidam famulo sic comminatus est: loris te cæderem ni iratus essem. Nihil iræ fidendum. Sapuit syrus ille Terentianus, qui se coniicit in angulum, edormiturum quod biberat vinum. At ira minus sui compos est quàm ebrietas.

Modestè 9 Quum aliquando conscendisset equum, mox descendit, dicēs, se vereri μὴ ἱπποτυφίᾳ ληφθῇ, id est, ne equestri fastu corriperetur. Superbum animal est equus, & equitare quiddam habet magnificum parúmq; philosopho dignum.

Temulētia 10 Temulentiæ deditis suadebat, vt potiad speculum sese cōtemplarentur, ita fore, vt ab eo vitio recederent, conspecta fœditate.

Hilaritas festis 11 Negabat oportere inebriari præterquàm in festis, in quibus ipse Deus vinum porrigit. Festos dies decet hilaritas, ebrietas semper fœda est.

Vigilantia 12 Somnolentiam improbabat, eóque scripsit in legibus, κοιμώμενος οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος. id est, Nemo dormiens vlla re dignus est.

13 Quum à Dionysio fastidiretur, poposcit congrediendi copiam: ea data hunc modum disser-

disser

disseruit, Si quem sentires in Siciliam appulisse hoc animo vt tibi male faceret, qui tamē non data opportunitate nihil mali faceret, an hunc impunè dimitteres? Quū Dionysius respondisset, nequaquam ô Plato. Oportet enim hostium non facta solum, verum & animi propositum vlcisci. Plato subiecit, Tum si quis tibi bene volēs venisset in Siciliam, vt tibi boni quippiam adferret, non faciat autem destitutus occasione, num par esset hunc nulla relata gratia contemptum abijcere? Dionysio percontante quis esset ille, Aeschines, inquit, vir & morum sanctimonia cum quouis amicorum Socratis conferendus, & qui possit dicendo meliores reddere cum quibus habeat consuetudinem. Is quum huc multum maris emensus adnauigarit vt suam philosophiam tibi impertiret, hactenus neglectus est. Hæc tamen commoda oratio effecit, vt rex & Platonem cui prius erat infensior amplecteretur, & Aeschinem splendide magnificéque tractaret. Commodè dicere

14 Dionem ob formam & ob rerum gestarum magnitudinem quum plurimi fieret ab omnibus, admonuit, caueret metueretque contumaciam; cui comes esset solitudo. Insolenter enim vtentem rebus prosperis amici destituunt. Ferocia

15 Si quando fortè incidisset in eos qui præ-

ter

ter decorum quippiam ageret, digressus consueuit dicere, nuncubi ego talis? Nemo suam turpitudine perspicit, sed sibi quisque assentator est. Ex alijs igitur discendum, quam indecora sint quæ præter honestatem gerũtur. — Exemplum ex aliis

16 E disputatione discedens solitus est admonere discipulos, Videte pueri vt otium in re quapiam honesta collocetis. Significans otium omnia mala docere adolescentes. — Otium

17 Solet admonere, vt neque corpus sine animo exerceamus, neq; animum sine corpore, vt pariter vtriusque curam habeamus. Nam alterum athletarum est, alterum inertium. — Exercitatio

18 Rogatus à Cyrenensibus vt ipsis leges scriberet, ac reip. statum componeret, recusauit dicens, Perdifficile esse condere leges tam felicibus: indicans eos non facilè parere salubribus monitis, qui successu rerum elati sibi felices viderentur. — Felicitas intractabilis

19 Polus sophista reperisse dicitur quasdam orationis delicias, veluti contraria inter se reddita, mẽbra comparia, similiter desinẽtia, quibus immodicè putatur vsus. His ornamẽtis quũ se iactaret insolentius, Plato sic hominem taxauit, ὦ πῶλε ἵνα προσείπω σε κατά σε, id est, O Pole, vt te tuo alloquar modo. Polus Græcè sonat pullum equinũ: ipso itaque statim nomine tetigit hominis arrogantiam. Imitatus est et ὁμοιόπτωτον: πῶλε σε κατά σε. — Affectata oratio

Antist

20 Antisthenem quòd dissserẽdo fuerat prolixior, sic admonuit, Ignoras quòd orationis modus sit non is qui dicit, sed qui audit? — Breuiloquentia

21 Dicebat in morte amicorum quiescendum esse, partim eo quòd nondum liqueret, bonum esset an malum quod accidisset: partim quòd acerbè ferenti nihil à luctu esset commodi. Tollitur enim dolor, si quis secum consideret, quale sit quod euenit. — Luctus

22 In Aristippum dixit, illi soli datũ esse et pãnis & chlamyde vti, quòd apud Dionysiũ in purpura saltauit. Ad id alludens Horatius: Omnis, inquit, Aristippum decuit color. Hoc dictum quidam tribuunt Stratoni.

XENOCRATES Chalcedonensis.

1 Quum Alexander Magnus illi misisset ingentem pecuniarum summã, ex ea duntaxat tres minas recepit, reliquũ referri iußit, dicens, ipsi pluribus esse opus, qui plures aleret. — Pecuniæ contẽptus

2 Passerem qui fugiens imminentem accipitrem sese in Xenocratis sinum coniecisset, texit fouitque, ac demulcens dimisit dicens, supplicem non esse prodendum. — Innocẽtia

3 A Bione dictis lacessitus, Nõ sum, inquit, tibi responsurus, neque enim tragœdia quum à comœdia taxatur, dignatur eam responso. Nota est veteris comœdiæ licẽtia, in qua multa scómata iaciuntur & in ipsos poëtas, & fabularum personas: at tragœdia nõ digna- — Animosè

tur

tur vicißim humiles personas attingere.

4 Ad quendam nec geometriæ nec musices, nec astrologiæ peritũ, ad scholã tamen ipsius commeante, Abi, inquit, ansam philosophiæ non habes: hoc est, non es ad philosophiã docilis, nullis instructus disciplinis. Alij ferũt illum ita loquutũ, πὰρ ἐμοὶ πόνος οὐ κνάπτεται. id est, apud me vellus non maceratur: lana rudis non statim traditur vestiario, sed fulloni. — Docilitas

5 Quum Platoni Dionysius diceret, aliquis auferet tibi caput, Xenocratès qui tum præceptori aderat, Non prius, inquit, quàm hoc: suum ostendens caput. — Amicitia

6 Quum in conuiuio cæteris multa garrientibus solus nihil diceret, interroganti quur vnus omnium sileret, Quoniam, inquit, loquutum fuisse pœnituit aliquando, siluisse nunquam. Hoc Plutarchus in libello περὶ τῶν ὑγιεινῶν tribuit Simonidi. — Taciturnitas

7 Alexãder ad hunc legatos misit cum aliquot talẽtis, quos ille in academiã perductos parca tenuíq; cœna excepit. Postridie interrogantibus cui vellet adnumerari pecuniam, Quid, inquit, tàne vos ex hesterna cœna nõ intellexistis me pecunia non indigere? Philosophus Ethnicus reiecit à ditißimo liberalißimoque rege vltro delatam ingentem pecuniæ summam: & nunc pro sanctis haberi volunt, qui extremam professi paupertatem in — Pecuniæ contẽptus

tant

tantum vt horreant etiam ærei nummi contactum non aliter quàm viperæ, non referendis artibus venantur diuitum ac pauperum liberalitatem.

8 Dixit nihil referre, vtrum pedes an oculos inferas in ædes alienas: videlicet deterrens ab omni curiositate rerum ad nos nihil attinentium. — Curiositas

9 Dicebat pueris aures esse muniendas follibus potiusquàm athletis: quòd plus sit periculi ne puerorũ aures occupentur prauis sermonibus, quàm ne athletarum aures pateant ad ictus. Maxima, inquit Satyricus, debetur puero reuerentia. — Pueri reuerentia

CRANTOR Solensis.

10 Senarium hunc ex Bellerophonte Euripidis probare solet, — Fortiter

Οἴμοι, τί δ' οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν.

Eheu, quid heu? nobis quod hominũ est accidit. Sensit quicquid vlli hominũ accidit, hoc vnicuiq; posse accidere. Nihil igitur nec inexpectatum videri oportere, nec intolerabile.

ARCESILAVS.

1 Si quando probabat aliquid, dicere solitus est φημ' ἐγὼ, id est, aio, siue mihi videtur siue fateor. Si quid displicebat, dicebat, οὐ συγκαταθήσεται τούτοις ὁ δεῖνα, id est, his non assentietur ille, nominato quopiam: simul & in asseuerando seruans modestiam, & in contradic — Modestè

tradic

tradendo fugiens inuidiam.

Procliuitas ad deteriora

2 Percontanti quî fieret vt ab alijs sectis multi deficerent ad Epicureos, ab Epicureis nulli desciscerêt ad alios, Quoniam, inquit, ex viris galli fiût, ex gallis viri nequaquam. Sentiens homines esse proniores ad voluptatem quàm ad virtutem. Gallos dixit sacerdotes Cybelis euiratos. Porrò voluptatẽ amplecti fœminarum est potius quàm virorum.

Moderatè

3 Quum hospites quosdam vnà cum amicis acciperet conuiuio, cœna quidem apposita est, sed deerat panis, videlicet pueris oblitis emere. Hic ille ridens, Quàm, inquit, res est apta conuiuijs apparandis esse sapientem. Sentiẽs philosophos in rebus vulgaribus minus sapere quàm idiotas. Sed interim dedit exemplum philosophicæ moderationis. quis enim ibi non incanduisset ira?

Paupertas

4 Paupertatem comparabat Ithacæ patriæ Vlyssis, quòd iuxta Homerum, aspera quidem esset, sed bona κουροτρόφος, id est iuuenum altrix: dum eos consuefacit frugaliter & continenter viuere, & ad omnem virtutis functionem exercens.

Legum multitudo

5 Dicere solitus est, quemadmodum vbi multi essent medici, ibi multi sunt morbi: ita vbi permultæ leges essent, ibi plurimum esse vitiorum.

6 Diuitem quendam immodice delicatum,

Mollities

capillitio arte composito, oculis volubilibus ac lubricis quum is alioqui castus & integer haberetur, ita taxauit, Quid refert, inquit, aduersi an auersi cinædi sitis? Sensit mentis integritati corporis etiam habitum & cultum oportere congruere.

BION Borysthenites.

Genus pudendum

1 Percontanti Antigono Homerico versu, Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες; Sentiens Bion se traductum de generis ac gentis ignobilitate, respondit ingenue, Pater meus libertus est, cubito sese emungens: significans eum fuisse salsamentarium, Addebat illum Borysthenitem fuisse genere, non facie, sed in fronte gestare scripturam amari domini: matrem fuisse è lupanari. quum cætera item nudè commemorasset, adiecit versum Homericum,

Ταύτης τοι γενεῆς, τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

Docilitas

2 Cuidam obijcienti, quòd adolescentem quendam ad se non pellexisset, Tenellus, inquit, caseus nõ attrahitur hamo. Significans pueros delicatos non esse ad philosophiam accommodos.

Tranquillitas

3 Alteri percontanti quis esset maximè anxius, Qui in maximis, inquit, rebus cupit esse fortunatus. Is enim mille curis distorquetur vt assequatur ardua, & assequutus æquè torquetur ne amittat.

4 Rogatus, esset ne ducenda uxor, Si deformem inquit, duxeris, habebis pœnam: sin formosam, habebis communem. In Græcis vocibus plusculum est iucunditatis, ποινὴν & κοινήν. Hoc Antistheni adscribitur. A. Gell. tribuit Bianti, lib. 5. cap. 11. Cōiugium

5 Senectutem dicebat portum esse malorum, quòd omnes huc confugerent, sperantes miseriarum finem. Mori autem vnicuique in promptu est. Id Ethnici quidam existimabant esse præclarum, Christiana pietas docet esse nepharium scelus. Senectus

6 Gloriam dicebat esse matrem annorū ob id opinor, quòd cū hominis vita sit breuis, honesta memoria in multa secula propagatur. Immortalitas

7 Formam dicebat esse bonum alienum. Sentiens extra hominem esse, quod ipse sibi nec dare potest, nec tueri datum. Animi bona verè nostra sunt. Forma

8 Diuitias dicebat esse neruos actionum, quòd sine his nihil agatur. Alius dixit neruos belli. Diuitiæ

9 In quendā qui prædia sua deuorauerat, Amphiaraū inquit, terra absorbuit, tu terrā. Profusio

10 Aiebat magnum esse malum, non posse ferre malum. Absque hoc enim nulli potest esse vita suauis. Tolerantia

11 Dānabat homines qui sic exurerēt, quasi sensu vacarēt, sic adurerent quasi sentirent. Ob Salsè

Ob id, ni fallor, quòd in bellis exuruntur omnia. Rursum si leuiter attingātur ab igni, offenduntur. Id enim appellat adurere.

12 Dicebat esse optabilius suam messem alteri largiri, quàm alienam decerpere. Sensit felicius esse dare quàm accipere. Liberalitas

13 Aiebat facilem esse ad inferos viam. Nam illuc homines abire clausis oculis. Morientibus enim clauduntur oculi. Mors facilis

14 Alcibiadem hoc elogio taxauit, quòd adolescens viros abduxisset ab vxoribus: iuuenis factus vxores à viris. Liberè

15 Rhodi quum Athenienses darent operam rhetoricis, ipse philosophiam docebat. Ob id reprehensus, ita respondit: Triticum aduexi, & hordeum vendo? Sentiens absurdum esse, ab ipso requiri deteriora, quum attulisset meliora. Nam philosophia veluti triticum cibus est hominum, hordeum equorum: simul innuens solum philosophum loqui, rhetores hinnire potius. Philosophia potior rhetorica

16 In fabulis est, Danaidas puellas apud inferos huic addictas esse supplicio, vt pertusis vasis deferant aquam in dolium pertusum. Bion dicebat, grauius fore supplicium, si integris vasis ac non pertusis idem facerent: tum enim irent onustiores. Correctio

17 Cuidam immodice loquaci, vt sibi subueniret oranti, respondit, Abunde tibi Loquacitas

morem geram, si aduocatos miseris, non venias ipse.

Innocentia tuta

18 *Euenit vt cum scelerosis nauigans incideret in prædones. Illis dicentibus, actum est de nobis si agnoscamur, Et de me, inquit, nisi agnoscamur. Bonis innotuisse salus est.*

Indocilis

19 *Arrogantiam dicebat esse profectus obstaculum. Indocilis enim est, qui mauult doctus videri quàm esse.*

Auarus

20 *In diuitem quendam sordidum ita loquutus est: hic facultates suas non possidet, sed ipsum possident facultates.*

21 *Diuites sordidos dicebat ita facultatum suarum curam habere, quasi essent propriæ: rursus ex iisdem nihil capere vtilitatis, quasi essent alienæ.*

Prudentia senilis

22 *Aiebat iuuenes vti debere fortitudine, senes valere prudentia. Nam his rerum vsus conciliauit sapientiam.*

23 *Dicebat prudentiam tanto cæteris virtutibus antecellere quanto cæteris sensibus præstaret visus. Nam oculi prælucent toti corpori, nec vlla est virtus absque prudentia. Nam quomodo iustus reddet cuique suum, nisi prudentia commonstret quid cui debeatur?*

Senectus

24 *Docebat nulli exprobrandam esse senectutem, ad quam omnes optent peruenire. Absurdum est enim aliis probro dare, quod quis optat sibi contingere.*

Consp

Inuidia

25 *Conspiciens quendã tristi vultu qui habebatur inuidus, Nescio, inquit, vtrũ tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quippiã. Inuidus enim non minus discruciatur aliena felicitate quàm suo infortunio.*

26 *Impietatem dicebat malã esse cõtubernalẽ fiduciæ, & adiecit versiculũ Euripidis,*

Δουλοῖ γὰρ ἄνδρα κἂν θρασύστομός τις ᾖ. Idest,

Securitas

Seruum facit quamuis feroculum virum. Sensit ibi non esse libertatem, vbi est mala cõscientia: nec eum posse liberè loqui, cui crimen impietatis verè potest obiici: nec frui trãquillitate animi, qui numẽ habet iratum.

Prudentia

27 *Dicebat amicos, quales quales essent retinendos esse, ne videamur aut malos recepisse in familiaritatem, aut bonos reiecisse.*

Grauitas

28 *Dicere solitus est: quemadmodũ proci Penelopes, quoniã cum Penelope cõmisceri non potuerunt, cũ illius ancillis rem habuerunt: ita qui philosophiam assequi non possunt, in aliis friuolis disciplinis semet exercent.*

Moderatio

29 *Familiares suos admonebat, vt hoc argumento putarent se profecisse in philosophia, si iurgãtes & cõuiciantes perinde audirent ac si recitarẽt versus illos Homericos:*

ὦ ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,

Οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε, θεοὶ δέ τοι

ὄλβια

ὄλβια δοῖεν. Id est,
Quando vir haud nequam, nec stultus amice videris,
Permultū salue atq; vale, Dȳ prospera donēt.

LACYDES Cyrenæus.

30 Accersitus ab Attalo rege, respondit, imagines eminus esse spectandas: innuens arctam asiduámque familiaritatem sæpe minuere virtutis admirationem.

CARNEADES.

31 Carneades fertur admodū fuisse vocalis. Itaque quodā tēpore gymnasiarchus, id est, scholæ princeps, misit qui diceret, ne tantopere clamaret. cui respondit, Da mihi vocis modum. Ad quod rursus elegāter princeps, Modum habes, nempe auditores. Siquidē pro numero auditorum temperanda vox est.

Principū institutio

32 Dicere solet, diuitum ac regum filios nihil rectè discere præter quàm equitare: quòd his omnes adulentur, solus equus non curans regem gerat an priuatū, tergo excutit quisquis equitandi fuerit imperitus.

ARISTOTELES Starigites.

Aemulatio

1 Quum Xenocratis æmulatione cœpisset habere scholam, hoc carmen vsurpauit,
Αἰσχρὸν σιωπᾶν, ξενοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. Id est,
Silere turpe, ac Xenocratem pati loqui.
Alȳ pro Xenocrate ponunt Isocratem.

Libertas intempestiua

2 Callisthenem discipulum liberius multa dicentem apud Alexandrum Homerico carmine admonuit,
Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ' ἀγορεύεις.
Talia nate loquens haud multo tempore viues.
Nec male diuinauit, nam libertas illi fuit exitio.

Calumnia ex calumnia

3 In ius vocatus quòd Hermiam mulierem quam amabat, hymno quasi deam celebrasset, calumniæ molestiam Homerico versu testatus est, in ipso statim defensionis initio,
Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ. ὀδυσσ. η

Vanitas

4 Rogatus quid lucri facerent mendaces, Vt vera, inquit, loquentibus non credatur.

Benignitas in quosuis

5 Increpanti quòd homini malo dedisset elemosynam, Nō mores, inquit, sed hominem commiseratus sum. Etiā improbis in necessitate succurrit vir bonus. Debetur enim hoc officium si nō meritis illius qui iuuatur, certè naturæ. Et bonus fieri potest qui malus est.

Lux animi

6 Illud amicis ac discipulis inter disserendum frequenter solet ingerere, Visum accipere lumen à circunfuso aëre, animum autem à disciplinis liberalibus. Sentiens ingenium adolescentum mathematicis disciplinis acui, & ad reliqua philosophiæ mysteria reddi perspicax.

7 Crebro taxabat Athenienses, quòd quum duas res, frumenta ac leges inuenissent, frumẽtis vterẽtur, legibus nequaquam. Alludẽs ad Triptolemum Atheniẽsem, cuius ministerio Ceres vsa est in ferẽdis legibus ac tritico.

Salsè

8 Eruditionis radices dicebat amaras esse, sed fructus dulces.

9 Percontanti quid citò senesceret, Gratia, inquit. Sentiens iniuriæ memoriam esse tenacißimam, beneficij breuißimam.

Beneficii obliuio

10 Interrogatus quid esset spes, Vigilantis, inquit, somnium. Multa sibi promittunt inania qui spe ducuntur. Et Maro, Qui amant, sibi somnia fingunt.

11 Diogenes Aristoteli obtulit caricam, cogitans, si non acciperet, illum sentẽtiam aliquam esse meditatum. At Aristoteles accepta carica, dixit, Et caricam & sententiam perdidit Diogenes. Huic simillimum est, quod antè tributum est Crateti.

Captatio

12 Quum iterum illi caricã porrigeret Diogenes accepit, & sublato in cœlum vultu more puerorum, Magnus, inquit, Diogenes: móxque illi reddidit caricam. Notans opinor ab illo captari laudem munificentiæ.

13 Dicere solet, tria ad parandam sapientiam potißimum necessaria, naturam, doctrinam, & exercitationẽ. Inuita Minerua frustra laboratur: rectè discitur à doctis: exercitatio

Doctrina quibus paretur

citatio consummat eruditionem.

14 Quum accepisset quendam in ipsum dixisse conuicia, Absentem, inquit, vel loris cædat: docens ea prorsus esse contemnenda quæ non lædunt, nisi quis se lædi putet.

Magnanimè

15 Pulchritudinem dicebat quauis epistola efficaciorẽ ad cõmendationem. Sunt qui hoc adscribant Diogeni. Aristotelẽ verò formam solitum appellare donum, quia gratis cõtingit à natura. Eandem Socrates appellauit exigui tẽporis tyrannidẽ, quòd formæ gratia mox deflorescat: Plato naturæ prærogatiuam, quòd paucis contingat: Theophrastus silentem fraudẽ, quòd absque verbis persuadeat: Theocritus eburneum detrimentum, quòd grata quidem sit aspectui, sed multorum incommodorũ causa. Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id est, regnum absque satellitio, quòd formosi impetrent quicquid volunt, nulla adhibita vi. Refert Laërtius.

Forma

16 Interrogatus qua re differrent docti ab indoctis, Qua viui, inquit, à mortuis. Sentiẽs hominem absque literis statuam esse verius quàm hominem.

Eruditi

17 Dicebat eruditionem in prosperis esse ornamentum, in aduersis refugium. Parentes qui rectè liberos suos instituissent, aiebat multo honorabiliores esse ijs qui tantum genuissent, quòd ab his contigisset viuere,

ab illis etiam bene viuere.

18 Cuidam glorianti quòd esset à magna celebrique ciuitate, dicebat hoc nihil referre, sed an celebri patria dignus esset.

Salsè

19 Rogatus quid esset amicus, Vna, inquit, anima in duobus corporibus.

Amicus

20 Aiebat quosdam homines ita parcere, quasi semper essent victuri: rursus alios ita profundere, quasi mox essent morituri.

Profusio

21 Percontanti quî fieret, vt cum formosis diutius ac lubentius confabulemur, respondit eam percontationē esse cæci. Cæcus enim non sentit formæ illecebram, nihilo magis quàm colorum gratiam.

Cæca percontatio

22 Percontāti quid lucri cepisset ex philosophia, Vt ea, inquit, nullo imperāte faciā, quæ vulgus facit metu legū. Idiota à furto abstinet, quia lex minatur pœnā: philosophus abstinet, quia per se turpe est, etiāsi liceat impunè.

Virtus non cogitur

23 Interrogatus quo pacto fieret, vt discipuli quamplurimum proficerent, si, inquit, præcedentes gnauiter insequantur, sequentes non morentur.

24 Quum garrulus quispiam vbi multa nugatus esset apud Aristotelem, tandem dixisset, fortaßis obstrepo tibi nugis meis, Nō hercle, inquit, neque enim aduerti animum.

Salsè in garrulum

25 Reprehēsus quòd munus dedisset improbo, Nō homini dedi, inquit, sed humanæ sorti. Hoc

Benignitas

ti. Hoc

ti. Hoc superius aliis verbis cōmemoratū est.

26 Rogatus quomodo amici essent tractandi, Quomodo, inquit, nos ab illis tractari cuperemus.

27 Eruditionem dicebat optimum esse viaticum ad senectutem. Nam cætera senem aut destituunt, aut grauant etiam.

28 Illud frequenter habebat in ore, ὦ φίλοι, οὐδεὶς φίλος. Sentiens multos esse amicos nomine, paucißimos aut nullos re.

Amicus rara res

29 Admonebat neminem de se debere prædicare, vel in laudem, vel in vituperationē: quòd illud esset hominis vani & inanis, alterum stulti ac vecordis.

Modestia

30 Idem admonebat vt voluptates cōtemplemur non venientes sed abeuntes, hoc est, non à fronte, sed à tergo. Venientes enim fucata specie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Voluptas

31 Dicebat Athletas, qui à libris arcentur, omnémque vitam in cauillis scurrilibúsque iocis transigunt, similes euadere gymnasiorum statuis, nempe pingues & saxeos.

Imperitia

32 Quum iam natus annos ferè sexaginta duos, adeo laboraret vt admodū tenuis vitæ spes superesset, conuenerunt ad illū discipuli rogantes, vt ex ipsis aliquē deligeret, qui in locum eius succederet. Inter auditores erant duo præcipui, Theophrastus Lesbius, & Menedemus

Ciuiliter

nedemus

nedæmus Rhodius. Aristoteles respondit, se quod petebatur facturũ, vbi daretur opportunitas. Paulo pòst, quum rursus ad eũ eadẽ de causa cõuenissent, dixit vinũ quod biberet sibi parum esse cõmodum, ac quæri iussit exoticum vel Rhodiũ vel Lesbium. Id simul atq; curatũ est, gustato Rhodio dixit, Firmũ hercle vinũ & iucundũ. Mox gustato Lesbio, Vtrunque, inquit, egregie bonũ, sed Lesbium suauius est. Id vbi dixit, nulli dubium fuit, quin lepide simul & verecunde successorem sibi ea voce, non vinum delegisset: probauit vtrunque, nec tamẽ auditoribus eligendi ius ademit. Sed Græcus sermo plusculũ habet ciuilitatis: quod οἶνος, id est, vinũ, apud Græcos sit generis masculini: vt hæc vox, ὁ λέσβιος ἡδίων, possit & ad personam accommodari.

THEOPHRASTVS Eresius.

Lingua

1 Dicebat potius esse fidendũ effræni equo, quàm verbo incomposito. Nemo non metuit insidere equo infræni, at plus est periculi à lingua effræni.

Silentium

2 Ad eum qui in conuiuio perpetuò silebat, Si, inquit, indoctus es, prudẽter facis: sin doctus es, imprudenter. Iucundius effertur à Plutarcho: si stultus es, rem facis sapientem: si sapiens, stultam. Est aliqua sapiẽtiæ pars, silentio stultitiam tegere.

3 Habebat semper in ore, nullum esse sumptum

Temporis parsimonia

ptum pretiosiorem tempore. Solum enim hoc recuperari non potest, & tamen vulgò nihil habetur vilius tempore.

Ridiculè

4 In quendã Cassandri amicum simis naribus iecit hoc scomma, Demiror, inquit, oculos tuos non canere, quum illis nasus sit additus: quòd nasus fistulæ speciem præberet. Refert Plutarchus in symposiacis.

DEMETRIVS Phalereus.

Animosè

1 Quum audisset Atheniẽses fuisse demolitos statuas suas, quas illi posuerãt, At virtutẽ, inquit, nõ euerterũt, cuius gratia illas posuerãt.

Superciliosi.

2 Dicebat supercilia pusillum esse corporis membrum, tamẽ totam offuscare vitam. Insuaues enim sunt ad omnem vitæ consuetudinem tristes ac superciliosi.

Fortuna cæca

3 Aristophanes in comedia Plutum inducit cæcum. At hic dicebat non solum Plutum, id est, diuitias, esse cæcum, verumetiam Fortunam Pluti ducem: vt iam sit illud prouerbij, Cæcus cæco dux. Fortuna sæpe largitur indignis sua munera.

Orationis vis

4 Quantum in bello valeret ferrum, tãtum dicebat in Repub. valere orationẽ. Illic enim res geritur viribus, hîc persuasione.

Indoctus

5 Conspicatus iuuenem intemperantiæ deditum, Ecce, inquit, quadratus Mercurius, habens syrma, ventrem, pudenda, & barbam. Sentiens illum non esse hominem, sed statuã, qualis

qualis in vijs solet poni Mercurio:hoc illi dissimilem, quòd effœminatorum more traheret vestem, quòd deditus esset ventri ac libidini, quódque barbatus esset, quum nihil horum habeat Mercurius.

Ingenia recta

6 Hominum fastuosorum sublimitatem dicebat amputandam, sed relinquendā sobrietatem. Talia enim ingenia non sunt desperanda, sed quod redundat recidendum est.

Reuerētia

7 Admonebat adolescentes, vt domi parentes, in via obuios, in solitudine reuererentur seipsos. Pudor teneram ætatem optime deterret à peccando, qui nusquam non adest, si quis reuereatur seipsum.

Amicus in aduersis

8 Aiebat veros amicos in rebus lætis adesse vocatos, in aduersis inuocatos & vltro. At vulgò fit secus.

Lectio vtilis

9 Ptolemæum regē adhortari solet, sibi pararet libros de regno déque militari imperio gerēdo tractātes, eósque diligēter euolueret, propterea quòd ea de quibus amici nō audēt admonere reges, in libris scripta habeantur.

Philosophia

10 Quum exularet, ac Thebis inglorius humilisque viueret, audissétque Cratetem philosophum, qui ipsum inuiseret, multa placidè prudentérque de moderate ferēdo exilio disserentem, Male sit, inquit, negotijs & occupationibus, per quas hactenus talem virum non licuit cognoscere.

CRA

CRATES Thebanus, Cynicus.

Curiositas

1 Vulgò dictus est θυρεπανοίκτης, id est, ostiorū apertor, quòd in omnes domos irrumperet, & si quid displicuisset, reprehenderet Cynica libertate. Id cognominis hodie rectius in quosdam πτωχοτυράννους.

Paruo contentus

2 Rogatus quid illi è philosophiæ studio accessisset emolumenti, respondit,

Θέρμων τε χοῖνιξ καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν. Id est,

Chœnix lupini, & absque cura viuere.

Sentiens se minimo contentum ob libertatem suauiter viuere.

Amoris remedia

3 Amore laborātibus ostēdit remedia. Amori, inquit, medetur fames: sin aliter, tempus: quòd si nec his vti possis, laqueus. Luxus ferè alit amorem: tēpus omnia aut tollit, aut certè mitigat. Hæc remedia si nihil prosunt, superest laqueus, vt morbus finiatur suspendio. Græca sonāt iucūdius, λιμὸς, χρόνος, βρόχος.

Philosophus non eget

4 Dicebat philosopho nulla re opus esse. Eóque pecuniam deposuit apud trapezitam hac conditione, vt si liberi essent idiotæ, traderet eam illis: sin philosophi, nummos distribueret in plebem: quòd indoctis opus esset pecunia, philosopho nec opus nec vtilis.

Sumptus præposterus

5 Celebratur illius ephemeris ad hunc habens modum, Ponito coquo minas decē, medico drachmam, adulatori talenta decē, consiliario fumum, scorto talentū, philosopho triobolum.

bolum. Notabat hominum stultitiã, qui in res honestas & cũ primis necessarias minimum sumerent impendij, ad turpia prodigi.

6 Filium Pasiclem, simul vt excesserat ex ephebis, perduxit ad ancillæ domiciliũ, dicẽs, hoc tibi est patriũ cõiugium. Nã mœchi tragici præmia referunt exilia ac cædes, comici scortatores ex luxu ac temulentia lucrifaciunt insaniã. Sensit quasi tragicã esse rem adulteriũ, quòd huius ferè atrox sit exitus: vti scortis rẽ esse comicã, id enim nõ punitur supplicio capitis, sed tamen qui depereunt in meretricẽ in comœdijs inducũtur insanis similes: at cũ ancilla tua rẽ habere, nihil est periculi. Hoc accipiatur velut ab ethnico dictũ.

Venus parabilis

7 Quum pro quodam supplicaret gymnasij principi, procumbẽs attigit coxam illius pro genibus. Nã supplices ex more genua cõtingebant. Indignãti gymnasiarcho, Quid, inquit, an nõ hæc æquè tua sunt ac genua? Notans obiter vulgi superstitionem, qui certa membra certis rebus dedicauit: velut aurem memoriæ, nasum irrisioni, genua misericordiæ, quum hæc ad totũ hominẽ pertineant.

Ridiculè

8 Negabat inter homines quempiam inueniri posse, qui non aliqua in parte laberetur, addens nullum inueniri malum Punicum, in quo non sit aliquod granum supputre.

Nemo sine vitio

9 Nicodromus citharœdus huius dictis la-

cessitus,

cessitus, impegit illi pugnũ in os & suggillauit. At Crates frõti imposuit tabellã in qua scriptũ erat, Nicodromus faciebat: itaq; cũ liuore suo obãbulans traduxit citharœdũ, festiuiter alludens ad artificũ morẽ, qui operibus suis inscribũt, Apelles aut Phidias faciebat. Simile quiddã narratur de Diogene pulsato.

Facetè

10 A magistratu obiurgatus quòd præter leges ac morem Atheniensium sindone vestiretur, ait, Quid si Theophrastum vobis ostendam sindone amictum? diffidentes, ac vt ostenderet flagitantes, adduxit ad tonstrinam: ostenditque Theophrastũ, qui tum fortè tondebatur, linteo amictum, quod Græci à contegendis humeris ὠμόλινον vocant: submonens omnibus ad vsum vti licere. Nam si per se turpe esset vti linteis, ne in tonstrina quidem esset honestum.

Facetum

11 Demetrio Phalereo indignatus est quòd ipsi panes ac vinum misisset, dicens, Vtinam fontes etiam panes ferrent. Sentiens vino philosopho nihil opus esse, atque hoc ipsum esse submolestum, quòd panis non æquè parabilis esset ac potus.

Paucis contentus

12 Erat corpore deformi, quúmque in certaminibus nudatus ob id esset risui, sublatis manibus dicere solet, De oculis ô Crates, reliquóque corpore bono animo esto: nam istos qui nunc te derident, mox conspicies morbo

Vires formæ prestãt

contrahi, teque beatũ prædicare, ac sese ignauiæ damnare. Significans formam nihil facere ad victoriam, sed robur ac laborum tolerantiam qua cæteros antecedebat.

13 Rogatus quoad esset philosophandum, Donec, inquit, exercituum duces qui sunt, videbuntur esse agasones: sentiens, opinor, ibi maximè opus esse philosophia, vbi qui populo præsunt, stolidi sunt & indocti, & homines quibus imperant, habent pro asinis.

14 Eos qui cum adulatoribus viuerent aiebat esse desertos, non aliter quàm vituli sunt inter lupos. Neq; enim illos adesse quos oportet, neque cum iis qui adsunt habere societatem, quum sint insidiatores.

Adulatio

15 Alexandro percontanti num cuperet restitui patriam suã, Quid opus est? inquit. Fortassis eam alius Alexãder restitutam diruet.

Patriæ neglectus

16 Dicebat se pro patria habere gloriæ neglectum & paupertatem, in quæ nullum ius haberet fortuna. Aiebat se Diogenis ciuem esse: qui nullis inuidiæ patebat insidiis. Opes enim ac nominis splendor cõciliant inuidiã.

Tranquillitas tuta

17 Metrocles hoc vitio laborabat, vt inter disserendum subinde crepitum ventris emitteret. Eam ob causam domi mœrens sese continebat. Huic mederi studens Crates, de industria multum lupinorum deuorat, ac Metroclis ædes adiit: persuasitque nihil esse mali

Pudor inutilis

quod accidisset, imò potius fore prodigiosum, nisi homo humano more flatum ventris emitteret: atque interim ipse inter colloquendum crebro crepitum ventris edidit. Hoc pacto & seruauit pusillanimem, & discipulum sibi parauit.

18 Quendam deliciis luxuiq; deditũ ita per iocum admonuit, Ne pro lenticula semper augens patinam in seditionẽ nos cõiicias. Sentiẽs è luxu cupediisq; plerunq; nasci dissidia. Lenticula philosopho cibus est, λοπὰς carnes habet, & in diuitum mensis circunfertur.

Seditio

19 Diuitum opes dicebat esse similes ficis arboribus in præruptis locis, è quibus vt homines nihil caperent fructus, sed corui tantum ac miluij: ita ex illorum facultatibus tantum alerentur scorta & adulatores. Refert Plutarchus.

Profusio

20 Mundũ muliebrẽ dicebat esse quod ornat fœminã: ornat autẽ id quod eã reddit cõpositiorẽ ac modestiorẽ. Verùm id non præstat, inquit, neque smaragdus, neq; purpura, sed quæcunque adderent vim ac speciem honestatis ac verecundiæ, Græcis κόσμος & mundũ sonat & ornamẽtũ: Inde κοσμεῖν ornare.

Ornatus mulierum

EPICTETVS.

1 Eos qui barba & pallio, verbisque magnificis philosophos agebant, dicere solet esse philosophos ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέ-

γειν, id est, factis procul, verbis tenus.

2 Idem conspiciens quendam impuris moribus audacem, confidenti lingua, improbo tamen studio philosophiæ disciplinas cōtrectare, inclamabat deûm atque hominum fidem, his verbis increpans hominem, O homo, vide quò mittas, num purgatum sit vas. Nam si ad arrogantiam ista immiseris, interierint: si computruerint, in vrinam aut in acetum vertentur, aut si quid his deterius. Sensit eruditionem esse perniciosam, si in animum inciderit prauis affectibus corruptum: & quo quæque disciplina sanctior, hoc fit perniciosior, si contigerit improbo. Velut bono theologo nihil melius, malo nihil pestilentius.

3 Idem philosophiæ summam duobus verbis cōprehendere solitus est, ἀνέχου καὶ ἀπέχου, id est, sustine & abstine: quorum prius admonet, vt mala quæ incurrunt æquo animo toleremus: posterius, vt à voluptatibus temperemus. Ita enim fiet vt nec aduersis deiiciamur, nec prosperis corrumpamur. Refert Gellius lib. 17. cap. 19.

Breuiloquentia

METROCLES.

4 Libros suos exussit dicens,

Τά δ᾽ ἐστ᾽ ὀνείρων νερτέρων φαντάσματα.

Sunt inferorum hæc somniorum imagines.

Sentiens esse nugas ac deliramenta quæ scripserat.

Modest.

Dice

5 Dicebat res alienas emi pecunia, vt domum vestemq́; sed disciplinas liberales emi tempore. Requirunt enim diuturnum studiū, quū pecunia data statim fiat possessor fundi.

Eruditio studio venalis

HIPPARCHIA Metroclis soror.

6 Adamauit cratetem, apud parentes minitans se sibi conscituram necem ni philosopho nuberet. Ab hoc affectu quum nec parentum verbis, nec cratetis adamati suasu reuocari posset, crates surgens detracto pallio nudauit tergum gibbo deformatū, Ne quis circumueniatur, inquit, hic est sponsus: & proiecto baculo & pera, Hæc, inquit, dos est. Super his delibera, neque enim mihi coniux esse poterit, nisi cui placeat idem institutū. Quum accepisset conditionem puella, mox substrato pallio cum illa congressus est parentibus adstantibus. Itaque consummatum est cynicum matrimonium.

Mulier Cynica

7 Theodorum impium, cui cognomen erat ἄθεος, huiusmodi sophismate constrinxit, Quod faciens Theodorus non diceretur iniustè agere, idem si faciat Hipparchia non dicetur iniustè agere. Quum annuisset ille, subiecit, sed Theodorus seipsum percutiens non diceretur iniustè agere, nec igitur Hipparchia si idem faceret. Ad id Theodorus nihil respōdit, sed sustulit illius pallium, vt enudaret pudenda. Quum illa nihil hac re turbare

Argutia muliebris

G 3 tur,

tur, obiecit ei versu iambico, quòd à muliebribus officiis ad virile institutum defecisset.

Τίνη τὰς παρ' ἱστοῖς ἐκλιπῶσα κερκίδας,

Mulier erudita *Radios apud telas reliquit fœmina. Quidam codices habebant* τίνη, *id est, cui: quidam,* τύνη: *legendum suspicor* γυνὴ, *vt omisso articulo legamus* γυνὴ παρ' ἱστοῖς ἐκλιπῶσα κερκίδας. *Cui illa, Num tibi videor male mihi consuluisse, quæ quod temporis impensura fueram telis, impendi disciplinis?*

ZENO *Citieus.*

Studium 1 *Dicitur consuluisse oraculum, quo pacto posset vitam optime instituere, respondit deus,* εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς, *id est, si concolor fieret mortuis. Ille sentiēs se vocari ad lectionem veterum, contulit sese ad philosophiam. Dicitur autem Zeno natura fuisse colore fusco. Studiū ac victus parsimonia maciem & pallorem conciliat homini.*

Iactura felix 2 *Negotiator purpuram vehens, naufragium fecit iuxta Pireum, atque hac occasione sese contulit ad philosophiam. itaque solitus est dicere, Tum bene nauigaui, quum naufragium feci. Alij narrant, eum quum Athenis esset, audissetque merces perisse naufragio, dixisse, Bene facis fortuna, quæ me ad philosophiam, alij ad pallium, appellis.*

3 *Antigonus rex admirantibus quamobrē*
Integritas *tanti faceret Zenonem, respondit, Quoniam*

quum

quum multa à me acceperit, nunquam tamen emollitus est. Eius mortem quum audisset, ingemuit dicens, Quale theatrum perdidi! Erat enim Zenon acerrimi iudicij, & ab assentando alienissimus.

4 *In quendam circa formæ curam studiosiorem quàm deceret virum, quum imbricem* Molliores *lente ac circunspecte transiret, Merito, inquit, suspectum habet lutum, in quo non potest seipsum vt in speculo cernere.*

5 *Quum Cynicus quispiam dicens, in lecytho suo nihil esse olei, peteret à Zenone, Zeno* Par pari *negauit se daturum, sed tamē abeuntem admonuit, expenderet vter ipsorum esset impudentior. Postulatoris impudentiam impudenti negatione pensabat.*

6 *Ipse simul & Cleanthes assidebant Chæremonidæ, quúmque sentiret affectum amo-* Continentia *ris, surrexit. Hoc admirante Cleāthe, Etiam à bonis, inquit, medicis audio aduersus inflationes optimum esse remedium quietē. Subduxit se vir integerrimus imminenti periculo.*

7 *Quidam in conuiuio accumbens Zenoni, eum qui sub ipso sedebat pulsabat pede, Zeno* Admonitio ciuilis *vicissim pulsabat illius genua, & ad ipsum conuerso, Quid igitur putas hunc pati, qui infrà te accumbit? Ita multi offenduntur, quamuis leui incommodo, quum alios ipsi maioribus afficiant nec sentiant.*

Elegan

8 Eleganter ac politè loquentium sermones aiebat esse similes pecuniæ Alexandrinæ, oculis blandienti, atque vndique scripturam habenti more nomismatis, nihilo tamen esse meliorem. Rursus qui magis studerent vtilia dicere quã nitida, similes esse dicebat tetradrachmis, temere ac ruditer percussis, quæ sæpe picturatis illis nũmis præpõderarẽt. In nũmo non spectatur elegantia sculpturæ, sed põdus ac materia: ita non refert quàm sit elegans oratio, sed quàm grauis, & vtilis.

Oratio grauis

9 Ad Aristonẽ discipulũ, multa temere garrientem, quædam etiã præcipitanter cõfidenterq;, Fieri, inquit, non potest, quin te pater ebrius proseminarit: oderat futilem loquacitatem, ipse in dictis tum breuis tum grauis.

Loquacitas

10 Quodam in conuiuio immoderatius vorante obsonia, neque quicquam aliis reliquũ faciente, Zeno piscem ingentem qui apponebatur, è patina sustulit, quasi solus illum deuoraturus. Quum alter intuẽs Zenonem, significaret se mirari impudentiam, Quid, inquit, putas conuictoribus tuis accidere quotidie, si meam opsophagiam ferre non potes?

Admonitio ciuilis

11 Adolescentem curiosius quiddam quàm pro ætate sciscitãtem, adduxit ad speculum, vtq; se contemplaretur admonuit, Mox rogitauit, an videretur tali vultui cõuenire quæstiones eiusmodi proponere.

Ad speculum

Quen

12 Quendam dicentem, sibi in multis displicere Antisthenem, abusus sophoclis dicto, rogauit nunqua haberet Antisthenes quæ placerent: ille respondit, se nescire. Hic Zeno: Et non te pudet, inquit, si quid ab Antisthene perperam dictum est, excerpere ac meminisse: si quid rectè dictum, id ne animaduertere quidem, nec tenere? Idem morbus nunc habet plurimos, qui in libris aliorum tantum ea venantur quæ carpant, bene dictorum nulla neque gratia neque memoria.

Carpendi morbus

13 Ad quendam dicentem, breues esse philosophorum sententias, Vera prædicas, inquit: oportet enim & syllabas illorum, si fieri possit, esse breues. Veritas multis verbis non eget, & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Pauciloquus

14 Quodam de Polemone narrante quòd alia proponeret, alia loqueretur: Zeno contracta frõte, Quanta, inquit, mercede erat contentus? Subindicans, ni fallor, vt indiligentius dissereret, discipulorum parsimoniam fuisse in causa.

Obtrectatio

15 Dicebat eos qui disserunt similes esse oportere tragœdiarum actoribus, quibus vox magna, bonáque latera debent esse, quum os immodice non diducant, quod faciunt ij, qui plurima loquuntur, sed supra vires. Dum enim os diducunt, declarant se satagere

Vox modesta

 verius

verius quàm agere.

16 In quæ rectè dicerentur negabat esse re- (Attentio) linquendum locum, velut præclaris artifici- bus ad spectandum. Contrà, auditores dice- bat adeo debere esse attentos ad ea quæ dis- seruntur, vt non vacet dare signum approba tionis. Dum enim applauditur & acclama- tur, perit aliquis audiendi fructus.

(Garrulitas) 17 Adolescenti cuidã multa garrienti, Au- res, inquit, tuæ in linguã defluxere: submonẽs adolescentis esse audire multa, loqui pauca.

(Amor verus) 18 Alteri formoso dicenti, sibi nõ videri fu- turum vt sapiens amaret, Nihil, inquit, esset vobis formosis infelicius. Quisquis enim do- cet, admonet, instituitq; ad virtutem adole- scentes, vtique amat. Atq; is demũ verus est amor. Nam qui vulgò dicuntur amare, suum venãtur cõmodum, cum incõmodo adamati.

19 Dicebat plerosque philosophos in multis (Grauiter) ἀσόφους εἶναι, id est, non sapere, sed in fortuitis vulgaribusque rebus esse imperitos: & adii- ciebat illud scaphei, qui quum animaduerte- ret quendam è discipulis vehementer infla- tum, percusso illo dixit, Bene nõ est in magno, sed in bene est magnum, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Magnum enim est quicquid rectè fit: at non statim bo- num est, quod magnum.

20 Adolescẽti cõfidẽter loquẽti, Nõ dixerim, inquit

inquit, ô adolescens quæ mihi succurrũt. Sub= notans è sermonis procacia colligi & morum impudicitiam. (Garrulitas)

21 Aiebat hominibus nihil magis deesse quã tẽpus: lõge dissentiẽs ab ijs qui bonã vi- tæ partẽ perdunt, somno, temulẽtia, nugis & alea, quasi multum tẽporis supersit homini. (Temporis parsimonia)

22 Interrogatus quis esset amicus: alter, inquit, ego. (Amicus)

23 Seruum in furto deprehẽsum cædi iussit: quumq; is se sic excusaret, vt diceret, sibi fuis se in fatis vt furaretur: Et cædi, inquit. Ser= uus allegabat fatorũ necessitatẽ ad excusatio nem cõmissi. Eam necessitatem retorsit & ad supplicium, quod ipsum etiam erat in fatis. (Salse)

24 Formam aiebat esse vocis florem, aut con trà: quemadmodum ab alijs refertur, vocem esse formæ florem. Nam loquentis orationem commendat forma, & rursus oratio composi- ta gratiam addit formæ. (Gratior est pul.u.e.c.u.)

25 Conspicatus cuiusdam è familiaribus puellum notis liuidum, Video, inquit, animi tui vestigia: notans illius impudicitiam. In Græcis plusculum est gratiæ, quòd θυμὸς & animum significet, & animi vehementem concitationem aut furorem. Erant autem, vt opinor, suauijs impressæ notæ. (Notæ insaniæ)

26 In quendam vnguentis delibutum, Quis est hic, inquit, qui mulierem olet? Signifi= cans (Vnguenta)

FINIS.

Basil: ῥᾷον ἑκάστῳ ὑμῶν πολυπραγμονεῖν, τὰ ἀλλότρια, ἢ τὰ οἰκεῖα ἑαυτῶν διαβλέπεσθαι. Facilius est vnicuiusque nostrum, aliena curiosè obseruare, quàm propria negotia rectè agere.

Isocr: Homines qui sapiunt non molestè ferunt admonitiones & obiurgationes.

Arist: 1. Eth. τὰ περὶ ψυχὴν ἀγαθὰ, κυριώτατα λέγομεν, καὶ μάλιστα ἀγαθά. Animi bona præcipuè & maximè bona nominamus.

Arist: Eth: 9. κάλλιον, εὖ ποιεῖν φίλους ὀθνείων. Honestius est amicis benefacere quam alienis.

Psalm: 117. Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ κύριον, ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον. Melius est confidere in dño, quàm confidere in homine.

LVGDVNI

Excudebat Symphorianus Barbierus.

Plutarchus in pædag. γῆ ὅσῳ τῇ φύσει βελτίων ἐστί, τοσούτῳ μᾶλλον ἐξαμελουμένη δι' ἀμέλειαν, ἐξαπόλλυται. Ager, quo natura præstantior & fertilior est, eò magis per incuriam neglectus interit.

Eurip: ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων πασῶν ἀναίδεια. Impudentia est maxima morbus omnium reliquorum in hominibus.

Isocr: σοφία μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατα.

Matth: 10. Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. [τὸν] dignus est operarius cibo suo.

Procopius.
οὔτε συμπόσιον ἄνευ ὁμονοίας, οὔτε
πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἡδονὴν ἔχει.
Neq; conuiuium sine concordia, neq; diuitiae sine vir-
tute delectant.

Phocion.
Hoc tibi persuasum sit, tuam non esse possessi-
onem, quam in animo nō habeas.

Plutarch: Vbi senes inuerecundi sunt, ibi ju-
uenes impudentissimos esse necesse est.

Synesius. Οἱ πονηροὶ τῶν ἀνθρώπων
κἂν χρηστότητά τινα ἐπαγγέλλωνται
διὰ τὸν τρόπον οὐ πιστεύονται ÷
Praui hoies etsi bonitatem quandam polli-
ceantur, tn̄ ~~..~~ mores ipsis fides nō habetur.

Philon. Εἰρήνη κἂν ᾖ σφόδρα ἐπιζήμιος, λυσιτελεστέρα πολέμου.
Pax, etsi cum aliquo incomodo juncta est,
tamen semper est utilior bello.

Leucippus. Τὰ ἡδέα κἂν μήπω παρῇ,
τέρπει ταῖς ἐλπίσιν. Quae iucunda sunt
licet nondum adsint p̄sentia, spe tn̄ delectant.

Aristot: Τῆς φιλοσοφίας κοινωνοῦσι
τιμὴ ἰσόρροπος οὐκ ἂν γένοιτο. Parentibus

& utram sapientiam nobis impertiunt, nō p̄t
par honor et p̄tium à nobis referri.

Phocylid. Ἐργάζευ μοχθῶν, ὡς ἐξ
ἰδίων βιοτεύῃς. Labora et ex proprijs bonis
vivas.

Xenoph: Ἐστὶ καλὸν μάχεσθαι, ὅπως
μή τις δοῦλος μέλλῃ γενέσθαι ÷
Pugnare pulchrum est, ne quis seruus
aliquando futurus sit.

Philemon. Μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζόμεθα. Insanimus omnes, quādo irati sumus.

Isocr: in Archid. Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
οὐδέν, ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐχ ὑπομενετέον.
Nullum est periculum, quod non libertatis causa
subeundum sit.

Cyrus apud Plutarchum.
Ἄρχειν μηδενὶ προσήκει, ὃς οὐδὲ
κρείττων ἐστὶ τῶν ἀρχομένων ÷
Nemo magistratu dignus est, qui nō sit me-
lior suis subditis.

Plutarchus. Quēadm̄ q caelo sereno nauigant, in-
festa et aduersas tempestates parata hnt: ita q in
lata fortuna recte sapiunt, p̄sidium quoq; aduersus
infortunia comparant.

Philon. Χαλεπὸν συνήθειαν μακρὰν [illegible] ... Difficile est longam consuetudine ... [illegible]

Menander. Χρηστὸς ἀνήρ ἐστι κοινὸν ἀγαθόν. Bonus vir est comune bonum.

Evagrius. Φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς καρπὸν οὐ ποιεῖ. Planta saepe transposita nō effert fructum.

Basilius.

Μόνη κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. Sola ex possessionibꝫ virtus auferri non pt.

Homer. οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω. Nō bonū multorū imperium, unꝯ tm̄ sit rex.

Epictetus. Ἀθάνατον χρῆμα ἡ ἀλήθεια καὶ ἀΐδιον. Immortalis res et sempiterna est veritas.

Nazianz: Ψυχὴ πᾶσα ἀνουθέτητος ἀθεράπευτος. Ois aia repudians admonitionem incurabilis e.

Arist: Ethic: 8.

Μέγα πρὸς φιλίαν καὶ τὸ σύντροφον, καὶ τὸ καθ' ἡλικίαν. Multum cfert ad amicitiam conciliandam, et educationis comunitas, et ætatis cōpetentia.

Antigonus.

Τὰ μεγάλα καλὰ ἄνευ μεγάλων κακῶν οὐκ ἔστι. Res magnæ et præclaræ sine magnis malis et miserijs nō sunt. Sirach.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου μιμνήσκου τὰ ἔσχατά σου, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεις. Memento finis tui in actionibꝫ tuis et nō peccabis.

Convivij sermones nō effeminati. pag. 188.
Fures optimū continenti. 189.
Ebrius fugiendꝯ. 220.

1200

Nihil nimis, nimis places

Cum milites Maximinum impe[ratorem] cum filio trucidasse[nt] ex pessimo genere, ingnē ... [illegible]

Isocrates

Οὐκ ἔστι σοφοῦ τοῖς προέχουσι μεγαλοφρονεῖν. Non est sapientis pp maiores arroganter de se sentire.

Id. Præstat parum eminere in magnis, quam multum excellere in paruis.

Aeschin: Qui priuatim malus est, is nunquam publice futurus est bonus.

Isocr: ὧν οἱ κακοὶ ἁμαρτάνουσι τοὺς ἀγαθοὺς τὰς αἰτίας ἀναπιθέασι. Quæ mali perpetrant, culpam in bonos transferunt.

Plato 6. de leg. ὁ μὴ δουλεύσας, οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. Qui nō seruiuit, nō pt esse dominꝯ laude dignus.

